





Albertina 119262

Feb 23 1936



TRACTATVS
SOLEMNIS ET AVREVS
REVERENDISS. PATRIS
DOMINI ARNALDI ALBERTINI
MAIORICENSES

Vtriusque censuræ Doctoris clarissimi, Episcopi Pactensis,
in Sicilia ceteriori olim Apostolici inquisitoris solertiss.

De Agnoscendis Assertionibus Catholicis, & Hæreticis.

OMNIBVS IVS CAESAREVM, PONTIFICIVM,
Et Sacram Theologiam profitentibus utilissimus.

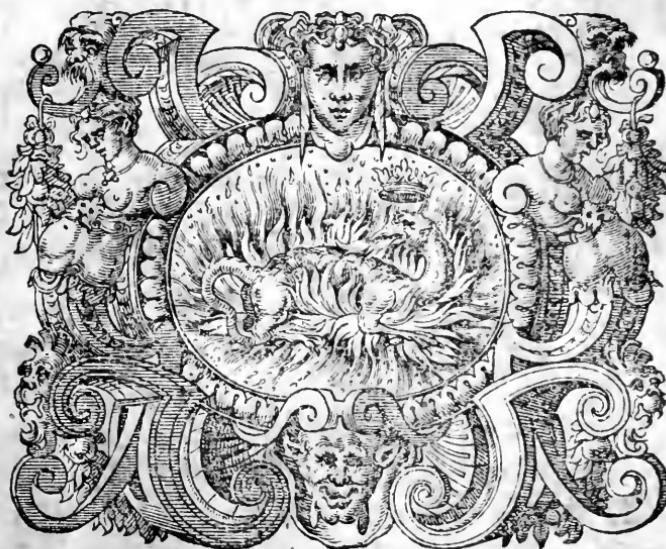
M E N D I S O M N I B V S , Q V I B V S I N N V M E R I S
depravatus erat, ita purgatus, ordinatus, & restitutus, ut exem-
plari comparatus e tenebris in lucem prodijse cognoscatur.

Quæstionum Summis, & Indice aucto exornatus.

C V M P R I V I L E G I I S .

VIR T U T I S I C

C E D I T I N V I D I A



VENETIIS, ad Cancientis Salamandræ Insigne.
M D I X X I.

2 -

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
D. IO. ANTONIO FACHINETO
ANVCE,
NEOCASTRI EPISCOPO,
Apud Sereniss. Venetorum Remp. Oratori Pontificio.

TR
1250

MAGNAM semper in omni tempore, Io. Antoni, vir praefantissime, Constantiae tributam esse laudem omnes fatentur: nec omnino quisquam est, qui non se ea excellere cupiat: quippe qui intelligat, quantum ornamenti, quantumque utilitatis ex ea colligere possit, quamque cum ijs agatur infelicitter, qui eius expertes non modo sint, verum etiam esse laetentur. Hac virtus ubique maxima est: verum, si in altiore loco resideat, maius inde lumen capiunt, qui in ea colenda operam suam locant. Quis Religionem ipsam non semper admiratus est? quis non immortalibus dignam laudibus, diuinoque praeconio iudicat? Hanc tamen viri nequissimi, eius pulchritudinis, propriaeque salutis obliti, multis erroribus perfundere conati sunt. Qui quamquam lucidissimam rem, ab omnique labe immaculatam, nefandis suis consilijs nullo pacto foedare potuerunt; tamen cum sibi maximum inde detrimentum compararent, hoc ipso non contenti, ceteros quoq; in eandem perditionem iniijcere voluerunt. Hinc ortae sunt tot dissensiones, tot variarum opinionum sententiae. Ex quibus cum una tantum vera sit, quam Catholica Romana Ec-

clesia, & Martyrum sanguine, & suis praexceptis comprobauit, in animis tamen quorundam huiusmodi prauas, & corruptas opiniones impresserunt. Hos iampridem de corrum errore admonēdos refellendosque, censuit sapientissime veterum Patrum auctoritas: postea, ubi pertinaces in erroribus esse perseverent, damnandos etiam, & tanquam exemplum alijs proponendos.. O miram hominum inconstantiam. qui tot maiores suos, summa religione praeditos, recta semita incedere, viderint; ij non ea uti volunt; verum, quasi magis sapere videantur, diuersam a suis viam ingrediuntur: nae illi magno suo malo, quam falsi sint, sentient. Quod si nunc sentirent, praecclare secum age retur, easque poenas, quas protam nefando errore maximas merentur, effugerent. Verum, quilibet occaecati ita sunt, ut lumen verum non videant, qui ve, cum videant, non eo uti velint, verum suo prauo permanentes in consilio, perniciem sibi struunt; non ne ij summopere a cunctis plane hominibus explendendi? Factum inde est, ut, cum in ijs agnoscendis, emendandisque varie doctissimi viri, pro suo quisque iudicio, sentirent, varij varia scripserint, quae hac de re notitiam quandam hominibus possent tradere. Inter quos sine dubio excellere, primasque sibi vindicare, Arnaldum Albertinum, Jurisconsultum celeberrimum, iure omnes fatentur: qui omnem hanc materiam, ex diuersis scriptorum voluminibus collectam, de unum redigit, suoque iudicio, & probata auctoritate ita facilem reddidit, discrepantesque sententias in concordiam reduxit, ut nihil amplius, aut parum certe, in hoc genere desiderari

siderari posſit. Hic liber cum a viris doctis desideraretur ,
qui longo temporis ſpatio paene obſoleuerat , recte me factu-
rum censui , ſi typis diuulgandum committerem , expurga-
tumque mendis , quae plurima , ſi quis cum alijs exemplari-
bus conferat , fuſſe ſentiet , in apertum proferrem . Cui
annectēda curauit eiusdem argumenti , Calderini librum , &
formam procedendi contra haereticos , ex Rochi Catanei ,
Protonotarij Apostolici , Auditoris tui , viri omni laude
cumulati , qui te ſummopere obſeruat , instructissima libro-
rum omnium , & refertissima Bibliotheca , deſumpta . gra-
tum facturum me putans Religiosis , ſi hofce duos commen-
tarios adiungerem . Cum vero edito libro de dicando cogi-
tarem , non diutius haerendum mihi fuit . Nam tu ſtatiſ
opportune mihi occurriſti , cui maiora omnia , ob praeclaras
virtutes , debentur ; quique ita in hoc Legationis munere
fulges , ut tui prorsus ſimillimus videaris . Quid tu no[n] pre-
ſtas , te ipſo , te ipſo , inquam , dignum ? nam , quos tibi com-
parem , non ita facile reperturum me confido . Quam tu
laudem ab Auenionensibus , & Cifalpinis non es conſecu-
tus ? quas tibi gratias non habent ? iij quidem ita te admiran-
tur , ut te praecipuum ſemper in ore , ſermone que habeant .
& merito . id enim tuae virtutes iure quodam ſuo exigunt .
Nam , qui Theologiam , Philosophiam , & Juris Scientiam
ſimul teneant , paucissimi reperiuntur ; qui vero ijs ita
excellat , ut proxime ad tuam laudem accedat , non tam fa-
cile reperitur . Hinc te M A R C E L L V S ille II , iudi-
cij in primis laude excellens , quem nimis immatura morte
praereptum iure omnes lugent , te in ſuis ſemper habuit , tibi

semper plurimum tribuit, te denique summopere amabat :
ut omnia ab eo summa expectare posses. Verum Virtuti
nunquam sungs bonos deest : quodq. casu quodam
vno tempore non accidit, id ut postea contingat, saepe li-
cet inspicere. *PIVS* enim *V*, qui omnia sua consilia,
omnes cogitationes, in summi Dei cultu, inq. ornandis
ijs, quorū & uita, & mores maxime probantur, locauit, fixit,
praecipuum te delegit, quem summis de rebus ad Se-
renissimam Venetorum Remp. mittendum censeret. Qui
igitur & uita & uero scriptis huiusmodi homines, prauis
insistentes opinionibus, refellat ; merito tibi inscribuntur,
quae ad eos expellendos, explodendosque pertinent. Tu
velim ita tibi persuadeas, nullum me unquam laborem decre-
uisse fugere, nulli sumptui parcere, cum quo Catholicae Eccle-
sie, tuique similium dignitatem coniunctam esse senserò.
Vale. *VENETIIS*, Kal. Jan. M D LXXI.

Amplitudinis tuae studiosissimus,

Damianus Zenarus.

DON BARTOLOMEVS
SEBASTIAN. EPISCOPVS PA-
CTENSIS HAERETICAЕ PRAVITATIS IN-
QVISITOR, ET CAESAREAE MAIESTA
TIS CONSILIARIVS.

AD LECTOREM.



V M primum omnium Diuino fauente numine , sedis Apostolicæ gratia & Cesarea. Q. CAROLI maiestatis iussu, non modo Reuerendissimi Albertini Inquisitoris aduersus apostaticam hereticamque prauitatem in hoc Trinacrie Regno , & Episcopatus Paetensis dignitati , uerum etiam Bibliotheca successissim , qui assuetus literarum amor erat , & quæ mibi imminebat prouinciatum ad meorum , tum ad illius librorum suppellebitum , ex absolutis quidem ferijs , me compellebant , & dum tantu uiri nostra sanè , quam etate iuris peritorum principis scrutarer uolumina , inter plurimos eius , aliorumque manibus Archetypos hinc inde diffusos , praesens celeberrimum opus(ut animus præsigiebat) nostris subiijt oculis . quod cum delibassem ; indigestum licet , & scriptgris incuria , non modica sanè animaduersione indigens , alterna temporis intercapedine , prout negotiorum ratio concedebat , mihi perlegendum esse constitui . In cuius operis lectione adeo delectabar , ut non prius alicuius rei magnitudo me subtrahebat , quin illico , ueluti magneti ferrum , ob diuersa ibi quæstionum decisionumque genera , cognitu necessaria , obque iurium antilogias eius mar te conciliatas , tam sententiarum apposita gravitate quam argutis eruditis simisque rationibus non inuitus alliciebar , & quo magis in ipsius studio nauarem operam , ac perfecta conciperem , eo altiora optatuque dignissima suggerebat , que humanum an diuinum redoleant ingenium , omnium sit indicio . Illud æquidem fatebor ingenue , ne adeo ob eius melos in eam benivolentiam atque necessitudinem adductum , ut nullis nigiliis nullisque peculijs dispendijs parcendum esse dijudicarim , immo satis iniquum citra culpam fore , nisi aureum huc opus in lucem euocaretur , cum ne tantu preculis authoritas sua spe suaque laude frustaretur , cum ne minimum quidem communi detractum esset utilitati , quam non mediocrem etiam doctissimus

quisque esset habiturus. In quod animum libenter appuli, quo dispersa suis aptarentur sedibus, liturae in clarissimas literarum series abiarent, effigies consumpta tineis nouis induerentur ueſtibus, Errata dispersis scriptorum manibus germanam sonarent sententiam, solecismi romanum saperent eloquim, & inutila, pro uiribus, absolutam ac locupletatam redolerent orationem, ijs & quidem conditionibus eum libellum nostris imprimendum expensis, ac studiosis tradendum esse fas erat, in eum enim qui de omnibus se benemeritum studebat, ingratum licet esse neminem, præcipue q̄ pharma ca eo præcisia contineat, quo magis in medendis quibusque animi morbis, ac refocillandis uirtutibus, singulare aportat præsidium. Incipe igitur lector hoc, qui nunquam deperit, cibo pinguescere, non profecto Pægasei fontis latices, Verum demissos cælitus imbres degustatos senties, quibus peruersorum hæresis demergenda facultatem satis optimam lucraberis, & tandem ad omnium rerum opificem nostrum sempiterna felicitatis obie-
Etum iter naturus es apertissimum. Vale.

IOANNIS VRBANI GVIDARII.
Ad librum.

I, liber æthereas cursurus tutior auras :
I, potes ad doctas quaslibec ire manus.
Ortus es auspicij : que raro contigit ulli
Ad natalitium sic habuisse suum.
Nam duo pontifices, & sancti quaſtor uterque
Officij, natum te genuere suum.
Cui magis iſtorum debes ? Arnaldus in umbris
Me tulit ; in lucis Bartholomeus opem.

I D E M .

Bartholomeus habet partum de morte triumphum
Suscitat Arnaldum quem dedit illa neci.

QVVM

Q V V M A V T H O R T R A C T A T V M
tripartitum edidisset titulo Speculi inquisitorū ascri-
ptum, adferrereturque Impræssoribus tradendus, Tri-
remibus Naufragantibus, totus poene Fluctibus Ma-
ris dilutus est, saluis non nullis Cartarum foliis . Ex
quibus infra Exaratae quæstiones utilissimæ collectæ
sunt, quæ(ne periret labor Authoris) uisæ sunt publi-
candæ, cuius Prologus causam Operis & ordinem in-
snuans sequebatur.

PROOEMIVM AVTHORIS.



V V M multiplicita uariaq; negotiorum genera quo
tidie magistratibus se offerant in iudiciis & emergat,
quæ ipsorum animos iudicantium, etiam sapientum,
titubare trepidareque faciunt, ut nullus fere locus ali-
quando relinquatur quid optandum quidve censem-
dum sit, quia, testante Vlpiano iurisconsulto, in l. na-
tura, ff. de præscrip. uer. natura rerum introductum
est ut plura sint negöcia quam uocabula. Ideo prouincia gubernandæ rei
publicæ subeūtes uigiles esse ad scripturarum scrutinium oportet, ut ho-
stibus in dies craßantibus pro uiribus obstant. Et rursus quæ deceant li-
cent ac expediant canonice decernant, ut ii(quorum agunt curam) quie-
scant, & soporentur, ualeant inde tantæ sollicitudinis apud Deum & ho-
mines rationem reddere. ijs maxime deplorandis seculis, quibus quique
sui uiribus ingenij plus uero confidentes, scipios non Christum prædicant
tes, in aliorum perniciem & scandalum in labirintum errorum prolabun-
tur, ut unius sententiam (spreta ueterum Sancta Authoritate) suæ inniçen-
tes prudentiæ inuiolabili totius Ecclesiæ iudicio præferre non erubescat
quasi ille solus Spiritum Dei habeat, cæteri uero humanum. quod quan-
ta uecordia sit plenum, nullus sapientum ignorat. ij enim sunt fontes si-
ne aqua turbine uento & nubilo & que elationis agitati, nngisque inuo-
luti in eam quam fecerunt foueam incident, magnæ quidem & damna-
dæ temeritatis est falso dogmate plebem Christianam crudeliter longe
uario ab institutis Ecclesiæ, illiusque præcepta conari conuellere, &
demum exempla pernicioſa noxiis dubiis in fide uacillantibus propone-
re, tri-

PRO O E M I V M A U T H O R I S.

te, tribuentes idiotis & infirmis dubitandi offendiculum circa ea quæ si-
de recta & certa tenenda omnino sunt, in quibus non solum est super-
fluum hæsitare, & hæsitando disputare, sed etiam illicitum & periculo-
sum. Et si unquam pastoribus uigilandi super gregem præcepta indicta
sint, nūc uigilarum necessitas urget, ne Lopus immo Leo iam rugiens in
ouile domini subintret, neue domini uinea siluestrat, ac ne rursus inimi-
cus homo in agro dominico zizaniam seminet, non ut dubios in ijs quæ
fidei sunt pertinaci adhæsione nouis instruant scripturis, sed ut canonici-
cis cohæreant cauteriis. latratu enim & baculo lupi arcentur. Ideo Pau-
lus ele&tionis uas Actuum. 20. ad hoc cautos reddidit pastores, inquiens.
Attendite uobis & uniuerso gregi in quo uos Spiritus Sanctus posuit Epi-
scopos ad regendam ecclesiam Dei. nunquam etenim grauiorem affuis-
se necessitatem a quingentis annis citra opinor q̄ nunc adeat generi pro-
spiciēdi Christiano, cum cernamus multos pseudo prophetas, magistros
mendaces, nouarum introductores sectarum, sub inuolucro uerborum,
& in fucata sapientia uerbi multis imposuisse fallacias & imponere. Meri-
to igitur excubiae flagitandæ sunt ab ijs quibus præiosi gregis cura in-
cumbit, ut ab instantibus insidiis gregem ipsum dominicum tutentur, ne
si (quod absit) depereat illorum incuria sanguis illius de manu ipsorum
speculatorum requiratur, non enim decet torpere otio, non resolui deli-
ciis, non deum ludis inferuire perniciosis, & negotiis secularibus immi-
sceri (quæ ad rem non pertinent) ipsos uineæ custodes, quam humani ge-
neris redemptor suo mercatus est sanguine, olim quippe typicos pasto-
res quibus uerbi diuini angelica legatione illuxit incarnatione non sotipos
sed uigilantes super gregem Angeli inuenerunt Luc. ij. Minantibus ergo
ijs periculosis temporibus a præpositis aduertendum est, ne ipsis dormi-
tantibus uel nutantibus arcem occupent hostes, neue scintilla ex paruo
igne succrescens totum populetur gregem, principiis oblistendum est;
hæc nos pericula quæ videmus docent, vt a lapsis temporibus non sint
querenda exempla sed sumenda medicaminum remedia. Et propterea
priscorum monumenta patrum & authoritas nos edocent, animos no-
stros aliquo exercitationis genere excitari, cum ex ea mortalibus com-
moda, dispendia vero ex segnitie animabus corporibusque proueniant.
Nam graue quidem est consuetudine otij indui, quam post exui diffi-
cillimum est, tunc enim quadam rubigine m̄cs obsecnatur, Hoc sane du-
ctus consilio Scipio Nasica calamitatem urbis Romanæ metuens nole-
bat Carthaginem Romani imperij emulam dirigi vt dicit Aug. in libr. j.
de ciuitate Dei, decernetiq; ut dirueretur oblistebat Catoni, timet ne ex secu-
ritate infirmos animos horrida pestis intestinæ seditionis arriperet, cum
enim

PROOEMIUM AVTHORIS.

enim otio & quieti homines dantur , resolu in secordiam torporene
necessitatem, hinc mēs habebatur, memoria fluit, reminiscientia non ualeat,
& quæ uultus sudore nostri iuuenes forsam naeti sumus, idem senes cor
poris segnicie amittimus, cum uirtute in capescientium spiritus senescen
te corpore ad altiora deberet descendere . Nec putemus confidendum
in ijs quæ acquisiuimus, nisi in dies acquiramus . Nam cito expenduntur
horrea quæ assidua non fulciuntur adiectione, thesaurusque facile pro
funditur si nullis iterum pecunias reperetur, sic sensus humanus iugis iuuā
dus est lectione, illorum præsertim qui Christianæ reipublicæ gubernacu
lo præsunt. Ne illis obijciatur quod Seruio Sulpicio iurisconsulto a Quin
to Mutio legimus obiectum, inquieti in l. 2. §. Seruius. ff. de origi. iuris.
turpe est patricio & uiro nobili causasque oranti ius in quo versatur
ignorare. Cōcors est huic sententiae quod princeps Apostolorum Petrus
prælatos exhortans inquit prima Pet. 3. c. parati semper sitis ad satisfa
ciendum omni poscenti uos rationem de ea (que est in uobis) si de iis mo
ti fuere complures qui ad literarum studia uacantes noua dictarum scri
pta, ut intellectus mole corporea ruditis exerceretur, imitationisque exé
pli ad posteros transmitteret . Ego uero postquam agnouerim apud
hoc meum officium undique insurgere nonnullos non nouarum sed uete
rum sopitarum heresum suscitatores aduersus immaculatam Christi spon
sam se extollentium, qui spiritu ambitionis tumidi diuini eloquij uerba,
non uerum sensum sacri canonis (quem Spiritus Sanctus docuit) aucepā
tes, scipios & alios in errores manuducebant. Et propterea in sua perie
runt ignauia, ac eostempestas ualida demersit & abforbit sicut ueteres
heresiarchæ eorum magistri absorti sunt, quia cum noluerint esse disci
puli, facti sunt angelii tenebrarum, quæ mente reuolvens, perscrutari eccepi
catholicarum & hereticarum assertionum naturam, probationis modū
ac pœnarum aduersus damnabilium assertionum authores statutarū cen
suras, non profecto uiditate laudis consequendæ, sed potius charitate
seminandæ ueritatis, utque sarcina huius officij humoris meis imposita
leuior redderetur, & utinam (dum iis intendimus) Deus omnipotens co
natus Cæsaris beneficium dignetur, iis præsertim temporum calamiti
tibus quibus Christiana religio malis undique circumsepta est, nā hinc
Mahometanorum bestialitas fetet, isthinc Literana insania nos infestat,
illhiq; demum ob Turcarum atroces minas tristamur. Quin immo non
minæ solæ sunt, cum eius ferocitas beluina propugnacula christianitatis
profugauerit, in standum est ergo oportune, immo importunè apud Ca
tholicos Reges ut aduersus hos serpentes suam excitent potentiam . Sed
iis forsitan quis obſisteret, hunc inquietis laborem effe inaneam, cum ad hęc
peragenda

PRO O E M I V M A V T H O R I S.

peragenda uniuerso concilio opus sit , ubi de extirpandis hæresibus , de
 turcarum rabie comprimenda, deque nouandis clericorum moribus agē
 dum esset, iis tamen aduersa sententia sanior uidetur, nam ad euulsionem
 hæresum eorumque cultorum iis non egemus committiis, cum lapsis tem
 poribus sint multa a sanctis patribus decreta , ut illa amplius in dubium
 uerti non ualeant sine læsione tantæ Maiestatis. ut in l. nullus. C. de Sum-
 ma Trini. sed manu forti illa protegenda sunt, ut eorum exuflatores acri
 ter conterantur, parque iudicium de altero ferendu*m* est, ut principes ca-
 tholici se ipsos abnegantes in hos Christi fedissimos hostes irruant, cum
 in foribus periculum sit, & totius populi Christiani nutet status. Si uero
 meliores clericorum mores optentur, pastores quos dominus constituit
 super familiam suam in edibus suæ uocationis permaneant, nec impune
 absint, cum tabulae Christi testatoris hoc non designent Io. x. cum enim
 dispensatio familiæ demandatur, cætera in abissu*m* prolabuntur , nam si
 ouibus lupus obuiat pastor pro eis animam suam ponit, nicensarius ue-
 ro illum non fugat, sed fugit , & tunc oues incustoditæ immo derelictæ
 tum disperguntur, tum deuorantur. Nec est qui parnulis petentibus panè
 frangat. Inde hæreses pullulant, & peccatorum aceruus crescit , & nullus
 est qui anthidotum præstet. Adeo quòd licet clamare cum Hieremia pro
 pheta Hiere. 8. Ideo est obducta cicatrix filiæ populi mei, quia non est re-
 gina in Galaad, nec medicus ibi, siquidcm pastores sic agerent, non no-
 ua nasceretur Ecclesia, sed collabens repararetur antiqua . Nec arbitror
 defuturos calumniatores iniquosque censores, cum mundus in maligno
 positus sit , qui aculeis uipereisque morsibus hæc paucula nostra lacera-
 bunt , claim legentes & palam libfannantes. Præcor idcirco superiorem
 iudicem, vt si quid de huius opusculi editione delatum apud ipsum fue-
 rit, hoc se præmunit antídoto, aut scilicet explodat conatus inuidos, aut
 si placuerit, suspendat sententiam donec me respondentem audierit,
 ne priuata desidia negotium publicum lædant, cum in hac nubiloſa ætate
 vnuſquisque ſibi ſoli etiam in alterius diſcrimen ſatisfacere conetur, vt
 non quid deceat expediat aut liceat intueatur, inde opinionibus , armis,
 studiis, liuore, & factionibus omnia pœne conuulſa ſunt , & in præcipi-
 tium ruunt. Rurſus culpabunt me in iis curis versantem incumbentia of-
 ficio onera prætermiſſe. Testor tamē Deum & Angelos eius, quòd ob-
 hanc curam ſeffiones mei officij horis statutis non fraudauit, nec ſuppli-
 cum litigantiumq; propositio*n*eſ prætermiſſi, ſed tēpus quod quieti, de-
 ambulatiō*n*, amicorumque visitationi, ac collocutioni conteri ſolet, id
 elucubrationibus meis adſcripsi, ut ea literis trāderem que meq; conueni-
 ent profefſioni, haberetque mens quo obleſtaretur, nocturni ſunt etiā
 & an-

PROOEMIVM AVTHORIS.

& antelucani labores. Et quamvis intelligam me in tabernaculum domini non aurum, non argentum, non lapides pretiosos, sed pelles & caprarium pilos (ut aiunt) offerre, Spero tamen hunc laborem non fore in fructuosum. Et dum, ut assolet, ex discussione causarum ad agnitionem aliquorum opusculum hoc deuenisset, priusquam uelle interruptam illius dictationem vehementissima illorum postulatione compulsum terminare non ualui, & rem quasi inexplicitam tradidi, sed quia in ijs subesse posset ex ignorantia error aut calamis lapsus qui catholicam ueritatem seu Fidem, aut pias aures non ex animo offenderet, id meum quod est censuræ. S. R. E. suppono. Et si quis forsan nostra haec fastidierit, legat prius, & deinde si uideatur damnet & reiciat, Malo quidem a reprehensore falsitatis redargui quam ab eius laudatore laudari. Testor etiam cum Propheteta David Psal. 140. emendet me iustus in misericordia & arguat me, Oleum autem peccatoris Caput meum non impinguat.

Quæstio-

Quæstionum Summæ



R I M A quæstio tractat quid sit hæresis, & quæ ad eius constitutionem requirantur.

Secunda quæstio continet quis dicatur propriissime hæreticus, & quæ in eo debeant concurrere ut talis sit censendus.

Tertia quæstio habet quid sit pertinacia, & quotupliciter sit consideranda ut quis hæreticus pertinax sit censendus.

Quarta quæstio tractat quid sit veritas catholicæ, & quid sit ueritati catholicæ contrarium.

Quinta quæstio continet quot sunt gradus siue genera catholicarum ueritatum.

Sexta quæstio, quot sunt species falsarum seu damnabilium propositionum.

Septima quæstio, an propositio ambigua ab aliquo asserta sit intelligenda in sensu audientis, an vero in sensu loquentis, ad hoc ut catholicæ uel hæretica sit censenda.

Octaua quæstio, quid si quis diceret aliquam propositionem suspectam assertive & pertinaciter, seu negaret se illam dixisse, & esset de hoc convictus. De cuius propositionis veritate aliqui doctores altercantes dicūt illam esse hæreticam, aliqui uero catholicam, seu indifferentem, an possit Episcopus seu Inquisitor Apostolicus contra hæreticos deputatus eam hæreticam decernere, adeo quod tenens illam pertinaciter possit ut hæreticus damnari.

Nona quæstio, ad quem spectat auctoritate iudiciali suprema diffinire aliquam assertionem esse catholicam uel hæreticam, & sic hæc dubia fidei terminare.

Decima quæstio, ad quos uidelicet Theologos, aut Canonistas, seu Legistas pertinet diffinire quæ assertio catholicæ, quæ hæretica sit censenda, intelligendo de diffinitione magistrali, non autem iudiciali, quia de ea in proxima quæstione tractatur.

Vndecima quæstio, an Episcopi seu inquisidores Apostolici possint in suis territoriis prohibere ne aliquæ assertions scandalosæ seu sapientes hæresim prædicentur, seu publicæ affterantur.

Duodecima quæstio, ad quid prodest protestatio quam saepe faciunt disputantes uerbo uel scripto, dum inquiunt quod non intendunt aliquid dicere contra fidem, & si ob hoc excusentur ab hæresi, & de multiplici protestatione circa hanc materiam.

Decima tertia quæstio, an liceat alicui Clerico uel Laico de fide Catholica seu sacra scriptura publice uel priuati disputare , & quis modus tenendus sit in disputatione contra hæreticos,iudæos,uel paganos.

Decima quarta quæstio, an sit legitima scriptoris aut prædicatoris excusatio, si dicat, Ego usus sum illa verborum forma qua vitetur sacra scriptura. Augustinus, seu Hieronymus, seu alij sancti Doctores , si ex illis verbis sequatur seu inferatur hæresis.

Decima quinta quæstio, si aliqua propositio asseratur contra sententiam S. Augustini, Gregorij, aut Ambrosij, vel Hieronymi, seu aliorum doctorum ab Ecclesia approbatorum, an talis assertio sit censenda hæretica.

Decima sexta quæstio, an sit hæreticum & blasphemum asserere quod cursus cœlestes necessitent hominum voluntates.

Decima septima quæstio, an sint assertiones scandalosæ , seu alterius generis, quibus asseritur Virginem Mariam fuisse conceptam in peccato originali, seu non esse in corpore in cœlesti paradiſo.

Decima octaua qđ, an sapiat hæresim dicere Virginem Mariam non subiisse mortem corporalem, sed qđ viua translata fuerit ad cœlestē paradiſum.

Decima nona quæstio, an stante lege Euangelica prout stat, sit dicendum qđ infantes Christianorum decedentes in uteris maternis sine baptismo, præcibus, fide , seu benedictione parentum expientur ab originali peccato, taliter vt sic decedentes credendum sit saluos fieri.

Vigilima quæstio, an sit erroneum dicere, Deum non posse de potestate ab soluta statuere vt quis sine corde aut cerebro viuat, item quod non possit animalia iuuare, & domini ruinam iniicianti subuenire ne cedat.

Vigilima prima quæstio, an sit erroneum dicere hystoriam alicuius sancti ab ecclesia receptam esse maioris auctoritatis qđ dicta Euangelistarum, posito exemplo in iis uerbis que leguntur in vita Beatæ Mariæ egyptiacæ, si transieris Iordanem saluaberis.

Vigilima secunda quæstio, de censura multorum verborum quæ sepe vel ex consuetudine prava , aut inconsulte seu ex infidelitate procedunt ab ore improborum hominum , quorum sensus aliquando est notorie hæreticus, aliquando equiuocus, & continet sub se.xvij. quæstiunculas utilissimas.

Vigilima tertia quæstio, an inquisitores apostolici aduersus hæreticos depositi possint procedere contra illos, qui binas vel plures nuptias cum mulieribus simul viuentibus contrixerunt. Idem si mulier duos vel plures viros superstites habeat.

Vigilima quarta quæstio, an sit hæreticum dicere homines vel mulieres strigos, strigas, ve lamios, seu lamias, bruxos aut bruxas nuncupatos rapi a demone corporaliter & trahi volentes per varia terrarum spacia ad locum ludi,

studi, & introduci in domos alienas, ut ibi malum operetur. An vero haec spiritualiter, mentaliter, seu imaginarie contingant.

Vigesima quinta q̄o, an sola confessione maleficæ mulieris posit dici constituta ad effectū damnationis, nullo alio extrinseco requisito. Itē an si malefica fuerit confessio q̄ ex pacto inito cū dæmoni, vel alias occasione sui maleficij infantes suffocauerit, seu tale illis malū intulerit, & ex eo decesserint, si illa vult redire ad gremiū Ecclesie ab hæresi atque cōmissa debeat ad misericordiā admitti, an vero posuit Ep̄s uel inquisitor seu ambo illā curię seculari tradere ob iteritū dictorū infantū sine nota irregularitatis, q̄ alias non extat illorū interitu, sine dubio ad misericordiā admitteret.

Vigesima sexta q̄o, an inquisitor hæreticæ prauitatis teneatur de iure causas hæreticales, contra accusatos de hæresi motas, terminare seu decideare de peritorum consilio, adeo q̄ omnino illorum consilio sit ab eodem inquisitore standum, an uero sufficiat peritorum consilium requirere.

Vigesima septima quæstio, an iurans per membra Dei censendus sit blasphemare, puta per caput Dei, per iecur Dei, per cor Dei, & h̄mōi, & quid de iuratiis per membra Christi, per caput Christi, per iecur Christi, & h̄mōi. Quid etiam de iuratiis per Virginem Mariam Deiq; genitricem, per Sanctos Dei, uel eorū membra. Et huic quæstioni addē quæ dñr in q. 6.

Vigesima octava quæstio, an ex eo solo quod penes aliquem reperiuntur libri hæreticales, seu reprobatae lectionis sit censendus hæreticus.

Vigesima nona quæstio, an ad hoc ut aliquis sit censendus hæreticus necessario requiratur in illo pertinacia.

Trigesima q̄o, q̄ sūt niodi qb. p̄t alijs de h̄fīi accusatus de p̄tinacia quinci.

Trigesima prima quæstio, An Christus legem mosaycam obseruauerit.

Trigesima secunda q̄o, si q̄s descēdēs de gēte Iudæorum solennizauerit uesperam sextæ feriæ nō tū sabbatū obseruauerit posuit de apostasia accusati.

Trigesima tertia q̄o, an h̄fīiū ēt omnino occūlta sit cēsendus excōicatus.

Trigesima quarta quæstio, quot testes requirantur de iure ad probandum aliquem dixisse propositiones hæreticas, aut hæresim commississe.

Trigesima quinta quæstio est de quodam prædicatore, prædicante quandam propositionem de hæresi suspectam.

Trigesima sexta quæstio, de eo, qui legendō, prædicando, uel alias loquendo uerba hæreticalia, aut de hæresi suspecta, uel similia dixerit, quomodo sit contra illum procedendum. Ultra præinsertas quæstiones, quæ colligi potuerunt, alia forsan subnectentur in calce huius tractatus, ubi poteris uidere.

INDEX,

SEV REPERTORIVM ALPHABETI- CVM SINGVLARIVM MATERIARVM.

In tractatum DO. Arnaldi Albertini Episcopi Pactensis Regni
Siciliae olim Inquisitoris, restitutum, & uersiculis
alias omissis auctum.

A

- Biuare qui significat. xxx. pite uiuant.xx.q. num. 7.
Accusato aliquo de hæresi Antonius de Rosellis fuit repulsus a
primo est inquirēdū a theo Cardinalatu quia crat bigamus. 2 1.q.
logis an sit hæresis, deinde constito q.nu. 66. num. 43.
quòd sit, dannet illum.x.q.nu. 8. Animaë existentes in purgatorio an
Accusatus de uerbis hæreticalibus sentiant iuuationem quæ pro eis fit a
cōdemmarinon potest si uerba habet fidelibus. xxij.q.nu. 58.
duplicē intellectum, hæreticum sci- Angelus de Clauasio reprehenditur su
licet & catholicum. xxxiiij. q. per intellectu. §. sane. c. accusatus.de
numer. 48. An mulieres striges uocatae uadat per
Accusatus de crimine, ad hoc ut pu- uaria loca corporaliter, an spirituali
niatur, sufficit quòd conninctatur, ter. 24.q.nu. 1.
quamuis non confiteatur delictum. Andreas Siculus reprobatur circa in
36. q. nume. 2. An inquisidores teneantur sequi consi
Adam an fuisset mortiturus si nō pec
casset. 18. q. num. 19. tulum iuris peritorum quos uocant ad
Alius alia aliud similitudinem signifi
cat. 22. q. num. 27. decisionem causarum fidei. xxv. q.
Alternatiua ponitur inter diuersa. 30. q. num. nume. 1.
Ambitionis peccatum tripliciter con
siderari potest. 30. q. nu. 16. Apostata a fide grauius peccat quam
Animalia habentia cor, & caput pot
acere Deus quòd sine corde; & ca
li. x. q. nu. 3.
5. Apostata a religione ibidem.nu. 4.
Argumentum ab ethymologia uocabu
li. x. q. nu. 13.

b

Argu-

INDEX IN TRACTATVM

- Argumentum a contrario sensu quan-*
do non ualeat. 13.q.nu. 8
- Argumentum concludens contratenē-*
tes cursus cœlestes cogere uolunta-
tes hominum. 16.q.nu. 12
- Argumentum de similibus ad similia*
non habet locum in priuilegijs. 19.
q.nu. 25
- Argumentum a simili quando habeat*
locum. 24.q.nu. 9
- Articulus fidei maior omnium est, ec-*
clesiam s. non posse errare in ijs que
fidei sunt. 30.q.nu. 27
- Assertio sapiens catholicam ueritatē*
que sit. 5.q.nu. 16
- Assertio hæresim sapiēs q̄ sit,* ibi:n. 17
- Assertio hæretica que sit.* 6.q.nu. 1
- Assertio hæresim sapiens ibid. nu.* 2
- Assertio seu propositio impertinens*
qua sit ibid.nu. 5
- Apochryforum librorum duo sunt*
genera. 22.q.nu. 51
- Animæ decedentes sine peccato mor-*
tali uel cum peccato mortali quo na-
dunt statim post mortem. ibid.nu. 56
- Assertio temeraria que sit.* 6.q.nu.me-
ro. 7
- Assertio erronea que sit & est diffi-*
c̄tia inter erroneam & hæreticam
assertionem, ibid.nu. 8
- Assertio iniuriosa seu contumeliosa*
qua sit. ibi.nu. 9
- Assertio scandalosa seu piarum au-*
rium offensiua que sit. ibi.nu. 10
- Assertio scismaticā q̄ sit.* ibid.nu. 11
- Assertio impia que sit.* ibid.nu. 12
- Assertio blasphema,* ibi.nu. 13
- Assertio quod uirgo Maria sit conce-*
pita in peccato originali an sit scanda-
- losa.* 17.q.nu.
- Assertionem scandalosam probaret*
asserens Mariam uirginem conceptā
in peccato originali. ibi.nu. 5
- Assertio erronea esset dicere uirginē*
Mariam conceptam esse in peccato
originali. ibi.nu. 8
- Assertio quod uirgo Maria non sit in*
cōpore in cœlesti paradiſo, est male
sonans, & piarum aurium offensiua.
- ibi.nu.* 13
- Assertio sapiens hæresim qualis sit.*
18.q.nu. 7
- Assertio repugnans potentie Dei est*
hæretica. xx.q.nu. 4
- Assertio est erronea dicere qnōd Ec-*
clesia habet maiorem authoritatem
quam Euangeliū. 21.q.nu. 4
- Afferens aliquid eorum que ab Eccle-*
sia probantur suo modo non est hære-
sis. ibid.nu. 7
- Afferentem uerbum ambiguum quo-*
modo perscrutabimur an aixerit il-
lud in sensu catholico uel hæretico.
22.q.nu. 28
- Assertio illa an sit falsa, quod indul-*
gentia sunt false que per modum ap-
plicationis cōceduntur. ibi.nu. 42. 43
- Assertio, quod uirgo Maria non per-*
diderit filium suum in templo in tri-
duo, contradicit Euangilio. ibi.n. 44
- Assertio cuiusdam prædictoris, an*
sit hæretica, si resurrectio per possi-
bile non esset, Deus esse nō posset &
annihilaretur. ibid.nu. 47
- Afferere non licet contrarium illius*
quod quis tenetur scire. 30.q.n. 33
- Assertio si habet duplicem sensum in-*
terrogandus est accusatus in quo
casu

D. ARNALDI ALBERTINI

- casu intellexerit. 24.q.nu. 49 Authoritas Pauli prima ad Corin. 9.
ASSERTIONE habentes bonum, & malum sensum semper in bonum debemus interpretari. ibid.nu. 60 Authoritas ecclesie non est praferenda euangelio. 21.q.nu. 13 quod non est cura Deo de bobus, quomodo intelligatur. xx.q.nu. 13
ASSERTIO quod filius est maior patre in diuinis, est heretica, & damnata in conciliis generalibus. 35.q.nu. 1 Authoritas Augustini, non crederemus euangelio nisi ad hoc authoritas ecclesie me commoncret, quomodo intelligantur, contra Iacobum almeni. 32
ASSERTIONEM hereticam dicens & credens, & rediens damnatur pena ordinaria. 35.q.nu. 8 ibi.nu. 32
ASSERTIO heretica debet probari a pluribus testibus quando publice dicta prædicata. 34.q.nu. 55 Authoritas ecclesie inititur reuelationi diuinæ. ibi.nu. 33
Astrologorum iudicium fatuum est, dum dicunt bella sequentura ex inspektione astrorum. 16.q.nu. 2 Authoritas Pauli. 1.Cori 3.siquis adificauerit supra fundamentum &c. declaratur. 22.q.nu. 55
Astrorum iudicis non est fides adhibenda circa hominis uoluntate. ibi.n. 3 Authoritas Matthei. 12. qui dixerit contra Spiritum Sanctum &c. declaratur ibi.nu. 57
Astra non cogere hominum uoluntas multis authoritatibus comprobatur. ibi.nu. 4 Authoritas Genes. 1 faciamus adiutorium ei simile, quomodo intelligatur. 23.q.nu. 21
Astra non cogere hominum uoluntas exemplis probatnr. ibi.nu. 5 Authoritas Augustini contradicit, c. gaudemus. de diuinitatis. nec inueniatur solutio, ibi.nu. 31
Astrorum influxu mores hominum causari dupliciter intelligitur. ibi.nu. 6 B
Augustinus in multis errans seipsum retractauit. 15.q.nu. 4 Baptismus mundat a peccato. 6.q.nu. 13
Augustini & aliorum sanctorum doctorum dicta an sint approbata hodie. 21.q.nu. 8 Baptismus an sit triplex uel unus, quo intelligatur. 19.q.nu. 13
Augustini, & aliorum doctorum sanctorum dicta in quibus approbentur ibi.nu. 10 Baptismus qualis potest suffragari pueris existentibus in uteris maternis & ibi morientibus. ibi.nu. 14
Author huius operis excusat se quando hoc opus composuit. x.q.nu. 9 Baptismus hoc operatur in lege euangelica quod olim operabatur circuncisio apud ueteres ibi.nu. 15
Authoritates plures sacrae scripturae sunt intelligendæ non prout iacent, sed secundum expositionem catholicon doctorum. 14 q.nu. 4 Baptismatis beneficium non communitatur nisi natus extra ueterem, & cui non conueniunt uerba legis, nec illius dispositio. ibi.nu. 23
 b 2 Bar-

INDEX IN TRACTATVM.

- Bartholi theorica in l. respiciendum. §. Blasphemare quid sit. ibi. nu.** 18.
delinquent. ff. de pœn. reprobatur. 7. Blasphemus quando dicatur habere in q. nu. 13. **confuetudine. ibi. nu.** 20.
- Barbitonsores possunt laborare usque: Blasphemos circa ius canonicum mi-**
ad aliquam partem noctis si hoc ha-
bet consuetudo. 32. q. nu. 24. **mer.** 22.
- Beati videbunt pœnam damnatorum ad suam gloriam. 22. q. nu.** 31. **Blasphemia est mixta fori, & locus est Biblia esse falsam est assertio hereti** 24.
- c. 6. q. nu.** 4. **Blasphemia hereticis, & non hereti-**
Biblia vel sacra scriptura an debeat permitti conuersti in linguam vulga-
rem. 28. q. nu. 27. **q. numer.** 10.
- Biblia traducta in linguam vulgarem multi errori sequuntur, vide multa bona ad hæc ibi. nu.** 34. **mer.** 20.
- Bigamia fuit dispensata a Deo tam in l. natura quam in l. scriptura illis an tiquis. 23. q. nu.** 25. **Blasphemia grauius peccatum est quam homicidium respectu. ibid. numer.** 50.
- Bigamia ex causa posset concedi secundum l. natura quam in l. scriptura illis an tiquis. 23. q. nu.** 29. **Blasphemantem confutum non excusat iracundia. ibi. nu.** 6.
- Bigamia usq; ad quod tempus fuit per missa. ibi. nu.** 30. **Blasphemans Deum si flatim ostendit signa contritionis non punietur pœna ordinaria. ibi. nu.** 9. &
- Bigamia prohibita est utroq; iure. ibi. num.** 34. **Blasphemans si illico retrocesserit, a, blasphemia excusatur. ibidem. numer.** 15.
- Binas nuptias contrahendo non confideratur an hæcat secundum matrimoniū. 23. q. nu.** 10. **Blasphemia quotuplex sit. ibidem. numer.** 16.
- Binas nuptias cōtrahentem Episcopus potest punire debonestando illum. 23. q. nu.** 8. **Blasphemans Deum quando uideatur suspectus de hæresi, ibidem. nu.** 17.
- Blasphemorum punitio ad inquisito- res spectat. 22. q. nu.** 63. **Blasphemans iratus quomodo sit puniendus. ibi. nu.** 18.
- Blasphemi qui sint late habes. 6. quos. num.** 14. **Blasphemantis intentio est inquirendum.** 14. **ad hoc ut suspectus de hæresi reputetur. ibi. nu.** 19.
- Blasphematum, & hereticum quid sit. ibi. nu.** 16. **Blasphemans Deum punitur pœna pecuniaria vel uerberuni secundum cōditionem personæ. ibi. nu.** 20.
- Blasphemie proposito quid sit. ibi. nu.** 17. **Blas.**

D.MARNAUDI ALBERTINI

- Blasphemantis pœnam non possunt ius rare potuerunt. 15.q.nu. 10
 dices remittere, sicut possunt alias Catholicae ueritatis primum, & secun
 pœnas, ibid.nu. 21 dum genus est eorum quæ in sacra
 Blasphemie causa que uenient in scriptura dicuntur & in epistolis A-
 mundum, omnino uide ibidem. nu- apostolorum uel alias ad nos peruen-
 mer. 22 runt. 30.q.nu. 44
- Blasphemans si est pauper & nobilis Causa dispensationis quæ fuit ut anti-
 quomodo debet puniri, ibidem. nu- qui patres possent uxores ducre. 28
 mer. 23 23.q.nu. 17
- Blasphemans an sit qui lapidem pro- Cautela idem est quod securitas. 36.
- iecit in crucem Domini. ibid.nu. 24 q. nume.
- Breue apostolicum non faciens men- Causæ meri imperij cur sint deligab-
 tionem de litis pendentia non ualeat. les de iure canonico, & non de iure
 xxij.q.nu. 12 ciuili, ratio ponitur. 25. quæst. nu- 40
 mer.
- C Censura quadruplex illorum uerbo-
 rum non me uideas hic male trahire,
 quia in alio mundo non uidebis. 22.
 Anonima scripturæ quæ sint. 52 q.nu. 30.32.33.34.
- Catholcarum ueritatum gra- censura multorum uerborum quæ di-
 dus quot sunt. 5.q.nu. 1 tuntur a malis hominibus. ibid. nu-
 mer. 5
- Calor iracundie non excusat a blas- ceremonialia obseruauit Christus, &
 phemis. 36.q.nu. 8 uide in quibus consiliebant. 31. q.
 numer. 5
- Capitulum. 24. sapientiae libri Salo- ceremonialia Christus & Apostoli
 monis de quo intelligatur secundum sustulerunt, sed non ideo legem Mo-
 sensum literalem. xxij. q. nume- saycam uiolauerunt. ibidem nume-
 ro. 49 ro. 12
- Capitulum contra christianos. de hæ- concilium generale in ijs quæ fidei
 reti. lib.6. habet locum in transeun- sunt errare non potest. 5. quæst. nu-
 tes uel redeentes ad ritus pagano- mer. 7
- rum, sicut in eorum. xxij. q. nu- 10
- mer. 56
- Capturam rei an debeat precedere contrarietas in dictis non excusat de
 summaria informatio. xxxij. q. nu- lium. 7.q.nu. 10
- mer. 22 Concilium generale in fide non potest
 Capitis pœna seu mortis quid compre errare. 9.q.nu. 13
 hendatur de iure canonico. 25. q. consilium authoris editum in causa
 num. 30 Reginæ Anglicanæ. ibid.num. 14
- Canonis sacriscriptores nullatenus er Concilium generale quare conuocatur
 b 3 ad de-

INDEX IN TRACTATVM

- ad determinationem carū fidei si Pa-** ibidem numer. 29
pa hoc posuit solus. ibi.nu. 15 **Concilium generale & Papa non pos-**
Concilia generalia congregari pro cau- sunt statuere contra euangelium. ibi.
sis fidei utilissimum est, non autem ne num. 30
cessarium, ibi.nu. 17 **contrahentes binas nuptias eodem tē**
Concilij generalis congregatio ad Pa- pore uidetur quod index secularis
pam regulariter spectat. ibi.nu. 20 **puniat. 23.q.nu.** 9
Conscientiae casus determinandi sunt contrahere binas nuptias non solum
per doctores iuris, super. q.x.nu. 1 sapit hæresim sed est factum hæreti-
Constitutio iudiciorum de non legendo calle. 23.q.nu. 65
aliqua capitula Bibliae. 13.q.nume-
ro. 9 **cōsensus uxoris primae requirebatur**
Consequentia an sit bona, hæc assertio alio ut quis posset contrahere cum
est contra dicta doctorum approbato pluribus uxoribus. ibi.nu. 27. & 30
rum ab ecclesia, ergo est hæretica. **cōsensus primæ uxoris non require-**
15.q.num. 3 **batur quando quis uolebat ducere**
Concilium Basiliense allegatur a pluri- alias uxores secundum aliquos, &
bus doctoribus authenticis. 17.q. respondet contrarijs. ibi.nu. 33
nume. 4 **Concupinatus nunquam fuit licitus et**
Concilium Basiliense passum est scissu- antiquis patribus, & illæ mulieres
ram. 17.q.nu. 2 **quas concubinas uocabant erant u-**
Consequentia non est bona, dicere q. xores legitime. ibi.nu. 48
infantes in uentre ante octauum die comparatiuum, & superlatiuum ali-
decedentes incircuncisi saluabantur, quando retinent propriam naturam,
ergo idem sit in infantibus decadenti aliquando non. 23.q.nu. 86
bus sine baptismo in l. euangelica. **Concilium potest errare in ijs qua non**
19.q.nu. 21 **sunt fidei. 5.q.nu.** 10
Concilia quathor generalia qua uene coniuratio dæmonis quando licite po-
ratione sunt tenenda. 21.q.nu. 12 **test fieri. 11.q.nu.** 70
Concilium generale in tangentibus fi- conditio personæ cum qua contrahi-
dem non potest errare. ibid.nu. 16 **mus est inuestiganda. xxij.q.nume-**
Concilio generali non est opus aduer- ro. 88
fus hæreses iam sopitas, & determi- confessioni accusati, si testibus com-
natas, ibid.nume. 23 **probatur, standum est. xxvij.q.nu-**
Concilium congregari potest, si hæreti- mer. 27
ci nolunt aliter redire nisi congrega- confessio sola mulieris maleficæ di-
to concilio. ibi.nu. 25 **centis se maleficam, an sit sufficiens**
Concilium generale congregatum sine ad condemnationem eius. xxv.q.nu-
authoritate Papæ est conciliabulum. cogitatio de aliquo crimine commit-
tendo. 1

D. MARNALDI ALBERTINI

- re lao non est punibilis. ibid. nu. 2 Confessio inciaenter facta non nocet ut quis puniatur pena ordinaria. ibi. num. 67
- Confessio haeretici sola sufficit ad condemnationem. ibi. nu. 4 Confessio facta coram iudice competente uel cuius iurisdictio potest prorogari, in alio iudicio ualeat. ibid. numer. 68
- Confessio facta in paenitentia non nocet in iudicio, nec absolvit a iudiciali ibid. num. 6 Confessio sacramentalis nullatenus potest renuclari nec in causa matrimoniali, uel haereticali, contra Ludo. Roma. & sequaces, ibi. nu. 8 Confessio sacramentalis potest respectu personae de consensu illius. ibi. nu. 9 Confessio extra judicialis de haeretico an noceat haeretico. ibi. nu. 10 Confessio alicuius extra iudicium se transisse ad ritus iudorum, nocet. ibid. nu. 14 Confessio alicuius quomodo potest probari. ibi. nu. 16 Confessio extra judicialis de alijs delictis quam haeresis facit iudicium, & ibi late. nu. 18 Confessio extra judicialis debet probari per duos testes in criminalibus, ibid. nu. 19 Confessiones plures extra iudiciales probatae per testes singulares faciunt iudicium, ibi. nu. 20 Confessio extra judicialis de delicto, ut reus non cogatur perseuerare, debet ab eodem reuocari. ibi. nu. 22 Confessio extra judicialis de delicto, concurrentibus alijs, reuocari non potest. ibid. num. 25 Confessio facta coram iudice incapace est nulla. 25.q.nu. 56 Confessio facta coram iudice incapace est nulla. 25.q.nu. 2 Cottumax, et pertinax equiparatur in iure, & de uno ad alterum licita est argumentatio. 29.q.nu. 9 Contumax manifestus est qui dicit se nolle uenire, ibi. nu. 12 Confessio judicialis potest reuocari usque ad sententiam. ibi. nu. 28

INDEX IN TRACTATVM

- Consentienti se cōmisſe homicidiū nō creditur nisi sua confessio per testes adiunuetur, ratiō ibi ponitur. 15.q.nu. 27
- Concilium generale in ijs quæ sunt fideli errare non potest. 30.q.nu. 18
- Concilium generale errare potest in ijs quæ sunt facti. ibi.nu. 22
- Concilium generale representat totam Ecclesiam cui est standum. ibi.nu. 28
- Conciliij generalis congregatio est multum utilis, & necessaria ecclesiæ. ibi.nu. 29
- Consuetudo blasphemandi nō excusat blasphemos quominus puniātur iuxta qualitatē blasphemiae. 6.q.nu. 26
- Consuetudo consideranda est, quando aliquid certi non habemus. 32.q.nu. numero. 8
- Consequentia non tenet, Augustinus & alij doctores etiam sancti hoc dicunt, ergo est uerum. 30.q.nu. 48
- Consulens punitur plusquam faciens. ibid.nu. 62
- Corporum complexio ualeat multum ad uariationem aëtuum humanorū. 16.q.nu. 8
- Cursus cœlestes si cogarent hominū uoluntates multa absurdā sequerentur 16.q.nu. 9
- Cum cōſilio alicuius quādo est aliquid agendum an sit necessario illud sequendū. 26.q.nu. 2
- Cum consilio illius qui non potest esse particeps officij, an sit sequendum. 26.q.nu. 4
- Cum consilio illius qui potest esse particeps officij, & habet potestatem a legge consulendi. quid sit. ibi.nu. 5
- Cum consilio alicuius qui potest esse particeps officij, & consulens, habet potestatem ab homine. ibidem. numero. 6
- Cum consilio illius, qui est particeps officij ibi.nu. 7
- Cursus cœlestes an necessitent hominū voluntates. 16.q.nu. 1
- clam quando dicatur aliquid factū. 23.q.nu. 78
- clausula, summarie & de plano sine figura & strepiti, quid opcretur, & quod non tollit quod capitula in quisitionis non tradantur reo. 34.q. numero. 31
- clericus an debeat pro homicidio detrudi in monasterium uel ad perpetuos carceres. xxv. quæſt. numer. 33
- clericus pr o homicidio an debéat detrudi in monasterium uel ad perpetuos carceres, concordia notabilis, sed fallit ibi.nu. 34
- clericī interessentes iudicio sanguinis sunt irregulares, ibid. nu. 41
- credulitas mala alicuius potest constare per testes. 8.q.nu. 10
- creataram unam mutari in alteram per alium quam per Deum falsum est. 24.q.nu. 26
- credere articulis fidei implicite quid sit. 28.q.num. 31
- crimina aliqua mixti fori essent, nisi qualitas aliqua impediret. 23.q.nu. mer. 74
- crimen heresis cum sit ecclesiasticum ad inquisitorem pertinet punitio. ibi.nu. 73
- crimen contrahentis binas nuptias est mixti fori scilicet secularis & ecclæ.

clesiaſtici , ſi tamen non eſt ſuſpe- ctus de hæreſi. ibi nu.	79	forum conſcientie , ſecus quo ad fo- rum exteriorem. 7.q.num.	17
Criminosus mixti fori poſteſt puniri ab ueroque iudice. 25. quæſtio. nume- ro.	65	Delinquerere in dubio quis non praſu- mitur. 23.q. nu.	83
Christus an feruauerit legem Moſay- cam. 21. q.nu.	1	Dæmon multa facit Deo permitten- te. ad tentandum nos . 11. q. nu- mer.	8
Christus quod non feruauerit legem Moysis, argumentatur anthon ibidem nu.	6	Dæmonem credere poſſe mutare unam ſpeciem naturæ in aliam , ſapit hære- ſim manifeſte. q. 11.nu.	6
Christus obſeruauit legalia, probatur multis mediis ibi.nu.	7	Dæmones permittente Deo poſſunt mo- uere grandines, & tempeſtates in ae- re. 23.q.num.	16
Christus curando infirmum in fabbato an illud uiolauerit , ibidem. nume- ro.	8	Dæmonum coniuratio quando ſit uel non ſit reprobata. quæſt. 11. nu- mer.	7
Christus an uiolauerit legem tollendo libellum repudiij. ibi.nu.	9	Defenſor catholicæ ueritatis quis eſt.	
Christus an uiolauerit legem prohibe- do uiforam. ibi.nu.	10	xxx.q.num.	71
Christus an uiolauerit legem præcipie do inimicos dilig. ibi.nu.	11	Declaratio non requiritur in pœniſ quas delinquens ipſo iure incurrit.	41
Christus an ſubſtulerit diſtinctiones ciborum. ibi.nu.	13	Deus quare aſſumpſit humanitatem.	
Christus quod nō uenit ſoluere legem, ſed adimplere, declarat ibi.nu.	14	12.q.nu.	2
Duid comedens panes proponiſ tionis & Sanſon ſeipſum occi- dens non peccauerunt , 30. q. nu.		De facto uel de iure quādo dicatur ali quid fieri. xx.q.nu.	2
Deciſio Rotæ incipiens accusatus. de bore. quomodo intelligitur. 9.q. nu- mero.	8	Deciſa in concilio generali ſunt in uo- luntate Papæ in non concernentibus fidem. 21.q.nu.	28
Delicta inquirere per inspectionem aque, & ſimilium , ſapit hæreſim. q. 11. numer.	9	Deus noluit uincere diabolum per po- tentiam ſed per iuſtiām. xx. q.nu- mer.	5
Delictum praſumitur in dubio apud		Deus poſteſt facere quod homo uiuat ſine cerebro. ibid.nu.	8
Deus eſt uniuerſalis prouifor omniū animalium , etiam irrationabilium. ibid. numer.			9
Deus an potuerit liberare genus huma- num, & redimere alio modo quam fe- cit, ibid. numer.			11
Deus,			

INDEX IN TRACTATVM

- Deus, multas agunt cum deo quoniam
cum hominibus. 27.q.nu. 14 Disputari de fide catholica licet hæreticos confutando.ibid.nu. 14
- Deus non habet membra, contra alios quos hereticos.ibid.nu. 28 Disputare de fide licet gratia elucida dæ ueritatis.ibid.nu. 15
- Deus, ad naturam diuinam refertur ibid.nu. 29 Disputationis commoda multa sunt.
- Deo non sunt attribuenda membra hu mana, est enim hæresis damnata, ibi. 16
- Dæmonem credere posse mutare naturam unius creaturae in aliam sa- & canonistas, in præludij nu. 1 Disputatio de fide cum infidelibus non pit hæresim manifeste. 11.q.nu. 6 sollicitatis ab hæreticis.ibid.nu. 18
- Diffinitio quid sit secundum legistas, & canonistas, in præludij nu. 1 Disputatio de fide cum infidelibus ne cessaria est fieri coram simplicibus
- Diffinitio ex quibus debet constare, ibid.nume. 2 Disputatio de fide cum infidelibus . ibid.nu- mer. 20
- Diffinitio quare in iure dicitur pericu losa,ibid.nu. 3 Disputans contra hæreticos debet es- se doctus in Philosophia.ibi nu. 21
- Diffinitio bona ex quibus debet con- stare secundum legistas,ibidem.nu- mer. 4 Disputandi modus tenedus contra hæreticos aut infideles seu iudeos.ibid. numer. 22
- Diffinitio quid sit, & eius effectus.ibi. 5 Disputandi modus contra Mahometan nos,ibid.nu. 32
- Diffinitum si non competit, nec diffini- tio.ibi.nu. 6 Discordia est in pluribus inter docto- res etiam. 15.q.nu. 5
- Diffinitio, & descriptio differunt. ibi. 9 Dicta doctorum sanctorum non sunt num. tantæ authoritatis quin liccat illis contradicere.ibid.nu. 7
- Distinctio magistralis, quando cogni- tio uel assertio aliqua hæretica spe- Ætat ad Theologos uel ad doctores iu ris.x.q.nu. 17 Distilis sanctorum doctorum contradicere licet , exceptis illis quæ sunt de fide catholica, & condemnatione hæ reticorum,ibi.nu. 13
- Disputare an licet de fide catholica, & arguitur primo quod non. 13.q. 1 Die ultima iudicij finalis qui fuerint nūni, an morientur. 18.q.num. 2
- Disputare licitum uidetur de fide ca- tholica,ibid.nu. 2 Distilio, maxime & præsertim,idem im portant, & in eis non procedit argu-
- Disputare de fide catholica quando li cetur,ibi.nume. 3 mentum a contrario sensu. 29.q.nu- mer. 5
- Disputari de fide catholica non debet Discentes publice errores hæreticoru b.e-

D. ARNALDI ALBERTINI

- hæretici manifesti sunt, ibid. nu. 23 Doctores iuris canonici, non ita pene-
Discordant in pluribus doctores san- trant canonem Bibliae sicut Theolo-
eti ad inuicem, ideo eorum dicta non gi. x. q. nu. 15
continent infallibilem ueritatem. x- Doctores ab ecclesia approbati qui
xx. q. num. 51 sint. 15. q. nu. 2
- Disputantes maxime colerici si dicunt Doctores canonistæ tenent uirginem Ma-
aliquam assertionem hæreticam esse riam non esse conceptam in peccato
catholicam an sint puniendi tanquam originali. 15. q. nu. 11
hæretici seu temerarij. ibi. nu. 67 Doctoris dictum debet lege probari, a-
Disputantes excedunt metas loquendi lias est somnium. 28. q. nu. 3
& incurruunt multotiens hæresim, Doctorum sanctorum dictis non est adeo
ibi. num. 68 standum, quin liceat illis contradice-
Disputantes tenentes aliquam assertio re. 30. q. nu. 47
nem hæreticam pro catholicâ cū ma- Dubitans in fide quomodo dicitur hæ-
lenconia, & ira, quomodo sunt punie- reticus. 3. q. nu. 6
di, multa sunt consideranda. ibi. nu- Dubia debent in meliorem partem tra-
mero. 69 bi. 7. q. num. 15
- Disputare licet de uoluntate principis dubia fiduci quis potest determinare.
non de potestate. 22. q. nu. 5 9. q. nu. 1
- Dolus & error quomodo diffiniuntur Dubia facta uel uerba in melius sunt
& differant inter se; & quid de fratre de. 23. q. nu. 80 interpretanda. 29. q. nu. 19
E
- Dogma falsum nō est hæresis. 1. q. nu. 2 Celestia apostolica nunquam hæ-
Domus ex quibus constat. 2. q. nu. 6 reticanit. ix. q. nu. 2
Domus fracta uicini male famæ sunt tor- Ecclesia an erret in canonizatio-
quendi. 28. q. num. 26 ne sanctorum, aut posset errare. 17.
Dominica diei solemnitas incipit a ue- q. nu. 7
spere abbati non autem ab alia ho- Ecclesia an sit maioris autoritatis
ra sabbati, ne uideamur iudaizare. quam euangelium. 21. q. nu. 2
32. q. nu. 23 Ecclesia non potest statuere contra E-
Donationem constantini factam non es- uangelium. ibid. nu. 17
se Ecclesia afferens nō est procul ab Ecclesia non indicat de occultis sicut
hæresi. 17. q. nu. 14 Deus. 22. q. nu. 24
Doctor unus potest conuincere commu- Ecclesia in ijs quæ sunt fiduci errare nō
nem opinionem. 5. q. num. 11 potest. 30. q. nu. 17
Doctores approbati ab Ecclesia qui Ecclesia an posset errare in ijs quæ fa-
sunt, ibid. num. 14 Eti sunt. ibid. nu. 23
Doctorum sanctorum authoritas præua Ecclesia multa obseruat quæ non repe-
let authoritati Ecclesia. 9. q. nu. 5 riuntur in sacra scriptura. ibi-
dem.

INDEX IN TRACTATVM

- de nomine. 45 Episcopus & inquisitores contra quos possunt procedere .ii.i.q.numer. 10
- Ecclesiæ authoritas multum ualeat et quod in sacra scriptura non reperiatur scriptum quod ipsa statuit .ibid. numer. 46
- Ecclesiæ non iudicat de occultis sed de manifestis 42.q.nume. 7
- Ecclesiæ ligat excommunicatione omnino occultum , licet de eo non iudicet .ibid.nu. 13
- Ecclesiæ excommunicat peccatorem occultum licet de peccato sibi non constet .ibid. numer. 19
- Ecclesiæ excommunicans hæreticum occultum non iudicat de illo ut aliqui falso sibi persuadent .ibidem.numer. 26
- Ecclesiæ quando excommunicat hæreticum occultum non profert iudicium .ibidem numer. 34
- Ebrius uel dormiens blasphemans an puniatur , ultra dicta latius in .xxxv. q.in quinta coclusione .ui. 27.q.n. 15
- Ebrius delinquens quomodo sit puniendus .36.q.numer. 13
- Electores debent eligere episcopum secundum Deum & conscientiam , quia non sufficit sequi puram conscientiam .xxij. q.nume. 37
- Episcoporum institutio & officium quales sit .q. ii. numer. 12
- Episcopus potest procedere contratenentem propositionem habentem hæresim explicitam .8.q.nu. 7
- Episcopus dicitur aliquem de hæresi , & iudex secularis .x.q.nu. 7
- Episcopus an potius sit electus Theologus quam Canonista .ibidem.numer. 14
- Episcopinon habentes carceres ordinarios prout .S. sanè .Clemen. multorum .requirit , an possint procedere contra hæreticos .xxij. q. numer. 63
- Episcopus habens merum imperium potest causas criminales delegare , uide supra eadem .q. num. 36. 25.q. numer. 39
- Episcopus & pœnitentes , qualiter intelligatur .ibi. numer. 62
- Episcopi & alij prælati debent scire scripturam sacram ad instruendum alios .28.q.nu. 18
- Episcopus uel inquisitor debet ostendere accusato de hæresi quod sua opinio est erronea .xxx. q. nu. 56
- Episcopos , & inquisitores monet quid debeant facere in monendo hæreticos ut desistant ab erroribus .ibid. numer. 59
- Episcopi & inquisitores debent esse solliciti in inquirendis hæreticis . 33. q.numer. 24
- Episcopi seu inquisitores possunt punire eos qui tenent assertiones hæreticas .x.q.nume. 10
- Error in scientijs non est semper hæresis .1.q.nume. 3
- errores circa impunitatem peccatorum , & ibi uidebis de illis uerbis peccantium , Non me uideas hic male transire , quia in alio mundo non uidebis me mala pati .xxij. q.numer. 29

D. ARNALDI ALBERTINI

- | | | |
|--|--|------------|
| Error credentium quod sola fides sal- | non a toto. xxij. q. nu. | 87. |
| uat hominem. ibi. nu. | 32. extraagans Leo. x. prohibens scri- | |
| Error ; immo haereticum est dicere | pta Lutheri legi non comprehendit | |
| quod Deus non punit peccata in alio | episcopos, inquisitores, & doctos ad | |
| mundo. ibid. nu. | impugnandum. 28. q. nu. | 8. |
| Error in eo qui contrahit binas nu- | excommunicatus iusle decedens in ex | |
| ptias simul potest dupliciter consi- | communicatione damnatur. 22. q. | |
| derari , facti scilicet & iuris. 24. q. | nume. | 25. |
| nume. | 84. excommunicandus non est quis pro so- | |
| Error facti alicuius vel proprij an to- | la uoluntate. 33. q. nu. | 8. |
| taliter excusat. ibi. nu. | 85. excommunicatio est pena grauis, & | |
| errantem ab errore debemus reuoca- | medicina, ibidem num. | 25. |
| re. xxx. q. nu. | 78. | |
| Error credentium quod sola fides sal- | | F |
| uat hominem sine charitate & operi | | |
| bus. 22. q. nu. | | |
| Evangeliū infamare est blasphemā- | Factum hæreticale includit ma- | |
| re contra Deum. 21. q. nu. | lam credulitatem. viij. quest. | |
| Evangeliū quare legitur adiacono, & epistola a subdiacono. ibidem. nu. | 5. nume. | 12 |
| Evangelia quatuor preferuntur au- | Factum quid presumitur in dubio tē- | |
| thoritati ecclesiæ. ibid. nu. | pore licito. 17. q. nu. | 3. |
| Evidentia rei superat omnem speciem | 13. Falsum est dicere quod Archiepisco- | |
| probationis. 35. q. nu. | pus Florētinus dixerit Papam Mar- | |
| Equiparatis duobus in iure, statutum | tinum dispensase ut germanus duce- | |
| ut cantant, si heresies incurrat. | ret in uxorem germanam. xxj. qua. | |
| 14. q. num. | numer. | 48. |
| Excusatio non est bona dicentis, ego | Falsarius presumitur qui habet pa- | |
| ut canant, si heresies incurrat. | pin uno habet locum in altero. xxix. | 28. quest. |
| 14. q. num. | 10. numer. | 23. |
| Exceptio non extenditur, nec ampliat | Familiaritas cum hereticis non facit | |
| regulam in non exceptuatis. 18. q. | 14. | |
| Excusatur quis a dolo false propositio | 5. quem hæreticum. ibi. nu. | 25. |
| mani si habet doctorem prose, maxime | retieis inducunt suspicionem her- | |
| præceptorem. 21. q. nume. | 23. sis. 32. q. nu. | 20. |
| Excusatur quis aliquando a parte, sed | Familiaritas seu conuersatio cum ma- | |
| Fauores debent extendi, & odia re- | nis adiuuat dubiam præsumptionem. | |
| stringi. | 3. ibi. nu. | 21. |

INDEX IN TRACTATVM

- | | | |
|---|----------------|---|
| Stringi. 23. q. num. | 5. | mo. de priuile. intellectus que tradi- |
| Fautor hereticorum, seu auxiliator, | | tur. 34. q. nu. |
| seu defensor in quibus peccant. xxx. | | Graci, & Abbas Ioachim an fuerint |
| q. num. | 64 | heretici ante declarationem Eccle- |
| Fautor & defensor hereticorum est, | sic. 1. q. nu. | 12 |
| qui inquisitores impugnant ne con- | | Graci non negabant purgatorium, sed |
| tra eos procedant, ibid. nu. | 70 | ignem purgatorij. xxij. quæs. nume- |
| Fæminæ quare potius inuoluuntur hoc | | ro. 62 |
| crimine maleficarum quam homines. | | |
| 24. q. nu. | 10 | H |
| Fæminis iura subueniunt in multis ob | | Aæresis quid sit. 1. q. nu. 1 |
| earum fragilitatem. ibi. nu. | 11 | Hæresis uera diffinitio contra |
| Fides non habet meritum ubi humana | | Ocham. 1. q. nu. 4 |
| ratio præbet experimentum, quomo | | do intelligitur. 13. q. nu. 27 |
| do intelligitur. 13. q. nu. | | hæreticus non est qui facit contra præ |
| Fides non est adhibenda testi non de- | | cepta decalogi. ibid. nu. 5 |
| ponenti uerisimile. xxxv. quæst. nu. | | hæreticus est qui dicit non esse pecca- |
| mer. | 4 | tum illud quod a Deo prohibetur. 6 |
| Fortuna gubernare hominum actus | | ibid. nu. |
| error gentilium est. 15. quæst. nu. | | hæretici non sunt Iudei & alij infide- |
| mer. | 13 | les. ibid. nu. 7 |
| Fortunam esse reprobatur, ibidem. nu | | hæresis diffinitio data impugnatur. |
| mero. | 14 | ibid. nu. 8 |
| Furi par est occultator alienæ laudis. | | hæreses an sint ueteres uel nouæ. ibid. |
| 5. q. num. | 1 | num. 9 |
| | | hæreses quando possent dici nouæ. ibi. |
| G | | num. 10 |
| G eminatus actus maiorem ani- | | hæresis ut sic dicatur an requiratur |
| mi affectum ostendit. xxxij. q. num. | 18 | authoritas Ecclesiæ. ibid. nu. 11 |
| nume. | 2. q. nu. | hæreticus quis propriissime dicatur. |
| Glosæ intellectus in cap. Anastasius. | | 1. q. num. 1. |
| hæreticum faciunt quinque necessa- | | xix. distincti. super. ix. q. nu. 18 |
| xix. distincti. super. ix. q. nu. | | ria. ibid. num. 2 |
| Glo. in. §. sane. cap. accusatus libr. 6. | | hæresis non est factum contra legem |
| non est uera indistincte. 11. quæst. | | Deiniisti error inst. ibid. nu. 5 |
| num. | 3 | hæresim esse uel non esse ad ecclesiam |
| Glo. in ca. sunt quidam. xxij. quæst. nu- | | speciat determinare. ibidem. nume- |
| mer. | 39 | ro. 8 |
| Glo. reprobatur in cap. cum olim. pri- | | hæreticus ut dicatur necesse est ut per |
| | | tinaciter |

D. ARNALDI ALBERTINI

- tinaciter suum errorem defendat. fidei.ibi.nu. 9
ibid.num.
- 9 hæreticus est qui dixit uerba heretici,
et credit esse uerum quod dixit.
- hæreticus non est qui per ignorantiam male sentit.ibid.nu. 11 7.q.num. 6
- hæreticus quis sit secundum Theologos,ibi.nu. 11 fit.8.q.num. 2
- hæreticus ut censeatur qui dicit usum pertinacia.ibi.nu. 13
- hæreticus explicita aut implicita quaestiones,ibi.nu. 9
- hæreticus ut censeatur qui dicit usum pertinacia.ibi.nu. 14 ad quem spectat diffinire, Theologo an iurista. decima quaestione.
- hæreticus non est qui per lubricum lingue uel ioco aliquid dicit contra fidem. tertia quaestione. numer. 1 10 hæreses multæ damnatae in decretis,libus, sexto, & clementinis,ibid. numer. 13
- hæretici pertinacis pena est ignis.ibi. numer. 5
- hæretici assertio an sit censendus quis, cognitione spectat ad doctores.ibid. numer. 16 18
- hæreticus desistens a pertinacia admittitur ad paenitentiam.ibidem.numer. 17 hæreticos puniendi modus, & contra eos procedendi spectat ad doctores num. 19
- hæretici relapsis non parcitur, ibid. numer. 18 iuris,ibid. num. 21
- hæretici assertio quæ sit. quarta que. 4 hæresis est uirare per pudibunda Christi & eius intemeratae matris. 6
- hæreses sunt sine reprobatione Ecclesie.ibi.nu. 5 q. numer. 21
- hæretica assertio est quæ contradicit ueritati catholice in propria uerbo- rum forma. 5.q.nu. 6 hæreticorum coheretio ad quos spectat. quæstion. 11. numer. 2. & corrum conditio qualis sit. q. ead. numer. 12
- hæretica assertio est quæ contradicit sacrae scripturae ex deducatis in necessaria consequentia.ibidem.numer. 4 hæreticus condens monasterium, si poslea damnetur illud monasterium non debet destrui, idem de quoilibet bono opere. 12. q. numer. 11
- hæretica assertio est quæ contradicit ijs quæ nobis ab Apostolis traduntur.ibi.nu. 5 hæretici damnati insignia debent detinari.ibid. num. 12
- hæretica assertio est non credere determinatis ab ecclesia in ijs quæ sunt hæretici operibus damnatis tanquam intelliguntur etiam damnatum

INDEX IN TRACTATVM

- natam quæ non sunt hæretica. *ibid.* & declaratur. §. sane.c. accusatus,
 nume. 13. de hæresi.lib.6.*ibid nu.* 66.
- Hæretica, & blasphema est assertio, di Hæreticum an sit credere quod bro-
 ccre cursus cælestes cogere uolunta xiæ mulieres uadant de nocte corpo-
 tes hominum. 16. q.nu. 11. raliter, 24.q.nu. 5.
- Hæretici non sunt uocandi ad concilium Hæreticum non est credere quod mu-
 si perseverent in suis hæresibus. 21. lieves portentur de nocte a dæmonie
 q.nu. 26. per uaria terrarum spacia, *ibidem.*
- Hæreticum an sit dicere, solum esse du nume. 13.
- plicem par adisum, scilicet cælum em Hæresis crimen sola cogitatione com-
 pireum, & beatificam uisionem san- mittitur. 25.q.nu. 3.
- etorū, & quod non est dandus pa- Hæreticus mentalis punitur ab inquisi-
 raduis terrestris. xxij. quest. nu- tore si ei constet de mente hæretici.
 mer. 10. *ibid.nu.* 5.
- Hæreticum an sit dicere quod excom- Hæresis habet causam continuam si-
 municatus decedens in excommuni- cut furtum.*ibi.nu.* 11.
- catione non damnetur. *ibid nu.* Hæreticus ubique inuenitur ibi po-
 mer. 2. test puniri.*ibid.uu.* 12.
- Hæreticum est dicere quem non esse ob Hereticus conuictus si confiteatur a-
 ligatum intrare religionem, si hoc u liud delictum non potest de illo deli-
 uerit, & de iuramento plura. *ibid.* Eto puniri ab episcopo uel inquisito-
 num. 36. re.*ibid.nu.* 66.
- Hæreticum est dicere professum reli- Hæresim perfectam tria faciunt secun-
 gionem posse ducere uxorem, *ibid.* dum Alex.de Ales, uel duo secun-
 nume. 38. dum alios. 28.q.nu. 13.
- Hæreticum est dicere, si in hoc mundo Hæreticus non iudicatur ex præsum-
 non habeo uxorem in alio habebo, ptione hominis. *Ibid.num.* 15
- ibidem nu.* 39. Hæreticus non iudicatur per signa e-
- Hæreticum est dicere quod qui libet po qui uoca.*ibid.nu.* 16
- test saluari in sua sc̄ta seu lege, *ibi.* Hæreticus moriens sine revocatione
 demnum. 40. hæresis damnatur.*ibid.nu.* 20
- Hæresim manifestam sapientia quæ Hæreticus pertinax est qui dicit se nol-
 fint. 24.q.num. 1. le desistere ab errore. xxix.q.nu. 11
- Hæreticus non minus est transiens seu Hæretici sunt manifesti defensores er-
 rediens ad sc̄tam agenorum quam rorum hæreticorum.*ibi.nu.* 19
- transiens ad sc̄tam iudæorum.*ibi.nu.* Hæreticus manifestus est, qui coram
 me. 58. suo pralato conuictus est de hæresi,
- Hæresim manifestam sapiens quando aut confessus.*ibi.nu.* 26
- aliquid dicatur, uide magistraliter, Hæretici condemnati à suis prælatis
 pertina-

ARNALDI ALBERTINI

- pertinaces censentur. *ibid. nu.* 38 quid abstulerit uel addiderit, ibi. numero.
 Hæreticus etiam occultus ab Ecclesia separatus est. *ibid. nu.* 43
 Hæreticus est siue sit inuentor hæresis siue seculator ibi. nu. 48
 Hæreticus iudicandus est, qui palam te- 40 Hæreticus non est qui contradicit di-
 net hæresim, licet in occulto sit fidelis 41 mero. 49
 Hæretici uolunt habere sequaces, & 42 Hæreticus pertinax est qui deprehen-
 uolunt uideri esse singulares. *ibidem* sus in hæresi non uult renocare erro-
 nu. 42 rem suum *ibi. nu.* 53
 Hæretici frequenter sunt causa asse- 42 Hæreticus deprehensus a iudice, corre-
 quendi principatum. *ibid. nu.* 42 ctus debet statim renocare errorum
 Hæretici manifesti qui sint. 30. q. nu. 3 suum, *ibid. nu.* 55
 Hæreticus non excusat si odio uel a- 4 Hæreticus correptus etiam a priuato
 more, aut ambitione hæreticus factus est. *ibid. nu.* 57
 Hæretici manichei uetus, & partem no- 13 Hæreticus quando monetur, ut desi-
 uit testamenti respuebant. *ibid. nu.* 58
 Hæreticus pertinax est negans ea que publice prædicantur in Ecclesia, puta
 quod Christus non fuit crucifixus, &c. *ibid. nu.* 60
 Hæreticus non est qui paratus est cor- 30 Hæreticus pertinax est qui inducit ali-
 rigi de assertione contrarij alicuius quem ad hæresim, uel ut hæresim nō
 articuli contenti in symbolo fidei, relinquit. *ibid. nu.*
 quem uerisimiliter poterit ignorare. 36 Hæreticus pertinax est, qui non uult
 ibi. nu. 63 se subiçere iudicio Ecclesiæ. *ibidem*
 Hæreticus pertinax est, qui negat arti- 72 Hæreticus pertinax non est qui non ce-
 culum diuulgatum, etiam si para- 37 dit cuilibet dicenti suam propositio-
 tus corrigi, admittitur tamen ad mise- nem esse hæreticam. *ibidem* nume-
 ricordiam si redierit. *ibid. nu.* 74
 Hæreticus pertinax est qui negat affer- 38 Hæreticus quis potest esse in foro con-
 tionem aliquam catholicam quam an- tea fuerit confessus. *ibid. nu.* 75
 Hæreticus est afferens aliquid contra 38 scientie sed non in foro ecclesiæ. *ibid.*
 prophetas. Euangelistas, seu episto- 42 Hæreticus si corrigitur a peccato s. a-
 las sancti Pauli. *ibid. nu.* 76
 Hæreticus est, qui sacrae scripturae ali- 42 tim desistere debet, alias pertinax
 est. *ibid. nu.* 77

INDEX IN TRACTATVM

- Hæreticus pertinax est qui protestatur se nunquam renocaturum, si tamen se renouauerit, ecclesiæ reconciliatu*n.* 21
- Hæreticus est pertinax qui prohibet catholicam ueritatem prædicari. *ibid. nu.* 22
- Hæreticus pertinax est, qui iubet afferre ecclesiæ reconciliatus, ibidem *nu.* 27
- Hæreticus pertinax est, qui iubet afferre ecclesiæ reconciliatus, ibidem *nu.* 27
- Hæreticus pertinax est, qui usque ad mortem persecuerat in errorc*&* non fuit ecclesiæ reconciliatus, ibidem *nu.* 31
- Hæreticus credens quis dicatur. *ibid. nu.* 31
- Hæreticus occultus an sit excusatus tam a iure quam ab homine. *33.q.nu.* 36
- Hæreticus occultus quomodo capiatur in proposito *ibid. nu.* 39
- Hæreticus omnino occultus quis dicitur. *ibid. nu.* 14
- Hæreticus omnino occultus non videtur quod sit dicendus excommunicatus, argumentatur *ibi. nn.* 15
- Hæreticus occultus non est excommunicatus a iure uel ab homine secundum aliquos doctores, ibidem *numero.* 50
- Hæreticus omnino occultus est excommunicatus, & excommunicari potest a iure & ab homine, ibidem *numero.* 50
- Hæresis est contagiosa, & heretici sunt expellendi a locis sicut morbi*d.* *ibid. nu.* 3
- numero. 21
- hæresis est sicut caput serpentis. *ibid. nu.* 22
- 79 hæretici occulti bona ipso iure sunt cōfiscata etiam in foro conscientia*ibid. nu.* 27
- 82 hæreticus eo ipso quod est hæreticus consentit in pœnam quæ hæreticis imponitur. *ibid. nu.* 19
- 84 hæreticum reconciliare spectat ad Pa- pam, uel eius delegatum, ibidem numero. 31
- 86 alteri hæresim excommunicatus est; ietani, & sequacium, *ibid. nu.* 32
- 15 hæreticus occultus per se est excommunicatus, & reprobatur opinio Galatani, & sequacium, *ibid. nu.* 32
- 16 hæreticus qui non fit excommunicatus non est dandus, *ibid. nu.* 36
- 1 hæretici bona non occupantur nisi latenter. *sententia super criminis.* *ibidem. numero.* 36
- 3 hæreticus in uno articulo fidei, an uideatur hæreticus in omnibus alijs. 39
- 5 34.q.nu. 14
- 6 hæreticum unam abiurans, & in alteram incidens censetur esse relapsus. *ibid. nu.* 15
- hæreticus non est indicandus quis ob propositionem ambiguam, licet illa prohiberi possit, *ibid. nu.* 50
- 10 hæreticum uerbum dicens seriose, & credens, ut hæreticus damnatur. 50
- 36.q.nu. 1
- hæreticam assertionem dicens continet tem hæresim damnatam quomodo debeat puniri, *ibid. nu.* 3
- hæreticam assertionem dicens non damnatam 3

D. ARNALDI ALBERTINI

- natam quomodo puniatur, ibi. numero. Humani iuris conditio semper in infinitum decurrit & nihil est in eo quod stare possit perpetuo. 22. q. nu. I
- hereticam assertionem dicens nolens se subiungere Ecclesiae quomodo sit puniendus. ibi. nu. 5
- hereticam assertionem dicēs, si est idiotica, excusatur certo modo. ibi. numero. 6
- hereticam assertionem dicēs, si statim non reddit, sed patitur se praeueniri, non parcitur ei. ibidem num. 7
- hereticum uerbum dicens non ex animo, seu ex errore intellectus quomodo sit puniendus, ibi. nu. 10
- hereticum uerbum dicens ex quadam levitate quomodo debet puniri, ibi. nu. 11
- Hieronymum laudat Augustinus. x. Ignorantia iuris dubij equiparatur q. nu. 20
- Hystoria alicuius sancti recepta ab eccl. an sit tantæ authoritatis sicut euangelium. 21. q. nu. 1
- Homo fuit creatus cum libero arbitrio. 21. q. nu. 10
- Homicidium dicensi se commisisse non creditur nisi probetur. super. 25. q. nu. 24
- Homicida quæ per me est puniendus, uide plura ibi ad hoc. nu. 29
- homicidarum pena tam laycorum quam clericorum quæ sit ibi. nu. 32
- Homicidium committitur siue per se, si ue per alium, ibi. nu. 37
- Homicidium si quis fecerit in loco, & alibi puniri, ibi. nu. 63
- Homicidium faciens ex lascivia non puniatur pena naturali delicti. 36. q. nu. mero. 15
- Humani iuris conditio semper in infinitum decurrit & nihil est in eo quod stare possit perpetuo. 22. q. nu. 1
- I
- Diota qui non tenetur credere explicite fidem catholicam, licet etiam posset errare, non est hereticus indicandus. 30. q. nu. 26
- Idolatricis uesci quid sit. ibid. nu. 11
- Ignorantia eorum quæ fidei sunt, & manifesta, allegari non potest. 22. q. nu. 27
- Ignorare non licet etiam minoribus irrationalia, nec sacramenta. 23. q. nu. 71
- Ignorantia iuris dubij equiparatur ignorantie facti alieni. ibi. nu. 72
- Ignorantia asinina est ignorare quæ in ecclesia quotidie ennuntiantur. 29. q. nu. 16
- Ignorantia periti in arte non excusat cum si in ea delinquit. ibi. nu. 17
- Ignorantia an probetur per iuramentum. 30. q. nu. 32
- Ignorantia non potest allegari ab eoque semel afferuit aliquam assertionem catholicam, si postea illam neget. ibi. nu. 40
- Incubi & succubi quomodo inducunt homines ad peccandum. 24. q. nu. 22
- Incubi & succubi quare exercet illos actus circa homines uel mulieres. ibi. nu. 23
- Indicium, presumptio, & semipresumptio probatio quomodo differunt. 34. q. nu. 38
- Incestuosus punitus a iudice Ecclesiastico c 2

INDEX IN TRACTATVM

- stico potest etiam puniri a seculari, Infantis occisio horribilior est quam nide multa similia. 25.q.nu. 59 maioris. 25.q.nu. 31
- Infantes decedentes in uteris matrū Inferior debet consulere superiorem uel in exitu a uulua sine baptismo an quando uidet literas esse subrepti saluentur præcibus propinquorum, tias. 22.q.nu. 4
- argumentatur primo quod sic. 19. q. Inferior non debet exequi mandatum nu i superioris quando est inhonestum. 5
- Infantes in uteris maternis deceden tes non saluari præcibus propinquorum defenditur ibi.nu. 2 Innocentij dictum excusantis idiotas ab heresi quomodo intelligatur: 23.
- Infantes decedentes sine baptismo qua pœna puniuntur ibi.nu. 3 q.nu. 70
- Infantes in uteris maternis decedentes quare non saluantur. ibidem numero. 19
- Infantes in uteris maternis decedentes, an saluentur uel non, ibid. numero. 5 Inquisitores possunt punire tenentes as fertiones sapientes manifestam heresim. 11.q.nu. 2
- Infans qui non est extra uterum quare non posset baptizari. ibid.nu. 8
- Infantibus existentibus in uteris maternis quare Deus non adhibuit remedium, ibi.nu. 9
- Infantes in uteris maternis quando co trahunt originale peccatum, ibi.nu. 10
- Infantibus uterinis quare non est prouisum de remedio. ibi.nu. 11
- Infans ductus ad baptismum si moria- Inquisitores possunt punire contrahen tur in via non saluatur, & ideo non est sepeliendus in ecclesiastica sepul- 14
- ture. ibi.nu. 16
- Individui partem faciens nihil facere uidetur. 32.q.nu. 10 Inquisitores procedere possunt contra habentes plures uxores. ibid. numero. 22
- Infantes occisi pro Christo baptizan- 64
- tur baptismo sanguinis. 19.q.nu. 22
- Infantes sine baptismo decedentes non saluantur in fide parentum. ibid.nu. 27
- Inquisitores possunt heretico inunge re pénitentiam de usuris resti mero.
- Inquisitor aduertat quando admittit hereticum ad pénitentiam. 3. q. numero. 19
- Inquisitio furti per inspectiones aqua uel manus oleo unicæ sapit heresim manifestam ibi.nu. 9
- Inquisitores an procedant contra habentes plures uxores eodem tempore, primo arguit quod non. 23.q.nu. 1
- Inquisitores non uidentur posse cognoscere de contrahentibus binas nuptias eodem tempore, & ibi quis delinquit plus qui clam aut qui palam. ibi.nu. 13
- Inquisitores possunt punire contrahentes binas nuptias. ibi.nu. 14
- Inquisitores & Episcopus debent seruare clem. multorum quærela. de hereti. ibi.nu. 62
- Inquisitores procedere possunt contra habentes plures uxores. ibid. numero. 64
- Inquisitores possunt heretico inunge re pénitentiam de usuris restituendis absque aliqua cognitione super

D. ARNALDI ALBERTINI

super usuris. 25. q. nu.	75 Intellectus.c.ad abolendam.in prin.de Inquisitionis seu accusationis capitula	hære. 8. q. nu.	5
debent traddi reo, cui reus debet re-	Intellectus.c. quoties. 28. q. 1. ibid.nu-		
spondere. 34. q. nu.	23 mero. 6		
Inquisitores non arctantur procedere	Intellectus. §. inhibemus.d. c. quicun-		
summarie, & de plano in causis fidei	que.de hæreti lib. 6. communis ibi re		
contra hæreticos. ibi. nu.	contra hæreticos. ibi. nu. 5		
Inquisitio que fit contra hæreticos in	Intellectus.d. §. inhibemus, corrobor-		
prouincia est generalissima cōtra om	tur ibid.nu. 11		
nes personas de hæresi suspectas ibi.	Intellectus.c. Sancta Romana Ecclesia		
nu. 36 15. dist. 21. q. nu. 9			
Iracundia calor quando excusat, & fa	Intellectus.c.ad monasterium.in fin.de		
ciat actum nullum. 27. q. nu. 3	Sta. mona. 23. q. nu. 43		
Iracundia calor in delictis non excu-	Intellectus sine declaratio. ca.si index		
sat delinquentem ibi. nu. 4	laycus, de sent. excom, lib. 6. 25. q.		
Iracundia calor no excusat a toto, sed	nu. 54		
a tanto etiam in perpetrato homici-	Intellectus. §. de quæstio. in uersicu. pro		
dio. ibi. nu. 7	hæresis criminis d. c. accusatus. de hæ		
Iracundia calor probandus est adhoc	ret.lib. 6. ibid.nu. 76		
ut excusat a delicto. ibi. num. 8	Intellectus.l. quicquid. ff. de regn. iur.		
Irregularitatis incursum causatur sine	& l. diuortio. ff. de repud. 27. q. nu-		
quis per se sine per alium aliquem oc	mero. 12		
cidat, uel mutilet. 25. quæstio. nume-	Intellectus.c. si quis per capillum. 22.		
ro. 36 q. 1. ibi. nu. 38			
Irregularitas contracta ex homicidio	Intellectus.c. sanc. uersicu. & si forte.		
uel membra mutilatione non tollitur	24. q. 2. 28 q. nu. 18		
per generalem indulgentiam concess-	Intellectus.c. dicit Apostolus. 24. q.		
sam, ut absoluatur ab omnibus pecca	3. late super 29. quæstione nume-		
tit & offensis, quare requiritur spe-	ro. 3		
cialis commissio. ibid.nu. 42	Intellectus capitul. super quibusdam.		
Instrumentum est probatio probata,	§. 1. de uerborum significatio. ibidem		
& confessio. 24. q. nu. 29	nu. 23. 33		
Instrumenta sunt probationes proba-	Intellectus.c. cur Cælestinus. 24. q. 2.		
ta, & non simplices probationes. 28.	ibi. nu. 34		
q. nu. 2	Intellectus.c. hac est fides. 24. q. 2. ibi.		
Intellectus.l. omnis diffinitio. ff. de re-	nu. 35		
gu. iur. in præludijs. nu. 8 Intelligere sacram scripturam' aliter			
Intellectus.l. ij qui sanctam. c. de apo-	quam spiritus docuit qnomodo intel-		
sta. 3. q. nu. 20 ligitur. ibi. nu. 37			

INDEX IN TRACTATVM

<i>Intellectus.c.j.de hæreti.in antiquis.</i>	<i>interpretatio obsequitur & obsequi ibi.nu.</i>	<i>39</i>	<i>debet euangelio, alias non esset inter- pretatio.21.q.nu.</i>	<i>39</i>
<i>Intellectus & practica.c.cum contu- macia de hæreti.lib.6.30.q.nu.</i>	<i>7</i>	<i>interpretatio quatuor modis in iure capitul.21.q.nu.</i>	<i>40</i>	
<i>Intellectus.c.j.de hære.in decretali- bus.33.q.nu.</i>	<i>4</i>	<i>iniuriarum actio an tollatur si iniur- riens infra.30.dies retrocesserit ab exco.lib.6.ibi.nu.</i>	<i>10</i>	
<i>Intellectus.c.excommunicamus.¶.cum uero accusatus.de hære.in antiquis. & lib.6.34.q.nu..</i>	<i>13</i>	<i>iniuriarum actio an tollatur per pœni- tentiam ante reuocationem ad animū iniuriati, de clausula rebus sic stanti bus,ibidem nu.</i>	<i>11</i>	
<i>Intellectus cle.ſepe.de uerbo.signi.in uerbo litis contestationem.ibi.nume- ro.</i>	<i>26</i>	<i>Inuocatio dæmonum potest sapere hæ- resim manifeste, & non sapere hæ- sim.11.q.nu.</i>	<i>4</i>	
<i>Intellectus decisiōis Rotæ.Dccclxxvij.</i>		<i>Inuocatio dæmonis ad sciendum futu- ra quare sapit hæresim manifeste.ibi dami.¶.illos.de hære.25.q.nu.</i>		<i>5</i>
<i>Intellectus.c.24.ecclesiastici.22.q. nu.</i>	<i>49</i>	<i>Inuocatione brachij secularis ab ecclæ- siastico facta si fuerit, index secula- ris potest examinare processum.25. fi.28.q.nu.</i>	<i>47</i>	
<i>Intellectus.l.quicunque.C.de hære.¶. fi.28.q.nu.</i>	<i>5</i>	<i>Joseph sponsus uirginis Mariae an erat uiuus tempore passionis Christi.6.q. nuptias.23.q.nu.</i>	<i>6</i>	
<i>Intentio accusati ualde inquirenda est qua de causa contraxerit secund.¶. nuptias.23.q.nu.</i>	<i>69</i>	<i>Iudayzare est recusare uel redire ad probari.25.q.nu.</i>	<i>7</i>	
<i>Interpretatio uerborum in dubio fit ad excusandum delictum.7.q.nume- ro.</i>	<i>11</i>	<i>Iudayzare quid sit, & transiens uel re- diens ad ritus iudeorum est hæreti- cus.25.q.nu.</i>	<i>14</i>	
<i>Interpretatio iuris naturalis ad mora- lem philosophiam spectat ad docto- res iuris.x.q.nu.</i>	<i>11</i>	<i>Iudayzantes quare seruat partem sab- batu, & non totum sabbatum.32.q. nu.</i>	<i>13</i>	
<i>Interpretatio iuris diuini tangens spi- ritualem spectat ad theologos.ibid. nu.</i>	<i>12</i>	<i>Iudayzandi intentio ex pluribus colli- gitur iuri præsumptione, ibidem nu- mero.</i>	<i>17</i>	
<i>Interptetatio est duplex secundum in- ristas scilicet necessaria & probabi- lis.13.q.nu.</i>	<i>25</i>	<i>Iudayzantes plerunque nutriunt filios suos in ceremoniis, & saepè filij se- quuntur eorum errores. ibidem. nu.</i>		

D. ARNALDI ALBERTINI

numero.	19	Index ut consulatur recipublice, nō debet exceedere metas sua iurisdictio-
Iudex habens germanam suā in uxo rem si uelit fieri chistianus esset separandus a dicta uxore. 21. q.nu.	49	Iudex aliquando se informat de con-
Iudex ecclesiasticus tradens aliquem iudicii seculari morti dammandum est irregularis, nisi in casibus a iure pessisis, ratio ibi ponitur ultra dottores super. 25. quæst. numer.	35	suetudine ex officio. 32. q.nu. 6
Iudex delegatus representat personā delegantis, ibi.nu.	38	Iudex potest indicium suum criminale incipere a captura rei. 34. q.nu. 22
Iudex secularis non tenetur stare processu iudicis ecclesiastici quādo aliquid sibi tradit puniendum regula riter. numer. 43. ibidem.	1	Iudex arbitrii debet quis suspicio oriatur contra illum afferentem propositionem hereticam, si illa non est plene probata, ut illum inde posse punire aliquo ex pluribus modis hic expressis. ibi.nu. 56
Iudex secularis tenetur stare processu sui episcopi uel inquisitoris, quando aliquem ei tradit puniendum in causa heresis, ibi.nu.	44	Iudex debet inclinare potius ad mitigationem partem quam ad rigorem. ibid. 58
Iudex secularis tenetur stare processu iudicis ecclesiastici in causa mere ecclesiastica, sicut in causa heresis. ibidem nu.	45	Iudex statuet penam contra dicentes verbum hereticum ad arbitrium. ibi.nu. 59
Iudex secularis non tenetur stare ab solutioni a iuramento data ab ecclesiastico si uiderit illam iniustam, seu ipsa sit ille de quo sententia relaxata.	46	Iudex in puniendis blasphemis non debet esse multum gratosus. 30. quæst. numer. 16
Iudex secularis an teneatur impende re brachium absque ostensione pro cesso. ibidem.	47	Iudicem secularem posse punire binas nuptias contrahentes argumentatur. 12
Iudex secularis an debeat interrogari re truditum sibi in causa heresis, an ipse sit ille de quo sententia relaxata.	48	Iudicis appellatione similiter inquisitor comprehenditur, ibidem. numer. 70. 73
Iudex secularis caneat ut non det acta iudicii seculari facta coram ipso nec copiam sententie si ex ijs index se cularis posset summere occasionem	49	Iudicium inquisitionis prorogari non potest. 25. q.nu. 69
Iudex ecclesiasticus caneat ut non det acta iudicii seculari facta coram ipso nec copiam sententie si ex ijs index se cularis posset summere occasionem	50	Iudicia præcepta seruauit Christus. 4
Iuramenta scelerata faciens blasphemare dicitur. 6. q. numer.	51	Iuramentum intelligitur secundum intentionem illius qui iurauit. 7. q. numer. 23
Iura expressa extenduntur ad non excepta ob identitatem rationis. 24. quæst.	52	Iuramenta scelerata faciens blasphemare dicitur. 6. q. numer. 19

INDEX IN TRACTATUM

<i>quæst. num.</i>	<i>12</i>	<i>iungit paenitentiam, iniungere etiam ut usuram restituat. 25.q.nu.</i>	<i>71</i>
<i>Iurans per membra Dei honesta uel in honesta an dicatur blasphemus secū dum aliquos doctores. 27.quæst. num. 24.¶</i>	<i>25</i>	<i>Iurisdictionem suam quis non debet extendere contra iustitiam, licet delicta alias remaneant impunita, ibidem, numer.</i>	<i>72</i>
<i>Iurans per membra Dei honesta uel in honesta est blasphemus contra doctores, ibid.nu.</i>	<i>26</i>		<i>L</i>
<i>Iurans per membra Dei dicitur blasphemare. ibi.nu.</i>	<i>30</i>	<i>Saycis quando liceat de fide catholica disputare. xiiij. quæst. numer.</i>	<i>4</i>
<i>Iurare per membra Christi an sit blasphemare. ibid.nu.</i>	<i>31</i>		
<i>Iurare per membra Christi est irrecusibile. ibi.nu.</i>	<i>32</i>	<i>Layci a quibus spiritualibus prohibentur. Layci a quibus spiritualibus prohibentur. ibi.nu.</i>	<i>6</i>
<i>Iurare per pudenda Christi est species hæresis. ibid.nu.</i>	<i>33</i>	<i>Layci non doctorantur in theologia. ibi. num.</i>	<i>7</i>
<i>Iurare per membra Dei sapit hæsim manifestam. ibid.nu.</i>	<i>35</i>	<i>Laycus disputans de fide catholica pecat. ibi.nu.</i>	<i>12</i>
<i>Iurare per membra Dei est hereticum, uel saltim suspicio hæresis nascitur, ibid.nu.</i>	<i>36</i>	<i>Laycis implicite sufficit credere quae sunt fidei. xxij.q.nu.</i>	<i>7</i>
<i>Iurans per membra Dei an sit suspectus de hæresi index debet considerare multas circunstantias, ibidem, numer.</i>	<i>37</i>	<i>Laycus punitus a iudice Ecclesiastico minus quam debuit an posuit puniri a iudice seculari. xxv. quæst. numer.</i>	<i>53</i>
<i>Iurare an liceat per sanctos, distingue ibi.nu.</i>	<i>38</i>	<i>Layci quid debent credere eorum quae fidei sunt. 28. q.nu.</i>	<i>30</i>
<i>Iurare licet per alias creaturas, ibd.num.</i>	<i>39</i>	<i>Laycis sufficit scire præcepta Dei, & ecclesie, sacerdotibus uero curam animarum habentibus aliquid plus.</i>	
<i>Iurant christiani per creaturas referentes se ad Deum. ibid.num.</i>	<i>40</i>		
<i>Iure naturali generico bigamia est prohibita, contra omnes. xxij. quæst. numer.</i>	<i>41</i>	<i>Laycus illiteratus excusat ab hæresi, si secus si sit theologus. xxx. q. numero.</i>	
<i>Iurisdictio ui letur spectare declaratio af sertionis hereticae uel catholicae. x. q. num.</i>	<i>24</i>	<i>Lex ciuilis seruanda est in foro con scientiae. 10. q. nu.</i>	<i>23</i>
<i>Iurisdictio extenditur ad connexa inquisitore, & potest qui heretico in</i>		<i>Lex canonicas subiicitur ethicæ, lex ciuilis bono publico. ibi.nu.</i>	<i>24</i>
		<i>si ab alia lege. 13. q. nu.</i>	<i>10</i>
		<i>Le-</i>	

D. ARNALDI ALBERTINI

- Legislator potest condere legem alii gere ut illos impugnent, ceteri ue-
ter quam condidit. xx. quæst. nu. 6 ro prohibentur. ibi. nu. 6
- Lex extenditur ob rationem genera- Libros reprobatis licet legere homini
lem. 23. q. num. 3 literato ad impugnandum illos. ibid.
- Lex naturals que sit quæ impedit unū numer. 7
habere plures uxores, ibidem, nu- Libros hæreticorum hodie non curant
mero. 56 episcopi legere. ibid. nume. 10
- Lege naturali non prohibetur bigamia Libri hæreticales in certis casibns legi
secundum Durandum. ibidem, nu. 19 non debent. ibid. nume. 11
- L. in bello. §. fact. & ff. de capti. non pro Libri hæreticales reperti penes aliquæ
bat quod ea quæ sunt facti non præsu non faciunt illum hæreticum, contra
muntur, nisi probentur. xxiiij. q. nu- Archidia. & sequaces. ibid. nu. 12
mer. 6
- L. merito. ff. pro socio quando habet lo Librorum hæreticorum inuentio penes
cum. 25. q. nu. 17 aliquem facit suspectum de hæresi at
tentia conditione personæ. ibi. nu. 14
- Lex licet non distinguat, ex aliqua a- Libri hæreticales inuenti penes illorū
lia lege uel canone distinguere possu authorem mortuum probat illum hæ
mus. 29. q. nu. 36 reticum. ibid. nu. 17
- Legem quis sibi non potest imponere Libris reprobatis inuctis penes aliquæ
quin licet ab ea discedere. xxx. q. dcbet interrogari de fide. ibidem,
num. 80 numer. 21
- Lex non est facienda de aëribus interio Librorum hæreticorum inuentio facit
ribus, sed exterioribn . xxxiij. quæ suspeccum de hæresi illum penes quæ
numer. 9 inueniuntur. ibid. nu. 22
- L. merito. ff. pro socio, & similes non Libris reprobatis penes aliquem inuen
procedunt ubi agitur de salute ani- tis, ad hoc ut præsumatur hæreticus
mæ. ibi. nu. 23 consideranda est conditio personæ.
- Lex non profertur de interioribus ad ibid. nu. 25
punierendum. xxxiij. quæstione. nume Lis est contestanda cum procuratore
ro. 35 fiscali. 34. q. nu. 28
- Lege imponente ipso iure confisctione Locus ab authoritate sacræ scripturæ
statim perditur dominium, quod pro- est firmissimus. 13. q. nu. 23
dest quo ad fructus. ibid. nu. 40 Logici sunt multum periculosi in sacra
Libri hæreticales reperti penes aliquæ scriptura. 22. q. nu. 48
an arguant illum hæreticum. 28. q. Loth illicite fecit cum uolebat tradere
num. 1 filias suas sodomitæ ut hospites libe-
Libri hæreticorum absolute non prohi raret. 25. q. nu. 73
bentur legi. ibid. nu. 4 Luminarium accensio in die ueneris ad
Libros hæreticorum debent episcopi le uesperam an sit ritus iudeorum.
32. q.

INDEX IN TRACTATVM

32. quæst. numer. 4 uina fuit translata ad cœlestem pa-
Luminarium accensio ad uesperam ue- radisum argumentatur. 18. quæstio-
neris quæ fit a iudaicis & quæ fit a numer. 1
christianis in uespere sabbati an iu- 7 Mariam virginem mortuam fuisse pro-
re probetur ibid. num. batur authoritatibus doctorum au-
thenticorum. ibi. nu. 3
21 Maria uirgo quare fuit mortua cum
ab ecclesia recepti. xxij. q. fuerit sine aliquo peccato originali,
numer. 59 Maria uirgo mortua fuit. ibidem. nu-
Mala ueniunt bonis, & malis bona mer. 21
non sine causa. xvij. quæst. nume- Maria uirgo & Christus mortui fue-
rero. 10 runt. ibi. nu. 25
Dala quæ prouenient ex cōtractu plu- Maria uirgo an dicatur perdidisse fu-
rium uxorum eo tempore. 23. q. nu- lium in templo. xxij. quæst. nume-
mer. 18 ro. 44
Maleficari possunt homines ut non pos Martinum Papam dispensasse german-
sint facere aliquos altus quos alias num ducere germanam propter eu-
possent facere. xxiiij. q. nu. 18 tandum scandalum, est falsissimum,
Maleficarum pacta cum demonibus contra plures contrarium presumen-
appositis signis. ibi. nu. 19 tes. 21. q. nume. 47
Malefica punitur, licet dæmon opere- Matrimonio non ualente ob impedimentum canonicum, secundo contrahens
tur. ibid. num. 21 non incurrit pœnam binarum nuptiarum. 23. q. num. 11
Maleficas portari a dæmon corporali Matrimonij fines quales sunt, ibidem,
ter uel illudimentaliter utrumq; pos- ibid. numer. 17
sibile est, & est conclusio quæstionis. Matrimonij contractus cum pluribus
ibid. numer. 24 ad minus sapit hæresim manifestum.
Mahometus cum potentia armorum Matrimonij contractus cum pluribus
non cum mirculis sequaces habuit est factum hæreticale. ibid. nu. 65
sue sc̄læ cultores. xij. quæstio. nu- Matrimonij contractus cum pluribus
mer. 31 ad minus sapit hæresim manifestum.
Manifestum, & notorium quot modis ibid. nu. 66
capiantur, & distinguantur. 23. q. Mens statuentis consideranda est an
nume. 67 sit sequendum & requirendum consi-
dandum superioris scandalosum luum. 26. q. nu. 12
non est excquendum. xxij. quæstio. Metus mortis; uel cruciatus excusat
nume. 6 ab hæresi. xxx. q. nume. 6
Maria uirgo non fuit mortua, sed quod dietus mortis non excusat a peccato
quo

D. ARNALDI ALBERTINI

- quo ad Deum. ibi. nu. 8 fascinasse aliquos pueros est creden-
Miracula possunt allegari in disputa- dum. 24. q. nu. 14
tione contra hæreticos. 13. quæst. nu. Mulieri broxiæ dicenti se occidisse in-
mer. 29 fantes de nocte credendum est, ibid.
Modum nouum conuincendi aliquem numc. 15
de pertinacia intellige cum modera- Mulier maleficiæ in multi potest ledere
mine. 30. q. nu. 61 homines etiam sanctos, ibidem.
Modus reuocandi errorem, quem ali num. 17
quis tenuit in ijs quæ sunt fidei. 12. Mulieres faciles sunt ad recipiendum
q. nu. 8 illusiones diabolicas, ibidem, nu-
Morituri sunt omnes etiam Enoch, qui
est in paradiſo terrestri. 18. q. nu- mero. 35
mer. 8 Mundi conuersio facta fuit miraculo-
Morientur illi qui nini reperientur se per idiotas, & simplices. 13. quæ.
in die uniuersalis iudicij, ibidem nu- numer. 30
mer. 22
- Moriens in peccato mortali damna-
tur eternaliter. xxij. quæst. numero. 26
- Moralia præcepta obseruauit Chri-
stus. 31. q. nu. 3 Negare Deum esse omnipotentem re-
Monitiones quas faciunt inquisitores pugnat sacræ scripture. xx. quæst.
accusatis de hæresi non habent vim num. 10
litis contestationis. xxxiiij. quæst. Non omnes articuli sunt comprehen-
numer. 27 si in iure, ideo procedendum est de
Monitionibus factis per inquisitorem similibus ad similia. xxij. quæst. nu-
non possunt testes repeti, sed requi- mer. 4
ritur exhibitio capitulorum, ibid. Notorium, & evidens quid sit. 29. q.
numer. 29 numer. 27
- Motus fidei an requirebatur tempore Nuptias plures contrahendi eodem
legis antiquæ imparentibus infantis. tempore dispensatio a Papa fieri non
19. q. nume. 17 potest. 23. q. numer. 47
- Multa leguntur in Ecclesiis, quæ non Nuptias contrahens cum pluribus ui-
credere non sunt de necessitate salu- uentibus palam an uidetur erra-
tis. 5. q. num. 8 re. ibid. nu. 81
- Mulieres præsertim uetulæ faciunt se Nunciato facta alicui non stringit si
broxias potius quam homines. 24. non fiat testibus uel scriptura 30. q.
q. num. 4 nu. 75
- Mulieri præsertim uetulæ dicentis se

N

Nemo est dominus suorum mem-
brorum. xxv. quæstio. numero. 27

Negare Deum esse omnipotentem re-
pugnat sacræ scripture. xx. quæst.
num. 10

Non omnes articuli sunt comprehen-
numer. 27

si in iure, ideo procedendum est de
similibus ad similia. xxij. quæst. nu-
mer. 4

Notorium, & evidens quid sit. 29. q.

numer. 27

Nuptias plures contrahendi eodem
tempore dispensatio a Papa fieri non
potest. 23. q. numer. 47

Nuptias contrahens cum pluribus ui-
uentibus palam an uidetur erra-
re. ibid. nu. 81

Nunciato facta alicui non stringit si
non fiat testibus uel scriptura 30. q.
nu. 75

Oblivio

INDEX IN TRACTATVM

O

Oblivio quanto tempore causa
tur 7.q.nu.

tis.21.q.num.

11

Oblivio præsumitur in occupa-
to multis negotiis.ibi.nu.

Oratio sive collecta quæ legitur in die
assumptionis uirginis Marie scilicet
ueneranda nobis domine &c.decla-
ratur.19.q.nu.

24

Occasione damni dans punitur , uide
plura 24.q.nu.

Origenis homeliae debent legi sib com-
memoratione beati hieronymi. 12.

14

Occultum quot modis accipitur in iu
re,& de clandestino.33.quæs.numbe

Origenis hæretici homeliae quare legi-
tur in Ecclesia.28.q.nu.

19

ro.

2

Omittere , & committere par delictū
est in persequitione hæreticorum.

30.q.nu.

8.5

Operans rei illicitæ si aliquem occide-
rit nō tenetur de homicidio si non ha
bet animum occidendi.7.quæs.numbe

ro.

12

Opinio plurimorum maximam habet
authoritatem,& præsumptionem.9.

q.nu.

19

Opinio magistri non excusat discipulū
contra manifestum sacræ scripture

testimonium. 21. quæstione. nume

ro.

Opinio magistri quando excusat disci
pulum, declaratur optime secundum

sanctum Thomam ibidem . nume

ro.

Opinio que fauet animæ in dubio tenē
da uidetur. 24. quæstione . nume

ro.

Opinio fauens animæ,& si dura sit, il
la est tenenda in pœnis imponendis,

secus est in decidendis, quia a uerita
te non est recedendum. ibidem nume

ro.

Opuscula doctorum sanctorum quan
do sunt credenda de necessitate salu

ro.

31

Papam posse errare in ijs quæ sunt fi
dci, secundum Abba.& Ocham.ibid.
nu.eo.

10

P acis perturbatio inter plures
uxores prouenit ex lege natura
li, non per accidens, contra Durā
dum.23.q.nu.

20

Palam quando aliquid dicatur fieri.

23

Palam uel clam peccare quid est gra
uius.ibi.nu.

79

Palam delinquens grauius punitur
quam clam,ibid.nu.

91

Papa uel concilium generale determi
nant propositionem esse hæreticam,

& non aliud.8.q.nu.

4

Papa determinat ea quæ ad fidem spe
ciant.9.q.nu.

3

Papa edit symbolum, & generalem sy
nodum conuocat.ibid.nu.

4

Papa non facit ueritatem catholicam,
nec hæresim, sed declarat.ibid.num
ero.

10

Papam ut singularis persona potest er
rare contra fidem.ibi.nu.

11

Papa uti Papa in diffinitione judiciali
non

D. ARNALDI ALBERTINI

- non potest errare contra fidem; ibid. Papa an posse dispensare quod nepos num. 12 ex fratre ducat in uxorem illam quae fuit uxor patrui. ibidem, numero. 44
- Papa & Imperator debent semper habere in suo consilio homines doctos & sapientes. ibid. nu. 21 Papa non potest dispensare ut frater accipiat germanam suam in uxorem. ibid. num. 47
- Papa & recipienti aliquid contra sacram scripturam non est obediendum. 21. q.nu. 18 Papa in primo gradu affinitatis dispensat sed non in primo consanguinitatis. ibid. nu. 48
- Papa non potest dispesare quando perturbaretur status ecclesiae, ibid. numer. 19 Papa non potest dispensare ut frater ducat uxorem fratris sive filii decedentibus secundum opinionem p.c. de pa. ibi. num. 50
- Papa & prcipienti aliquid quod est peccatum mortale non est obediendum, ibid. nu. 20 Papa mandante aliquid fieri contra iustitiam sub pena excommunicationis, mandatarii non exequentes non sunt excommunicati. xxij. que est. numer. 8
- Papa non potest dispensare quod quis saluetur sine baptismo, uel sine confessione, ibid. nu. 21 Papa & stricte prcipienti aliquid contra iustitiam non est obediendum, sed rescribendum, ibid. nu. 9. 12
- Papa licet possit dispensare circa statuta in concilio generali, non tamen in concernentibus fidem. ibid. numer. 22 Papa an possit facere quem participem omnium honorum spiritualium que sunt in universali etiam, ibidem. numer. 8
- Papa potest dissoluere concilium generale quando in eo tractatur de heresiibus condemnatis, ibi. nu. 24 Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores. 23. q. num. 32.
- Papa an possit dispensare contra dicta Apostoli. ibi. nu. 31 & 35.
- Papa licet non possit statuere contra Euangeliu, potest tamen illud declarare, & interpretari. ibid. numer. 38 Papa non potest dispensare ut quis habeat duas uxores ex quacunque causa, ibi. nu. 35
- Papa an dispensem cum monaco, seu moniali ut matrimonium contrahant. ibid. numer. 41 Papa non potest dissoluere matrimonium consumatum, ibidem, numer. 36
- Papa non potest dispensare cum bigamo, ibid. nu. 42 Papa dispensare potest circa matrimonium non consumatum. ibidem, numer. 37
- Papa Eugenius, 4. noluit dispensare cum bigamo, & ideo non fecit cardinalem Antonium de Rosellis, ibid. numer. 43 Papa ex nulla causa potest dispensare circa

INDEX IN TRACTATVM

- circa pluralitatem uxorum. ibidem. per se iustitiam sanguinis exercere.
nume. 38 q.25.nume. 39
- Papa potest dispensare circa uotum Patruus an sit prohibitus de iure diui
continentiae solemne, & quod matri no filiam fratris sui ducere in uxo-
monium duret ad tempus. ibid. nu- rem. 21.q.nu. 45
- mer. 39 Patruus secundum legem diuinam po-
terat ducere filiam fratris sui, & in
hoc articulo omnes gloe & do-
ctores canonistæ errarunt. ibid. nu-
mer. 46
- Papa quare dispensat circa uotum fo- terat ducere filiam fratris sui, & in
leme non autem circa matrimonium. hoc articulo omnes gloe & do-
ibidem.numero. 40 ctores canonistæ errarunt. ibid. nu-
mer. 46
- Papa ex causa potest dispensare quod Pax non potest esse facile in familia,
existens in sacris posse matrimonio- ubi uni uiro plures uxores iungun-
num contrahere, ibidem, nume- tur. q.26.nu. 18
- 41
- Papa potest dispensare cum religioso Paradisus terrestris ē in partibus orie-
ut contrahat matrimonium, ibi.nu- talibus, & plura de eo. xxij. quæ.
mero. 42 num. 21
- Papa quod possit ex causa cōtra ius Paragraphus sane. & §. de quæstioni
diuinū dispensare quomodo intelligi bus, c. Accusatus de / æretic.lib.6.ui.
tur. ibi.numer. 47 dentur extendi ad alios casus. xxij.
quæst.num. 4
- Papa & iudices Ecclesiastici procede re possunt contra peccantes contra Paragraphus sane, fauet iurisdictioni
naturam, etiam si sint infideles. 23. ordinariæ. ibid.nu. 5
- quæst.numer. 75 Paruulo existenti in utero matris non
- Papa determinans aliquid tanquam est traditum remedium expiationis
Papa circa fidem, non potest errare. a peccato originali. xix. quæst. nu-
xxx.q.numer. 19 mer. 7
- Papa determinans aliquid in ijs quæ sunt fidei tanquam Papacum assen- Paruuli an erant melioris conditio-
su dominorum Cardinalium, errare nis tempore. l. ueteris quam tempo-
non potest, ibid.nu. 20 re legis Euangelicae. ibid. numer. 18
- Papa seu concilium generale extra ea Paruuli nondum nati non habebant
que fidei sunt errare potest. ibid.nu- remedium ab originali peccato, ibid.
mer. 21 num. 19
- Papa multi haeretici fuerunt, non tan- Paruuli ante octauum diem taxatum:
quam papæ, sed tanquam homines, circuncisioni an saluabantur si morie
ibid.nu. 24 bantur ante octauum diem, secus
- Papa potest statuere & prouidere ut est in l. Euangelica, ibid.nu. 20
sine metu irregularitatis clericus ha Peccatorem occultum excommunicat
bens iurisdictionem temporalē posset. ecclesia militans. xxx. quæstio. nu-
mer. 19

D. ARNALDI ALBERTINI

- mer. 17 Pertinacia exterior quomodo capitur
 Peccator occultus ligatur ab Eccle- ibid nu. 8
 sia , licet non iudicetur. ibidem, nu- Pertinaciter dictum quomodo intelli-
 mero . 20 gitur habes multa exempla, ibidem,
 Peccatum occultum proximi sciens de nome. 11
 bet procurare illius salutem. ibidem. Pertinacia iudicorum fuit damnata a
 numer. 28 a Christo, ibi. nu. 12
- Peccati originalis remedia cessau- Pertinaciam conuincendi modi multi-
 runt ueniente lege Euangelica. xix. traduntur. ibi. nu. 13
 quæst. numer. 26 Pertinacia in heretico probatur singu-
 Peccator grauiſſimus agens pœnitentia- lari modo, ibi. nu. 14
 tiam in hoc mundo, saluabitur. xxij. Pertinax hereticus an sit omnino re-
 q. nu. 32 laxandus brachio seculari, ibidem,
 Peccator si conuertatur, Deus ei misce- nome. 15
 retur. 32. q. nu. 14 Pertinacia non uidetur requirienda
 Pœnitentes debent defendi ab ecclesia ad hoc ut quis sit censendus heret-
 2v. quæst. num. 62. & præced. nu- ticus, argumentatur author. xxix.
 mero . 61 quæ. nu. 1
 Peritus errans in articulo fidei etiam Pertinacia requiritur ad constituen-
 non diuulgato pertinax hereticus est dum quem hereticum, ibidem. nu-
 xxx. q. nu. 35 mcr. 2
- Pertinacia facit hereticum in ijs que Pertinacia requiritur ad constituen-
 fidei sunt. 2. q. nu. 10 dum aliquem hereticum, ibidem, nu-
 Pertinacia in heretico quæ sit, & per- mcr. 7
 tinaciter dictum. 3. quæst. nume- Pertinax hereticus est qui prædicat fi-
 ro . 1 dem nostram esse falsam, ibidem. nu-
 Perseuerantia quomodo differt a per- mcr. 8
 tinacia, ibi. nu. 2 Pertinacia heretici confessi quomodo
 Pertinacia duplex consideratur in her- probatur. ibi. nu. 29
 etico ibi. nu. 3 Pertinacia an probetur ex uerbis uel
 Pertinacia mentalis non potest lique- factis hereticalibus, ibidem . nu-
 re indicij nisi per confessionem rei, mcr. 30
 ibid. nu. 4 Pertinacia heretici conuincitur mul-
 Pertinaci mentali non creditur si ha- tis modis. xxx. q. nu. 1
 bet præsumptionem contrasse . ibid. Pertinacia a iure præsumpta in hereti-
 numer. 5 co. ibi. nu. 2
 Pertinacia mentalis probatur per uio Pertinacia a iure præsumpta est in ijs
 lentam præsumptionem. ibidem, nu- quos ins dicit hereticos manifestos,
 mer. 7 ibid. nu. 3

Per-

INDEX IN TRACTATVM

- Pertinax hæreticus est qui dicit no- sit.xx.q.num. 1
num uel uetus testamentum esse fal- Potentiam Dei nullo modo debemus
sum,ibid.num. 12 negare,nisi appareat manifesta con-
Pertinax hæreticus est qui dicit eccl traditio,ibid.nu. 14
siam uniuersalem errare, uel errasse, Punitus a iudice ecclesiastico , potest
ibid.nu. 16 puniri a seculari quando non fuit in-
Pertinax hæreticus est qui aliquem co tegre punitus in crimen mixti fori,
git abiurare fidem catholicam ,ibid. 25.q.num. 61
num. 65 Punitur quis sine culpa in pluribus ca-
Pertinax hæreticus est qui nouos erro fibus. 18.q.nu. 12
res signit,ibid.nu. 38 Punitur nullus absque culpa præcedē-
Pœna non debet tenere nisi suos autho te nisi propter manifestationem glo-
res de æquitate canonica, sed fallit. riæ Dei, ut in ceco nato dixit Christus
18.q.nu. 14 ibid.nu. 13
Pœna priuatiua ,non autem positiua Purgatorium negare post hanc uitam
quis punitur pro culpa alterius,ibid. est erronum , & hæreticum. 22.q.
numer. 15 nume. 54
Pœna positiua aliquando quis punitur Purgatorium non esse est hæresis dam-
ob utilitatem recipublicæ,ibid.nu. 16 nata in concilio Florætino,ibi.nu. 60
Pœna positiua aliquando Deus punit Purgatoriū loco est simul pœna sensus
aliquos temporaliter,ibi.nu. 17 & damni, utraque tamen temporalis
Pœnitentia infra quantum tempus ad- ibi.nu. 61
mittatur adhuc ut alicui remittatur Pluralitas uxorum an sit contra perfe-
pœna pro uerbis maledictis contra ctionem matrimonij , prout est in re-
Deum.xx.q.nu. 16 medium.23.q.nu. 19
Pœna statuta contra homicidam intel Plenitudo præsens in principe quando
ligitur si dolose occiderit. 36.quest. dicitur.20.q.nu. 3
numer. 14 Philosophi antiqui in multis peccauen-
Petrus diffinit questionem de non ob- runt cōtra legē naturalē. 23.q.n. 22
seruandis ceremonijs legis.9.q.nu. 6 Plura requisita cū sunt ad aliquid uno
Petrus comparatur Moysi in determi- deficiente nihil agitur. 29.q.nn. 4
nandis causis fidei.ibid.nu. 7 Præcepta legis Mosaycæ erant in tri-
Petrus primatum habuit ecclæ, & plici differentia.31.q.nu. 2
hodie papa ibi.nu. 8 Præcepta affirmativa seu negativa an-
Potentia proxima actui habetur pro sint semper obligatoria. 12.q.nu. 3
actu.33.q.num. 38 Præcepto ducis belli est omnino obedie-
Pœnitio consequentis necessario præsup dum, & si quis contrarium fecerit et
ponit antecedens.x.q.nu. 4 in fauorem reipublicæ, debet puniri.
Pœnitentia ordinata, & absoluta qua 22.q.nu. 14
Præ-

ARNALDI ALBERTINI

Præcepto iniusto ducis belli non est	plius ad illud restitui. uide multa si-
obediendum, sed Deo. ibi. nu. 15	milia. 36. q. nu. 9
Prædicatores cauti esse debet, ne præ-	Procuratorum mandatum repertum
dicando faciant titubare animos au-	penes aliquem facit præsumere illū
dientiū in ijs q fidei sunt. 13. q. n. 19	esse procuratorem. 28. q. nu. 24
• Prædicatores arguit, quales esse de-	Probationes debent esse clarissimæ ubi
beant ostendit. 28. q. nu. 33	agitur de vita hominis. 7. q. nu. 16
Prædicans seu aliquid dicens contra si	Probabile quid sit. 5. q. nu. 15
dem notoriam sine protestatione est	Probationes imperfectæ in sua specie
hæreticus tenendus. 29. q. nu. 15	quomodo, & quando coniunguntur
Prædicans, seu dicens aliquam assertio-	ad faciendum indicium, non autem
nem contradicem sine protestatione,	ad plenam probationem, & declara-
quomodo potest excusari. ibi. nu. 18	tur Bal. in l. si quis ex argentarijs. §.
Prælati debent curare, ne quis scandu-	cogere ff. de eden. 25. q. nu. 21
lizet plebē sibi cōmissam. 11. q. n. 11	Probationes plures imperfectæ nō pro-
Prælati credere debent explicite arti-	bāt ad plenam probationē. 35. q. n. 8
culos fidei, & ideo errantes in eis nō	Probatio dubia nō releuat. 35. q. n. 5
excusantur. 12. q. nu. 5	Professori cui libet in sua professione
Præsumptio iuris & de iure tollitur	credendum est. x. q. nu. 3
per confessionem partis dicentis fa-	Professio quam faciunt broxiæ dæmo-
ctum aliter se habere. 24. q. nu. 28	ni est duplex. 34. q. nu. 3
Præsumptio non facti tollit præsum-	Profitentes errorem hæreticorū sunt
ptionem iuris & de iure. ibi. nu. 30	hæretici manifesti. 29. q. nu. 20
Præsumptio violenta de hæresi est con-	Professio multis modis in iure capitur
tra illum qui primo asseruit assertio-	ibi. nu. 21
nem catholicam, postea negauit. 30.	Professio capitur profecta seu disci-
q. nu. 41	plina. ibi. nu. 22
Præsumptio lenis vel quale quale	Proprietatum & Apostolorum libri.
præiudicium resultans ex testibus re-	22. q. nu. 53
ceptis inter alias personas ad quid	Propositiones aliquas absurdas & ir-
prodest. 34. q. nu. 44	rationabiles esse, indicis cognitioni
Præsumptio, & suspicio quomodo in-	relinquitur. 6. q. nu. 2
ter se differunt. ibi. nu. 45	Propositio ambigua an debeat in-
Princeps assumptus in plenitudinē po-	telligi secundum sensum. 7. q. nu. 1
testatis non est liberatus a diūlami-	Propositio hæretica diūla si sit sine do-
ne rationis. 22. q. nu. 10	lo, non punitur dicens. ibi. nu. 14
Principi recipiēnti ut quis puniatur	Propositio alio modo concipitur scribē-
pœna capitali indebit, non est obe-	do, alio modo disputando. ibi. nu. 19
diendum, sed cōsulendum. ibi. nu. 13	Propositionem ambiguam disputans
Priuatus aliquo officio non debet am-	non debet statim damnari. ibi. nu. 20

INDEX IN TRACTATVM

- Proprietas uerborū i sacra scriptura sia.ibid.nu. 16
 non sēper est attendenda.ibi.nu. 22 Protestans quōd non intendit dicere
 Propositionē esse hæreticā uel nō hære contra fidem excusatur ab hæresi.
 ticam an pos̄sit Ep̄s uel inquisitor de 29.q.nu. I
 terminare, quando est alteratio inter doctores.8.q.nu. I
 Propositionem habentem implicitā hæ- Protestatio quam faciunt prædicant-
 resim non potest declarare hæreticā re contra fidem est multum a iudici-
 Episcopus uel inquisitor.ibi.nu. 3 bus attendenda.ibi.nu. 14
 Propositio dubia nō ē dānāda.ibi.n. 11 Q Valitates nō entium nullæ sunt.
 Propositio illa, filius Dei suscepit ho- 24.q.nu. 36
 minem, q̄o intelligitur.14.q.nu. 3 Quæ dicantur sapere hæresim manife-
 Propositio asserta contra dicta sancto stam.23.q.nu. 63
 rum doctorum Ecclesiæ an pos̄sit dici Quæstio incidentis & quæstio emergens
 hæretica.15.q.nu. I quæ dicantur.25.q.nu. 50
 Propositiones sacrorum doctorum si in sensu proprio nō sunt uerae, potius sunt exponēdæ & sequēdæ.22.q.n. 50 Quæstio incidentis uel emergens consi-
 stens in facto uel in iure in causis spi-
 ritualibus an sit decidenda coram se-
 culari uel remittenda ad Ecclesiastli-
 cum, uide copiosius quæm alibi ibid.
 num. 51
 Protestatio quæ fit a prædicatibus, seu disputationibus de fide, quōd non intē-
 dunt aliquid dicere contra fidem, eos excusat.12.q.nu. I
 Protestatio in ijs quæ sunt fidei quo- modo diffinitur.ibi.nu. 2
 Protestas in mortis articulo quōd uult mori tanquam christianus nō p̄t post mortē accusari de hæresi.ibi.nu. 6
 Protestas nō excusatur oīno, quinte neatur suū errore renocare.ibi.n. 7
 Protestatio non prodest ei qui tenetur scire aliquā propositionē esse hæreti- cā, & errat i ea ptinaciter.ibi. nu. 9
 Protestatio iuuat eum, qui scripsit li- brū erroneū, & mortuus ē, q̄a nō p̄t de intentione interrogari.ibi. nu. 10 R Atiocinatur quōd Virgo Maria non sit concepta in peccato ori- ginali.17.q.nu. 10
 Protestatio non iuuat ijs qui fuerunt uel sunt hæretici in omnibus sed in aliquibus;ibi.nu. 15 Ratio diuinorum decretorum non est Regnum Dei est in simplicitate, non in contentione sermonis.22.q.nu. 48
 Protestatio non prodest disputationibus de ijs quæ iam sunt diffinita ab ecclē Regula omnis pro se habet intentio- nem

D. ARNALDI ALBERTINI

- nem fundatam. 18.q.nu. 20 quæst. numero. 6
Regula Augustini super dammatis hæ
resibus. 21.q.nu. 27 rusticus non excusat in ijs quæ publi
relapso in hæresim sponte confitenti
parcendum est, si de illo relapsu non
constat per testes, & filii eius non sunt
inhabitables. 25.q.nu. 25 28.q.nu. 29
Relapsi in hæresim quando sunt tradeni
di curie seculari. ibi.nu. 26 scire potest nisi ex reuelatione diuina.
Religiosus accipiens publice uxorem
uolens defendere errorem, ut hæreti-
cus dammandus est. 22.q.nu. 38 lis. 32.q.nu. I
Reo scipsum offerenti ad iudicem & co
fitenti delictum non probatum parcer
dum est. ibi.nu. 28 Sabbati obseruantia in quibus consiste
responsio ad extrauagatem Papæ Six
titenentis non esse ab ecclesia decisū
quomodo intelligitur. 17.q.nu. 9 uenit, quod est hæreticum ibid.nu. 11
Resurrectionem generalem negare est
hæreticum. 18.q.nu. 5 Sabbati uesperum festiuās propter sab
batum subsequens iudayzare dicitur.
Responsio ad contraria quod uirgo Ma
ria fuit mortua. ibi.nu. 9 ibi.nu. 9
Recipublicæ utilitas est ut quis aliquan
do suo iure priuetur. ibi.nu. 11 to originali qui sint. 19.q.nu. 24
Respōsio quā facit reus accusationi fun
datur in iure naturali. 34.q.nu. 24 post animæ infusionem ibi.nu. 4
Rescriptum contra publicam utilitatē
non est obseruandum. 22.q.nu. 11 statuentis mens extēditur ad ea de qui
secula iudicari possint. ibi.nu. 16 bus si recordatus fuisset idem statuis
reuelatio de qua in c. gaudemus. dc di
secunda iussio est expectanda a supe
contrahere quomodo intelligatur. 23. riore quando aliquid prouidetur con
q.nu. 46 tra iustitiam. 22.q.nu. 3
Rei ad se non pertinenti nemo se debet
intromittere. x.q.nu. 16 renorum. 23.q.nu. 57
Ritus quid sit. 32.q.nu. 5 sensus literalis sacrae scripturae quis
rusticus & idiota errans in fide credēs
quod etiam sic teneat ecclesia, excusa
tum ab hæresi. 12.q.nu. 4 do excusat. 21.q.nu. 7
Rustici, & idiotæ excusantur ab hæresi
si credunt idquod credit Ecclesia. 23. sententia magistri in alia materia quā
lum in concernentibus fidē. ibi.nu. 34
d 2 Senten-

INDEX IN TRACTATVM

Sententia Imperatoris non requirit exa-	ro.	24
Etum ordinem iudiciorum. 22.q.n. 17	Scriptura sacra est infallibilis uerita-	
Sensus literalis est efficax argumentū	tis. 15.q.nu.	6
contra hæreticos , non mysticus sen-	Scriptura sacra si non contineret infal-	
spiritualis,ibid.nu.	bilem ueritatem, maximum esset in	
Sentire male de sacramentis ecclesie	conueniens,ibid.nu.	8
quis dicitur. 23.q.nu.	51 Scripta sanctorum non sunt infallibi-	
Sentiens male de sacramētis ecclesie,	lis ueritatis.ibi.nu.	9
ut incurrat hæresim quid debeat dice	Scriptura sacra iniuitur reuelationi fa-	
re,ibid.nu.	52 Etæ apostolis & prophetis.ibi.nu. 11	
Sententia ecclesiastici iudicis non parit	Scripta sanctorum doctorum,s. Augu-	
exceptionem rei iudicatae coram seculi-	stini & aliorum de fide catholica &	
lari. 25.q.nu.	damnatione hæreticorū sunt appro-	
Sntia iudicis p̄sumitur iusta , nisi sit in-	bata ab Ecclesia,& nulli licet eis con-	
terprosita appellatio. 29.q.nu.	32 tradicere,ibid nu.	12
Sententia lata inter alios an faciat præ-	Scriptura suscepta ab Ecclesia non est	
iudicium alijs qui non fuerunt citati.	maioris authoritatis quam sacra scri-	
34.q.nu.	ptura. 21.q.nu.	6
Sermo diuini hieronymi non deberet le-	Sodomiae peccati q̄ graue sit pluribus	
gi in matutinis de assumptione Beatae	authoritatibus, & rationibus often-	
Virginis. 17.q.nu.	15 ditur. 23.q.num.	23
Significatio proprij uocabuli capitulatur	Superiores non debent graue ferre cō-	
ex diffinitione.in prælud.nu.	7 sultationes inferiorum. 21.q.nu. 2	
Singularitas testimoniis in quo consistat.	Superiori præcipienti ut delegatu fe-	
34.q.nu.	7 rat sic sententiam , non est obedien-	
Scandali causa prouisio etiam facta	dum, ibi. nu.	16
retractatur. 22.q.nu.	7 Superiores caueant ne præcipiant in-	
Scientia præsumitur in ijs quæ publice	ferioribus ut proferant sententiam,	
funt. 23.q.nu.	82 dicendo facies sic , & sic , ibidem,	
Scientia distinguitur inter gradus in-	num.	18
re naturali prohibitos, & positivo ad	Superiores patienter debent tolle-	
ostenionem erroris.ibid.nu.	89 rare consultationes inferiorum. ibi-	
Sciare quis præsumitur quæ publice di-	dem. numero. 19 . & supra nume-	
cuntur. 30.q.nu.	31 ro.	3
Scriptura sacra nullam recipit dubita	Suspectus est de hæresi qui recedit a	
tionem ueritatis. 5.q.nu.	3 communi uita fidelium & abiurat,	
Scriptura sacra utitur dictis philoso-	& inquisitor procedit contra hos su-	
phorū, & sancti doctores sacra scri-	spctos. 23.q.nu.	61
ptura , & dictis aliorum docto-	Suspicio quando dicatur laus, quando	
rum , sed diuersimode . xiiij. q.num-	uehemens, quando uiolenta, quod ra-	
	ro	

D. ARNALDI ALBERTINI

- ¶ o innuenies. 34.q.num. 46 Testes singulariter deponētes de uarijs
 Suspicio etiam uel hemens hominis tem assertionibus hæreticis non probant
 perat sententiam a pœna naturali ip aliquem hæreticum. ibi. num. 10
 sius delicti. ibi. nu.
- T
- T**acitum & expressum habent in Testis unus si audiuit unam assertionē
 ter se differentiam. 23.q.nu. 51 in uno loco ab uno, & alius ab eodē
 Theologi cognoscere debent co- in altero loco, isti duos testes non
 gnitione magistrali an aliqua proposi sunt singulares, ibid. nu. 12
 tio sit hæretica uel catholica. x.q.n. 6 Testes recepti in generali inquisitione,
 Theologia sola non potest regi ecclie- siue in summario iudicio nō probat in
 sia, ibid. nu. 22 particulari nisi repetatur, & repro-
 Theologia scolastica multū nobis pro- ducantur in plenario & particulari.
 dest. 14.q.nu. 6 ibid. nu. 16
- Testis idoneus quis sit. 8.q.nu. 9 Testes recepti in generali inquisitione
 Testis deponens de confessione hæretici sunt repetendi in particulari post litē
 dicitur deponere direc̄te, uel de crimi contestatam reo citato. ibi. nu. 17
- ne. 25.q.nu. 15 Testes recepti in generali inquisitione
 Temeraria assertio qua sit. xx.q.n. 12 contra hæreticos, sunt repetendi in
 Temeraria assertio est errās, dubia, & particulari corā diabūs personis reli-
 scandalosa. ibid. nu. 13 giosis. ibid. nu. 18
- Testis primo dicto standū est, & non Testes recepti in generali inquisitione,
 secundo. xxx.q.nu. 39 non repetuntur in speciali, si hoc ha-
 Testes d̄ eo sufficiunt ī quocūq; crimine ad condēnationem. xxxiiij.q.nu. 1 bet stilus curiae. ibid. nu. 19
- Testes duo sufficiunt ad condēnatio nem hæretici si darentur nomina te-
 stium, ibid. numer. 2 Testes omnino repetēdi sunt in spāli in
 quīsitione, cōtra Ant. de Butr. secūdū Bar. in l. fi. ff. de quæstio. ibi. nu. 20
- Testes tres hodie requirūtur ad cōdē- nāndū aliquem de hæresi. ibid. num. 3 Testes an sint recipiendi in cā hæresis
 post litem contestatam citato ipso ac
 cusato, ibid. nu. 21
- Testes debent esse omni exceptione ma-iores ad condēmandum, ibid. num. 4 Testes in criminalibus recipiuntur li-
 te contestata. ibi. nu. 21. & 25.
- Testes oī exceptione maiores quis sint, de quib⁹ iudex se dēt informare, &
 si est spurius unus ex testibus. ibi. n. 5 Testes recepti in generali inquisitione
 criminum contra certam personā uel
 certum genus personarum non repe-
 tuntur in speciali. ibid. nu. 32
- Testes debet esse contextuales ad hoc ut plene probent aliquem actum indi- uiduum, ibid. nu. 6 Testes recepti in inquisitione spāli con
 tra certā personam non sunt amplius
 repetendi, & ibi declaratur Bar. in l.
 fi. in fi. ff. de quæstio. ibi. nu. 34
- Testes singulares quādo probent in cri- mine hæresi, concordia. ibid. nu. 9

INDEX IN TRACTATVM

- Testes recepti in inquisitione generali Testes debent esse repetiti in particu-
contra certam personā in crīmīne, & resis, ad hoc ut non repetantur, requiri
ritur q̄ sint examinati in forma iuris coram duabus religiosis personis, ibi.
numer. 35
- Testes examinati in generali inquisitio-
ne, & nō repetiti in speciali an faciat
indictū contra inquisitum seu semiple-
nam probationem, ibid. nu. 37
- Testis in ciuilibus facit semiplenā pro-
bationem, in criminalibus uero dubi-
tatur. ibid. nu. 39
- Testis si non debet iurare, ut in declara-
tione dicti sui, non est pars citanda, ibi. nu. 40
- Testis examinatus iter alios an noceat
tertio qui non fuit citatus, ibi. nu. 41
- Testis examinatus in summario iudicio
si dicat contrarium in plenario, statut
secundo dicto, non primo, secus in con-
fessione, ibi. nu. 42
- Testis debet deponere de formalitate
uerborū quando super uerbis est que-
stio, ibid. nu. 47
- Testes deponentes de uerbis debent de-
ponere de credulitate dicentis. ibid. 52
- Testis deponens de facto hereticali nō
debet deponere de credulitate facien-
tis, ibidem, nu. 53
- Testis non debet deponere in scriptis ni-
si factum esset multum implicitum, ibid. nu. 54
- Testis dicens uaria, & contraria non
potest concordari ad uistoriam, sed ad
euitandum periurium. 35. q. nu. 6
- Testes non debent deponere per eundē
uerborum. ibi. nu. 7
- lari inquisitione, alias non probant,
ibid. nu. 8
- Trinitatem personarum in diuinis qui
uult probare ratione naturali dupli-
citer derogat fidei. 13. q. nu. 26
- V Arijs existentibus negotijs consuli-
tur imperialis Maiestas. 22. q. n. 1
- Veritas est immutabilis, & plu-
ra de ea. 1. q. nu. 12
- Veritas catholica quid sit. 4. q. nu. 1
- Veritas catholica explicite, & impli-
cite dicitur. ibid. nu. 2
- Veritas catholica secundum Boetium,
ibid. numer. 3
- Veritas catholica est sine approbatio-
ne ecclesiae. ibid. nu. 5
- Veritas catholica quid sit secundum Theo-
logos. ibidem. numer. 7
- Veritas catholica est credere determi-
natis a sede Apostolica in ijs que fi-
dei sunt. 5. q. numer. 12
- Veritas catholica est credere ijs que
sacri doctores scripsierunt contra ha-
reticos. ibi. nu. 13
- Verba an debeant intelligi secundum
communem sensum. 7. q. numer. 2
- Verba ambigua an debeant intelligi co-
tra proferentem. ibi. nu. 3
- Verba propositionis debent intelligi se-
cundum intentionem dicentis. ibi. n. 4
- Verba si sunt ambiguia debet proferēs
interrogari de intentione, ibid. nu. 5
- Verba debent esse ad indicandum que
esse hereticum. ibid. nu. 17
- Verba sacra scriptura male intellecta
traxerunt aliquos ad haereses. ibid.
- sermonem nisi agatur de formalitate
numer. 21
- Verba quando sunt intelligenda secun-
dum

D. ARNALDI ALBERTINI

- dum communem usum loquendi, ibid. nam patris sui habet aliquam excusa numer. 24 tionem ab heresi. xxix. q. nu. 6
- Verba quando sunt interpretanda con Verba si non conueniunt, nec legis di- tra proferentem. ibi. nu. 25 spositio. ibi. nu. 24
- Verba obscura debent intelligi in mi- Veritas infallibilis nou est in scriptis tiorem partem. ibi. nu. 26 Augusti. Ambro. Hiero. & similiū, quod triplici ratione probatur. xxx.
- Veritates catholicae non sunt in dubiu- renocandæ. 18. q. nu. 6 q. numer. 50
- Verba blasphemæ dicens debet paenite Verbum, quibuscunque, generale est, re ut remittatur sibi pena. xx. q. nu. & neminem excipit. xxxij. q. nu. 12
- mer. 15 Verbum, quibuscunque, non restringi- Verbum, potest, precedente negatiua tur ad habiles quando agitur de fa- priuat potentiam, ibid. nu. 17 uore fidei, & ut delicta remaneant im
- Verba, secundum Deum & conscienciam, quomodo intelligentur. xxij. q. numer. 13
- Verbum, prodere, quot modis capia- Verbum, aliter sentire, positum in cap. tur in sacra scriptura, & alibi, ibid. ad abolendam. in primo. de her. quo modo intelligatur, ibi. nu. 15
- numer. 45 Verisimile semper debet attendi sine in tesibus sine in alijs. 35. q. nu. 2
- Verborum proprietas non est ommit- Verbum hereticum dicens ex infamia, tenda in dubio. ibi. nu. 46 & ebrietate quomodo debeat puniri. 36. q. nu. 12
- Verbum hereticale non facit quem hereticum si non assit pertinacia. 23. q. numer. 53 Verbum, potest, non semper precedente negatiua priuat potentiam. 23. q. numer. 44
- Verisimile attenditur, quia quod est lo- ge a verisimili speciem habet falsita- Veritas infallibilis est in sacra scriptu- tis. 24. q. nu. 8 ra, cui est omnino standum. xxx. q. numer. 52
- Verba cui non conueniunt, nec iuris dis- spositio. ibid. nu. 25 Virginem mariam non esse mortuam dicere est scandalosum & sapiens her- da, & multa habes de veritate, ibid. resim, & ibi traditur quid est dice- numer. 32 re sapere heresim. 18. q. nu. 4
- Verisimilitudinis presumptio tollitur si in contrarium veritas apparet, ibi. in tantum. xxx. q. nu. 7
- numer. 33 Vis conditionalis non impediat carac- teres, ita uidetur ut etiam non impediat heresim contrahit argumentatur subtiliter, ibi. nu. 10
- Verbum similitudinem significans non semper similitudinem inducit quando sequitur absurditas intellectus. ibid. numer. 34 Visitatio officialium in sindicatu dicitur potius digestio. 34. q. nu. 33

INDEX IN TRACTATVM

Voti solemnitas est de iure positio.	est contra legem naturalem, secus si 23.q.nu.	45	succes <i>sive</i> . 23.q.nu.	15
Voti solemnis dispensatio potest fieri propter maius bonum. ibi. nu.	Vxores plures habentes eodem tempore possunt ab inquisitore puniri. ibid.	46		
Voluntas sola iudayzandi facit quem apostatam, quamuis ceremonias non seruauerit. 32.q.nu.	Vxores plures ducens eodem tempore non est hæreticus nisi defendat, idem num.	16		49
Vocabulorum perscrutatio contrafacta infructuosa est. 33.q.nu.	Vxores plures, ducere eodem tempore an sit factum hæreticale, ibidem numer.	33		54
Vsurarum dubia quis debeat declarare Theologus an canonista. x.q.n. 10	Vxores plures habens, si non constet de eius mente suspectus est de hæresi. ibid. nu.			55
Vsuram non esse peccatum si quis dixerit quomodo intelligatur ut hæreticus censeatur. 3.q. nu.	Vxores plures tenens eodem tempore punitur ab inquisitore ut suspectus de fide, ibid. nu.	9		60
Vsurarius præsumitur in foro consciē 7.q.n.u.m.	Vxores plures habere eodem tempore est ritus agarenorum. q. 23. numer.	18		
Vsurarium contractum esse si partes confitetur in iudicio iudex secularis quomodo sententiabit. 25.q.nu.	Vsuram non esse peccatum, & quod Christus non intravit ianuis clausis ad discipulos, dicere est hæreticum. xxij. q. numer.	57		98
Vniuersitas parisen. tenet q. non fuit concepta Maria Virgo in peccato originali. 17.q.nu.		12		
Vtens uerbis sacrae scripturae seu doctrinā an excusatetur si in hæresim labitur. 14.q.nu.		1		41
Vxores habere plures eodem tempore			F I N I S .	

TRACTATVS AVREVS,
OMNIBVS THEOLOGIS, CANO-
NISTIS, ET IVRISTIS V TILISSLIMVS,
ET PER QVAM NECESSARIVS.

De agnoscendis Assertionibus Catholicis & hæreticis , Editus à R.P.D.
Arnaldo Albertino . i. v. d. Episcopo Paetensi. Patria Maioricensi,
Inquisitore Apostolico aduersus hæreticos Apud Regnum
Siciliæ Citerioris . Feliciter incipit .

P R A E F A T I O .

TRACTATVRVS materiam de agnoscen-
dis assertionibus Catholicis , & hæreti-
cis , protestationem beati Hieronymi
præpono , quā in progressu huius opu-
sculi , & in quibuscunq; meis sæpe sæpi-
usq; repetendā esse testor , dicens . Si minus perite aut pa-
rū caute forte aliquid à me dictum scriptumve fuerit ,
à quocunq; catholicō emendari cupio . c. hæc est fides .
xxiiij. q. j. Fateor . n. me tenere & credere illā fidē quā S.
R. E. tenet & credit ; quæ disponēte domino cūctorū fi-
deliū mater est & magistra . ut in . c. dānamus in fide . de-
sum . trin . Implorato igitur in primis Dei adiutorio , in
temeratæq; Virginis Mariæ patronæ meæ intercessio-
ne suppliciter inuocata , ne per ignota procedā , à diffi-
nitione eorū quæ ad agnitionē dicendorum necessaria
sunt & oportuna inchoandū duxi , cuius diffinitionis
quāta sint cōmoda ex infra scribendis apparebit . Tra-
dētur idcirco aliquæ diffinitiones professioni huic con-
gruētes , & ad huius opusculi progressum necessariæ , ne
(vt inquit Iurisc . in l . j . ff . de orig . iur .) illotis manibus
materiam hanc protinus prosequamur .

1. *Difinitio quid sit secundum legistas, & canonistas.*
2. *Difinitio ex quibus debet constare.*
3. *Difinitio quare in iure dicitur periculosa.*
4. *Difinitio bona ex quibus debet constare secundum legistas.*
5. *Difinitio quid sit & eius effectus.*
6. *Difinitum si non competit nec difinitio.*
7. *Significatio propria uocabuli capitatur ex difinitione.*
8. *Intellectus l. omnis difinitio ff. de reg. iur.*
9. *Difinitio & descriptio differunt.*
10. *Argumentum a difinitione capitatur dupliciter.*

P R A E L V D I A .

- V**O N T A M . ut inquit Tullius in j. offi. ¶ Omnis institutio de aliqua re quæ a ratione suscipitur debet a difinitione perficiari, ut intelligatur id, de quo disputatur, Bal. in prælu. feu. col. ij. & pro hoc est tex. in l. j. ff. si cer. pet. & secundum Tulliū de orat. talis decet esse difinitio, ut uis eius quamā difinimus sic exprimatur, ut neque absit quicquam, neq; superfit, refert
2. Ang. de per. in l. in suis. col. vj. ff. de libe. & posth. Debet ¶ etiam contine re genus, & differentias, scribunt Bar. & moder. in l. j. ff. de acquir. poss. &
 3. in l. j. ff. de testa. & in l. j. §. dolum. ff. de dolo. Et ¶ potest dici q̄ difinitiones in iure sunt multum fastidiosæ, quia & peritisimi in difinitione defecerunt. Et propterea dicimus, q̄ omnis difinitio in iure est periculosa, ram est enim, ut non subuerti possit. l. omnis. difinitio. ff. de reg. iur. Ali qui legunt, rarum est enim pro parum est, Dy. in c. nō licet. eo. tit. Abbi. in rubri. de sent. excommunicata. Et patitur difinitio caluniā de facili, cum ad eam sit argumentatio, ut dicit Adria. papa. quoli. viij. q. xi. Ratio esse potest, propter plura requisita in difinitione. Intelligēdo de difinitione proprie, pro ut est breuis enunciatio rerum substantiæ, constans ex gene re, specie, & differentijs, ut inquit Quintili. & ideo dicitur periculosa quia si in uno uerbo est erratum a tota causa cecidisse uideamur, ut ergo bona sit, sequentia requiruntur. Primo ¶ enim requiritur q̄ difinitum conuertatur cum suo diffinito. Bar. per illum tex. in l. j. §. dolum. ff. de dolo. do. Ias. scribit in rubri. C. qui admitti. col. iiiij. & in l. si is qui pro emptore. ff. de usu-

de usuca.col.xlvij.& sufficit hoc esse,considerando illud quod plerique
& regulariter contingit, non autem ut attendatur quod in aliquibus casis
bus cōtra regulam reperitur. Dec.in Rubr.nu.xxvij. in j.lectu. de iudici.
col.iiij.sufficit etiam q̄ effectualiter conuertatur cum diffinitio,ut tradit
Bar.Soci.in Rubri.ff.de condi.& demonstra. Secundo debet diffinitio po-
nere substantiam diffiniti non substantialia rei diffinitæ,sed substantiam
& quiditatem ipsius rei,ut ponit Rochus in rubri.de consue. col.ij. Ter-
tio diffinitio a nullo diffinitio separari potest,nec debet competere alte-
ri a diffinito.Ias.in d.l.si is qui pro emptore. Quarto diffinitio debet con-
tinere genus,sub quo res est diffinita,& differentias, ut per hoc appareat,
quod differt ab alijs speciebus contentis sub illo genere.Bar.inl.j.ff.de te-
sta.Bal.in c.cōtingit.ad fi.de dolo & contu.& dicit Deci. in rubri. de pro-
batio.col.iiij.uersi.cx quo infero , q̄ in iure satis uidetur esse diffinitionē
constare ex genere & differentiis,quōcunque illud fiat,ita quod res diffi-
nita ab alijs rebus discernatur,idem Deci.in j.lectu. Rub.de iudici.col.v.
inquit quod sufficit diffinitionem constare ex genere & differentiis, quæ
capiuntur quandoque ab essentia & quiditate rei diffinitæ, & causa fina-
li,quandoque differentiæ colliguntur considerando illud quod diffinitur
prout in esse producit, ut ibi per eum . Quinto dicit Deci. in rubri.de
proba.col.ijj.uersi.prædicta. Aret.in consi.v.incip.causa. Et ideo dicebat
Ang.in consi.cx.incipien. Sanctissima & Illustrissima Regina.col.j.q̄ re-
prehensibile est loquenti,si uocem propriam ignoret,& prius determina-
re quam terminos intelligere quæstionis.l. Domicius.ff.de testa. princi-
pia enim artis oportet scire, alias & principiata progressus ignorare ne-
cessē est.l.j.ff.de origi iuris & l.j.ff.de iust. & iur.& dicebat Arist.in prin.
ethicorum quod qui uirtutes uocabulorum ignorant de facili decipiun-
tur , & non immerito inuestiganda est diffinitio , quia ea dicit essentiam
rei,descriptio autem claudit illius intelligentiam,ut dicit Bal.in rubr.C.
qui adm. col.ij.quia ut inquit philosophus si uis essentialia alicuius rei co-
gnoscere,recurre ad diffinitionem ipsius, illa enim hoc demonstrat,ut in
5 quid Bal.in l.j. ff. de usufru. Inde † dicitur quod diffinitio est substantialia
rei demonstratae,ut dicit Abb.in rubr.de sent. excommuni. & alibidicit
Bal.in l.cum quis. col.ij.C.de iuris & facti igno.quod illa est forma sub-
stantialis,per quam datur diffinitio , & debet continere causam finalem,
ut inquit Deci.in rubr.de iudicijs.in j.lect.Ioan.And.in mercur.in c. po-
sessor.de reg.iur.lib.vj.Abb.in rubr.de præscr.&c in rub.de appell.& Bar.
Soc.in l.ij.col.j.ff.de uulga.& pupilla.d.Ias.in l.j.col.vijj.uersi.ijj.princi-
paliter ff.de lega.j. Inde † dicitur quod cui non competit diffinitio, nec
diffinitum competit,Bar.in d.l.j.de testa.Bal.in l. maximum uicum.col.
6

- j. & ij. C. de liberis præte. Bal. in l. fi. C. de hære. insti. Bar. Bal. & alij in d.
§. dolum. glo. in l. j. ff. de cap. dimini. glo. in l. nihil est aliud hæreditas, &
l. ff. de uerbo. sign. gl. in rubr. de summa tri. Ias. in l. si is qui pro empto-
 7 re, col. xlviij. ff. de usuca. † Et propria significatio uocabuli ex diffinitio-
ne suscipitur, ut dicit Bar. in l. j. §. ex qua re. ff. de tutelis. Et uerba diffini-
tionis propriæ debent intelligi, ut dicit Bar. in l. omnes populi. in iij. q.
Sextæ quæstionis principalis. ff. de iustit. & iure, quia quod multipliciter
intelligitur, ueritas eius ignoratur, ut dicit Bar. in l. in ambiguo. ff. de re-
bus dubijs. Bal. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offi. procons. &
lega. Bal. in l. precibus. col. vj. C. de impube. & alijs substi. Bal. in l. data o-
pera. col. x. C. qui accusa non possunt. & Bal. in l. scire leges. ff. de legibus.
 8 Nec † obstat quòd omnis diffinitio sit periculosa in iure, ut in d. l. omnis
diffinitio. ff. de reg. iur. quia ut ibi dicit glo. capitul diffinitio pro regula
general, quia paucæ sunt regulæ in iure quæ nō patientur aliquas fallen-
tias, prout ibi exemplificat glo. & esto quòd capiatur ibi diffinitio pro-
prie, & sic q̄ periculosa sit in iure, quia difficile est explicare quiditatē
& essentiam rei diffinitæ, Secundum quod philosophi ueram diffinitio-
nem perscrutantur, considerantes quiditatē & essentiam rei diffinitæ,
ut in ij. metaphysics, & refert Bal. in prohemio decretalium. Tamen se-
cundum legistas diffinitio non est ita periculosa: quia dato q̄ quidditas
& essentia rei non exprimantur sufficit diffinitionem constare ex genere
& differentijs, inde est q̄ non nunquam res diffinitur considerando rem
pro ut est in fieri. l. libertas. §. seruitus. ff. de statu homi. & l. stipulatio-
num. §. stipulatio. ff. de uerbo. obl. ut dixit Decius in rubr. de proba. col. v.
 9 & in d. l. omnis diffinitio. † Et differentiam inter diffinitionem, & descri-
ptionem ponit Bal. in c. contingit. in fi. de dolo & contu. tradentur ergo
aliquæ diffinitiones mœx professioni congruentes, & ad huius tractatus
progressum necessariæ, nam ut inquit iuris consultus in l. j. ff. de origi. iuri-
ris. Vbi docetur, euidentia sive professionis sunt p̄mittenda propter
duas causas. Prima quia auditores reddunt attentes. Secunda quia dicen-
dorum euidenti oratione præstant intellectum: locus enim a diffinitio-
ne ad diffinitum probabilis est & necessarius, a quo sumitur argumen-
tum, ut l. j. §. dolum, & ibi Bar. ff. de dolo. & l. fi. cum glo. ff. de uerbo. sign.
probatur in c. dudum. ij. post principium. de electione. prout late tradi-
tur per Bal. in l. conuenticulam. C. de Episco. & cle. Alberi. de Rosate in
suo dictionario. in uerbo. arg. Specu. in Titulo de dispu. & alleg. in §. post
hæc. Fratrem Arnaldum de Rocomedauis in suo remissorio. Claudium
can tiunculam in topicis suis: & ultimo loco Nicolaum Euerardi in suo
libello de modo Argumentandi: Bal. in l. j. §. j. ff. de offi. cius cui inanda.

DE AGNOSC. ASSER. CATH. ET HAER.

est iurisdi. & Bald. in l. scire leges ff. de leg. de modo uero soluendi argu-
 10 menta in iure ponit Bald. post Odosre. 1. constit. ff. colu. 3. † Sed quatenus est nostrum propositum, Argumentum à distinctione potest dupliciter formari. Vno modo affirmative, sic, distinctione conuertitur cum suo distincto, ergo est bona, uel sic, cui conuenit distinctione conuenit distinctione. Secundo formatur negative, cui non conuenit distinctione, non conuenit distinctione. Vel sic, distinctione ubi non conuertitur cum distinctione, distinctione non est bona, per superius allegata, & traditur in l. omnis distinctione. ff. de regu. iur. per Bar. in l. j. ff. de testa, & hoc argumento utuntur saepe glo. ordinariæ. insti. de obliga. in princ. & in l. 1. ff. de cap. diuin. & in rubr. de Summa Tri. & fide Cat. Bart in l. si is qui pro emptore, in 1. q. principali. ff. de usucap. Bald. in l. maximum uitium. C. de liberis præteri. Paul. de Cast. in l. 1. ff. de legibus, cum aliis, ut traditur per doctores in di-
 & sis locis, & de iis satis. ne illotis (ut ita dixerim) manibus materiali hanc protinus prosequamur, ut dixi.

S U M M A R I U M.

1. Hæresis quid sit.
2. Dogma falsum non est hæresis.
3. Error in scientijs non est semper hæresis.
4. Hæresis uera distinctione contra Ochism.
5. Hæreticus non est qui facit contra præcepta decalogi.
6. Hæreticus est qui dicit non esse peccatum illud quod à Deo prohibetur.
7. Hæretici non sunt Iudei & alij infideles.
8. Hæresis distinctione data impugnatur.
9. Hæreses an sint veteres uel nouæ.
10. Hæreses quando possent dici nouæ.
11. Hæresis ut sic dicatur an requiratur authoritas Ecclesiæ.
12. Veritas est immutabilis, & plura de ea.
13. Graci, & Abbas Ioachin an fuerint hæretici ante declarationem Ecclesiæ.

P R I M A Q V A E S T I O.

1. **P**RIMO. † Igitur quæro. quid sit hæresis & quamuis latius distin-
 nieri in rubr. de hæret. lib. 6. q. 1. tñ ad propositū breuius pro-
 cedendo, aliquibus repetitis plura superaddā. Est ergo hæresis
 dogma fasum sidei Christi orthodoxæ. i. error Christi catholicæ uer-
 ritati.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- titati, ut dixit Ocham in 2.li.dialog.part.1.c.6. quem sequitur Gabriel. in 4.dist.14.q.2. dicens q̄ in distinctione prædicta dicitur primo, dogma falsum, quod ponitur pro genere, quia omnis hæresis est dogma falsum, siue error, sed non econuerso. omnis enim hæresis ait Hieronimus in Epistola ad Galatas peruersum dogma habet. c. inter hæresim. 24.q.2.
- 2 3. Dogma † autem peruersum est dogma falsum, sed non omne dogma falsum est hæresis. Nam in multis rebus errare nullum, aut minimum peccatum est, ut inquit Augusti. in Ench.ca.xx. Sed hæresis sicut infidelitas gravissimum est peccatum, ut est in illo. 2.Petr.2. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiae, ut late concludit Car.de Turre Crema. in c.qd autem. 24.q.3. Non ergo omissis error est hæresis, ex quo sequitur quod non omne dogma falsum est hæresis, cum omnis error dogma falsum sit censendum, dogma ergo falsum in huiusmodi distinctione ponitur pro genere. Quod additur, fidei catholicæ contrarium, ponitur loco differentiæ, qua excluduntur omnes alij errores, qui fidei orthodoxæ nō sunt contrarij. Sicut error in rebus naturalibus, de quibus fides catholicæ nihil in contrarium asserit, ut sunt errores, de u. & numero elementorum, de eff. eti & ordine siderum, de figura Cœli, de generibus & natura animalium, & cæteris huiusmodi, quorum studio phisici insudarunt, quoiū scientia ad religionem Christianam non pertinet. de quibus Aug: in d.li.
- 3 c.8.loquitur. Errores † igitur in ijs, & si falsa sunt dogmata, non hæreses sunt dicendi. Considerandum vero est quod prædicta distinctione hæresis data ab Ocham non uidetur sufficiens & perfecta, nam ea attenta esse dicendum Iudæos Agarenos & alios infideles, qui sacram baptismam non suscepérunt hæreticos cœle, quia etiam ipsis habet dogma falsum & deviant ab ecclesia, & tamen non dicuntur hæretici, ut scribit Duras. in 4.dist.23.q.5. & Car.de Turre Crema. in tracta. de potestate Papæ. li.4.c.
- 4 3. vt latius ego dixi. in d.q.j. Dico † ergo, aliter cīle hæresim sic distinctionē dam, Hæresis est opinio, vel assertio, seu dogma falsum catholicæ ueritati contrarium, in eo qui Christianam fidem professus est, ut ponit idem Card. in d.tracta.li.4.c.1. & conuenientia huius distinctionis ostenditur auctoritate & ratione. De primo dixit Augusti. in lib. contra Faustum, hæresis est quæ diuersa opinatur ab ijs quæ catholicæ Ecclesia credit, idem habetur in ca. inter hæresim. 24.q.3. q̄ hæresis est peruersum dogma idest falsum & perniciosum in doctrinæ Christianæ religione: & gl. ordi. 2. Chor. 3.ibi, non sumus sufficientes, dixit, fides est cogitare aliiquid de credibilibus cum assertione recta. Secundam uero ostenditur, quoniam in d. distinctione continentur ea quæ sunt tam de substantia hæresis, q̄ ea quibus distinguuntur ab alijs assertiōibus falsis, quod patet, dicitur

DE AGNOSC. ASSER. CATH. ET HÆRESI.

citur enim quod hæresis sit assertio, siue opinio, siue dogma falsum. hoc
 ponitur loco generis, nam omnis hæresis est assertio falsa, sed non e con-
 uerso, pro quo facit dictum Augustini supra allegatum in enchiridion,
 & idei pri. de ciuitate Dei, dixit, errare potere, sed hæreticus non ero,
 & signanter dicitur, assertio falsa, siue dogma peruersum, & non factum,
 quia factum peruersum non est hæresis, nec facit hæreticum, nisi concur-
 rat falsa credulitas, uera uel presumpta a iure, ut in ca. contra Christia-
 nos: de hæreti. lib. 6. si quis tamen furatur, uel adulteratur, licet agat cō-
 tra præcepta decalogi, & ueritatem scripturæ, quæ dixit, non furtum fa-
 cies, non mechaberis, non extali facto esset hæreticus, nisi erederet p̄
 furari, uel mechati non esset peccatum, quia sic sentiens, sentiret con-
 tra Catholicam ueritatem, & doctrinam Ecclesie, & Dei exodi. xx . ca.
 6 tres autem. versiu. tertia est actio. de pecc. distin. j. Hinc tamen generaliter
 dicitur, quod quicunque dixerit, non esse peccatum id, quod est con-
 tra præceptum Dei hæreticus indicatur. & ponitur exemplum in fornicatione & in alijs præceptis decalogi. ut scribit. S. Thom. quoli. 3. arti. 12.
 Hinc etiam est, quod si quis pertinaciter asserit, exercere usuras non es-
 se peccatum, hæreticus est. clem. j. §. sane. de usuris, ubi dixit Imo. in
 8. column. quod qui gignit nouas opiniones fallas, uel alias induetas
 falsas sequitur hæreticus est iudicandus. cap. ad abolendam. in princi. de
 hære. c. hæreticus. 23. q. 3. Sequitur in diffinitione, catholicæ ueritati con-
 trarium, in quo tangitur materia, circa ea quæ ad catholicam uerita-
 tem pertinent, cuius catholicæ ueritatis diffinitionem statim oportu-
 ne subiiciam. Additur tamen in diffinitione, in eo qui Christianam pro-
 fessus est fidem, loco differentiæ, quod Ocham non aduertit, per hoc
 enim hæresis differt ab alijs speciebus infidelitatis, uidelicet a falsis dog-
 matibus iudeorum, paganorum, & aliorum gentilium, que & si sunt con-
 traria ueritati catholicæ, non tamen propriæ loquendo dicuntur in eis
 hæreses, cum hæresis sit (ut est dictum) species infidelitatis, pertinens
 ad eos qui fidem Christi prositentur. Sed eius dogmata corruptiunt, p̄
 quorum notitia pleniori uidendum est. S. Tho. in 2. 2. q. xj. arti. j. & quæ di-
 8 xi in d. rubr. q. j. Sed adhuc tamen uidetur hæc diffinitione deficiua, cum in ea
 omissitur dogma falsum scilicet ab Ecclesia damnatum, quæ Ecclesiæ
 damnatio uidetur necessaria ad constitutionem hæresis, quod patet in
 græcis qui tenebant Spiritum Sanctum nō procedere à Patre & Filio sed
 solum à Patre, & nō fuerunt habiti ab Ecclesia hæretici, donec fuit eorum
 assertio damnata, ut habetur in c. fideli. de Summa Trini. & fide Cath. li. 6.
 9 Præterea tamen dicta diffinitione præsupponit unum falsum, quod non oīs hæ-
 reses sunt à principio, sed possunt esse uel insurgere nouæ hæreses, quod

suaderi uidetur ex tex. in c. notandum. 24. q. 3. ubi inquit, q̄ Augu. cum
 Episcopis suis Pelagium & Cēlestīnum nouam hæresim in sanctam Dei
 Eccleſiam introducentes excommunicauit, pro quo facit tex. in cap. 1.
 24. quæſt. j. dicens, omnis hæreticus aut iam damnatam hæresim sequi-
 tur aut nouam ſigilit, & tamen omnes hærefes ueteres ſunt & non nouæ,
 ut in c. Acatius. 24. q. j. ubi Papa Gelasius dixit q̄ Acatius non eſt factus
 inuentor noui erroris ſed ueteris. His tamen non obſtantibus ſo cum
 diſſinitione proxima, & ideo pro resolutione conſiderandum eſt ſecun-
 duum doctores in 4. diſt. 13. q. 2. quod nullā hærefis eſt noua, quia nihil de
 nouo incipit eſſe contrarium ueritati catholicæ, niſi aliqua ueritas ca-
 tholica de nouo inciperet eſſe uera, ſicut illa, Deus eſt homo, incepit eſ-
 ſe uera in instanti incarnationis, & prius erat falſa, & in eodem instan-
 ti. Deus non eſt homo, incepit eſſe contrarium ueritati catholicæ, & ſic
 cepit eſſe hærefis, ex quo ſequitur q̄ nihil de nouo incipit eſſe contra-
 rium ueritati catholicæ, quæ prius fuerat uera, quoniam quādū hęc ue-
 ritas fuerat uera tādiu ſua contraria fuit cōtraria ueritati, & per hoc fal-
 ſa. Non † obſtar. d. c. notandum, cum alijs, quia reſpondetur quod hæ-
 refis eſſe nouam dupliciter potest intelligi. Vno modo quia de nouo
 incipit eſſe falſa, ita q̄ ſi prius fuifſet, non fuifſet falſa, ſicut ſupradictum
 eſt de illa, Deus eſt homo, & hoc modo bene potest eſſe aliqua hærefis
 noua. Secundo modo, aliqui errores dicuntur noui, non quin prius fue-
 rint errores, ſed quia prius non fuerunt aſserti, & iſti errores dicuntur nouæ
 hærefes, & noui noui errores, hoc eſt de nouo aſsertæ uel defenſæ, q̄
 aliqui de nouo aſſerunt uel defenſunt, non quin prius fuerint hærefes &
 ueritati fidei contrariae, uel dicuntur nouæ, quia non habent initium à
 doctrina Christi, & ideo nouæ reputantur quantuncunque ſecundum te-
 pus ſint antiquæ, neſ dicuntur nouæ quantum ad primos inuentores illa-
 rum hærefis ut dixit S. Tho. in 4. diſt. 13. q. 2. Arti. primo. ad 8. Sequi-
 tur † ergo, q̄ ad conſtituendum aliquam hærefis non requiritur autho-
 ritas uel determinatio Eccleſiæ, nam dixit Card. in d. tracṭa. quod, quem-
 admodum, quantum ad ea, quæ ad fidem perteſſent, nec Romanus Pon-
 tifex nec tota Eccleſia potest de aſſertione non vera facere ueram, aut
 de non falſa falſam, ita non potest de aſſertione non catholicæ facere ca-
 tholicam, nec de aſſertione non hæretica facere hæreticam, nec econuer-
 fo, quia ſicut ueritates catholicæ, abſque omni approbatione Eccleſiæ,
 ex natura rei ſunt immutabiles, & immutabiliter ueræ, ita immutabiliter
 12 catholicæ ſunt reputandæ. Et † idem eſt dicendum de hærefib⁹, quia
 quæ ſunt hærefes, abſque determinatione Eccleſiæ ſunt hærefes, quia ut
 dixit Phil. Primo perhi. ab eo q̄ reſ eſt, uel nō eſt oratio dicitur uera uel
 falſa

falsa, & dicebat Bal. in l. ex ijs uerbis. in fi. C. de test. mil. q̄ nostrū negare uel affirmare non facit ueritatem aliter se habere, nam omne uerum est necessarium. & inquit Pau. ij. ad Corinthios. 13. non possumus aliquid ad uersus ueritatem, sed pro ueritate, ueritas enim ualet & inualect & uiuit in æternum. c. consuetudo. 8. dist. & iij. Esdræ. c. 4. hinc est q̄ ea quæ iuris sunt certa sunt. l. in omni parte. ff. de iur. & fac. igno. Bar. in l. ornamen-
 torum. ff. de aur. & arg. leg. dixit q̄ si aliquis respondeat positioni iuris ali-
 ter q̄ debeat sibi non præiudicat. l. non fatetur. ff. de confess. & ibi Barto.
 Ant. de But. in prohe. decret. §. sane. Domi. in prohe. sexti libri. Moder. in
 c. s̄epe. de appell. Inde dixit Bal. in l. Ancillæ. iij. not. C. de furtis, q̄ statutū de quæstione compromittenda intelligitur de quæstione facti non iuris,
 idem dixit Bal. in l. cum proponas. C. de rebus credi. Decius in c. pastorali-
 lis. col. ij. de rescrisp. & alibi dicebat Bal. in c. cum contingat, de rescrisp. q̄
 Scientia est uerorum. & ueritas & esse idem sunt, & ueritas non potest es-
 se falsa. l. fi. ff. de hære. insti. l. miles. §. pe. ff. de adulte. Vnde Papa declaran-
 do seu approbando aliquam ueritatem catholicam, non facit eam de nouo
 catholicam, nec damnando errorem facit illum de nouo hæresim. Sed
 determinat de nouo illam ueritatem dudum antea fuisse catholicam¹, &
 13 errorē illum dudum antea fuisse hæresim. Inde fest q̄ Græci de quorum
 errore patet in d. c. j. de Summa Trini. libr. 6. & Abbas Ioachin de quo in
 c. damnatus, de Summa Tri. ante determinationem Ecclesiæ de facto fue-
 rūt hæretici, si fuissent pertinaces, quia assertiones quas firmiter tenuerūt
 de facto ex natura rei sunt hæreticæ, sed quia Ecclesiæ militanti non con-
 stabat illos errores esse hæreses, ex quo non erant declaratae, non fuerunt
 hæretici ab Ecclesia reputati, nisi post factam declarationem à concilio
 generali. unde post illam declarationem si qui illos errores tenerent hæ-
 retici censerentur, ut in d. c. j. de Summa Tri. ubi uerbum, damnamus, posi-
 tum ibi in tex. exponitur per Arch. j. hæreticos declaramus & nuntiamus.
 hæc sunt de mente S. Tho. in j. parte. q. 32. arti. 4. Ocham. In ij. lib. Dialo.
 c. 8. Car. Alex. in c. nunc autem. xxij. di. & in c. Anastasius. xix. di. aliqua cir-
 ca distinctionem hæresis uidenda sunt in d. rubr. de hære. lib. 6. q. j. ubi plu-
 ra de hoc scripsi, quis dicatur hæreticus.

S V M M A R I V M.

1 Hæreticus quis propriissime dicatur.

2 Hæreticum faciunt quinque necessaria.

3 Apostata à fide grauius peccat quam hæreticus, & grauius est puniendus.

4 Apostata a religione.

5 Hæresis non est factum contra legem Dei, nisi error insit.

- 6 *Domus ex quibus constat.*
- 7 *Iudayzare est transire uel redire ad ritus Iudeorum.*
- 8 *Hæresim esse uel non esse ad ecclesiam specias determinare.*
- 9 *Hæreticus ut dicatur necesse est ut pertinaciter suum errorem defensatur.*
- 10 *Pertinacia facit hæreticum in ijs quæ fidei sunt.*
- 11 *Hæreticus non est qui per ignorantiam male sentit.*
- 12 *Hæreticus quis sit secundum Theologos.*
- 13 *Hæreticus ut censeatur qui dixit usuram non esse peccatum requiritur pertinacia.*
- 14 *Hæreticus est qui propter gloriam nouas gignit opiniones in ijs quæ fidei sunt.*

SECUNDA QVAESTIO.

- S**ECUNDO † quæro: quis propriissime dicatur hæreticus, & licet latissime hanc quæstionem examinauerim in d. rubric. de hæret. lib. 6. quæstio. 13. tamen nunc ibi dicta hic perstringam quia pro intelligentia dicendorum necessarium est illare petere additis pluribus, & dico q̄ hæreticus est ille qui post suscepit religionem Christianam fidem Christi in generali profens, aliquam in speciali opinionem contrariam catholicæ ueritati pertinaciter tenet & sequitur. Vnde colligo quinque necessaria ad constituendum quem hæreticum, Primo quod ille fuerit Catholicam fidem professus. Secundo quod aliquam ueritatē fidei catholicæ credat. Tertio q̄ habeat errorem in intellectu. Quarto quod talis error sit in ijs quæ sunt fidei, & bonorum morum ad consequendum vitam æternam. Quinto quod tales errorum pertinaciter defendat, quibus discussis patebit ueritas dictæ distinctionis seu descriptionis. Quo ad primum, requiritur quod sit professus fidem Christianam, nam si errans in fide nūquam suscepisset per Baptismum religionem Christianam non diceretur proprio hæreticus, sed simpliciter infidelis, aut Paganus, Saracenus, aut Iudeus, & tales sunt foris, de quibus nihil ad nos prima ad Corinthios. v. vnde inquit Angu. de ciuita. Dei. quod uidens diabolus genus humanum a cultura dæmoniū liberari, hæreticos mouit; qui sub uocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ. Sic ergo oportet quod ille suscepit fidem Christi in Baptismo ad hoc ut censi. debeat hæreticus, nam cum priuatio præsupponat habitum. l. decem. ff. de uerbo. obliga. cap. ad dissoludū, de despō. impube. l. manumissiones. ff. de iusti, & iure, & esse hæreticum denotet diuisum, quia hæresis

hæresis idem est quod diuisio. cap. hæresis. 24. q. 3. facit. l. i. ff. familiae hæreticorum. ergo debuit esse ante unitus Ecclesiae ad hoc ut hæreticus sit censendus. Inde est quod in Iudeo non cadit hæresis, vt dicit glossa. in uerbo hæreticum, in clementi. j. de usuris. quia cum Iudei non sint de græmio Ecclesiae propriæ diuisione ab ea facere non possunt. c. de Iudeis. 45. distin. Socy. in consil. lxxij. super quæstione proposita. colu. 3. libro primo. Quo ad secundum, quod aliquam ueritatem credat de fide Catholica, quia ut inquit S. Thom. 2. 2. q. xj. arti. j. hæresis pertinet ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corruptiunt. & iij maxime uidentur hæretici, & propriissime. unde qui sic a fide Christi recedit quod nihil de ea credit, adeo qd a Christi nomine, & eius ueritate recedit, proprie non est hæreticus sed apostata, quasi omnino recedens a confortio Christianorum, unde tales qui nihil tenent de Christi doctrina, nec gaudent, nec uolunt esse sub nomine Christiano, proprie hæretici non sunt, quia, ut dixit Gregorius. 8. moralium. c. 25. ore cur eosdem patres quos ueneramur laudamus sed intellectu deprauato ipsis nos eorum laudibus impugnant. Et f signanter dico proprie, quia large accipiendo etiam hæreticus dici posset apostata, & grauius peccat quam hæreticus, & grauius est puniendus, si grauius puniri posset. hæreticus enim aliquam ueritatem de Christo confitetur, apostata uero non, sicut Julianus apostata, & sic possunt distinguiri hæreticus, & apostata. quod patet ex diversitate titulorum, nam aliud est titulus de hæreticis, aliud uero de apostatis, nam est apostata qui fidem Christi omnino reliquit, ut dixit Bar. in rubr. C. de apostatis.

3 Estamen idem modus procedendi contra apostatas sicut contra hæreticos, ut in c. contra Christianos, de hæret. libr. 6. Alias f capitulatur apostata pro eo qui relicta religione quam profensus est ad secularem uitam reddit, ut dixit Bald. in l. iubemus. §. seruos. C. de Epis. & cleri. & Oldrad. in consil. 67. pater sanctissime. & in consil. 202. quidam monachus. Quo ad tertium, qd habeat errorem in intellectu, & sic erroneam opinionem in speciali, hoc plane requiritur ad hoc quod quis proprie censeatur hæreticus, quod dicitam erroneam opinionem habeat in intellectu, ita quod male sentiat de ueritate illius assertionis. Vnde S. August. in lib. de utilitate credendi dixit, & habetur in c. hæreticus. 24. q. 3. hæreticus est qui falsas aut nouas opiniones uel gignit uel sequitur, & ratio huins est secundum Car. & Archi. Flo. quia hæresis est species infidelitatis, infidelitas autem est in intellectu subiectiu sicut & fides eius contraria. Et f ita hæresis, quæ est eius species per necessitatem supponit errorem in intellectu, ex quo sequitur, qd factum sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, ut puta si quis fornicatur, aut inechatur, licet. n. agat contra ueritatem

4

5

- meritatem sacrae scripturae, quae dicit, non mechandum, non tamen ex hoc est haereticus, nisi crederet aut opinaretur esse licitum mechari. ut S. Tho. in d. quolibeto. Ratio huius est, quia quandocumque aliqua necessaria requiruntur ad constitutionem alicuius, altero deficiente, impossibile est illud esse, quia dato opposito quod sine illo posset esse, iam non necessario requereretur ad constitutionem illius, sicut quia ad constitutionem dominus necessario requiruntur fundamentum paries & tectum, Ideo ut altero deficiente non posset esse domus, quia secundum dialecticos, dominus constat ex fundo pariete & tecto. Legistae vero dicunt solum ex duobus, scilicet solo & superficie, ut dicit glo. in l. solum. ff. de rei uen. Bar. & alij in l. cetera. §. hoc senatus. & in l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de lega. j. sic ergo ad haeresim constituendam requiritur error in intellectu necessariis. Nullum enim factum absolute sine errore in intellectu facit haereticum. Sed tamen quod ad forum exteriorem si illud factum esset, transitus uel redditus ad ritum Iudaeorum, si de hoc constaret per confessionem uel per testes, ex hoc solo talis transiens uel rediens tanquam haereticus puniretur, cum uideatur hoc fecisse intentione iudaizandi, ut est tex. singularis, iu. c. 2. christianos, de haere. li. 6. Iudaizare enim est facere id quod soli iudei facere solent, ut dicebat Episcopus Abulen. exodi. 28, ut latius scripti in consul. meo. 28. incipien. duo testes recensiti. Quo ad quartum, dico quod error sit in ijs quae fidei sunt uel contra ueritatem determinationis Ecclesiae in ijs quae pertinent ad fidem & bonos mores, & necessaria sunt ad consequendam uitam aeternam. Si enim error esset de ijs quae non pertinent ad fidem, puta quod credat quis solem non esse maiorem terra, & homini, non est periculosus error, uel quod circulus possit quadrari, aut piper sit tot gradibus calidum, unde Aug. li. 3. de libero arbitrio inquit. Si quid de creatura aliter quod se habeat. centeremus, non magnum periculum est. idem in Ench. c. 13. in quibus autem nihil interesset ad capessendum regnum, vtrum credatur aut non, & vtrum vera sint siue putentur an falsa, in ijs errare, scilicet aliud pro alio putare, non est arbitrii sedum esse peccatum, aut si est, minimum aut levissimum est, error autem contra sacram scripturam, articulos fidei, aut contra determinationem Ecclesiae in ijs quae pertinent ad fidem uel bonos mores est haeresis. arg. c. haec est fides. 24. q. j.
8. Item determinatio dubiorum circa fidem pertinet principaliter ad Ecclesiam, & praecipue ad summum pontificem Christi uicarium & Petri successorem. capitulo. quoties. 24. quæstio. j. capitulo. maiores, de baptismo, Scribitur in capitulo. sicut de excessibus. prælato. ut infra latius dicam in quæst. 8. contra autem autoritatem Ecclesiae nullus docto uel sanctus suam sententiam defendit, secundum S. Tho. nec Gregorius. nec Ambro- sius.

sius nec Hieronimus, nec etiam Augustinus, sicut ergo afferens aliquid pertinaciter contra fidem est haereticus, & ita & contra determinationē Ecclesiae in his quae pertinent & necessaria sunt ad salutē pertinaciter assertens est haereticus, ipsa enim ecclesia nunquam errasse in fide probatur, scribitur in.c.A recta. xxiiij.q.j. nam pro ea Christus oravit ut nō deficeret fides eius.in.d.c.maiores, Abbas in c.a nobis.ij.desenten.excom-muni. In alijs vero quae non sunt præcedentis qualitatis contrarium sentiens non est haereticus,sicut dicere, q̄ ius non possit separari ab ysu con-sumptibiliuī,ut declarat.Ioan.xxij.in extraua.incipien.ad conditorem
 9 canonum,& est text.Augustini in c.in quibus.xxij.q.ij. Quintūm t̄ & ultimum est, q̄ prædictum errorem pertinaciter defendat & sequatur,vnde secundum Hieronimū in ca. hæresis. xxiiij.q.ij.hæresis ab electione est dicta, quia scilicet eam unus quisque eligat disciplinam, quam putat meliorem, electio autem ut dicit ibi Car.habet firmam adhesionem,& sic ad hoc q̄ aliquis sit censendus proprio haereticus, oportet q̄ errorem seu erroneam opinionem quam contra ueritatem inuenit aut sequitur pertinaciter siue obstinata mente tueatur, & sequatur, unde dicebat. S. Thom.in Epistolis Pau. prima ad Corinthios. xj.lectione. 4. fundans se super dicto Hieronimi, q̄ ex illo dicto duo accipi possunt, primum quidem q̄ de ratione hæresis est q̄ aliquis priuatam disciplinam sequatur, quasi per electionem propriam, secundum est q̄ huic disciplinæ aliquis pertinaciter inhæreat, nam electio,ut dixi,firmam importat inhæsionē, & ideo haereticus dicitur, qui spernens disciplinam fidei, quae diuinitus traditur,pertinaciter proprium errorem sectatur, pertinet autem ad disciplinam fidei duplicitate, uno modo directe, sicut articuli fidei, qui per se credendi proponuntur, unde error circa hos secundum se facit haereti-cum, si pertinacia adsit,non possunt autem a tali errore excusari propter simplicitatem aliquam, præcipue quantum ad ea de quibus Ecclesia festum solemnizat, & quae communiter uersantur in ore fidelium, sicut mi-sterium trinitatis , nativitatis Christi, & alia . Quædam uero indirecte pertinent ad fidei disciplinam,inquantum ipsa non proponuntur,ut propter se credenda, sed ex negatione eorum sequitur aliquid contrarium si dei. Sicut si negetur Isaac fuisse filium Abram, sequitur hoc contrarium fidei, scilicet sacram scripturam continere aliquid falsum, ex quibus ta-men non iudicatur haereticus, nisi adeo perseveret pertinaciter, q̄ ab er-tore non recedat, etiam uiso quid ex hoc sequatur.Sic igitur t̄ pertinacia,qua aliquis contemnit in his quae sunt fidei directe,uel indirecte,subi-re iudicium Ecclesiae, facit hominem haereticum. Talis autem pertinacia procedit a radice superbiæ, qua aliquis præfert se ipsum suum toti Eccle-sie

sit, unde Apostolus, j.ad Thim. vj. inquit. Siquis aliter docet, & non ac-
 quiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei doctrinæ, quæ
 secundum pietatem est, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæ
 stiones, & pugnas uerborum. Et ideo † secundum S. Augu. non qui fal-
 fas opiniones gignit, uel sequitur, sed qui pertinaciter defendit, hæreti-
 cus est censendus. Vnde si quis non pertinaci malitia sentiret aliquid con-
 tra fidem, sed ignorantia, paratus corrigi, si quod sentit, falsum ostendere
 tur sibi esse contra fidem, aut sacram scripturam, seu determinationem
 Ecclesie, talis non est hæreticus. ca. dixit Apostolus. xxiiij. q. iij. De cuius
 intellectu plura dixi. in c. quoniam de hæreti. lib. vj. in 2. q. idem habet.
 in c. in Ecclesia. In verbo resistunt contumaciter. 24. q. 3. inde succedit
 quod Augu. dicit, errare potero sed hæreticus non ero. scilicet quia erat
 paratus corrigi cum sibi fuisse ostensus error, facit. c. hæc est fides. 24. q.
 12. j. & ibi glo. hoc notat. Et † hæc hæretici diffinitio, seu descriptio, conue-
 nit in effectu, cum ea quam tradit. S. Tho. in 4. distin. 13. art. j. dicens, hæ-
 reticus secundum nos dicitur, qui a communione fidei (quæ catholica dicitur)
 discedit, contrariae opinioni vehementer inhærens per electionem, & S. Bo-
 na. in d. dist. inquit, hæreticus est, qui diuinæ legis ignorantia, uel contem-
 ptu, pertinax inuentor proprij erroris, aut alicuius sectator, catholicae ue-
 ritati mauult aduersari quam subijci, & hæc diffinitio fundatur in c. qui
 in Ecclesia. 24. q. 3. & Gabri. in 4. sentent. q. 2. uer. 3. notandum, dicit, hæ-
 reticus potest sic describi. hæreticus est, uere baptizatus seu pro baptiza-
 to, se gerens pertinaciter errans, uel dubitans contra catholicam uerita-
 tem, nechanc descriptionem hæretici glo. in c. 2. de hæreti. & Hostiæ. in
 summa, in ti. de hæret. §. quis datur hæreticus. & gl. in c. qui dignior. 24.
 q. j. & gl. in c. ille qui. 24. q. 3. & Archi. in c. ij. de hæret. lib. vj. & Car. in cle.
 j. §. fi. in 2. oppo. de usuris. In totum euacuauerū, & dicit Oldr. in Consi.
 cxi. Regularis habet traditio, quæ hæresis habet principium & complemen-
 tum, principium quidem est error in oratione, Sed complementum est
 pertinacia in uoluntate, & allegat. d. c. dixit Apostolus, & inquit Lucas
 de Penna. in l. j. C. de priu. Scola. li. 12. col. 6. quæ non quicunque deuiat a
 fide, Sed qui pertinaciter deuiat, proprie hæreticus nominatur. c. in eccl.
 sia. c. q. aliorū. & in d. c. dicit Apostolus. 24. q. 3. Vñ ad rōnē hæretici duo
 cōcurrūt: unū est error in rōne (qd est hæresis initiū) alterū pertinacia in vo-
 lūtate (qd est hæresis complementū) tales n. proprie sunt hæretici. Secun-
 dum Ray. & Tho. ut ibi per eū. Et ideo † quando dicunt doctores, quæ qui
 asserit fornicationem non esse peccatum, uel usuras exigere, & similia est
 hæreticus, ut scribit Decius in c. j. de off. deleg. col. 6. semper intelligi-
 tur, quando pertinaciter assereret, per prædicta, & est text. in clemen.
 1. §.

1. §. sane, in uerbo, ut pertinaciter affirmare præsummat. de usuris. nam nolens errorem defendere, Sed rationem audire non est hæreticus, ut inquit Alber. de rosate in rubr. C. de hæret. per d.c. dixit Apostolus. Calde. in consi.v. diaconus est professus. in titu. de hæret. Andre. de Iser. in tit. de statu. cōtra libe. Ecclesia. §. diffidamus. in feudis. Pe. de bella pertica inl. j. C. de hære. Io. de ana. in rubr. de hæret. S. Tho. in ij. ij. q. xj. art. ij. etiam si leui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detectus fuerit deuiare. ut dicit tex. in l. ij. C. de hæret. circa cuius intellectum omnes doctores qui hactenus scripsere cespitarunt, prout late scripsi in d. rubr. de hære. lib. vj. q. xij. & quæ ibi dixi nolo hic transcribere ne processus illius rubricæ in totum vulneretur. Non tamen quod pro hæretico capitur quicunque alicuius temporalis commodi & maxime gloriae principatusq; sui gratia falsas ac nouas opiniones gignit uel sequitur, ut definit August. in c. hæreticus. xxiiij. q. iiij. illi enim qui confingunt aliquam hæresim de novo secundum S. Tho. in ij. ij. aliquod commodum tempore expectant, saltem principatum, uolunt enim habere sequaces, hoc enim est commune in omnibus hæreticis, quod ex superbia procedit, quæ est amor propriæ excellentiæ, & a communی uia discedunt aut levitate aut peruersitate, ut habetur in c. excōmunicamus. il. j. §. adiicimus. de hær. unde S. Gregorius inquit, hæretici communem sententiam habere refugiunt, ne æquales cæteris extimentur, & quædam nouia semper exquirunt, quod dum malij ne sciant, de singularitate scientiæ gloriantur, nec hoc (qd) gloriae consequenda faciant. Ponitur in descriptione hæretici tanquam esse entale, secundum Alex. de ales; Sed possum est id quod frequentius accidit in talibus hæreticis, ut scribit Car. in d.c. hæreticus, & dicam infra: xix. quæst.

S' V M M A R I V M.

1. Pertinacia in hæretico quæ sit, & pertinaciter dictum.
2. Perseuerantia quomodo differt a pertinacia.
3. Pertinacia duplex consideratur in hæretico.
4. Pertinacia mentalis non potest liquere iudici nisi per considerationem rei.
5. Pertinaci mentali non creditur, si habet præsumptionem contra se.
6. Dubitans in fide quomodo dicatur hæreticus.
7. Pertinacia mentalis probatur per uiolentam præsumptionem.
8. Pertinacia exterior quomodo capitur.
9. Vñsuram non esse peccatum si quis dixerit, quomodo intelligatur, ut hæreticus censeatur.
10. Hæreticus non est qui per lubricum lingua, uel ioco aliquid dicit cōtra fidē.

Pertina-

11. *Tertinaciter dictum quomodo intelligatur, habes multa exempla.*
12. *Pertinacia iudeorum fuit damnata a Christo.*
13. *Pertinaciam conuincendi modi multi traduntur.*
14. *Pertinacia in heretico probatur singulari modo.*
15. *Pertinax hereticus an sit omnino relaxandus brachio seculari.*
16. *Hæretici pertinacis pœna est ignis.*
17. *Hæreticus desistens a pertinacia admittitur ad penitentiam.*
18. *Hæreticis relapsis non parcitur.*
19. *Inquisitor aduertat quando admittit hereticum ad penitentiam.*
20. *Intellectus. l. hij qui sanctam. C. de apostatis.*

**Quid sit pertinacia, & quotupliciter sit consideranda,
ut quis hæreticus pertinax sit censendus.**

TERTIA QVAESTIO.

- E R T I O** ¶ quæro. quid sit pertinacia, seu pertinaciter dictum, uel pertinax hereticus, de quibus erit promiscuus sermo. pertinacia ergo est tentio illius, qd̄ quis tenere nō debet, & in hoc differt a perseverantia, quæ est illius, quod quis tenere debet, quia ut dicit Varro, in quo non debet prætendi & prætendit, pertinacia est, in quo uero oportet manere, si in eo perficit, perseverantia uocatur. Et f communiter pertinacia capitur in malam partem, perseverantia uero in bonam, licet aliquando authores promiscue his uerbis utantur, Et sic pertinax est qui nimis tenax est, hinc Plautus in captiuo. *Quid tu ais, tenax ne pater eius est?* Et ille, immo edepol, pertinax, Nec hic intendo diffinire pertinacem, seu pertinaciam, Sed per declarationes manifestare diffinitionem secundum Isidorum lib. Ethimo. pertinax est, impudenter tenens suum propositum, ut dixit S. Th. in ij.ij.q. cxxxvij. art. ij. in corpore, & Archi. in c. fundamenta. col. fi. de ele&io. Et perseverantia est ratione bene considerata stabilis permanens, secundum Andronicum: ut dixit S. Tho. in d.ij.ij.q. cxxvij. Et f pertinacia in proposito potest dupliciter considerari, quædam est interior, quædam exterior, interior, seu mentalis est, quando quis pertinaciter corde adhæret prauitati hæreticæ, uel pertinaciter dubitat de catholica ueritate, quod probatur in c. ad abolendam, in principio, de hæret. in uerbo aliter sentire. per quod uerbum, sentire, solum uoluntatem hæreticalem sine exteriore opere indicamus. Et ad hunc effectum, inducit illum tex. glo. in c. cogitationis, de pœni.

4 ipoeni.distin.j. vt latius dicam infra.in q.xxix. Et † hæc pertinacia iudici
 non potest liquere , nisi per confessionem hæretici, vt dixit Bald. in l. si
 quis non dicani rapere, colum.j.& pen.C.de Epis.& Cleri.glo.notabilis
 in l.Fulcinus.§. quid sit autem latitare. ff.ex qui.cau.in poste.eatur, quam
 sequitur Ang. de Peru.in l.j.ff.de confessi. Ea enim quæ consistunt in in-
 telle&t;u, vel conscientia nostra, probantur per nostram assertiencm, glo.
 in.§. sed iste quidem.insti.de actio. quam dicit esse singularem Bald.in c.
 bona,el.ij.colu.iiij.de postu.prælatorum.cum multis concordatijs quæ
 ibi congregauit dominus Bos.col.xxiij. Et est glo.secundum cum clariss
 loquens in c.significasti.el pri.in verbo, si est ita, de homicidio.Guido so-
 cian in c.accedens. de crimi.falsi.facit.c.si uero.de senten.excommunic.
 Et in propria materia de hæresi.Ioan.Lupi scribit in sua allegatione.inci
 5 pi.casus super quo.colum.vij. Sed † si quis accusatus de hæresi negaret
 pertinaciam mentalem,& esset præsumptio extrinseca contra eum, non
 crederetur ipsi , nec stabilitur dicto, & iuramento suo, vt inquit Barto.in
 l.inter omnes.§.recte.colum.vltaff.de furtis.Ioan.And.in c.ij.de con-
 stitut.l.si non conuicij.C.de iniurijs;&l.j C.ad l.Cornel.de sicca, tradit
 Alexan.in l.j.§.per procuratorem,colum.ij.ff.de acqui.possess.indice
 bat Lud. Rom.in consil.cccclxxxj. præsentis dubitationis articulus.in fi.
 quod.ubi contra alegante in ignorantiam ex coniecturis scientia præsu-
 mitur; per iuramentum solum ignorantia non probatur,nisi aliter igno-
 rantiæ probatio coloretur, vt dicit glo.in c.proposuisti.lxxij.distin. In-
 6 nocen.& Anton.de Bu,in c.cognoscentes.de constitut. Et † pro eo quod
 dixi de dubitante, facit.c.j.de hære. vbi dubius in fide est infidelis, dum-
 modo dubietas hæc habeat in se firmatem animi, & quandam pertina-
 ciam, vt quia perseverat in illa dubitatione, Secus si incideret in cogita-
 tionem, Seu dubitationem ex primis motibus animi,vt declarant Card n.
 Abb.& alij in d.c.j.& Aug.de Anco.in tract. de potestate Papæ.q.xxvij
 articu.j.pro ut ego late scripti.in d.rub.q.xij. versic.primo dicitur hæ-
 reticus. Insuper † probatur dicta mentalis pertinacia per præsumptionem
 iuris violentam, quando quis transit,vel reddit ad ritus iudæorum,vt in d.c.
 contra christianos. Et quando quis suspectus de fide, citatus non compa-
 ret, Et excommunicatus stetit in excommunicatione per annum, quia ex
 tunc vt hæreticus condemnatur, vt in c.cum contumacia.de hæret.lib.vj.
 Idem in deficiente in purgatione canonica, vt in c.inter sollicitudines.de
 purga.canon.vt late dixi in consil.meo.xj.incipi.super dubio. Idem in il-
 lis, qui relabuntur in hæresim quam abiurarunt .n genere vel in specie.c.
 ad abolendam.§.illos quoque, de hære,in c.supér.co.titulo lib.vj.& in c.
 accusatus.§.cum.vero. Idem & in casibus compræhensis in tex. vñico, &

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

singulari in d.c.accusatus.¶ ille quoq; idem in eo qui non vult suam suspi-
cionem de hæresi purgare ad arbitrium Episcopi,vel Inquisitoris,vt in d.
c.ad abolendam.¶ qui uero. Idem est de illis,qui in art.mortis petierunt
hæreticos cōsolatores.ut in c.filij & hæredes. de hær.lib.vj. Hic enim oēs
sunt in pertinacia mentali violēter a iure præsumpta,quia & hæretici iudi-
cātur,& cōdēnātur, & in eis præsumitur ipsa pertinacia, quæ est de rōne
8 formalī hæretici,vt supra est dictū. Est † præterea altera pertinacia quæ dī
exterior,qñ quis verbis aut scriptis seu factis cōtra catholicā veritatē ta-
liter inhæredō errori suo q nullo mō uelit ab eo discedere, sed defensare
persistit,vt habetur secūdum Aug.& scribitur in c qui in Ecclesia.xxiiij.
q.ijj.vbi dicitur, qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumq; sa-
piunt, si correcti ut sanum rectumq; sapient, resistunt cōtumaciter, suaq;
pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistūt,
9 hæretici sunt. Et † hæc pertinacia est etiam in eo, qui in illum incidit erro-
rem,ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuram non esse pec-
catum,ut in cle.j.¶ Sane.de usuris. Et intellige pertinaciter, idest obstina-
ta pertinacia: Secundum Landi. dicentem q alias noui incurreret pœnas
cōtentas in d.¶ ut in cle.j.¶ porrō.in fin.de summa Trin.indc pertinax di-
10 citur, qui valde impudentur aliquid tenet & affirmat. Et † sic si ioco uel
per lubricū linguæ quis id uel simile assereret,non esset hæreticus.c.quod
ait.xxij.q.ij.& dicit ibi.car.secundum Zéze.exponitur pertinaciter, idest
cum persistētia incorrigibili.facit.c.dicit Apostolus.xxiiij.q.ijj.Hoc tamen
inultum remanere non debet, Sed talia dicens ioco uel lubrico lin-
guæ extraordinarie est puniendus, ut dicit Car.in d.¶ sanc.q.v.quem Io-
11 an.de Imo.ibi sequitur. Ad idem † est tex.in cle.j.¶ porrō.de summa Tri-
nit. vbi tanquām hæreticus censemur quicunq; deinceps asserere defendere
seu tenere pertinaciter præsumpscrit q anima rationalis seu intellecti-
ua non sit forma corporis humani per se & essentialiter , ubi dicit.glo.in
uerbo pertinaciter,hoc est ualde pertinax,uel impudenter tenens , durus,
irreuecabilis,indocilis& obstinatus,quinimo ex illo tex.colligitur expres-
ſe, q quo ad hæresim incurriendā paria sunt asserere,defendere,seu tenere
pertinaciter,ut ibi,notat Car.Flor.in 8.notabili. Accedit etiam quodd qui
Inquisitori aliquid afferenti non credit dum eum forsitan corrigit , uel in-
struit de his,quæ fidei sunt,uel ut se a crimine purget,uel ut aliquā pœni-
tentiam pro crimine suo agat.condēnari potest tanquām hæreticus perti-
nax,ut inquit Barto.per illum text.in l.tutor.¶ tutores qui.¶ de suspectis
tuto.pro quo facit.d.c.ad abolēdā,in prin.versi.nisi continuo.& c.literas.
de præsumptio.& p d.¶ tutores dicit Car.Flo.in cle.j.in prin.q.ij.de sum-
Trin.q ille dicitur pertinaciter inhæredere hæresi qui non est paratus corri-
gi ad.

gi ad mandatū superioris, ut probatur in c. da innamus. de summa Trini.
 ubi non damnatur Abbas Ioachin, licet dixerit errorem, quia paratus fuit
 corrigi & se subiecit determinationi Ecclesiae. facit. c. haec est fides. xxiiij.
 q. j. Et pertinaciter factum dicitur, quod fit sciēter & nō extemiritate, ut
 12 probatur in gl. temeritate. in c. j. de maledicis. Et ita † est odibilis pertina-
 cia quam Christus exprobrait iudeis, dū inquit Ioan. xv. si non uenissim,
 & locutus non fuisset peccatum non haberent, nunc autē excusationem
 non habent de peccato suo, vbi Christus declarat iudeos fuisse pertina-
 ces in erroribus suis, quia sibi credere noluerūt, unde subdit, si opera non
 fecissem in eis, quæ nemo alias fecit, peccatum non haberet, nunc autem
 & uiderunt & oderūt me, & patrem meū, Et sic pertinaces eos esse ostendit,
 quia operibus suis credere noluerunt, maliciam & pertinaciam indi-
 13 cans. Et † quāmuis Ocham plures modos conuincendi aliquem de perti-
 nacia tradiderit in j. parte sui dialogi. lib. iiij. quem ad literā retulit Car.
 de Turre. Crem. in suo tracta. de potestate Papæ. in ij. parte. lib. iiij. c. xxij.
 & Ioan. de Gerson in j. parte alpha. xiiij. in tract. de protesta. circa fidem,
 & per discursum illius alphabeti. nihilominus si bene p̄sentur omnes re-
 ducuntur ad ea qua supra dixi. si tamen quis ea uidere uoluerit ad eorum
 14 dicta me remitto. Et † vltra eos nō ommetto quendā modum cōuincen-
 di aliquem de pertinacia. hoc est quādō quis contra prædicatam in ecclē-
 sia ueritatē, latēter dico p̄sistit, uel usq; ad mortē perdurat, quia talis non
 videtur per ignorantiam, Sed per obstinatam maliciam in tali errore tan-
 tot pe perseuerasse. Et ideo Ecclesia tales præsumit hæreticos, ita scribit
 Archi. Flor. in ij. parte suæ summæ. tit. xij. §. j. ubi nihil allegat, potest fun-
 dari hoc in d. c. contra christianos. de hærc. lib. vj. Pluribus alijs modis dī
 quid pertinaciter dictum uel factum, vt dicit. gl. in extraurg. Ioan. xxij. po-
 sita in tit. de uerb. sign. quæ incipit. cum inter nonnullos. in uerbo, pertina-
 15 citer. Sed † forsū dubitas. an quilibet hæreticus pertinax sit ut hæreti-
 cus condemnandus, relaxando illum ad iudicem secularem debita pœna
 puniendum, ut in c. ad abolendam. in prin. de hæret. ubi Hostiē. Ioan. And.
 & cæteri cōcludunt, hæreticos pœna ignis puniri per illud Ioā. xv. ubi dī,
 si quis in me nō manet mittetur foras sicut palmes, & arescat, & colligēt
 16 eu; & in ignē mittet. Et † sic cōsuetudo interpretat, ius at ciuile capitali
 pœna seu mortis eos puniēdos decernit. l. Arriani. C. de hærc. iūcta. l. ultimū
 suppliciū. ff. de pœn. facit p̄ his optimetex. i. c. si audieris. 24. q. 5. & c. legi.
 23. q. 8. Et iste casus addēdus ēt ad illos i. q̄bus q̄s punit pœna ignis, quos
 ponit Sal. i. l. j. C. de nili aggerib. nō rūpe. Rñdeo, q̄ si hæreticus i. sua falsa
 opiniōe p̄seuerat absq; retractatione, punit ut hæretic. ut i. d. cle. j. §. por-
 ro. de summa Tri. & in cle. j. §. sanè. de usuris. facit. l. qm. in fi. C. de appell. &

ARNAL: ALBER: EPIS. PACT. QVAEST.

idem si negauerit se hæreticum, & conuincatur & sic innocentia sua ad arbitrium Inquisitoris debitam purgationem non praestiterit, ut in d.c. ad abolendam scribit Hostien. in titu. de hæret. §. qualiter depræhendantur, colu.j. & habetur in decisione Rotæ. decis. cccccccclxxv. quæ est. j. titu. de hæreti. in antiq. incipi. accusatus de hæresi. de cuius intellectu infra latius dicam, quia venia non datur nisi correcto. c. venia. de regu. iur. lib. vj. Si 17 vero dictus p̄tinax hæreticus a pertinacia vult desistere & desistit paratus errorem suum reuocare & hæretum omnem abjurare, ei quo ad vitam parcitur, Secundum æquitatem canonicam & ciuilem, & detruditur in carcerem perpetuum, ut probatur in cle. ad nostrum. §. fin. de hæret. iuncto. c. pen. de hære. & in l. inter claras. C. de summa Trin. & l. hij qui sanctam. 18 C. de apostati. Ab dicto tamen excipio eos qui relapsi sunt in hæresim, quia sine villa audientia iudici seculari traduntur, ut in c. super eo. de hæreti. lib. vj. d.c. ad abolendam. §. illos quoque. Et eos etiam excipio, quos iuria canonica relapsos censent. ut in c. accusatus. §. cum vero, & §. ille quoque. de hære. lib. vj. Aduertant dicto tamen dominus Episcopus & Inquisitor in admissione ad grænum Ecclesiæ hæreticorum redeuntium, ne simulta conuersione redeant fraudulenter, seipso potius qua iudices fallen tes, ne sub specie agni lupum gerant ut dicit text. in c. vt officium. §. si vero, versicu. prouiso solerter. de hære. lib. vj. Et in his versatur arbitrium iudicium, non autem in relapsis hæreticis, vel in eis qui pro lapsis habentur, quia in his a iure statutis non videtur versari arbitrium, seu dispensatio, ut in d.c. super eo. cum alijs. facit c. de causis & quæ ibi modernæ 20 scribunt de offic. deleg. Et dicto pro hoc est tex. notabilis quem ad hoc semper ponderauit in d.l. hij qui sanctam. C. de apostatis. ibi, perditis vero, hoc est sanctum baptisma prof. in antibus nullo remedio pœnitentiæ (quæ solet alijs criminibus adesse) succurritur. intelligendo perditis id est obstinatis, pertinacibus, & relapsis, de quibus nulla est spes quod recuperentur, seu redeant, pro ut verbum, perdere, hoc importat. ut dicit Barto. in l. si quis ex argentarijs. §. an vero. ff. de edendo, ut late de intellectu dictæ, l. hij qui sanctam, dixi in cons. meo. xxxiiij. incipie cogor ex iniuncto mei officij debi. carta. iiij. vbi scripsi, an in aliquo casu sit parcendum hæretico relapso confitenti errorem suum, & volenti ad grænum Ecclesiæ redire.

S. V M M: A. R. I. V M.

1. Veritas Catholica quid sit.

2. Veritas Catholica explicite & implicite dicitur.

3. Veritas

- 3 : *Veritas catholica secundum Boetium.*
- 4 : *Hæretica assertio quæ sit.*
- 5 : *Veritas Catholica est sine approbatione Ecclesiae.*
- 6 : *Hæreses sunt sine approbatione Ecclesiae.*
- 7 : *Veritas Catholica quid sit secundum Theologos.*

QVARTA QVAESTIO.



VA R T O. + Quæro. quid sit ueritas catholica? ut cognoscamus quod est ueritati Catholicæ contrarium. Est igitur ueritas Catholicæ, quæ ex diuinæ reuelationis lumine supernaturali, immediate uel mediate ē habita, explicite in propria uerbo rū forma, uel implicite bona & necessaria cōsequētia. Dī ex lumine diuinæ reuelationis habita, ad dīnā ueritatū p rationis inquisitionē sub lumine naturali cognoscibiliū, quæ non merentur dici catholicæ. Dī at mediate uel immediate habita, qm̄ aliqua nobis Deus īmediate p se ipsum reuelauit & reuelat, sicut Euangeliū. unde Io. 1. dī. Vnigenitus Dei filius q̄ est in sinu Patris enarrauit nobis. & Esaiæ. lij. Ecce ego qui loquebar adsum. Aliqua uero reuelauit nobis & reuelat Deus per alios, sicut p angelos suos, & apostolos, siue p alios viros sanctos. Pau. ad Hæb. j. olim inquit loquens Deus patribus in prophetis, nouissime locutus est in filio. Et ij. Pe. j. non em̄ uolūtate humana allata est prophetia, Sed Spiritu Sancto inspirante locuti sunt homines. Et iō nō tñ ueritas catholica dicenda est a Deo per se ipsum immediate a fidelibus tradita, Sed et quæ p̄ sanctos ab eo doctos & inspiratos est habita. cum spiritus sanctus, quo inspirate sancti Dei homines locuti sunt & loquuntur nō nisi ueritatem doceat at que inspiret: Io. 16. cum uenerit illc sp̄ritus ueritatis docebit uos omnē ueritatem. Dicitur explice in propria uerborum forma, implicite uero bona & necessaria consequentia deducta. his enim duobus modis dicitur quid contineri in sacra scriptura, aut in propria uerborum forma, sicut ista. Verbum caro factum est, & ista, Christus fuit homo. Aut aliquid implicite, quod bona & necessaria consequentia ex propositis in litera explice sequitur, sicut ex illa, Christus fuit homo, sequitur necessaria consequentia, q̄ habuit animam rationalem, & omnes animæ potentias. Sequitur etiam q̄ habuit carnem & ossa &c. quæ pertinent ad ueritatem humanæ naturæ, ut scribit Episcopus Vsselen. in libello quem fecit contra comitem Mirandulanum. c. iij. quorum plura sumpsit ex tractatu de potestate Papæ edito per Car. de Turre Cre. li. 4. c. 8. authore tacito. Sed exemplum ab eo positum mihi non uidetur congruere q̄ ducatur ex consequentia necessaria, quod Christus habuit carnem & ossa, cum hoc

ARN AL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

explicitum sit in propria uerborum forma in sacra scriptura lectionis Euangelicæ Luc. 24. dum Christus dixit discipulis suis post resurrectionem. Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum, palpate & uidete, quia spiritus carnei & ossa non habent sicut me uidetis habere. Vnde cōgruentius exemplum esset, si diceremus, Ergo habuit neruos & uenas, q̄a h̄ec explicite in sacro canone non continentur, Sed ex necessaria consequentia deducitur, ut dicit Ioan. de Gerſo. & Car. in d. loco. Item dicitur ueritas cātholica ē in Boetiū primo de Trinit. quia nō uni genti tan-
 3 tum, Sed omnibus obſeruanda & credenda proponitur, unde Matthæi ultimo dicit Christus, Euntes docete omnes gentes, & Marci xvij. Predicate
 4 Euangelium omni creaturæ; Vnde illa assertio seu propositio est hæretica, quæ contrariatur ueritati catholicæ iuxta suum gradum, quia secundū Aristotelem quot modis dicitur unū oppositorum tot modis dicitur & reliquum, ideo opere precium est, ut in sequenti quæſtione pertractemus gradus, seu genera ueritatum catholicarum, ut eis cognitis. cognoscantur earum ḥopposita, cum contrariorum eadem sit disciplina. I. Pomponius. §. Sed & is. ff. de procl. l. j. in prin. ff. de hiis qui sunt sui uel alie. iuris. cum
 5 ibi traditis. Et ſicut ueritates catholicæ (ut ſupra tet igi) abſq; oī approba-
 tione ecclesiæ ex natura rei ſunt immutabiles & immutabiliter ueræ, ita
 6 ſunt immutabiliter catholicæ reputandæ. Similiter, † ſicut hæreses abſq; omni reprobatione & damnatione ſunt falsæ, ita abſq; reprobatione ſunt hæreses reputandæ ut dicit Gabriel. in 3. ſententiarum. di. 25. q. unica. ver.
 7 tertio dubitatur. Alibit ſit idem inquit in 4. dist. xij. q. ij. ar. j. diffiniens ueritatem catholicam, q̄ ueritas catholicæ eft ueritas reuelata, a, Deo in ſe uel in ſuo antecedente pertinens ad religionem. Dicitur reuelata, a, Deo, quia ueritas humano ingenio acquisita, puta per demonstratiōnem uel per experientiā, ut talis, non dicitur ueritas catholicæ, quia omnis ueritas catholicæ eft articulus fidei, fides autem non innititur euidentiæ naturali. Sed diuinæ reuelationi, Dicitur in ſe, propter ueritates ſacri canonis bibliae, quæ omnes immediate ſiue ſecundum ſe ſcriptoribus eius ſunt reuelata, ipsi enim fuerunt calamus ſcribæ. i. Spiritus Sancti uelociter ſcribētis, ut ſcribitur in multis decretis conditis per August. 9. dist. Dicitur uel in ſuo antecedente, propter ueritatem, quæ ex contentis In biblia potest in consequentiam neceſſario inferri ſeu deduci. Ut eft illa, Deus eft uerus homo ex anima rationali & carne ſubſiſtens, quæ ſub hac forma uerborum non habetur in ſcriptura. Sed ex ea potest deduci in consequentiam neceſſariam. Dicitur, ad religionem pertinens, propter ueritates religionem ſiue pietatem non respicientes, quæ non dicuntur ueritates Catholicæ, quāmuis fuerint a, Deo reuelata,

latæ, pertinet autem ad religionem quicquid ad pietatem id est Dei cultum, aut ad finem beatitudinis consequendæ ordinatur. Ex illo sequitur, quæ multæ veritates quæ in Scriptura Canonica non habentur, nec ex eis solis deduci possunt in consequentiam necessariam sunt catholicæ. Primo patet de his quæ ab apostolis ad nos per succendentium reuelationem, uel scripturas fidelium fide dignas peruerterunt, & tamen in scriptura canonica non continentur. hæc Apostolis per Spiritum Sanctum reuelata (a quo docti sunt omnem ueritatem) non dubitatur. Secundum patet de his quæ ex præmissis coassumpto aliquo uero necessario evidente uel certo deduci possunt. Tertio patet de his ueritatibus quæ aliis fidelibus a Deo reuelate esse sufficienter ostenduntur. Quarto patet de his quæ a b. Ecclesia uniuersali ut credenda accepta sunt, supponit cùm ea in fide errare nō posse, cuius fidem deficere non posse, Oratio Christi pro fide Petri manifestat, Luc. xxij. & eius promissa assistentia usq; iiii finem seculi. Matthæ i. vj. certam reddiderunt. Quinto & ultimo patet de ueritatibus a generali bus concilij & Romanis Pontificibus rite determinatis, hæc. n. omnia uel reuelata sunt, uel ex solis reuelatis sunt deducta, uel ex reuelatis, & illis ueritatibus coassumptis, neq; aliud determinat rite Concilium, uel Romanus Pontifex ut est proxime dictum. Et haec quinq; ueritates catholicæ latius explicantur in gradibus seu generib. catholicarum ueritatum, quæ statim subiicientur pro præmissorum dilucida declaratione. Ex quibus resolutoria patet diffinitio assertionis catholicæ. hoc est, assertio catholica est ueritas ex lumine diuinæ reuelationis immediate uel mediate habita, explicate, & in propria uerborum forma, uel implicite bona & necessaria consequentia deducta, declarando singula uerba ut dixi. Vel aliter potest dici secundum aliquos. Assertio catholica est illa cui quilibet adulterus tenetur explicite uel implicite firmiter adhaerere per solam fidem & non per experientiam aut rationem demonstratiuam, quamuis de facto habeat aliqua motiva. Et iō dñi catholica. i. uniuersalis, ut dicit gl. in rub. C. de Sum. Tri. & Arch. in c. fundamenta. in prin. de elect. li. 6. quia ubiq; predicada est, & omnibus gentibus credenda proponitur, Vnde Christus Mari. ult. Euntes docete oīs gentes. Et quia nunq; in ea subsuit subest aut suberit aliquod falsum, prout scribit Boeti. in princ. lib. de Trinitate.

S V M M A R I V M.

- 1 Catholicarum ueritatum gradus quot sunt.
- 2 Furi par est occultator alienæ laudis.
- 3 Scriptura sacra nullam recipit dubitationem ueritatis.
- 4 Hæretica assertio est, quæ contradicit ueritati catholicæ in propria uerborum forma.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 5 Hæretica assertio est, quæ contradicit sacræ scripturæ ex deductis in necessariam consequentiam.
- 6 Hæretica assertio est quæ cōtradicit his quæ nobis ab Apostolis tradūtur.
- 7 Concilium generale in his quæ fidei sunt errare non potest.
- 8 Multa leguntur in Ecclesiis, quæ nō credere non sunt de necessitate salutis.
- 9 Hæretica assertio est nō credere determinatis ab ecclesia in his q̄ sunt fidei.
- 10 Concilium potest errare in his quæ non sunt fidei.
- 11 Doct̄or unus potest conuicere communem opinionem.
- 12 Veritas catholica est credere determinatis a sede Apostolica in his quæ fidei sunt.
- 13 Veritas catholica est credere his quæ sancti doctores scripsierunt contra hæreticos.
- 14 Doct̄ores approbati ab ecclesia qui sunt.
- 15 Probabile quid sit.
- 16 Assertio sapiens catholicam ueritatem quæ sit.
- 17 Assertio hæresim sapiens quæ sit.
- 18 Quot sunt gradus siue genera catholicarum ueritatum.

Q VINTA Q VAEST I O.

QVINTO† Quæro. quot sunt gradus seu genera siue modi cognoscendi ueritates catholicas? Et consequenter hæreses eis aduersantes? Respondeo plures esse, in quorum progressu sequitur uestigia uenerabilis inceptoris Occhā, iō. de Geracällarij parisiensis, & Card. Sancti Sixti, & aliquorum aliorum, nec erubescā Authores nominare, a quibus didici & discam, Cum foculta tor alienæ laudis furi par sit ut est arg. in l. hæreditatum. §. fi. ff. ad legem falci. quam ad hoc allegat Bal. in præludiis feudo. col. fi. idem Bal. in rub. de eo qui est in posse. cau. rei scrua. quē uiua uoce audiui allegatū a do. Iasso. Maino. in academia Ticinensi, dū legeret. l. 3. §. si rē. ff. de acq. pos.

P R T M V S ergo gradus seu genus catholicarum ueritatum est eorum quæ in canone sacræ scripturæ, ueteris aut noui testamēti, in propria verborum forma continentur, ut est ista, in principio creauit Deus cœlum & terram. Item uerbum caro factum est, Quod autem h̄mōi ueritates in sacra scriptura contentæ catholicæ sint, manifestum est, cum de ueritate sacræ scripturæ nullo modo dubitandum sit, Vnde dicit August. & scribitur in c. quis nesciat. 9. dist. quis nesciat sacram scripturam canonica tā ueteris, q̄ noui testi certis terminis suis cōtineri: eāq; posterioribus oīm Ep̄orū literis ita pponi, vt de illa omnino dubitari vel disceptari nō possit, vr̄u verū, vel vtrū rectū sit quicquid in ea scriptū sit, vel constiterit esse.

esse. Et alibi Aug. in c. ego solis. eadē. disti. dicit. Ego solis scripturarū libris (qui canonici appellantur) dīdici hunc timorē, honoremq; deferre, vt eo rū nullū scribendo errasse firmissime credā. & si alia probatio quæritur, sufficit Matthæi quinto. Amē quippe dico vobis, donec trāseat cœlum & terra, iota vnum aut vnum apex nō præteribit a lege donec omnia fiant: Et sequitur, Amen dico vobis, cœlum & terra transibunt. Constat autem quod canon bibliæ lex est Dei per reuelationem habita, cuius assertiones literales innituntur vno coepli literali principio, omne reuelatum à Deo est verū, vt dicit Aug. in d. c. ego solis. Vnde assertio quæ huic primæ veritati catholicæ contrariet, est hæretica, quia huic primæ veritati primi gradus in proprijs terminis contradiceret, videlicet veritatibus sub propria verborum forma in sacra scriptura contentis, vt esset ita, q; in principio Deus nō creauit cœlū & terrā. Aut q; verbū nō sit caro factū quæ ambæ assertiones in proprijs terminis cōtradicunt scripturæ veteris & noui testamenti, vt Gene. j. & Io. j. & sic esset primæ species hæresum.

S E C V N D V S gradus Catholicarum veritatum est quæ ex solis contentis in sacro canone bona & necessaria consequentia inferuntur, inde cum tales veritates eandem veritatis firmitatem, & credulitatis necessitatem habeant quam habent veritates, ex quibus necessaria & formaliter consequentia inferuntur, inter veritates catholicas rationabiliter connumerantur, sicut hæc est veritas. Christus est verus Deus & verus homo, quæ licet sic formaliter in serie sacræ scripturæ non inueniantur, vt dicunt Ochan & Card. de Turre Crema, quia tamen ex contentis in sacra scriptura cōsequētia necessaria cōcludunt, catholica est censenda. Et eā credere necessariū est ad salutē. Vnde tria assertio huic veritati catholicæ est secunda species hæresum, q; repugnat veritati catholicæ scđi gradus, uidelicet, q; ex solis cōtentis in sacra scriptura consequentia necessaria & formaliter inferuntur. vt est, Christus non habuit intellectū passibilē aut agentē; cuius oppositū manifeste p̄tria necessaria inferit ex p̄tētis in sacra scriptura.

T E R T I V S gradus Catholicarum ueritatum est eorū, quæ citra canonē sacræ scripturæ continentur, quæ tñ per reuelationē & approbationem tantum mediantibus apostolis ad fideles deuenerunt. Sane cum Christus uiueret in carne mortali, & Apostolos multa docuit, & fecit, quæ in sacro canone non habentur, fīm illud Ioan. vlt. Multa alia fecit Iesus q; non sunt scripta in libro hoc, multasq; alias virtutes catholicas Christus ab Apostolis docēdas p̄cepit, q; in canone non hñntur. Hinc Aug. in iij. lib. de parvulorū baptismo dicit, illa q; non scripta seruat vniuersalis Ecclesia, accepta ab Apostolis Christo docente. idē Augu. in c. Ecclesiasticarū. xj. dist. & dicit tex. in c. cū Marthæ. de celeb. missa. sup forma cōsecrationis Euchariæ, Sane multa tā de uerbis q; de factis dñicis inueniunt ab Euāgelistis omissa,

ARNAL; ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

ommisa, q̄ ēt Apostoli uel suppleuiisse uerbo uel facto exposuisse legunt. Vt est, q̄ usus signi crucis sit in Ecclesia. Et quod fideles tali signo debeant insigniri. tanta enim est authoritas Ecclesiæ, q̄ dicebat Augusti. in Epistola fundamenti, Euangeliō non crederem, nisi me authoritas Ecclesiæ compelleret. quanquam uicissim dici posset, Ecclesiæ non crederē si non authoritas sacræ scripturæ impelleret. Et ita diuersis respectibus utraque

- 6 mutuo se confirmat, ut inquit Gerson. Vnde † esset tertia species hæretorum, quæ contrarent ueritatibus catholicis huius tertij gradus catholicarum ueritatum. uidelicet quæ Apostolorum traditione sive reuelatione uniuersalis Ecclesiæ credit & obseruat. Et in hoc genere hæretica esset assertio, quod usus signi crucis non debeat esse in Ecclesia; unde tales ueritates, & quæ ex eis consequentia necessaria impermutabiliter possunt inferri, inter catholicas ueritates ueniunt computandæ. Et earum contraria assertiones hæreticæ censendæ.

- 7 Q u a r t u s gradus catholicarū ueritatū est eorū quæ ab Ecclesia uniuersali in concilijs plenarijs tanquam ad fidem Christianæ religionis pertinentia diffinita sunt, licet expresse in canone sacræ scripturæ non inueniantur. Et † ratio huius manifesta est, quia concilia plenaria uniuersalis Ecclesiæ in his quæ fidei sunt, errare non possunt ut bene scribit dictus Card. de potestate Ecclesiæ lib. iij. capitulo. lvij. traditur in c. significasti, de electio. quia quod fit à concilio uidetur factum reuelatione diuina. c. frustra. viij. disti. & optimus tex. in c. si ille. l. disti. ibi, qui cquid contra illorum diffinitionem (in quibus Spiritum Sanctū credimus locu' tum) dictū fuerit, recipere non solum temerarium Sed etiam periculosem esse non dubitatur. Hinc beatus Grego. in c. sicut, disti. xv. ait, sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & uenerari me fateor. Et in lib. de catho. ueri. inquit. sicut Deus uerus est, ita ea, quæ apostolica ecclesia de Deo docuit, uera sunt. Vnde merito dicitur prouerbiorum primo. ne dimittas legem matris tuæ idest ecclesiæ, prout est hæc ueritas, q̄ Spiritus Sanctus procedit aeternaliter à Patre & Filio. ut est decisum in concilio lugdunen. & habetur in c. j. de summa Trini. lib. vj. Et sic de alijs.

- 8 Et † notáter dictū est, tanquam ad fidem Christianæ religionis pertinentia diffinita sunt, quia ut dicunt Ioannes de Gerso. & dictus Cardi. multa in Ecclesia traduntur. quæ tollerat Ecclesia publice legenda, quæ non sunt de necessitate salutis credenda. Sed dumtaxat illa quæ sub diffinitione judiciali tradit esse credēda, uel opposita reprobando concurrente uniuersali totius Ecclesiæ consensu implicite uel explicite. Et prædicta dicuntur propter multa quæ in Ecclesia legi permituntur, & tollerantur, quæ omnia credere non est de necessitate salutis, nec inter catholicas ueritatem sunt

tes sunt reputādæ, licet multæ earum pie à fidelibus credantur. sicut sunt multa contenta in legendis siue hystorijs sanctorum, & Vitis patrum, quæ cum manifeste non cognoscantur falsa esse, Sed potius habere aliquam probabilitatis apparentiam, possunt credi, pro eo qđ ad commouendos pios actus fidelium ad deuotionem proficiunt, secure legūtur, & pie cœiduntur, dum tamen animus assertione pertinaci illis non adhæreat.

- ¶ Vnde t̄quarta species heresis est quæ ueritatibus huius quarti gradus catholicarum ueritatum ḥdiceret, uidelicet diffinitis & determinatis iudicio uniuersalis Ecclesiæ in concilijs uniuersalibus, ut si diceretur, Spiritum Sanctum non procedere à Patre & Filio ut est decisum ut dixi. & habetur in c. de Spiritu Sancto. de consecra. disti. ultima. Et notanter dico in hoc gradu, de diffinitis à concilio generali circa ea quæ sunt fidei, quia in his (ut dixi) errare non potest Ecclesia uniuersalis siue concilium generale, nec etiam in moribus, ut late per Petrum exime. in tracta. de clauibus Ecclesiæ capi. cxli. Sed t̄nalijs quæ fidem non concernunt, concilium generale forsäm errare potest, prout dicitur errasse super matrimonio contrahendo inter Raptorem, & raptam. Et dictum Hieronymi melius sententis postea fuit prælatum statuto conciliari, ut probatur in c. tria. iuncto. c. placuit. xxxvij. q. ij. & in c. de libellis. in glo. illorum. xx. disti. Abbas in c. significasti. de electio. colu. ij. facit glo. in c. j. de reliquijs & uene. Sancto. lib. vj. scribit Car. Alex. in c. Anastasius. in fi. xix. distin. Car. de Turre crema. in c. secundum Ecclesiæ. eadem disti. Et t̄pro hoc facit tex. in l. j. §. sed neque. C. de uet. iure. enu. qđ s̄pē numero Deus aperit ingenium alii cui in aliqua re, ita qđ nō aperuit multis alijs doct̄oribus & grauioribus. per quem tex. dicunt scribentes in c. capellanus. de ferijs. qđ unus doct̄or posset conuincere communem opini. melioribus rationibus, & subtilioribus motiuis. Et ideo dicebat Ioan. Andre. in c. j. de consti. qđ communis opinio potest esse erronea, ut ibi late tradunt moderniores. propterea dicit tex. in d. §. sed neq; sed neq; ex multitudine authorum, quod melius & æquius est iudicatōte, cum poslit unius forsam, & deterioris sentētia, mul tos & maiores in aliqua parte superare.

- ¶ QUINTVS t̄gradus catholicarum ueritatum, est corū quæ in materia fidei Apostolicæ sedis iudicio diffinita sunt, quæ licet in canone sacræ scripturæ non reperiantur, inter catholicas tamen ueritates computātur. Cuius ratio est, quia Apostolicæ sedis iudicium in his, quæ fidei sunt, errare non potest, pro quo facit Luc. xxij. ego oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando confirma fratres tuos. ut scribit Car. in d. tract. lib. ij. cap. cix. quod aperte dicto Augustini confirmatur in c. in canoniceis. xix. dist. ubi inter canonicas scripturas cōputandas ponit Epistolas quas.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

las quas ab Apostolica sede habere meruit, & alij meruerunt accipere. Et habetur in c. omnes, eadem. disti. ubi sic dicitur. omnes Apostolicæ sedis sanctiones sic accipiendæ sunt, tāquam ipsius diuinæ uoce firmatæ. Et me lius in d.c. frustra. & d.c. Ille. & diuus Hieronymus hoc confirmat in cap. hæc est fides. xxiiij. q.j. inquiens. Si hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio approbetur, quicunq; me calumniari uoluerit, te imperitum & maliuoluui, uel non esse catholicum, sed hæreticum comprobabit, ubi Car. concludit, quod in his quæ sunt diffinita à summo Pôtifice cum Cardinalibus circa fidem, error subesse non potest. facit. c. arecta. cum sequenti. & d.c. hæc est fides. ea cau. & q. Hinc est quinta species hæresum, earum falsarum assertionum quæ ueritatibus huius quinti gradus ueritatum Catholicarum contrariantur hoc est determinatis & diffinitis Apostolicæ sedis iudicio.

13 S E X T V S † gradus ueritatum Catholicarum esse uidetur secundum dictum Cardi. earum quæ de tenenda fide, & confutatione hæreticorum a doctoribus ab uniuersali Ecclesia approbatis assertive traditæ sunt, licet in Canone Sacre scripturæ expresse non contineantur, quod patet, quoniam cum Ecclesia uniuersalis quæ regitur Spiritu Sancto doctores aliquos approbauerit, eorum doctrinam recipiens, necesse est ut talium doctrina assertive posita, & nunq; alias retractata uera sit, & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda in ea parte in qua ab uniuersali Ecclesia est recepta, alias uniuersalis Ecclesia uideretur errasse approbando & acceptando eorum doctrinam tanquam ueram quæ tamen uera non esset.

14 Qui autem sint hi doctores quorum doctrina approbata est, colligitur ex tex. in c. gloriosus Deus. de reliquijs & Vene. Sanctorum. libr. vj. ubi referruntur Gregorius, Augustinus, Ambrosius, & Hieronymus. quorum doctorum (vt ibi dicitur) perlucida & salutaria documēta Ecclesiam illustrarunt, idem habetur in c. Sancta Romana Ecclesia. xv. disti. & dixit. S. Tho. contra gentiles. lib. iiiij. c. xxiiij. q. in determinatione quinti concilij habetur, sequimur per omnia sanctos patres & doctores Ecclesiarum. Athanasium, Gregorium Theologum, Gregorium Nicenum, Ambosem, Angustinum, Teophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem primum, & suscipimus omnia quæ de recta fide & damnatione hæreticorum exposuerunt, ut ibi per cum.

15 S E P T I M V S gradus catholicarum ueritatum est earum quæ ex quarto, quinto, & sexto gradu catholicarū ueritati consequentia necessaria, & formaliter inferri possunt, necessaria & formaliter consequentia dico, quia si ali quid solū probabili cōsequētia inferretur nō dicere p̄prie ueritas catholica sed p̄babilis: Dixit p̄t. aut̄ Aristoteles. illud est p̄babile qđ oībus, & maxi-

me sapientibus verum apparet, non autem illud quod indoctis videtur esse verum, dixit probabile, cum stultorum infinitus sit numerus. Ecclesi primo. Vnde illa assertio esset hæretica quæ veritatibus catholicis septimi gradus catholicarum veritatum contradicit, quæ ex quarto, quinto, & sexto gradu catholicarum ueritatum necessaria & formalis consequentia inferuntur, & de his habes exempla supra in iij. q.

16 OCTAVVS † & vlti. gradus veritatis est, qui quæs nō sit, propriæ loquēdo, veritas catholica, est nihilominus catholicæ veritatis sapiens, p̄ quāto veritatibus Catholicis est propinquus. Vnde veritas sapiens catholicam veritatem est illa, quæ adiuncta sibi aliqua veritate ad fidem non pertinente, quæ tamen rationabiliter negari non potest, sequitur veritas catholicæ. Exempli gratia, quia nūc in Apostolica sede sedet Ioanneslinaria de Monte, degenerosa & nobilissima familia, ista propositio Ioannesmaria de Monte est Papa, est propositio sapiens veritatem catholicam patet, quo niam adiuncta sibi illa veritate, quæ negari non potest, quod fuerit ritæ & canonice electus, ut puta a toto dominiorum Cardinalium collegio, vel a duabus partibus, efficitur veritas catholicæ, dicendo, Dominus Ioannesmaria de Monte iuste, & canonice electus, & in Papam ab vniuersali Ecclesia suscepitus, est verus Papa ex determinatione vniuersalis Ecclesiæ, in nomine domini. xxij. distin. c. de euitanda, de electio. c. vbi periculum, eod. titu. lib. vj. & in concilio Constantensi cautum est quod Papa canonice electus qui pro tempore fuerit, eius nomine proprio expreſſo sit successor beati Petri, habens autoritatem supremam in Ecclesia Dei.

17 Et † dicta assertio negative concepta, quod non est verus Papa, est assertio hæresim sapiens, ut dixit Ioan. de Gerso. in d. tracta. in prima parte, vnde distinguntur quædam species falsæ assertionis, vel assertionum, quæ si absolute hæreticæ non sunt, sunt tamen hæresi propinquæ, qualis est quæ assentit dogma peruersum, ex quo cum notorio vero, quod negari nō potest, sequitur hæresis proprie dicta, ut infra dicam, vbi tractabo spe-

18 cies fallarum assertionum & damnabilium. Et sic ex prædictis facile erit cognoscere veritates omnes habere suos gradus, & non esse eiusdem naturæ. Sed diuersorum generum & graduum, quædam enim sunt catholicæ, quædam catholicam veritatem sapientes, quædam probabiles tam, quædam pie credibiles, & quædam impertinentes, ut inferius dicam. Et econtrario cognoscuntur species hæresim in quo gradu ponantur, singula suis contrarijs referendo. Ex quibus patet quod omnis error qui contradicit aperte prædictis veritatibus catholicis vel alteri eaurum directe, vel in bona & necessaria consequentia, est hæresis dannata explicite, & quam cito constaret aliquem tali errori pertinaciter adhætere, esset hæreticus.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

reticus reputandus, Et contra tales ut contra haereticum posset Episcopus uel Inquisitor procedere, iuxta c. ad abolendam in princip. de haere-

S V M M A R I V M .

- 1 *Assertio haeretica quæ sit.*
- 2 *Assertio haeresim sapiens.*
- 3 *Baptisma mundat a peccato.*
- 4 *Biblam esse falsam est assertio haeretica.*
- 5 *Assertio, seu propositio impertinens quæ sit.*
- 6 *Ioseph sponsus Virginis Mariae an erat uiuus tempore passionis Christi.*
- 7 *Assertio temeraria quæ sit.*
- 8 *Assertio erronea q̄ sit, & ē differētia inter erroneā & haeretica assertionē.*
- 9 *Assertio iniuriosa, seu contumeliosa quæ sit.*
- 10 *Assertio scandalosa, seu piarum aurium offensiva quæ sit.*
- 11 *Assertio scismaticā quæ sit.*
- 12 *Assertio impia quæ sit.*
- 13 *Assertio blasphemā.*
- 14 *Blasphemi qui sint late habes.*
- 15 *Sensus literalis sacræ scripturæ quis sit.*
- 16 *Blasphemum & haereticum quid sit.*
- 17 *Blasphemā propositio quæ sit.*
- 18 *Blasphemare quid sit.*
- 19 *Iuramenta scelerata faciens blasphemare dicitur.*
- 20 *Blasphemus quando dicatur habere in consuetudine.*
- 21 *Haeresis est iurare per pudibunda Christi & eius genitricis intemperatæ.*
- 22 *Blasphemos circa ius canonicum mitius se habet quam ius ciuale.*
- 23 *Blasphemæ propositiones.*
- 24 *Blasphemia est mixti fori & locus est præventioni.*
- 25 *Blasphemia hereticalis, & non hereticalis.*
- 26 *Consuetudo blasphemandi non excusat blasphemos quominus puniantur iuxta qualitatem blasphemie.*
- 27 *Propositiones aliquas absurdas & irrationabiles esse, iudici cognitione linquuntur.*

SEXTA QV AESTIO.

- I  *Ex tō † Quero quot sunt species falsarum seu damnabilium assertorum. Respōdeo plures, ut ex illico dicendis apparebit.*

P R I M O illa assertio est haeretica, quæ contrariatur vni, uel pluribus ex ueritatibus catholicis supra dictis in propria uerborū forma in sacra scriptura, seu in alijs scripturis iā dictis cōtentis, uel cōtradicit ueritatibus catholicis, quę ex quarto, quinto, & sexto gene
re ca-

re catholicarū ueritatū necessaria & formalī cōsequētia inferūtur. ut probatur ex prædictis, nā assertio hæretica est dogma falsum ueritati catholice cōtrariū, quæ tot habet sub se species & gradus quot catholica ueritas cui opponitur, quia sicut philosophi. quot modis dicitur unū oppositorū tot modis dicitur & reliquū. Vnde cū ueritas uel assertio catholica sibi habeat gradus totidē assertio hæretica habebit, & cū assertionebus catholicis addatur assertio catholica ueritatē sapiens, ut dixi in 8. gradu, p. eandē rationē assertionebus hæreticalibus addēda est assertio hæresim sapiēs ut statim dicā.

S E C U N D O ¶ est assertio hæresim sapiens, q̄ fm doctores asserit dogma peruersum, ex quo cū notorio uero quod negari nō potest, Sequitur hæresis proprie dicta, ut puta, hæc ppositione, oīs homo existens Romæ est in peccato mortali, potest dici sapere hæresim, quia ex ea cum aliquo uero assumpcio, uidelicet q̄ infans nouiter baptizatus est Romæ, Sequitur q̄ infans nouiter baptizatus Romæ sit in peccato mortali, qđ est hæreticum, Nam

3 ¶ in baptismō omnis homo siue parvus siue magnus moritur p̄ctō, ut testatur Augusti. in Enchiridion. & habetur in c. A., parvulo. de consecr. di.

4. dū ait. A., parvulo recenter nato usque ad decrepitum senē sicut nullus prohibendus est à baptismō, ita nullus est qui non peccato moriatur, idē

4 dicit in c. Regenerante. ea. disti. Item ¶ dicere q̄ Biblia est falsa, est assertio hæretica, ut est probatum supra, In primo genere siue gradu catholica rum ueritatum, Et si adderet q̄ Biblia, quā habet Bernardus est falsa, nō esset hæreticalis de se, sed posset dicit sapere hæresim, supponendo q̄ Bernardus non haberet Bibliam, nisi correctam, pro ut Gerson, & Cardi. scribunt, aliud exemplum habes supra in octauo gradu.

5 T E R T I O ¶ est propositione impertinens, quæ est, quando nihil nec directo, nec in consequentia evidenti, nec in cōsequentia probabili, neq; certa sequitur q̄ repugnet ueritatibus catholicis, quia, prout est dictum contrariorū eadē est disciplina, & sicut operatur propositione in proposito sic operatur oppositum in opposito. I. Julianus. §. si uenditor. ff. de actio.

6 em. & uē. Bar. in l. fi. ff. de leg. 3. Et in ¶ hac impertinenti ppositione p̄t exēplificari in hac assertione, q̄ Ioseph sp̄slos Vir. Mariæ fuit uel nō fuit mortuus, p̄te passiōis Chri, q̄a siue fuerit sup̄stes siue defunctus nihil p̄tinet ad fidē maximē q̄a iter catholicos tractatores ē discrepātia, vel saltē cē vī, nā Aug. i sermone, 81. īcipie. Quoties vobis, & Ambr. sup̄ Lucā. e. j. & ī c. qđ at. 27. q. 2. & Chrys. in c. si em. ea. cau. sētiūt q̄ nō erat mortuus. Albertus vero magnus. Io. 19. Petrus cōmetor. Io. 11. Car. in d. c. si enim. & Io. de Gerso. in duobus locis. Fran. de Mairo. & Raulin. in suis sermonibus tēnent contrarium, & sunt hinc inde cōflictus rationum, Et in his licet opinari, ut dicunt Innocen. & Bald, in cap. ne innitaris. de consti. Et licet hæc

hæc assertio vel similes impertinentes non sint damniabiles, non tamen fuit incōueniens eam inserere, vt de hac specie assertio[n]is habeatur agnicio. Et licet hæc vltima positio rationabiliter videatur & facilior ad sustinendum, tamen (vt dicit Bonaventura in alia materia in primo sentent. distin. xv. quæst. iiiij.) non debemus authoritatem sanctorum ad nostram trahere rationem, Sed magis econuerso rationem nostram authoritatibus sanctorum subi[sc]ere, vbi non continent expressam absurditatem.

- 7 ¶ Q V A R T O † est propositio, seu assertio temeraria, quando assertur aliquid tanquam certum, quod nulla ratione, seu authoritate efficaciter probari posít. Sicut c[on]st. propositio afferens, quod mundus finietur infra centum annos ; hæc autem licet posít esse vera, tamen hoc afferens tanquam certū dicitur temerarius, quia de hoc non est authoritas, nec ratio efficax habetur, quod probatur Hieronymi auctoritate, nolentis disfinire, An Virgo Maria assumpta fuerit cum corpore, an obierit relictio corpore, inquietis in sermone de assumptione, Melius Deototum committimus quam auctoritate nostra temere aliquid diffinire velimus, Nā temeritas est quando aliquid facimus propria voluntate sine superioris auctoritate ut dicit Domi. in c. eum qui. §. in super. de præbe. lib. vj. Bart. in l. j. ff. ad Turpi. l. eum quem temere. ff. de iudi. & instit. de pœna. temer. litiga. Specu. in titu. de præsumptio. in princip. Bald. in l. siue possidetis. colum. penul. C. de probatio. Et alibi dicitur, q[uod] temeritas est motus proprius. Archidiaco. in c. cupientes. §. ceterum, de electio. lib. vj. c. notum iij. q. j. c. nihil. vij. q. j. c. Hanc consuetudinem. x. q. j.
- 8 ¶ Q V I N T O † est assertio, quæ dicitur erronea seu falsa, afferens id quod est falsum, Vnde Augustin. in lib. de academicis, inquit; error est falsi pro uero approbatio. l. error. C. de iuris & facti ign. l. si per errorem. ff. de iurisdi. omni. iudi. l. Barbarius. ff. de officio præto. l. j. C. de erro. calcu. & l. error. C. de testam. Et ille dicitur errare qui aestimat se scire, quod nescit. c. quainuis xxxvij. distin. Et in hoc puto differre assertio[n]em hæreticam ab erronea, quia hæretica est cuius falsitas sit notoria obuians vni veritati catholice, ex dictis, vel pluribus. Et sic aliquis in his quæ sunt fidei cum adhesione pertinaci illam falsam assertio[n]em tenens, c[on]sideret hæreticus, vt dixi supra in quæstione, erronea vero est quādo discedit a via recta, quod potest esse in quibusquinque scientijs, scilicet, logica, philosophia, & in alijs similibus, vnde dicebat Augustin. Errare potero, Sed hæticus non ero, Et sic omne hæreticum est erroneum, Sed non omne erro[ne]um est hæreticum, ac etiam omne hæreticum est erroneum & temerarium, Sed non econtra, vt scribit Archiep. flore. in iij. parte summæ. titu. xij. c. v. in princip. Et quod dixi de adhesione pertinaci, intellige q[uod] p[ro]p[ter] nacia

nacia requiritur ex parte credentis, ut dicatur hæreticus, non autem ex parte propositionis, ut ipsa dicatur hæresis seu hæretica, quia sufficit quod sit notoria contra fidem, illi enim qui hæretici fuerunt non solum errauerunt, Sed pertinaciter erroribus adhæserunt. c. quidam autem hæretici.

24. quæst. 3.

S E X T O t̄cst assertio seu propositio iniuriosa, quæ detrahit statui aliqui us fidelis, aut alicui notabili personæ, seu sancto. inde dñ iniuriā facit martiri, q̄ orat pro martyre. c. cum Marthe. de celeb. miss. ut puta, dice se q̄ lex Moysi suis umbris uictimis & terroribus fecit hipocritas, hæc assertio ē iniuriosa siue cōtumeliosa legi Mosaicæ & ipsi Dco qui h̄mōi umbram, uictimas & ceremonias legis instituit, quæ ex sua institutione ad bonū inducebāt, & ueritatē figurabāt, Attestat̄e Paulo. j. ad Cor. x. h̄c oīa antiq̄s patribus in figura cōtigisse. Et quis iniuria capiatur generaliter, pro eo q̄ non iure fit. tñ in proposito capitur pro contumelia, quæ a contemnendo dñ, institutio. de iniurijs. in pri. ut dicit gl. in uerbo contumelia. Et iō hæc species propositionis dñ magis proprie contumeliosa, Et licet factō fiat iniuria, specialiter tñ hic loquitur de iniuriosa propositione quæ fit uerbis aut scriptis. ut dicunt Azo in summa, Et Hostien. in titul. de iniurijs. §. quot modis. & traditur in l. si non conuicij. C. de iniurijs.

I O **S E P T I M O** t̄cst p̄positio scādalosa quæ ēt malesonans seu piarum auriū offensiua appellatur, q̄ præbet occasionē ruinæ auditoribus, hoc est facilitatē cadēdi in hæresi, ut sunt multæ propositiones, quæ licet cū modificatione adiunctæ sint ueræ, per se tamē & absolute sine modificatione prolatæ, uidētur fauere p̄positionibus hæreticalibus, ut si quis assereret simpliciter patrē maiore filio, & Deum in incarnatione factū creaturam & similes, q̄ magis sunt exponendæ, q̄ extēdēdæ, ut dicit Car. in d. tracta de materia aut̄ scandali quotupliciter consideretur, latissime habes in tracta. meo de secreto.

I I **O C T A V O** t̄cst p̄positio, quæ dñ scismaticā siue seditionā quæ in ecclesia, uel populo induceret diuisionē, & scisma, ut est hæc p̄positio. q̄ malo plato, seu Regi nō est obediēdū, & h̄mōi. cū dicatur. j. Pet. 2. scrui ſubdii eſtote in oī timore dñis ueſtris, non tñ bonis, & modestis, sed ēt discolis. & ibi, ſubiecti eſtote oī humanæ creaturæ p̄p Deū siue Regi, quaſi p̄excūlēti, siue ducibus, tanq̄ ab eo missis ad vindictā malefactorū laudē uero honorū, ut in c. si quis. & c. ōcs. de maio. & obc. & dñ ſeditio, quaſi ſeſum itio, nā qui faciunt ſeditionē in diuersum uadunt aliosq; trahunt, uel a ſedo ſedas p̄ contrariū, ut dicit gl. in rub. C. de ſeditio. de quibus ſcripsit Bar. in L. capitaliū. §. famosos, ff. de p̄c. Et ego plura dixi in cōſi. meo 2 z.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

incipi. Quia maximi. S. Tho. in 2.2.q.43. & scismaticus est qui ab Ecclesia diuisus est, & contra uniuersalem Ecclesiam tendit. c. non uos. 23. q. 5. & in titu. de schisma. in antiquis. & in 6.

12. N O N O. f est propositio, quæ dicitur Impia. Ut si quis negaret esse orandum pro animabus existētibus in purgatorio, uel indulgentias Papæ pro illis concessas non prodesse, & huiusmodi, eademque eset hæretica, ut dicit Old. in consl. cclxxj, quæstio talis est. Arch. flo. in 1. parte. titu. j. arti. ultimo. & Fely. in tracta. de indulgen. col. 7. & idem est dicendum, si esset contra præcepta Dei, diceretur enim propositio impia. ut probatur in c. Imperator. uersi. nam temporibus prophetarum. 9. distinct. ibi, pie fecere qui noluerunt obediens impiæ constitutioni. & dicit Pau. ad Thi. 3. pietas est utilis ad omnia, habens promissionem uitæ quæ nunc est & futuræ. c. in principio. xlij. distin. in sola. n. pietate Deo parcs sumus. l. si Imperialis. C. de nuptijs. & inquit. S. August. non memini mala mente perijisse exercentem opera charitatis, & alibi, impossibile est pius ad malum finem deuenire, & omnium præciosissimum est pietas. §. nos igitur. in authen. de restitutio. colla. 9. facit. l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testa. c. non est sine culpa. de regu. iu. lib. 6.

13. D E C I M O. f est propositio, quæ dicitur blasphemia, a blasphemia, quæ proprie, & stricte loquendo, est irrogatio iniuriæ Deo factæ, cum illi attribuitur, quod non conuenit ei, quod est contra misericordiam, Aut cum ab eo remouetur, quod ei conuenit, quod est contra iustitiam, Aut cum creaturæ attribuitur, quod est proprium Dei, quod est contra maiestatem. & in his conuenit Ambrosius. & probatur Marci.

2. nam cum cum Christus dixisset paralitico, fili dimittuntur peccata tua,

14. scribæ dixerunt, hic blasphemat. Hæc fūn duo, affirmatio, uel negatio nō diuersificant speciem blasphemie, de primo est tex. Matt. xv. Nā Christus interrogatus an esset filius Dei, respondit, tu dixisti, tunc princeps sacerdotum Scidit uestimenta sua, dicens, blasphemauit, ex eo quia Christus dixerat, se filium Dei, cum iudæi id sua excecati malitia non credebant.

Immo ipsi negantes Christum esse filium Dei sunt blasphemi. c. j. & c. cū sit. de Iudæi. itaq; attribuere creaturæ qđ est Dei cum ipsi creaturæ nō conueniat, blasphemia est, quicquid. n. est Dei propriū alicui creaturæ tribuere est ipsum Deum dicere, ut declarat. S. Tho. in 2.2.q. 13. arti. j. ad 3. Di-

15. cimus fēt, qđ blasphemum est & hæreticum dicere qđ sensus literalis scripturæ sit aliquando falsus. c. uiolantes. xxv. q. j. & est sensus literalis ille uere, & proprie dictus quē, Spiritus Sanctus specialiter intendebat, & qui ex circūstantiis literæ scripturæ sacræ trahi potest, & debet, sicut scriptores sacri fecerunt atq; docuerunt alioquin periret omnis soliditas p-
bationis

bationis a scriptura, secundum Io. de Gerson in j. parte. quia, ut dicit August. si solummodo potest ex sensu literali sacræ scripturæ efficax argumentum summi, debile quidem illud esset si sensus literalis esset, uel esse posset falsus, uel in dubium uerti an falsus sit. nam ut dixit Avg. & ponitur in c. si ad scripturas. 9. dist. si ad scripturas sacras admissa fuerint uel officiosa inendacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur, cuius pondere contentiose falsitatis obtereretur improbitas, & sic omnis soliditas probationis a sacra scriptura periret. sic ergo, si in aliquo sensu literali esset falsitas, perspicuum est, q̄ falsitas nihil probat, & hæreticus aduersarius respondens, poterit semper dicere ad antecedens sumptum de sensu literali scripturæ, q̄ sensus literalis esset falsus, & ita nihil probaret, ut scribit Scotus in prologo sententiā.

16 q. 2. Insuper secundum eiusdem Ioan. de Gerson sententiam, falsum, blasphemum, & hæreticum est, afflere q̄ de notis per experientiam ut euidentibus per rationem naturalem, non sit fides proprie dicta, licet non sic sub eadem ratione experientia, uel euidentia rationis naturalis fidēs habeatur. Sed alio respectu innitendo diuinæ reuelationi, prout fides est ex auditu fidei, per uerba Christi, ad Roma. x. Patet, quoniam præcepta decalogi euidentia sunt in lumine naturali, & in principijs naturalibus fundantur. c. j. dist. j. ut ista, Deus est, similiter, q̄ Roma fuerit, uel Ierusalem fuerit, notum est per experientiam, hæc nihilominus, prout nobis in sacra scriptura traduntur tanquam approbata per ecclesiam, sunt certa fide tenenda. quoniam credulitas omnium traditorum in sacra scriptura innititur huic principio solum credito & naturaliter euidenti, q̄ tota sacra scriptura reuelata est, a Deo, & remanet euidentis totū sub hac credulitatis reuelatione, hoc autem non sic intelligendum est, q̄ credentes p̄ fidem, per rationem intelligent quicquid credunt, quia si sic esset, evacua retur meritū fidei, fm dictum Gregorij, dē quo meminit glo. in iubr. de summa Trini. fides non habet meritum, ubi humana rō præbet experientium. Intelligere autem dicuntur credentes, quia innitentes potētiæ & summæ ueritati in creatæ, sciunt & supponunt certissime, uerum esse quicquid a dicta ueritate procedit, & quanquam per rationem naturalē, seu experientiam, modum ipsius ueritatis non comprehendant, non ideo minus credunt, quod suggestit fides, uera esse, uerum quia clarissime intelligunt, hoc attestari excellentiæ, & Maiestati, ac immensitati ipsius primæ ueritatis, ut nec in se, nec in suis principalibus effectibus comprehendi possit ab angustia, & imbecillitate ipsius intellectus humani, de quo dicuntur ij. metaphi. q̄ sicut se habet oculus noctuæ ad radios solis, sic intellectus noster ad manifestissima naturæ. hæc scribit S. Thom. in tracta. de Sa-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

eramento Euchari.c.j.col.j. prout optime declarat idem S.Tho.in ij.ij.q.

17 ij.arti.x. Item hæc propositio, quæ dicitur blasphema, eadem potest maledica nuncupari, quia prout blasphemia, & maledictio referuntur ad Deum uel ad sanctos Dei, omne maledictum de his est blasphemia. ut probatur in c.fi.de maledicis.iuncta rubrica. ut conueniat nigro. argu.l.Imperator. ff.de in diē adiectione. sed si hæc uerba referantur ad homines, maledicere est dicere aliquod malum de præterito, uel de præsenti, blasphemare autem est aliquod malum optare in futuro, & iste usus loquendi est apud nos, qui etiam est apud italos, ut dicit Bar.in l.item apud Labeonem. §. ait prætor. ff.de iniurijs.scribit Socy.in consi. cij. in præsenti consultatione. lib.pri.Ange.Aret. in tracta. maleficiorum. in uerbo. uerba contumelio-

18 fa. Blasphemare † etiam esset, si quis diceret, maledictus sit Deus, & in despctum Dei, & similia uerba, nisi secundū aliquos ex communī usū loquédi caperentur hæc uerba, ut iniuriosa, vel contumeliosa, ut dicit Bald.in consi. 477. ille qui dicit. libr. 3. gloss. in c. qualis. xxv. dist. Bal. & Ange. in l.j.C. si quis princ. male. Ange. & Imo. in l.his uerbis. §. j. ff. de hære. insti. Bal. in l. ignorancia. C. de crimi. Stellio. quoruim opinio non est recepta, immo improbata tam apud Theol. quam apud Canon. & leg. ut apud omnes tractantes materiam uidere licet, & Bal. in d. consi. tribuit etiam hanc excusationem ratione communis usū, existenti in patria infelici & scelerata. & de hoc inferius. Et si quis diceret, Deus non est Deus, non est dubium q̄ est princeps hæreticorum, quia scriptum est in symbolo Apostolorum. Credo in Deum, & in psal. 13. Dixit insipiens in corde suo non

19 est Deus. ut dixit Bald. in consi. 85. regula iuris est lib. j. Et † blasphemare dicuntur qui faciunt iuramenta scelerata, & de iure communī debent decapitari. in auten. ut non luxurientur homines contra naturā. coll. v. qn̄ hoc faciunt ex consuetudine, ut dicit Bald. post Petrum in l. ij. C. de rebus credit. pro ut ibi Cy. & Saly. declarant. & Ange. Aret. scribit. in §. siq̄s postulante. insti. de actio. qui uero non habent hoc ex consuetudine, sed semel aut bis blasphemauerint, possunt aliter puniri, quām pœna capitatis, puta pœna futiligationis, aut carceris, seu aliter arbitrio iudicantis, ut dicunt doctores in d. l. ij. sequitur Ioan. de Ana. in d. cap. ij. de maledi. colum. 7. uel pœna pecuniaria, ut de eo inquit Ioan. de Imo. in clemen. nolentes. colum. 3. de hæreti. qui dicit uerba hæretica. quæ nullam habent excusationem, & protulit ludendo, ulex iracundia, seu ex fatua 20 simplicitate. Et † licet ad inducendam consuetudinem duo, aut tres actus sufficient, ut l. 3. C. de Episcop. audien. & scribitur in l. de quibus, ff. de legibus. tamen ad hoc ut blasphemans dicatur hoc habere in consuetudine, requiruntur plures reiterations, quia hæc

hæc in latrino linguae consistunt, & sic faciliter remittuntur, ut dicit Cy.
 quem Salyce. sequitur in d.l.ij. & Ioan.de Ana.in d.c.ij. colum. viij. Infu-
 21 per species hæresis est, iurare per pudibunda Christi, si animo indurato
 iuraretur, non si per lasciviam, ut faciunt Perusini, ut scribit Bald. in l.ij.
 C.ad legem Iuliam maiestatis, nec venia locus est vbi Maiestas Divina
 tam detestabiliter offenditur & uilipenditur, verba sunt Bald.in l.accusa-
 tionem.colu.ijj.C qui accusare non possunt. & idem putare ego dicen-
 dum contra illos sceleratos qui audent per pudibunda Virginis Mariæ,
 Deique genitricis iurare, ut dixit Ioan.de Ana.in d.c.ij.colu.vij cum ip-
 sa post Christum præ cæteris sanctis honoranda sit, ut probatur in d.ca.
 ij. cum dignior & excellentior fuerit Apostolis vniuersis ut dicit text. in
 22 c.Noua.de pœni. & remi. Et quicquid statuerit ius ciuile contra blasphemos seu maledicos, ius tamen canonicum mitius se habet, ut in d.c.ij.scri-
 bit Hostien. in summa de maledicis. §. blasphemates. sequitur ioan. de
 23 Ana.in d.c.2.colu. 8. Item tibi blasphemia propositio est in qua infamatur
 euangelium.c. cum caput.xxxij.q.v. Item blasphemat Spiritum Sanctum
 qui sanctis canonibus derogat.c.uiolatores. xxv. q. j. Et si quis Hæbreus
 uel Paganus diceret de lege Christiana quod est lex seu sudes canina, uel si
 similia verba, blasphemus est, & an debeat puniri a iudice seculari, uel Ec-
 clesiastico, consuluit Socy.in consi. 24.præsupponitur in facto.lib.iiij. Fe-
 ly.in c.auditio.de præscriptio. Alex.in consi. 15. uiso procesu causæ.li.3.
 & plura contra blasphemos scribit Cataldi.in suo tracta.sindicatus, uerbi.
 24 clj. incipien. Adde quia statuta. Et festi mixti fori blasphemia quando
 non habet hæresim implicitam, & esset locus præventioni, scribit Cald.
 in consi.ij.de Iudæ. & Abbas in c.j.de maledi.Petrus de Ancha. in consil.
 25 186. Magnifice & Illustris Princeps.col.fi. Ex quibus colligitur quando
 dicitur blasphemia hæreticalis, uidelicet cum derogatur Omnipotentia
 Diuinæ, ut quia dicit, Deus non potest hoc facere, ut per Socy.in d.consi.
 cij. uel si derogaretur puritati Beatæ Mariæ Virginis, & huiusmodi, quia
 tales blasphemiae aduersarietur veritatibus catholicis contentis in symbo-
 lo fidei. & in pari causa est qui abnegaret Christum factis uel uerbis, c.ex-
 timant.c.non solum xj. q.3. prout de Petro abnegante Christum scribit.
 S.Tho.quolib.9.arti. 14. & talis abnegator Dei, & Virginis repellitur a
 testimonio. ut dicit Fracis.de Curte in suo tracta.de testibus. conclusio-
 ne quinquagesima, & de his blasphemis loquitur titulus de hære. Blasphemus
 uero non hæreticalis est quando non obuiat veritatibus catholicis,
 Sed malu Deo, aut Beatæ Virginis, seu Sanctis imprecatur, & de his loqui-
 tur titulus de maledicis, unde sequitur cognitio, quoniam punitio huius criminis
 spectat ad inquisidores hæreticæ prauitatis, & quoniam non. Nā si blasphemia hæ-
 resim

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. Q VAE S T.

hæresim explicite uel implicite, manifeste ad Inquisitores spectat. arg. c. accusatus. §. sane. de hæreti, alias ad diœcesanos seu iudices seculares. ut in d. titul. de maledicis, ut scribit Socy. in d. consi. cxxiiij. & sic patet quod tam a terrenis principibus, quā a prælatis Ecclesiasticis contra hos blasphemos leges statutæ sunt. & dolendum est ut inquit Ioan. de Gerfon. in 3. parte. q̄ propter negligētiā ipsorum, ad quos harum pœnarum executio pertinet, dictæ leges nō sortiuntur effectum, & plura alia circa hos blasphemos, & quando sunt censerdi suspecti de crimen hæresis, leui-
 26 ter, seu uechementer, uel uiolenter, dixi in d. c. accusatus in prin. Et con-suetudo blasphemandi pessima, quæ in aliquibus ciuitatibus, seu locis, in-crebuit, nō excusat blasphemos, quominus puniantnr, iuxta qualitatem blasphemiae. ut concludit. Ioan. de Imo. in l. his uerbis. §. j. ff. de hære. ins. quia dicit Inno. in c. sane, de offi. ordi. q̄ consuetudo excusat a poena, in his quæ non sunt de se mala. sequitur, Bal. in l. de quibus. colu. xx. ff. de legi bus. unde consuetudo in his quæ damnabilia sunt, etiam si totus mundus illa uteretur, non excusat. cap. flagitia. xxxij. q. viij. c. obiciuntur. xxxij. q. iiiij. glo. iu. cap. sane. de tempo. ordi. & in cap. cum secundum leges. de hæretic. lib. 6. scribitur in c. denique iiij. distinct. Iason. in l. ait prætor. §. iu-
 rari. colum. quinta. ff. de iure iurant. & hæc nota pro iis quæ dicta sunt su-
 27 pra. nu. 18. Sunt † & aliæ propositiones, quæ possunt dici absurdæ, & irra-tionabiles, & huiusmodi quas Index pro sua iuris prudentia, & ingenij per-spicacitate poterit agnoscere. Sufficit milii pro nunc tribuisse aliis in-vestigandi causam. Est tamen circa præmissa aduertendum q̄ iste species assertionum, siue propositionum, de quibus habitus fuit sermo, non ita distinguntur, quin quandoq; simul multæ earum in unam propositionem possint concurrere, erit ergo una propositio quandoq; & temeraria, & eronea, iniuriosa, malesonans, piarum aurium offensiua, impia, hæretica, blasphema, absurdæ, & irrationabilis. ut de se patet.

S V M M A R I V M.

- 1 *Propositio ambigua an debeat intelligi secundum sensum dicentis an audiëtis, ad hoc ut catholica uel hæretica sit censenda.*
- 2 *Verba an debent intelligi secundum communem sensum.*
- 3 *Verba ambigua an debeant intelligi contra proferentem.*
- 4 *Verba propositionis debent intelligi secundum intentionem dicentis.*
- 5 *Verba, si sunt ambigua, debet proferens interrogari de intentione.*
- 6 *Hæreticus est qui dixit uerba hæretica, & credit esse uerum quod dixit.*
- 7 *Verba debent esse clare concludentia hæresim, non autem æquiuoca ad iudi-candum.*

- candum quem esse hæreticum.
- 8 Oblinio quanto tempore causatur.
 - 9 Oblinio præsumitur in occupato multis negotijs.
 - 10 contrarietas in dictis non excusat delictum.
 - 11 Interpretatio uerborum in dubio fit ad excusandum de.
 - 12 Operæ dans rei illicitæ si aliquem occiderit non tenetur habet animum occidendi.
 - 13 Bar.theorica in l.respiciendum. §.delinquunt. ff.de pœnis. reprobatur.
 - 14 Propositio hæretica dicta sine dolo si fuerit non punitur dicens.
 - 15 Dubia debent in meliorem partem trahi.
 - 16 Probationes debent esse clarissimæ, ubi agitur de uita hominis.
 - 17 Delictum præsumitur in dubio apud forum conscientia, secus ad forum exteriorum.
 - 18 Vsurarius præsumitur in foro conscientiæ.
 - 19 Propositio alio modo concipitur scribendo, alio modo disputando.
 - 20 Propositionem ambiguam disputans non debet statim damnari.
 - 21 Verba sacræ scripturæ male intellecta sepe traxerunt aliquos ad hærescs.
 - 22 Proprietas uerborum in sacra scriptura non semper attendenda.
 - 23 Iuramentum intelligitur secundum intentionem illius cui iuratur.
 - 24 Verba quando sunt intelligenda secundum communem usum loquendi.
 - 25 Verba quando sunt interpretanda contra proferentem.
 - 26 Verba obscura debent intelligi in mitiorem partem.

SEPTIMA QVAESTIO.

I SEPTIMO †Quero an propositio ambigua ab aliquo asserta sit intelligenda in sensu illam audientis an uero in sensu loquentis ad hoc ut hæretica, uel catholica sit censenda, quia forsitan secundum sensum illam audientis est hæretica, Sed secundum sensum loquentis est catholica. Et prima facie uidetur dicendum quod uerba dictæ propositionis debent intelligi iuxta sensum audientis prout sonant in auribus eius, arguendo de iuramento ad sermonem, quia Deus non facit differentiam inter loquela & iuramentum. ca.iuramenti. 2 2.q. 2.c. Et habetur. &c. quicunque suffragio. 1 2.q. 2. gl. in c.j. de paetis, per Abbatem in ca. debitores, de iureiurando. facit quod dicit in c. si pro debilitate. colu. 4. de offi. delega. Sed quando præstatur iuramentum de aliquo faciendo, iuramentum intelligitur sicut ille intelligit cui iuratur. c. quacunque. 2 2.q. 5. ergo idem est in sermone, & sic

in uerbis dictæ propositionis.

- 2 **S E C V N D O,** † uerba debent intelligi secundum communem loquendi usum non secundum opinionem singulorum.ca.ex literis, il.1.de sponsa.glo,in uerbo duas dietas,in c.nonnulli,in prin.de rescriptis. Barto. in l.Labeo,ff.de supellecti.legat.& in l.librorum. §. quod tamen Cassius. ff.de legat.ijj. cum aliis ut tradunt Moderni in d.ca. nonnulli. & d. cap. ex literis.
- 3 **T E R T I O** † si est ambiguitas,aut obscuritas in propositione, contra proferentem uidetur interpretanda , quia debuit apertius loqui.l. ueteribus.ff.de pactis. Sed in casu proposito uerius puto q̄ propositione obscura , seu ambigua , debeat intelligi secundum sensu m proferentis, & quicquid sit in iudiciis, contractibus, legibus , pactis , beneficiis , priuilegiis,statutis, testamentis,& aliis ultimis uoluntatibus , matrimoniis,donationibus,emphiteoticis,& liuellariis contractibus & similibus. Solum tangam, quando talis ambiguitas accidit in doctrina Scribentis aut docentis,aut in simplici assertione alicuius propositionis , quia hæc est propria farrago nostri tractatus. Et dico, † q̄ in proposito casu recurrendū est ad intentionē loquentis,nam dicit iuris, in l. in ambiguis. ff.de reg.iu.in ambiguis orationibus maxime sūna spectāda eius est q̄ eas. & ptulisset.& ad hoc spectatur eius sententia, ut ipse se ipsum exponat, & si quidē exprimit sensum uerum quem permittit uis uerborum , nullatenus est reprobandus,nisi conuinci posít q̄ talis sensus uerus ab ipsō datu aliis dictis eius esset contrarius,q̄ talibus uerbis generalibus uel ambiguis usus sit ad aliquem decipiendum uel errorem inducendum , tūc enim putandum esset q̄ talem sensum uerum contra conscientiam exprimeret uel supprimiceret alium sensum falsum,& erroneum , ad aliquod incommodū,puta pœnam uitandam,seu ad aliquod commodum consequendum. hæc sunt uerba formalia Occham in suo dialogo . & dicit gloss. in c.intelligentia,de uerborum significa.q̄ non statim debemus intelligere ut uerba prima facie sonare uidentur , maxime ubi ambigua sunt.Sed debemus recurrere ad intentionem loquentis.c.fin.de præben.ideo tex. dict.ca.intelligentia.dicit quod intelligentia uerborum ex causis est assumentis dicentis,uel dicendi , quia non sermoni res , Sed est rei sermo subiectus , non enim in foliis,sed in radice rationis , & in sensu Euangelium consistit.cap.Marcion.1. q. j. nam sententia uerbis præfertur, sicut anima corpori.ca.sedulo.xxxvij.distinct.c.humanæ aures. 22.q. v. Maxime methoc locum habet quando uellet quis ex uerbis inducere hæresis suspicionem contra proferentem,quia tunc omnino intentio illius require da est.& de hoc est tex. in c. cum contumacia, de hære. libr. 6. quem ad h.c

- hoc induco, ubi ad literam dicitur, q̄ si quis est de fide suspectus, debet citari, ut de fide respondeat, quod non ad alium effectum sit. nisi ad sciemdam illius mentem, an ambulet in lumine fidei aut in tenebris errorum uel infidelitatis, argumen. cap. literas. de præsumptio. ut si sit mens eius hæretica, sibi noceat, sint autem fidelis, sibi prosit, ad augendam, uel dimi nuendam, seu penitus purgandam illam hæresis suspicionem; nam quod operatur propositum in proposito idem operatur oppositum in opposito. ut per Barto. in l. f. §. filius. ff. de legat. 3. & Moder. scribunt in
- 6 l. j. ff. de his qui sunt sui. uel ali. iuris. Et loquor in uerbis sonantibus intellectum hæreticum, & habentibus intellectum etiam catholicum, & sic in ambigua seu dubia assertione, non autem in formato hæretico, & conuictō, quem constat dixisse hæreticalia uerba, & in sensu hæretico quæ dicebat se credere, & aliis credenda nunciare, ut habetur in decisio-ne Rote Dcccxxv. Incip. Accusatus de hæresi. quæ est j. de hæretic. in an. de qua infra latius dicani. in ea enim constabat de errore & pertinacia quæ sunt de ratione hæresis, ut dicit Oldr. in consil. ccx. incip. Regularis habet traditio. & traditur in c. dicit Apostolus. xxiiij. q. 3. Et pro confirmatione prædictorum, possent plura similia adduci, in quibus regulariter recurrunt ad authorem uerborum. Sicut patet in principe, ad quem recurrunt pro legis interpretatione, quia illius est interpretari cuius est condere. l. f. C. de legibus. c. inter alia, de senten. exc. ut late tradit Deciu
- 7 in d.l. In ambiguis. ff. de reg. iur. Præterea ad iudicandum quem hæreticum ob prolationem uerborum uerba debent esse clare concludentia hæresim non autem æquiuoca, i. habentia duplē sensum, prout sentit Archi, in c. ij. de hære. lib. 6. quem ad hoc inducit Fely. in c. excommunicamus. colu. pe. de hære. idem est ad hoc ut competit actio iniuriarum quia ex uerbo indifferenti, uel æquiuoco non agitur actio iniuriarum. ut in-
- 8 quid Ange. in l. si non conuicij. colu. ij. C. de iniurijs. Insuper fest considerādū an uerba illa, propositionis allegēt ambigue dicta ab accusato de recēti, an de longinquō, ut uerisimiliter eorum recordetur, uel non, quia obliuio quandoq; causatur post annum, l. si arbiter. ff. de proba. gl. in ca. si testes, in prin. 3. q. ij. quanto magis si plures anni intercesserint, ut dicit Specu. in titu. de probatio. §. vj. uersi. Sed nunquid, in fi. & quantum tempus censeatur inducere obliuionem, consistit in arbitrio iudicis, omnibus circumstantiis pensatis, ut dicit Bald. & alii in l. j. C. de seruis fugi. montaluu scribit in 7. partita. titu. xxvj. q. ix. Ego latius dixi in consilio meo xxxvj. incipient. ut satisfaciam dubijs propositis. Et si † occupatus est ipse accusatus pluribus negocijs, uenit in debitam considerationem, cum uerba faciliter excidant a memoria hominis sic occupati, ut pro-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

probatur in liubemus.uersi. Sed ne aliquid.C.de testamen.facit quod inquit Bar.de iudice multum occupato,vt ignorantia in eo præsumatur, in l.quod iusfit.in fi.ff.de re iudica.Barto.in l.siquis delegauerit.ff.de noua. Alex.in l.si res obligata.ff.de lega.j. & propter multitudinem agibilium contingit obliuio.arg.l. emptor.¶ Lutius.ff.de pactis.c.olim.de re iudic.

10 Si igitur+sensus datus à proferente illam propositionem ambiguum: es-
set contrarius alijs dictis in sensu ab ipso dato,non esset audiendus. argu.
eorum quæ dicit glo.in l.si Titius.ff.de condi.insti.facit tex.in l.scriptu-
ræ.C.de fide instru.c.solicitudinem.de appella. Scribitur in l.j. C. de fur-
tis.& vbi est contrarierat,ibi non cadit excusatio,vt dicit Bal.in d. l. scri-
pturæ.in fi.versi.quærunt doctores.Nec+ etiam probetur,vsum fuisse il-
lis verbis ambiguis ad introducendum errorem, cum in dubio debeat fie-
ri interpretatio,vt excludatur delictum.l.merito.ff.pro sotio.Barto,in l.
non solum.¶ sed ut probari.ff. de operi noui nunciatio. cum alijs. ut ibi
scribit Alex.& Abbas in consi.lxvij.videtur.colu.ij.lib.pri. & in consilio
cxxij.tria sunt.in primo dubio.lib.ij.Lud.Ro. in consilio cccliij. quo ad
primum.in fi.& verba consulentis quæ possunt trahi ad bonum,& ad mā-
lum,in dubio, semper debent interpretari in bonam partem, vt consulēs
non teneatur,vt notat Bal.in l.j.colu.iiij.versi.& nota.C.de seruis fugi.&
eodem modo actus qui de se est malus, sed fieri potuit ratione maioris,
& minoris delicti,in dubio,pro minori delicto interpretari debet, ita ad
exclusionem homicidij arguit Franciscus de Areti.in consi.lxxx.incipi.sic-
cut decet.& ad hoc inducit notata per glo.& Bal.in l.pe. C. de fideiutto.
& tex.in c.significasti.ij.de homicidio . vbi clericus qui percussit clericū
cum ligone pro recuperatione rerum ablatarum. quod ei non erat lici-
tum,c.suscepimus.co.titu. non tamen præsumitur hoc fecisse animo oc-
cidendi, sed potius causa impediendi spoliationem Ecclesiæ.Ex quo +in
fertur secundum Areti.quòd licet,quis daret operam rci illicitæ, non ta-
men tenetur pro homicidio secuto nisi præcise habuerit animum occidē-
di,sequitur Decius in consi.xxiiij.incipien.in effectu quæritur.sicut di-
cimus de eo qui ordinauerat offendiculum quoddam ad capiendum illū
qui intraret eius domum,non tenetur de homicidio,licet ingrediens me-
diante tali offendiculo fuerit occisus , quia tale offendiculum erat paratū
ad capiendum illum & non ad occidendum ; & qui illum parauerat non
videtur habuisse animum occidendi,& ideo de homicidio non tenetur.
Sic concludit.Alex.in consi.cxl.incipiente.videtur in casu proposito. lib.
13 ij.Et+propter hoc doctrina Bar.in l.respiciendum.¶ delinquunt.in fin.ff.
de pœnis.non tenetur, dum ibi concludit , qd si volebam percutere Titiū
inimicum meum,& vulnerauī & occidi Gaium amicum,& consanguineū
meum,

meum, quod sim de homicidio puniendus, & illa decisio Bartholi quando
casus occurrit, ponit iudices maleficiorum in magno periculo, quando
eam volunt seruare, verius est ergo, qd cum iste sit solum in culpa, non in
dolo, propter solam culpam, non debet puniri corporaliter, prout dolosus
homicida, Sed extra ordinem arbitrio iudicis, ita tenet Angelus, & me
lius in d. & delinquunt, & in l. si cum seruo, per illum tex. ff. de iure iurant.
Flori. in l. scientiam. & sed et si defendendi. ff. ad legem Aqui, & in iudicando,
hæc opinio est tenenda, quia in dubijs opinionibus in delictis mitior
est seruanda. l. interpretatione, & l. sanctio legum. ff. de poenit. prout la-
te prosequitur Iaso. in l. clam posidere. & qui ad nundinas. ff. de acquiren.
posse. & l. sororem. C. de his qui. vt indignis, & in l. j. colu. iij. ff. de legi-
bus. & Decius in consil. viiiij. pro tenui facultate. lib. j. colu. j. Cæpolia in cō
si. xxxvij. incipien. multa possent. Bal. in l. data opera. colu. iiij. C. de ijs qui
accus. non pos. Car. Flo. ponit in simili casum notabilem in c. lator. de ho-
micio. de eo qui voluit percutere canem & occidit hominem, quod non
debeat puniri poena capititis, sed poena mitiori, scribit Signorolus de ho-
mo. in consil. xxvij. statuto ciuitatis Papiæ. & de marito percutiente vxore
calce, quæ ex tali percusione mortua fuit, qd non debeat ad mortem con-
demnari consuluit idem Signo. in consil. l. incipien. Titius percusit calce
14 vxorem suam. Ita quod si proferens illam propositionem ambiguam no
fuit dolosus sed culposus in male concipiendo verba propositionis, cul-
pa hæc, in hoc crimen hæresis, in quo dolus requiritur, non æquiperatur
dolo. l. lege Cornelii. ff. de sica. etiam si fuisse lata culpa. vt dicit Socy. in
15 consil. xvij. incipien. circa prædictam consultationem. colu. fi. lib. pri. Ad p̄-
dicta accedit quod sanctissime inquit Augustinus in lib. de concordia E-
vangelistarum. exponens illud Matth. nolite iudicare, & non iudicabimi-
ni, ubi dicit, in hoc loco nihil aliud præcipi existimo, nisi vt ea de quibus
dubium est quo animo siant, in meliorem partem interpretemur, quod
ergo dictum est de his quæ siant, ut dicit Augustin. nos dictum pariter in
telligamus de his quæ dicuntur, & ita ad propositum nostrum, sententiā
tanti doctoris applicantes, cōcludamus, qd in hac propositione ambigua
quæ potest catholicum, & hæreticum sensum habere temerarium vide-
tur, in hæreticum nostram sententiam inclinare, maxime ad condemna-
tionem. Et hæc, Summopere obseruanda sunt in foro exteriori, vbi agi-
tur de delictis puniendis, secundum naturalem poenam delicti, quo casu
si sit res dubia, ob duplicitum intellectum propositionis, iudicis animus pro-
16 cliuus esse debet in mitiorem partem, ut est dictum. Quia ut ubi agitur de
uita hominis probationes dubiæ non sufficiunt, Sed debent esse luce me-
ridiana clariores. l. fi. C. de probatio, pro ut post longam disputationem
concludit.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

concludit Bal. in consi. cv. incipien. ad eudentiam præmitendum. lib. p. i
mo. & per d. l. f. idem dicit Phi. Corneus in consi. cxciiij. circa præsentē
consultationem. l. ij. colu. ij. cum alijs, vt scribit Decius in consi. ccccxv.
viso eleganti consilio. colu. j. & optime. S. Tho. in ij. ij. q. lx. arti. 4. ad ter-
tium. inquit, q̄ in iudicio personarum definiendo debemus in melius in-
terpretari. quem ibi sequitur Car. de Vio, præsertim in hoc criminē hæ-
resis, in quo omnia genera pœnarum concurrunt, ubi simul quod quis cri-
minaliter condemnatur, ciuiliter punitur. & eius posteritas infamatur. ut
17 dicit. Oldra. in consi. ccx. regularis habet traditio. colu. j. Si vero † agere-
tur solum de vtilitate animæ ad imponendam pœnitentiam melius esset
præsumere delictum, quā nō delictum in foro conscientiæ, ut concludit
Petrus de Ancha. in consi. clxxviiiij. prima facie. quia in tali foro timenda
est culpa ubi culpa non est. c. cōsilium. de obserua. ieiuniorum. Fely. in c.
dudum. colu. quinta. de præsumptio. facit quod inquit. Inno. in c. ad au-
dientiam. de homicidio, q̄ in foro animæ debet quis in dubio se præsume
re irregularem, quia in hoc foro durior sententia est securior. ca. iuuenis.
de sponsa. hinc dicit Ioan. de Imo. in cle. j. colu. fi. de hæreti. q̄ pro pœni-
tentia iniungenda in dubio præsumendum est pro hæresi, & sic l. merito.
ff. pro socio. & l. absentem. ff. de pœnis non habent locū in foro conscién-
tiæ, sed in foro exteriori, & sic concludendum est, q̄ in foro exteriori nō
est delictum præsumendum etiam si ageretur ad pœnitentiam imponen-
dam, nam tunc pure agitur ad pœnam. & ideo in dubio potius pro eo q̄
contra eum est iudicandum, secus in foro pœnentiali, vt dixi, sic scribit
Abbas in c. ad audientiam. colu. j. de homicidio, quem ibi moderni sequū-
18 tur. Et † potest colligi ex his, quæ dicit Petrus de Ancha. in d. consi. 179.
vbi per plura consuluit, q̄ si testator fuerit confessus se fuisse vsurarium,
& non dixit quando, intelligitur de præterito tempore, quia talis interpre-
tatio est vtilior animæ propter maiorem tatisfactionē, nec agitur de pœ-
na corporali imponenda, pro quo facit gl. in c. consulti sumus. de regula.
refert Fely. in c. auditis. colu. ante pc. de præsump. ubi plura ad propositū
19 scribit. Sed † circa præmissa arbitror animaduertendum, q̄ alia est ratio
eorum, quæ proponuntur disputanda, alia eorum, quæ ad doctrinam in
scriptis traduntur legenda, secundum Ioannem Picum Mirandulanum,
cum enim quid disputandum proponitur, breuis & concisa & inexplicita
proponitur propositio, in sc, & verborum, & sensuum multiplices impli-
cans difficultates, in ipso disputandi congresu dissoluendas. Alioquin si
omnia explicarentur, disputationi locus non relinqueretur. quia quæstio
est dubitabilis propositio. ut dicit Bald. in l. ancillæ furtiæ. C. de furtis. l.
quod Labeo. ff. de carbonia. editio. Abbas in c. cum in iure péritus; de
offi.

20 offic. delegat. in j. notabili. Et ideo proponens ambiguam, obscuram, uel quinocam propositionem, aliquam recipit excusationem, q̄ statim non est damnandus sed audiendus disputans, quia futurum est ut inter disputandum ipsam distinguat & declareret, qui uero doctrinaliter aliquid literis mandant, id faciunt scribendo, illhi uero disputando. Quare in scribendo omnia clara, dilucida, & expedita esse debent. unde in propositionibus ad disputandum propositis difficile est librare, & examinare uerba huiusmodi propositionum, vt nulla sit in sensu carum ambiguitas, & nulla
 21 inde erronea opinio ellici possit. Cum in sacra scriptura multa uerba reperiantur, quibus multi plures dederunt intelligentias, & ad erroneū sensum transtulerunt, & dum nō introspicerent profunditatem sensus, quid cortex uerborum euangelicorum sonabat, attendebant. ut in paucis, ex pluribus, possunt ponи exempla hic. Arrius audiens ab Euangelio. pater maior me est, patrem credidit maiorem filio, & filium dixit esse creaturam, ut ponit Cardi. de Turre Crema. in c. Quidam autem. §. Arriani. 24. q. 3. Hinc Eluidius audiens, q̄ Joseph non cognouit Mariam, donec perperit primogenitum suum, attendens potius uim grammaticalem, illius distinctionis, donec, quam ueritatem sensus euangelici, de perpetua virginitate Mariæ dubitauit. contra quem diuus Hieronymus inuehitur in suis Epistolis. parte j. tractatu. ij. Epistola ix. incipiente: Nuper rogatus à fratribus. & Car. in d. c. §. æluidiani. Hinc Marcion illud Pauli legens, lex subiit traxit, ut abundaret delictum; credidit legem Moysi esse malam; & à malo principio ortam. scribit. Card. in c. Marcion. j. q. j. Et Basilides legens illud Pauli, ego aliquādo sine lege uiuebam credidit animam Pauli in alio corpore aliquando uixisse, & iste Basilides habuit alias hæreses. ut in d. c. Quidam. §. Basiliidiani. Hinc Eunomius audiens Christum respondentem Iudeis accusantibus evni. q̄ se diceret filium Dei, scriptum est & illud, ego dixi tu es filius & filii excelsi omnes, credidit eo modo Christum filium Dei dici, quo & quilibet sanctus dicitur Dei filius. similiter ex hac propositione, illam diem neque filius nouit, multi sumpserunt occasionem in credendi plura intelligere patrem, q̄ credatur intelligere filius, cum uerba illa, hoc videantur præ se ferre, cum tamen alia sit latentis sensus: veritas, & iō ad sensum debemus respicere. Si vis uerborū nō refragetur, hoc ē dice re salua sp̄ p̄prietate sermonis, Propterea tex. in d. c. intelligētia dicit, q̄ intelligētia dictorū ex causis est astumenda dicendi: quia non sermoni res, Sed rei est sermo subiectus, ubi dicit gl. q̄ non sp̄ debemus intelligere uerba fm̄ q̄ prima facie sonante uidetur, maxime ubi ambigua sunt, Sed
 22 debemus recurrere ad intentionem loquētis. Et Grego inquit plerumque dū uerborū proprietas attenditur, sensus ueritatis amittitur, & pro hoc

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

hoc facit.d.c.Marcion.j.q.j.vnde concludēdum videtur. q̄p in uerbis ambiguis , & multiplicibus non est recurrentum ad communem intelligentiam,Sed potius ad intentionem loquentium, itaque dicens , prædicans , seu scribens interrogandus est , vt ipse se exponat , & exprimat sensum , quem habuit in dictis suis , & talis est attendendus, dummodo vis , seu proprietas verborum non refragetur , vt tunc censendus sit vel catholicus , vel hæreticus , aut suspectus.iuxta ea quæ vigilantissimus iudex ex respondentis expositione poterit legitime perpendere, vt dixi supra.

23 Non obstat primo illa æquiparatio de iuro ad sermonem ,quia non semper verum est , q̄p iuramentum intelligatur secundum intentionem illius cui iuratur , quia immo secundum intentionem iurantis intelligendum est.c. qui periturare.xxij.q. v.nisi quis dolose iuraret, quia tunc Deus accipit iuramentum iuxta intentionem illius cui iuratur, sic loquitur d.c. quacunque in contrarium allegatum,hinc dicitur, fallit iurantem Iuratio facta per artem,vt dicit glo.in verbo,quatuor,in aucten.ius iura. quod p̄fsta.ab his.colla.ij.Ioan.Andre.in c.inspicimus.in mercurialibus.de reg.iuris.lib.vj.San.Thoma.in ij.ij.quæs.89.artic.vij.ad quartum,& dolum alleganti incumbit probatio.l.quotiens.ff.de probatio.sic in proposito , si dolose fuit probata propositio ambigua,tunc iuxta sensum audientis intelligitur, secus si sine dolo, quomodo autem dolus p̄sumatur in eo, dixi supra in corpore huius quæstionis.

24. **S E C V N D O** non obstat, quod verba debent intelligi secundum communem usum loquendi, quia licet ita sit, debet tamen capi secundum intellectum recte sentientium , & non secundum intellectum insipientium , vel male sentientium, ut dicit Car.in dict.cap.ex literis.nam si proferuntur ab homine grossi ingenij , grossi modo debent intelligi, vt scribitur in l. mancipia. C. de seruis fugi. ita ex aduerso si à subtili doctore , subtiliter , non tamen debent deuiare à materia super qua fiunt. Immo secundum eā debent impropriari, vt saluetur mens loquentis , vt si vniuersitas constituant aliquem procuratorem impropriatur in auctore.c.petitio.& ibi Abbas.de procura.Bar.in l.j.¶.quibus. ff. quod cuiusque vniuersi.cum alijs, vt tradit Alex.in consi.43.incipien.vsis,colum.y.lib.iiij.vnde non est Ita seruandus usus loquendi, quin voluntas loquentis salua fiat, quæ est domina actuum humanorum.l. in conditionibus primum. ff. de condit. & demonstra.l.voluntas.C.de fideicommi.presertim in hoc crimine, quod sola voluntate contrahitur cum adhesione, quia delictum mentale est.c.co gitationis, ubi glo.de pœni.distin.j.Bald.in l.si quis non dicam rapere. colu.j.& pen.C.de Episco.& cleri. Ioan. de Ana. in c. si quis Episcopus. de hæreti. quando enim verba proferuntur à persona perita, debent intelligi secundum

secundum rectam significationem.l.quod si nepotes.ff.de testa.tutela.& plura scribit Ludo,Roman,in consi.iiiij.Incipien.sententiam præfati consutoris.

25 T E R T I O fñnon obstat, q̄ proferens, seu afferens propositionem ambiguam, debuit apertius loqui, & sic, q̄ interpretatio debeat contra eum fieri, quia dico, quod aut agitur ad condemnandum, aut ad absoluendum. In primo casu interpretatio sit contra actorem. In secundo vero in fauorem rei, vt dicit Ange. in l.veteribus.ff.de pæctis,vbi allegat in summa pā dictarum.ff.de rebus dubijs. præsertim. si vero similia aliqua concurrat pro reo, quia forsani habet scripta catholica à se composita, & postea de nuncietur dixisse propositionem ambiguam, quia hæc propositio præsumitur esse conformis suis scriptis, nec uero simile est, q̄ quis velit videri hæreticus, cum catholicus sit, quin immo contrarium fieri videamus, cū omnis hæreticus sit hypocrita, vt dicit Augustinus, cum hæreses à cōmu niter accidentibus secrete committantur, ut dicit Petrus de Ancha. in c. in fidei fauorem.de hæreti.lib. vj.timore pœnarum quæ hæreticis infligū

26 tur, ut in c.ad abolendam.in princip. & c.pen. de hæreti. Facit, † quia in obscuris quod minimum est sequimur.c. in obscuris. de regu.iuris lib. vj. & quod est uerisimilior.c. inspicimus.cod.tit.& lib.& interpretatio ita debet fieri, vt non includatur delictum, ut inquit Bal.in l.præcibus.colu. vij. uersi.& scias.C.de impube.& alijs substi.cum alijs, ut scribit Alex. in consi. 74.viso processu.ru.3.lib.ij.& dicit Bart.in l.non solum.¶ sed ut probari.ff.de ope.no.nuncia. q̄ probatio non concludit, pro ut est in probatione temporis.l.eum actum.ff.de nego.gestis, & in re dubia benigniore interpretationem sequi non minus iustius est, quam tutius.l.benignius.ff. de legibus.& l.cum in testamento,ff.de rebus dubiis, & hæc benignitas ēt in correctione subditorum seruanda est, dummodo non sit nimia.c.disciplina.dist.45.l.Arianus.ff.de actio.& obliga.l.absentem.ff.de pœnis, unde probatio quæ non concludit non relevat actorem.c.in præsentia. de probatio. etiam si simus in materia fauorabili, ut dicit Alex.in consi.clj. Viso processu.colum.j.lib.v.

S V M M A R I V M.

- 1 Propositionem esse hæreticam, uel non hæreticam, an posſit Episcopus vel Inquisitor determinare, quando c̄st altercatio inter doctores.
- 2 Hæresis explicita aut implicita quæ sit.
- 3 Propositionem hæbentem implicitam hæresim non potest declarare illam hæreticam Episcopus, nec Inquisitor.

Papa

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 4 Papa uel concilium generale determiniat propositionem esse hæreticam, & non alius.
- 5 Intellectus.c.ad abolendam.in pri.de hæreti.
- 6 Intellectus.c.quotiens.xxiiij.q.j.
- 7 Episcopus potest procedere contra tenentem propositionem habentem hæresim explicitam.
- 8 Decisio Rotæ.Incipiens, Accusatus de hæresi.quomodo intelligitur.
- 9 Testis idoneus quis sit.
- 10 Credulitas mala alicuius potest constare per testes.
- 11 Propositio dubia non est damnanda.
- 12 Factum hæreticale includit malam credulitatem.

OCTAVA QVAESTIO



CTAVO quero, quid si quis diceret aliquam propositionem assertiue, & pertinaciter , seu negaret se illâ dixisse, & foret de hoc connectus, de cuius propositionis ueritate altercantes aliqui doctores dicunt, illam esse hæreticam , aliqui uero catholi-
 cam seu indifferenter; An possit Episcopus, uel Inquisitor hæreticæ præ-
 uitatis Apostolica authoritate deputatus decernere illam hæreticā, adeo
 & tenens illam pertinaciter & assertiue poscit ut hæreticus damnari , hæc
 quæstio apud me uidetur noua , pro cuius decisione præsuppono ,
 2 Quod in aliqua propositione potest esse hæresis explicita, aut implic-
 ita, hæresim explicitam appello, quando est damnata specialiter , ut sunt
 hæreses. Arrij, Nestorij, Euthicetis, Macedonij, & Dioscori, & similes.c.j.
 &c.sicut sent.c. sancta.xv.dist.sic etiam damnatus est error Abbatis Ioa-
 chin. c. damnamus. de summa Trini. & hæresis dicentium Christum non
 esse aliquid secundum quod homo. c. cum Christus. de hæreti. & etiam
 hæresis explicita dicitur, quando eius contraria est approbata in Simbo-
 lo fidei, uel in aliqua decretali, vt est hæc, Deus non est factus omnium ui-
 sibilium, quæ est hæresis damnata in simbolo fidei, ibi , factorem cœli , &
 terra, uisib.lium omnium & inuisibilium. Est autem hæresis implicita ,
 quando uiri literati reputant aliquam assertionem contrariam alicui ue-
 ritati catholicæ contentiæ in sacris scripturis, uel in aliqua doctrina uni-
 uersalis Ecclesiæ. & talis fuit hæresis Græcorum, antequam per Ecclesiam
 explicite damnaretur, qui dicebat Spiriitum Sanctum non procedere à
 patre, & filio. sed a solo patre, quæ hæresis hodie expresse damnata est. c.
 j.de summa tri.lib.6.c.de Spíitu Sancto, de consecrat.dist.ult , & multæ
 alia hæreses fuerunt implicitæ, quæ postea fuerunt damnatae, & nūc sunt
 expli-

explicitæ, ut erat illa, q̄ Christus erat viuus, qn̄ lancea latus eius aperuit. q̄
 hodie dānata est ēle. j. de sum. tri. his ergo suppōlitis om̄issa p̄positione
 explicite h̄eretica, q̄a de ea non loquit̄ nostra q̄o, Sed de implicita, qn̄ per
 subtiles cōsiderationes doct̄orū aliqua assertio implicite h̄eretica notā,
 3 pr̄assertim si illa p̄t h̄ē aliquē sensum cathoicū. Dico t̄ assertens hm̄oi
 p̄positionē, nō p̄t ut h̄ereticus dānari ab inferiore a summo p̄tifice, pu-
 ta Epo, vel inquisitore, p̄t cōcludit cācellarius parisiēis. In tract. de p-
 positii. ab Epo h̄ere. in 4. par. cōclusione 4. dicens qd̄ ad Epos nō spectat
 p̄positionē aliquā h̄ereticare, q̄ ex se & de iure penitus dubia cēt an ad fi-
 dé p̄tineat repugnāter, neq; est scād. alosa, & p̄t sine periculo eius ueritas
 uel falsitas ignorari, & ponit exēplū in hac p̄positione, Deus nō p̄t creare
 nouā sp̄ēni, q̄a ad eorū offīm non spectat, n̄li sp̄aliter delegeretur, determi-
 nare aliquā p̄positionē hereticam maxime ad effēctū, ut asserters illā dā-
 nēt de h̄eresi, cū illa p̄positio alias nō reperiāt dānata, Nā t̄ talis cogni-
 tio ē de reseruatis Pap̄e & cōcilio ḡnali, de hoc est tex. in c. quotiēs. 23. q.
 j. dicēs sic, quotiēs rō fidei uēlūlatur, arbitror oēs fratres Epos, nō nisi ad
 Petru suā rōnis auctoritatē referre debere: ubi p̄bat, q̄ qō fidei ad infe-
 riore sumin o p̄tifice referri nō dēt, ubi dicit gl. licet corrupte, aliud est
 qōnē de fide motā terminare, q̄ nulli p̄terq̄ Romanæ sedi p̄mittitur, ut
 in d.c. quotiēs. aliud est ipsam sine diffinitione uētilari, q̄ c̄p̄ Patriarchæ
 primates facere p̄nt. pro quo facit. c. maiores. de Baptismo, ubi d̄f, maio-
 res Ecclesiæ cās p̄sertim articulos fidei cōtingētes, ad Petri sedem ref̄rē-
 das intelligit, q̄ cū q̄renti dño, quē discipuli dicei ēt ip̄m esse, r̄ndisse no-
 tabat, tu es Christus filius Dei uiui, & p̄ eo dñm exorasse ne deficiat fides
 eius. ubi dicit Abbas, Papā solū posse cognoscere & decidere cās fidei, ut
 late p̄bat Car. de Turre Crema. in d.c. quotiēs, uñ inferior a Papa rō p̄t
 determinate talē p̄positionē esse h̄ereticā, si alias non est ab eccl̄ia de-
 terminata, & sup̄ illa sit alteratio inter doct̄ores, & consequenter rō p̄t
 punire illius assert̄em, quia de qua re p̄t cognoscere, de ca iudicare dēt
 i. de qua re. ff. de re iud. c. cū sup̄. de cau. pos. & proprie. & non de his iudi-
 cet, q̄ ad eius iurisdōnem non spectant. l. ff. de iur. om. iu. c. ut animarē.
 5 de const. li. 6. c. a nobis. de sent. excom. & c. nouit de of. leg. Nō t̄ obstat. c.
 ad abolēdam. in prin. de h̄ere. ubi d̄f, q̄ illi h̄eretici sunt excommunicati,
 quos Ep̄i h̄ereticos indicauerint. ad hoc r̄ndet gl. i d.c. quotiēs, q̄ illud ē
 uerum quando illi aliquid dicunt, uel faciunt quod certum est c̄s h̄ere-
 sis, non autem si incertum est ea incertitudine, de qua dictum est supra.
 6 Et̄ ita proprie loquitur d.c. quotiens. quod locum habet quando aliquod
 dubium, circa ea quā fidei sunt de nouo oritur, ut ibi dicit Archi. & in c.
 perceptis. 12. dist. itaq; d.c. ad abolēdam locum habet quando h̄eresis

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

- est iam explicita & determinata ab Ecclesia , uel quæ sequitur explicite evidenter & clare ex oppositis sacræ scripturæ, quis non in propria, & in eadem uerborum forma, vt dixi supra in singulis ueritatibus catholicis. vt tunc Episcopi, seu inquisitores tales assertores puniant, uel quando nulla dubitatio est de hæresi, quia certa, & clara, & sic formaliter loquitur glo. in d.c. quotiens, & ibi Car. & dictus cancellarius in loco allegato conclusione quarta, & quinta. Post + ergo diffinitionem summi Pontificis, aut concilij generalis, de aliqua assertione catholica licet cuilibet Episco po, seu Inquisitori hæreticæ prauitatis procedere contra tenetes contrarium, iuxta canonicas sanctiones, quinimo si quis conuinceretur per testes dixisse a iquam propositionem hæreticam, de cuius hæresi non dubitetur, & negaret se dixisse, & diceret se credere, quod sancta Romana Ecclesia credit & prædicat, ut hæreticus damnaretur, ut late scribunt domini de Rota in decisione. Dccclxxv. Incipien. Accusatus de hæresi .
- 8 Quæ + decisio loquitur quatuor concurrentibus, primum, q̄ ille accusatus, de quo ibi, dixerat hæreticalia, & sic talia q̄ nulla erat dubitatio, quod non essent hæretica illa uerba, quia forsan habebant in se hæresim explicitam, uel talew de qua proxime dixi, ita quod non habebant duplicem sensum, catholicum, & hæreticum. Secundum est, q̄ per testes idoneos ille accusatus conuincebatur, uidelicet Maiores omni exceptione, contestes non singulares, de uerbis formalibus attestantes, non inimicos, & alia deum in illis concurrebant quæ de iure conuenire debet.
- 9 Et + hoc probat illud uerbum per idoneos testes, quia idoneus testis est qui aliqua exceptione non potest repelliri. c.j. de testibus, alias non est idoneus. l. idonei & l. testis idoneus, ff. de testibus. Tertium, quod ille accusatus assenerat se illa hæreticalia credere, & illa credenda aliis esse, nā quando testis deponit de uerbis hæreticalib. ab alio dictis det et deponere de illius accusati credulitate, nā hoc in uerbis necessariū est, quia aliquā talia uerba dicūtur referendo aliorum opiniones, ut disputando, aut lapsu lingue, aut alias, & sic oportet ut conuincatur de hæresi, q̄ de mente p̄ ferentis testes attestentur, ad hoc ut probent. Et + potest constare, quia accusatus dixit se credere, & ab aliis credēda esse, facit gl. i. c. cogitationis. de pœ. di. j. & que dicit Bal. in d. l. si quis non dicam rapere. colu. j. Quartum requiritur, q̄ illud factū. i. illa prolatio uerborū sit recens, de qua fm cō munem cursum naturæ sit uerisimile q̄ accusatus non posit nec debeat obliuisci se dixisse illa uerba hæreticalia credidisse, aut dogmatizasse, cū memoria hominū labilis sit, & omnium recordari est potius diuinum q̄ humanum, ut dicit tex. in l. ij. §. si quid. C. de ueteri iure enuclea. unde qn̄ hec non concurserent in aliquo uerba hæreticalia afferente, non vide tur

tur illa decisio adaptanda.l.4.§.tociens.ſſ.de dani, iſ ſi. aſto, & ibi late Ale. tradit col.ſi.l.quod constitutum.ſſ.de testa.col.4.cū ill s quæ tradit De cius in c.nullus.in ſi.de elec. Et par responsio datur ad d,c.ad abſtendam. in prin.& ad c.excommunicamus.de hære.& ad alia iura statuta cōtra ne gantes dixisse hæreticalia uerba, q̄a loquuntur in uera, & formata hæresi, et cōcurrentibus his quæ supra dixi, de quorum singulis tradā alibi, qn̄ age tur de mō probandi aliquem dixisse propositiones hæreticas,& ad p̄dicta poſſent applicari quæ de quodam credente illa, quæ ſunt contra faciā ſcri

- I** 1 pturam ſcribit Old,in confi.cclxxj.incip.qō talis eſt. Maxime † p̄dicta procederent,qn̄ propositio eſſet ambigua, quia q̄ multipliciter intelligi tur ueritas illius ignoratur, ut inquit Boetius, ſm Bar. in l. in ambiguo. ſſ.de reb.dub.Moderni ſcribunt in l.nec quicquam.ſ.ubi decretum. ſſ.de offi.proconsu.& lega.& ſic ignoramus in quo ſenu iutellexerit accusatus,catholico an hæretico,& in dubio p̄ſumendus eſt catholicus ad cui tandem delictum,l.merito.ſſ.pro ſocio,& dubia probatio nō iuuat aſto
I 2 rem,c.in p̄ſentia,de proba.Si uero eſſemus in facto hæretico, puta in transitu,uel reditu ad ritus Iudæorum,tunc ſufficeret accusatum conuin ci de illo facto,quamuis non de credulitate, ſive de intentione, ad hoc ut hæreticus damnetur. ad hoc ego ſoleo allegare tex.in c. contra Christia nos.de hære.li.6.secus tamen in uerbiſ,ut dixi,quia plus eſt facto , quam uerbo delinquare.c.dilecti filij.ubi Decius de appella.& l.Paulus. ſſ. rem ratain haberi.

S V M M A R I V M.

- I** 1 Dubia fidei quis poſteſt determinare.
2 Ecclesia apofolica nunquam hæreticanit.
3 Papa determinat ea,quæ ad fidem ſpectant.
4 Papa edit ſymbolum,& generalem synodum conuocat.
5 Doct̄orum sanctorum authoritas præualet authoritati eccl̄ie.
6 Petrus diffinit quæſtionem de non obſeruandis ceremonijs legis.
7 Petrus comparatur Moy: in determinandis cauſis.
8 Petrus primatū babuit eccl̄iae fidei & hodie Papa.
9 Hæresim damnatam ab eccl̄iae particuliari tenens non eſt excommunicatus nec hæreticus.
10 Papa non facit ueritatem catholicam,nec hæresiu,ſed declarat.
11 Papam poſſe errare in hiſ quæ ſunt fidei ſecundum Abba. & ochan.
12 Papa ut singularis perſona poſteſt errare contra fidem.
13 Papa ut Papa in diſtinzione iudiciali non poſteſt errare contra fidem.

- 14 Concilium generale in fide non potest errare.
- 15 Consilium authoris editum in causa Regiae Anglicane.
- 16 Concilium generale quare conuocatur ad determinationem causarum fidei si Papa hoc posset solus.
- 17 Concilia generalia congregari pro causis fidei utilissimum est, non autem necessarium.
- 18 Glo. Intellectus in c. Anastasius. xix dist.
- 19 Opinio plurimorum maximam habet authoritatem, & præsumptionem.
- 20 Concilij generalis congregatio ad Papam regulariter spectat.
- 21 Papa, & imperator debent semper habere in suo consilio homines doctos et sapientes.

NONA QVAESTIO.

- 1 **N**ono+Quæro, ad quem spectat, authoritate iudiciali & suprema diffinire aliquā assertionem esse catholicā uel hæreticā, & sic dubia fidei terminare. Rūdeo, q̄ ad summum pontificem, eiusque sanctam sedem Apostolicam hæc determinatio & diffini-
tio spectat, cuius fides nunq̄ pōt deficere, q̄a Petro Ap̄lo in ea præsidenti dictū est, oraui pro te Petre ut non deficias fides tua. Lucæ. 22. & in c. ma-
iores, in prin. de baptismo. Hæc t̄ enim sancta & apostolica m̄r omnium ecclesiarum Christi ecclesia, per Dei omnipotentis gratiam, a. trāmit Apostolicæ traditionis nunq̄ errasie probatur, nec hæreticis prauitatibus deprauanda succubuit. c.a, recta 24.q.j.in his ergo, quæ fidei sunt errare non potest. & illum tex. ad hoc allegat Abbas. in c.a nobis. 2.col.j. de sen. excommu. facit. c.pudenda. 24.q.1. glo. in c.j. de translatio. Episc. & in c. j. de reliquijs & uene. sanctorum. Decius in c. significasti. de electio. hic dicit Ciprianus, qui cathedralm Petri, super qua fundata est ecclesia, de-
serit. In ecclesia sc̄ esse non confidat. c. qui cathedralm. xcijj. di. Dicitq; j. s.
Tho. in 2.2.q.xj.arti.ij.ad iiij. q̄ hæc authoritas determinādi ea quæ sunt fidei principaliter residet in summo pontifice, & pro hoc allegat d.c. quo-
tiens. xxiiij. q.j. ubi dicitur, quotiens ratio fidei uentilatur non nisi ad Pe-
trum. i. sui nominis honorem & authoritatem habenti recurrentum, &
dicit idem. S.Thom. in opusculo contra Græcos capitulo lxxvij. q̄ ad Pa-
pam pertinet quæ fidei sunt determinare, pro quo allegat Cirilium pa-
triarcham Hierosolimitanum in libro thesaurorum. inquietem, ut mem-
bra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontifi-
cum, a quo nostrum est querere, quid credere, & quid tenere debeamus,
& etiam dicebat Maximus in epistola ad orientales directa coadunatam,
& fun-

& fundatam super petram confessionis Petri dicimus uniuersalem ecclesiam, secundum definitionem Saluatoris, in qua necessarium saluti animatum nostrorum est remanere, & ei etiam obedire, suam seruantes fidem & confessionem. Et fideliter S. Thomi, in 2.2.q.1.artii, ultimo in corpore quæstionis, qd ad solam authoritatem summi pontificis pertinet noua editio symboli, sicut & omnia alia, quæ pertinent ad totam ecclesiam, ut congregare synodum generalem, & alia hinc Papa. n. in his rectissimum est. pp. assisterenti Spus Sancti in iudicio fidei, pp. uniuersale bonum fidei sicut promisit Ioan. 14. Spus Sanctus docebit uos oem veritatē, & Petro dixit, Ego rogaui pro te &c. Et fita concludit. d. Card de uio in tracta. de autho. Papæ & conciliorum. c. ix. contra cuius summi Pontificis authoritatem, nec Hieronymus, nec Augustinus, nec aliquis sanctorum, suam sententiam defendit, unde Hieronymus ad Damasum Papam, hanc firmans conclusionē inquit. Hæc est fides Beatissime pater, quam in catholica dicitur Ecclesia. In qua si minus perite, aut parum caute forte aliquid possum est emendari cupio a te qui Petri fidem & sedem tenes, si aut hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobabitur, qdūq; me culpa reuoluerit se imperitū, uel maliuolū, uel ēt nō catholicū, non me hæreti cū cōprobauerit, ut ponitur in c. Hæc est fides. 24.q.j. ubi Car. concludit qd Papa qui est caput ecclesia, magister, & dux populi Christiani, non potest errare in his quæ de fide tenenda & credenda Apostolatus sui officio publice populo Christiano decerneret, sive distiniret esse credenda, & tenenda. Quod † etiam comprobatur, quia quæstio nem de non obseruandis legalibus, Petrus distinxit, & Iacobus definitionem illam promulgauit. acutum decimoquinto ibi, cum autem magna conquisitio fieret. surgers Petrus dixit. ubi gloss. interlinearis dicit, præ omnibus quasi Princeps loquitur, ita ut inquit Hieronymus, quod Petrus princeps fuerat illius decreti, legem post Euangeliū non esse obseruandam, inde secuta est constitutio Ecclesiæ, in qua damnatur hæresis quæ perperam affirmabat legem cum Evangelio, circuncisionem cum Baptismo seruandam. capitul. maiores, de baptismō. quia secundum Apostolum ad Galat. v. Si circuncidimini, Christus nihil proderit uobis. Et † de ipsa Romana Ecclesia dicimus quod est mater fidei. capitulo omnes. xxij. distinctio. cuius determinationi standum est. capitulo enim uero. xix. distinctio. & sicut Moyses Dux & Rector Iudeorum fuit, Sic Papa Christianorum. Ut inquit sanctus Bernardus ad Euseb. libro 2. capitulo vij. sic enim legitur Exodi decimo octavo esto in populo in his quæ ad Deum pertinet ut ostendas ceremonias & ritum colendi Deum. Et sequitur, quicquid autem ma

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- ius fuerit referant ad te, ut ipsi minora tantum iudicent. Sicur igitur oēs quæstiones emergentes a lege, & cultu Dei reseruabantur Moysi determinandæ, sic omnia quæ fidei sunt Christianæ reseruantur Romano pontifici definienda, & mandanda teneri, & obseruari. Ut probatur in d.c. maiores. Sribit Cardi. de Turre Crema. in d. tracta. de potestate Papæ. li. 2.
- 8 capitulo 107. Et pro hoc est, q̄ cum Christus alijs discipulis imperasset ut laxarent retia in mare, soli Petro dixit, duc in altum. Lucæ xv. hoc est in profundum disputationum, ut glosauit Ambrosius in c. non turbatur. 24. q. 1. ad ipsum enim pontificem, tanquam primum Ecclesiæ tenentem p̄tinet fidei causas lucida sententia terminare, ut in d.c. hæc est fides, & plura de his tradit Andre. Siculus in consi. I. incipien. ex sacris excellentiæ. colum. I 2. lib. pri. & Augustinus de Ancho. in tracta. de potestate Papæ. q. x. articu. ij. Et dicit Petrus de Palude in iiiij. q. iiij. quod ad solum Papam pertinet determinare generaliter quid est hæreticum & quid catholicum.
- 9 Nec est t̄ excommunicatus a iure, qui tenet illud, quod una Ecclesia particularis iudicat hæreticum, Sed qui firmiter adhæret ei quod ecclesia uniuersalis, vel Roinana diffiniuit esse hæreticum, ad quam hoc pertinet, quia quamdiu homo adhæret fidei Ecclesiæ Romanæ, licet quæcumque alia Ecclesia teneat oppositnm, nunquām est hæreticus. c. damnamus in fide. de summa Trinitate. quia illa errare non potest in his quæ ad fidem p̄tinēt, secus in alijs, ut scribit. S. Tho. in quoli. 8. q. 16. Sed omnis alia Ecclesia errare potest sicut tota Ecclesia Græcorū, vñ determinans cōtra tales articulos alicuius Ecclesiæ particularis non incurrit sñiam iuris. & idem est dicendum de articulis damnatis parisij ut contra illos tenens, non incurrit excommunicationem iuris, sicut incurrit oēs hæretici ab Ecclesia Romana damnati. ut in d.c. ad abolendam. q̄ non obstat, in eo quod dicit illos hæreticos quos Ep̄i iudicauerint, quia intelligitur de hæreticis tentibus hæreses ab Ecclesia Romana damnatas, ut supra dixi, pro ut intelligit gl. in d.c. quotiens, & de quibus plura dicit August. de Ancho. in d.q.x. idem concludit Bonifacius de uitallinis in cle. ad nostrum. col. pe. de hæreticis, & aliud est condemnare errantem circa articulos fidei, quod Ep̄s potest, ut in d.c. ad abolendam. aliud est determinare quid iuris est cū 10 de articulis fidei dubitatur. ut in d.c. maiores. per Collecta. Et Papa declarando seu approbando aliquam ueritatem Catholicam, non eam de nouo catholicam, nec damnando errorem facit de nouo hæresim, Sed de terminat de nouo illam ueritatem dudum antea fuisse catholicam, & errorem illum dudum antea fuisse hæresim. pro ut latius dixi supra in prima quæst. in fin. in rubr. de hæret. lib. 6. quæst. j. Nec mihi placet, quod Occham in dialogo suo. parte j. li ij. c. xiiij. inquit, dum sentit summum Pon-

Pontificem posse errare in diffinitione eorum quæ sunt fidei, & cum co-
uidetur concordare Abbas iu*cap. significasti de electio.* ubi non solum te-
net Papam posse errare in talium diffinitione, Sed etiam concilium ge-
nerale, nō autem uniuersalis Ecclesia errare posset, quæ est collectio om-
nium fidelium, ut ibi per eum. & in disputatione incipien. Episcopus &
rector. nu. 21. Sed sicut a theorica dicit Abbatis circa hoc est maxime ca-
uendum, ut inquit. D. Thom. de vio car. in Apostillis ad. S. Thom. in
ij. ij. quæst. xj. articu. 2. Sic ab his quæ Occam dicit, nam male sapuit
de potestate summi Pontificis, ut dicit Archidia. Flo. in iii. parte suæ
12 croni. titu. xxiiij. capitulo 8. §. 2. Quia † quo ad personam Papæ est ad-
vertendum, quia licet ipse in quantum est singularis persona, errare pos-
sit, & sic esse hæreticus, ut in c. li Papa. xl. distinct. sicut Papa Anastasius.
ut in c. Anastasius. xix. distinct. & Simonachus. c. incompetenter. §. cum Ba-
laam. 2. q. 7. sic Marcellinus qui adorauit Idola. ut in ca. nunc autem. xxj.
di. & legitur in Cronicis de Siluestro Papa secundo qui fecerat Homagium
diabolo quem existens Papa consuluit. Ut scribit Anto. in ij. parte suæ
Cronicæ. Titulo xv. §. xviiij. & sic de alijs, qui hac labe fuerunt polluti,
quia homines sunt, & infirmitatibus subiaceant, sicut & alij. Ut testatur
Pau. ad Hæbreos 7. iu*quiens, omnis Pontifex ex hominibus assumptus p-*
hominibus constituitur, In his quæ sunt a Deū, ut offerat Deo sacrificia
pro peccatis, & qui condolere possit his qui ignorant & errant, qm & ip
13 se circundatus est infirmitate. Tamen in ea diffinitione quam facit eoru
quæ sunt fidei ita, a Deo gubernatur ut non possit iudicialeiter errare. ut
late scribit Car. in d. c. hæc est fides. & in hac sñia residet præfatus D. Car
di. de vio. in tractatu suo de authori. Papæ & conciliorum. capitulo 8. dū
inquit, certum esse, q Papæ quia est una singularis persona, magis potest
in fide errare errore personali, q totum residuum Ecclesiæ, q non est p-
positū nostrū, quia de tali errore non est nostra q. errore autem iudicia-
li in decernendis & determinandis his quæ fidei sunt est econuerso q. er-
rare non possit, quia magis p̄t errare communitas Ecclesiæ sine authori-
tate Papæ, q Papæ. Et licet aliqui nixi fuerint hoc impugnare, efficaciter
14 ipse defendit in apologia sua in ij. parte ca. xiiij. Qd † autem concilium
generale perfectum errare non possit in his quæ sunt fidei, scribit Card.
de Turre. Crema. in suo tracta. de potestate Ecclesi. lib. 3. cap. 5 8. & in ca.
cum secundum. xix. distinct. & Iacobus Almein. in lib. de supra potes-
tate. capitulo. xvij. ubi efficacibus rationibus confutat ea que scribit Ab
bas Pano. in d. c. significasti de electio. in iij. sententiarum. distin. xxiiij. q.
15 j. circa finem. De † cuius summi Pontificis potestate supra aliqua
scripsi in consi. quod nuper edidi super dubiis pluribus, & signanter super

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

illo q̄ cum alijs uentilatur Romæ coram summo Pōtifice Clemente Septimo inter Illustrissimum Henricum octauum Regē Angliæ, & Serenissimam D. Catherinam eius honestissimam coniugem præclarissimis uirtutibus ornatam, q̄ c̄st an primus affinitatis gradus inter eosdem coniuges contractus ob Matrimonium olim initum ab eadem doniina, cū Arturo fratre dicti Henrici sine liberis defuncto sit iure diuino prohibitus, ubi plurimis fundamentis firmavi partem negatiuam, quam omni iure comprobaui, & esto q̄ aliqui id uellent calumniari, uel saltē ambiguum reputare sunt clarissimis rationibus iuribusque ostensum, ex causa canonica facti, quæ tunc aderat, potuisse Iulium Papam ij. circa obstaculum dicitæ affinitatis dispensare, quæ dubia iubente Cæsare nostro sp Augusto, ad me transmissa fuere, ut de ueritate responderem, quod incipit, Maximi ponderis est hæc causa. de qua arbitror excellentiores doctores totius orbis esse consulendos, ideo inter illorum consilia erit hoc meum sicut formica ante elephantem, qua cā feliciter decisa, in luce cum aliis meis, p̄dijt, postq̄ ab eodem Cæsari suis sacris literis Mandrili ad me datis accepitum approbatumq; fuisse cōstat. Sed contra predicta vñ facere gl. notabilis & forsū singularis in c. Anastasius xix. di. dicens q̄ ubi de fide agitur. Papa dēt requirere consilium Episcoporum, quod maxime suadetur quia si solus Papa posset determinare ea quæ sunt fidei, & eius suæ staretur, ad quid illa solemnia quatuor fuerunt congregata. s. Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonense, quæ Gregorius dicit se uenerari, sicut quatuor Euangelij libros, & fuerunt ad determinationem eorum quæ fuerunt fidei catholicæ congregata, de quibus in c. sicut. xv. di. nam frustra fit per plura q̄ potest fieri per pauciora & difficilius expediunt negotia a pluribus, q̄ a paucioribus, inde uersus segniss expediti commissa negotia plures, ut est tex. iuncti gl. in l. decreto. §. f. e. ti. & dicit Bal. in l. cuius. ff. dc curatore fui iosi. per illum tex. q̄ iurisdō dēt exerceri per primogenitum, & sic per unum, quia pluralitas ingerit diffūltem, ut in l. ij. §. nouissime. ff. de origine iuris. & est optimum argu-
 16 mentū in c. j. de hære. li. 6. Ad hæc dico, q̄ congregatio generalium conciliorum magnam utilitatem attulit in Ecclesia primitiva, in eo q̄ multas hæreses concilia hæc extirpauerunt. ut in c. canones. xv. di. quod patet etiam in illo concilio Apostolorum habito actuum xv. quia cuī grandis maturitate aguntur quæ in talibus conciliis sunt. c. quibus. xx. di. c. extra conscientiam. 64. di. & ideo in Ecclesia saluberrima dicuntur. ca. illa. xij. dist. & hoc est quod scribitur Zacha. 8. circundabo domum meam. i. Ecclesiam. & ex his qui militant mihi. prælatis & principibus, qui uocati a Papa ad concilium uere circundarū domum suam. Hoc est Ecclesiam suis militi-

militibus, unde & si utilia sunt, nō tñ uidentur necessaria, quia ut inquit S. Thoin. non est necessarium licet sit utile conuocare concilium etiam ad declarationem fidei. ut dicit Card. Alexan. in c. Anastasius. 19. distin.

18 Vnde quod ibi glo. dicit, intelligitur quando dubium circa fidem esset maximum, ita quod etiam Papa cum Cardinalibus dubitaret, tunc enim merito deberet conuocari concilium uniuersale Episcoporum, ut dicit Card. de Turre Crema. in capitu o secundum Ecclesiae. 19. dist. alias autem contradiceret dicta glo. capitulo Maiores. de baptismis. ubi patet quod quæstiones maiores, maximè fidei, debent referri ad sedem Petri, & sic ad Papam. & idem in dicto capitulo quotiens. unde in capitulo omnes 22. dist. dicitur Romana Ecclesia Magistra fidei, & ad eam recurrit Hi eronymus. ut in d. cap. hæc est fides, & ita concludit Abbas Panor. in sua disputatione incipien. Episcopus & quidam rector. colu. 7. uersi. pro ea enim in persona Petri. Insuper, dicta glo. potest intelligi quando Papa uellet aliquid statuere contra ea quæ per concilium fuerunt statuta, ut tunc debeat concilium conuocare, ut dicit Card. in d. c. Anastasius & in c. sicut. xv. dist. firmat Panor. in d. c. maiores. colu. j. præterea idco in causis fidei fuerunt congregata seu congregari conuenit concilia generalia propter discussionem & collationem cum multitudine uniuersali sapientium in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, non propter potestatem. quia est ipsius Papæ, & quia acceptabilius ab omnibus erit, quod a tot tantisque sapientibus erit decisum, ut dicit d. Card. de Vio. in dicta Apologia ij. parte capitulo 13. Et inquit in allegato tractatu. capitulo 9. qd cum dicitur de errore judiciali, qd sola uniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex. Sed includitur, quia authoritas determinandi de fide competens uniuersali Ecclesiæ principaliter residet in Romano Pontifice. ut dicit S. Tho. in d. 2. 2. q. xj. art. 3. ad 3. & propterea in allegato quoli. S. Tho. Iudicio Ecclesiæ & Papæ ut synonymis uititur, aperiens expreſſe qd sententia Papæ per assistentiam Diuinæ prouidentiæ standum est, certi namque sumus qd nec Papa, nec Ecclesia, aut sinodus uniuersalis integra potest in fide errare iudicando authoritatue de fide. de Ecclesia autem aut sinodo acephala nihil inuenitur, quia nihil authoritatis sine capite in ea reperitur, quis multa merita doctrina & sapientia esse possint, quia præsumendum pro sententia plurimorum doctorum. c. prud-

19 dentiam. in prin. de offi. dele. Et illa sententia uel opinio uidetur esse ue-
rior quæ plurimorum iudicio est rōborata. ut l. j. uersi. crebrior apud ue-
teres. ff. de offi. qstoris. & l. j. ff. de senatoribus. l. athletæ. ff. de infami. pro-
ut plura scribūt moder. in c. ne innitaris. de cōfī. & dī pueriorū xv. dis-
cipantur.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

spantur cogitationes ubi non est consilium. & idem in c. 24. ibi salus ubi multa consilia . & in huiusmodi Concilijs uelut in quadrato lapide fidei Sanctæ structura consurgit,& cuiuslibet uitæ communisq; actionis norma consistit, ut inquit tex. in c. sicut sancti. xv. dist. & in concilijs generalibus maturius res conficitur, quia ibi quam plures conuocantur ut omnes in unum conueniant.c. canones. §. concilij. xv. dist. & est magis integrum iudicium quod plurimorum sententijs confirmatur.c. extra conscientiā.
 20 lxiiij. dist. Domi. in c. per hoc. §. uerum. dc hære. lib. vj. Et ⁊ horum cōcilio rum generalium congregatio regulariter ad summum Pontificē spectat. c.j. in fi. & c. ij. xvij. dist. & quod non fuerit cōgregatum authoritate summi pontificis non concilium dicendum est sed conuenticula uel conciliabulum appellandum est,& ideo cassandum,& quicquid in eo actum erit irritum habetur & uacuum, ut in c. multis. xvij. dist. & hoc regulare, qđ fallit in aliquibus casibus , in quibus congregatio non spectat ad summum pontificem, puta quando ipse impeteretur de hæresi, & in alijs , ut scribit Car. de Turre Crema. in suo tracta. de potestate ecclesi. li. iiij. c. 8. & Decius in consi. clj. Antequam perscruteris. col. j. & ij. Car. Alex. in c. Siodum. 17. dist. & in c. si Papa. xl. dist. & quia non est præsentis speculationis ad scripta per eos me remitto , & ad ea quæ scribit Anto. de Rosellis in 21 suo tracta. de concilijs. q. 4. Ad ⁊ contraria alia patet solutio, quia licet segnius & difficilius expediantur negotia per plures, tamen prudentius agū tur propter assistentiam uitrorum sapientum, qui interuenire habent his concilijs, & propterea dicitur Papa habere omnia iura in scrinio pectoris sui ut in c.j. de consti. lib. vj. scribit Maria. Socy. in tracta. de uisita. colu. iiij. ex quo ostenditur , qđ Papa & Imperator sc̄mper debent habere penes se viros eminentis scientiæ , qui decisioni talium cauilarum intendant ut dicit Car. Alex. in d.c. multis. colu. j. quibus Ecclesia ad sui regimē permixime dignoscitur indigere, ut dicit tex. in c. cum ex eo. de electio. præser-tim diuinat̄ um humanarumque legum professoribus , quorum scientia mundus illuminatur, & ad obediendum Deo & eius Vicario, & ministris uita subiectorum informatur, ut dicit tex. in auth. habita. C. ne filius pro Patre.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæretica assertio seu catholica an sit, ad quem spectat diffinire , theologo, an iuriſta.
- 2 Iuriſtis uidetur spectare declaratio assertionis hæretica uel catholica.
- 3 Professori cuiilibet in sua professeione credendum est.

Positio

- 4 *Positio consequentis necessario presupponit antecedens.*
- 5 *Hæreses multæ dammatæ in Decretalibus, Sexto & Clementinis.*
- 6 *Theologi debent cognoscere cognitione magistrali an aliqua propositio sit hæretica uel catholica.*
- 7 *Episcopus dammat aliquem de heresi, & index secularis.*
- 8 *Accusatio aliquo de hæresi, primo est inquirendum à Theologis an sit heresis, deinde constito quod sit, damnat illum.*
- 9 *Author huius operis excusat se quare hoc opus compositum.*
- 10 *Vsurarum dubia quis debet declarare, theologus, an canonista.*
- 11 *Interpretatio iuris naturalis quatenus attinet ad moralem philosophiam, spectat ad doctores iuris.*
- 12 *Interpretatio iuris diuini tangens spiritualitatem spectat ad theologos.*
- 13 *Argumentum ab ethimologia uocabuli, nalet.*
- 14 *Episcopus an potius sit eligendus theologus quam canonista.*
- 15 *Doctores iuris canonici non ita penetrant canonem bibliæ sicut theologi.*
- 16 *Rei ad se non pertinenti nemo se debet intromittere.*
- 17 *Distinctio magistralis, quando cognitio de assertione que sit hæretica spectat ad theologos uel doctores iuris.*
- 18 *Hæreticus an sit censendus quis, cognitio spectat ad doctores iuris.*
- 19 *Hæreticos puniendi modus & contra eos procedendi spectat ad doctores iuris.*
- 20 *Hieronymum laudat Angustinus.*
- 21 *Conscientiae casus determinandi sunt per doctores iuris.*
- 22 *Theologia sola non potest regi ecclesia.*
- 23 *Lex civilis fernanda est in foro conscientiae.*
- 24 *Lex canonica subiicitur ethicæ, lex civilis bono publico.*

DECIMA QVAESTIO.

- 1  *Eciūnoſquæro. ad quos, uidelicet theologos aut canonistas pertineat diffinire, quæ assertio catholica quæ ue hæretica sit censenda. hæc quæſtio intelligitur de diffinitione magistrali seu doctrinali, quomodo magistri in scholis quæſtiones diffiniunt & determinant, quia de diffinitione iudiciale quæ sit authoritate officij dictum est supra in proxima quæſtione, quod ad summum pontificem, uel ad concilium generale talis diffinitio uniuersalis ut omnes comprehendant pertinet. de prima habemus tex. in c. cum Marthæ. §. quæſtiuisti. de celebra missa. de secunda uero in c. maiores. in prin. de baptismo. Et tertia facie uidetur dicendum ad canonistas & legistas hanc diffinitionem pertinere,*

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- tinere, primo, ad illius professionem spectat determinare dubia alicuius scientiae circa cuius studium ille uersatus est. quia ut inquit Hiero. in prologo. bibliæ. c. vj. quod medicorum est promittunt medici, tractant fabria fabri. & ideo dicit glo. in c. ueterum. 9. dist. q̄ aliquibus doctoribus magis est credendum quam alijs, puta Hieronymo in interpretationibus librorum Hæbreorum & Græcorum magis est credendum q̄ Augustino, & Augustino in disputationibus magis q̄ Hieronymo. Et Gregorius in moralibus cæteris uel est præferendus, quia non omnes in omnibus, Sed certi per certa uel deteriores uel meliores inueniuntur. ut dicit text. in l. 3. j. §. omnibus authoribus. C. de uete. Iure enuclea. Ex f. qua glo. notant Domi. Card. & alij. q̄ etiam inter peritos eiusdem professionis plus creditur magis exercitato in illo exercitio de quo agitur quam alteri, facit text. in §. responsa prudentum. insti. de iure natu. unde in iudicando vulnere magis creditur chirurgo quam medico, & in materia canonistali doctori canontum plus est standum quam doctori legum, quia non est ponenda falx in messem alienam. c. scriptum. vj. q. 3. ut scribit Bar. & Ioan. de Imo. in l. si prius. in f. ff. de operis noui nuncia. Anto. de Butr. in ca. Atsi clerici. in prin. de iud. Bar. in l. possideri. in fine princ. ff. de acquiren. posses. ubi que stionem de baptismo ad theologos remittit, idem Bar. in l. inter stipulan tem. §. sacram. ff. de uerbo. obliga. scribunt moder. in c. ne innitaris. de cō sti. Inde est quod legista potest recusari suspectus in causa canonistali, ut scribit Dcni. in c. statutum. in prin. de rescriptis, cum illis quæ tradit De cius in c. sciscitatus. in fi. de rescrip. Sed sic est, quod in scientia canonistarum & legistarum habentur speciales tituli de hæreticis. ut in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, & in Decreto. 24. q. 3. & habentur tituli de summa Trin. & fide catho. & etiam in Codice, merito ad eorum professionem spectare uidetur cognoscere quæ sit assertio catholica quæ ne hæ retica. & hoc est necessarium ad cognoscendum quis sit catholicus uel quis hæreticus, quia cognoscendum est prius de re ut dehinc iudicium fiat. l. 4. de qua re. ff. de iudicijs. Facit quia ad positionem consequentis sequitur necessario positio antecedentis, l. illud. ff. de acquirend. hæredita. scrib. Bar. & ibi modernio. post evin in l. centurio. 25. colum. ff. de vulgar. & pupilla. & l. 2. ff. de iurisdictio. omn. iud. & c. præterea. de offic. delegat. Bar. in l. ueteres. de itin. actuque piua. et l. ambitiosa. in 2. regula. ff. de decreti. ab ord. facie. Oldra. in consl. 26. incipien. natura cuiusque mandati. 5. Secundo f. facit, quia in decretalibus reperiuntur multæ hæreses explicite daninæ, ut patet de hæresi Abbatis Joachin, & hæretici Almarici, iit in c. damnamus, de summa Trin. & fide cathol. idem patet in cap. cum Christus. de hæret. & hæreses catharorum, paterinorum, pauperum de lugduno. similium, ut in cap. excommunicamus. j. in princ. de hære. Item in sexto

sexto libro decretalium est hæresis Grecorum damnata, qui negabant spiritum Sanctum æternaliter à patre & filio procedere ut in c. j. de summa Trin. & fide catho. insuper in clementinis damnatur hæresis quæ assertabat quod Christo adhuc uiuente latus eius lancea fuit perforatum. Item quod anima rationalis sive intellectiva non sit uere & per se forma humani corporis, & alia hæresis quod parvulus licet per baptismum culpa remittatur gratia tamen informans non infunditur in uirtutes. ut habetur de his tribus hæresibus in clemen. j. de summa Trin. præterea Scæta & hæreses Beguardorum, & Beguinatum damnatur in cle. ad nostrum. de hæreticis. insuper in decretis plures hæreses damnatae inueniuntur. ut patet in c. quidam autem. 24. q. 3. ulterius in extrauagantibus idem inuenit. ut in extrauaganti Ioan. 22. Incipien. cum inter nonnullos. posita sub titu. de uerb. signi. ubi damnatur tanquam erroneum & hæreticum, si quis pertinaciter affirmauerit quod Redemptori nostro eiusque Apostolis in his quæ ipsos habuisse sacra scriptura testatur, nequaquam ius utendi seu consumendi competierit, nec illa uendendi seu donandi ius habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmisis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere, supponit expresse idem Papa in sua extrauag. in titu. de hæret. incipien. uas electionis. ubi damnauit Errores Ioannis de Poliaco. demum in pluribus cōcilijs tam in decretis registratis quam in alijs libris reperiuntur plures hæreses damnatae quarum notitiam hæresum habent doctores canonum quia in libris corum cōscribuntur, merito uidetur ad eos pertinere hæc doctrinalis determinatio, cum cuilibet in sua arte perito sit credendum. ut dicit Bar. in procœmio digestorum. l. semel. C. de re mili. c. significasti. de homici. Bal. in l. septimo mense. ff. de statu homi. Abbas & modernii. in c. proposuisti. de probatio. Iaso. in l. admonendi. 22. carta. de iure iuran. Tertio adducitur, quia cū assertio hæretica sit quæ contrariatur uni uel pluribus ueritatibus catholicis, ut dixi supra in vj. q. & catholica assertio sit quæ est conformis catholicæ ueritati, ut et supra dictum est in si. quartæ questionis, & illa sit catholica ueritas quæ ex approbatrice Ecclesiæ habetur, quia ut inquit Augu. contra Epistolā fundamenti, non crederē euangelio, nisi Ecclesiæ authoritas me cōpelleret, & huius approbationis author est Papa quæ est caput Ecclesiæ, & condidit decreta sup hoc, ut in c. Sancta Romana Ecclesia. 15. dist. in quibus consistit scientia canonistarū, & ab his decretorū doctores appellātur, unde non sine rōne videtur dicendū eorum iudicio standum ad determinacionem magistralē, an aliqua assertio sit hæretica uel catholica.

6 HISTAMEN NON OBSTANTIBVS tria opinio uerior est, quæ ad theologos pertineat huiusmodi determinatio, pro ut plurimis fundamentis

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- fundamentis hoc affirmat Occham in suo dialogo lib. j. per totum. & Io.
de Gerson in quadam oratione recomendaricia. in ij. parte inquit manife
stum est ad quam facultatem spectat iudicare de hæresibus & hæreticis,
constat q̄ ad theologiam, modum autem puniendi magis determinat fa
cultas decretorum, quod patet exemplo de iudicio falsæ moneræ, cuius
falsitatis cogitatio spectat ad campsores, punitionis uero modus ad legi
stas. Quod falso similiter comprobatur, nam cum crimen hæresis sit crimen
spirituale cuius cognitio spectat ad iudicem Ecclesiasticum, qui iudicat
aliquem hæreticum, & postea relinquit puniendum iudicii seculari ulti
one debita castigandum, & sic Ecclesiasticus cognoscit, secularis uero pu
nit & cogitur processui ecclesiastici iudicis stare, ut est tex. in c. Inquisitio
nis. §. prohibemus. de hæret. lib. vj. scribitur in l. magistratibus. ff. de iuri.
8 om. iud. facit. c. ad abolendam. in princ. de hære. Sic fætiam Iudex Ecclesia
sticus debet facere quando coram eo accusatur aliquis de hæresi siue in
uerbis seu in scriptis siue in facto dicatur illa consistere, nam ipsum opor
tet prius consulere theologos, an illa uerba seu scripta siue illud factum
hæreticalia sint, ut deinde constito sibi de hæresi cum pertinacia per legi
timam probationem, illum accusatum iuxta canonicas sanctiones debi
ta pœnæ subiiciat. Parique ratione quando dubitatur de Virginitate mu
lieris, fit inspectio claustrorum a mulieribus de illa attestatibus. c. fraterni
tatis. & c. fi. de frigi. & maleficia. c. causam matrimonij. & c. proposuisti.
de proba. & si opus est maiori peritia quam in mulieribus reperiatur, etiā
medici periti adhiberi possunt, scribit Aret. in consi. cxlij. cx facto propo
nitur. colu. 9. uersi. uenio nunc ad quartum dubium, ut habita relatione ab
istis inspectotoribus iudicetur à iudice Ecclesiastico, matrimonium an sit
dirimendum vel non, ut in d. c. fi. & c. fraternitatis. de frigid. & maleficia.
9 Et propter hoc merito ego inculpandus sum de hac editione, cum me
fuisset modestia in remittendo materiam huius tractatus ad diuē theolo
gię doctores, cum solum in studio legum Pontificiarum Cesarearumque
exercitatus sim. exemplo illius quod agebat Sceuola iuris civilis oraculū,
qui quoties de iure prætorio consulebatur ad Furnium & Caselium, qui
huic scientiæ dediti erant, consultores remittebat. & Plato philosophiæ
decus conductores sacræ aræ ad Euclidem ire iussit, eius scientiæ & pro
fessionis. Sed excusatio patet in prologo huius operis, & dico cum Paulo
10 ad Titu. primo. omnia munda mundis. Accedit ad prædicta quæ singula
riter inquit Petrus de Ancha. in sua disputatione incipien. Antiquis & mo
dernis temporibus. quam ad literam refert Ioan. de Ana. in c. in ciuitate.
colu. v. uersi. extra glossam. de usuris. & Alex. de Imo. in consi. primo. inci
pien. circa primum dubium. colu. 5. lib. 2. & Decius in consi. exj. & prote
nui

nui facultate.col.1.2.dicta ibi per illum sequuntur , ubi querit an decisio dubiorum, quæ in materia usurarum occurrunt spectet ad theologos an uero ad doctores iuris canonici & ciuilis , Et secundum eum prima facie uidetur dicendum quod ad theologos , quia prohibitio usurarum trahit originem,a, iure diuino veteris & noui testamenti,ergo ad peritos in illa scientia debet pertinere interpretatio dubiorum, nam in omnibus hoc dicimus, q̄c cuilibet experto & perito in arte sua credendum est ut in d.c.fra ternitatis.& scribitur late in c.significasti. 2. de homicidio . Sed hoc non obstante dicit se sentire,& firmat audacter,q̄c decisio dubiorum casuum in ista usurarum materia spectat principaliter ad doctores iuris canonici,scientia enim canonica ad hoc principaliter tendit , uidelicet ius diuinum interpretari in dubijs casibus pertinentibus ad moralē philosophiā, ut in proœmio Gregoriano , scientia uero theologica pertinet ad interpretationē iuris diuini quo ad opera domini nostri Iesu Christi , & istud dicit probari in libris moralium beati Gregorij super Job, super illa dupli expositio[n]e nouī & ueteris testamenti,in nostro uero uolumine decretorum uidemus decisionem summorum Pontificum super dubijs iuris naturalis & iuris diuini,patet etiam in uolumine decretalium, in quo habemus de decimis,de usuris,de matrimonij,s,de simonia,de homicidio,de furtis,de iuramentis,de baptismo;de uoto,& similibus , titulos speciales, quoru[m] propriu[m] est dubia lucidare quæ oriuntur in prædictis materijs originē trahentibus,a iure naturali & diuino, & de hac multiplici interpretatione iuris naturalis & diuini facta per constitutiones canonicas,& decreta sanctorum,& iura ciuilia,late scribit Ioan. Andre. & ipse Petrus 11 de Anch.in c.malę fidei possessor.de reg.iur.lib.vj. Vnde[nt] cōcludit q̄ in terpretatio iuris naturalis , quatenus spectat ad moralitatem q̄ dirigit aet[us] nostros ad Deū, pertinet ad doctores decretoru[m],q̄ ex cōstōnibus canonici & decretis sanctoru[m] patru[m] debet ius diuinum adiuuare,corrigere,& supplere,facit qd̄ notant Inn. & loā. Andre in c.fi.de consuetu.c. q̄ in Ecclesiaru[.] de consti.& per legistas in l.fi.ff.de cōsti.prin.quatenus uero ius diuinu[m] pertinet ad spiritualitatē,& agnitionē ueræ fidei cōtra hæreticos, Iudæos,& alios infideles, spectat ad theologos,& subdit,q̄ sepe uidit magistros in sacra pagina respondentes super dubijs quæ occurrunt sup decimis,testamentis,matrimonijs,usuris,& similibus errare,& iō eis est periculorum aliqud affirmare uel negare,& hæc dicta Petri de Anch.cōfirmat Decius in c.ne innitaris.colu.fi.de consti. q̄uis Archa.Flo.in ij.parte suæ 12 summæ.titu.j.s.iiij.naturat ad suū propositū impugnare.Ex q̄ibus ergo habemus, quod quatenus dubia tangunt ius diuinum ad spiritualitatē & agnitionem ueræ fidei contra hæreticos, declaratio horum dubiorum spectat

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

spectat ad ipsos dominos theologos, quod potest suaderi ex his quæ supra diximus de ueritatibus catholicis quæ continentur in veteri & nouo testamento, & sic in sacra scriptura quæ est infallibilis ueritatis, quæ & à Deo reuelata est, & tota theologorum doctrina est circa intelligentia dicta sacrae scripturae, & circa illam uersatur eorum professio. Inde nomen ipsorum sumptum est, theologus, a, Theos, quod est Deus, & logos, sermo. j. de Deo seu de diuinis loquens uel tractans, ut inquit Cardi. in cle.

13 1. in primo not. de magist. Et tñ ualeat Argumentum ab Ethimologia uocabuli. l. iij. §. appellata. ff. si certum petatur, quæ dat intelligere proprium significatum uocabuli, & ea destructa, destruitur res, & ideo ualidum est argumentum, ut ibi dicit. Alber. de Rosat. pro hoc facit. c. cum secundum Apostolum. de præben. quia Ethimologia est resolutio uocis in propriū effectuum rei quæ demonstratur: & ab ea sic arguit Bald. in c. j. §. si quis de manso. col. fi. de contro. inuesti. in feudis. scribunt late omnes moderni. in

14 l. j. ff. de acqui. posse. Et pro his facit quod uoluit Host. in c. j. de consan. & affi. quem Abb. post alios sequitur. quod si eligendus sit Episcopus in loco ubi plures sunt hæretici, debet præferri theologus, si uero causarum uentilatio ibi frequens sit, canonista præferendus erit, & in electione Pontificis præferendus est theologus iurista, ut concludit August. de Ancho. intitu. de potestate Pontificis. q. 3. articulo quinto. In quo articulo potius agit causam suam, quam uniuersalis Ecclesiæ, quia si iurista fuisset, alter sine dubio fuisset locutus. Et quamvis ius Canonicum non sit aliud quam quedam summa collectionis ex authoribus Bibliæ, & dictis sanctorum patrum theologorum, & ex quibusdam legibus Imperialibus, & ex diffinitionibus constitutionum conciliorum generalium, & sic quod canonista habeant etiam notitiam de ueritatibus catholicis, ex quibus tractores per principia in sacra scriptura tradita uenient ad notitiam asserptionis catholicæ uel hæreticæ, Tamen † ut docet experientia, non ita profunde sacrum canone totius Bibliæ speculantur, Sed solum faciem agnoscunt, cum medulitus illa sit ponderanda, & ad hoc propositum dicebat Gregorius in 4. moralium. quod sicut ignotorum hominum facies cernimus, & corda nescimus, Sed si familiaris locutione eis cōgiungimur, usu colloquiij eorum cogitationes indagamus, ita cum in sacro eloquio sola historia inspicitur nihil aliud quam facies uidetur, sed si huic assiduo usu coniungimur, eius nimirum mentem quasi ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex alijs colligimus, facile in eis uerbis agnoscimus aliud esse quod intimant aliud quod sonant, tanto autem, quis que notitiae illius extraneus redditur quanto in sola eius superficie ligatur, & qui textum considerat, sensum sacræ locutionis ignorans, non tan-

rum

tum se eruditione instruit, quam ambiguitate confundit. & huius intelligentia cum per cordis humilitatem queritur, assiduitate legendi pene tratur, inde dicebat Hier. super Epistolā ad galatas, nec putemus in verbis scripturarum esse Euangelium, Sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rōnis, & habetur in ca. Marcion.j.q.j.c.intelligentia.de uer.sign.c.scire leges.ff.de legibi. & hoc studium est theologorum, ut euidenter constat, quia ipsi sunt tractatores diuinarum scripturarum, ut est tex.in c.j.xx.dist.& propterea ut ibi habetur in expositionibus earum cæteris præminent & præponuntur licet in causis diffiniendis fm locum mereantur, merito ad eos spectat discernere ea, quæ ad agnitionem ueræ fidei pertinent contra iudeos, paganos & haereticos, ut dicit Petrus de Ancha, in dicta disputatione. & consequenter determinare doctrina magistrali q̄ assertio sit catholica uel haeretica.

16 Vnde nemo debet se intromittere circa pertinentia ad alium. l. repetita. C.de Episcopi. & cle. & l. consulta diuinalia. C.de Testa. l. culpa. ff. de reg. iuris. & dicit tex. In c. qm. x. dist. Pontifices non se immisceant negotijs secularibus, quibus est princeps præpositus, facit Rub. ne cle. uel mo. facit. ca. imperium. ea. dist. & c. quo iure. 8. di. unde canonistæ excluduntur ab hu-

17 iusmodi cognitione tanquam, a, re ad se non pertinente. Sed t̄ quia tria fundamenta quæ ex aduerso facta sunt maxime obsistunt huic conclusiōni, ideo pro resolutione præmissorum distinguendum est, quia, ut inquit philosophus 8. methaphi, qui nescit distinguere nescit disputare, nā aut dubitatur de aliqua assertione an sit haeretica explicitè uel in consequentia formalī necessario deducta, ut supra dictum est in q. 6. & tunc uerum est dicere hanc cognitionem spectare ad dominos theologos, ut in fundamētis proxime deductis, aut uero dubitatur an dicta assertio sit exp̄ se damnata ut haeretica, & quia haereses damnatae reperiuntur in Decreta libis, Sexto, Clemētinis, in Decretorum libro, & in conciliis generalibus seu extrauaga. constitutionibus, & totum studium canonistarum uersatur in dictis libris, & de hiis habent suas speciales rubricas & titulos, merito dicendum est hanc cognitionem ad ipsos spectare, quamuis etiā theologi hanc notitiam nonnunquam habeant per relationem ad illos libros sicut canonistæ habent in suis libris notitiam sacre scripture per relationem ad libros theologorum, & in proposito militant fundamenta quæ

18 ex aduerso facta sunt in prin. huius qnæstionis. Aut t̄dem est dubitatio, utrum aliquis sit censendus haereticus quia assertuit assertiōnem haereticam, uel peregit aliquid factum haereticale, & hæc cognitio proprie spectat ad canonistas & legistas, ratio, quia non solum sufficit solum dixisse assertiōnem haereticam, aut fecisse actum haereticale m ad hoc ut ali

quis censeatur hæreticus, sed requiritur etiam ut sit pertinax, quia hæresis est error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut dicit Oldrad. in consilio. cxx. Regularis habet traditio, & de hac pertinacia habent scientiam & cognitionem iuris periti, pro ut de illa late dixi supra q.2. &

19 q.4. Item † etiam de modo procedendi contra hæreticos & eorum pœnitis cognition ad eosdem canonistas, & legistas spectat, & ideo dicit Papa in propria materia in capit. ut comisisti. & in ca. fin. de hæretic. libro 6. ab inquisitoribus aduocentur periti ut in sententijs ferendis assistant, & de eorum consilio ad sententiam, uel condemnationem procedatur. facit. cap. j. co. titu. & lib. quæ iura intelliguntur de iuris peritis, ut expoununt doctores illum text. in uerbo literatis, quia dicunt ibi Archid. Ioan. Andre. & Domi. & Phi. Fra. q̄ comprehenduntur laici literati ut sunt doctores, uel periti in iure canonico, uel civili, ut ego late ibi scripsi, in 2. quæst. & recte hoc fit, quia iuris periti sunt tractatores de maleficiis, & habent de pœnis hæreticorum speciales leges pōtificias & imperiales quas non habent theologi, ut est dictum in contrariis, quorum indiuidua solutio non est necessaria, quia attenta distinctione proxime facta, illa loquuntur in suis casibus sine lesione conclusionis, unde consulo Episcopo uel inquisitori, quod quando in sua audientia dubitabitur de aliquibus assertiōibus, an sint catholice uel hæreticæ, q̄ conuocet theologos & iuris peritos, ut de eorum consilio decernat quid tenendum, quid uero retrahendū sit. Et † quamuis Beatus Hieronymus dicat in Epistola ad Damasum Papam, quòd sola Biblia ad intus erat sufficiens ad omne quæ situm respondere, quod propter eius excellentem & eminentem doctrinam uitæque sanctitatem est sibi concedendum, non solum in his quæ sacram theologiam concernunt, sed etiam in aliis casibus, de quo S. Augustin. de Ciuitate Dei. libro xvij. Capitulo xlij. inquit, præsbyter Hieronymus doctissimus, & trium linguarum peritus, non ex Græco, Sed ex Hæbreo in latinum eloquium sacras scripturas conuertit, quem literatum laborem iudæi fatentur ueracem. Nihilominus † in præmissis, quorum cognitionem diximus pertinere ad iuris peritos, & in casibus conscientiæ occurribus, recurrendū est ad iuris peritos, quia tractant fabrlia fabri, ut dicit Hieronymus in allegato prologo, quia siue de contractibus, donationibus, usūris, simonia, testamentis, furtis, cambijs, & demum de restitutionibus & similibus agatur in foro pœnitentiali, quis melius iuris perito respondere poterit? & demum de his quorum commercio hodie genus humanum est implicitum iuris peritus recte respondebit, euidenter patet ex omnibus summis conscientiæ, nā siue Astensem, Baptisticam, Bartholinam, Supplementum, Rossellam,

Ange-

Angelicam, & Siluestrinam, uel etiam Hostien. reuolueris, & de casibus conscientiae consulueris, ad hæc respondebunt tibi legibus Pontificiis & Imperialibus, & decisione iurium casum occurrentem determinabunt.

22 Vnde † dicebat frater Aluaras Pelagius in libro de planctu Ecclesiæ. lib.ij.art.xx.colum.3.uer.igitur, quod præsumptuosum est asserere, q̄ ab ille que canonibus sacris per solam Bibliam uel Theologicam theoricam regi posit Ecclesia sancta Dei. Sed hoc consueverunt asserere ius canoni cum ignorantibus, præsertim uiri religiosi superbi, qui ab Innocentio tertio idiotæ uocantur, qui sunt iuriis ignari. ut in c.ex multa. §. illis, de uoto. & ideo despiciunt scientiam quam ignorat, & idcirco tota die presumptione, ne in scij reputentur, partim auaritia, ut lucretur, respondet de casibus quos ignorant, ponentes se & alios in errore & derisu, quia imperitus matheseos loquens de ea risu patet. ca. quæ de mensa. xxvij. distinct. & tales diuinando respondent, loquentes de sensu proprio non de iure quod ignorant, contra. c. relatum. xxxvij. distinct. & nulla maior superbia, q̄ non confiteri propriam ignorantiam. hæc Pelagius. hinc dicebat Ang. de Peru. in consi. clxxxij. super hoc puncto uideamus. quod qui consulit iuris peritos in via conscientiae iuste facit, & iusto mouetur proposito & intentione sancta, ratio est euidentis, quia erubescimus in casibus decidendis sine lege loqui. l. illam. C. de collatio. & est tex. in §. consideremus, in au-

23 then. de trien. & semisse. collat. 3. Ad † hoc accedit, q̄ lex iusta & non nutriendis peccatum debet seruari in foro conscientiae, quia edita est auctoritate Dei a suis ministris, ut concludit in proh. decretalium. in 2. q. & dicit singulariter Bal. in c. in omni negocio. colu. j. de testi. q̄ si leges non sunt contrariae legi diuinæ sunt in foro conscientiae seruandæ, alias sequitur, q̄ omnis legum forma & subtilitas deduceret ad inferos, & scientia legum esset magis damnata q̄ maleficiū, q̄ intelligo nisi lex distingueret inter forum conscientiae & forum exteriorem, quia tunc a distinctione legis non est recedendum. ut in capitulo tua nos. de sponsa. secundum communem intellectum. & textus in capitulo quicunque. decima-septima quæst. quarta. ibi. sed iure fori non iute poli. & in cap. Inquisitioni. in fine de sententia excommunicationis. ut scribit Decius in d. c. j. columna. 8. Et Federic. de Senis In consilio xxj. incip. nunquid hæres extraneus multis iuribus & rationibus coniprobat, quod quis tenetur magis sequi dispositionem legis quam propriam conscientiam. & Petrus de Anchara. in consi. xiiij. uideretur prima facie. & Bald. in authe. ingressi. columna vij. C. de Sacros. Ecclesi. faciunt tradita per glossa & doctores in l. illicitas. §. ueritas. ff. de officio præsidis. leges enim a Deo, ore prudentium & imperatorum pronulgatae sunt. l. finali. & ibi glo. in uer-

bo, diuino. C.de præscr.longi temp.& in §.quia igitur imperium. in auc.
de instru.caute.coll.6.& dicit tex.in c.quo iure,8.dist. q̄ iura humana p.
Imperatores & Reges seculi Deus distribuit humano generi.& ca.fi.6.q.
243.& in epistola inter claras.C.de summa Tri.Vnde dicit Pano.in c.j.de
iura.cal.q̄ sicut lex canonica potest dici partim positiva, & partim diuina,
quia in parte subiicitur ethicæ,& partim theologiæ,sic est dicendum
de legibus ciuilibus,q̄ sint introductæ in bonum publicum , & utilitatem
priuatorum,ut dicit Abbas in c.fi.de consue.colu.7. & ad informandum
uitam subiectorum ad seruendum Deo & Imperatori,ut in aut. Habita
C.ne filius pro patre.& si opponatur contra prædicta de gl.j. in l. ut uim.
ff.de iust.& iure,dic q̄ illa gl.reprobatur communiter per doctores , ut
scribit ibi De cius super dicta gl.late scribit Bal.in l.cun quis.colu.5. C.
de iuris & facti igno.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi seu Inquisitores possunt punire eos qui tenet assertiones hereticas.
- 2 Inquisitores possunt punire tenentes assertiones sapientes manifestam heresim.
- 3 Glo.in §.sane,c.accusatus.de here.lib.6.non est uera indistincte.
- 4 Inuocatio dæmonum potest sapere heresim manifeste,& non sapere heresim.
- 5 Inuocatio dæmonis ad sciendum futura quare sapit heresim manifeste.
- 6 Dæmonem credere posse mutare unam speciem naturæ in aliam sapit here sim manifeste.
- 7 Dæmonum coniuratio quando sit uel non sit reprobata.
- 8 Dæmones quomodo & qua potestate aliquando futura prædicant.
- 9 Delicta inquirere per inspectionem aquæ & similium,sapit heresim.
- 10 Episcopus uel inquisitor possunt procedere contra suspectos de heresi , & alia in suis diaœcibus prohibere scandalosa.
- 11 Hæretorum cohærtio ad quos spectet.
- 12 Episcoporum institutio ,& officium quale sit.

An Episcopi seu Inquisitores Apostolici possint in suis territoriis prohibere ne aliquæ assertiones scandalosæ seu sapientes hæresim prædicentur, seu publice assertantur.

VNDECIMA QVAESTIO.

VNDECIMO Quæro. An Episcopi vel Inquisitores possint in suis Dioecesibus seu districtibus prohibere ne aliquæ assertiones scandalosæ seu forsan sapientes hæresim prædicentur, breuiter omissis argumentis ex aduerso. Arbitror quod sic, nam licet inferiores a Papa non possint iudicialiter determinare aliquam propositionem hæreticam, de cuius ueritate uenitilatur dubium apud doctores, quæ non sit publice a fide Apostolica damnata, & intelligo uniuersaliter, uel ad effectum puniendi ut hæreticum illam pertinaciter assertetur, in antequit a dicta sede determinetur, & sic ut habeatur pro hæresi explicita, ut dixi ponens exemplum in errore græcorum in q.j.nu.xj. quia ut dicit Inn. in c. ne innitaris. de const. qnū sancti doctores habent inter se diuersas opiniones, licet est unicuique dicere quod uult. & ideo inquit ibi Bal. quod non est hæreticus ille qui sentit id in quo multos sanctos patres habent contestes licet non omnes, quod facit finem cum ad excusationem prædicatorum. Tunc dico dictos Episcopos seu inquisitores posse damnare, seu ucrius damnatas denunciare hæreses explicite iam damnatas, & illarum pertinaces assertores punire ut probatur in c. ad abolendam. in prin. de hære. Et idem iudicium est de assertionibus quæ contrariantur uni uel pluribus ex septem vel octo ueritatibus catholicis supra a me positis in 4. q. & illarum assertores punire, cum hominibus propositiones seu assertiones continetur hæresim explicitam seu habitam pro explicita, licet non sit a dicta sede specificiter damnata. Cum filiorum officium sit ne dum contra hæreticos formatos procedere, sed etiam contra celebrantes actus sapientes manifeste hæresim, ut in c. accusatus. §. sane. de hære. in 6. ubi glo. inter alia ponit exemplum de consulentibus demones, & ab eis responsa suspicentibus, quæ relata ad tex. dicit, quod consulere demones, & exigere ab eis responsa sapientiam hæresim manifeste. c. igitur genus diuinationis. xxvj. q. iiiij. Illa tamen glossa non est uera absolute ut loquitur, sed distinguendum est secundum Oldr. in consi. ccx. Incip. Regularis habet traditio. quia cum actus mora

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- Ies iudicentur ex fine intento,& ideo scribitur, q[uod] uoluntas & propositum
distingunt maleficia.ut l. Diuus. ff. ad l. Cornel. de siccā. & l. uerū. ff. de
 4 furtis.c. cum uoluntate.de senten. excomminicationi. Et ideo prō nunc
dico, q[uod] dæmon potest inuocari altero de duobus modis, primo ad sciendū
futura,& hoc hæresim sapit manifeste, quia creaturæ attribuitur q[uod]
est proprium creatoris,iuxta illud Esaiae. 16. annunciate quæ futura sunt,
& dicemus quia Dij estis uos. Secundo potest inuocari dæmon ad tentan-
dam pudicitiam mulieris , & tunc quia inuocatur dæmon ad id quod est
eius proprium.s.ad tentandum,quia tentator in sacra scriptura uocatur.
Mathei. 4. accedens tentator dixit, tunc licet hoc facere sit turpe,& fedū,
& peccatum mortale,non tamen cēsetur sapere hæresim manifeste, post
quam hoc facit per niōdum imperij, si enim fieret cum adoratione , sicut
adorare hæreticum est,sic esset hæreticum,ut in c. accusatus. g. lle quoq;
de hæreticis lib.vj. ut expreſſie tenet Ioan. Andre. de fortificijs. & Abb. in
c.j. e.ti. multo magis esset hæreticum seu hæresim sapiens adorare dæmo-
nem,& nepharias præces emittere,& funesta sacrificia offerre , & ab eis
responsa expectare , & in his proprijs terminis loquitur tex.in d.c. Igitur
 5 genus diuinationis,& glo.in d.g. sane. Et + est manifesta ratio, quia soli
Deo debetur sacrificium,ut probat Augustin. de ciuitate Dei. libro x. capi-
tulo. 4. & dare alteri honorem diuimum est dicere illum esse Deum,ut di-
xi supra in q. 6. versi. decimo,& hinc sequeretur positio pluralitatis Deo-
rum , quod repugnat ueritati catholicæ in propria uerborum forma , ut
habemus in simbolo. Credo in unum Deum,& adoratio quæ consistit in
latria soli Deo debetur,& nullatenus creaturæ,ut in c. perlatum. & in c.
 6 imagines.de consec. distinct. 3. Insuper + si quis inuocaret dæmonem ,
ut mutaret unam speciem personæ in aliam speciem bestiæ uel avis,ut au-
dio multos hoc credere,qui dicunt mulieres aliquas quæ broxe seu la-
miae uel striges appellantur mutari in catas seu anseres , & sic mutatae
ingrediuntur in domos & strangulant pueros , nam talem mutationem
credere posse fieri a dæmonc saperet hæresim manifeste , quia talis cre-
dens attribueret creaturæ,quod est creatoris, qui omnia fecit & per quæ
omnia facta sunt,ut in c. nec mirum. 26. q. 5. nec aliud quam Deus potest
mutare creaturas naturaliter,nec unum capillum album in nigrum uel e-
 7 conuerso,ut dicit tex.in c.& si Christus de iure iurando. Parique + modo
censemendum est de coniuratiōnibus contra dæmones factis, nam si coniu-
ratio dæmonis fit in nomine domini nostri Iesu Christi ad bonum, nō est
peccatum,ut patet in Euang. Marci ca. ult. In nomine meo dæmonia ejus
cient,& patet etiam,quia illud est attributum ordini ecclesiastico , ut im-
ponat manum energumenis , ut in nomine domini compellat dæmones
exire

exire corpus baptizati, siue catecumeni. in c. exorcista. xxij. dist. c. perle-
 etis. uersi. ad exorcistam. xv. dist. si uero coniuratio fieret ad malum, &
 tunc est consideranda intentio, q[uod]a aut coiuatas inuocat demone credens eum
 h[ab]et a se prate operandi aliquid principi[er]it & sic potestate actiuam, prout
 dicebat lappus, ut referunt scribentes in d. g. sane. & tunc haec coniuratio
 sapit haeresim manifeste, quia attribuit potestatem dæmoni. Et tamen licet ali-
 quando dæmones futura prædicens, morbos humanis corporibus inferen-
 tes, uel infirmos sanantes, hoc non sit ex uirtute sua, sed ex Dei permis-
 sione qui hoc permittit, ut patet Iob capitulo primo, ut uideat quali fide
 & deuotione homines sint erga Deum, ut legitur deutero. xij. ubi datum
 est præceptum populo his uerbis, si surrexerit in medio tui propheta aut
 qui somnium dicat se uidisse, & prædixerit signum aut portentum, & eue-
 nerit quod loquutus est, & dixerit tibi eamus, & sequamur Deos alienos
 quos ignoras, & seruiamus eis, non audies uerba prophetæ, aut somniato-
 ris, quia tentat uos dñs Deus uester, ut palam fiat utrum diligatis eum an
 non, in toto corde uestro, & in tota anima uestra dñm Deum uestrum se-
 quimini, & ipsum timete, & m[al]adata eius custodite, & audite uerba illius
 ipsi seruientis, & illi adhærebitis, per quæ uerba appetet, quod illa quæ a
 diuinatoribus, non f[am] Deū dñr, si acciderint quæ dñr nō sunt sic accipiē-
 da q[uod] si a dæmoni sua prate, sed Deus illa fieri permittit ad cognoscendū
 hominum dilectionem erga ipsum, ut inquit Aug. in c. nec mirum, uer. si
 autem quilibet opponit. 26. q. 5. unde concluditur, q[uod] si coniuratio fiat in
 tentione ut dæmon ex sua potestate propria possit illud ad q[uod] coniuratur
 operari talis coniurans est haeticus. Si autem fiat coniuratio non inten-
 tione hoc credendi, sed quia putat ipsum habere potestatem tentandi, &
 inducendi mulierem in amorem suum, graue peccatum est, sed haeresim
 non sapit manifeste, si sine adoratione fiat, ut est supra dictum. Quid autem
 in dubio sit dicendum si de intentione coniurantis non appetet, latet scri-
 bit Domi. in cons. 54. quidam sacerdos, colu. pe. & plura dixi in d. g. sane.
 6 Sapit tamen etiam haeresim manifeste, si inquirantur furta uel similia per
 inspectionem aquæ cum cereo accenso in manibus pueri virginis ten-
 to cum inuocatione Angeli. Idem posset dici si in manu pueri una
 et nigredine & infusis gutulis olei querantur umbræ seu imagines
 personarum, quæ furare sunt, & si possent indicia ibi uideri ubi sunt
 reposita furta, ut scribit And Sic. cōs. 55. casus talis est. libro primo.
 10 Possunt tamen super dictus Episcopus uel Inquisitores contra suspectos de
 haeresi procedere, ut in c. ut officium Inquisitoris. in principio. de haeret.
 lib. 6. & in c. excommunicamus. g. adiicimus. c. tit. in clement. j. g. sane de
 usuris. & prohibere ne in suis districtu & dioecesi publice asterantur pro-

positiones scandalosæ, & ut tales damnare, cum ad eorum officium spe-
 ctet ne scandala, id est occasiones cadendi in hæretim gregibus sibi co-
 missis parentur, quia ut inquit Christus Mathæi. xvij. uhe mūdo a scanda-
 lis, quæ prauis actibus aditum præparant. cle. dudum. §. sciinus. de sepultu-
 ris. & Episcopus Abulen. exponens illud Mathæi, Inquit uhe mundo, id
 est inmundanis hominibus a scandalis, hoc est propter scandalata quæ faciunt
 quia erit eis pena dura, timeat ergo quilibet caueat scandalizare prox-
 imum, quia ut ibi inquit Christus, expedit ei qui scandalizat, ut suspenda-
 tur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum. Præma-
 xime si prælati sint scandalizantes, quia ut inquit Greg. prælatus tot mor-
 1 i tibus dignus est, quot exempla perditionis alijs tribuit. Et þad prædicta
 facit, q̄ coheretio hæreticorum adeos spectat, quos fugare debent tum ip-
 forum latratu, tum etiam baculo, sicut lupi arcenntur. ut dicit tex. in cap. j.
 43. distinct. quia ut inquit Gregorius in suo pastorali. & scribitur in c. sit
 rector. eadem distinct. sicut incauta locutio in errorem protrahit, Ita in-
 discretum silentium eos qui eruditiri poterant in errore derelinquit, & ad
 propositum inquit Pau. auctuum. xx. ad Epos. Attendite uobis, & universo
 gregi, In quo uos Spiritus Sanctus posuit Episcopos. regere Ecclesiā Dei,
 quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabunt lupi rapaces
 in uos, non parcentes gregi, & ex uobis exurgent uiri loquentes peruer-
 12 ut abducant discipulos post se, propter quod uigilate. Ex þquo patet, qđ
 Episcopi positi sunt iure diuino auctoritate Spiritus Sancti ad regimen
 Ecclesiar, & specialiter ad protegendum gregem domini a ltipis, qđ sunt
 hæretici, ut ibi dicit gl. callidi. n. sunt in fide, fortes in disputatione, crude-
 les in occisione, qui plerumq; exurgunt a scriptura sacra ab eis male inte-
 lecta, propterea dicit Ioan. in sua canonica, capitulo 2. ex uobis prodie-
 runt, sed ex uobis non erant, nam si fuissent ex uobis permanissent uti
 que uobiscum. Inde glo. ordi. ad Titum 4. inquit, hæretici sunt qui per ver-
 ba legis legem impugnant, proprium sensum instruunt uerbis, ut prauita-
 tem mentis suæ legis auctoritatē comendent, hoc igitur iure ordinario
 Episcopis competit suos subditos hæreticos comprimere, exemptos uie
 ro auctoritate apostolica, ut dicit text. in c. ad abolendam. in fi. de hære.
 & inquisitoribus iure delegationis Papalis. c. ne aliqui. de hære. li. 6. Set-
 uata semper forma cle. multorum. de hære. & c. pe. eo. ti. lib. 6.

1. Protestatio quæ fit à prædicantibus de fide quod non intendunt aliquid dicere contra fidem, eos excusat.
2. Protestatio in hijs quæ sunt fidei, quomodo diffinitur.
3. Praecepta affirmativa, seu negativa an sint semper obligatoria.
4. Rusticus & idiota errans in fide, credens quod ecclesia sic teneat, excusat tur ab heresi.
5. Prælati credere debent explicite articulos fidei, & ideo errantes in eis non excusat.
6. Protestans in mortis articulo, quod uult mori tanquam Christianus, non potest post mortem accusari de heresi.
7. Protestans non excusat omni, quin tencatur suum errorem reuocare.
8. Modus reuocandi errorem quem aliquis tenuit in his quæ sunt fidei.
9. Protestatio non prodest ei, qui tenet scire aliquam propositionem esse hereticam, & errat in ea pertinaciter.
10. Protestatio iuuat eum qui scripsit librum erroneum, & mortuus est, quia non potest de intentione interrogari.
11. Hereticus condens monasterium, si postea damnetur, illud monasterium non debet destrui, idem de quolibet bono opere.
12. Heretici damnati insignia debent destrui.
13. Heretici operibus damnatis tanquam hereticis intelliguntur etiam damnata quæ non sunt heretica.
14. Origenis homelie deberent legi sub commemoratione beati Hieronymi.
15. Protestatio non iuuat hijs qui fuerunt uel sunt heretici in omnibus, sed in aliisque.
16. Protestatio non prodest disputantibus de hijs quæ iam sunt diffinita ab Ecclesia.

DODECIMA QVAESTIO.



I. Vodecimo† Quæro, ad quid prodest protestatio quam saxe faciunt disputantes uerbo aut scripto, seu concionantes. Dum inquiunt, Ego protestor quod nihil intendo dicere, nec puto dixisse contra fidem, & si oppositum contingeret, uel contigisset, illud ex nunc reuoco, & retracto, & submitto me correctioni & determinationi. S.R.E. & quamuis Dom. Ioan. de Gerson. hanc materiam dilucide examinauerit, nihilominus calcando ejus vestigia iuxta theoricam.

- theoreticam utriusque iuris, quid de huiusmodi protestatione sit sentendum tenendumque scribam, & pro ut videmus multotiens, hec protestatio sumitur, ut color & velamen iniquitatis ab haereticis ad excusandas excusationes in peccatis, sic Arrius, Sabellius, & ceteri haeresiarchæ protestati sunt, nam non aperto Marte dicebant se opiniones suas assertere contra determinationem sanctæ Ecclesiæ, quos tamen secuta est universalis concilij damnatio, unde omissa protestationis diffinitione, q̄ in causis prophanis, & Ecclesiasticis practicari solet, quam late tradut, Bar. & moderni. in l. non solum. §. morte. ff. de operis noui nun. Abbas
- 2 & alij in c. cum. M. Ferrariensis, de consti. Pro sequar f̄ solum protestationem, quæ in his quæ fidei sunt fieri consuetit, est ergo hæc protestatio de qua agitur, professio, seu confessio fidei exterius facta ad ostendendum quid interius de fide sentiat protestans, Iuxta illud Pauli ad Rom. x. cor de creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Et Matthæi. x. qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre, quia ad fidei ueritatem, non solum pertinet ipsa credulitas cordis, sed etiam exterior protestatio, quæ sit non solum uerbis, quibus aliquis confitetur fidem, Sed etiam factis, quibus aliquis fidem se habere ostendit. Secundum illud Iaco. ij. ego ostendam tibi ex operibus fidem meam, & de quibusdam dicitur ad Titum. primo. confitentur se nosse Deum, factis autem negant, pro ut scribit. S. Tho. in ij. ij. q. 24. articulo. v. Vnde professio fidei exterior est de præcepto legis secundum præparationem animi, ut si homo sit paratus ad martirium cum adfuerit opportunitas, non tamen debet occasionem dare alteri iniuste agendi, sed si aliud iniuste ageret, ipse moderate tolerare debet, ut dicit idem Tho. in d. loco. arti. j. ad. iiij. Quia præcepta affirmativa non obligant ad semper, sed pro loco & tempore, ut ibidem. q. xl. art. ij. ad ij. & seruatis debitum circumstantiis quæ debent intervenire ut actus sit uirtuosus. Abb. post Antonio. de Burrio in c. nouit. colu. 9. de iudicijs. Petrus de Anch. in c. quod quidam. de pœni. & remissio. negatiua uero obligant semper & ad semper, quia prohibent actus peccatorum qui in omni tempore sunt mali. c. & si Christus. de iure iurando. S. Tho. in d. ij. ij. q. 33. arti. 2. ad primum, licet ipsa affirmativa præcepta includant etiam negatiua, ut in q. 43. artic. 3. ad primum, & ideo ad salutem necessaria est credulitas interior, & exterior protestatio. Sed ne nimis prolongetur materia huius protestationis, conclusive procedam, Prima conclusio est. Quia huiusmodi protestatio iugat Idiotam & ignorantem quando errat in his quæ sunt fidei, mores quadam ratione naturali, ut si quis Idiotæ seu rusticus dicat, quod filius in diuinis est minor patre, quod est haeresis damnata in concilio Niceno.

ceno. In quo trecenti & octo illustres patres fuerunt. c. canones. xv. distin&t.l. quicunque. C. de hæreti. cuius author fuit Arrius, qui tres gradus ponebat in Trinitate, Patrem maiorem, Filium minorem, & creaturam, & Spiritum Sanctum creatorem Filij, ut habetur in c. damnamus. de summa Trin. & in c. qui Episcopus. 23. dist. sribit Card. de Turre Crema. in c. quidam hæretici. 24. quæstione 3. Magister in 3. dist. 11. capitulo secundo. S. Tho. in pri. q. 27. arti. primo. & in iiii. libro contra gentes. capitulo. vj. & credat Ecclesiam sic tenere, non est hæreticus reputandus, nā dicit Inno. in rubri. de summa Trin. In fi. quòd in tantum ualeat fides implicita, quòd si quis eam habet, & credit quicquid Ecclesia credit, sed falso opinatur, ratione naturali motus, quòd Pater maior sit uel prior Filiu, uel quòd tres personæ sunt tres res a se inuicem distantes, quòd non est hæreticus, nec peccat, duimodo hunc errorem suum non defendat, & hoc ipsum ideo credat, quia credit Ecclesiam sic credere, & opinionē submittat fidei Ecclesiæ, quia licet male opinetur, tamen nō est fides sua, imò fides Ecclesiæ. c. damnamus in fide. de summa Trin. & hoc dictum Inno. sequuntur Bal. & modern. in rubri. C. de summa Trin. & inquiunt nō tandem ad excusationem rusticorum & idiotarum, qui sæpe inquiruntur de hæresi per inquisidores, idem dicit Ant. de Butrio in cap. j. §. sane. eod. tit. Ideo posui casum in rustico. & laico, quia in tali sufficit fides implicita, hoc est ut credat esse uerum quicquid credit Ecclesia, ut dicit Inno. in d. c. j. & Bal. in d. Rubr. & glo. in c. cum Christus. in fi. de hæreti. Secundum autem dicendum esset in prælatis, quia illi explicitè credere debent, cum onus docendi illos ipsis incumbat. c. inter cætera. de offi. ord. quod figuratum est per illud Iob primo, quòd boues arabant, & asini pasceban tur iuxta eos, quia uidelicet minores, qui significantur per asinos debent in credendis cohærcere maioribus, qui per boues significantur, ut dicit Gregorius in 2. moralium. sribit. S. Tho. in 2. 2. q. 4. art. 6. hoc tamen in telligo dummodo errorem suum non defendat, sed sit paratus corrigi, ut dicit tex. August. in c. dixit Apostolus. 24. q. 3. sub his uerbis, qui sententiam suam quamvis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis peperit, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. Idem probatur in cap. hæc est fides. in uerbo emendari. 24. quæstione 1. & gloss. in uerbo leui argu mento. in l. 2. C. de hæreti. Et illud dictum Innocentij sequuntur Anton. de Butrio, Cardin. Abbas & alij in Rubric. de summa Trinita. Felyn. in capitulo primo. de hæreti. Ioan. de Ana. in capitulo fir misime.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- misime.eo.tit.Card.in cle.j:§.porro.de summa Trin.Idem Card. in cle.
j. §.fi.q.2.in fi.de tisu:& idem in effectu dicit. S. Thom.in q. quem refert
- 6** Ioan.Lupi.in allega.sua de hæresi.col.v.Et † hanc protestationem utile
& ualidam esse attestatur Bartho.Cepo. in cautela. clv. incipien. bonum
& utile.præsertim in mortis articulo,quādo aliquis est inculpatus de hæ
resi,ut protestetur se fuisse catholicum & tenuisse & tenere fidem catho
licam,quam credit & tenet sancta mater Ecclesia, & cum eadem fide ui
xisse & uelle mori, & huicmodi protestatio multum allegabatur pro de
fensione Bonifacij Papæ,qui illam fecerat coram Cardinalibus,ut refert
Alberi.de Rosa.in Rubr.in fi.C.de hæret.similem protestationem faciūt
aduocati quando defendunt causas illorum , qui accusantur de hæresi,
didentes,ego suscipio defensionem illius si & quatenus catholicus est, ne
incident in fautoriam hæreticorum.c.si aduersus.de hæreticis. ut inquit
Alberi.de Rosate in 3 .parte statutorum.q.3 2.incipien.Item querit ipse
- 7** Gandinus.Nec † omnittendum est secundum Ioan. de Gers. quod licet
tales errantes non iungant errori suo pertinaciam , & sic quod non sunt
puniendo pœnis hæreticorum,nec infamia notandi sunt,tamen corripiē
di per reuocationem erroris ne disciplina matris Ecclesiæ deseratur. Fa
8 cit. excommunicatorum,& ibi glo. 2 3. q. 5. & talis reuocatio non de
bet fieri sub nomine erroris,quia si sic fieret reuocatio , reuocans men
tiretur,dum diceret se errasse stante tali conscientia , quod non est facie
dum,quia mendacium prohibetur.c.ne quis. 2 2. q. 2.glo. in c. cupietés.
in prin.de electio.lib.vj.c.j.de iura.calu.Inno.in c. olim. de resti. spolia.
& hoc exemplo Augustini dicendum est, qui multa prius nescienter erra
ta post modum absolute correxit sub nomine retractionis, uel alio si
mili loquendi modo qui reuocationem denotabat,utēdo talibus uerbis,
temere dictum est, nimis inconsiderate dictū est,hoc improbo,hoc non
approbo,hoc mihi non placet.& patet in c.fi. 2 6.q.4.c.uides. 2 3. q. 6.c.
negare non possum. 8. distin.& in multis alijs decretis. Sed illud dictum
Inno.limitari potest , nisi ille error esset in talibus in quibus nulla potest
allegari ignorantia,ut dicit Card.in clemen.j. §.porro. de summa Trini.
col.fi.
- 9** **S E C V N D A** Conclusio est, q̄ hæc protestatio generalis de fide nō
iuuat illum,qui errat in aliqua speciali assertione catholica pertinaciter,
quam explicite tenetur scire, uel conuincitur errare testibus , uel legiti
ma probatione,nam licet dicat se credere, quod Sancta Romana Eccle
sia credit,tenet,& prædicat, hoc sibi non prodest , omnes enim hæretici
qui hodie sunt,& fuerunt,hanc protestationem pro uelamine suæ prau
tatis accipiunt,didentes protestor,quod ego uolo esse, & mori catholi

cus Christianus , & si scirem has assertiones meas esse contra fidem catholicam ego illas reuocarem,& tamen persistunt in suis falsis assertiōnibus pertinaciter,& isti proprie sunt hæretici,quia confitentur fidem in generali,& illam ueram credunt,& in aliquibus particularibus pertinaciter discredunt,ut dixi supra in prima.q.hæc enim simul possunt stare, ut declarat dictus Ioan.de Gerlo.allegans Aristotelem,qui dicit,quod contingit aliquid scire in generali,& illud uel nescire, uel de illo dubitare in particulari, & hæc conclusio firmatur per dominos de rota in decisione Dccclxxv.Incipien.Accusatus de hæresi,in antiquis, ubi concluditur contra quendam,qui conuictus erat dixisse hæreticalia quæ inficiabantur, & licet diceret se credere in sanctam matrem Ecclesiam , nihilominus ut hæreticus damnatur, quia non se supponebat correctioni Ecclesiæ confitendo peccatum suum.c.ad abolendam.in princip. de hæreti. cum alijs ibi late deductis.eadē decisio repetita est in decisionibus antiquioribus, sub titulo de hæreti. nam iste errans particulariter & explicite circa ea quæ sunt fidei non querit cauta sollicitudine ueritatem fidei sicuti debet,nec obedit qualitatæ,& sufficienter sibi ostensæ,non solum credendo interius sed exterius profitendo , & ideo ostendit se non paratum corrigi,ut in d.c.dixit Apostolus.& d.c.hæc est fides,& talis protestatio est contraria facto, quæ non iuuat, Imo per contrarium factum recedit protestans a protestatione,ut est glo.ordi.in c.tua nos.de sponsa. & scribitur in d.c.cum.M.& in d.g.morte. quod quando quis dicit ore se credere,& factis negat,non iuuat protestatio.c.æstimant. xj.q. 3. ut dicit Hostien. quem sequitur Imo.in rubri.de summa Trin.q.x.nam factio datur voluntas intelligi.l.reprehendenda.C.de inst.& subst.l.de quibus.ff.de legi.nec illa protestatio tollit scandalum datum , neque captiuat intellectum sub Deo in obsequium fidei,ut dicit Pau.ij.ad cor.x.& stat cum infidelitate, cum scandalo, tumore, & arrogantia , quæ à communiter accidentibus vigent in hæreticis,ut in c.hæresis.cum seq. 24. q.3. & ideo iste protestas si reconciliari uult Ecclesiæ debet absolute & non conditionaliter confiteri hæresim, quia bonarum mentium est agnoscere culpā ubi culpa non est,ut dicit Gregorius.& habetur in c.ad eius.in fi.v.dist.& in c.ij.de obserua.iceu. quanto magis ubi est,& etiam hæresim simpliciter abiurare, vt in c.ego Berengarius.de pœni.dist.ij.

10 - T E R T I A †Cōclusio est, q hæc protestatio iuuat eum ab hæresi qui librum scripsit erroneum,ipse tamen liber damnandus est,ut est tex. iuncta gl.pe.in c. damnatus. de summa Trin. ubi scripta Abbatis Ioachin tanq hæretica fuerunt damnata, ipse tñ Ioachin non damnatur tanq hæreticus,quia fuerat protestatus, q ipse confitebatur illam fidem, quam sancta

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

sancta Romana Ecclesia tenet & credit, & hoc ideo est in d.c. secundum
 Ioan.de Imo. in 4.colu. quia aliter non poterat constare de eius intentio
 ne, ex quo erat mortuus, alias autem non statur regulariter scripture scri
 bentis in sui commodum, sed in præjudicium sic.l. publica. §. Titus. ff. de
 positi. cum ibi allegatis per eum, & siuueret & pertinaciter staret in suis
 erroneis scriptis, essemus in casu præcedentis secundæ cōclusionis, quid
 11 protestatio ei non patrocinaretur. Ex quo. c. damnamus possunt colligi
 duo notanda, primum est, q̄ si aliquis existens hæreticus monasteriū edi
 ficauerit, uel aliud opus piūm fecerit, & postea damnetur de hæresi, quid
 illud monasterium uel opus non destruitur, quod probatur in illo text. in
 uerbo, maxime, quia sensus literæ est, q̄ delictum Ioachin non debet ob
 esse monasterio, cuius ipse fuit inititor, maxime cum ipse scripta cor
 rigenda submisserit dispositioni sedis Apostolicæ, quasi dicat per hanc
 dictiōnem, maxime, q̄ idem iuris sit si non se submisisset dispositioni se
 dis Apostolicæ, & sic fuisset hæreticus pertinax, quia dictio, maxime, stat
 comparatiue, ponens idem in casu contrario, seu subintellecto, sed ma
 iorem rationem in expresso. glo. in c. ad abolendam. de filijs presbytero
 rum, Bar. in extrauaga. ad reprimendum. in uerbo, maxime. glo. not. in l.
 illud. ff. ad. l. acqui. moderni. in l. j. ff. de offi. eius cui māda. ita dicunt Car
 di. Ioan. de Imo. & Abbas in d.c. damnamus. colu. pe. Arbitror tamen q̄
 si institutor illius monasterij, uel alterius operis pīj de hæresi damnare
 tur, etiam si eius arma essent depicta seu sculpta in opere illo, quid abra
 di & destrui deberent, ne memoria eius in opere illo remaneret. arg. eo
 rum quæ dicit Bar. in Leorum. ff. de pœnis. sequitur Ludo. Ro. in singula
 12 tri suo. cccclxxx. Incipien. eorum arma. Secundum notabile est, quid
 licet dicta hæretici reprobentur, & non sint recipienda, quia damnato au
 thore damnantur & cius opera. in c. fraternitatis. de hæreti. tamen hoc
 intelligitur de operibus erroneis, & hæreticis, non de eis quæ bona sunt
 & catholica, quod probatur in d.c. damnamus, ibi, in hac parte defende
 re uel approbare præsumpscerit, ergo in alijs sic. ad quod facit quod in
 quit August. in c. si quid ueri. 37. dist. & in c.j. xix. dist. saluo tamen hoc,
 quid dicet eius dicto stetur ut uero, non autem statur ut habeamus au
 thoritatem ab illo, & sic ut uerum, non ut authorizabile approbatur, ut
 concludunt Ioan. Andre. Cardi. Ioan. de Imo. & Abbas in d.c. damnamus.
 in fin. & sic dicta catholica authoris damnati recipiuntur ut rationabi
 lia, non autem ut authorizabilia, ut inquit Hostien. in d.c. fraternitatis.
 Hoc tamen limito, nisi summus Pontifex prohibuerit etiam bona opera
 alicuius hæreticillegi, & recipi, quia tali prohibitioni parendum est, &
 non sine ratione, quia plerumque latet uirus in scriptis hæreticorum, &
 etiam

etiam in memoria eorum deleatur de terra uiuentium , & propter ea de scriptis Origenis in c. sancta Romana Ecclesia. §. Item Origenis.xv. dist. sic habetur. item Origenis non nulla opuscula quae uir beatus Hieronymus non repudiat legenda suscipimus, reliqua autem omnia cum auctoritate suo die simus renuenda. Et tamen ideo esset conueniens , quod quando in Ecclesia legitur aliqua homelia Otogenis. illa deberet recitari sub commemoratione beati Hieronymi, dicendo , homelia Origenis secundum beatum Hieronymum, ut probatur in dicto.c. Sancta Romana. unde dicta erronea haereticorum non sunt exponenda nec alleganda nisi ad eorum reprobationem, ut habetur in sessione octaua concilij , uide omnino limitationes ad.c. fraternitatis. per Alex. in c. noli. 9. distin.

15 Q U A R T A conclusio est, q[uia] protestatio catholica de fide cum reuocatione particulari alicuius erroris non iuuat illum , qui fuit haereticus, quominus declarandum sit illum fuisse haereticum , & sic quod damnatur ad carcerem perpetuum.iuxta.c.pe.de hære. cum confiscatione bonorum, ut in c. uergentis.co.tit.& c. cu[m secundum leges.eo.tit.lib. vj. Iuuat tamen eum dicta protestatio cum reuocatione , ut non iudicetur haereticus pertinax , nec tradatur curiae seculari. in c. ad abolendam . in prin. de hære. Sed ut reconcilietur græmio sanctæ matris Ecclesie, & absoluatur ab excommunicatione quam incurrit propter haeresim.c. ut officium. §. si uero. de hæreti.lib.vj. quo autem tempore dicatur redire haereticus ad Ecclesie unitatem ad hoc ut admittatur ad misericordiam , si ante sententiam, uel post, quia late hoc examinaui in c. j. q. xij. de hæreti.

16 lib.vj.ad ibi dicta me remitto. Et tamen ex huiusmodi protestatione resultat singularis effectus in his quæ fidei sunt, q[uia] protestans excusat[ur] à pertinacia. Vnde disputantes de his, quæ fidem tangunt, sape protestantur, vt dicit Card. in d. §. porro. intelligo tamen quod isti disputent de his quæ non sunt diffinita ab Ecclesia, quia de his quæ sunt diffinita licita non est disputatio, sicut licita erat ante eorum diffinitionem & decisionem, ut scribit Sicut. in cle. j. de summa Trinit. & Anto. de Butrio in c. cum Christus. de hære. & de his loquitur glo. in l. nemo. C. de summa Tri. & fide catho. & Bal. in l. si possessor. §. Ait Senatus. uers. quanquam. ff. de peti. hæred. & gl. in c. quis nesciat. 9. dist. vbi dicit q[uia] licitum est disputare ad maiorē intellectū super nouo & iueneri testamento, & ibi scribunt Arch. & Domi. sed de his quæ diffinita sunt & certissima credulitate tenēda non est disputandū, & ideo dicebat Io. de Gerso. in d. prima parte, q[uia] corripiendi sunt illi q[uia] protestatur, q[uia] non intendunt aliqd asserere, sed disputative loq. & ponunt cōclusiones, Deus est omnipotēs, Deus est trinus & unus, quasi videlicet cōclusiones tales, non in certissima credulitate, sed sub p[ro]babilitate tradis posint,

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

di possint, & ideo sicut dubius in fide infidelis est, sic dubie profitēs certam fidem, neque tamen est negandum , quin protestatio seu submissio reuerentialis fieri possit , sicut egit Apostolus conferendo Euangelium suum, de quo certus erat per reuelationem, cum Petro & alijs Apostolis, quibus tamen oppositum si fieri potuisset, nequaquam credidisset . ut habetur, sed quia in præmissis dubitari posset de qua disputatione hæc intelligantur, ideo subijcio sequentem quæstionem.

S V M M A R I V M.

- 1 *Disputare a liceat de fide catholica, & arguitur primo quod non.*
- 2 *Disputare licitum uidetur de fide catholica.*
- 3 *Disputare de fide catholica quando liceat.*
- 4 *Laicis quando liceat de fide catholica disputare.*
- 5 *Intellectus. §. inhibemus. c. quicunque. de hære. lib. 6. communis ibi reprobatur.*
- 6 *Laici a quibus spiritualibus prohibentur.*
- 7 *Laici non doctrantur in theologia.*
- 8 *Argumentum a contrario sensu quando non ualeat.*
- 9 *Constitutio iudæorum de non legendō aliqua capitula Bibliae.*
- 10 *Lex non est restringenda ab homine, nisi ab alia lege.*
- 11 *Intellectus. d. §. inhibemus. corroboratur.*
- 12 *Laicus disputans de fide catholica peccat.*
- 13 *Disputari de fide catholica non debet dubitando.*
- 14 *Disputare de fide catholica licet, hæreticos confutando.*
- 15 *Disputare de fide licet, gratia elucidanda ueritatis.*
- 16 *Disputationis commoda multa sunt.*
- 17 *Disputatio de fide fieri debet coram sapientibus.*
- 18 *Disputatio de fide cum infidelibus non est facienda coram ignorantibus non solicitatis ab hæreticis.*
- 19 *Prædicatores cauti esse debent, ne prædicando faciant titubare animos audiencium in his quæ fidei sunt.*
- 20 *Disputatio de fide cum infidelibus necessaria est fieri coram simplicibus sollicitatis ab infidelibus.*
- 21 *Disputans contra hæreticos debet esse doctus in philosophia.*
- 22 *Disputandi modus tenendus contra hæreticos, aut infideles, seu iudæos.*
- 23 *Locus ab authoritate sacrae scripturæ est firmissimus.*
- 24 *Scriptura sacra uittatur dictis philosophorum, & sancti doctores sacra scriptura, & dictis aliorum doctorum, sed diuersimode.*

Interpretatio

- 25 Interpretatio est duplex secundum iuristas. s. necessaria & probabilis.
 26 Trinitatem personarum in diuinis qui vult probare ratione naturali dupli
citer derogat fidei.
 27 Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, quomo
do intelligitur.
 28 Miracula possunt allegari in disputatione contra hæreticos.
 29 Mundi conuersio facta fuit miraculose per idiotas & simplices.
 30 Mahometus cum potentia armorum, non cum miraculis sequaces habuit
sua sectæ cultores.
 31 Disputandi modus contra mahometanos.

DECIMATER TIA QVAESTIO.

Decimotertio† Quæro, an licet alicui siue clericu uel laico de fide catholica seu sacra scriptura publice seu priuatim disputare. Et vñ dicendum q[uod] non licet, per tex. Aug. in c. quis nesciat. 9. di. dum dicit, q[uod] de scriptura sancta nec disputari potest. Sed o hæc disputatio expreſſe & formaliter prohibetur in l. nemo. C. de summ. Tri. & fide catho. ubi dicit, q[uod] nemo clericu uel laicus de fide christiana publice turbis coadunatis & aduenientibus tractare conetur in posteru, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirens, quia iniuria fieret conciliis generalibus, si quis semel iudicata, & recte disposita reuoluere, & publice disputare contendit, nam non solum liii disputantes uenient contra fidem uere expositam, sed etiam iudæis & paganis ex huiusmodi certamine propallant ueneranda misteria, quæ lex est canonizata fin S. Tho. in 2. 2. q. x. arti. 7. facit. c. si ad nos. 96. d. sed omnia quæ ad fidem pertinet sunt per sacra concilia determinata, ergo grauiter peccant, & iniuriam concilijs faciunt, si qui de eis quæ sunt fidei publice disputare præsumat. Tertio, dicit Apostol. 2. ad Thimot. 2. noli uerbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersiōnē audientium. Sed disputatio publica non potest fieri sine contentione uerborum, ergo non est publice disputandum. Quarto, disputatio argumentis agitur, sed argumentum estratio rei dubiæ faciens fidem. capitu. forus. de uerbo. lignifica. ea autem quæ sunt sacræ scripturæ, cum sint certissima, non uidetur q[uod] ducenda sint in disputationem, ut in d. ca. quis nesciat. ergo de eis quæ fidei sunt siue de sacra scriptura non est disputandum. Quinto, hæc prohibitio disputandi de fide uidetur fortius inhibita laicæ personæ, ut neque publice neque priuatim possit de fide catholica disputare, ut est tex. in ca. quicunque. §. inhibemus. de hæretic. libro 6. & in eo tacta

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- videtur canonizata dicta.l. ne mo. C. de summa tri. facit. c. cum ex iniuncto. de hære. Ex faduero tamen est communis usus scholasticorum, doctorum, theologorum, qui quotidie disputant de sacra scriptura, de mysterijs Christi, & aliis ad fidem spectantibus, ut patet in summa Alexadri. & in scriptis Alberti magni. S. Thoma, & Scoti, & aliorum, & in scholis hoc frequentatur, & uideamus doctos laicos in publicis disputationibus respondere, & arguere in materia fidei catholicæ, præsertim in capitulis generalibus, & prouincialibus religiosorū coram populo de his quæ fidei sūt disputat, & conueniunt in locū idiotæ, & vulgares homines, qđ cōfirmatur ex eo qđ scribitur actuū. ix. qđ Paulus conualescet. & cōfūn debat iudæos loquens gētibus & disputās cum grecis. & idem legitur de Stephano actuū 6. Sed pro intelligentia huius quæstionis, inhibendo uestigiis sancti Tho. Alberti magni, Archi. Domi. Car. de Turie Crem. & Car. Ale. respondebo ad titulum quæstionis per conclusiones. Et primo ex parte disputantis erunt quatuor conclusiones.
- ¶ Prima conclusio est, qđ laicæ personæ nō licet publice uel priuatim de fide catholica disputare, & si contrafecerit sententia excommunicationis est innodandus, ut in d. §. inhibemus, ubi glo. intelligit laicam personam, illiteratam more ultramontanorum, qui illiteratos uocant laicos, literatos uero clericos, & propterea dicebat Tullius de creatione mūdi, parentem huius uniuersitatis inuenire difficile est, & cum quis inuenit indicare in vulgus nephias est, quem refert Ioan. And. in d. §. inhibemus,
- Et lecūdumtēum ibi ille tex. intelligitur de illiterato, & pro hoc facit gl. in l. fi. C. de senten. ex peri. recitan. & ad hanc quæstionem omnino uidet Car. in c. cum quibus. 24. q. 3. & in c. ubi nam. 96. di. idem tenet. d. Cardi. de Vio in apostillis ad S. Tho. in 2. 2. q. x. arti. 7. dicens. qđ ideo d. §. inhibemus loquitur de laicis, quia communiter laici, ut in pluribus non sunt docti in fide ut sint theologi & sufficentes ad hoc, & sic leges feruntur de communiter contingentibus. l. nam ad ea. ff. de legibus. & subdit quod a laico docto posset de fide disputari, quando casus esset, & ideo licet in uerbis comprehendenteretur laicus doctus, in prohibitione tamen quo ad mentem esset a dicta prohibitione exclusus, quæ uerbis præponenda est, ut est textus in l. non dubium. C. de legibus. capit. Marcion. prima q. prima. ca. Intelligentia. de uerbo. significa. & demum concludit, qđ huiusmodi laici disputant de fide materialiter tantum, & gratia exercitij, uel potius honoris, & a nullo prælato reprehenduntur, seruata modestia conclusionū & arguendi modo in materia fidei. Sed mihi uidetur quod iste intellectus datus ad dict. §. inhibemus, quod intelligatur delaico illiterato, quod prohibeat ab huiusmodi disputatione, eo quia illitera-

- illiteratus, & nō ideo quia laicus, est ualde absurdus, quia litera obſiſtit.
nam laicus proprie capit in iure non pro illiterato, sed pro ut distin-
guitur a clerico. in c. duo sunt genera. xij. q. j. c. si iudex laicus. de fent. ex-
com. glo. in c. j. de procu. lib. vj. unde sanior est intellectus, ut censeatur
prohibitus laicus a fidei disputatione, siue si literatus, siue non, ut dicit
6 ibi Phi. Fran. post Domi. Similis† prohibitio est, ut non possit prædicare.
c. cum ex iniuncto. in princi. & c. excommunicamus. §. quia uero, & ex-
presius in c. sicut. de hære. tradit aliqua Hostiæ. in summa de hæreti. §.
contra pœna. sicut à multis aliis spiritualibus prolibetur. c. decernimus.
de iudi. nam non potest esse iudex uel arbiter in causis spiritualibus. Spe.
in tit. de fente. §. 4. uersi. pe. nec se intromittit de spiritualibus c. contin-
git. de arbitris, nec potest stare in choro cum clericis. Bal. in l. ij. C. de sa-
cro. Ecclesi. c. j. de uita. & honest cleric. Et ratio nulla uidetur redi pos-
ſe, nisi quia sic placuit conditori illi: us. §. ut ibi sentit glo. quia non om-
nium quæ a maioribus nostris tradita sunt ratio redi potest, nam suffi-
cit sic esse scriptum. l. non oportet. ff. de legi. plura traduntur per mo-
derniores in c. si quando. de rescrip. nisi forsam sumeretur ratio ex. c. de-
cernimus. & c. quanto. de iudi. faciunt in arg. ad hæc. l. consulta diuinalia.
7 C. de testa. & l. repetita. C. de Episco. Hinc ſt q̄ in pluribus uniuersita-
tibus studiorum generalium non doctoſatūr laici in theologia nisi prius
ordinem ſacrū ſumpferint, ut poſt doctoſatum non liecat ad laicalē ſta-
8 tum redire. arg. c. cū ex eo, de elec̄tio. Nec † obſtat ſi dicatur, q̄ ſi laicus
phibetur a fidei disputatione et̄ literatus, ergo clericus illiteratus admit-
tendus eſt, arguendo a contrario ſenſu, quod argumentum ualeat. l. j. §. hu-
ius. ff. de offi. eius cui manda. eſt iuris. quia dico hoc argumentū non pro-
cedere quando ſequitur absurdus intellectus. l. conuenticulā. C. de Epis.
& cler. Card. in cle. j. de iudæ. col. fi. absurdum eīm eſt q̄ clericis illiteratus
poſſit de fide diſputare, cū in hiſ q̄ ſidei ſunt par culpa ſit decipere & de-
cipi. c. ſi cupis. 16. q. i. l. culpa. C. de mathema. in q̄bus (ut inq̄t Augusti-
ni lib. j. de Tri. c. 3.) ubi q̄ritur unitas Trinitatis, Pater & Filius & Spi-
ritus Sanctus, nec periculosis alicubi errat, nec laboriosius aliqd q̄ritur,
nec fructuosius aliqd inueniēt, unde imperiti non ſunt admittendi ad diſpu-
tationē, q̄a imperitus matheſeos riſui patet ſi aduersus philoſophos diſpu-
tati ignorans dogmata philoſophorū. c. q̄ de mense. 37. diſt. turpe eſt
eīm decertanti ſi ignorat ius in quo uersatur. l. ij. §. Seruius. ff. de origi. iu-
ris. ſacra eīm misteria fidei nō ab ignariſ ſed a ſapiētibus traſtanda ſunt.
9 Et contra hos idiotas de ſacra ſcriptura diſputantes indignari debet p-
lati ſicut indignat Hier. in prologo Bibliæ. cap. 6. cū hiſ eſte non p̄nt ſine
doctore qđ cupiunt, inde dicit Hiero. in p̄fatione homeliaſ ſuas edidit.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

Sup catica, q̄ facta fuit cōstitutio inter h̄breos sui t̄pis, ne quis iudæus plebeius, & popularis pr̄sumeret legere librum cantorum Salomonis nec tria prima capitula libri geneseos, nec primum capitulo Ezechielis nec totam illam partem, a 44.c.usq; ad finem eiusdē libri, eo q̄ ī his qua tuor partib. continentur misteria & secreta, p̄fundissima & ineffabilia, iō solis clericis peritissimis magistris cōceditur sacræ scripturæ disputatio, & nullatenus idiotis, quia ut inquit Arist. in primo elenco, qui virtutes uocabulorum ignorant de facili decipiuntur. facit l.j. & ibi gl. ff. si cer. pe. & Isidorus ait in primo Ethimo. n̄iſi nomen rei sciueris cognitio 10 rei perit. Sic ergo layco q̄uis literato non licet de fide disputare publice uel priuatim, q̄a d.ſ. inhibemus. hoc sibi interdicit, & huic interdicto parendum est, nec ēt clerico illiterato hoc licet, ut patet p̄ prædicta. q̄cqd 11 sentiat Io. And. in d.ſ. inhibemus. Vnde uerba legis non sunt restringenda, n̄iſi exp̄ſſe constet minus esse intellectū q̄ scriptum. ideo lex ḡnaliter loquens generaliter debet intelligi. l.j. ſ. ḡnaliter. ff. de lega. præsta. l. de p̄cio. ff. de publicia. & c. si Romanorum. 19. di. gl. in l. 3 ff. de of. præsidis. Bar. & alij in l. q̄uis ubi moderni. ff. de in ius uoca, & dicit Bal. in l. in fraudem. ſ. fi. per illū tex. cum gl. ff. de test. militari. q̄ ubi statutum nullum casum excipit, nec iudex debet excipere. facit q̄ inquit Bal. in l. 3. ſ. fi. p̄ illū tex. ff. ne q̄s cum qui in ius uo. est ui exi. q̄ lex debet simpliciter intelligi prout iacet, nec dēt subauditio aliquid extrinsecum. & ideo d.ſ. & si uidea tur p̄durus, q̄ laicus ēt literatus non possit de fide disputare, pro ut scri p̄ū est, sic seruari debet, ut l. prospexit. ff. qui &, a, qui. de cuius intellectu scribit Ias. in l. non dubium. C. de legi. col. 6. nec obstat illa restrictio quā doctores faciunt ad dictu. n. ſ. de laico illiterato, quia ex quo talis restrictio nō p̄batur iure, illa nō est attēdēda, præsertim q̄a trahūtur uerba ad impropriū intellectū, & idcirco si alia lex non assignatur, standum est p̄ priā significationi uerborum. l. j. ſ. si is qui nauem. ff. de exercito. l. nō aliter. ff. de leg. 3. ut scribit Bar. in d. l. non dubium. col. 3. Et t̄ sic laicus disputans publice uel priuate de fidē peccat mortaliter, quod patet, quia licet ipso iure excommunicatus non sit, excōmunicari tamen p̄t, quia excommunicatio non p̄fertur nisi pro mortali. c. nemo Ep̄orum. xj. q. 3. facit. c. quotidie. & c. panē de altari. de consec. d. 2. S. Tho. in 4. d. 18. & ille usus allegatus est potius corruptela, quia contra iuris prohibitionem. 12 SECUND A t̄ conclusio, q̄ non licet de sacra scriptura siue de fide disputare, tanquam de ea dubitando, nam sic disputans ueritatem fidei p̄ certo non supponit, Sed ipse argumentis experiri intendens procul dubio peccat, tanquam dubius in fide, & ideo infidelis est. c. j. de h̄re. & de tali disputatione loquitur August. in c. quis nesciat. 9. distinct, dicens de scriptura

scripturā sanctā nēc disceptari, nec disputari pōt, & gl. notabili: in c. uos ad fidem. 96.d. & ita loquitur tex. in l. nemo. C. de sum. Tri. quæ est canonizata in c. maiores. 24.q. i. ratio est euidens, quia cum sacra scriptura & fides catholica sit ex reuelatione diuina, & disputans eam certissimam non præsupponat, grauiter Deum offendit, merito tanquam dubius in fi de hæreticus est d. c. j. quia nephias esset dicere q̄ scriptura mentiatur. ca. quid ergo. 24.q. 5. Immo quod in ea est scriptum debemus defendere usque ad sanguinis effusionem. c. sunt quidam. 25.q. i. c. ego solis. ix. di.

14 ¶ Tertia † cōclusio est, q̄ de sacra scriptura licet disputare, & de fide ad confutandum errores, & ad eius defensionem contra hæreticos, ut fecerunt Stephanus & Paulus, Augu. Hier. & alij sancti plures qui fuerunt fortissimi athletæ contra hæreticos, ut colligitur ex dictis S. Tho. in d. 2. 2. q. x. arti. 7. & dicebat Pau. de conditionibus Episcopi ad Titu. j. oportet Ep̄m esse &c. amplectentem eum, qui fūm doctrinam est, fidei in sermone, ut potens sit exhortari in doctrina sua, & eos qui contradicūt argere. Et prædicta probantur in l. qm̄. C. de Ep̄s. & cle. p̄ quam. l. dicit Bal. in d. l. nemo. q̄ pro defensione fidei, & ad uincendum hæreticos licitū est disputare, & nō q̄ subuersione fidei. In dubio aut qui est bene instrūctus in fide, & qui est catholicus presumit disputare pro fidei conseruatione, se eus de indoctis & nō catholicis, quia non præsumuntur disputare pro fidei conseruatione, sed pro subuersione, ut considerauit d. l. nemo, ut est

15 ibi de mente Bal. ¶ Quarta † conclusio est, disputare de sacra scriptura ad exercitium gratia elucidationis maioris ueritatis eorum quæ in sacra scriptura continentur, assignando ad ea rationes, & similitudines ad fidei confirmationem, laudabile est, & meritorium. pro quo facit gl. In d. l. nemo. in uerbo requires. ubi dicit, q̄ causa addiscendi in scholis licitum est disputare, nā de singulis dubitare non est inutile fūm Aristotelem in prædicamento relationis in topi. Bar. in proh. ff. §. & antea. Siculus in consi. xl. clementissimus. lib. 4. uel causa conuincendi hæreticum, ut in conclusione præcedenti. & in l. quoniam. C. de Ep̄s. & cle. inde dicit Bal. in l. si posse fessor. §. quanquam. ff. de peti. hære. quod dictum causa disputationis nō probat opinionem loquentis. Et † facit ad excitationem disputationum, qui per modum disputandi s̄pē arguunt, etiam contra articulos fidei, non ergo hoc est illicitum in scholis & in loco disputationum, secus si non per uiam disputationis, sed pertinaciter instaret in ijs erroribus, & dicit Sapientia Eccl. 24. qui elucidant me uitam æternam habebunt, & Dani. 12. qui erudiunt multos fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates, & ideo prælati debent obseruare quod dicitur Petri 3. ut parati sint omni poscenti rationem dare de ea quæ in ipsis est fide &

Spe, maximus quidem fructus ex disputatione prouenit, ideo inquit Aristoteles. 3. metha. quod ueritatem inquirentes sine dubitatione similes sunt nescientibus, quo ire debeant, & in 7. Ethic. ait. non sufficit verum dicere nisi est causa falsitatis assignetur. & in pri. topico. poteris ad utramque partem dubitare, in singulis speculabimur verum & falso, & dicebat Sempronius apud celestinam. c. j. quod sol reuerberatus fortius calefacit, & clavis repercussus fortius stringit, notando enim & disputando veritas inuenitur. gl. in e; cum Ioannes. de fide instr. & tex. in l. munerum. §. mixta. ff. de mune. & hono. inde est quod uiā ferro aperit quod per contraria procedit, vt dicit Bal. in l. praecibus, colu. v. C. de impub. & alijs substi. & in l. si pecuniā. ff. de condi. obcam. & inquit Hiero. in libro 3 pelagianos, quod schola socraticorum consueverat adducere omnia quod dici possent ex utraq; parte, ut magis perspicua fieret ueritas. Ex parte, uero audiētiū sunt tres conclusiones. Prima Conclusion, quod coram sapientibus & in fide firmis licitum est disputare de fide, quia in hac disputatione nullum uersat periculum. Imò ueritas semper tractata magis splendescit in lucē, & fructus diuinus est iustitiā sāpe recenseri. in c. graue. 35. q. 8. & dicit Papa Pius Epistola. 7. quod inter ceteras rationes, quibus lecta mahometica dānat una est, quod de sua lege disputationi uetus, ne eius falsitas detegatur. Sed etiam conclusione est, quod coram simplicibus idiotis & ignorantibus quod non sunt sollicitati seu pulsati a iudicis seu haereticis non est dispensandum de fide, quia periculum est, quorum simplicium fides ex hoc est minor, quia nihil diuersum audiunt, de eo quod credunt, & ideo non expedit ut audiant argumenta infidelium disputantium pro fidē, ut dicit, S. Tho. in d. q. x. art. 7. nam nonnunquam simplices huius modi intelligunt aduersariorum argumenta, & non capiunt solutiones, Inde incident plerunque in dubitatione nonē dannosam, & sic in haeresim, ut in d. ca. pri. de haereticis. Et ideo caueant populo concionantes ne in hanc disputationem coram uulgaribus prolabantur, facientes animos simplicium in fide firmos titubare, & generet scandalum, ut non eos comprehendat diuina misericordia qui habent, quod si quis scandalizauerit unus de pulchris istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspedit molam asinaria in collo eius & demergat in profundum maris, Matthæi. 14. Sed predicent Evangelium iuxta preceptum domini, Marci. 11. & pro hac conclusione facit tex. in d. l. nemo. C. de summa Trinitate. ubi interdicit disputare de fide Christiana publice coadunatis turbis, cum ex eo queratur occasio tumultus, & perfidiae, ubi dicit Saly. quod nec publice nec priuatim haec disputatione est licita coram turbis, quia ratio non est diuersa, & pro hoc est tex. in d. §. inhibemus. & etiam disputare clam coadunatis turbis est presumptio maioris doli, quia sic uidetur facere ut errores suos imprimat in plures audientes, & est presumptio, quod ex certa faciat scientia, & docens haere-

sim magis puniſt q̄ addi ſcōs. ut dicit Collectanus in c.j.de off. deſe. uertiſi.
 ad quartum. & gl.in c.pe. in uerbo puniendi. de hære. Bar. in l.cun&tos po
 pulos. col. 4.ver. quæſit illa uindi&a. C.de ſumma Tri. Car. in l.
 j.ſ. fane. de uſuris. oppo. j.intelligendo. pto ut dicit gl.in c.pc.de hæreti.
 quia ſi addiſcens peruenierit ad aetū ſimili pœna puniſt. ut docens. ut in
 l. quicunq; de hære. l.culpa. C.de Mathe. & in c. ſi cupis. 16.q. prima. Ter
 tia & conclusio eſt. q̄ disputare de fide coram ſimplicibus idious & igno
 ratiſbus ſollicitatis & pulsatis ab infidelibus & hæreticis. puta iudæis ſue
 paganiſ nitentibus ees coriūperc in fide. non ſolū eſt licitu. ſed neceſſa
 riū. ut dicit S.Tho. in d.ar. 7. dummodo reperiantur ad hoc aliqui ſuffi
 cientes idonei. qui errores conſutare poſſint. per hoc. n. ſimplices in fide
 conſirmabuntur. & tolletur infidelibus decipiēdi facultas. & ipſa taciturn
 nitas eorum qui refiſtere deberent. peruerentiibus fidei ueritatem eſſet et
 roris conſiratio. uñ Greg. in moralib⁹ dicit. ſicut incauta locutio in er
 rorē protrahit. Ita indiferentū ſilentiu eos qui eruditiri poterant in errore
 derelinquit. ut i c. ſit rector. 46. di. & quia in hiſ eſt poſſet eſſe periculu. ſi
 2 i argumenta aduersariorū nō conſutareſt. Ideoſ dicit Card. de Vio q̄ ad
 huiusmodi diſputationem pro fide contra hæreticos. non ſunt admittē
 di aliqui niſi ſunt in philoſophia bene exercitati. & aduersariorū rationes
 & authoritates optimè diſcutere ſciant. ita ut plene audientibus ſatisfac
 ciant. ſi de immortaliſtate animæ & de creatione mundi. & ſimilib⁹. foret
 contētio. ſic ergo cū iſtis eſt de fide diſputandū non ut in dubiū fides iſa
 reuoceſt. ſed ut ipſi aduersarij conuincan̄t. ut dicit gl.in c. cum uos. 24. q.
 3. ſcribit Io. de Imo. in c. damnamus. col. 4. de ſumm. Tri.

Primo non obſtat d.c. neſciat. q̄alogtur. qñ quis diſputaret de fide
 uel ſacra ſcriptura dubitādo. ut eſt diſtū. ſecuſ ſi cā dilucidādæ ueritatis
 uel contra hæreticos. ut eſt diſtū. & idē dico quoad fm. Tertio nō obſtat
 q̄ dicit Apoſtolus. q̄a ibi nō p̄hibetur totaliter diſputatio. ſed inordina
 ta. quæ magis fit contētione uerborum q̄ ſirmitate ſententiarum. Quat
 to non obſtat q̄ argumentum eſt rci dubiæ faciens fidem. quia dico qđ
 non dēt diſputari de eis quæ ſunt fidei quali de eis dubitando. ſed p̄ uer
 itatē manifestandā. & errores conſutandos. oportet. n. ad fidei cōfirma
 tionem aliqñ cum infidelibus diſputare qñidoque fidem defendendo. ſe
 cundum illud 1.Pc. 3.parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcēti voſ
 rationem de ea quæ in uobis ſpe & fide. quandoque ad conuincendos hæ
 reticos. ſecundum illud ad Titu. primo. ut ſit potens exhortari in doctri
 na ſana. & eos qui contradicunt arguere. Adt quintum uero dico. ut in
 prima cōclusiō. Et in hac diſputatione cōtra hæreticos eſt maxime ad
 vertendum. Aut. u. aduersarius admittit ſacrā ſcripturam. ant̄ non admittit

tit, primo casu probare possumus fidem nostram authoritatibus sacræ scripturæ scilicet noui & veteris testamenti, quod est per reuelationem. nam vt inquit. S. Tho. in primo opusculo suo contra Græcos. c. 30. fides nostra non habet autoritatem neque ab Angelis, neq; ab aliquibus miraculis factis, sed a reuelatione Patris per Filium, & Spiritum Sanctum, licet etiā Angeli ea quæ sunt fidei nostræ reuelauerint aliquibus, vt Zachariae & Mariæ, & etiam Ioseph, & ēt ad fidei robur miracula plurima facta sunt, & sic per vnum articulum argumentamur contra hæreticos negantes alium. sic Apostolus. j. ad cori. 15. ex resurrectione Christi argumentabatur ad resurrectionem communem probādā, ut inquit, S. Tho. in pri. parte. q. j. art. 9. subdens q̄ argumentari ex sacra scriptura est maximè proprium in hac materia fidei, eo q̄ principia huius doctrinæ per reuelationem habentur, & sic oportet q̄ credatur authoritati corū quibus reuelatio facta est, nec hoc derogat authoritati huius doctrinæ.

23 Nāflicet locus ab authoritate quæ fundatur super ratione humana sit infirmissimus locus, tamen ab authoritate quæ fundatur super reuelatio nem diuinam est efficacissimus, vtimur tamen in sacra scriptura ratione humana non quidem ad probandum fidem (quia per hoc tolleretur meritum fidei) sed ad manifestandum aliquā alia quæ traduntur in hac doctrina. cum igitur gratia non tollat naturam sed perficiat, oportet quod naturalis ratio subserviat fidei, sicut & naturalis inclinatio voluntatis ob sequitur charitati. vnde & Apostolus dicit pri. ad cor. 10. in captiuitate

24 redigētes omnem intellectum in obsequium Christi. Et finde est, quod ēt authoritatibus philosophorum sacra doctrina vtitur, vbi per rationem naturalem veritatem cognoscere potuerunt, sicut Paul. actuū. 17. Inducit verbum Arati dicens. sicut & quidam poetarum vestrorum dixerūt, genus Dei sumus. Sed tamen sacra scriptura huiusmodi authoritatibus vtitur quasi extraneis argumentis & probabilibus. Authoritatibus autem canonicae scripturæ vtitur proprie ex necessitate argumentando. Authoritatibus autē & aliorum Doctorum Ecclesiæ quali arguendo ex p̄prijs sed probabiliter. Ininititur enī fides nostra reuelationi Apostolis & Prophetis factæ, qui canonicos libros scripserunt, non autem reuelationi si qua fuit alijs doctribus facta, vnde dicit August. in epistola ad Hieron. & scribitur in c. ego solis. 9. dist. Solis ego scripturarum libris qui canonici appellantur didici hunc honorem deferre, & nullū authorem corū in scribendis errasse aliquid firmissime credā, alios autē ita lego, ut quantumlibet sanctitate doctrinaq; polleant non ideo verū putē quia ipsi ita sen-

25 serint vel scripserint. &c. Similiq; nō loquuntur iuristæ, nā interpretatum alia est necessaria cui omnino est standum, & hæc procedit à principe,

cipe, quæ & generalis dicitur, ut dicit gl. in l.j. & ibi Bal. & alij scribunt. C. de leg. & gl. in c. j. deposit. præla. Altera est interpretatio quæ dicitur probabilisci non statur nisi quatenus lege probatur, ut scribi tur late per Bar. & moder. in l.j. ff. sic certum petatur, & in d.c. j. de postu. prælato. Si vero aduersarius non admittit nec concedit sacram scripturam, & sic nihil credat eorum quæ diuinatus reuelantur, ut sunt mahuinetani secundum S. Tho. in d. art. 8. non remanet amplius via ad probandum articulos per rationem, sed ad soluendum rationes si quas inducit aduersarius contra fidem, cum enim fides infallibili veritati innitatur, impossibile autem sit de uero demostrarri contrarium, manifestum est probationes, q[uod] contra fidem inducuntur non esse demonstrationes sed solubilia argumenta ut optime scribit. S. Tho. in primo lib. contra gentiles. capitul. ij. vnde idem sanctus Doctor in prima parte. q. 32. art. primo, dicit, quod impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinorum personarum peruenire, & licet per rationem naturalē possint ea cognosci de Deo quæ pertinent ad unitatem essentiæ, ut per eundem eadem prima parte. q. 2. art. 2. cum sequenti. non tamen ea quæ pertinent ad distinctionem personarum. Qui autem probare nititur Trinitatem personarum naturali ratione, fidei dupliciter derogat, primo quidem quantum ad dignitatem ipsius fidei, quæ est ut sit de rebus similibus quæ rationem humanam excedunt, unde Apostle. dicit ad Hærcos. 2. fides est de non apparentibus. & prima ad corin. 2. sapientiam loquimur inter perfections, sapientiam uero non huius seculi, neq[ue] principum huius seculi, sed loquimur Dei sapientiam in misterio, quæ est abscondita. Secundo quatum ad utilitatem trahendi alias ad fidem, cum aliquis ad probandum fidem inducit rationes, quæ non sunt cogentes cedit in derisionem insidium, credunt enim quod huiusmodi rationibus innitamus, & propter eas credamus, quæ igitur fidei sunt, non sunt tentanda probare, nisi per authoritatē his qui authoritates suscipiunt, apud alios uero sufficit defendere, non esse impossibile quod prædicat fides, vnde Dyonisii. 2. ca. de diuini. no minibus inquit, si aliquis est qui totaliter eloquijs resistit longe erit à nostra philosophia, ad ueritatē eloquiorum. s. sacroru[m] respicit hoc

26 & nos canone vtimur. Non arbitror tamen q[uod] si fierent rationes inducitives ad ea quæ sunt fidei, q[uod] per hoc meritū fidei deperderetur, iuxta il lud Gregorij in homelia, fides non habet meritū, ubi humana ratio p[ro]bet experimentū, quia hoc habet locū, quando homo non haberet uolūtatem credendi ea quæ sunt fidei nisi propter rationē inducta, nā quando homo habet uoluntatē credendi ea quæ sunt fidei, ex sola authoritate diuinā, et si habet rationē demonstratiū am ad aliquid eorū puta ad hoc, q[uod] est Deum.

Est Deū esse, non pp hoc tollit uel diminuit meritū fidei, & sic intelligit
 illud prima Petri. 3. parati semper sitis ad satisfactionē omni postcēti vos
 reddere rōnem de ea q̄ in vobis est fide & spe, ita dicit. S. Tho. in 2. 2. q.
 3. art. x. unde reprehensibiles uñr qui nitūtūr fidē catholicā omissis au
 thoritatibus sacraꝝ scripturā humanis rōnibus cōprobare ē hæreticos ar
 2 gumentantes, cū ut dictū est dupliciter derogant fidei. Possent t̄t q̄ ad
 uersarios induci tot inenarrabilia & admiranda miracula quib. catholica
 est cōprobata fides, de quibus patet tū sacra scriptura, tū t̄t in historijs
 sanctorum, quæ sine uirtute diuina fieri nō poterant, pp quæ dicebat Ri
 cardus de sancto Victore in lib. pri. de Trinitate. c. 2. domine si est error
 à te decepti sumus, nam tantis signis confirmata sunt, quæ non nisi per te
 29 fieri possunt. Et t̄si negetur miraculis fidem fuisse plātata, in fero, sicut
 Beatus Augusti. 22. de ciuitate Dei cap. v. arguit, grande esse miracu
 lum, q̄ totus mundus sine ullo miraculo credidit hominibus illiteratis,
 & difficilia contra omnes ritus patrios suadentibus. Et his conformē ser
 monem edidit, Gerson parte. 4. qui incipit, erat enim lex Christiana diffi
 cillima creditur, per hoc q̄ superat omnem rationem, & prohibet omne
 quod potest amari, appreciari, vel desiderari, pro honore prædicat igno
 miniam, tormentum crucis, & mortis amarissimæ, pro diuinitijs paupertate
 pro delicijs abstinentias, iejunia & sobrietatem, pro potentia & do
 minatione omnem humilitatem, & subiectionem, unde si ab aduersariis
 negentur miracula, qualia affirmant sacra scriptura & historiæ, in hoc ta
 mens singulare est miraculum, q̄ sine miraculo tam magnus talisque po
 pulus, & tali modo huic se subiecerit credulitati, diuites pauperes docti
 per illiteratos homines conuersi sunt, & præcipue per eos, quos ipsi truci
 dabant, & dimittendo gaudia & uoluptates honores, & assuetas delicias,
 ac ueniendo ad laborem ad tormenta & mortem, & hoc totum interdū
 subito, & ueluti in uno momento, quod maxime ostenditur in cōuersio
 ne sancti Pauli, qui de persecutore, & lupo rapace fuit sine mora muta
 tus in defensionem & ouē mansuetam. Et ad prædictorum cōfirmatio
 nem accedit, quod. S. Tho. in primo libr. contra gentiles cap. 6. inquit, q̄
 Diuina sapientia secreta sua dignata est hominibus reuelare, quæ sui p̄
 sentiā, & doctrinā, & inspirationis ueritatem conuenientibus argumen
 tis ostendit, dum ad cōfirmandū ca, quæ naturalem cognitionem exce
 dunt opera uisibiliter ostendit, quæ totius naturæ superant facultatem,
 ut patet, in mirabili curatione languorum, mortuorū suscitacione, cœle
 stiū corporū mirabili immutatione; & qđ est mirabilius humanañ mē
 tium inspiratione; ut idiotæ & simplices dono Spiritus Sancti repleti
 summam sapientiam, & facundiam in instanti consequerentur, quibus
 inspeccis

inspectis prædictæ probationis efficacia, non armorū uiolentia, non uoluptatum promissione, & q̄ est mirabilissimum inter pſecutorum tyrannidē innumerabilis turba, non ſolum ſimplicium, ſed et̄ sapientiſſimorū hominum ad fidem christianam conuocauit. In qua oēm humanum intel lectum excedentia prædicantur, uoluptates carnis cohibentur, & omnia q̄ in mundo ſunt contemni docentur, quibus animos mortaliū aſſentire. & maximum miraculorum eſt, & manifestum diuinæ inspirationis opus, ut contēptis uisibilibus, ſola inuisibilia cupiantur, hoc aut̄ nō ſubito neq; caſu, ſed diuina diſpoſitione factū eſſe maniſtētū eſt, ex hoc q̄ hoc ſe faeturū Deus multis ante prophetarū p̄dixit oraculis, quorum libri p̄cnes nos in ueneratione habentur, utpote noſtræ fidei teſtimonium adhibentes, huiniſ quidem confirmationis modus tangitur Hebr. 2. quæ. f. humana ſalus cum initiuo cepiſſet enarrari per dñm, ab eis qui audiuerunt in nos conſirimata eſt, cōteſtātē Deo ſignis & portentis, & uariis Spiritus Sācti diſtributioṇibus, h̄c aut̄ tam mirabilis mundi conueſtio ad fidem Christianam inditium certum eſt p̄teritorū signorum, ut ea ulterius iterari neceſſe non ſit, cum in ſuo effectu appereant euidenter. Et eī omni bus ſignis mirabilibus, ſi ad credendum tam ardua, & ad operandum diſſicilia, & ad ſperādū tam alta mundus abſq; mirabilibus ſignis inductus fuifſet a ſimplicibus & ignobilibus hominibus. q̄uis non eſſet Deus etiā noſtris temporibus ad conſirmationem fidei per ſanctos ſuos miracula 30 operari. H̄iſt uero qui ſectas eorū introduixerunt proceſſerunt uia contra ria, ut patet in Mahumeto, qui carnalium uoluptatum promiſſionib. con formis uoluptati carnali, habenas relaxans in quibus in promptu eſt a carnalibus hominibus obediri, documenta et̄ ueritatis non attulit, niſi de fa cili a quolibet mediocriter ſapiētē naturali ingenio cognosci poſſint, q̄iñ potius uera, quæ docuit, multis fabulis & falſiſſimis doctriṇis immiſſiuit ſigna etiā non adhibuit ſuper naturaliter facta, quibus ſolum dñi inſpirationi conueniens teſtimonium adhibetur, dum operatio uisibilis quæ non pōt eſſe niſi dieina oſtendit doctorem ueritatis uisibiliter inſpiratū, ſed dixit ſe in armorū potētia miſſum, quæ ſigna et̄ latronibus & tyrānis non deſunt, & et̄ non aliqui ſapiētes in rebus diuinis & de diuinis & hu manis exercitati a principio crediderunt. Sed homines bestiales in deſer tis morantes omnis doctriṇa diuinæ prorsus ignari, pro quorum multitudine alios armorum uiolentia in ſuam legem coegit, nulla etiā diuina oracula p̄æcedentium prophetarum ei teſtimonium perlibuit, quin potius, quaſi omnia ueteris & noui testamenti documenta fabulosa nar ratione deprauat, ut patet eius legem inspicienti. unde r̄ſuto conſilio li bros ueteris & noui testamenti ſuis ſequacibus non reliquit legendos,

ne per eos falsitatis argueretur, vnde patet, q̄ eius dictis fidem adhibentes leuiter credunt, & in profundum inferni prolabuntur, approbat penitentiam, & euangelium, dicēs in eis esse perfectionem & lucem, ut habetur in Alcorano. in Cora. j. capitulo quarto. vnde ex hoc dilucide posse sent ipsi conuinci. Sed festo q̄ negent mahometani sacrum Euāgelium, non est ī eis disputandū rationibus ad probandum fidem nostram, seu articulos, vt est dictum, sed potius ab eis querendum, puta circa misterium sanctissimae Trinitatis, quam ipsi negant posset queri quid vult Alcoranum apud eos, quando toties inducit Deum loquentem pluraliter, cum simplex sit, & unus, pro ut etiam habetur Gene. primo. faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & hoc est ab eis petendum ut cogantur consideri Deum unum in essentia, & Trinum in personis. Insuper circa misterium incarnationis quam ipsi negat omnino optet querere ab eis, vnde sciant q̄ Deus non sit incarnatus, si dicant quia impossibile, ostendendum est eis non esse impossibile, cum sit omnipotens, & potest omnia facere, in quibus non est contradic̄io, si dicunt quod noluit, interrogentur, quis fuit eius consultor? si negent q̄ non fecit, petenda est ab eis demonstratio, quam impossibile est ab eis dari, & sic de alijs articulis potest fieri cum eis disputatio, & disputans non debet in se suscipere onus probandi articulos fidei, ex quo ipsi non admittunt auctoritatem sacrae scripturae, si autem admitterent, esset secus, ut latius pdixi.

S V M M A R I V M.

- 1 Utens uerbis sacrae scripturae, seu doctorum an excusatetur si in heresim labatur.
- 2 Deus quare assumpit humanitatem.
- 3 Propositio illa, Filius Dei suscepit hominem, quomodo intelligitur.
- 4 Authoritates plures sacrae scripturae sunt intelligenda non prout iacent sed secundum expositionem catholicorum doctorum.
- 5 Excusatio non est bona dicentis, ego usus sum uerbis sacrae scripturae prout cantant, si heresim incurrat.
- 6 Theologia scholastica multum nobis prodest.

DECIMA QVARTA QVAESTIO.



Ecimo Quartō Quāro An sit legitima excusatio scriptoris aut prædictoris, si dicat, ego usus sum illa uerborum forma qua uititur sacra scriptura, vel Augustinus, seu Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, aut alij catholici tractatores, si ex illis verbis sequatur,

- 1 bis sequatur uel inferatur hæresis in sacra scriptura. Ad hoc est dicendum quod non, quia multæ propositiones reperiuntur, uel dictæ fuerunt à præfatis & aliis sanctis doctotoribus, quibus in propria uerborū forma vti nō debemus, sed potius sunt exponendæ, q̄ extendendæ, uel imitandæ, quæ doctis magis notæ sunt q̄ mihi, aliqua tñ earum exempla referantur. nam dicitur. Psal. 64. Beatus homo quem elegisti & assumpsisti. Itē in cantico Ambrosij & Augustini, suscepturns hominem non horruisti virginis uterū, hanc propositionem, q̄ Christus suscepit hominē, non admittit simpliciter schola theologorū in ulo & practica loquendi. vnde dicit. S. Tho. in 3. dist. 6. q. 1. art. 2. ad primum. q̄ omnes authoritates, q̄ dicunt hominē assumptū, exponi debent, vt ponatur concretū pro abstracto. i. homo p̄ humanitate, & Christus est homo, non quē assumpsit. Sed cuius naturam 2 humanā assumpsit. Insuper dicit Augusti. q̄ Deus aliter poterat libera re genus humanum q̄ per incarnationē & mortē, sed iste modus fuit con gruentior & iustior, quia diabolus non erat superandus potentia, sed iustitia, & ideo voluit assumere hominē passibilem, vt in illo peccatū Adg, & omniū delicta puniret, & voluit illū hominē assumere liberū sine pec cato, vt per ipsum peccatores liberaret, sed voluit illum sumere cū pœnaltatibus peccati, vt essent illæ pœnalitates instrumentū ad merendum & ad sumenda nostra vulnera peccatorū, & hæc est cā quare suscepit hominem. i. vt hominē liberaret. quæ verba Augustini declarās Iacobus de Valentia in dicto cantico Ambrosij & Augustini. Inquit esse aduertendū q̄ Filius Dei eternus non assumpsit humanitatē nudam, quia non potuist set in ea pati, nec assumpsit personā & suppositum humanum, quia tunc fuissent duæ personæ in Christo, & sic illa persona licet habuisset facultem patiënti, tamen non redimendi totum genus humanum à seruitute peccati, nec iustificandi omnes homines, nec conferendi eis gloriā sem piternā, & sic Deus nō diceretur pastus & redemptor, & ideo Filius Dei uoluit illam humanitatē assumere in atomo sicut ait Damascenus vt refert. S. Tho. in 3. di. vi. q. j. art. j. accepit eā cū corpore organizzato, cū cōdictionibus materialibus, & individualibus, ut in ea posset pati, & actus humanos exercere, & assumpsit eam sub suo esse personali, & suppositali, quia verbū æternum per suum esse personale, & suppositale supposita uit & personauit eam. Et ideo quando Augustinus dicit q̄ Filius Dei suscepit hominem, non intelligitur q̄ suscepit hominem personalē & suppositatum, sed solum individualium, & conditionatum, & ideo sunt ualde attendenda uerba Augustini, quia non dicit quod suscepit humanitatē, ne intelligamus humanitatē rūdem fuisse a uerbo susceptam, nec dixit quod unierit ipsi hominem in societate, nec ingressus est in

in hominē, sicut dicit Nestorius, Sed dicit, q̄ suscepit hominē, quia suscipere dicit quandam sustentationē personalem. Et ideo nō dicit q̄ homo suscepit Deū, sed Deus hominē, per hoc ergo denotatur, q̄ filius Dei suscepit hominē indiuiduatum, & conditionatū ipsum suppositando & personādo, vt in ipso posset pati, & dicitur Deus & homo generis humani Saluator & redemptor, dicit tamen S. Bona. in 3. dist. v. q. v. q̄ illa propositio est falsa, Deus suscepit hominē, & respondens ad dicta doctorū dicit, q̄ sunt exponenda, quia habent aliquid impropteritatis, & q̄ doctores sancti loquuntur aliquādo multum expresse, & q̄ homo in prædictis authoritatibus capitur magis abstractiue q̄ conciue. Præterea beatus Atanasius sermone tertio actorū Niceni concilij ex persona filij Dei loquentis ita inquit, ex tua essentia, quam in me genuisti Spiritum Sanctū do eis, quem modum dicendi schola theologorum nō recipit, sed illa verba exponuntur. i. Filius qui est diuina essentia generatur, uel sic, idest pater filiū generando essentiā sive naturam suam dat ei, ut declarat magister sententiarū in primo, dist. v. & de hoc uidetur text. in c. damnamus. §.

4 nos autem sacro, de summa Trinit. S. Tho. in opusculo suo. 24. Et test aliud exemplum in dictis eiusdem Atanasij in Epistola ad Serapionem ita dicens, q̄ Deitas est homo facta, quæ tamen propositio non accipitur in schola theologorū, & Magister in 3. dist. v. dicit q̄ non debet dici Diuina natura est caro facta, sicut dicitur, uerbū caro factum est, Sed expōnenda est sic, Diuinitas facta est homo. i. naturam humanam assumpsit in una persona. sunt etiā plures aliæ authoritates, quæ sano & recto modo sunt intelligendæ, vt est in Psal. 21. Deus Deus meus quare dereliquisti me, & in Psal. 37. non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorū, & illud Psal. 39. Circumdederunt me mala quoruū non est numerus, coniprehenderunt me iniuriantes meæ, & non potui ut uiderem, quæ authoritates per Augustinū, Casiodorū, & glōsam ordinariam intelliguntur in membris non autem in propria persona Christi, quia alias in plures eratores incidemus. Vnde dico manifestū esse, q̄ non est sufficiēs rō nec excusatio legitima, si q̄s dicat hanc ppositionē, dixi p̄ut in tali uerborū forma in sacra scriptura legiē, aut in libris sanctorū Patrū scriptū reperiatur, & mihi sic licet loqui, & talibus uerbis vti, quia pro vt dicū tractatores, nos non habemus tā liberā loquendi sententiam in materia fidei quā Spiritus Sanctus in sacra scriptura, aut sancti Doctores qui Spiritu Sancto locuti sunt, tenuere, nec regulæ Ticonij, q̄ claves vocantur scripture (qui bus ut inq̄t. Aug. in lib. 3. de doctrina Christiana uers. Ticonius qdā. diuinū scripturarū aperiuñt occulta) date sunt ad utēdū, sed ad exponēdū, nō ad extēdēdū modūloquēdi scripturā, quē nō sine magno misterio, & diuinæ

diuinæ sapientiæ profundissima dispositione credimus Sanctos Patres tenuisse, sed ad intelligendum obscuros & difficiles passus eiusdem cum omni integritate fidei, & sinceritate, & illæ regulæ septem quas dictus Titonus donatista post cius correctionem conatus est assignare, vocans eas claves Ecclesiæ, fuerunt correctæ ab eodem Augustino, hæc attestante in dicto libro de doctrina Christiana, cù in multis deficerent & in multis superfluerent, quas optime elucidauit Iacobus de Valentia in prologo super Psalterium. tractatu tertio. capitulo secundo. Et non nisi ingenij imbecillitatí Deus omnipotens prouidit, quando inspirauit theologiam scholasticam, quæ & si ab humanis discipulis opem nonnunq; suscipiat, subsidium tamen maximum ad intelligendum & perscrutandum ueritatem theologicam confert, quam plurimi percelebres doctores sectates, ut Alex. de Ales, Albertus Magnus. S. Thomas. S. Bonaventura, Scotus, & alij usque ad hæc nostrâ tempora suis luculentis dætrinist totum terrarum orbem illuminarunt, & quomodo intelligendæ sunt & exponendæ propositiones sacræ scripturæ & sanctorum doctorum suis scriptis nobis catholice tradiderunt, quam spernentes faciliter in errores graues & intollerabiles prolabuntur.

S V M M A R I V M.

1. *Propositio asserta contra dicta Sanctorum Doctorum Ecclesiæ, an posset dici heretica.*
2. *Doctores ab ecclesia approbati qui sunt.*
3. *Consequentia an sit bona, hæc assertio est contra dicta doctorum approbatorum ab Ecclesia, ergo est heretica.*
4. *Augustinus in multis errans se ipsum retractauit.*
5. *Discordia est in pluribus inter doctores Ecclesiæ.*
6. *Scriptura Sacra est infallibilis ueritatis.*
7. *Dicta Doctorum Sanctorum, non sunt tantæ authoritatis quin liceat illis contradicere.*
8. *Scriptura sacra si non contineret infallibilem ueritatem maximum est in conuenienti.*
9. *Scripta sanctorum non sunt infallibilis ueritatis.*
10. *Canonis sacri scriptores nullatenus errare potuerunt.*
11. *Scriptura sacra innititur reuelationi factæ Apostolis & prophetis.*
12. *Scripta Doctorum sanctorum. s. Augustini & aliorum de fide catholica & damnatione hereticorum sunt approbata ab Ecclesia, & nulli licet eis contradicere.*

- 13 *Dicitis sanctorum doctorum contradicere licet, exceptis illis, quae sunt de fide catholica, & condemnatione hereticorum.*

DECIMA QVINTA QVAESTIO.

- D**ecimo † Quinto Quæro, Si aliqua propositio afferatur cōtra sententiam Augustini, uel Gregorij, aut Ambrosij, seu Hieronymi, uel aliorum Doctorum ab Ecclesia approbatorum an sit censenda hæretica, & sic anteneat hæc consequentia, hæc propositio est contra Augustinum, & Hiero. uel alios, ergo est hæretica, & uidetur dicendum. q̄ sic, quia talis propositio est contra catholicā ueritatem in sexto gradu scriptā, quæ est earum ueritatum quæ de tenenda fide & confutatione hæreticorum à doctoribus ab uniuersali Ecclesia approbatis assertiue traditæ sunt, licet in canone sacræ scripturæ expresse nō continentur, quod patet, quoniam cum Ecclesia uniuersalis quæ regitur Spiritu Sancto, doctores aliquos approbauerit, eorum doctrinam tā quām ueram recipiens, necesse est ut talium doctrina assertiue posita, & nunquam alias retractata uera sit, & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda est ea parte in qua ab uniuersali Ecclesia est recepta, alias uniuersalis Ecclesia uideretur errasse, approbando & acceptando corum 2 doctrinam tanquam ueram, quæ tamen uera non esset. Qui † autem sint hi doctores quorum doctrina approbata uidetur, colliguntur ex textu. c. gloriosus Deus, de reliquiis & uene. sanctorum. libr. vj. ubi referuntur Gregorius, Augusti. Ambrosius & Hieronymus, quorum doctorum (ut ibi dicitur) per lucida & salutaria documenta Ecclesiam illustrarunt, idē habetur in c. Sancta Romana Ecclesia. 15. distin. & dicit S. Tho. in libro. 4. contra gentiles. c. 24. q̄ in determinatione quinti concilij habent hæc formalia uerba. sequimur p̄ omnia sanctos Patres & doctores Ecclesie Athanasium, Gregorium theologum, Gregorium Nicenum, Ambrosiū, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem Probum, & suscipimus omnia, quæ de recta fide, & damnatione hæreticorum scripserunt, ut ibi. unde uidetur q̄ propositio contra illo rum dicta sit hæretica, per ea quæ late supra diximus. Sed tñ contrarium est ueritas, quia non tenet hæc consequentia, hæc assertio est contra dicta Augustini, uel Gregorij, seu Hieronymi, & sic de cæteris doctoribus Ecclesie, ergo est hæretica, nam (ut dicit Ioannes Picus in j. q. suæ apologia) huius dicti ueritas sicut est a bonis omnibus & subtilibus theologis credita, euidenter potest probari triplici ratione. Prima, quia ipsi met doctores de dictis suis dubitant an in eis errauerint uel non, unde Augustinus

nus lib.j.de Trini.ca.2.inquit,nec pigebit me sic ubi h̄esito,quārere,
nec pigebit me sicubi ero,me corrigere.Et hoc pater in lib. retracta-
tionum,in quo multa ex dictis suis damnat,& retractat,& sic dicta Au-
gustini non semper in omnibus veritatem indubiam continent,secun-
dū eum,& dicit Guido Carmelita Episcopus Maioricen.in lib.de here-
sibus,quōd licet Augustinus in his dictis loquatur humiliter scilicet q̄
in libris suis aliquando errauit & errare potuit ,& quod de Augustino
dicimus,Idem intelligere possumus de aliis,ut probatur eiusdem authori-
tate in ca.negare.ix.distinc.inquientis , negare non possum nec debeo,
sicut in ipsis maioribus,in scriptis maiorum, ita multa esē in tam mul-
tis opusculis meis que possunt iusto iudicio , & nulla temeritate dāna-
ri , & idem dicit in c.ego solis.ea disti.alios autem scilicet scriptotes ita
lego,ut quamlibet sanctitate quantave doctrina polleant,nō ideo ve-
rum putem,quia ipsi ita senserunt,sed quia mihi per alios authores,uel
canonicas,uel probabiles rationes,quod à uero nō exorret, persuadere
potuerunt,& sic non est considerandum , quis dicat , sed quid dicatur.

5 cap.secundum.xix.distin. Secunda † ratio sumitur a discordia , quæ est
inter ipsos authores, discordia enim inter authores testimonium est fal-
sitas,cum sit necesse quōd vnu discordantium falsum dicat, quia ne-
cessario vna pars contradictionis est falsa, uero.n.& ueritati omnia con-
sonant,ut dicit Phi.primo Ethicorum. quanta enim sit discordia in di-
ctis sanctorum extra canonicas scripturas nemo nouit,nisi qui illorū li-
bros non legit. Discordat Augustinus in operibus sex dierum ab aliis
doctoribus, discordant Hieronymus & Augustinus in autoritate Psal-
morū,super reprehensione Petri a Paulo facta,in cessatione legaliū. di-
scrpant Augu.& Beda super sacerdotio Samuelis,Hieronymus & Au-
gustinus dissentient sup illis qui erunt in fine mundi uini,an sint mori-
turi. Itē sup creatione Angelorū contradicunt inter se Hieronymus &
Ambrosius & Augustinus , & demū in q̄ plurimis scripturis sanctorū
doctorū reperitur alterna contradictione,& repugnātia,ut latè Picus scri-
bit,in dicto loco. Sicut ergo illi sancti doctores ad inuicē sibi aduersan-
tur,Ita ēt qui postea superuenerunt salua fide & ueritate scripturæ , &
6 sanctæ Ecclesiæ determinatione ab illis dissentire possunt. Tertia † rō
sumitur a speciali prærogatiua sacrae scripturae & sanctorū uniuersalis
Ecclesiæ, quibus solis conceditur infallibilis ueritatis Excellentia , vñ
dicebat Aug.in c.qs nesciat.ix. di.q̄ de sacra scriptura oīo dubitari , &
disceptari nō p̄t vtrū uerū,uel vtrū rectū sit q̄cqd i ea scriptū sit,uel cō-
stiterit esse,secus in scriptis aliorū doctorū,& idē dicit in c.ego solis.ca.
di.scripturæ libris,quæ iam canones appellātūr , didici hunc timorem,

honore inquè deferre, ut nullum horum authorum scribendo etrasse firmissime credam, aut si aliquid in eis offendit literis, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud q̄ mendosum esse codicem, uel interpretem non assicutum esse, vel me minime intellexisse non ambigam, de aliis uero secus est, ut ibi per eum, quē allegat.s. Tho.in j.parte.q.j.artic.8.ad 2.& ad hæc optime facit.c.noli.ea.distinc.nam nephas esset dicere quod scriptura sacra mentiretur,c.quid ergo.23.q.5.& est ratio,quia habetur ex Dei reuelatione.ut dicit Cardi.in d.c.quis ne sciat, & Pau.dicebat ad Gala.j.neque ego accepi Euangelium ab homine, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi.Ex quibus patet,quòd dicta sanctorū doctorum non innituntur infallibili ueritati . Inde est quòd sāpe moderni doctores discedunt a dictis illorum,& subdit Picus quòd Robertus Olcot dicebat,quòd sanctus uir Anselmus in multis deceptus fuit ppter ignorantia logicæ, & Scotus in tertio sententiarum quasi destruit totū processum Anselmi in libro cur Deus homo,hoc ergo stante non sequitur, hæc assertio est contra dicta Augustini uel aliorum,ergo est hæretica.

¶ Quas rationes dū essem Cesareæ Augustæ in mense Maij Anno Millesimo Quingentesimo uigesimo secundo.uocatus de mādato Fœlicis recordationis Adriani Papæ sexti, ad determinationē errorum Ioannis Doria,corā uiginti duobus theologis ad hoc accessitis, adduxi, p̄sidente Reuerendissimo Patre & Illustrissimo domino theologorū optimo & magni ingenii uiro domino Garzia Ioaysa tunc generali priore prædictorū,nunc uero Arehiepiscopo Hyspalen. & S.R.E.præsbytero Cardinali titu.sanctæ Susannæ,cui plurimū debeo,quę omnibus placuerūt.

Et licet dictus Ioannes Picus attribuat suo ingenio illas tres rationes proximè deductas, illas tamen transtulit paucis additis cū suis authoritatibus uerba singula transcribendo ex libro de hæresibus carta.184.in q. Incipiente,licet enim sanctorū doctorum. quem edidit dominus Guido 7 Carmelita Episcopus Maioricen. ubi tenet hāc conclusionem. Pro t̄qua dicebat Augustin.in Epistola ad Vincentium,& ponitur in c.noli.9.di-
stinct. noli frater contra diuina tam præclara tam indubitata testimonia colligere uelle calumnias ex Episcoporum scriptis , siue nostrorū . sicut Hilarii, siue Cypriani, siue Agripini , nā hoc genus literarum ab autoritate canonum distinguendum est, non enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimonium proferatur. ut contra sentire non liceat, sicubi forte aliquid sapuerint , quam ueritas postulat , unde licet scripta doctorum ecclesiæ.puta Gregorii, Augustini, Hieronymi, & Ambrosij, Cypriani, Martiris, Hilarii, Isidori, Prosperi, Anselmi, Bernardi, & cæterorū, taliū legantur in Ecclesia, & cum debita suscipiantur reuerentia , non tamen sunt

sunt ita firme authoritatis, quin licet eis contradicere, aut circa ea dubitare, ubi scriptura sacra euidenter non probantur, aut per Ecclesiam non determinantur, firmam & indubiam ueritatem continere, unde preceps per dicta dictorum doctorum non conuinceretur opinio hæretica manifeste, nam ut dicit dictus Guido. ubi non est infallibilis ueritas ibi non est fides certa, qua firmiter credatur, cum fides infallibili ueritati innitatur. Immo circa talia nō est assensus infallibilis, nec in dubius, nec adhæsio certa, & infallibilis ueritas, & semper ei assentietur cum dubio & formidine falsi. Vnde fuit dicit Augu. in Epistola ad Hiero. & xj. contra Faustum. c. 8. & in 16. contra Faustum. c. 2. si scriptura sacra nō continent infallibilem ueritatem, & in aliqua sui parte reperiatur falsa, non remaneret de ea certa fides, qua ei firmiter credatur, & propter falsitatem in una parte repertam, tota suspecta haberetur, & sic fides titubaret, & habetur in eis ad scripturas. ix. distin. & alibi dicit Augustinus in lib. de doctrina Christiana, titubauit fides si sacrarum literarum uacillet autho ritas, sed cum in dictis prefatorum doctorum nō sit infallibilis ueritas, & indubitata, tum quia ipsi de dictis suis dubitant, ut dixi, & Augustin. idem confirmat, lib. j. de Trini. c. 3. inquiens, quisquis hoc legit ubi pariter certus est, pergit tecum, ubi pariter hæsit, querat tecum, ubi error suum cognoscit, redeat ad me, ubi meum, reuocet me, & in libro de uera religione. c. 3. dicit, si quid in meis literis erroris inueniri poterit hoc solum mihi est attribuendum, si quid autem bonum expositum sit omnium bonorum numerum largitori. Et ita patet, q̄ dicta illorum non continent infallibilem ueritatem: tum etiam quia discordant sancti doctores in plurimis ut est dictum. Ex quibus & multis aliis, que in duci possent, patet quod dicta doctorum non innituntur infallibili ueritati, cum in eis poslit esse dubietas, uel falsitas, & sine periculo hæresis licet eis non credere, reprehendere, & respuere, & quamuis dicta doctorum numerata in d. c. sancta Romana Ecclesia. xv. distinc. In Ecclesia legantur & recipiantur, non tamen sic ut scriptura sacra, aut ut quatuor concilia. quibus non licet contradicere, ut in eis. sicut. xv. dist. dictis enim sanctorum doctorum, salua semper eorum reverentia, ut dicit August. in d. c. ego solis. licet contradicere ubi uidentur aliter sentire quam ueritas habeat. nam & ipsi inter se salua fide contradixerunt absque periculo hæresis. Non ʃobstant contraria, pro quorum solutione est dicendum, q̄ hæc est prærogativa scriptorum sacri canonis, scilicet noui & ueteris testamenti, quod nullus eorum in scribendo errauerit, hæc cōclusio patet primo, quia scriptores canonis in scribendo non sunt loquuti à se sed à spiritu sancto, qui magister ueritatis est, & errare non potest, secundū

illud Psalm.44. lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis scilicet spiritus sancti. sicut enim calamus non scribit quod uult, sed quod scribens uult, ita & isti scripserunt quod spiritus sanctus in eis inspirauit, & scribit in mentibus eorum, & dicit Petrus in 2. Epistola. primo. spiritus sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines, quare impossibile est quod homines tales scribendo errauerint, nam spiritus sanctus non est autho r mendacii sed totius ueritatis. Ioan. xiiiij. spiritus sanctus docebit uos omnem ueritatem, & hoc est quod inquit Augustin. in d. cap. ego solis, quod patet, quia si scriptores sacri canonis in aliquo errassent, periret tota fidei certitudo, quæ authoritati sacræ scripturæ innititur. si cut arguit sanctus Augusti. in ca. si ad scripturam. ix. distinct. & Apostolus ad Roma. 3. est autem Deus uerax, omnis autē homo mendax, unde nulli alteri quantalibet sanctitate, uel authoritate polleat credendū est, quia ipse loquutus est, sed quia a rationi aut diuinæ authoritati cōfō

1 1 num dixerit. Vndeſt sanctus Thom. in prima parte quæſtio. 1. articul. 8. inquit. fides nostra innititur reuelationi facta Apostolis & Prophetis qui canonicos libros scripserunt, non autē reuelationi, quæ fuit aliis doctribus facta. & pro hoc inducit. dic. cap. ego solis, unde sacra doctri na philosophorū authoritatibus utitur, quasi extraneis argumentis probabilibus, authoritate autem canonicae scripturæ proprie ex necessitate arguendo, authoritate autem aliorum doctorum Ecclesiæ quasi ar-
1 2 guendo ex propriis sed probabilibus. Sed t̄ quo ad scripta aliorū docto rum sancti Augustini, Hieronymi, vel aliorum, distinguendum est, aut enim sunt dicta scripta de fide catholica, aut condemnatione hæretico rum, pro vt plura de hac materia scripserunt Augustinus & alii doctores sancti, & talia scripta sunt approbata ab Ecclesia tali approbatione, vt non liceat alicui contrariū sentire, & hæc est approbatio facta in quin ta sinodo, de qua meminit Cardi. dc Turce Crema. in cap. nolli. ix. dist. & sanctus Thom. in libro contra Gentiles, his similis est liber Augustini de fide ad Petrum, vbi in cap. ix. sic inchoat, firmissimè tene, & nulla tenus dubites. & in fin. dicit. tu autem quatuor capitula ad regulam veræ fidei pertinentia fideliter veraciterque defende, fortiter pertinaciter que defende, & si quem contra hæc dogmatizare cognoueris, tanquam pestem fuge, & tanquam hæreticum abijce, & de his libris loquitur ille sextus gradus catholicarum veritatum, & contraria superius formata, quia in his nullus error, nullusquæ dissensus est inter dictos doctores, & ideo hæc scripta tanq; catholicæ veritates sunt tenenda, quia oīa videtur facere Ecclesia quibus ipsa authoritatem impartitur. c. si apostolicæ, de præben. li. 6. l. i. §. omnia. C. de ueteri iure enuclea. & quæ dicit Augu. in d. cap.

d.c.noli.& d.c.ego solis, ut ibi dicit glo. locum habent antequam dicta eius & aliorū fuislent probata,& autētica pro ut nunc sunt, ut in d.c. S.R.E. & in d.c.j.de reliq. & uene.sanctorum.lib.6.uel loquitur ibi Augustinus de illis quæ nō sunt de fide catholica uel de cōdemnatione hēreticorum,quia talia non sunt de necessitate tenenda, pro ut in sequēti membro dicam. Aut̄ fuero scripta dictorum non sunt de fide catholica seu de condemnatione hēreticorum, sed aliam materiam alterius gene
ris tractant, & hæc non approbantur taliter, q; non liceat aliter sentire, nec sunt ea tenenda tanquam ueritates catholice, quod probatur Augustini authoritate in d.c.negare.9.di. negare non possum nec debeo sicut in ipsis maioribus, id est scriptis maiorum, ita multa es̄t in tā multis meis opusculis, qua possunt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari. & idēm dicit in d.c.ego solis. uersic. alias autho. Ita lego. unde dicere hos doctores potuisse errare nō est inconueniens, pro ut ipsi satē, & cum inter se in pluribus dissentiant. & de dictis horū doctorū intelligitur conclusio supra habita, q; non tenet hæc consequētia, hæc assertio est contra dicta Augustini uel aliorum, ergo est hæretica, quia hoc uerum est de his, quæ non sunt de fide catholica, & de damnatione hēreticorum, cum hæc non sint ita ab Ecclesia approbata q; nō liceat aliter tenere, cum in hmōi opusculis ēt sanctorum doctorum reperiatur inter eos contrarietates, & discordiae, ut retuli, & multa alia reperiuntur in quibus sancti doctores, salua fide inter se, contraria scripsērunt. Et iō quis non obligatur ad firmiter credendum, Immo licet cis absq; hæresis periculo contradicere, nisi fidei, aut scripturæ aut Ecclesiæ determinatione approbetur, cū ergo tanta in opusculis doctorū ēt sanctorū reperiatur contrarietas, & discordia, & necessario unus corū falsum dixerit, & aliis uerū, cum uerū uero non contrarietur, clarissimū est non es̄t approbata quæ in sanctorum opusculis continentur, quia alias Ecclesia approbaret contraria, ut dicit Cardi.de Turre Crema. ut in d.c.si ad scripturas.facit.l.2.§.contrarium.C.de uete.iure enuclea. opt̄uscula ergo sanctorū cū reuerentia suscipienda sunt, non tñ in oibus suis sententiis obligant ad sic firmiter tenendum. quin licet eis cōtradicere ubi cōtra scripturā sanctā, aut contra ueritatē loqui rōnabiliter vñr, vñ Aug. contra Vincentiū inquit, hoc genus literarum sanctorū patrū ab authoritate canonis distinguendū est, nō.n.sic legunt, tanq; ex eis testimoniu, p̄feraū, ut contra sentire non liceat sicubi forte aliter sapiūt, q; postulat ueritas; in eo quippe numero sumus, ut nō dignemur ēt nobis dictū ab Apostolo accipere, & si quid aliter sapitis, hoc quoq; Deus uolēs reuelauit, ut i.c.noli s̄t, 9. di. & secus dicēdū est ī

his, quæ de fide catholica & damnatione hæreticorū dicti doctores ab Ecclesia approbati scripsérunt, & ideo illa assertio esset hæretica quæ veritatibus sexti gradus contradiceret, nō autem in aliis, ut est prædictū.

S V M M A R I V M.

- 1 Cursus cœlestes an necessitent hominum uoluntates.
- 2 Astrologorum indicium fatuum est dum dicunt bella sequuta ex inspectione astrorum.
- 3 Astrorum iudicijs non est fides adhibenda circa hominis uoluntatem.
- 4 Astra non cogere hominum uoluntates multis authoritatibus comprobatur.
- 5 Astra non cogere hominum uoluntates exemplis probatur.
- 6 Astrorum influxu mores hominum causari dupliciter intelligitur.
- 7 Astra non cogere hominum uoluntates experientia probatur.
- 8 Corporum complexio ualeat multum ad uariationem actuum humanorum.
- 9 Cursus cœlestes si cogerent hominum uoluntatem multa absurdā sequentur.
- 10 Homo fuit creatus cum libero arbitrio.
- 11 Hæretica & blasphemæ est assertio dicere cursus cœlestes cogere uoluntates hominum.
- 12 Argumentum concludens contra tenentes cursus cœlestes cogere uoluntates hominum.
- 13 Fortunam gubernare hominum actus error gentibus est.
- 14 Fortunam esse reprobatur.

DECIMASEXTA QVAESTIO.

- D**ecimo sexto fiquero, An sit hæretica assertio hæc, q̄ cursus cœlestes necessitant hominum uoluntates, dico q̄ non solū est hæretica, sed et blasphemæ & damnata. excludit. n. gratiâ Dei per q̄ quisq; meruit, immo sine ea mereri non possumus. ca. Nabucodonosor. uer. pdestinata. 24.q.4. pro ut tradit Fed. de Se. in cōsi. cclij. incipien. Reuerendo in Christo patri, vt et ex infra dicendis latius apparebit, nā ea uera existente tolleretur liberū arbitriū: & ea quæ sunt peccata talia non essent, quia inuoluntaria, nā ideo peccatū, quia uolūtarium. ut statim dicam, unde dicebat Scotus & alij sequuntur in. ij. di. 14.q. si. q̄ astra possunt inclinare uoluntatē, non tamen effectiū in ipso efficiēdo actum uoluntatis, neque imponere necessitatē quovis modo,

- do, quia semper manet uoluntas libera per suam liberationem potens cōtraire huiusmodi inclinationi, nam & hō maximas uincit tentationes carnaliū uoluptatum, in cibo, potu, uenere, amore pecuniarum, sic ēt inclinationibus superbiæ, exponit enim se uilibus lucri amore, & periculis corporis contra naturalem timorem, & ita de alijs, quia tamen per huiusmodi constellationes pōt appetitus sensitius ad malum disponi Genes. 8. sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia
- 2 sua. Ideo fatus uī iudicium astrologorum dicentium q̄ ex aliquibus constellationibus sequuntur bella, & alia quæ a sola libertate uoluntatis dependent, cum etiam in rebus naturalibus certa iudicia dari non possint, quæ tamen causaliter a Deo dependent, quanto minus in his, quæ nihil commune habent cum cœlo, sed tū a uoluntate libertatis causant, hinc illud uulgatū Ptoleomci in almagesto, homo sapiens dominabitur astris, dominabitur inq̄ quantum ad actus rōnis, quæ influentijs astrorū subiecta non est, dominabitur etiam quantū ad effectus naturales, cōtra quos remedium adhiberi pōt sicut regulariter contra asperitatem hyemis prouidendo de calefacentibus contra pluuias de domibus, & de aliis, hoc qui dem omnino tenere oportet. q̄ uoluntas hominis non est subiecta necessitatī astrorum, alioquin periret liberum arbitrium, quo sublatō non imputarentur homini bona opera ad meritum, nec mala opera ad culpam.
- 3 Et ideo certissime tenendum est cuilibet Christiano, q̄ ea quæ ex uoluntate hominis dependent, qualia sunt omnia humana opera, non ex necessitate astris subduntur, & ideo dicitur Hiere. x. a signis cœli noli metuere q̄ gentes timent, & diabolus ut oēs pertrahat ad errorē immisces se operationibus eorum qui iudicijs astrorum intendunt. ideo August. dicit 2. super genesim ad literam, fatendum quando ab astrologis uera dicuntur instinctu quodam occultissimo dici, quē nescientes humanae mentes patiuntur, q̄ cum ad decipiēdos homines sit, spirituum immundorum est operatio, quibus quædam uera de temporalibus rebus nosce permittitur. & ideo Augu. dicit 2. de doctrina christiana, q̄ tales astrorum observationes referendæ sunt ad quædam pacta cum dæmonibus habita. est autem omnino Christiano uitandum pactum, uel societatem cum dæmonibus habere fm illud Pauli. 1. Ad Cori. x. nolo uos fieri socios dæmoniorū, & ideo certum est graue peccatū esse circa ea quæ a uoluntate hominis dependent, iudicijs astrorum uti. Et flicet hoc plurimis rationibus, p̄ bari pōssit, his omissis, paucis authoritatibus comprobabo. dicit enim Aug. lib. 6. de ciuita. Dei. c. j. qui stellas putant habere talem a. Deo eis traditam potestatem, magnam cœlo faciunt iniuriam, in cuius uelut in clarissimo senatu, ac splendidissima curia, opinantur scelera facienda de

cerni , qualia si terrena ciuitas decreuisset genere humano decernente
 fuerat euertenda , & idem Augusti . 2 . super genesis ad literam inquit , im
 pia peruersitate in malis factis reprehendendis ingerunt accusandum po
 tius authorem siderum quam hominem scelerum commissorem . Da
 mascenus in 2 . sententiarum dicit , actuum nostrorum nequaquam
 sunt causa corpora coelestia , nos enim liberi arbitrij a conditore fa
 eti domini nostrorum existimus actuum . Et Ambrosius aurea uerba
 ponit , in libro suo exameron , errorē hunc nephandum de necessitate fa
 tali reprobando , dicens , Quomodo dominus aut bonis præmia posuit ,
 aut improbis penas , si fati necessitas , conuersationem hominum stella
 rum cursus informant , si ad necessitatem genitalem , non ad instituta mo
 rien . actus nostri factaq; referantur , cur leges propositæ sint , iura etiam
 cur promulgata , quibus aut poenas improbis decernitur , aut securitas de
 ficitur innoxijs , cur non uenia datur reis cum ut ipsi aiunt non sua uolun
 tate sed necessitate deliquerunt ? cur laborat agricola , & non expectat ut
 inelaboratos fructus priuilegio suæ necessitatis inuechat receptaculis
 horreorum ? si ita natus est , ut ei diuitiae aut opes effluant . frustra mer
 cator periculosus sollicitat mare : Si alicui otioso potest e quidē (ut aiunt)
 sorte generali diuinitarum thesaurus illabi , cur omnis hominum sollicitu
 do de quaestu ? omne studium negotiationis , omnis labor , omnis occupa
 tio ? si non ex uoluntate , sed fatali necessitate res decurrunt humanae ? ubi
 enim est directa necessitas , ubi inordinata industria , immo fatua sollici
 5 tudo ? hæc Ambrosius . Id † quidem exemplo uulgato comprobatur ;
 nam Plato a phisionomo iudicatus corruptor puerorum respondit in
 elationem siderum sapientia uincit , astra enim furem , uel adulterum si
 gnificant , non autem furem , uel adulterum faciunt , inde dicebat glo . in
 c . non licet . xxxij . q . v . quod illi reprobantur , qui dicunt superioribus in es
 se necessitatem in inferiora , & qui dicunt , quod sunt causa rerum , non si
 gna rerum . Exemplo altero confirmatur de Iacob , & de Esau , qui gemini
 nati sunt , gene . xxv . sic alter post alterum , ut posterior plantam prioris te
 neret , & tamen in via moribus diuersi , in actibus dissimiles , in parentum
 amores dispare fuerunt , sic ergo concludendum est non esse credendum
 quod cursus coelestes necessitent hominum uoluntates ad bonum uel
 malum , quia sicut dixi , peccatum non esset , quia inuoluntarium . pt . est
 6 text . in cap . j . xv . quaestio . vij . Et † alibi dicebat Ptholomeus in centi
 loquio , anima sapientis medici dominabitur astris , propterea dicunt .
 S . Thom . & S . Bona . in 2 . distincti . i 7 . quod mores hominum sci
 licet appropriare uirtutes & uicia , & corum eventus futurorum causa
 si ex sideribus , potest intelligi dupliciter , uno modo necessario & suf
 ficienter ,

ficienter; Alio modo dispositiue, seu inclinatiue, & contingenter, si intellegatur primo modo, negandum est, q̄ mores hominum causentur ex sideribus, tum quia cum motus corporum cœlestium sit naturalis & necessarius, diuersitas morum esset naturalis & necessaria, & non ex libero arbitrio, & tunc frustra essent consilia, nec merita essent, nec laudes, repugnat enim Christianæ religioni, quia tolleret præmium & meritum, repugnat insuper sensui, quia uidemus eodem utero natos moribus diuersi

7

ficari, ut dixi de Iacob & Esau. Postremo repugnat experientia, quæ est mater rerum, quia uidemus & legimus multos in primis adolescentiæ annis fuisse uitæ dissolutissimæ, deinde moribus in melius mutatis ornatis sime uixisse, & speciose, ut uideri potest in exēplis quæ ponit Valer. Max.lib.vj.ca.7.de mutatione morum & fortunæ, de Scipione Africano, Quinto Fabio maximo, & huiusmodi, & propterea optime dixit philosophus Solon, nemo dum uiuit, uere felix uel miser dici potest, ad ultimū enim usq; fati diem anticipi fortunæ subiecti sumus, & morum assidue mutationi. Sin autem nos lequamur secundo modo, scilicet contingenter, inclinatiue, seu dispositiue, sic concedendum est, q̄ mores patriarū, appropriatae virtutes, & uicia hominum, & eorum cunctus futurorum à corporibus cœlestibus & sideribus dependeant, nam uirtus corporum cœlestium operatur secundum doctores admissionem, & qualitatem complexionum corporum. Varia tamen dispositio & complexio corpora facit multū ad uariationem actuum, & morum animæ, nam ut plurimū anima mutatur ad complexionein corporalem, colericī enim sunt iracundi, flegmatici pigri, sanguinei benigni, melancolici inuidi, hoc tamen, ut dixi dispositiue, contingenter, & ualde de longinquō, & non necessario dicitur, nam anima dominatur corpori, & maxime quando est adiuta per gratiam, unde uidemus multos colericos mansuetos, inde est illud dictū.

8 9 sapiens dominabitur astris. Si tamen enim dicta assertio esset uera, q̄ cursus cœlestes necessitant hominum uoluntates, multa absurdā & inconuenientia sequerentur, quæ colliguntur ex prædictis autoritatibus, nam si ab stellis iste est fur, ille avarus, ille luxuriosus, ille ebrius, hoc non est bonū sed pessimum, & sequeretur q̄ Moses falsum dixisset, dū in opere quartæ diei ennumeratis duobus magnis luminaribus & stellis dixit, Gene.j.vi dit Deus q̄ esset bonum, scilicet regimen stellarum, seque retur etiam, q̄ absque iustitia dantur præmia bonis, sequitur insuper quod nullum iudicium de hominum factis Deo relinquatur. contra text. Euangeliū Mathe.xxv. ubi traditur de iudicio uniuersali, in quo damnantur impij, & remunerantur pijs, & plura alia absurdā sequerentur, quæ referre longum foret. Deus tamen enim creauit hominem cum libero arbitrio. Eccl.xv.

cle.xv. ubi habetur quod Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. glo.j.liberi arbitrij.adiecit mandata & præcepta sua, apposuit aquam & ignem, ad quod uoluerit porrigit manum, ante hominem uita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur illi.

11 Et hanc uanam hominum opinionem tenentium dictam assertionem & credentianam blasphemam appellat Leo Papa in quadam Epistola sua q̄ ponitur in j. parte conciliorum generalium folio. 175. dicēs. undecima blasfemia est, qua fatalibus stellis & animas hominum & corpora opinantur stringi, per quam amentia necessē est ut omnibus Paganorum erroribus implicati, & fauientia sibi (ut putant) sidera colere, & aduersantia studeāt mitigare, verum ista sectantibus nullus in Ecclesia catholica locus est, quoniam qui se talibus persuasionibus dedit, a Christi corpore totus abscessit. Quæ uerba damnant dictā assertionem ut hereticā & blasphemā, hereticā in eo quod dicit, quod illā tenens à corpore Christi totus abscessit, quod est proprium heretici. c.hæresis Græce. 24.q. 3.deducitur etiā, quia obuiat sacræ scripturæ ex necessaria consequentia, & cōtradicit doctrinis Sanctorum Patrum ab Ecclesia uniuersali approbatis, in his quæ de recta fide & condemnatione hereticorū exposuerunt, pro ut in sexto

12 gradu catholicarum veritatum dictū est, & in proxima. q. Si t̄ quidē hæc assertio esset vera, sequeretur demum quod homo in hac vita non posset nisi peccare. & non facere bonum, quod est vna hæresis Manichei, aut non posset nisi bene operari. & fuit hæresis Iouiniani. ut scribit. S.Thō. in

13 2.dist. 28.q.j. & vterque liberum arbitriū destruebat. Alij ut Pagani ponebant fortunam vt deā, quam suo modo depingebant in forma fœminæ quæ est semper varia, vt dicit Codrus sermo. xiij. quia varium & mutabile semper fœmina. c.forus. de uerbo. signi. Bolog. in Authen. habitacolū. ij.C. ne filius pro patre, & eam præfiebant omnibus distributionibus humanis. & huius opinionis fuit Seneca in Epistolis; dū ait, res humana nullo ordine fortuna regit, spargitque manu munera, cæca peiora uens, & Iuuenalis. te facimus fortuna deā cœloque locamus, & Plutarcus in lib. de remedio ire in persona Euripidis dicebat, Deus magna regit, patruaque nostra in fortunæ manibus dereliquit, & alibi Iuuenalis. si fortuna volet fies de Rhetore consul, si uolet hæc eadē fies de consule Rhetor, de hac conq̄rebatur Euander Eneā alloquens apud Virgilium: Me pulsū patria pelagiq; extrema sequentē, fortuna omnipotens & ineuitabile fatū. Et Seneca prima tragedia dicebat. o fortuna uiris inuidā fortibus q̄ nō æq; bonis p̄mīa diuidis, & dicebat Aristο. ubi plurimus intellec̄tus & rō ibi minima fortuna, ubi at plurima fortuna ibi minimus intellectus, & dicebat Julius Cesar attestante Q.Mutio, q̄s negat eximiā quoque

quæ gloriā s̄epius fortunæ quām uirtutis esse beneficium. Hęc
 14 † quidem opinio falsa & erronea est, quam confirmat Augusti. 4.lib.
 de ciuit. Dei. cap. 18. & dicit Scotus quoli. xxij. uersi. quantum ad pri-
 mum. q̄ falsa est positio Paganorum imaginantium fortunam esse
 quandam Deam cui tanquam causæ per se attribuuntur effectus
 quos uidemus fortuitè euenire, & forte propter istum intellectum
 malum Paganorum repræhendit August. si ipsum primo retract.c.
 i. non mihi inquit placet, totiens appellasse fortunam, catholici au-
 tem potius talia debent attribuere prouidentiæ diuinæ, saltem gene-
 raliter, scribit latè de his. S.Bona.in 3. sententiarum. dist. 37. & dicit
 Aug.lib.v.de ciui. Dei.ca.j. si propterea quisque fato tribuit quia ip-
 sam Dei uoluntatem vel potestatem fati nomine appellat, senten-
 tiam teneat, linguam corrigat. Hęc scripsi aduersus quendam prædi-
 catorem afferentem contrarium.

S V M M A R I V M.

- 1 *Affertio, quod uirgo Maria sit concepta in peccato originali, an sit scandalosa.*
- 2 *Affertio scandalosa probatur, afferens Mariam virginem conceptam in peccato originali.*
- 3 *Responsio ad extrauagantem Pap.e Sixti tenentis non esse ab Ecclesia decisum, quomodo intelligatur.*
- 4 *Dōctores canonistæ tenent virginem Mariam non esse conceptam in peccato originali.*
- 5 *Vniuersitas Parisien. tenet quod non fuit concepta Maria uirgo in peccato originali.*
- 6 *Affertio, q̄ Virgo Maria non sit in corpore in cælesti Paradiſo, est male sonans, & piarum aurium offensiva.*
- 7 *Donationem Constantini factam non esse Ecclesiæ, afferens non esse procul ab hæresi.*
- 8 *Sermo diuī Hieronymi non deberet legi in matutinis de assumptione beatæ uirginis.*



DECIMA SEPTIMA QVAESTIO:

Quæ de mandato Superiorum fuit correcta
& moderata, & iuxta illorum correctio-
nem & moderationem impressa.

DE CIMO septimo quæro, An sint assertiones scandalosæ hodie asserere, Virginem Mariam Dei genitricem fuisse originali peccato conceptam, & post mortem corporalem non fuisse assumptam in corpore in cœlestem Paradisum? Et licet dominus Ioann. de Gerson in suo tractatu de propo. ab Episcopis hæreti. conculsione tertia dicat, quod hæc assertio non est scandalosa, quod virgo Maria fuerit concepta in peccato originali, cum secundum eum apud maximos doctores in Theologia sanctos & fide dignos iudice tur probabilis, neque scandalizari. & idem sentit de illa quod virgin Maria non sit assumpta cum corpore in cœlum, citans super hoc Hieronymum ad Eustochium. dicendum tamen est, quicquid esset in antiquis temporibus apud illos excellentissimos Theologos de ijs duabus propositionibus dubitatum, secundum quæ tempora præfatus Doctor loquitur, hodie tamen ambas propositiones apud nos presertim Hispanos & Gallos etiam, qui hanc sententiam amplexant, solemniem festivitatem de hac immaculata conceptione agentes scandalosas esse arbitror. Et licet Sixtus Papa III. in sua extrauag. Inespiente Graue nimis, posita sub tit. de reliquijs & veneratione sanctorum

sanctorum ædita anno Domini Quadringentesimo octuagesimo tertio , videatur sentire , quòd nondum sit à Romana Ecclesia & Apostolica Sede decisum , an ipsa domina sit in peccato originali concepta vel non , nihilominus eadem Romana Ecclesia de ipsa intemerata semperque virginis conceptione publice festum solemniter celebre , & speciale & propriū ordinavit , & tales tribuit Indulgencias celebrantibus illud festum , quales conceduntur Christi fidelibus in solemnitate corporis Christi , vt idem Sixtus testatur in extrauaganti incipien . Cum præexcelsa meritorum insignia . sub cod.

2 titulo . Sic † igitur ijs stantibus dicta assertio apud multos uideri potest scandalosa , aut piarum aurium offensiua seu male sonans . Nam offendit pias aures illorum , qui illius conceptionem credunt immuncm à peccato , cum Ecclesia celebret festum

3 Conceptionis , & ideo illius colunt festiuitatem . Nec † obſt . quod inquit Papa Sixtus in dicta extrauaganti . Graue nimis . quòd nondum sit à Romana Ecclesia & Apostolica sede decisum , quia Papa ibi non loquitur quòd non sit decisa quæſtio ſuper conceptione uirginis , hoc eft an ſit cōcepta in peccato originali uel non , quin nimo præſupponit Eccleſiam Romanam ſic tenere , q̄ non ſit con cepta , eo quia ibi dicit , ipsam celebrare festum de ipsa conceptione , & quòd ſpeciale , & proprium officium ordinavit , ſed dicit non eſſe deciſum ab ipsa Eccleſia Romana , an tenentes alteram partem incurrant hæreſim , nec forſan inconuenit , ut aliquid tradat vel tolleret Eccleſia , & contrarium tenentes non ſint hæretici cenſendi prout non ſunt contrarium opinionem tenentes & illam ſequentes , quia vt dicit Ioan . de Gerſo . in prima parte titu . de ueritatibus credendis . non omnia , quæ tradit uel tollerat Eccleſia publice legenda , ſunt de neceſſitate ſalutis , ſed dumtaxat illa , quæ ſub diſſiſtione iudiciali tradit eſſe credenda , uel oppoſita reprobanda , concorrente vniuersali Eccleſiae conſenſu . Vide omnino Guidonem Epifcopum Maioricen . in ſuo traēta . fol . cxcijj . & ita cum hoc non ſit ab Eccleſia deciſum , vt tenentes contrarium ſint hæretici cenſendi , Ideo Papa Sixtus dicit nondum eſſe deciſum , an tenentes contrarium ſint hæretici iudicandi , & hæc eft mens dictæ extrauagantis , quæ ad non aliud edita fuit niſi ad imponendum ſilentium

prædicato-

prædicatoribus verbi diuini , ne ad inuicem se appellitarent hæreticos , ad tollenda non leuia scandala in mentibus fidelium exorta , & maiora , quæ in dies exoriri suspicabantur , vt ibi dicitur , Cum igitur ad Papam sedemque Apostolicam pertineat diffinire similes , & maiores quæstiones , per cap. maiores . de Baptismo . & cap. quotiens . xxiiij . quæstio. prima . & cap. huic sedi. xxvii. distinct. non profecto approbaslet hoc festum immaculatae conceptionis , concedens indulgentias peccatorum visitantibus capellas huius sanctissimæ conceptionis , ac illis , qui intererint horis diurnis pariterque nocturnis dicti officii , si aliquis error eset in articulo huius uenerandæ conceptionis virginis Mariae . Et † dicit Anto. de Butr. in cap. conquestus. de feriis , Audio Ecclesiam hodie approbasse opinionem , quod Maria non fuit concepta in originali peccato . Idem tenet ibi Abbas . & Andr. Sicu . & in clemen. prima. de summa Trinita. column. quinta . versicul. Vtrum autem . & dicit Cardinal. Florent. in dicto cap. conquestus. quod festum conceptionis communiter celebratur ab omnibus Ecclesiis , & ita debet obseruari , ut ipsa virgo beatissima ab omnibus honoretur , in quantum fieri potest. vnde hec assertio tenens quod ipsa domina est concepta in peccato originali videtur esse apud multos , vt diximus , scandalosa . Et † ideo uniuersitas Parisien. in libello contra assertiones luteranas censuit illam assertionem esse falsam . Eandem assertionem piarum aurium offensiua appellat Andre. Siculus in dicta clement. prima , & ideo non sine ratione in uniuersitate Parisiensi , & in aliis quando quis creatur doctor in Theologia aut Bacchaliarius iurat quod docebit & defendet , quod Virgo christifera sit concepta sine peccato originali , ut etiam refert Ioan. Major in dict. dis. iiij.



DECISIO ALTERIVS ASSERTIO-

nis , An hodie sit scandalosum afferere Virginem Mariam Deiq; genitricem post ipsius mortem non fuisse asumptam in corpore in cœlestem Paradisum .



E Q V I T V R videre de altera assertione ab initio huius questionis proposita, An scilicet hodiernis temporibus sine scandalo, & absque aurium piarum offendiculo afferi possit, Quod Beata Virgo Maria Dei Genetrix post eius mortem corporalem non fuerit assumpta in corpore in cœlestem Paradisum . Et pari ratione idem censendum est de ipsius Beatae

- Beatae Mariæ Virginis Dei genitricis Assumptione, ut hodie assertio scandalosa, † & piarum aurium offensiva & male sonans sit censenda, ratione generalis consuetudinis Ecclesiæ, quæ celebrat assumptionem corporis & animæ in cœlum, prout sic fuisse probat August. in suo sermone de assumptione, incipiens. Quia profundissim. & in alio sermone incipient. Adebat nobis dilectissimi, & probatur in cap. Alma mater. §. in festiuitatibus . de sentent. excommunica. lib.vj.& in ca. pronuntiandum.in verbo.assumptio.de consecr. distinct. iij. in his enim & si nihil certi statueret diuina scriptura, mos populi Dei , & instituta maiorum tenenda sunt . capitulo. in his rebus . xj. distinction. & in re dubia ad fidem & certitudinem præualeret authoritas Ecclesiæ Catholicæ . capitulo palam . xj. distinction. & ubi lex deficeret ad consuetudinem loci esset recurrendum . capitulo. de quibus . iuncta glos. uigesima distinction. & ideo consuetudo in his solemnitatibus assumptionis Virginis Mariæ spectanda est , ynde inquit. Sanct. Thom. quolibet . secunda . quæstion. vii. quod magis debet seruari consuetudo Ecclesiæ quam authoritas Augustini uel Hieronymi aut cuiuscunque alterius doctoris . Et dicebat Hostien. in capitul. Ne innitaris.de constitutio. quod opinio communis & approbata habet , quod corpus Virginis fuit assumptum in Cœlum, dicens ita tenere Augustinum , Hieronymum vero non sic aperte locutum esse , Immo dicit quod nulla scriptura aperte deponit de eius assumptione corporali , vt in Epistola ad Paulam & Eustochium , Bald. vero in dicto cap. Ne innitaris. inquit, quod hodie proximum est heresi tenere, quod non sit assumptum eius corpus , quia solemnisimum festum fit de assumptione Virginis cuius corpus & animam pie credunt esse in Paradiso cœlesti : Facit † etiam ad hoc, quod hodie tenere quod donatio Constantini facta Ecclesiæ non ualuerit, non est procul ab heresi , inspecto præsertim, quod in extrauaganti Bonifacii incipiente , Vnam sanctam. continetur ut scribit Abbas in consil.84. uidetur primo. colum. 2.libr. primo. & grauius esset dicere nunquam fuisse dictam donationem factam à Constantino Imperatore Ecclesiæ , quod est contra text. in capitul. fundamenta Ecclesiæ . §. ne autem ipsa.de electio. lib.vi.& ad rationes

rationes temerarias & infructuosas quas facit Laurentius ualla in suo tractatu de donatione Constantini late & efficaciter respondet Cardi. Alexander. in cap. Constantinus. xcij. distinet. Vnde t̄ miro, q̄ in lectionibus matutinalis officij de assumptione Virginis Mariae legatur hodie sermo Beati Hieronymi, cum sit oppositum in obiecto, nam Ecclesia tenet assumptionem esse cum corpore in cœlum, & in dictis lectionibus de hoc dubitatur, & ideo conuenientior esit sermo Beati Augustini qui hanc ueritatem affirms animose, & defendit, nec debet reprehensibile iudicari si secundum uarietatem temporum statuta quandoque mutentur humana, præsertim cum urgens uel euident utilitas hoc expostulet. cap. non debet. de consanguine. & affli. cap. sciendum. xix. distin. cap. erit autem. distin. 4. cap. quod ignoret. 22. q. 4. & pro hoc facit tex. cap. fi. 24. distin. ubi dicit, quod sicut quædam sunt quæ nulla possunt ratione diuelli, Ita multa sunt quæ aut necessitate temporum, aut per considerationem actatum oportet illa temperari, illa semper consideratione seruata, ut in his quæ uel dubia sunt, uel obscura id nouerimus sequendum, quod decretis Apostolicis non inueniatur aduersum.

S V M M A R I V M.

- 1 *Maria Virgo non fuit mortua, sed quod uia fuit translata ad cœlestem Paradisum argumentatur.*
- 2 *Die ultima iudicij finalis qui fuerint uiui, an ante morientur.*
- 3 *Mariam virginem mortuam fuisse, probatur auctoritatibus doctorum authenticorum.*
- 4 *Virginem Mariam non esse mortuam dicere scandalosum est, & sapiens heresim, & ibi traditur quid est dicere sapere heresim.*
- 5 *Resurrectionem generalem negare est hereticum.*
- 6 *Veritates catholicae non sunt in dubium reuocande.*
- 7 *Assertio sapientis heresim generalis est.*
- 8 *Morituri sunt omnes & etiam Enoch qui est in Paradiſo terrestri.*
- 9 *Responsio ad contraria, quod uirgo Maria fuit mortua.*
- 10 *Mala uenient bonis, & malis bona non sine causa.*
- 11 *Reipublicæ utilitas est, ut quis aliquando suo iure priuetur.*
- 12 *Punitur quis sine culpa in pluribus casibus.*
- 13 *Punitur nullus absque culpa precedente nisi propter manifestationem glorie Dei, ut in ceco nato dixit Christus.*
- 14 *Pœna non debet tenere nisi suos authores de aequitate canonica, sed fallit.*

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 15 *Pœna priuatina, non autem positiva quis punitur pro culpa alterius.*
- 16 *Pœna positiva aliquando quis punitur ob utilitatem reipublicæ.*
- 17 *Pœna positiva aliquando Deus punit aliquos temporaliter.*
- 18 *Maria uirgo quare fuit mortua, cum fuerit sine aliquo peccato originali, scilicet mortali seu ueniali.*
- 19 *Adam an fuisse moriturus si non peccasset.*
- 20 *Regulam habens pro se habet intentionem fundatam.*
- 21 *Maria uirgo mortua fuit.*
- 22 *Morientur illi qui uiui reperientur in die uniuersalis iudicij.*
- 23 *Exceptio non extenditur, nec ampliat regulam in non exceptuatis.*
- 24 *Oratio sive collecta quæ legitur in die Assumptionis Virginis Marie, scilicet ueneranda nobis Domine, &c. declaratur.*
- 25 *Maria Virgo & Christus mortui fuerunt.*

- DECIMA OCTAVA QVAESTIO.

DE CIMO octauo Quæro, utrum sapiat hæresim dicere quæ uirgo Maria Dei genitrix non subierit mortem temporalem, sed quæ uiva translata fuerit ad cœlestem Paradisum. Et pri-
ma facie uidetur dicendū quod hæc assertio sit uera, quæ uirgo
Maria non fuit mortua, quia peccatum fuit causa mortis. Gene. 2. quacumque hora comederitis ex eo, morte moriemini, unde coméidente nostro
parente Adam ex illo fructu uerito, mors intravit in genus humanum.
Pau. ad Roma. quinto. per unum hominem peccatum in hunc mundum
intravit, & per peccatum mors, adeo quæ dicit August. super Genesim ad li-
teram. quem citat magister in 2. sententiæ. distinet. xx. si primi paren-
tes non fuissent transgressi diuinum præceptum sine morte statuto tem-
pore fuissent ad meliorem statum, hoc est ad beatitudinem, translati.
Sed uirgo Maria fuit immunis ab omni peccato originali ueniali atque
mortali, ut Ecclesia tenet, ut proxime dictum est, sequitur ergo quæ non
debuit mori, facit ad hoc argumentum a cessante causa, cessante enim cau-
sa cessat effectus. nam cessante seu uerius non existente in ea peccato de-
buit mors cessare. ca. cum cessante, de appella. l. adigere. s. quâuis. ff. de iu-
re patro. cum peccati stipendum sit mors, Pau. ad Roma. 6. & prima ad
Corin. 15. stimulus mortis peccatum est. Secundo facit ius naturale, ut
pœna sequatur reos & non alios. l. si pœna. ff. de pœnis. l. sancimus. C. eo.
l. ob meritorum. C. ne filius pro parte. c. peruenit, de his quæ fiunt à ma-
rio. parte. c. sed cum uirgo non fuerit rea peccati, ergo non fuit mortua. ca-
cognoscentes. de consti. Tertio, quia licet de lege communi omnes mo-
rituri

rituri sunt, quia statutum est hominibus semel mori, ut Paulus ad Habre. 9.
 tamen in proposito uidetur agi de lege speciali, sicut de lege speciali pra-
 senta fuit, ut non macularetur ab originali peccato, quia haec est seque-
 la dicti peccati, & generi per speciem derogatur. ca. generi per speciem.
 lib. 6. de reg. iur. l. in toto iure. ff. de reg. iur. & per specialem legem der-
 gatur generali. l. sanctio legum. ff. de poenis. Ange. de Perusii. in consil. clx.
 pro decisione quæsitorum. colum. j. Raphaell. Fulgo. in consil. cxxv. in pri-
 mo proposito consultationis. col. j. Quarto. qd ad hoc accedit, quia non
 uidetur repugnare articulo fidei, qd omnes morituri sunt, & qd oes sunt
 resurrecti, dicere etiam, qd aliquis non morietur & consequenter non
 resurget, cum aliqui excipiatur ab huiusmodi generali statuto, ut sunt il-
 li qui in die universalis iudicij uiui reperientur, quia non morientur, &
 consequenter non resurgent, nam resurrectio est reparatio de morte ad
 uitam, ut latius statim dicam, quod uidetur probari. i. ad Corint. xv.
 ubi secundum aliquos tex. dicit, non omnes quidem moriemur, Sed om-
 nes immutabimur, quod intelligitur, quia quorundam opinio fuit, quod
 non omnes homines morientur, sed qd aliqui in aduentu Christi ad iudi-
 cium uenient uiui, & isti non morientur, sed isti immutabuntur in sta-
 tum incorruptionis, & propter hoc dicunt, qd ille tex. Paulus dicit non om-
 nes quidem dormiemus, idest moriemur, sed omnes immutabimur tam
 boni quam mali, & tani uiui quam mortui, unde secundum hoc immuta-
 tio non intelligitur de statu animalitatis ad statum spiritualitatis, sed
 de statu corruptionis, ad statum incorruptionis, & haec litera, non om-
 nes moriemur, non est contra fidem, ut dicit ibi. S. Tho. Nam. S. Hiero-
 nymus ad Marcellam de quinque questionibus scribens inquit, san-
 ctos qui in fine mundi inuenient non morituros, sed uiuos assumendos,
 & ad hoc uidetur Augusti. citare Hieronymum, dum inquit in lib. de Ec-
 clesi. dogma. cap. 7. qd sicut aliqui æque catholici, & eruditu viri qui cre-
 dunt, anima in corpore manente, immutandos ad incorruptionem &
 immortalitatem eos qui in aduentu domini uiui inueniendi sunt, & hoc eis
 reputari pro resurrectione ex mortuis, qd mortalitate in mutatione de-
 ponent, non morte, & licet secundum Hieronymum ad Minerium, ille
 textus apud græcos bisariam legatur, hoc est, omnes quidem non dor-
 miemus, sed omnes immutabimur, & eo modo quo habet vulgata edi-
 tio, scilicet, omnes quidem resurgemus. tamen Hylarius & Grisostomus
 primo modo legunt, ut sit sensus, non omnes morituros, omnes tamen
 immutandos esse, & cum eo quod græci legunt consentire uidentur ea qd
 diuus Paulus scribit ad Thessalonicens. i. capitu. 4. inquiens, si enim credi
 mus qd Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt

per Iesum adducet cum eo, hoc enim uobis dicimus in uerbo domini, quod nos qui uiuimus, qui residui sumus in aduentu domini, non præueniemus eos qui dormierunt, quoniam ipse dominus in iussu & uoce Archangeli descendet de cœlo, & qui in Christo sunt resurgent primi, Deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur simul rapiemur cum nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum domino erimus, & dicit ibi quidam in suis annotationibus, quod Paulus ibi ita loqui uidetur, quasi resurrectio ea ætate esset futura, licet secundum eum uerti potuisset græcus sermo per futurum, id est nos qui uiuemus, & reliqui erimus, una cum illis rapiemur, ex quibus uidetur non omnes dormituros qui erunt uiui tempore aduentus Christi in iudicium, & sic haec opinio, ex quo uerba sacræ scripturæ possunt saluari, non est statim ut heretica iudicanda, sicut nec contraria, ita concludit dominus Guido Carmelita. Episcopus Maioricen. in dicto tracta. de heresibus. carta. cxcj. in cap. incipien. uir quidam doctus & excellens. Vnde ex his non uidetur dicta assertio iudicanda heresim sapiens, cum non contrarietur articulo de uniuersali resurrectione, nec dictis Pauli attestantibus, quod omnes morituri sint, cum omnes non morituri sint, & consequenter non resurrecturi, ut patet in his qui reperientur uiui in die uniuersalis iudicij, & sufficit haec dare instantiam, ut dicit gl. in c. sicut uergeri. j. q. j. & scribitur per Moder. in l. si creditori. ff. de ope. no. nun.

3 SED IN Contrariū est authoritas Ecclesie, quę concinuit in die gloriosissimae assumptionis sequentē collectā, ueneranda nobis domine huius dici festivitas opem conferat salutarem, in qua sancta Dei genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quę filium tuum dominum nostrum de se genuit incarnatum, &c: quę collecta edita fuit a diuino Gregorio ut attestatur Graniel in secundo sermone de assumptione Virginis, in qua manifeste patet Ecclesiam tenere ipsam dominam uirginem, Deique genitricem mortuam fuisse, & hoc tenent omnes catholici tractatores nullo discrepante, quos ego uiderim, & Augusti. in sermone. 2. de assumptione. incipient. quia profundissime, inquit, memores conditionis humanæ mortem illam scilicet Virginem Mariam subiisse temporalem non metuimus dicere, quam idem eius filius, qui Deus & homo, lege fortis humanæ sustinuit, & hoc quia homo de eius susceptus & profusus est utero. Et Hieronymus ad Eustochium dicebat, cum profecto nihil constet nisi quod hodie na die gloria migravit a corpore, idem quoque testatur Damascenus in duabus sermonibus, & Dionysius in libr. de diu. no minibus. parte. 2. capitulo. j. inquit Beatum Paulum Apostolum interfuisse dum ipsa domina mortua fuit, Est ergo conclusio, quod uirgo Maria uere & realiter mortua

morta fuit , & sic generaliter tenetur in uniuerso mundo sine contradic-
tore, pro ut in ecclesijs in die suæ assumptionis glorioſæ reprehēsentat
ecclesia, & sic est tenendum, quia ut inquit. S. Augusti. in libro ad inquisi-
tiones Ianuarij, & habet nr̄ in c. illa autem. 12. distin. illa quæ non scripta,
sed tradita sunt custodimus, quæ autem toto orbe terrarum obſeruātur,
dantur intelligi, nel ab ipsis apostolis, uel ex plenarijs concilijs (qñorum
est in Ecclesia saluberrima authoritas) commendata atque statuta reti-
neri, sicut id, q̄ domini passio, & resurrectio, & assensio ad cœlum. & Ad
uentus Spiritus Sancti anniuersaria solemnitate celebrentur, & si quid a-
liud tale occurrerit quod seruetur ab uniuersis, quocunque se disfrundit
Ecclesia, idem scrib. tur in c. illud. ea. dist. & in c. cum Marthæ. de celebra-
4 missarum. Vnde t̄ hæc assertio, q̄ ipsa domina non fuit mortua, non so-
lum est scandalosa, sed etiam sapiens hæresim, nam illa propositio secun-
dum Doctores sapit hæresim quæ asserit dogma peruersum, ex quo cum
notorio uero, quod negari non potest, sequitur hæresis proprie dicta. ut
puta, hæc propositio, omnis homo existens Romæ est in peccato morta-
li, potest dici sapere hæresim, quia ex ea cum aliquo uero assumptione vide
licet, quod infans nouiter baptizatus est homo existens Romæ, sequitur
q̄ infans nouiter baptizatus sit in peccato mortali, quod est hæreticum,
nam in baptismō omnis homo siue parvulus, siue magnus moritur pecca-
to, ut testatur Augusti. in enchiridio. & habetur in cap. a paruulo. de con-
ſe. distin. 4. inquiens. a paruulo recenter nato usque ad decrepitum senem
ſicut nullus prohibendus est a baptismō, ita nullus est qui non peccato
moriatur in baptismō, idem dicit in cap. regenerante. ea. distin. & Car-
di. scribit in d. tracta. 2. parte. libr. 3. cap. x. dixi supra in hac parte. q. vj.
& idem in effectu diffinit. Ioan. maior. in 3. ſenten. distin&t. xxxvij. q. 2. in-
quiens, quod propriæ sapiens hæresim est illud ex cuius conſeſſione, af-
ſumpto aliquo quod non potest rationabiliter negari, sequitur in fide hæ-
resis, & ibi exemplificat, ſic igitur in proposito eſt, dicere uirginem Ma-
riam non esse mortuam, eſt negare uniuersalem resurrectionem, ſed hoc
5 negare eſt hæreticum. Primum t̄ patet, ut in ſimbolo Athanasij, ad cui-
us aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis &c.
Et qui omnem dicit nullum excludit. I. Julianus. ff. de legat. 3. cap. ſi Ro-
manorum. 13. dist. Sed resurgere nemo potest niſi prius moriatur, ut in-
quit. Damasc. in 4. libr. resurrectio eſt eius quod occidit per mortem per-
fecta reparatio, & S. Tho. in 3. parte. q. liij. arti. 3. inquit, resurrectio eſt
reparatio a morte in uitâ. Paul. j. ad Cor. xv. oēs quidē resurgentemus. 2. reg.
14. oēs morimur, & Eccl. 8. oēs in corruptiōe. Secundū manifeſte patet, q̄a
dicit ueritati catholice primi generis in proprijs terminis, q̄a in præfa-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- to simbolo & alijs authoritatibus sacræ scripturæ constitemur uniuersalem resurrectionem, quæ est ueritas catholica primi generis in canone sacræ scripturæ contenta. nam prout tradunt doctores, ueritas catholica primi gradus seu generis ex septem est illa quæ in canone sacræ scripturæ ueteris seu noui testamenti in propria uerborum forma continetur, ut supra dixi in quæstione quinta, & distinguitur secundum tria genera credibilium, & principalius numerandum est genū credibilium eorum quæ antea creduntur quām intelligantur, ut Esa. 7. secundum translationem. lxx. nisi credideritis non intelligetis, eius modi sunt quæ ad articulos fidei
- 6 pertinent, ex quibus principaliter fides nostra dependet. Quod tamen huiusmodi ueritates in sacra scriptura formaliter contentæ sint catholice, manifestum est, cum de ueritate sacræ scripturæ nullatenus dubitandum sit. unde Aug. in libr. de unico baptismo, & in cap. quis nesciat. ix. distin. inquit, quis nesciat sacram scripturam canonicanam tam ueteris quam noui testamenti certis terminis contineri, eamq; posteris omnium Episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari uel disceptari non possit utrum uerum, uel utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum constiterit. Inde stante hac ueritate catholica uniuersalis omnium mortis & carnis resurrectionis, sequitur manifeste, q; dicere ipsam dominam uitæ genitricem non fuisse mortuam, & sic uiam uniuersæ carnis non fuisse ingressam, sapit hæresim, & præbet scandalum Christi fidelibus incidendi in hæresim propriæ dictæ, ex theorica suprà tradita cognoscendi assertionē hæresim sapiēt, q; a nō esset uerū, oēs morituros, & oēs resurrecturos, q; faciūt ad declarationē eorū q; scribūt i.c. Accusatus. §. sa
- 7 ne. de hæreti. li. 6. Licet tamen aliū modum cognoscendi aliquid sapiens hæresim manifeste tradant aliqui, hoc est quando attribuitur aliquid creaturæ, quod est creatoris. ut si quis inuocet dæmonem ad sciendum futura, uel crederet speciem hominis posse inutari in speciem beluaꝝ a dæmoni, ut in cap. Episcopi, & cap. mirum. xxvj. quæst. v. prout late scribit Dom. de sancto Gemi. in cons. 54. quidam sacerdos. colum. 3. & dicam infra in
- 8 quæst. 22. Sic tamen igitur fides nostra habet, q; omnes morituri sumus & resurrecturi, etiam Enoch qui translatus est ad Paradisum terrestrem, ut dicunt tractatores catholici. Gene. v. & Hælias etiam raptus in eundem Paradisum. 4. Regum. 2 vbi secundum Vgo. Cardi. almonia Spiritus Sancti, uel fructu uitæ sustentantur, inde ambo exituri ad prædicandum contra perfidiam Antichristi, morientur, nam ab eo occidentur, quia sententia quam dominus primis parentibus influxit, in quacunque hora comedenteris. Gene. 2. in omnes quoconque modo nascantur ex Adam permanebit, etiam in Christo. Psal. quis est homo, qui uiuet & non uidebit mortem.

tem. uerba sunt. S. Tho. ad Hæbreos. xj. lectio. 2. Conueniens enim de-
 censque fuit ad multas extirpadas hæreses ipsam gloriosā uirginem mor-
 tem subiisse temporalem. prout late explicat Bernardi. de Bustis in suo
 mari. xj. parte. sermone primo. quarta partē. Non † obstat quod uir-
 go non habuit peccatum, ergo non debuit mori, quia ut dicit Hostien. in
 cap. cognoscentes. de consti. qui caruit culpa, careat me iudice pœna, de
 quo in cap. sine culpa. de reg. iuris. lib. vj. hinc dicitur Deutero. xxv. pro
 mensura delicti erit & plagarum modus. propterea dicitur, quod quicun
 que stultus est in culpa, erit sapiens in pœna. cap. quia ea. 38. distinct. &
 quod pœna sequi debeat suos authores &c. Ad hæc dico, quod non se-
 quitur, & sufficit dare instatiā. c. sicut urgeri. i. q. i. l. si creditori. ff. de ope.
 noui. nunci. nam non semper Deus infert pœnam pro culpa, quia infor-
 tunia quæ in hoc mūdo accidit communia sunt bonis & malis. rationem
 annectit Augusti. de ciuit. Dei. libr. j. capitulo octauo, & quamvis Hiero-
 nymus dicat, quicquid patimur peccata nostra meruerunt, hoc tamen ge-
 neraliter dictum est de merito actualis uel originalis culpa præcedentis,
 uel in persona, uel in natura, sic Job grauissime punitus fuit, ut fre-
 quenter inquit beatus Gregorius in suo libro moralium. & in Epistola
 super Job capitulo. x. Quinimo † inquit Nico. de lira in praefatione
 super libr. Job. in fin. quod aliquando in praesenti malis eueniunt bona,
 & iustis aduersa secundum ordinem diuinæ prouidentiæ, ut patet in
 discursu illius libri, inde est quod pœna sequitur culpam, non eius qui
 puniatur, sed illius pro quo ille qui pœnas patitur satis facit, & ita fuit in
 Christo paciente mortem, ut exponunt catholici doctores super Psalm.
 xxj. ibi, longe à salute mea uerba delictorum meorum, inter quos dicit
 Augusti, quorum delictorum? de quo dictum est, qui peccatum non fe-
 cit, nec inuentus est dolor in ore eius, quo modo ergo dicit delicto-
 rum meorum? nisi quia pro delictis nostris præcatur, & delicta nostra,
 sua fecit, ut iustitia sua pro nostra iniustitia satisfaceret, inde dicebat Esa.
 53. propter scœlus populi mei percussi eum. non est ergo inconueniens
 quod quis puniatur sine culpa, non tamen sine causa, ut dicit gloss. in
 cap. antiqua. de priuilegijs. cap. cognoscentes. de constitu. facit. cap. quo
 niam frequenter. §. si uero aliter. in fin. ibi, sine culpa, sed non sine cau-
 sa, ut lite non contestat. gloss. in cap. euocantes. 2. distin. Hinc † est,
 quod propter utilitatem publicam quis suo iure sine culpa priuatur. l.
 item si uerberatum. ff. de rei uendica. l. Lucius. ff. de ciuitio. & ualeat sta-
 tutum, quod unus pro alio teneatur, secundum communem opinionem
 Barto. & aliorum in l. iure prouisum. C. de Fabricen. libr. 11. l. sanctimus.
 ubi Bald. C. de pœnis, Andre. Siculus. & Decius in dicto cap. co-

- gnoscentes, Alexand. de Imol. in l. sepe. colum. 4. ff. de re iudi. l. de quibus. ff. de legibus. Ange. Areti. & d. Iaso. in §. actiones. insti. de actio. prout in casu notabili censem doctores, ut consanguinei teneantur pro alijs. conianguineis delinquentibus, ut scribit Petrus de Anchara. in cap. j. colum. 8. uersic. quæro etiam scriptum est. de consti. de quo Siculus & alijs mentionem faciunt in d. cap. cognoscentes, Fely. in c. ius generale. i. distin. colum. fina. Decius in consil. 64. diligenter & pro viribus. colum. 2.
12. In † pluribus enim casibus Deus puniuit alios ob aliorum culpm, ut paruos sodomitaram, quos non excusauit ignorantia, quin pro paterno scœlere cœlesti igne consumerentur, hunc, & alios casus scribunt Doctores in cap. Ecclesia. j. quæst. 4. facit. cap. felicis. §. fin. ff. de pœnis. libr. 6. cap. mulier. xv. q. 1. hinc propter communitatis delictum ciuitas priuatur dignitate pontificali, pro ut ibi scribunt Ioan. Andre. & alijs Moderni. etiam in l. ciuitas. ff. si cer. peta. Francisc. de Areti. in consil. 165. sicut Ioannes dicit. sic filius pro patre punitur aliquando. ca. ad aures. de pœnis. cap. uergentis. de hæreti. Saly. in d.l. sancimus, & in l. quisquis. C. ad l. Iuliam. Maicsta. cap. statutum. de hæreti. lib. 6. pro his facit dictum Valerij Maximi de neglecta religione. cap. 4. inquietis. Dionisium sacrilegum deosque contemnentem non fuisse punitum a dijs, sed puniti fuerunt eius filij propter delictum patris. facit. cap. ad succidendos. de scisma. libro. vij. Sic † ergo quando nulla culpa præcedit patris nel matris, nullus sine culpa punitur, nisi ut manifestetur gloria Dei nostri, ut in ceco nato, & sic si primi parentes non peccassent non fuissent mortui ipsi, nec posteri, sed translati fuissent ad Paradisum cœlestem, ut dicit Augustin. Sed quia culpa præcessit, non est inconueniens ex edicto Dei alios inculpabiles puniri, sic enim quis punitur propter culpam ab alijs commissam. l. milites. §. decem. ff. de noxalibus, ut inquit Bald. in d. cap. 14. cognoscentes. Vnde † licet de æquitate pœna non debeat tenere nisi suos auctiores, ut in d. cap. quæsitus. & d. l. sancimus. tamen contra hanc æquitatem saepè iuris rigor ex causa statuit, ut dicit glosa. in d. cap. ius generale. distin. j. Innoc. in cap. grauem. de senten. excommunicata. Oldra. in consil. lxvj. an ex delicto administratorum. Dyn. in ca. non debet. de reguli iuris. libr. 6. Abbas & Ioan. de Aua. in cap. uergentis. de hæreti. hinc sunt plures casus in quibus filius punitur pro patre, quos scribit Archi. in cap. qui bona. colum. pe. uersic. sed fallit regula. 17. quæst. 1. Cardi. Alexan. in 15. cap. satis. lvj. distin. Et † ut aliquis pro alio punitatur, & filius pro patre faciliter procedit in pœna damni, pro ut iura desuper allegata militant, quia secundum Alex. de ales, uersus habetur, quis pœna damni punitur, paupertas, odium, fauor, uicium, scœlus, & ordo, personas spoliavit & loca

loca iure suo. quem c̄itat Car. de Turre Crema. in d.c. ius generale. & gl. in d.c. cognoscentes. & d. c. antiqua. sed ut quis puniatur pœna positiva seu corporis afflictiva pro alio sine culpa etiam concurrente causa, iudicium humanum non dictat, ut notat Bal. in rubri. C. res inter alios. colu. j. uersi. Item nota per consuetudinem. Bald. in l.j. colu. j. uer. secundo reuoco. C. ne filius pro patre. tradit Alex. in d.l. s̄æpe. colu. 4. uersic. ex quatione. cum aliis, ut scribit Siculus in d.c. cognoscentes. col. 3. & fundant se in glo. in uerbo, supplicium. in c. homo. 23. quæst. 5. quæ inquit, quod qui non potest se obligare ad pœnam corporalem pro alio, dc qua minimis Cepo. in l. si fugitiui. colu. x. C. de serui. fugi. Bal. in l. Julianus. ij. letura. in si. ff. qui satisd. coga. quod firmat. S. Tho. in 2. 2. q. 108. arti. 4. q. nunquam secundum humanum iudicium aliquis debet puniri sine culpa pœna flagelli, ut occidatur, mutileetur, uel uerberetur, pœna autem danni punitur aliquis etiam secundum humanum iudicium sine culpa, sed 16 non sine causa, ut est proxime dictum. Verū f̄est tamen q. nonnunquam consuetudine uel statuto introduciter, ut quis sine culpa, non tamen sine causa puniatur etiam pœna afflictiva pro delicto alterius, ut in Republica tutius uiuatur, & a delictis abstineatur, pro ut in casu decreti mediolanensis consuluit Decius in d. consil. 63. & in alio casu Ange. de Perusii. in consil. 63. nobilis miles. d. Iaso. in l. si quis in suo. §. legis. C. de inofsi. testa. Bar. in d.l. iure prouisum. & ibi Ioan. de Plate. C. de fabricen. lib. 11. Petrus de Aucha. in d.c. j. & late moderni in d.c. cognoscentes, & Fe-
 ly. in d.c. ius generale. Sed† quicquid in hoc ultimo casu esset dicendum de iure humano, Prouidentia tamen diuina nonnunquam aliquos punit temporaliter pœna afflictiva mortis corporalis, non autem æternæ, cum sciat quid unicuique conueniat, gl. est notabilis. in uerbo secuta, in auth. ut omnes obediāt iud. in prin. colla. v. in dicto illo tex. quam allegat Siculus in d.c. cognoscentes. colu. 4. & Ang. de Peru. in dicto consil. 63. colu. fi. & Inno. in d.c. graue. inquit. q. unus pro alio punitur à Deo corporaliter, qui nouit abscondita, præsentia, & futura. idē. S. Tho. in d. art. & late habet in d.c. Ecclesia. pro quibus facit illud Hier. 31. patres comederunt uua acerbā, & dentes filiorū obstupuerūt, facit. c. nisi cū pridē. §. p. graui
 18 quoq; scandalo. de renuntiatio. Sic figit est in proposito, nā q. quis glorio sa uirgo Maria ullo peccato non peccauerit, nec concepta fuerit in origi nali, sed gratia Dei puenta, nihilominus ex causis precedentibus cōueniens fuit ipsam mori, p. ut allegati doctores c̄esent, & ut ēt se cōformaret cū filio suo. q. a mēbra caput sequunt. l. cū i diuersis. ff. de relig. & sump. fun. Christus aut caput est totius Ecclesiae. Pau. ad Colosse. j. facit, q. a si id de quo minus uidet inesse, & inest, ergo & id de quo magis, ut dicit gl. in c. cū
 23 in

in cunctis. de electio. sed cu de Christo dicat scriptura quod peccatum
 non fecit, nec inuenitus est dolus in ore eius. j. P. 2. nec ab Adā descendat
 per linea seminalē, sed uirtute Spiritus Sancti eius Sanctissimum corpus ex
 purissimis sanguinibus uirginis in eius utero formatū fuerit, ut inquit Da
 mascenus lib. 3. capitulo. xxxvij. & cantet Ecclesia, non ex uirili seminē,
 sed mistico spiramine, uerbū caro factū est. Sicque ex ipsa generatione
 nulli fuerit obnoxius peccato. iuxta illud Lucæ. 1. Spiritus Sanctus super-
 ueniet in te, & uirtus altissimi obubrabit tibi, & sic de eius morte magis
 erat dubitandum, an fuisse mortuus si non fuisse crucifixus, quām de
 morte ipsius genitricis Mariæ, quia & si fuerit omni peccato originali ue-
 niali & mortali immunis, ut est dictū, nihilominus de Christo dicit Au-
 gust. in lio. 2. de baptismo paruolorū. capitulo. xxix. quod si Christus nō
 fuisset occisus, mortuus tamen fuisse, & senio defecisset, quem citat Sco-
 tus in 3. distincțio. 16. quæstio. 2. & ibi. S. Tho. distincțio. 16. articu. 2. &
 moderniores sequuntur, & glo. hoc expresse dicit, quā omnes referunt in-
 cle. j. in uerbo, passibilē, de summa Trin. hoc tamen non fuisse ex neces-
 sitate suæ conditionis, quia a peccato immunis, sed ex sua uoluntate, de
 nostra infirmitate ponens tabernaculū suū in sole scilicet sub temporali
 mutabilitate & labore, ut inquit Magister senten. lib. 3. distincțio. 16. ca-
 pitulo primo. & ibi ultra alios hoc dicit. S. Bona. quæstio. 3. conueniens
 ergo fuit ut ipsa Dei genitrix moreretur secundū Legē mortis communē
 a qua non appetit excepta, sicut & Christus mortuus fuisse, cu membra
 à capite non liceat discedere. capitulo. cu non liceat. de præscripto, un-
 de dicit. S. Tho. in 3. parte. quæstio. 27. art. 3. ad pri. quod uirgo Maria ut
 filio conformaretur non fuit liberata à morte & alijs pœnalitatibus. & S.
 Bona, in 3. dist. supra. Inquit quod non fuit decens Filiū Dei habere ma-
 trem immortalē, cum ipse esset mortalis. Nec obstat illud argumētum
 a cessante causa, scilicet peccato in uirgine, ergo debuit cessare effectus,
 idest mors in ea, nām mors prouenit in primos parentes propter pecca-
 tum ut in authoritatibus supra allegatis, & idem dicit Pau. ad Rom. 8. q̄
 corpus mortuū est propter peccatum, quinimō si quis diceret Adā primū
 hominē factū ita ut siue peccaret siue non peccaret moreretur in corpo-
 re, hoc est de corpore exiret non peccati merito, Sed necessitate naturæ
 anathēma esset, vt dicit tex. in c. placuit. de conse. dist. 4. & illud dictum
 quod communiter August. attribuitur. q̄ si Adā non peccasset, senio de-
 fecisset, intelligitur idest in senio defecisset, quasi dicat non peruenisset
 ad seniū, quia semper fuisse in iuuentute, ut ibi dicit gl. quā ibi Card. se-
 quitur, & alibi dicebat August. de baptismo paruolorū. lib. j. c. 2. proinde
 si non peccasset Adā non erat spoliandus corpore, sed superuictiendus
 immortalitate

immortalitate & incorruptione ut absorberetur mortale a uita, id est ab animali ad spirituale transiret, & clarus haec declarando dicebat Archi. in d.c. placuit . quod primus homo ante peccatum factus fuit mortalis, & immortalis, mortal is secundum corpus, quia mori poterat, immortalis quia poterat non mori, eius tamen mortalitas non erat necessitas moriendi, sed possiblitas moriendi, similiter eius immortalitas non erat impossiblitas moriendi, sed possiblitas moriendi, sed post peccatum factus est mortal is, id est necessitat moriendi subiectus, in alia uero uita est immortalis, id est non potens mori, & ita primus homo comedendo de ligno uero peccauit, & etiam si non comedisset de ligno uitæ etiam peccasset, cum fuisset sibi iussum ut de omni ligno Paradisi comedere, nisi de ligno scientiæ boni & mali, & peccado mortuus fuisset, ut dicit Magister in 2. sententiarum. dist. 19. quibus mortem causantibus cessantibusque in uirgine Marja, & sic cum ipsa non peccauerit, uidetur quod non esset moritura. Ad haec dicendum est iam fuisse supra satisfactum, & licet peccatum quod fuit causa mortis cessauerit in Maria, cum nullo peccato peccauerit, ut est dictum, tamen cum multæ aliæ causæ sint ob quas conueniens decensque fuerit ipsam uniuersæ carnis uiam ingredi, de quibus dictum est, ideo non debuit cessare effectus, immo militare, quia quando sunt plures causæ concurrentes ad producendum aliquem effectum, una ex illis causa cessante non cessat effectus, ut est glo. in l. si uentri. §. si. ff. de privilegijs credi. Bar. in l. ita stipulatus. ff. de uerbo. obliga. glo. in §. affinitatis. in isti. de nuptijs. facit tex. in l. si non lex, & ibi Bal. notat. ff. de hære. instit. & moderni scribunt in c. cum cessante. de appella. quâ inuis ergo in Maria cessauerit una causa mortis, scilicet peccatum, ex quo aliæ concurrebât, ut moreretur, dicendum est illam mortem temporalem subiisse, & per 20 hæc patet responsum ad primum & secundum obstaculum. Secundò non obstat quod fuit specialis prærogativa uirginis Marie ut non moreretur, sicut ut non conciperetur in peccato originali. Quia ad hoc est dicendum, quod habens legem generalem pro se regulam habet fundata in intentione, ut dicit gl. in l. ois definitio. ff. dereg iuris & in rubri. cod. tit. lib. vj. & talis dicitur habere rem certam. Bar. in l. quotiens. ubi moderni. ff. si quis cautio. & est standum regulæ donec de exceptione constet. ut scribit Alber. de Rosate in ij. parte statutorum. q. clix. si ex forma statuti, & regula est tenaciter obseruanda nisi in contrarium appareat dispositio specialis. secundum Bal. in l. tutor. in fi. C. de seruo, pignori. dato. idem Bal. in cap. j. col. 3. ff. de aliena. iudi. mu. cau. facta. scribitur in l. qui restituere. ff. de rei vendica. Et qui habet pro se regulam generalem gravat aduersarii onere probabilem speciale, ut dicit glo. in d. rubri. & adeo hoc est uerum, quod

quod etiam hæc lex generalis attenditur contra personas uel causas alias
privilegiatas, cū regula & generalis dispositio comprehendat personas pri-
uilegiatas alio privilegio de quo non loquitur. l.generalis, ut est de men-
te Bald.in l.in fraudē.in fin.ft.de testa.mili.cū alijs. ut dicit Decius in cō
sil.v. Vnde + licet ipsa domina uirgo Maria decorata fuerit multis & in-
enarrabilibus gratiis,& beneficijs,tū suæ immaculatæ conceptionis,tum
prærogatiuarū,ex quo non reperitur privilegiata in hoc & ab hac regu-
la excepta ,quod mori non debuerit ,nec de hoc habemus testes a sacra
scriptura uel Doctoribus authenticis , nec ab Ecclesia ,sicut habemus in
cius sanctissima conceptione,de qua supra memini,Sequitur quod in le-
ge generali de morte debuit comprehendendi, quinimmo uidemus ubique in
die suæ gloriæ assumptionis in Ecclesiis reprehensari eius mortem,
quando defertur illius imago in qua eius mors designatur ,qua transiuit
de hoc mundo ,cū eius resurrectione & corporis & animæ triphantis as-
sumptione in celestia regna, pro ut attestatur consuetudo ,& Ecclesiæ
tractatores unanimiter scribunt,quorum paulo ante meminimus ,& ab
hoc non est recedendū,nihi Deus aliter reuelaret, cuius contrariū assere-
re scandalosum & temerariū est,& hæresim sapiens,& hæ nouitates ple-
runque pariunt discordiā.capitulo. cū consuetudines . de constitudine.

22 Quartof non obstat quod illi qui reperientur uiui in die uniuersalis iu-
dicij non morientur , secundū aliquorū opinionē . quia ad hoc dicendū
est secundū.S.Tho.prim.ad Corinth.xv.lectione.8.quod Ecclesia magis
acceptat aliā literā,quod omnes morientur, sed omnes resurgent, quia
omnes morientur, etiā si sint tunc aliqui uiui, quod ibi tenet glo.inter li-
nearis,dicens,omnes resurgent tā boni quam mali, quia etiā uiui reper-
ti Christo ueniente morientur,& dicit idē S.Tho.in 1.2.questio.8 nar-
ticu.3.ad primū,quod probabilius & conuenientius tenetur, quod om-
nes illi qui in aduentu domini reperientur morientur,& post resurgent.
Inde Ricard.in 4.distinctio.43.questio.5.inquit,quod illa opinio,quod
non morientur uidetur contra sacrā scripturam , quia ut habetur ad H̄
breos.9.statutū est hominibus semel mori.Sed omnes obligantur ad sta-
tutū qui non excipiuntur , cū ergo scriptura sacra nullū excipiat ab isto
statuto,ergo omnes moriuntur.Ad illud Hieronymi respōdet,quod pro
tanto Hieronymus dicit illos non morituros, quia raptim morientur , &
statim resurgent, uel potest dici Hieronymū illius opinionis fuisse,nec ta-
men ex hoc hæresim incurrisse , quia ut inquit Augustinus in dicto libro
de Ecclesiasticis dogma . quomodo libet quis acquiescat,hoc est,sue mo-
riantur illi ,sue rapiantur , non est hæreticus , nisi ex contentione hæ-
reticus fiat. Nec obstat quod inquit Pau. j.ad Thessal. 4, quia, ut ibi
dicit.

dicit S.Tho. illi qui inuenientur uiui tempore illo , quo Christus ueniet ad iudicium, in illo momento temporis morientur , & statim resurgent, & ideo propter modicam interpolationem reputantur uiuentes , & ita intelligitur authoritas Pau. propter illud quod ipse dicit , omnes quidē resurgemus, ut habet vulgata editio, cum qua etiam Græca concordat, quam tenet ibi.S.Ambrosius, quem ibi alius expositor sequitur , dicens hoc esse tutius. & rectius, quia putat eos qui residui fuerint in ipso raptu transiitque mortem instaturos , & hanc opinionem approbat August. in xx.lib.de ciuitate Dei.cap.xx.quem refert Magister in 4. distinc^{tio}. 43. capitulo quinto. & licet sit altera editio aliud dicens, scilicet omnes quidē non dormiemus.nam, ut dixi, bifariam legitur apud Græcos, ipse tam Hieronymus præfert vulgatam æditionem alteri, præterea esto q̄ illa opinio Hieronymi est uerior, tenereturq; à catholicis tractatoribus, & sic quid illi qui reperiuntur uiui sint excepti ab illo statuto generali de morte & resurrectione, dicendum est, quid illa exceptio intelligenda esset in terminis in quibus loquitur,hoc est de illis, qui in die illa reperiētur, & non de illis qui fuerunt multo ante illum diem. Inde † dicimus q̄ exceptio non extendit, nec ampliat regulam in casibus non exceptis, præsertim quando exceptio procedit taxatiue, ut notat Bal.in l. ita nobis. co lu.j.C.de adulteriis.l.item uidendum.g. si. ff. de peti.hæred.l.j.g. excipiuntur.ff. de regu.iur. & priuilegium aliquibus concessum ad alias personas non extenditur , etiam ex idempritate taxationis , ita quid in priuilegiis non procedit de similibus ad similia, sicut est in iure communi, ut notat Anto.de Butrio in c.sane.de priuilegijs, scribit Bal.in l.j.in princ. C. de legibus. dicens quid priuilegium non extenditur ad aliam personā, nec ad alium locum, quia est stricti iuris.notat Domi, in c. ne aliqui, de hære.lib.vj.Car.in consili. 135.putò filias.col. fin. Bald.in l. non tantum. g. non omnia. st. de excusatio. tuto. Angel. in consilio 42. quoniam dictum priuilegium . & sic dicta exceptio seu priuilegium , quod ponit Hieronymus taxatiue de illis qui uiui reperiuntur in dicta die ad alios qui fuerunt ante illum diem , non est extendendum , & hoc satis aperte attestatur quidam in suis ultimis annotationibus. t.ad Corinth. 15. dicens, quid si loquaris de his qui ante Christi aduentum deceperunt, uerum erit proloquium , omnes resurgemus , si promiserunt ijs qui prius deceperant , & ijs quos dies ille offenderit , & que uerum erit non omnes resurgemus, secundum eum , ut ibi , & sic in proposito , quia cum uirgo Maria fuerit longe ante aduentum Christi in iudicium, in generali edicto mortis & resurrectionis comprehensa fuit . Ex † quibus sequitur , quid licet illa collecta quæ in Ecclesia canitur, non legatur

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

legatur in officio Romano, sed solum in Ecclesiis Hispanis, & Gallicanis, ubi copia literariorum abundat, ex quo est conformis dictis authoritatibus tantorum doctorum Augustini, Hieronymi, Damasceni, & Dionisij, de quibus memini, fulciaturque iuribus & rationibus ante dictis, ex ea sumenda est fortis authoritas, quod ipsa uirgo gloria migravit per mortem ab hoc seculo, etiam quod non contrarerit originales peccatum, quod aperte in eadem probatur collecta, dum in ea dicitur, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quia cum nexus idem importat, quod vinculum, ut exodi. xxvij. ibi, aliæ sex continæ nexus similiter cohererent, uel obligationem, ut dicit Varro, nisi sunt liberi, qui operas suas in seruitute, quain debebant domino præstabant, & de hoc habemus tex. in §. sed ex constitutione, insti. quib. mod. ius pa. po. sol. in uerbo, nexibus suæ potestatis. l. fin. C. si res aliena. pigno. data sit; & peccatum sit nexus mortis, hoc est ad mortem obligatio. Pau. ad Roma. vj. peccati stipendium mors, sensus dictæ collectæ est, quod licet nullo peccato fuerit alligata Maria, nihilo minus mortem subiit temporalem, quæ vero aliæ causæ fuerint mortis suæ, secluso peccato, satis supra enarratae fuerunt, sic ergo Ecclesia, quæ illam collectam in die suæ assumptionis iubet decantare, omne peccatum detestatur in ipsa domina, & tamen ipsam mortuam fuisse confitetur. Vnde † concludendo dico, salua correctione, S.R.E. quod licet ipsa gloria uirgo, & eius filius nequaquam fuerint originalis peccati particeps, Christus per naturam, ipsa uero domina per gratiam, & sic merito immortales esse debebant, Quia tamen ob redemptionem nostram mors Christi & passio ex ordinatione diuina necessariæ erant, cum sine ea parcere humano generi diuina iustitia nollet, 25 ideo Christus corpus passibile & mortale necessario habere debuit, quia ut inquit Augustin. libr. viiiij. de Trinitate. capitulo. xijj. diabolus iustitia superandus fuit, non potentia Dei, ut homines imitantes Christum iustitia quererent diabolum uincere, non potentia. Intemerata. itidem uirgo, cum filium passibilem & mortalem genitura esset, qui cum ea una caro futuruserat, & ab impassibili & immortali, passibile & mortale natura liter procedere non posset, mortalis quoque fuit. Quare tam mater quam filius mortui sunt, deinde ipsa uirgo immaculata mox ut mortua est resurrexit, & in cœlum empireum assumpta in regni cœlestis folio sublimata atque ad dexteram filij sedens in anima in cœlo & corpore regnat, ut inquit Diuus Augustinus & propterea psalmista ait Psalm. xljj. astitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato, ubi per uestimentum aureum gloria superna, atque excellentia corporis, quod animæ indumentum est, exprimitur, & hoc figuratum fuit introno

in trono matris Salomonis Regis quæ sedit ad dexteram eius. iij. Regum. c. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Infantes decadentes in uteris matrum uel in exitu a nulua sine baptismo, an saluentur praecibus propinquorum, argumentatur primo quod sic.
- 2 Infantes in uteris maternis decadentes non saluari praecibus propinquorum defenditur.
- 3 Infantes decadentes sine baptismo qua pena puniantur.
- 4 Status triplex hominis consideratur post anima infusionem.
- 5 Infantes in uteris maternis decadentes quare non saluantur.
- 6 Infantes in uteris maternis decadentes an saluentur uel non, distinctione noua & notabilis fit ab alijs incogitata, considerationis quatuor casibus.
- 7 Paruulo existenti in utero matris non est traditum remedium expiacionis a peccato originali.
- 8 Infans qui non est extra uterum quare non posuit baptizari.
- 9 Infantibus existentibus in uteris maternis quare Deus non adhibuit remedium.
- 10 Infantes in uteris maternis, quando contrahunt originale peccatum.
- 11 Infantibus uterinis quare non est prouisum de remedio.
- 12 Ratio diuinorum secretorum non est querenda.
- 13 Baptismus an sit triplex, uel unus quomodo intelligatur.
- 14 Baptismus qualis potest suffragari pueris existentibus in uteris maternis, & ibi morientibus.
- 15 Baptismus hoc operatur in lege Euangelica, quod olim operabatur circumsilio apud ueteres.
- 16 Infans ductus ad baptismum si moriatur in uia non saluatur, & ideo non est sepeliendus in ecclesiastica sepultura.
- 17 Motus fidei an requirebatur tempore legis antique in parentibus infantis.
- 18 Paruuli in ueteri testamento an erant melioris conditionis tempore l. ueteris, quam tempore legis Euangelicae.
- 19 Paruuli ante octauum diem taxatum circuncisioni quare in lege ueteri salabantur si moriebantur ante octauum diem, secus autem sit in l. Euangelica.
- 20 Consequencia non est bona dicere, quod infantes in l. ueteri ante octauum diem decadentes in circuncisi salabantur, ergo idem sit in infantibus decadentibus sine baptismo in l. Euangelica.

Infantes

- 21 Infantes occisi pro Christo baptizantur baptismō sanguinis.
 22 Baptismatis beneficium non communicatur nisi natis extra uterū, & cui non conueniunt uerba legis, nec illius dispositio conuenit,
 23 Sanctificati in utero id est emendati a peccato originali qui sint.
 24 Argumentum de similibus ad similia non habet locum in priuilegiis.
 25 Peccati originalis remedia cessauerunt ueniente lege euangelica.
 26 Infantes sine baptismo decedentes non saluantur in fide parentum.

DECIMA NONA QVAESTIO.



I Ecimo Nono † Quæro, An stante lege Euangelica pro ut stat sit dicendum quod infantes christiorum decedentes in ute- ris maternis sine baptismo, præcibus, fide, seu benedictione parentum explicantur à peccato originali, taliter q̄ sic deceden tes credendum sit illos saluos fieri. Et prima facie dicendum uidetur q̄ sic, nam nūnq̄ definit bonitas medici, & uoluntas curandi, ergo existente morbo parata fuit medicina, attestante hoc Vgōne de sancto Victore, inquiete, quandoq; fuit morbus, fuit medicina morbi, ut refert. S. Tho. in 4. dist. j. q. j. art. 2. q. 3. unde cū in infusione animæ statim ipsa ani ma p̄hat peccatum originalē; igitur statim parata uidetur medicina ex con gruentia bonitatis ipsius medici. Scđo nulli statui hominis p̄cluditur via salutis ab eo qui uult omnes homines saluos fieri, qui quoq; promptior est ad miserendum, quām ad puniendum, ut dicunt doctores in 4. distin. 4. q. 2. sed paruuli in ute-ris maternis clausi homines sunt, cum iam sint animam rationalem sortiti, & sunt in periculo animalium suarū propter originale peccatum contractum, & corpusculi teneritudinem, ergo illis sicut cæteris statibus uidetur quod sit de remedio salutis prouisum. Ter tio scribitur in Psalm. xxvj. uersu. adiutor meus esto ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus, per glo. quæ dicit, frustra crea sti & recreasti. si mortales despiciis, quod non debes. quia non mea pro pria, sed parentalis culpa est, qua in hanc mortalitatem cecidi. igitur cū omnes paruuli parentali culpa ceciderint in hanc mortalitatem, uidetur quod non debeat dominus illos desplicere, immo adiutorium præstare. Quarto in casu necessitatis uidetur sufficere baptismus in uoto paren tum, præcipue cum aliquo signo exteriori, & hoc suaderi uidetur ex au thoritate Gregorij in 4. moralium. inquietis, quod apud nos ualeat a baptismi, hoc egit apud veteres, uel pro paruulis sola fides, uel pro m ioribus uirtus sacrificij, uel pro his q̄ ex Abraham & stirpe prodierūt myste riū circūcisionis, refert Magister in 4. dist. j. & habet in ea, quod apte de

de consecra. distinct. iiiij. Vnde sic arguitur, fides sola veterum non fuit maioris virtutis apud veteres, quam apud nos, ac per hoc non plus potuit necessitatis uergente articulo subuenire tunc quam nunc, sed tunc desiciente paruulis proprio salutis auxilio, parentum fides pro paruulo sola sufficiebat, ergo & nunc quando paruulo deest proprium salutis remedium, quod est baptismus, & ideo sola parentum fides paruulum Deo offerens uidetur sufficere ad salutem paruuli existentis in materno utero. Quinto facit, quia in lege veteri si aliquando infantes deceperant incircumcisio ante diem octauum secundum probabiliorem opinionem, salabantur per benedictionem seu oblationem aliquam, quoniam ex lege circumcisionis non sunt redditus mares deterioris conditionis, quam feminae quas constat ante octauum diem potuisse consequi remedium contra peccati originalis maculam, sicut igitur incircumcisio tunc infantes propter impossibilitatem circumcisionis in fide parentum saluari poterant, ita uidetur quod nunc non baptizati. Pro hoc facit, nam sicut in lege Euangelica habemus Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in regnum Dei. sic Gene. 17. dicitur, anima cuius præpucij caro circumcisa non fuerit peribit de populo suo, quia parentum meum irritum fecit, sicut ergo illi saluabantur qui moriebantur ante octauum diem incircumcisio, nam antea non poterant circuncidi, ita pariter dicendum uidetur de istis pueris uterini ex quo non poterant baptizari, quod saluentur, ne sequatur, quod lex Euangelica sit durior lege mosaica, cum sit lex amoris, illa uero rigoris. Sexto illa authoritas Ioannis. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum Dei, uidetur quod solum loquatur de natis extra uterum, non autem de uterinis, & sic quod natus de matre nisi renascatur non intrabit in Regnum Cœlorum, ergo non obligat ad baptismum nisi natos, & non illos qui non sunt nati, ergo uidetur quod non nati saluentur, sicut illi qui moriebantur incircumcisio ante diem octauum. Septimo hoc factum esse aliquando attestatur sacra scriptura, ut in Hieremia. j. antequam exires de uulua sanctificauite, & in Ioanne Baptista Lucæ. j. ibi & Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ, & idem aliqui putant de Jacob, ut dicit Magister. in. 4. distinct. 6. cap. 2. & idem de Sansone, ut iudicium. 13. Octavo facit quod dicitur Matthæi. ix. quod deferentibus parentaliticum curandum ad Iesum uidens Iesus fidem illorum, misertus est eis & curauit illum non solum in corpore sed in anima, ut dicunt doctores, si ergo adulto potuit ualere fides aliorum ad emundationem actualis peccati, multo fortius paruulo debet ualere fides parentum ad emundationem originalis. Ultimo, sicut status ille existentium in uteris maternis

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

capax est baptismi sanguinis si propter Christum sic existentes occidērentur, nam martyres essent, sicut innocentes, ut dicit August. sic rationabile quidem uidetur parentum fidem posse optando perducere parvulos ad id ad quod corporalis passio perducit.

- 2 SED † PRAE DIC TIS non obstantibus cum correctione sanctorum Romanorum Ecclesiae, contrarium uidetur verius, quod dicti infantes descendentes in uteris maternis, uoto aut fide uel benedictione Parentum non liberentur ab originali peccato, secundum communem legem Euangeli cam datam nobis a Christo, quia hic nec de miraculis, nec de iudicio Dei occulto est discrepacio, cum ipse possit illos saluare si uult, & quando uult, nec est homo qui possit scire consilium Dei, attestante Paulus ad Romanos, xj. o altitudo diuinarum sapientiarum, & scientiarum Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, Deus enim non alligauit potentiam suam sacramentis, ut dicit Magister in 4. distin. j. ca. 2. ille enim statim puerorum existentium in uteris maternis soli Deo nous est, & sensum domini quis cognouit? aut quis consiliarius eius fuit? ex sua misericordia dominus perdito homini remedia constituit, quae & quomodo uoluit, quem sine remedijs damnare potuit, & quis dicet ei cur ita facis? sicut figuratum factori suo, cur me fecisti sic? nam quaecunque uoluit fecit, & quae uoluit, eo quod uoluit iuste uoluit, & fecit, uoluit itaque remedia instituere contra morbum peccati in Ecclesia per sacramenta Ecclesiae dispensanda his qui noti esse poterant Ecclesiae, eorum uero qui nondum in lucem noticie prodierunt, remedia in sua sibi potestate constituit, quos cum uoluerit sine exteriori remedio & sanctificare, & saluare potest, sicut factum de quibusdam sacra scriptura testatur, & quod paucis, ut Iohanni, & Hieronimi in priuilegium factum est, posset quibus uult impetriri, quia ut dixi non alligauit potentiam suam sacramentis, nec abbreviata est manus eius, Esaias, liv. Sic ergo noster sermo est secundum legem communem. Dicit ergo ad propositum Augustini, de dictis parvulis ad Dardanum, nemo renascitur nisi poenitentia nascatur, ut est in tex. Magistri in 4. distin. 6. Sed emundatio ab originali est quedam regeneratio, ergo non potest alii cui communiter applicari antequam ex utero nascatur, & ad hoc aducit Augustinum Thom. in 3. parte. q. 58. arti. xj. Et dicit Isidorus in primo suarum sententiarum, & habetur in c. qui in maternis, de conse. distin. 4. qui in maternis sunt uteris, ideo cum matre baptizari non possunt, quia qui natus secundum Adam non est, secundum Christum regenerari non potest, neque enim dici in eum regeneratio potest, quem generatio non praecessit, & pro hoc est illud Iohannes, 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu Sancto non potest intrare in regnum Dei, & sic haec nativitas spiritualis

ritualis præsupponit alteram nativitatem temporalem, quamvis si totus non egrediatur ab utero matris, sed aliqua pars, maxime si caput apparet, imminente periculo possit baptizari, ut scribit S. Tho. in 3. parte. q. 68. arti. xj. ad 4. & Cardi. post Alex. de Ales. in d. ca. qui in maternis. arti.

3. 2. Et † pro confirmatione prædictorum clarius loquitur Augusti. in libr. dc fide ad Petrum, & habetur in c. firmissime, uersi. firmissime. de cōfēra. distinctio. 4. Dum inquit. firmissime tene, non solum homines ratione utentes, uerum etiam paruulos qui sive in uteris matrum uiuere incipiunt & ibi moriuntur, sive iam de matribus nati, sine sacro baptismo, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti de hoc seculo transiunt sempiterno igne puniendos, quia & si peccatum propriae actionis nullum habeant, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione ex natinitate traxerunt, & sic Augustin. ibi aperte tenet infantes decedentes in uteris matrēnis non esse saluos, sed esse semper in tenebris, ut in c. nulla. ea. distin. Et de paruulis decedentibus sine baptismo generaliter inquit Augusti. in c. regenerant c. de consecra. distin. 4. fallit enim & fallit qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apo stolo ad Roma. 5. per unum hominem omnes homines in damnatione. & in quantum Augustin. dicat sempiterno igne puniri infantes decedentes cum originali, intelligendum est sano modo, ut intelligamus puniri illos poena danni. i. parentia uisionis diuinæ, non autem poena sensibili, ut declarat. S. Tho. in 2. distin. 3. & Car. in d. c. firmissime. arti. 4. ubi respondet ad dictum Augustini de sempiterno igne. Accedit † ad prædicta quod inquit. S. Bonaventura in 4. distin. 6. q. j. super literam, quod triplex status distinguitur in homine post animæ infusionem, primus est in utero, secundus extra uterum in statu infantiae, tertius in statu naturae adulæ. In primo statu manifestus est Deo. In secundo statu manifestus est nobis. In tertio manifestus est sibi. In primo ergo statu cum soli Deo sit notus, potest per eius voluntatem sanctificari, non per nostrani cooperationem, cum non cognoscat eum Ecclesia, nec sit de foro Ecclesiæ. In secundo statu, quia notus est Deo & Ecclesiæ, remedium potest habere a Deo cooperante adiutorio alieno non suo. In tertio statu cum sit omnibus modis notus, scilicet Deo, & sibi, & Ecclesiæ, potest omnibus modis adiuvari, ut non tantum Deus sua uirtute faciat, Sed etiam adiuuet fides aliena, quantum ad sacramentum, & fides & deuotio propria. Prima ergo sanctificatio est per diuinam uoluntatem & pertinet ad singulare priuilegium. Secunda est per legem datam, sicut patet in circumcisione, ut Genes. 17. Anima cuius præputij caro circumcisæ non fuerit peribit de populo suo, & etiam in baptismate, Ioan. 3. nisi quis i-

4. respondet ad dictum Augustini de sempiterno igne. Accedit † ad prædicta quod inquit. S. Bonaventura in 4. distin. 6. q. j. super literam, quod triplex status distinguitur in homine post animæ infusionem, primus est in utero, secundus extra uterum in statu infantiae, tertius in statu naturae adulæ. In primo statu manifestus est Deo. In secundo statu manifestus est nobis. In tertio manifestus est sibi. In primo ergo statu cum soli Deo sit notus, potest per eius voluntatem sanctificari, non per nostrani cooperationem, cum non cognoscat eum Ecclesia, nec sit de foro Ecclesiæ. In secundo statu, quia notus est Deo & Ecclesiæ, remedium potest habere a Deo cooperante adiutorio alieno non suo. In tertio statu cum sit omnibus modis notus, scilicet Deo, & sibi, & Ecclesiæ, potest omnibus modis adiuvari, ut non tantum Deus sua uirtute faciat, Sed etiam adiuuet fides aliena, quantum ad sacramentum, & fides & deuotio propria. Prima ergo sanctificatio est per diuinam uoluntatem & pertinet ad singulare priuilegium. Secunda est per legem datam, sicut patet in circumcisione, ut Genes. 17. Anima cuius præputij caro circumcisæ non fuerit peribit de populo suo, & etiam in baptismate, Ioan. 3. nisi quis i-

renatus fuerit &c. Tertia est per legem indicium quam Deus indidit, ut ad Deum recurrat homo petere ueniam pro offensa. Prima quidem est paucorum, utputa illorum, quos deputat ad aliquod magnum officium, & præter legem communem, ita enim decreuit diuina iustitia, ut quantum est de lege communi, non releuetur qui cecidit nisi aliqua dispositio occurrat, & parvulus quidem sicut per alium cecidit ita per aliud releuetur disponendo, ut puta per fidem alienam, adulitus autem per propriam, sicut per propriam uoluntatem peccauit. Qui uero in utero est non potest per fidem alienam uel per sacramentum adiuuari, quoniam non est de foro Ecclesie, nec nobis notus, & hoc decreuit Deus de lege communi, ideo nullus in uentre purificatus est nisi de priuilegio speciali, quoniam igitur baptismus respicit legem communem, & legem datum, ideo non debet quis baptizari in utero, nec potest, & haec ratio est communis omnibus sacramentis secundum omne tempus, haec sunt uerba. S. Bonaventuræ, que ad literam sequitur Cardi. in c. qui in maternis. arti. j. de consecra. distin. 4. Aperte igitur decidit, q[uod] existens parvulus in utero non mundatur ab originali peccato fide parentum seu remedio Ecclesie, sed quod solus Deus potest illum sanctificare in utero priuilegio speciali, sicut aliquando fecit, ut de Hieremia & Ioanne Baptista, & sic non appetet generale remedium datum a Deo contra originale peccatum existentium in utero materno. Et † Ratio potest esse duplex secundum Alex. de Ales referente Cardi. in cap. quod apud. de consecra. distin. 4. arti. 3. Inquit enim primam rationem esse, status gratiae est medius inter statum naturæ, & gloriæ, ut inquit Dyonilus in Ecclesiastica Hierarchia. vt refert. S. Tho. in 4. distin. j. q. j. art. 2. status naturæ determinatur in tribus, scilicet in esse distincto, & in esse ordinato, Sed esse ordinatum est duplex, scilicet quantum ad dependentiam in esse naturali, uel in esse gratuito. Ordinatio autem in esse gratuito secundum ordinem diuinæ prouidentiæ, habet sequi distinctionem & ordinacionem in esse naturali, sed parvulus antequam natus fuerit, non habet esse distinctum, prout natura determinat sibi esse distinctum, quia parvulus antequam natus sit, est in continuitate quadam cum visceribus maternis, ut dicit. l. j. §. ex hoc rescripto. ff. de ventre inspiciendo, quod partus antequam edatur mulieris portio est vel viscerum, vnde secundum ordinem communem Diuinæ Prudentiæ, non congruit illi esse ordinatum, quantum ad esse gratuitum, cum gratia sequi habeat naturam, sicut esse gratuitum esse naturale completum, dico secundum ordinem Diuinæ Prudentiæ. Secunda ratio est, culpa causatur a uitio naturæ corruptæ, ut originalis, & ab inordinata voluntate,

tate, ut actualis, sed iuxta consuetum modum Diuinæ misericordiæ, sicut uoluntate adhærente firmiter peccato actuali non tollit dominus culpam, sic iuxta modum consuetum prele adhærente naturaliter naturæ corruptæ, a qua contrahitur originale, non purgatur ab originali. Sed dum est in utero materno naturaliter adhæret naturæ corruptiæ, a qua contrahit inordinationem fomitis, quia licet statim in infusione animæ contrahatur originale, nihilo minus menstruis maternis quibus alitur fœtus, in quibus causaliter maxime uiget corruptio, contrahit incertuum inordinationis, a quo est maxime recessus a naturali iustitia, unde dum est in utero fœtus, quasi renitur contra purgationem originalis uicij, propter quod secundum dispensationem consuetæ gratiæ non est adhibendum remedium, hæc Alexan. de ales. Ideo dixi quod ruxta consuetum modum Diuinæ misericordiæ uoluntate adhærente peccato actuali non tollit dominus culpam, ut excluderem miraculosam conuersiōnem quæ fuit in beato Paulo, quia cum esset in progressu peccati subito cor eius perfecte motus est a Deo, audiendo & addiscendo & ueniendo, & ideo subito est gratiam consequens, dum esset spirans minarum, & cedis in discipulos domini actuum. ix. ut dicit. S. Thom. in prima. 2. q. cxij. arti. 2. & ideo conuersio Pauli tanquam miraculosa in Ecclesia com memoratur, ut idem dicit in d.j. 2. q. cxij. arti. x. parique ratione, idem dictum est in alio de peccato originali secundum dispensationem consuetæ gratiæ propter sanctificationem aliorum miraculosam existentium in uteris maternis, ut de Hieremias & Iohanne Baptista. Hæc enim miracula non sunt trahenda ad alios, ut dicam infra in responsione ad. 7. contrarium. Scio tamen qd Ricardus Media villa in q. distinct. 4. arti. 2. q. 3. ad primum, illud Alexandri de Ales impugnare nititur, duplii de causa, una est, quia etiam cum natus est anima coniuncta causæ proximæ sui morbi, scilicet carni infectæ, alia est, quia infectio carnis est ex semine patris non matris, quod probat per hoc, quia si Adam non peccasset postquam Eva peccauerat, proles eius peccatum originale non contraxisset. Ad hæc dici posset, qd uerum est qd non obstant quantum ad remedium, scilicet sanctificationis, & martirij, seu baptismi sanguinis, & sic de lege speciali, quia ut inquit Augustinus in lib. 13. de ciuit. Dei. ca. vij. quicunque non percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittendum peccata quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Sed dictum Alexandri loquitur de lege communi, secundum quam non uidetur aliquod remedium attributum pueris existentibus in uteris maternis praeter sanctificationem & martirium. Accedit ad prædicta, qd non inuenitur in sacra scriptura qd fides

parentum adiuuerit Paruulos uterinos quo ad deletionem peccati originalis, attestante Alexand. de ales in 4. parte. q. 17. membro secundo, dum quærit utrum quis possit baptizari in utero materno, inquit, q[uod] nullo tempore, nec fide parentum nec aliquo sacramento iustificatus est parvulus antequam natus, quantum est de lege communi. Sic ergo, salvo recto aliorum iudicio, remedium fiduci præcum, seu benedictionis parentum erga infantes existentes in uteris maternis aliquo tempore, & sic in lege naturæ, scripturæ, seu gratiæ, non fuit attributum ut liberentur a peccato originali, ut sibi uidetur persuadere Guido briason in 4. q. iij. secundo, correlario uersi. nam lege naturæ erat remedium, & hoc est de mente clara dicti Alexandri de ales in d. loco & coniarium afferentes illum conuinant, ut cum eo agant, & ad dictum Gregorij respondebitur in. 4. contrario. Vnde † in hoc dubio pro breui, & noua resolutione mihi videtur sic dicendum, considerando quadruplicem modum dicendi, Primus est, quod pueros existentes in uteris maternis uel extra decedentes sine baptismo Deus potest si uult illos purgare ab originali peccato, & sic salvare, quia, ut saepe dictum est, non alligavit potentiam suam sacramenti, ut dicit Magister in 4. distinct. j.c. 3. & iste modus dicendi est catholicus, Immo dicens pertinaciter contrarium incurreret hæresim, quia derogaret eius omnipotentia, & sic contraueniret veritati catholicæ in propria uerborum forma, pro ut dixi in primo gradu ueritatum catholicarum. Secundus modus dicendi est, q[uod] illi parvuli existentes in uteris maternis & ibi uel extra morientes sine baptismo saluentur de lege communi, quæ est Euangelica, Secundum quam tenemur uiuere, est hæresis, quia iste modus contrariatur legi Euangelicæ. Ioan. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non intrabit in Regnum Dei. Tertius modus dicendi est, q[uod] Deus omnino saluet illos propter solam fidem oblationem, & benedictionem parentum, sine baptismo, de sua potentia & misericordia, est temerarium & scandalosum præbens occasionem cadiendi in hæresim, cum de hoc non habeamus testimoniū a sacra scriptura seu a sanctis doctoribus & authenticis, ut dixi supra in declaratione propositionis temerariæ & scandalosæ. Quartus modus dicendi est, q[uod] parentes uidentes parvulos periclitantes in uteris maternis ob maternam ægititudinem uel corpusculi teneritudinem, depræcentur Deum suis deuotis orationibus, bonis operibus, oblationibus, & sacrificijs missarum, uel alias, ut ipse dignetur succurrere saluti spirituali, & corporali dei & eorum parvulorum, iste modus deuotus est, sanctus, laudabilis, & observandus, cum (ut dixi) Deus potens sit illos parvulos in utero sanctificare & salvare, quos nouit ad nativitatis ortum non peruenturos, licet de

de hoc certitudinem non habeamus, miseretur enim cui uult, & haec fuit originalis consideratio domini Ioannis de Gersono in 4. parte in sermone de nativitate Virginis, prima consideratione. Alpha. 58. cuius formalia uerba sunt quæ sequuntur. Constat itaque Deum misericordiam saluationis, non ita legibus communibus traditionis Christianæ, non ita sacramentis ipsis alligasse, quin absque præiudicio legis eiusdem, possit pueros nondum natos extra uterum intus sanctificare gratiæ sui baptismio, uel virtute Spiritus Sancti. Debent igitur mulieres pregnantes, similiter & uiri sui per se & alios diligentius præces effundere Deo, & ad sanctos Angelos custodes hominum etiam puerorum in utero, debent ad cæteros sanctos sanctasque omnes consurgere, quatenus infans nondum natus, si forte moriturus est priusquam ad baptismi fluminis gratiam peruenire ualeat, dignetur ipsum dominus Iesus sumus pontifex baptismio Spiritus Sancti præueniendo misericorditer consecrare. Quis enim scit, si forte exaudiat Deus. Immo quis non deuotius sperare ualeat, quod orationem humilium, & in se sperantium nequaquam despiciat, proficit haec consideratio ad exercitationem deuotionis in parentibus, proficit ad alleuiandum eorum angustiam, dum sine baptismino decedit puer, quia non omnis inde spes salutis ablata est, Sed neque absque reuelatione (fateor) datur certitudo. haec Gerson, quem ad literam sequitur Gabriel. in 4. distinct. iij. q. 2. colum. 13. versic. sed contra responsionem. Et in eadem sententiam post multa consentit Thom. de Vio. S. R. E. Cardinalis, dum in apostillis ad S. Tho. in 3. parte. quæst. 68. arti. ii. Inquit sub his uerbis. Quo circa caute & irrepræhensibile ageretur, si periclitantibus in utero pueris ob maternam ægritudinem, uel partus difficultatem, benedictio in nomine Trinitatis daretur, & causa discussio deinde diuino reseruaretur tribunal. Quis scit si diuina misericordia huiusmodi baptismum in uoto parentum acceptet, ubi nulla iniuria, sed sola impossibilitas sacramenti executionem excludit. Vnde ex his duabus authoritatibus manifeste perpenditur, quod isti celeberrimi Doctores tenent de lege communi non emundari a peccato originali parvulos existentes in uteris maternis, & ibi decedentes, nec habent certitudinem si fide seu præcibus aut benedictione parentum a Deo salvabuntur, nisi Deus aliter reuelaret, quinimo totum hoc Diuinae Provvidentiae committunt. Et tamen licet solutio contrariorum satis competenter ex prædictis colligatur, nihilominus ad indiuidua uenientis deo ad primum, secundum Cardi. de Turre Crema. in d.c. quod autem. arti. iij. quod licet bonitas nunquam defuerit, nec uoluntas curandi, non sequitur tamen, quod ex quoconque tempore morbus existat, adlubeatur ei incœ-

- dela, sed tempore medio, iuxta dispositionem sapientiae ipsius me dicti, parvulus autem dum est una caro per quamdam continuationem cum matre, subiacet legi originalis peccati, quod per carnem contractum est, quare tunc ex dispositione Diuinæ Sapientiae non adhibetur ei uniuersale remedium, ut duret ratio iustitiae manente illa continuatione, cum autem iam separantur, ut non sint una caro quodammodo, tunc conuenienter datur remedium in signo sensibili, quod contingat natum siue nascitum, ut sicut quodammodo dicit Augustinus ad Dardanum, nemo renascitur proprie nisi prius nascatur, & intelligitur de hoc quod est per baptismum. Ioan. 3. nisi quis renatus fuerit &c. Idem dicit Alex. de Alex. in iiiij. parte. q. xvij. membro secundo. ad primum. Ita nec mundabatur ob originali adhibito signo sensibili cum fide antequam nasceretur. Ad
- 8 secundum † dico secundum. S. Tho. in iiiij. distin. vj. arti. j. q. j. ad primum, qd nō est ex defectu Diuinæ misericordie, qd in maternis uteris existentibus remedium nō exhibetur, sed quia non sunt capaces illius remedij, per quod secundum legem communem participes passionis Christi efficiuntur, a qua est remissio peccatorum, quia non possunt subiecti operationi ministrorum Ecclesiae, per quos talia re media ministrantur. Hæc solutio non satisfacit ad propositum, quia respicit dubium, an non natus extra uterum possit baptizari, de quo nō est quæstio apud nos, & ponit. S. Tho. in dicta solutione rationem quare non potest baptizari & remedium baptismi illi non applicatur. Nos ergo querimus, qd ex quo non potest baptizari, an sit etiam prouisum de aliquo remedio illis non natis extra uterum contra peccatum originale, cum rationis argumentum supra factum suadere uideatur, qd sit prouisum, & si non est prouisum, quæ sit ratio cū Deus omnipotens & in lege naturæ post lapsum primorum parentum dederit remedium ad deletionem originalis peccati, ut scribunt omnes, in iiiij. distin. j. & in lege scripturæ nedum masculis, sed etiam foeminas quæ nou erāt capaces remedij circucisionis, de remedio prouidit, uel per fidem parentum si erant parvulae, uel per bonam operationem si erant adultæ, quo mundabantur ab originali peccato, ut dicit Magister in
- 9 4. distin. j. ca. iiiij. Hoc † quidem contrarium est difficillimum omnium, quæ in proposito fieri possunt, & ad hoc Gabriel. in iiiij. distin. 4. q. 2. non ualens soluere contrarium dicit, quod generale remedium sit pro parvulis existentibus in utero, nullum manifestat Ecclesia, uoluitque Deus remedia instituere contra morbum peccati in Ecclesia per sacramenta dispensanda his qui noti esse poterant Ecclesiae, eorum uero qui nondum in lucem noticie prodierunt remedium in sua sola potestate constituit, quos cum uoluerit sine exteriori remedio & sanctificare & saluare possit.

test, sicut factum de quibusdam sacra scriptura testatur, & quod pauca elargitus est potest quibuscumque uoluerit impartiri, qui potentiam suam, ut dixi non alligavit sacramentis, ex eo quia omnes quantuncumque parvuli, & in utero existentes in infusione animae contrahunt peccatum originale. Quæ † sit. xl. die in masculo. in l. Diuus. ff. de extraor. crimi. & lx. in fœmellis, ut dicit Paul. de Castr. l. cum quidam. §. seruum quoque. ff. de acquir. hæredi. & Ange. in d.l. Diuus. gloss. in c.j. v. distinct. & Abbas in c. si aliquis. in fi. de homi. & idem dicit Cardi. de Turre Crema. in d.i.c. ius naturale. arti. 2. & sic dicti parvuli contrahunt originale peccatum etiam in uteris maternis existentes, ut inquit Augusti. in c. firmisime. de conse. distinct. 4. ut aperte uult Aposto. ad Roma. quinto. Per unum hominem in hunc mundum peccatum introiuit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt, & ita etiam parvuli comprehenduntur, ut habet sancta fides Ecclesie, ut est tex. in c. plaeuit ut quicquid patinulos. de consecra. dist. 4. & oppositum fuit hæresis donatistarum, ut dicit glo. in cle. j. §. ad hoc. de Summa Trini. & pelagianorum, quæ confutatur in c. maiores. de baptis.

11. mo. Posset † ergo dici, qd licet Deus quocunque tempore post lapsum, scilicet legis naturæ, legis scripturæ, & legis gratiæ, prouiderit de remedio humano generi contra originale peccatum, non tamen reperitur ab eo prouisum, quod nos sciamus, existentibus parvulis in uteris maternis, quare autem non prouiderit, si non placent rationes duas Alex. de Ales supra relatae, dicamus cum Apostolo Paulo ad Roma. xj. O altitudo diuinarum sapientiæ & scientiæ Dei quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius, quis enim cognovit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi? & retribueretur? & quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, & dicebat Augusti, contra Pelagium, inscrutabilia & incomprehensibilia nolo ut interroges,

12 quia quod lego, credo & ueneror, & non discutio. Et † Grego. in 29. moralium, postquam quæsiuit cur sapientia boni damnentur. in fin. subdit, latent hæc sensus hominum, nec quicquam de cuiuslibet fine cognoscant, quia diuinorum iudiciorum abissus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. & Psalm. xxxv. iudicia Dei abissus multa, & ideo Abbas. in cap. si quando. de rescriptis, concludit, qd de secretis Dei ratio reddi non potest, ut in iuribus alegatis in gl. ff. in d. cap. si quando. Vnde si queratur quare uoluit incarnari Christus illo tempore, & non prius, ratio reddi non potest concludens, ut dicit gloss. in clemen. r. in uerbo ex tempore. de Summa Trini. & est tex. nota. in ca. si ex bono, ubi glo. j. de pœni. distin. 4. facit tex. in cap. sacerdotibus. in fi. 11. quæ. j. & l.

ARNAL: ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

& l. non omnium. ff. de legibus. & ad premissa accedit, quod lex ciuilis non prouidet filijs qui in uteris maternis moriuntur, sed natis. l. uxoris abortu. C. de posthu. præteritis. l. qui mortui. ff. de uerbo. signi. Diuina igitur prouidentia secundum legem communem solum prouidit humano gene
 13 ri de sacramento baptismatis contra peccatum originale. Et tunc proprice & singulariter loquendo de baptismo, solus sit unus baptismus qui sit in aqua cum determinata uerborum forma, & est sacramentum, ut dicit Apostolus ad Ephe. 4. Vnus Deus, una fides, unum baptismum, alia tam dicuntur baptismata, non simpliciter & proprie, Sed per quendam ordinem siue attributionem ad baptismum aquæ, secundum S. Thom. in 4. dist. 4. q. 3. art. 5. & sic est triplex baptismus scilicet fluminis scilicet cum in nomine Patris Filij & Spiritus Sancti baptizatur, de quo Io. 3. nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei, est & aliis baptismis fluminis per infusionem Spiritus Sancti, de quo a Etium primo, nos autem baptizabimini Spiritu Sancto, est quoque baptismus sanguinis, cum quis recepturus baptismum, baptismi fluminis impeditur Tyrannica persecutione, & in confessione fidei martirizatus, In proprio sanguine baptizatur, ut in c. baptismi uicem, de consecra. dist. 4.
 14 Primus igitur baptismus fluminis non potest suffragari puero existenti. in utero materno, & ibi morienti, quia ut saepè dictum est, non est notus ecclesiæ, nec subest operationi ministrorum, ut dicit S. Tho. in 4. dist. 6. art. 5. q. 5. & in 3. par. q. 68. art. xj. scribit late Henricus Boic. in c. maiores. de baptismio, nec secundus baptismus. Si fluminis ipsos pueros existentes in utero potest iuuare, quia talis baptismus regredit motum fidei, & liberi arbitrij & ideo non congruit, nisi adultis habentibus usum rationis, ut in d. c. baptismi uicem, & melius in c. debitum. de baptismo. Tertius uero baptismus ipsum non suffragatur in proposito, quia non est casus noster, quod pueri illi moriantur propter Christum, & sic quod martirizentur, quia si sic esset quod interficerentur pro Christo puta in detectionem fidei Christi quam tenent & parentes eius, et si essent in uentre, & in despectum Christi ipsa mulier abortum faceret, seu interficeretur, nulla est dubitatio quod mundarentur ab originali peccato, & iste est baptismus sanguinis, de quo Luc. xij. baptismo habeo baptizari, & in c. cathecumirum. de consecra. di. 4. Sic igitur manifestum est quod in pueris non dum habentibus usum rationis non est motus fidei & dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum, & ideo non salvantur baptismi fluminis (secluso miraculo sanctificationis de quo non est sermo) sed baptismo aquæ, vel baptismo sanguinis, si propter Christum occiderentur, ex quo non solum Christiani, sed etiam martyres fuissent, ut scribit Beatus Augustin. in sermone quarto de innocentibus,

bus, qui incipit, quotiescumque. Vnde dato hoc remedio baptismatis. Deo in lege euangelica contra peccatum originale, alia remedia contra illud quæ erant in lege naturæ, etiam in lege scripturæ cessare uidentur, dicente Paulo ad Galatas. v. si circuncidimini Christus nihil uobis proderit, & in c. maiores de baptismo. quia illa sacramenta vetera significabant Christum uenturum, nostra uero scilicet legis Euangelicæ Christū, qui iam uenit, ut dicit August: contra Faustum. iā non promittitur Christus nasciturus, passurus, resurrecturus, quod illa sacramenta quodammodo personabant, sed annunciatur q̄ natus sit, passus sit, resurrexit, quod hæc sacramenta, quæ a Christianis aguntur, iam personēt, refert. S. Tho.

15 in 1.2.q.103.art.4. Et propterea ad propositum dicebat Beatus Gregorius in 4. moraliū, quod apud nos ualet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, uel pro parvulis sola fides, uel pro maioribus virtus sacrificij, uel pro his qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis, & habetur in c. quod apud. de consecra. dist. 4. & nota illud uerbum, apud veteres, ergo non in lege Euangelica, inde est q̄ parvulus natus & mortuus in deserto sine baptismo non potest saluari in fide parentum, ut dicit. S. Tho. in quolibet. 6. art. 4. ubi concludit, q̄ ex quo non fuit baptizatus baptismo fluminis, nec sanguinis, nec flaminis, cum ipsi non conueniebat, quia non poterat habere innotum fidei, & dilectionis. Sequitur q̄ non saluetur fide parentum, seu Ecclesia, sicut multis sanctorū authoritatibus.

16 comprobatur, ut dicit Magister in 4. dist. 4. c. 3. Dicunt tamen quidam ut Petrus de Alicito, pie credi quod Deus sua benignitate ibi suppleret, quod defesset ex parte sacramenti, quod utique certum est Deum posse, cum ut dixi, uirtutem suam non alligauerit sacramentis, sed q̄ sic faciat nulla est certitudo, quia si non facit, non iniuste fecit, cum nullus sit debitor nisi ex promisso, & istud non promisit, & ad propositum dicebat August. ut refert Magister in tex. di. 4. lib. 4. q̄ ex illo tempore quo saluator dixit, nisi quis renatus fuerit, absque sacramento baptismatis, præter eos qui in Ecclesia sanguinem fundunt, aliquis uitam æternam accipere non potest, intelligendo q̄ etiam est baptismus flaminis quo quis saluatur, ut supra est dictum. ut in c. debitum. de baptismo. & qualiter illud tempus consideretur alibi scribit domini theologi. & ad Galatas. c. j. per Nic. de Lyra, & alios, & S. Tho. in j. ij. q. 103. Fx quibus in infero, q̄ dicti parvuli sic morientes sine baptismo fluminis non sunt sepeliendi in Ecclesia stica sepultura sicut cæteri infideles. c. Ecclesiam. cum sequenti. de consecra. dist. j. quia idem iudicium est de infantibus non baptizatis & infidelibus quo ad hoc, ut scribit Lappus in allega. 83. Ecclesia ubi est sepultus paganus. cit. a. medium.

Ad tertium respondet Card. de Turre Crema, in d. c. quod apud art. 4. dicens, q̄ ibi non postulatur remedium contra culpam originalē, sed adiutorium, ne deficiat in profectu uitæ, antequām perueniat ad finē, quod patet per hoc quod dicitur ibi, intendat allegare debitum ex parte domini, sed congruentiam bonitatis suæ, unde quod dicitur q̄ non debet, debet exponi, non decet, uel non congruit.

17 Ad quartum respondet secundum S. Tho. in quolibet. 6. art. 4. q̄ secundum quosdam tempore legis naturæ non sufficiebat ad salutem parvulorum solus motus fidei in parentibus, sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquid sensibile signū, & in hac opinione fuit Ad i. a. sextus in lib. 4. de sacramento baptisni. q. v. & secundum hoc nihil differebat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem, nisi q̄ nunc illud signum sensibile est determinatum, tunc erat in determinatum, & pro noto adhibebatur, & hęc positio videtur esse Alex. de Ales in quarto. quam sequitur Durandus in 4. sed quia hoc est contra dictum Gregorij in eo q̄ dicit quod parvulus sola fides sufficiebat, ideo alia positio probabilior est secundum S. Tho. in 4. dist. j. q. j. art. vj & consona authoritati Gregorij, & est communior, q̄ sufficiebat interior mox fidei per intentionem directus ad salutem parvuli sine aliquo exteriori signo, cum non inueniatur ad purgationem originalis peccati praceptum fuisse aliquid signum exterius adhiberi, & sequuntur. S. Bona. & Ricard. in 4. sed nunc in lege Euangelica ultra fidem amplius requiritur baptisimus, cuius ratio est, nam nunc qui baptizantur, & sic salvantur per Christum statim introducuntur in regnum cœlorum, quod tunc nō erat, sed ibant ad lymbum, unde non est inconveniens si ad hoc amplius baptisimus requiritur, ut dicitur Ioan. 3. & sic non diminuitur virtus fidicis sed augmentatur gradus salutis, ut dicit S. Tho. in d. quoli. quasi dicat, q̄ licet parvuli in lege Euangelica ultra fidem parentum debeant baptizari, in alio relevantur, quia si statim recepto baptismo moriantur, euolat ad Paradisum, & in huius signum apertum fuit cœlum quando Christus baptizatus fuit. Matthæi. 3. illi uero qui in lege naturæ seu mosaica munda buntur à peccato originali, vel per fidem parentum vel per circumcisio nem, aut sacrificia, seu alias ibant ad lymbum sanctorum patrum expectantes portas paradisi aperiendas a Christo, ut dicit Nic. de Lyra Gene. 27. ibi, descendam ad filium meum? quem locum Iudei appellabant suburbana paradisi nos vero lymbum patrum seu sicutum Abrahæ, quod id est, ut habetur Lucæ. 16. prout Pau. Burge. late scribit in suo seruti. scripturatum. 1. parte. c. 3. & S. Tho. in 4. dist. ultima. in fi.

18 Unde dicebat Ricard. in 4. di. i. q. 3. & ad 2. q̄ dato q̄ parvulus sola fides parentum

parentū sufficeret, non ex eo dicuntur fuisse melioris conditionis in lege naturæ, q̄ in lege Euangelica, quia q̄uis modo non ita in promptu sit remedium, sicut tunc, tamen remedium hoc quod datur in l. Euangelica perfectius est, unde & paruuli modo, cum à peccato originali purgātur, maiorem gratiam recipiunt, q̄ reciperent in l. naturæ, ut pater in his quæ proxime dixi, & præterea dictum illud Gregorij in d.ca. q̄ apud, ut eius uerba sonant, in eo quod dicit, pro paruulis sola fides sufficit, in: elligitur de paruulis iam natis extra uterum maternum, non autem de paruulis existentibus in uteris maternis, quod suadetur in ea æquiparatione quæ facit de baptismo & fide dicēs quod id quod apud nos ualeat aqua baptismi hoc egit apud ueteres uel pro partulis sola fides, Sed cū aqua baptismi non ualeat pro his qui sunt in uteis maternis, & ibi decendentibus ut dixi, Ita nec fides parentum, & idem est dicendum de circumcisione, quæ etiam non ualebat nisi iam natis. Sequitur ergo, q̄ non est sumendum argumentum ab authoritate Gregorij, quæ loquitur in natis extra uterum, nos uero loquimur in non natis, sed morientibus in maternis uteris, insuper dicit Ricardus in loco allegato, q̄ Deus non ordinavit ut per fidem parentum in uteris maternis regenerarentur paruuli, quod congruum fuit propter imperfectionem status legis naturæ, quem non decebat esse tantæ efficacij & perfectionis remedium, & in sequenti responso clarius colligetur solutio aliorum contrariorum.

20 Ad quintū esto, q̄ sit probabilius positio, q̄ incircunciſante octauū diem saluarentur in fide parentū, ut dicitur in argumēto, ad hoc respondeo secundum S. Bona. in 4. dist. 1. 2. art. q. 2. in fi. ubi querit an paruulus qui præuentus in morte non baptizatur, in fide parentum saluetur, & cōcludit quod non, quia baptismus propter generalitatem & perfectionem & temporis indeterminationem alia remedia euacuauerat, non sic autē circumcisionis, quod magis declarat Petrus de Palu. in 4. dist. 1. q. 2. inquiēs, q̄ licet illi qui decedebant incircuncisi ante octauum diem saluarentur in fide parentum, tamen nunc. j. in l. Euangelica non sufficeret paruulo, non q̄ fides antiquorum esset efficacior, sed quia nullo tempore homo natus fuit sine remedio salutis per se, nunc enim mox natus potest baptizari, & si non posset haberi aqua, hoc accidit sacramento, tunc autem circumcidii non licet ante octauum diem, & si non fuitset aliquod remedium, stetisset puer septem diebus sine remedio salutis, quod non conueniebat Diuinæ misericordiæ, & sic tunc habebat tale remedium, quale habebat ante circumcisionem, sicut mulieres tale tunc habebant, quale habebant ante omni tempore, quia nullo tempore circumcisionis eis competit, sic igitur illa fuit ratio, quare incircunciſante octauum diem saluantur

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

bantur in fide parentum, quia lege diuina parentes non erat astricti circu-
cidere puerum ante octauum diem, & ideo ne reperiretur parvuli illis se-
ptem diebus sine remedio, illi incircuncisi morientes saluabantur in fide
parentum sicut ante, & sic currebant remedia legis naturæ cum remedio
legis, sed nunc in lege Euangelica potest statim baptizari natus, metito
cessant alia remedia legis naturæ, & Mosaicæ, & inquit Iohann. Maioris in
4. dist. j. q. v. quod ex quo non licuit anticipare octauum diem in circum-
sione, forte si erant in periculo vitæ poterant applicare sacramenta legis
naturæ ante octauum diem tempore quo circumcisio erat in præcepto,
& subdit se ideo dixisse, forte quia Iudei secundum eum non credunt par-
vulos natos in originali culpa, sed sacramentū applicant tanq; præceptū.

- 21 Et video Pau. Burgen. in dicto scrutinio scripturarū. j. parte. dist. 6. c. j.
cum sequenti contra Iudeos probat homines nasci conceptos in pecca-
to originis. unde non est bona consequentia dicere, qd; sicut illi qui incir-
cisis moriebantur ante octauum diem saluabantur, qd; pari ratione est
dicendum de illis qui non possunt baptizari, qd; in duobus deficit. Primo
quia si illi saluabatur in fide parentū, erat ex eo quia illud remedium legis
naturæ non erat sublatū per remedium circumcisionis, vt est de mente om-
niū doctorū in 4. sed in lege Euangelica omnia illa remedia solo sine ba-
ptismo cessauerunt publicata lege Euangelica, & ideo ex illo remedio sci-
licet sola fide parentū sine baptismo adiuuari non possunt. Sicque paruu-
lis non sufficit fides Ecclesiæ sine sacramento, qui si absque baptismio fue-
runt, etiā cum ad baptismū deferuntur damnabuntur, vt multis sanctorū
testimonij comprobatur, vt dixi supra, alias sequeretur, qd; natus & inor-
tuus in deserto qui non potuit baptizari fide parentū saluaretur, quod est
contra ea quæ in dicto quolibet scribit. S. Tho. ac etiam qd; quis sine ba-
ptismo saluaretur, quod est contra illud Ioā. 3. nisi quis renatus fuerit ex
aqua & Spiritu Sancto non intrabit in regnum cœlorum, & habetur in c.
22 necessarium. & c. 3. & c. 4. de consecra. dist. 4. Et hæc intelligo de baptis-
mo aque, quia baptimus flaminis non cōpetit parvulo, nec loquor de ba-
ptismo sanguinis, qd; præsupponimus hos veterinos parvulos non fuisse
occisos propter Christū, nam ut dixi tali baptismate baptizati emundan-
tut ab originali, quia ut inquit, S. August. lib. xij. de civitate Dei. c. 7. qui
cunque non percepto regenerationis lauacro pro Christi cōfessione mo-
riuntur tantum eis valet ad dimittendum peccata, quantum si absolu-
rentur sacro fonte baptismatis, ut refert Ricard. in 4. dist. 4. art. 2. q. 3. nec
in hoc est durior lex Euangelica, immo est benignior, quia ut est dictū,
remedium baptismatis est perfectius tum ad augmentum gratiarū etiā
ad facilius introducendū baptizatos ad introitum Paradisi, & ideo dicit
S. Tho.

S.Tho.in d.quolib.ad 2.qꝫ p Christū in hoc ipso est ampliata via salutis, qꝫ nunc per eam aperta est eis ianua vitæ æternæ, qꝫ ante clausa erat p peccatum primi parentis,& qꝫ leuior sit & mitior lex Euangelica lege ve teri, pro ut ego latissime scripsi in rubr. de hære. lib.vj. in quarto errore iudeorum.col. 248.versi. Item comparando legem nouam ad legem veterem. Præterea dicit Adri.in loco præallegato.ad quartum, qꝫ licet par uulis non baptizatis non imputetur ad culpam, qꝫ baptizati non fuerint, cum impotentia eos excuset ab impletione cuiuscunq; precepti,nihilo minus quia sine baptismate manet originalis culpæ obligatio, manet di cti paruuli sine spe beatitudinis perpetuo damnati, quemadmodum si fu riosus medicinā vnde curari possit non sumat, ipse furia excusatus non

23 peccat, sed sanitatem, quam medicina efficeret, non cōsequitur. Ad tñ sex tum dico, qꝫ allegata authoritas Ioannis.3. facit magis pro qꝫ contra, qꝫ illud beneficium intrandi in cœlestem Paradisum quod datur ex regene ratione ex aqua & Spiritu Sancto non communicatur nec conceditur a Deo nisi natis extra uterum maternum, cum ergo paruuli qui moriuntur in uteris maternis non nascantur extra uterum, sequitur qꝫ non intrant in regnum cœlorum, & sic non purgantur ab originali peccato sicut cæteri qui non baptizantur, & sic exclusi cēsentur ab hoc beneficio, positio cīm vnius est exclusio alterius.l.cum prætor.in prim. ff. de iudicijs.c.nonne.de præsumptio.casus enī ommissus relinquitur dispositio iuris communis.l.si extraneus. ff. de condit. ob causam.l.commodissime. vbi moderni. ff. de liberis & posthu.c.suscep. um. de rescrip.lib. 6. & cui non conueniunt verba legis nec illius dispositio conuenit.c.indemnitatibus.& cap. pe.de electio.lib. 6.l.4. §.prætor.vbi Bar.in si. & Alex.scribit. ff. de dam no infecto.& idem Alex.in consil. 17.requisitus.li. o.j. & in consil. 57. perspectis.lib. 2.cum alijs, vt scribit Deci.in c.nullus col. fi.de electio.

24 Ad tñ septimū dixi supra, qꝫ nos loquimur de lege communi nō autem de lege speciali, Secundum quam Hieremias fuit in utero sanctificatus. Hiero.j. & Ioannes Baptista, vt Lucæ. j. de Jacob vero, Esaiæ, Job, & Sansone. non habemus testimonium a sacra scriptura quod ego sciam, & ideo de eis non videtur dicendum fuisse in utero sanctificatos, qꝫ autem Ioannes Baptista sanctificatus sit patet Lucæ. j. quod Spiritu Sancto replebitur ad huc ex utero matris, & de Hieremia expreſſe etiā dicitur Hiero.j. antequām exires de vulva sanctificauit. & sic aſterēdum est eos sanctificatos in utero quāmis in utero vsum liberi arbitrij non habuerint, de quo Augustinus mouet quæſtionem, sicut pueri qui sanctificantur per baptismum, non statim habent vsum liberi arbitrij, vt scribit. S. Tho.in 3. parte. q. 27. art. 6. & subdit quod non est dicendum aliquos alios sanctificatos

ARNAL; ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- Certificatos esse in utero, de quibus scriptura mentionem non facit, q̄a hu-
ijsmodi priuilegia gratiae, quæ dantur aliquibus præter legem commu-
nem ordinantur ad utilitatem aliorum quæ nulla proueniret ex sanctifi-
catione aliquorum in utero, nisi Ecclesiæ innotesceret, & de Sansone di-
cit Nico. de Lyra. iudi. xij. q̄ non est intelligendum q̄ fuit it sanctifica-
tus in utero sicut Ioannes Baptista, quia de talibus sanctificatis tenetur,
quod non peccauerunt mortaliter, & illa consecratio quæ dicitur de San-
sone in tex. intelligitur per modum fortitudinis, quæ fuit quædam gratia
gratis data, & potest stare cum peccato mortali, sicut & donum prophe-
tiæ, & fuit data Sansoni pro consolatione populi, ut ibi habetur. Sic figi-
tur illud priuilegium illis duobus concessum non est trahendum ad con-
sequentiam, & sic ad legem communem. c. quæ a iure. de regu. iuris lib.
vj. nam quod alicui gratiæ conceditur trahi non debet ab alijs in exem-
plum. c. quod alicui eo tit. lib. vj. priuilegium enim datum aliquibus non
extenditur ad alios etiam ex idem ptitate rationis, & sic in priuilegijs nō
proceditur de similibus ad similia, sicut de iure communij. ut inquit Ant.
de Butrio in c. sanc. per illum tex. de priuilegijs. Bal. in l. j. in prin. C. de le-
gibus. Domi. in c. ne aliqui. de hære. lib. 6. Card. in consil. 135. pro filias.
in si. Bal. in l. non tantum. q̄. non omnia. ff. de excusa. tuto. Ange. in consil.
272. quoniam dictum priuilegium. nos ergo loquimur secundum legem
communem secundum quam nullus sine baptismo saluatur, ut dixi in il-
la authoritate Iohan. 3.
- 26 Ad foœtū sine præiudicio prædictorum, quod adueniente lege Euā-
gelica & publicata cessauerunt alia remedia ad emundationem origina-
lis peccati, ita q̄ sine baptismo quis non saluatur. Dato q̄ secundum cō-
mūnem cursu gratiae potest homo mcereri per alios, ut per illam exci-
tetur in libero arbitrio ad præparandum se ad suscipiendum motu pro-
priæ voluntatis secundum gratiam, & sic fides illorum potuit illi adulto
subuenire merito congrui, sed non sine motu propriæ voluntatis interue-
niente. pro his est. S. Tho. in 1. 2. q. 1 14. art. 6. quia ergo paruuli uterini
nullum motum propriæ voluntatis posseunt adhibere, & si primam gratiæ
recepissent merito fidei aliorum, ideo mediante illa non possunt secundū
communem legem susceptionis gratiæ secundam gratiam receperisse ad
emundationem peccati originalis, si autem fides aliorum illum paraliti-
cum curavit, hoc fuit de gratia speciali, & talem posset dare Deus istis
paruulis existentibus in utero, & eos saluare. de hac tamen lege speciali
non est quæstio sed de lege communī.

Ad ultimū dicendum est, quod licet paruuli existentes in uteris mater-
nis sint capaces baptismi sanguinis, si propter Christum occiduntur, ut
dixi

dixi secundum Augu. non tamen sic dicendum est, ut per fidem parentum solam sine sacramento perdincantur ad emundationem originalis peccati, quia de hoc ultimo nullam habemus auctoritatem a sacra scriptura seu a doctribus authenticis sicut de prima de quo habemus auctoritatem Augustini, præmaxime, quia hodie alia remedia quæ ad hoc erant ordinata cessant, adeo ut sine baptismo nullus saluetur a tempore diuulgationis legis Euangelicæ, ut scribit Ricard. in 4. dist. 3. arti. 5. q. 3. Inde dicebat Adria. in 4. de sacram. baptismatis. col. pe. q. 4. si aliquis sine usu naturæ lumen remaneret non informatus de lege Euangelica, qd licet talis per ignorantiam excusaretur a transgressione præcepti, non tamen consequetur fructum operis operati iplius baptismatis, quamvis speciali prærogativa posset per Deum saluari, ut dixi supra de parvulis morientibus in uteris maternis, & haec sufficiat ad laudem Dei, ciusque genitri eis Mariæ intemerataeq; virginis, præmissa protestatione de qua supra dictum est, & sunt contra quandam prædicatorem verbi diuini.

S V M M A R I V M.

- 1 Potesias ordinata & absolta quæ sit.
- 2 De facto vel de iure quando dicatur aliquid fieri.
- 3 Plenitudo potestatis in principe quando dicatur.
- 4 Assertio repugnans potentia Dei est heretica.
- 5 Deus noluit uncire diabolum per potentiam, sed per iustitiam.
- 6 Legislator potest condere legem aliter quam condidit.
- 7 Animalia habentia cor & caput potest facere Deus quod sine corde, & capite uiuant.
- 8 Deus potest facere quod homo uiuat sine cerebro.
- 9 Deus est universalis prouisor omnium animalium etiam irrationalium.
- 10 Negare Deum esse omnipotentem, repugnat sacrae scripture.
- 11 Deus an potuerit liberare genus humanum & redimere alio modo quam fecit.
- 12 Temeraria assertio quæ sit.
- 13 Temeraria assertio est errans dubia & scandalosa.
- 14 Potentiam Dei nullo modo debemus negare, nisi appareat manifesta contradictione.
- 15 Verba blasfema dicens debet paenitere ut remittatur sibi pena.
- 16 Paenitentia infra quantum tempus admittatur ad hoc ut alicui remittatur pena pro iverbis maledictis contra Deum.
- 17 Verbum, potest, præcedente negativa priuat potentiam.

18 Authoritas Pauli prima ad Corinthios. 9: quod non est cura Deo de bonis quomodo intelligatur.

VIGESIMA QVAESTIO.

- V**IGESIMO † Quæro, An sit erroneum dicere Deum non posse de potestate absoluta statuere q̄ quis sine corde aut cerebro uiuat. Item q̄ non possit animalia irrationalia uiuare, & domui ruinam minanti subuenire ne cadat, & intelligo potentiam absolutam. i. Quia cum potestas ordinata sit, quæ leges sequuntur a diuina uoluntate ordinatas, absoluta est quæ abstrahit ab illis legibus, & Deus dicitur illud posse de potestate absoluta, quod simpliciter & absolute potest, ut scribit Petrus de Liaco in j. q. 13. arti. 1. & ibi inquit Scotus dist. 44. q. unica. q̄ ordinata potentia est in quantum est principium exequendi alia conformiter legi rectæ secundum ordinem præfixū ab illa lege, & potest agere præter illam legem, uel contra eam, & in hoc est potentia absoluta excedens potentiam ordinatam, & ideo non tantū in Deo est, sed in omni agente libero qui potest agere secundū dictamen rectæ rationis uel rectæ legis, & præter tale in legem & contra eam est 2 distinguere potestatem ordinatam & absolutam. Et † ideo dicunt iuristi, q̄ quis potest hoc facere de facto, hoc est de potentia absoluta, uel de iure, hoc est de potentia absoluta secundum iura, & dicit Bal. in l. digna vox. C. de legibus, q̄ suprema & absoluta potestas principis non est sub lege, & potest ordinaria habet respectum ad legem. Et hæc 3 † absoluta potestas dicitur plenitudo potestatis in principe, quæ nulli necessitatib⁹ subiecta, nullisque iuris publici regulis limitata est. ut dicit Bal. in l. 2. col. 6. C. de serui. & aqua. ut refert Franci. de Curte Senior in cons. 27. incipie. Magnificus vir. col. vii. & dum princeps supremus utitur plenitudine potestatis non est qui dicat cur ita facis, quia est pro ratione uoluntas. Specul. in titu. de legato. §. nunc autem. uersi. 88. c. memoria. 18. distin. tradit Lud. Bolo. in consi. 6. ut in præsenti ardua. col. pen. Alex. in consi. 2. uisis codicillis. col. pe. libr. 1. & in consi. 101. uisis instrumentis. col. 6. eo. libr. Idem dicit Bal. in præludijs feudorum. col. 8. & in l. fi. col. fi. C. de præcibus imperia. offerre. glo. in c. quanto. de translat. Episcopo- 4 rum, & Bal. in l. 1. col. j. C. sent. rescin. non posse. Et † promiscue loquendo de utraque assertione dico illas esse erroneas, & assertor illarum male sentit de potentia Dei, nam repugnant symbolo fidei, & habetur in c. firmiter. in uerbo, omnipotens, de Summa Trini. & exodi. xv. omnipotens est nomen eius, & Eccle. 43. ipse est omnipotens super omnia opera sua, & Eccle. j. unus est altissimus creator omnium omnipotens & est potens

potens & metuendus nimis, nam Deus qui legem posuit naturæ de sic formando homine cum cerebro & corde, potuit, & potest aliam legem dare, secundum quam corpus ab anima informatum uiueret sine cerebro & sine corde, & contra hanc uel præter uti potestate absoluta. nam nullus adiuuit spiritum domini, nec ullus fuit eius consiliarius. Oſe. 40.

Et † dicebat August.lib. 13.de Trin.c.xij. q̄ licet Deus sua potentia potuisset diabolum uincere, noluit tamen nisi per iustitiam, inde dicit Magister lib. iiij. dist. xv. si queratur an alio modo potuisset Deus hominem liberare quam per mortem Christi, responde alium modum fuisse possibilem Deo, cuius potestati cuncta subiacent, sed nostræ miseriae sanandæ conuenientiorem modum alium non fuisse, nec esse oportuisse. facit, quia illius est tollere cuius fuerat statuere. patet, quia Deus qui grauitatem ferro dedit potuit illam tollere, ut ferrum nataret. 4.Reg. 6. sic etiam qui uim uenientiæ igni tribuit illam sustulit in camino ignis, Dani. iiij. & Deus qui statuit solem peragere cursum suum, Rogante Iosue iussit stare sole in medio cœli, & non festinauit occumbere spacio unius dici, nec fuit antea, nec posset tam longa dies. Iosue. x. Et † pro his dicebat Vgo de sancto uictore in libro de sacramentis. q̄ quodcumque aliquis legislator statuit legem unam, potest dispensare in lege, Deus enim statuit unam legem, q̄ singula corpora sint in singulis locis, ergo illam potest annullare quando libi placuerit, ut sint plura corpora in uno loco uel unus corpus in diuersis locis, sicut dispensauit in lege illa, q̄ ignis approximatius passio non ageret, sicut patet in tribus pueris, & q̄ sol staret tempore Iosue, & sic horum plura alia exempla adduci possent, quia non est impossibile apud Deum omne verbum. Lucae. j. nam sicut Deus mediante causa secunda, scilicet corde, dat homini uitam, quia in eo principaliter posuit semper animam secundum philosophum in lib. de differentijs spiritus & animalium, quæ anima totum corpus uiuiscitat. c. item si antequam de pœni. dist. j. ita posset alio modo & alio ordine operari eosdem effectus ad uitam hominis, nam dicitur in libro de causis, q̄ quicquid potest causa prima mediante causa secunda, potest prima causa per se sola. unde dicit. S. Tho. in j. par. q. cv. art. 2. in corpore, q̄ erroneum est dicere Deum non posse facere per se ipsum oēs determinatos effectus qui fiunt per quancunq; causam creatā. idem dicit in j. ij. q. lj. art. 4. Præsertim † quia aliqua animalia habentia cor & caput naturaliter potest fieri, ut uiuant sublati corde, ut per philosophum de uita & morte dicēt, q̄ animalia quæ non uitalia valde sunt, multo tpe uiuunt sublati corde, & in lib. de iuuentute & senectute inquit, multa animalia ablata illa particula quæ uocat caput uiuunt, ut patet in entomis, ut uespis, & apibus (entoma uero græce animalia dicuntur q̄ a latini insecta)

6 tea, nec posset tam longa dies. Iosue. x. Et † pro his dicebat Vgo de sancto uictore in libro de sacramentis. q̄ quodcumque aliquis legislator statuit legem unam, potest dispensare in lege, Deus enim statuit unam legem, q̄ singula corpora sint in singulis locis, ergo illam potest annullare quando libi placuerit, ut sint plura corpora in uno loco uel unus corpus in diuersis locis, sicut dispensauit in lege illa, q̄ ignis approximatius passio non ageret, sicut patet in tribus pueris, & q̄ sol staret tempore Iosue, & sic horum plura alia exempla adduci possent, quia non est impossibile apud Deum omne verbum. Lucae. j. nam sicut Deus mediante causa secunda, scilicet corde, dat homini uitam, quia in eo principaliter posuit semper animam secundum philosophum in lib. de differentijs spiritus & animalium, quæ anima totum corpus uiuiscitat. c. item si antequam de pœni. dist. j. ita posset alio modo & alio ordine operari eosdem effectus ad uitam hominis, nam dicitur in libro de causis, q̄ quicquid potest causa prima mediante causa secunda, potest prima causa per se sola. unde dicit. S. Tho. in j. par. q. cv. art. 2. in corpore, q̄ erroneum est dicere Deum non posse facere per se ipsum oēs determinatos effectus qui fiunt per quancunq; causam creatā. idem dicit in j. ij. q. lj. art. 4. Præsertim † quia aliqua animalia habentia cor & caput naturaliter potest fieri, ut uiuant sublati corde, ut per philosophum de uita & morte dicēt, q̄ animalia quæ non uitalia valde sunt, multo tpe uiuunt sublati corde, & in lib. de iuuentute & senectute inquit, multa animalia ablata illa particula quæ uocat caput uiuunt, ut patet in entomis, ut uespis, & apibus (entoma uero græce animalia dicuntur q̄ a latini insecta)

nuncupantur, sicut apes, formicæ, & similia) multo magis ergo Deus hoc
 posset facere, nam scribitur Iob. 36: Ecce Deus magnus vincens sciens
 8 tiā nostrā. Et t̄ de cerebro habemus testimonium in uitā sancti Dio-
 nyſij, nam ipso decollato, & capite truncato, corpus eius se erexit, & ca-
 put suum inter brachia sua portauit a loco qui vocatur mons maurus, usque
 ad locum ubi nunc requiescit. ut legitur in catalogo sanctorum.
 Item uas electionis Paulus postquam decapitatus fuit, lingua eius ter Ie-
 sum Christum nominauit, ut dicit Gerſo. in 4. parte. in sermone de do-
 mini circuncisſione, & sic potuit miraculoſe fieri in Beata Catherina de
 Senis, ut sine corde aliquot diebus vixerit. ut dicit Anto. in sua croni. in 3.
 parte tit. 23. §. x. unde assertio negans Deum hoc posse facere sua absolu-
 ta potentia male sentit de articulo omnipotentia diuinæ. c. hæresis. 24.
 9 q. 3. facit c. canones. xv. distin. Item t̄ quo ad aliam assertionem, uidetur
 negari in ea Deum esse vniuersalem prouisorem, etiam quo ad animalia
 irrationabilia, cum sit expreſſe contra sacram scripturam, quia dicitur
 Psal. 146. de Deo, qui dat iumentis cibam ipsorum & pullis coruorum
 inuocantibus eum, & Math. xvij. respicite uolatilia cœli quoniam non se-
 runt neque metunt & pater uester cœlestis pascit ea, negare autem Dei
 prouidentiam circa individua irrationabilium creaturarum fuit error
 Rabi Moys, ut dicit S. Tho. in j. parte. q. 22. art. 2. in corpore & ad quin-
 tum, & qui a Deo tollit prouidentiam suffert sibi magnam perfec-
 nem, & sic blasphemiam infert. Sapi. 14. tu autem pater gubernans omnia
 prouidentia, & scribitur Iob. 34. quem constituit aliud super terram, aut
 quem posuit super orbem quem fabricatus est. super quo dicit Gre-
 gorius mundum per se ipsum regit, quem per se ipsum condidit, quo
 modo autem hoc intelligatur quo ad prouidentiam Dei pertinet, & ra-
 tione ordinis rerum prouinarum in finem, & executionis huius ordinis,
 quæ dicitur gubernatio, declarat. S. Thom. in prima parte. quæſtiō. 22.
 10 art. 3. Sufficit t̄ igitur quod negare Deum omnipotentem & uniuersalem
 prouisorem in reprobatur sacræ scripturæ, & est dogma falsum fidei contra-
 riū orthodoxæ, ut est hæresis, ut declarat Ochā. 2. lib. decalogi. parte. j. c.
 6. & Gabriel. in 4. dist. 13. q. 2. ut dixi supra in j. q. & habetur Mathe. x. nō
 ne duo pâſſeres alle uenient, & unus ex illis nō cadit sine patre uestro. i.
 fine prouidentia patris uestri, in quo sunt oīa, Sáp. 6. pusillū & magnū ipse
 fecit & æqualiter est ei cura de oībus. unde dicebat Ep̄s Abuleñ. sup Mat-
 thæū c. x. in uerbo, Nolite timere. col. 5. post numeratos errores philo-
 phorū circa prouidentiā Dei, q̄ de oībus tā uniuersis q̄ particularibus, si-
 ne subsistentibus, siue proprietibus, vel accidētibus subsistētū quuncūq;
 sint parā ualoris, est Dei prouidentia, & istud cōuenit ueritati fidei. sic Chri-
 stus

flos dicit, oēs capilli capitis uestri sunt numerati. i. de oībus habet curam
 & numerat eos, cum tamen nihil sit minoris ualoris in homine quam ca-
 pillus, quia multis pereuntibus nihil homini deperit, sic etiam dicitur sa-
 pienzia. 6. de sapientia Dei q̄ attingit a fine usque ad finem, i. a primis &
 optimis entibus usque ad intima disponit omnia suauiter. i. de omnibus
 habet prouidentiam, quia dispositio & prouidentia idē sunt, ut ibi per
 11 eum. Et † ambae haec assertiones temeritatis censuræ subiiciuntur, quia,
 pro ut domini theologi dicunt super dubio illo, An Deus alio modo po-
 tuerit genus humanum saluare quam per incarnationem, Dicit. S. Ben-
 auentura in 3. dist. 20. q. 6. in fi. sub his uersbis. de liberatione enim firmi-
 ter credo q̄ alio modo potuerit, de redemptione, nec nego, nec audeo
 affirmare, quia temerariū est cum de diuina potentia agitur terminū præ
 figere ei, amplius eī potest Deus facere q̄ possumus cogitare, & sic pon
 12 derādum dicit temerarium. Et † illa assertio est teneraria quando afferi-
 tur aliquod tanquam certū quod non potest efficaciter probari rōne uel
 authoritate, sicut est aſlerere q̄ mundus finietur infra centum uel ducen-
 tos annos, quæ licet possit esse uera, Tamen hoc aſlerens tanquam cer-
 tus dicitur temerarius, quia ad hoc nec authoritas, nec ratio efficax habe-
 tur, ut dixi supra in q. 6. alio modo capiē temeritas in iure, qñ quid faci-
 mus propria uoluntate sine superioris authoritate, ut inquit Domi. in c.
 eum qui. §. insuper. de præben. lib. 6. quia temeritas est quando quis facit
 auctum à iure prohibitum. Bart. in l. j. ff. ad turpi. facit. c. per uenerabilem,
 qui filij sint legi. & capitul in malam partem. l. iubemus. C. de sacro. Ec-
 13 cle. Car. in cle. j. de Summa Trini. Aliquando † talia afferens dicitur er-
 rans, ut dicit S. Tho. in d. arti. 2. aliquando dubius, nam dicit Ioan. de Ger-
 so. in 4. parte de propositio. ab Episcopo. hæreti. conclusione. 3. q̄ ad E-
 piscopos non spebat propositionem aliquam hæreticare, quæ ex se, & de
 iure est pœnitus dubia an ad fidē pertineat repugnāter, neque est scanda-
 losa, & potest sine periculo ciui ueritas uel falsitas ignorari, ponens exem-
 plum in propositione, Deus non pōt creare nouā speciē, & licet aliquan-
 do dicatur, Deus non pōt sulcitare uirginem post ruinam, ut est textus
 Hieronymi in. ca. Paulus. 32. q. v. & ibi gl. & in l. j. C. de raptu virginū. in-
 telligendo quantum ad hoc, q̄ non posset fieri quin fuerit cognita, secus
 uero quantum ad integratatem mentis & corporis, quia Deus posset men-
 tem reintegrare, & corpus consolidare per miraculum, ut inquit. S. Tho.
 quoli. quinto. arti. 3. & Cardi. in d. c. cum Paulus. & etiam si dicatur, Deū
 non posse facere q̄ ea quæ facta sunt infecta fieri non possint, vt dicit
 Bald. in l. fin. col. fi. C. de legibus. quia secundum aliquos est dictū Agatho-
 nis philosophi dicentis, hoc solo priuat Deus ut possit iā facta infecta fa-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAE ST.

cere, & Aristo. in 6. Eth. inquit q̄ Deus hoc solo priuatur ingenita facere quæ produxit. & de his plura scribit Iaso. in utraque lectura in l. j. §. si uir uxori. ff. de acquir. poss. & Ange. in consi. 287. hic punctus. circa fin. & plures alios casus ponit Bartho. Socy. in consi. 102. in præsenti. consultatione. libr. primo.

- 14 TENE O † tamen, q̄ nihil est negandum posse a Deo fieri, nisi apparet manifesta contradictione, uel efficax ratio hoc demonstret, uel ex sacra scriptura efficaciter conuincatur, ne incurramus in crimen negandæ omnipotentia Dei siue absolute siue ordinate. ut in d.c. firmiter credimus, quia, talia uerba tendunt in vilipendium Dei, ut inquit Fely. in c. auditis. col. pe. de Præscriptio. & si pertinacia daretur ex parte negantis, incurreretur hæresis, quia contradiceret ueritati catholicæ in primo gradu, ut dixi, & in blasphemiam, ut scribit Socy. in d. consi. 102. Nisi † forsan talia uerba dicerentur ex lubrico lingue secuta statim pœnitentia: confitendo Dei omnipotentiam, pro vt fuit in casu excusatus quidam iudæus vocatus Angelus, pro quo consuluit Alex. in consi. xv. uiso processu causæ. lib. 3. & idem est dicendum si calore iracundia dicantur, & statim dicentem pœnitentia, quia talis pœnitentia purgat factum præcedens, ut dicit Bald. post Petrum in l. si non conuicij. C. de iniurijs, quæ pœnitentia potest patere per percusionem labiorum, uel pectoris, aut adorationem ligni facti super terram seu parietem, præsentibus hijs coram quibus dixerat, hæc enim sunt signa contritionis & pœnitentia, facit. cap. a nobis. 2. de senten. excommunicata, & ad horum probationem unus testis sufficeret, ut habetur in summa. in lib. j. de sepultu. q. 3. in fin. Sed † infra quantum tempus admittatur hæc pœnitentia, quod calore iracundia dixerit, ponit Lucas de penna in l. omnes omnino curiales. uerific. sed posne Titius. C. de decurio. lib. x refert Decius in l. quicquid calore. ff. de regu. iuris. ubi concludunt, q̄ infra. xxx. dies admittitur huiusmodi pœnitentia, pro quo facit. c. constat. j. q. j. c. cum apud. xj. q. iij. l. si uendicari. C. de pœnis. & hoc facile procedit in his quæ reuocari non possunt, ut est homicidium, ut notat Ange. in d.l. si non conuicij. Lanfra. in repetitione in c. quoniam contra falsam. in uerbo, confessiones, de probatio. Fely. in c. dilecti. colu. fin. de exceptio. & late in ca. cum te. de reiudi. uerbi. dum dicit glo. faciunt quæ dicunt Bar. & alij per illum tex. in l. qui ea mente. ff. 17 de furtis. Cauendum † est igitur ab huiusmodi dictis, q̄ Deus non potest aliquid facere, quia secundum iuristas uerbum, potest, præcedente negatione excludit omnem potentiam & necessitatē inducit, ut est gloss. vulgata. in cap. j. de reg. iuris lib. vj. scribunt Barto. & Moderni late in l. Gallus. in prin. ff. de liberis & posthu. Barto. in l. iij. colu. j. C. de pigno. & l.

& l. de his. ff. de transactio. & l. si non sortem. §. si centum. ff. si certum pe-
ta. Bar. & Bal. in l. saepe. ff. de offi. præsi. Bar. in l. fi. ff. de ferijs. & l. stipula-
tio. ista. §. alteri. ft. de uerbo. obliga. c. literas. de restitu. spol. l. j. §. ueteres
& §. per seruum qui in fuga. ff. de acqui. posses. c. j. de causa poste. & pro-
prie. Abbas in c. j. in pri. no. de resti. spolia.

18. NEC + Obstet prædictis si dicatur illud quod Pau. j. ad Cori. 9. in-
quit, quod non est cura Deo de bobus, cum Christus dicat Luke. 12. non
ine quinque passeris uenient dipondio, & unus ex illis non est in obliuio-
ne coram Deo, ubi dicit Beda, qd omnia sunt sub prouidentia diuina, &
ideo dicitur Deum non habere curam de bobus, quia cum cura dicatur
doctrina & regula uiuendi, ut dicit ibi Vgo Cardi. de solis hominibus di-
citur Deum habere curam, quia Deus brutis animalibus non dat regu-
lam & præcepta uiuendi, & quia creatura rationalis habet per liberum ar-
bitrium dominium sui actus, ideo speciali quodam modo subditur di-
uinæ prouidentiæ, ut scilicet ei imputetur aliquid ad culpam uel ad me-
ritum, & reddatur ei aliquid ut pena uel præmium, & quantum ad hoc
curam Dei Apostolus a bobus remouet, non tamen ita qd indiuidua irra-
tionabilium creaturarum ad Dei prouidentiam non pertineant, ut erras
Rabi Moyses autumabat, ut dixi secundum. S. Tho. in d. arti. 2. ad quin-
tum. Idem concludit. S. Tho. in d. c. 9. lectione. j. in uerbo, non est cura de
bobus, dicens qd non tantum intelligitur hoc naturaliter de bobus, sed et
spiritualiter de prædicatoribus uerbi diuini, quia prædicatores qui cor-
da fidelium ad fidem aperiunt debent arare in spe stipendiorum tempo-
ralium non tamen propter hanc spem. Debent enim primo querere Re-
gnum Dei, & qui triturat. i. bonos a malis quasi grana a malis discernit
prædicando scilicet ad mores debet hoc facere in spe fructus percipien-
di. 2. ad Thi. 2. laborantem agricolam oportet primum de fructibus per-
cipere. & Ecclesi. vj. is qui arat & qui seminat accedit ad illam & sustinet
bonos fructus, quæ ad propositum conferunt pro ut uerbo exposui &
dominationes uestræ ad declarationem optime aduertunt, Et inquit Au-
gusti. in Psal. 35. super illo. homines & iumenta saluabis domine, qui fe-
cit hominem ipse fecit & iumenta, qui utrumque fecit utrumque saluat.
Sed salus iumentorum temporalis est, hominum uero e contra, & sic in
eo qd iuuare refertur ad animalia irrationalia, temporalem salutem re-
spicit, si ad homines ad utrumque. Neemi. 2. Deus ipse adiuuat nos. & in
Psal. 36. adiuuabit eos dominus, unde cum dictarum propositionum al-
tera deroget omnipotentia, altera uero prouidentia diuinæ, ambæ erro-
neæ sunt, & male de contentis in sacra scriptura & credibilibus sentien-
tes, ut patet ex præmissis.

1. *Hystoria aliquius sancti recepta ab Ecclesia an sit tantæ authoritatis sicut Euangelium.*
2. *Ecclesia an sit maioris authoritatis quam euangelium.*
3. *Excusatur quis a dolo falsæ propositionis si habet Doctorem pro se, maxime præceptorem.*
4. *Afferio est erronea, dicere quod Ecclesia habet maiorem authoritatem quam euangelium.*
5. *Euangelium infamare est blasphemare contra Deum.*
6. *Scriptura suscepta ab Ecclesia non est maioris authoritatis quam sacra scriptura.*
7. *Afferere aliquid eorum quæ ab Ecclesia probantur suo modo non est heres.*
8. *Augustini & aliorum doctorum sanctorum dicta sunt approbatae hodie.*
9. *Intellectus capituli Sancta Romana Ecclesia 15. distin.*
10. *Augustini & aliorum doctorum sanctorum dicta in quibus approbantur.*
11. *Opuscula doctorum sanctorum quando sunt credenda de necessitate salutis.*
12. *Concilia quatuor generalia qua ueneratione sunt tenenda.*
13. *Euangelium quare legitur a diacono, & epistola a subdiacono.*
14. *Authoritas Ecclesiae non est preferenda Euangeli.*
15. *Euangelia quatuor proferuntur auctoritate Ecclesiae.*
16. *Concilium generale in tangentibus fidem non potest errare.*
17. *Ecclesia non potest statuere contra Euangelium.*
18. *Papa præcipienti aliquid contra sacram scripturam non est obediendum.*
19. *Papa non potest dispensare quando perturbaretur status Ecclesiae.*
20. *Papa præcipienti aliquid, quod est peccatum mortale non est obediendum.*
21. *Papa non potest dispensare, quod quis saluetur sine baptismo uel sine confessione.*
22. *Papa licet possit dispensare circa statuta in concilio generali, non tamen in concernentibus fidem.*
23. *Concilio generali non est opus aduersus haereses iam sopitas & determinatas.*
24. *Papa potest dissoluere concilium generale quando in eo tractatur de haereditatibus condemnatis.*
25. *Concilium congregari potest si haeretici nolunt aliter redire nisi congregato concilio.*
26. *Haeretici non sunt uocandi ad concilium si perseuerent in suis haeresibus.*

- 27 Regula Augustini super damnatis heresibus.
- 28 Decisa in concilio generali sunt in voluntate Papæ in concernentibus fidem.
- 29 Concilium generale congregatum sine autoritate Papæ est concionabulum.
- 30 Concilium generale & Papa non possunt statuere contra euangelium.
- 31 Papa an possit dispensare contra dicta Apostoli.
- 32 Authoritas Augustini, non crederem euangelio nisi ad hoc authoritas Ecclesiæ me commoueret, quomodo intelligatur contra Iacobum Almeni.
- 33 Ecclesiæ authoritas est magna, quia innititur reuelationi & authoritati diuinæ.
- 34 Opinio seu sententia magistri excusat discipulum, qualiter intelligatur.
- 35 Assilens opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturæ testimoniūm non potest ab erroris iudicio excusari.
- 36 Intellectus ad supradictam conclusionem Sancti Tho.
- 37 Quando debeamus sequi opinionem doctorum.
- 38 Licet Papa non possit statuere contra nouum & uetus testamentum, potest tamen interpretari ea quæ sunt fidei.
- 39 Interpretatio obsequitur & obsequi debet euangelio, alias non esset interpretatio.
- 40 Interpretatio in iure quatuor modis dicitur.
- 41 Papa dispensat cum monacho ex causa ut matrimonium contrahat.
- 42 Papa dispensat cum bigamo ut possit promoueri ad sacros ordines, cum causa.
- 43 Papa Eugenius. 4. induxit dispensare cum bigamo.
- 44 An Papa possit dispensare quod nepos ex fratre ducat in uxorem illam quæ fuit uxori patrui.
- 45 Patrius an sit prohibitus de iure diuino filiam fratris sui ducere in uxore.
- 46 Patrius secundum legem diuinam poterat ducere filiam fratris sui, & in hoc articulo omnes glossæ & Doctores canonistæ errarunt.
- 47 Papa non potest dispensare ut frater accipiat germanam suam in uxorem.
- 48 Papa in primo gradu affinitatis dispensat, sed non in primo consanguinitatis.
- 49 Index habens germanam suam in uxorem si uelit fieri Christianus esset se parandus a dicta uxore.
- 50 Papa non potest dispensare ut frater ducat uxorem fratris sui filij decedentibus, secundum Petrum de Palu.

VIGESIMA PRIMA QVAESTIO.

- V**igesimo Primo † Quero, An sit erroneum dicere, hystoriam aliquius sancti ab Ecclesia acceptam esse maioris authoritatis, quam dicta Euangelistarum, Apostolorum, & Virginis Mariæ, posito exemplo in his uerbis, quæ leguntur in uita beatæ Mariæ egyptiacæ, transiens Iordanem saluaberis, & uidetur q̄ non, quia in hystoria prefata dicta uerba leguntur dicta quadam diuina virtute per Angelum eidem Mariæ Egyptiacæ, ut refert, S. Anton. Archi. Floren. in 2. parte cronice, t. xv. c. x. §. xj. & idē dicit dominus Hieronymus in uitis patrum, & dicta hystoria uidetur recepta & approbata ab Ecclesia in illo canonc. In quo illa quatuor solemnia concilia generalia approbata fuerunt, ut in c. Sancta Romana Ecclesia. 15. dist. ubi inter alia ponuntur haec uerba formalia. Item uitas patrum Antonij, Pauli, Hylarionis & omnium hæremitarum, quos tamen beatissimus Hieronymus scripsit, cum omni honore suscipimus, & cuim inter uitas dictorum hæremitarum reperiatur hystoria prefata, concludenter sequitur illam fuisse susceptam ab Ecclesia, maxime quia in aliquibus Ecclesijs in officio nocturno pariterque diurno illa concinitur, & omnia dicitur facere Ecclesia quibus authoritatem suam impartitur. l. j. §. omnia. C. de uete. iure. enucle. c. apostolicæ de præbent. lib. 6. & ideo q̄ in his error esse non possit, Vnde illa hystoria non uidetur apocrifa capiendo apocrifum q̄ de eius ueritate seu authore dubitetur, ut scribit Vgo Card. in prologo galeato super libris regū.
2. Et † pro his facit, quia uidetur q̄ Ecclesia sit maioris authoritatis quam Euangeliū, quod dicitur probari dicto Augustini dicentis contra Epistolam fundamenti, Ego non crederem Euangeliō nisi Ecclesiæ catholicae authoritas me commoueret, per quod dicebat Iacobus Almeni in 3. sententiārum. dist. 24. circa finem. q̄ magis tenemur credere ecclesiæ q̄ Euangeliō, cuius uerba sunt haec, certum est, q̄ tenemur credere omnibus contentis in sacro canone, quia ecclesia credit, ex ea ratione solum ergo per prius magis tenemur credere Ecclesiæ, quam Euangeliō, patet, dicit Augustinus, Euangeliō non crederem, nisi ad hoc me compelleret auctoritas ecclesiæ, Sed non tenemur credere Euāgelijs apocrisis, quia Ecclesia non exhibet ea tanquam credenda, ergo tota ratio, quare tenemur credere Euangeliō, Epistol s. apostolorum & prophetarum est quia præsentantur ab ecclesia, ergo a fortiori tenemur magis credere ueritati Ecclesiæ quam Euangeliō, haec ille.
3. Vnde † assertor dictæ propositionis habens pro se doctorem moderatorum excusandus uidetur a dolo, ut scribunt doctores Alex. & Decius in l. iuris

Liuris ignorantia. C. qui, admi. in c. ne innitaris. de consti. c. cancellarius. de scrijs. Ange. in l. plagij. C. ad. l. flauiam de plagia. & quanto iuniores sunt Doctores, tanto perspicatores, quia aliorum scripta viderunt, secundum Priscianum, ut dicit glo. in l. Gallus. in priu. in uerbo, filius. ff. de libe. & posthu. præsertim si fuisset eius magister, excusat enim qui sequitur opinionem sui præceptoris, ut dicebat Oldra. in l. quæstum. q. j. ff. de fundo instructo. nam probabiliter quis sequitur opinionem sui doctoris, immo illam tenetur defensare. l. qualem. uersi. Cassius sententiam sui magistri excusat. ff. de arbi. Andr. Siculus in proœmio clementinaru. 32. col. & iudex sequens sententiam sui doctoris non tenetur in sindicatu. Socy. in consi. 44. in præsenti consultatione. col. 2. lib. j. pro quo facit quod inquit dominus Matthe. 23. super cathedram Moyli sederunt scribae & pharisei, omnia quæ dicunt uobis sernate & facite.

4. SED † HIS Non obstantibus, salua determinatione Ecclesiæ, illa assertio uidetur erronea, iniuriosa, & blasfema, præponit enim authoritatem alterius ueritati sacri Euangeli, & canonica scripturæ, cum contenta in canonica scriptura sint maioris authoritatis q̄ alia quæcunque, cum ueniant immediate credenda, quod non habent aliæ scripturæ, sed opus est, ut examinentur, ut dicit August. in c. noli incis literis. 9. dist. quia impossibile est illam esse falsam, in c. ego solis. ea. distin. nec de eius ueritate dubitari uel disceptari potest utrum uerum uel rectum sit quod in ea continetur. c. quis nesciat. ea distin. c. in scripturis xix. distin. quin immo ipsa est regula aliarum scripturarum & lumen, secundum quam omnis alia catholicæ doctrina regulatur, ut in Psal. 118. Lucerna pedibus meis uerbum tuum. & regula potior est regulatis. x. metha. & si alijs scripturis catholicæ datur fides, est quia sacra & canonica scriptura comprobantur, nam ut dicunt Hier. & Ricardus de sancto Victore, suspecta debet haberi omnis ueritas quam non confirmat sacræ scripturæ authoritas, & ideo propter unumquodque tale, & illud magis, in auæten. multo magis, C. de sacro. Eccl. & si ulla, uel officiosa, mendacia in ea admittantur illius nulla remaneret authoritas. c. si ad scripturas. 9. dist. Immo nephias est dicere q̄ sacra scriptura mentiatur. c. quid ergo. 23. q. v. & iniuria fit sacræ scripturæ si quis disposita in ea uellet reuoluere. l. nemo. C. de summa Trinitati. facit. c. maiores nostri. 24. q. j. Et † infamare Euangelium est blasphemare, ut inquit Hiero. in ca. cum caput. 34. q. 5. cum blasfemia sit auferre a Deo quod ei conuenit, ut inquit. S. Tho. in 2. 1. q. 13. art. j. ad quintum. præsertim hæc locum habent, quia in sacro Euangilio sunt plura uerba ore Christi prolatæ, quem Deum & hominem cōfitemur plenum gratia & ueritate. Ioan. j. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore cius.

cius. j. Pe. 2. cui non fuit datus spiritus ad mensuram. Ioh. 3. & etiam in eodem Euangelio sunt uerba prolatæ a uirgine Mariâ, quam Dei & hominis matrem constituerunt, quando Angelus nuntianti uerbi diuini incarnationem dixit, Ecce ancilla domini, & in uisitatione cognatae suæ sanctæ Elisabet, Magnificat anima mea dominum. Lucæ: j.

- 6 Vnde non est dicendum quod aliqua scriptura etiam suscepta ab Ecclesia sit maioris authoritatis quam canonica & sacra scriptura, quia de mente doctorum Ecclesia potest dici suscipere aliquam scripturam duplum. Primo simpliciter tradendo uel tollerando quod publice legatur in Ecclesia aliqua hystoria; non quod determininet illam de necessitate salutis esse credendam, & in hoc gradu sunt legenda & miracula sanctorum, uitæ patrum, uisiones denotatarum personarum, recitations & opiniones sacrorum doctorum, quæ omnia suscipit Ecclesia, & legi permittit, non quod determininet talia esse de necessitate salutis credenda, sed quia proficiunt ad comolumendos affectus pios fidelium, & in ædificationibus ipsorum, dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum, quamvis nesciatur illud certitudinaliter esse uerum, quod oportet, nec ut tale credendum proponitur, ita quod magis hic attenditur id quod pia recognitione fieri potuit, quod illud quod factum est, & hoc apud oratores creberimum reperiatur, qui ex aliorum personis dicunt ea, quæ non personæ dixerunt. Sed quod dicere potuerunt, sicut in legenda Beatae Agnetis, & Beati Sebastiani, & similium continetur, ut scribit Ioan. de Gersono in j. parte. alphabeto. 14. de declaratione ueritatum. & de talibus est dicendum quod non sunt æqualis nec maioris authoritatis quod sacra scriptura, quis ab ecclesia sint suscepta. Nec teneret consequentia, si quis assiceret contrarium eorum quæ tali modo ab ecclesia approbantur, ergo est heresis, per rationes quas exhibui supra in q. xv. & probatur in d. c. sancta Romana ecclesia. in princ. ubi post scripturas non prohibet suscipi scripturas contentas in d. capit.
- 7 Nec placet quod dicit glo. in d. c. noli meis literis. quod tempore Augustini & aliorum patrum corum scriptæ non erant authentica, ut hodie sunt, nam iubentur omnia teneri usq; ad ultimū Iota. i. ad minimam literam alphabeti, ut in d. c. sancta, & sic quod dictum. c. noli. cum sequentibus, hodie non haberet locum, quia illa glo. non tenetur per Card. de Turre Crema. ibi, nam ut dicit Vgu. quem sequuntur Arch. Domi. & dictus Cardi. quod etiam secundum moderna tempora dictum. c. noli. cum sequentibus intelliguntur, hoc est quod hodie in scripturis talium aliquid posset reprehendi, & non credi, si quid inueniatur quod non innitatur authoritati veteris uel noui testameti, siue probabili siue canonica ratione, sicut sunt multa in quibus ad inuicem sibi doctores sancti contradicere uidentur, sicut
- Hierony.

- Hierony. & August. ut dixi supra in d.q.xv. ac etiam quia ipse met Augustin. in c.negare ea dist. constitut in opusculis suis & aliorum maiorum multa contineri que iusto iudicio sine temeritate aliqua culpari possunt.
- 9 Non probat qd dicitur in d.c. sancta Romana ecclesia de aliquibus opusculis quae sunt sequenda usque ad ultimum iota, quia dicta uerba non referuntur ad opuscula Augustini Hieronymi seu aliorum, sed ad contenta in opusculis Leonis Papae destinatis concilio Calcedonensi de materia diuinæ incarnationis contra Euticem & Nestorium ad Faustinum Constantinopolitanum episcopum, qd si quis ea usque ad unum iota disputationerit, & non ea in omnibus uenerabiliter receperit, anathema sit, & sic ad dicta Augustini seu aliorum doctorum ecclesie non referuntur, cum in multis ad inuicem se contradixerint.
- 10 Approbata ergo sunt dicta Augustini & aliorum, non omnia, sed quae de fide catholica & condemnatione haeticorum scripserunt. Vnde quinta synodus in eorum approbatione sic habet. Sequimur per omnia sanctos patres & doctores ecclesie, Athanasium, Hylariu, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum probum, & suscipimus omnia quae de recta fide & condemnatione haeticorum exposuerunt, prout refert. S. Tho. in lib. 4. contra gentiles. c. 24. Ex quibus patet qd secundum tempora moderna post editionem illius canonis. Sancta Roma na ecclesia. 15. dist. dictum. c. noli. & haec faciunt optime ad ea quae dixi, supra in 15. questione.
- 11 Secundo modo dicitur suscipere ecclesia aliorum scripturam seu opuscula doctorum, & illa tradit credenda esse de necessitate salutis distinctione judiciali & opposita reprobanda, cōcurrente universalitotius ecclesie consensu implicite vel explicite, ut dicit Gerson in dicto loco, & tunc contra taliter suscepta & diffinita pertinaciter tenentes incurrerent haesitum. ut est dictum de opusculis beati Leonis Papae, & opusculis aliorum doctorum Ecclesie, quae de condemnatione & reprobatione haeticorum scripsere, ut dixi supra in q. 5. ubi tractatur de gradibus seu generibus catholicarum ueritatum, & de his etiam non posset dici esse maioris nec æqualis authoritatis, quam canonica & sacra scriptura, ut probatur in d. c. Sancta, ubi post scripturam noui & ueteris testamenti admittit predicta opuscula, nec quatuor illa generalia concilia scilicet Nicenū, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonense in quibus ut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & quare possunt auctoritati sacri Euangeli quod ab ipsius diuinæ sapientiae ore immediate emanavit, ut dixi, quia secundum locum obtinent post scripturas noui & ueteris testamenti, ut in d.c. Sancta.

12 Nec jobstat quod inquit Gregorius in c. Sicut sancti Euangelij. xv. dist. inquiens, sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & uenerari me fateor, in quo uidetur Gregorius parem uenerationem exhibere quatuor concilijs, quæ exhibetur Euangelijs, quod non esset nisi essent paris authoritatis, & in c. canones ea, distin. dicitur quod sunt quasi quatuor Euangelia. Quia ad hoc respondet Cardin. de Turre Crema. in d. c. sicut. dicens q[uo]d authoritas sacræ scripturæ cæterarum quaruncunque scripturarum authoritati præponenda est, ut dicit Augu. in c. quis nesciat. 9. dist. nec uniuersalia illa quatuor concilia, nec quæcunque alia possunt authoritati sacri Euangelijs æquari, quod a Deo immedieate prosliliit, quia ut inquit August. contra Faustum libro. 27. c. 12. Euangelijs fidem & concilium sapientiæ Dei supra omne concilium creaturæ cuiuscunque laudamus. Nec beatus Gregorius in d. c. sicut. intendit quatuor concilia æquare authoritati sancti Euangelijs, cuius authoritas omnibus scripturis antecellit, ut dicit August. in libro de consensu euangelistarum. c. j. sed denotare uoluit similitudinem, quia in his quæ ex fide determinant illa concilia conformia sunt doctrinæ Euangelicæ quo ad ueritatem quam ex Euangilio fundatam sumpserunt, uel secundum Cardin. Alexan. in d. c. sicut. dici posst q[uo]d quo ad fidem adhibendam paria sunt Euangelia & generalia cōcilia, quia utrisque eadem fides adhibetur, quo ad uenerationem tamen & reputationem, Ego præferrem inquit Euangelia nedum concilijs generalibus, uerum etiam omnibus alijs scripturis eo q[uo]d ab ipso Christo qui est Deus & homo fuerūt prolata, sic uideamus, q[uo]d uerba ab ipso Imperatore prolata cum maiore reuerētia suscipimus, q[uo]d per nūcios uel inter medios eius nomine delata suscipiamus, ut in Psal. 43. Deus auribus nostris audiuius scribit. S. Tho. in 4. dist. 24. aliqua

13 ad propositum. Inde f[ac]tum est q[uo]d cum Euangeliū sit perfectius & dignius alijs scripturis, ideo ipsius pronunciatio committitur diacono, Epistolæ uero lectio subdiacono, uel aliter potest dici, q[uo]d Euangelia & cōcilia pariscentur quo ad obligationem credendi, quia non credens illis quatuor concilijs quæ de fide statuta sunt hæreticus sit, sicut non credens Euangelijs, pro hoc facit. l. quicunque. C. de hæreti. cum Ecclesia uniuersalis in his quæ fidei sunt errare non poslit, quia Spiritu Sancto regitur, ut nota-

14 tur in c. significasti. de electio. Ex quibus sequitur, quod authoritas Ecclesiarum non est præponenda Euangelijs sacris, contrarium asserit Abulensis Episcopus in prologo super Mattheum, q. xix. 4. c. quem omnino uide, ut sibi uidetur persuadere Iacobus Almein in loco allegato, & esto quod esset par authoritas, non erat danda maior prærogativa uni quam alteri, l. non solum. §. de uno. ff. de ritu nuptia, non quidem Euangeliū est ab ecclesia,

ecclesia, sed à Deo immediate, inquit enim Pau. ad Gala. j. neque ego ab homine accepi Euangelium, neque didici, sed per revelationē Iesu Christi. & illud sequi debemus. c. in canoniceis. 19. distinctio. & Euangeliō magis credendum est q̄ alteri scripturæ aliud suadenti, ut censet Pau. ad Gal. j. dicens, licet Angelus de cœlo Euangelizez uobis præterq; quod euangelizamus uobis anathema sit, ubi dicit glo. q̄ de Angelo bono dicit, non q̄ hoc contingat, Sed quòd a Deo certus est de ueritate Euangeliū sui, q̄ etiam si bonus Angelus nunciaret non crederet, sed anatemathizaret.

15 Si ergo Euangeliū Pauli præferendum est etiam Angelis bonis, sic & multo magis Euangelia quatuor præferenda essent toti Ecclesiæ militanti, si possibile esset illam docere contrarium, rationem annexit S. Tho. ibi, lectione, 2. colu. 2. quia cum Euangeliū a Deo immediate traditū sit, non potest per hominem irritari, quia si par in parem non habet imperium. c. innotuit, de electio. l. ille a quo. §. tempestiuū, ff. ad trebelli. multo minus inferior in superiore, c. cum inferior. de maio. & obediens. pro ut in Papa exemplificari potest, qui non potest immutare sacramenta Ecclesiæ a Christo instituta, ut scribit August. de Ancho. in tract. de potestate Papæ. q. ix. art. 3. & multo minus posset concilium generale, quod non est supra Papam, ut traditur in c. significasti. de electione. pro ut omni iure probat Card. de Turre Crema. in lib. de potestate Ecclesiæ. lib. 3. cap. 23. in fi. ut per eundem in d. lib. cap. l. & Anto. de Rosellis in

16 sua monarchia. q. 4. Decius in consilio. 151. maximi ponderis. Ideo t̄dixi, si possibile esset, quia concilium generale in his quæ fidei sunt errare non potest, quia Spiritu Sancto regitur, ut traditur in d. c. significasti, & in c. a nobis de senten. excommunicata. & late scribit dictus Iacobus de Almein in 3. senten. dist. 23. in fi. arg. in c. a recta & capitulo. pudenda. 24. q. j. quod patet, quia ille errare non potest, cuius determinatio non potest in dubium reuocari, & sic est, quia determinata a concilio generali nunquam reuocari possunt, ut in d. c. maiores. 24. q. j. & sententia Papæ præfertur aliquando sententiæ concilij generalis in his quæ fidei sunt, ut scribit Card. in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. & Latius in d. tracta. lib. 3. cap. 64. & plura scribunt Fely. & alij in c. nonnulli. colu. 4. de rescriptis.

17 Si quidem concederetur q̄ magis credere tenemur Ecclesiæ q̄ Euangeliō, ut sibi persuadet Iacobus Almein, sequeretur, q̄ Papa & Ecclesia posse sentire contra Euangeliō, quod non est dicendum, immo errare magis q̄ sententiam dare convincerentur, & pro hoc est tex. in cap. sunt quidam. 25. quæstione prima. ubi dicitur. sunt quidam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas condere leges, quod & nos non solum non negamus, Sed etiam ualde affirmamus, Sciendum uero summo

pere est, quia inde nonias leges condere potest, unde Euangelista, aliquid & prophetæ nequaq̄ dixerunt, ubi uero aperte dominus, vel cius Apostoli & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid dislinierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prædicatum est usque ad animam & sanguinem confirmare debet, si enim quod docuerunt Apostoli & prophetae destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare conuincere, sed hoc procul sit ab eis qui semper domini Ecclesiam contraluporum infidias optime custodierunt.

18 Vnde si Papa peiperet aliquid quod obuiaret sanctis scripturis, obediendum esset potius spiritui domini quam corpori. capitulo. si dominus & c. Julianus. q. quæstionc 3. pro ut declarat Abbas in capitulo. cum teneamur. de præben. capitulo. significauit. de offi. ord. & idem Decius ibi dicit, inde est quod circa articulos fidei non potest dispensare, ut dicunt Vincen. Ioan. Andre. & Abbas post alios in c. prop. sicut. de concessi. præben. & Petrus de Ancha. in consl. 374. revocatur in dubium. nec in his quibus status Ecclesiæ decoloraretur, id est damnum pateretur & depressio nem, ut notat Inno. in c. quanto. de consuetu. c. inquisitioni. de senten. ex communica. capitulo. ad monasterium. de statu monacho. gloss. in capitulo nulli. de senten. excommunica. capitulo. si Papa. 40. distin. glo. in capitulo. requiritis. q. nisi rigor. xj. quæst. 3 per tex. in c. & si illa. ea. cau. & q. & per hunc tex. sic decidit Specu. in tit. de dispensatio. q. nunc sequitur.

19 uersi. xij. Et hinc sumitur ratio decisionis glo. in cap. per principale m. q. quæst. 3. dicentis Papam non posse deponere omnes Episcopos, quia turbaret ecclesiam universalem, & hæc est etiam ratio decisionis Doctorem in capitulo. nulli. de senten. excommuni. q. si Papa uellet uniuersitate tollere priuilegium canonis, si quis suadente, non posset, & scribit Anton. de Rosellis in sua monarchia. q. xij. uersi. in contrarium uidetur. & scribit Ludo. Ro. in consl. 345. circa primum. colu. 3. & per dictum. cap. sunt quidam. dicit Henricus Boic. in capitulo. proposuit. de concessi. p. & b. q. Papa in omnibus potest dispensare, dummodo sua dispensatio non sit contra fidem, nec nutriat peccatum mortale, nec inducat subuersionem fidei, nec periculum animarum, nam in talibus nullam habet contra Deum potestatem, & ita dicit intelligendum. d. cap. sunt quidam. & idem si uellet immutare canores articulos fidei continentis, vel per suam dispensationem subuertetur status uniuersalis ecclesiæ, ut probatur in capitulo. sicut sancti. xv. distin. sequitur Egidius Bella. in consl. 28. in facto mihi tradito. col. pe. & dicebat Hostien. in d. capitulo. proposuit. q. Papa tantam plenitudinem potestatis habet, quod quando aliquid præcipit, obediendum est ei, etiam si dubium sit utrum sit mortale, dummodo

20 do conscientiam uincere possit. c. quis culpatur. 23 .q. j. Sed si certum sit illud quod præcipit esse mortale, recognoscendus est Papa cœlestis. ca. Julianus. & ca. qui resistit. xij. q. 3. sequitur dictus Egidius in consi. xvij. factum est tale. eol. p. inde est etiam q. Papa non posset dispensare superi præceptis decalogi, ut scribit Asten. in summa. lib. j. titu. 3. c. quinto. quia sine his ordo iurutis esse non potest, & ideo dicuntur necessaria, ut inquit. S. Tho. in j. ij. q. 99. arti. quinto, nec nouos articulos fidei facere, aut editos remouere, aut noua sacramenta instituere, aut instituta remouere, quia hæc pertinent ad potestatem excellentiæ, quæ soli Christo debetur, qui est Ecclesiæ fundamentum. Et ideo sicut Papa non potest dispensare, ut quis sine baptismo saluetur, ita q. non saluetur sine confessione, secundum quod obligat de præcepto Ecclesiæ, ut posset aliquis diutius confessionem differre, ut inquit. S. Tho. in 4. disti. 17. q. 3. arti. j. q. v. sentit idem Ioan. de Ana. in c. cum Christus. de hereticis, & dicit August. in 4. lib. de Trini. c. 6. in fine, quòd contra sacras scripturas nemo Christianus sentit, & cum sacra scriptura sit inspirata a spiritu, non potest inferior determinare contra determinata per superiorem. cle. ne
 22 Romani. de electio. c. inferior. distin. 21. Inde t. est, q. licet concilia universalia sumant autoritatem a summio pontifice. ca. significasti. de electio. & per totam distin. 17. & sic posset revocare ea quæ per concilia generalia sunt statuta, ut probatur in c. non debet. de consangu. & affini. c. Alma. de senten. excommunicata. lib. 6. tamen contra ea concilia quæ de fide sunt, ut sunt illa quatuor, ut in c. sicut sancti. 15. distin. & illa octo concilia de quibus in c. Sancta. 16. distin. ubi profitetur Papa se usque ad unum apicem immutata seruaturum, non posset Papa nouas leges condere, aliud de fide & reprobatione hereticorum statuendo, quām statutum sit in dictis concilijs, tūm quia uerum uero consonat, & ueritati non contradicit, tum etiam quia daretur intelligi q. concilium generale in his quæ fidei sunt tunc defecerit & errauerit, quod non est dicendum, cum Ecclesia semper fuerit sine macula erroris & sine ruga duplicitatis. d. ca. a recta. & c. pudenda. & esset contra Christi pollicitationem de qua Luccæ. xxij. Ego oraui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. & in histerminus intelligitur. d. ca. sunt quidam. quod ex eo solo procedit, non q. concilia illa generalia illud statuerunt, sed quia sunt illa statuta fidem concernentia, & de tali fidei materia sancta, cum vna sit fides Ecclesiæ, una columba, vna Ecclesia electa Dei, ut habetur in extrauaganti, Vnam sanctam Ecclesiam. de maiori. & obedientia. & Cardi. late scribit in. cap. loquitur. xxiiij. quest. prima. & sic Papa uel concilium generale nec Euangelium, nec sacram scripturam Apo-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

stolorum & prophetarum posset destruere , nec statuta in his quæ sunt fi dei a concilijs generalibus alterare , cum ea usque ad unum apicem profi tentur summi pontifices se seruatuos , ut in d. cap. Sancta octo concilia . xv. distin. quin immo ea in dubium reuocare non possunt quæ a sacra scri ptura decisa sunt , ut in c. quis nesciat . 9. dist. nec quæ a concilijs in cernē tibus fidem se vel statuta sunt diminui vel immutari possunt ; nec in du bium reuocari , ut est text. in c. maiores nostri . 24. q. j. cuius uerba sequū tur. maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessario præcaue rūnt , ut quod contra unamquamque hæresim coacta semel synodus pro fidei communione & ueritate catholica atque Apostolica promulgaf set , non sinerent nouis post hæc retractionibus mutilari , ne prauis oc casio præbereetur , quæ medicinaliter fuerunt statuta pulsandi . concor dat tex. in l. nemo. C. de Summa Trini. & fide catho. ca. cum pie . 25. q. 23. 2. & c. quod bene . vj. q. iij. allegata in glo. Per † quem tex. alias respon debam domino Cardinali Hyspalensi , q̄ ad extirpandas hæreses litera nas nou erat opus generali concilio , cum omnes eius hæreses iam a san ctis patribus damnatae sint , ut de eorum damnatione reprobationeque non sit amplius hæsitandum . Sed manu forti Regia & Imperiali illa rum suscitatores , scismatici , dissipatores Ecclesiæ , exuflatores Christi , & blasphematores comprimendi sunt , ut à Sara verberetur Agar , & cognoscat se Agar , & ad dominam suam reuertatur , quia ad hoc affligitur ut reuertatur , & utinam reuertatur , pro ut inquit Augustinus super Ioanne m. & scribitur in c. quando uult Deus . 23. q. 4. sufficeret ergo antiqua damnatio dictarum hæresum etiam quo ad nouiter incidentes , ut pro batur . 24. q. 1. ca. 1. 2. 3. Et † non solum non est opus concilio ad extirpandas hæreses iam damnatas , ut dixi , uerum etiam si esset congregatum ad hoc , & Papa uellet illud dissoluere , & contenderet concilium q̄ Papa non posset dissolutionem facere , & hoc ut iterum tales hæreses damnarentur , talis contradictione non debet impediare concilii dissolutio nem si Papa dissoluere uellet . facit . l. nemo . C. de Summa Trini . cum alijs desuper allegatis . Ita concludit Anto. de Rosellis in sua monarchia . q. 13. 25. uer si . quid sit dicendum . Subiicit † tamen , q̄ si iterum hæretici uellent se concilio subiucere & reuerti aliter non reuersuri nisi per manus conciliij , q̄ Papa inuitis patribus de concilio non posset ante hæreticorum correptionem dissoluere concilium , quia si correcti uolunt redire sunt admittendi . c. j. xxij. q. vi. notat gloss. in d. c. maiores . & S. Tho. in 2. 2. q. ii. arti . 4. Immo quod plus est , si correcti & emendati uenire uolunt admittendi sunt ad concilium generale . j. q. 7. c. conuenientibus . Sed † si perseuerarent in eorum errore non sunt uocandi ad synodum , nec admitten d. ca.

di.ca.cum quibus. 24.q.ij. Ex quibus satis perpenditur, q̄ si hæretici nolent alias redire ad unionem Ecclesiæ, nisi per manus concilij generalis, forsitan iusta causa estet conuocandi illud ad hunc effectum, non autem ut iterum de ueritate illarum hæresum damnatarum, quæ semel sopita sunt & reprobatæ, discepitur, quia talis disceptatio illicitæ est, per. d.ca.

27 maiores, & d.l.nemo. Quia † secundum Augu.in lib. de uera religione. c.xv.in his quæ sidei sunt talis regula est seruanda, quæ falsa & damnata semper sunt resuenda, uera uero & approbata semper sunt tenenda, dubia autem tamdiu credenda, qua in diu aliud doceat ratio, uel contrarium

28 præcipiat Sancte matris Ecclesiæ authoritas. Alia † uero quæ fidem catholicam non concernunt, etiam a concilijs generalibus decisa relinquuntur sub dispositione Papæ, vt possit ea mutare, uel dispensare secundum oportunitates temporum vel negotiorum, sancti enim patres in concilijs congregati nihil statuere possunt nisi auctoritate Papæ interueniente, sine qua, nec concilium congregari potest regulariter. c.j. in si. & c. 2

29 per totum. 17.distinet. Et † si congregetur non est concilium sed conventionabulum.c.multis. in princ.ca.distin.ut scribit Decius in consilio. clj. col.2.incipien. antequam perscruteris. nec tamen P. pa quando aliquid aliter facit quam a sanctis patribus statutum est, contra eorum statuta facit, quia seruatur intentio statuentium, etiam si non seruantur verba statutorum, quæ non possunt in omnibus casibus, & in omnibus temporibus obseruari, seruata intentione statuentium, quæ est utilitas, sicut in omni iure positivo accidit, ita scribit. S.Tho. in opusculo. xix.contra im

30 pugnantes religionem.cap.4.col. pe. Si † ergo Papa non potest tollere Euangeliū, nec sacram scripturam, nec contra illa statuere, ergo nec concilium generale, cum ipse sit supra concilium casu hæresis excepto, prout plurimis fundamentis probat. d.Cardi.in d.tracta.lib.3.ca.44.Felyn.in c.super literis. 13.col.uersi.9.facit, de rescriptis. Augusti. de Ancho.in tracta. de potestate Papæ. q.v. arti.vj. & Antonius de Rosellis in sua monarchia.q.13. uersicu. ad primum dico. & late scribit.d.Cardi.de

31 Vio in tracta.de autho.Papæ.& conciliij. c.x. Inde † dicit Abbas in d.c. proposuit.col.2.de cœces.præbendæ, q̄ Papa nunquam dispensare potest contra Apostolum in quantum de fide scripsit, per tex.in c.is qui præst.

xj.q. 3. ubi referuntur verba Apostoli dicentis ad Galatas primo, q̄ si ēt Angelus de cœlo diceret contrarium anathema sit, unde fortius Papæ nō esset credendum, ut uoluit glo,in d.c.proposuit. ex quibus sequitur quod magis tenemur credere Euangeliū q̄ Ecclesiæ, & non econtra, ut sibi per

32 suadet Iacobus Almein in loco supra adducto. Non † obstat illud dictū Augustini contra Epistolam fundamenti dicentis, non crederem Euanc-

gelio nisi ad hoc authoritas Ecclesiæ me commoneret , in quo ille facit
 fundamentum suum, quia ut inquit Cardi. de Turre Crema. in d. ca. sunt
 quidam. ad quintum. & in ca. noli. col. 2. di. 9. Ecclesiam dare authorita-
 tem Euangelio sine sacræ scripturæ potest intelligi dupliciter, uno modo
 sic q̄ sacra scriptura habeat authoritatem ab Ecclesia , & sic non est uer-
 rum, quia authoritatem habet a Deo immediate , a quo est edita, ut su-
 pra est probatum , & hoc modo negatur assumptum , altero modo po-
 test intelligi ecclesiam dare authoritatem sacræ scripturæ declaratiue,
 quia uidelicet declarat fidelibus hanc esse scripturam sacram , & sic po-
 test dici Ecclesiam dare scripturæ sacræ authoritatem declaratiue, diffi-
 niendo hos libros pertinere ad sacram scripturam, scilicet quatuor Evan-
 gelia, & non Euangelia Nazareorum, uel Nicodeimi, aut Bartholomci, si-
 cut si aliquis ignoret utrum iste lapis sit saphirus , & aliquis diceret sibi
 quod saphirus est iste, non propter hoc diceretur sibi dare uirtutem quā
 habet saphirus , Ita recte licet declaret Ecclesia , quod isti libri sunt de
 canone , non tamen propter hoc sequitur q̄ isti habent authoritatem ab
 Ecclesia , & ideo quod Augustinus dicit , non crederem Euangelio nisi
 &c. sane est intelligendum , q̄ in veritate Ecclesia sequitur Euangeliū,
 non Euangeliū Ecclesiam. unde potior est authoritas Euangelij quam
 Ecclesiæ per se & directe, sed distinguere & eligere uerum Euangeliū
 a non uero hoc Ecclesia facit a Spiritu Sancto edocta , & quantum ad
 hanc Euangelij electionem sinceram loquitur Augustinus , non ergo di-
 cit illud Augustinus eo q̄ Euangeliū habeat authoritatem ab Ecclesia,
 sed quia sibi ignotum esset, utrum istud Euāgeliū pertineret ad sacram
 scripturam uel non , nisi Ecclesia instinctu Spiritus Sancti hoc declaras-
 set. Et † dicit Augustinus de Anch. in d. tracta. q. ix. arti. quinto. ad quar-
 tum , quod Ecclesiæ authoritas magna est , quia innititur reuelationi &
 authoritatibz diuinæ, nec aliter Euangeliū credimus esse uerum, nisi quia
 a Deo reuelatum est, & per Christum prædicatum, quod confirmatur ex
 eo, quod inquit Petrus eximius canonicus toletanus in suo confutatio-
 nis errorum contra claves Ecclesi. cxlj. allegando dictum Augustini, qđ
 Ecclesia non dat Euangelio aut alijs libris sacris aliquid , apponendo,
 quod non habeant , sed ostendendo quod habeant , quia nunquam
 sciremus Euangeliū uel alios libros sacræ scripturæ alicuius authori-
 tatis esse nisi Ecclesia diceret , & quia credimus omnibus dictis & de-
 terminationibus suis , & de illo dicto Augustini dicebat Ioan. de Ger-
 so. in prima parte tracta. de declaratione veritatum, quod uicissim di-
 ci posset Ecclesiæ non crederem si non authoritas sacræ scripturæ
 impelleret , & ita diuersis respectibus authoritas utraque mutua se
 con-

34 confirmat. Ulterius non obstat quod opinio seu sententia magistri sui excusat discipulum, quia ad hoc principaliter est aduertendum, quod Au-
gu.lib. 2.de prædesti.sanctorū.interest,inquit,in quantum & in quibus re-
bus erretur, & quam facile se quisquam corrigat, uel quanta pertinacia
suum defendere conetur errorem, & ideo super hoc duæ sunt conclusio-
nes secundum.S.Thom.in quolibet.3.q.x.prima est. quod in materia non
pertinenti ad fidem, nec ad bonos mores, quatum est ex parte materiæ,
possunt auditores utranque opinionem magistrorum sequi, & tunc ha-
bet locum quod Apostolus dicit ad Roma. 14.unusquisque in suo sensu
abundat. Secunda conclusio est, quod in his quæ pertinent ad fidem & bo-
nos mores nullus excusat si sequatur erroneam opinionem alicuius ma-
gistra, in talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes a pec-
to fuissent qui sequuti sunt dogmata Arij, Nestorij, & aliorum hæresi-
charum & essent excusati, neque possunt habere excusationem propter
simplicitatem si in talibus opinionem etroneam sequantur, in rebus em
dubijs non est de facilis præstandus assensus, sed potius, ut dicit Augusti.
3.de doctrina Christiana , consulere debet quis regulam fidei, quam de
scripturarum planioribus locis & autoritate Ecclesiæ percepit.

35. Vnde concluditur, quod qui assentit opinioni alicuius magistri con-
tra manifestum scripturæ testimonium sive contra id quod publice te-
petur secundum Ecclesiæ autoritatem, non potest ab erroris uitio excu-
sari, & quod Mathe. 23.dicitur, intelligitur de his quæ ad cathedram per-
tinent, ad quam non pertinent ea quæ sunt contra fidem , & bonos mo-
res.& de his plura scribit Cardin.de Turre Crema.in d.tracta,libr.4.ca-

36 pitulo.17.Hæc tamen secunda conclusio Beati Tho.indiget dupli-
declaratione . Prima est, quod tales seftatores opinionum magistro-
rum pertinaciter adhereant his opinionibus, uel cum præparatione ani-
mi, quod etiam si contrarium quod est uerius ostendatur ratione aut au-
thoritate sacræ scripturæ seu uniuersalis Ecclesiæ, ipsi tenerent illorum
opiniones, nā isti talibus opinionibus adhærentes ueritati catholice con-
trariantibus hæretici censendi sunt . hæc est sententia Augustini contra
Manicheos,& habetur in e qui in Ecclesia. 24.q.3.dicentis. qui in Eccle-
sia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt, si correcti ut sanū re-
ctumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque mortifera atque pelti-
fera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt.
Secunda declaratio est, q̄ si adhærentes his opinionibus magistrorum ca-
tholice ueritati contrarijs non sunt pertinaces , sed parati sunt ueritatē
audire,& corrigi, quinimmo doceri querunt, hæresim non incurrit, nec
etiā peccatum, ut dicit idem Augustinus in e.dicit Apostolus.24.q.3. syd

his uestibis, si qui sententiam suam quamvis falsam atque peruersam nullam
 pertinaci animositate defendunt, præseri im quantum non audacia sua: præ-
 sumptionis pepererint sed a seductis atque in errore lapsis parentibus ac-
 ceperint, querunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati,
 de cuius.c. Dicit Apostolus. intellectu plura scripsi in rubr. de haereti.lib.
 37.6. Et tibi ad prædicta quando debeamus sequi opinionem doctorum ad
 alias materias plura possent adduci quæ scribunt Moderni in c.j. & ca.ne
 innitaris. de cōst.i.c.apellanus. de ferijs, & in l.si. C.de pœna iudi. qui. ma-
 gis & iudica, & latissime habetur in silua nuptiali.libr.v. Ad tibi prædicta acce-
 dit, q[uod] licet Papa non possit statuere contra nouum & uetus testamētum,
 ut dixi per. d. e. sunt quidam, & scribunt Moderni in d. c. ne innitaris, &
 Andre. Siculus plura tradit in consi. j. ex sacris Excellentiacta tua. lib.j. tamē
 Papa potest interpretari ea quæ sunt fidei tum ad dubiorum interpreta-
 tionem & terminationem, tum etiam ad occultorum & implicitorum ex-
 plorationem, & utroque modo potest Papa aliquid addere super illa quæ
 sunt fidei, quia ad eum spectat dubia & obscura in fide interpretari & de-
 terminare, post cuius determinationem contrarium asserere pertinaci-
 ter esset haereticum, ut probatur in c. quotiens. 24.q.1. & in c. sicut quæ-
 dam. 24.di. scribit August. de Ancho. in tracta. suo de potestate Papæ. q.
 39 x. arti. 3. Ioan. Andre. in c. cum Christus. de haereti. Nec tibi bene dicit glo.
 in d.c. sunt quidam, quid summus pontifex dispensat in Euangelio inter-
 pretando ipsum, quia interpretatio obsequitur & obsequi debet Euangeli,
 alias non esset interpretatio sed corruptio, interpretari quippe E-
 uangelium ad sensum bonum & catholicum non contradicendo uerita-
 ti fidei & scripturæ sanctæ hoc licet summo pontifici, sed per hoc non di-
 spensat in Euangelio, ut alius dicat quād quod dominus in Euangelio di-
 cit, ut dicit Cardi. in d.c. sunt quidam. inde dicebat Ange. in l. bene a Ze-
 none. C.de quadric. præscriptio. q[uod] Papa non dispensat in pertinentibus
 ad articulos fidei, Felyn. in cap. quæ in Ecclesiasticum. colum. 9. de consti-
 tutio. Et tibi ideo cum interpretatio quatuor modis in iure dicatur, scilicet
 correctiua, expositiua, arctatiua, & extensiua, ut glo. dicit in l. prima.
 §. qui operas. ff. ad Tertullia. & in legi prima. ff. de origi. iuris. Bart. in l.
 omnes populi. 18.col. uersi. 6. principaliter. ff. de iusti. & iur. glo. melior
 de iure in c. contra. de reg. iur. lib. vj. Bal. in l. 2. C.de libe. præteritis. & in
 l. Gallus. §. quid si is. ff. de libe. & posthu. Ange. Areti. in §. j. insti. de iure
 naturali, excepta illa interpretatione correctiua, alias potest facere Pa-
 pa erga ius diuinum, ut late scribit Antoni. de Rosellis in d. monarchia
 in c. postquam retulimus. colum. 4. uersi. & ideo ego dico. facit. c. super
 eo. de usuris, inde est, quid dispensat ex causa in multis casibus per eum

47 ibi relatis. Item f dispensat cum monacho ex causa ut matrimonium contrahat. Ioan. Andre. in ca. lem. de regu. iuris lib. vj. in mercurialibus. Petrus de Anchata. in consi. ccxl. colum. 2. incipiente. parum dubitatio- nis. Bal. in l. sitibi filius. ff. de adoptio. Joan. de Imo. in cle. j. col. fi. uer. sed querit. de consangu. & affi. Inno. & Abbas in ca. cum ad monasterium. col. fi. de statu monacho. Petrus de Anch. in repeti. ca. j. col. v. uersi. ul- terius quero. de consti. late scribit dominus Ias. in l. fi. C. de transactio. & legitur a sede apostolica fuisse dispensatum cum quodam Remigio monacho & sacerdote, ut acciperet uxorem ex qua suscepit filiam petro nillam, quæ succedens in regno Aragonum nupsit Raymundo comiti Barchinonen. ex quibus successiue ortæ sunt. 8. generationes per lineam descendantem, ut refert Petrus de Ancha. in conti. 339. pro maiori intel- ligentia dicendorum. col. 2. & Petrus de Palude in q. dist. 30. 3. q. 4. con- clusione. xj. fuitq; etiam a Coelestino. III. dispensatum cum Constantia fi lia Rogerij quæ erat sanctimonialis in ciuitate Panhormi, & iam quin- quagenaria, quæ nupsit Henrico. v. & ex tali coniugio natus fuit Federi- quis secundus Romanorum Imperator, ut dicunt hystoriae, ut testatur Cat.

42 di. de uio in apostillis ad. S. Thom. in 2. 2. q. 88. arti. xj. Item f dispensat cum bigamo contra dictum Apostoli, ut posse promoueri ad sacros or- dines cum causa, ut nota. in c. super eo. ubi Inn. Joan. Andr. & alij per glo. Archi. & alios. in cap lector. 34. distin. Petrus de Anch. in consi. 123. cir- ca bigamos. Rota in decisione. j. de bigamis. incipi. quoddam factum. In- no. in c. proposuit. de concessi. præben. ubi dicit q; ita communiter tene- tur, nam bigamum non promouere posse neque est de lege naturæ ne- que pertinet ad articulos fidei, neque est de necessitate sacramenti, unde in hoc Papa potest dispensare, licet non debeat nisi ex magna & euiden- ti causa, ut inquit. S. Tho. quolibet. 4. q. 14. quem refert Cardi. de Turre Crema. in Tracta. de potestate Papæ. q. 63. Joan. de Ana. in c. si uit. col. 2. de adulterijs. scribit Decius in consi. 112. in præsenti consultatione. col. 3. Socy. in consi. xij. col. 3. præsens consultatio. lib. j. & late Anto. de Ro- sel. in sua monarchia. uerti. nunc videamus, & licet glo. in d. clator dicat

43 fuisse dispensatum cum Archiepiscopo Panhorinian. Quia f tamen Specula. in titu. de bigamis tenet, quod cum bigamis non sit dispensan- dum, ideo Eugenius. 4. noluit creare Antonium de Rosellis Cardinalem pro. ut sibi promiserat ob defensionem ab eodem Antonio sibi impen- sam in concilio Basilieni, excusabat se, quidem Eugenius, quod di- Etus Antonius erat bigamus, & cum requisitus esset de dispensatione iuxta gloss. in dicto cap. lator. respondit se non posse dispensare per di- cimum Specul. & dicit Bald. in cap. At. si clerici. colum. iiij. de iudi. quod,

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

Papa potest dispensare cū bigamo promoto, sed nō cum promouendo,
 & sic dictus Antonius fuit exclusus, propter quod indignatus compo-
 sit illum tractatum de monarchia, in quo in multis contradicit pot-
 estati summi pontificis, & signanter in illa, q. an possit dispensare cum mo-
 nacho, ut matrimonium contrahat, in uerbi. suscipio primum dubium, &
 propter bigamiam etiam non fuit factus Cardinalis Ioannes de Ligna-
 no, ut dicit Bald. in d. cap. At si clerici. tradit Bertachi. in tracta. de E-
 44 piscopo. prima parte. lbr. 2. quæst. 25. Item † ex causa dispensat in
 gradibus a iure diuino prohibitis, quos enumerat glossi. in cap. literas. de
 restitutio. spoliatorum. & glossi. in cap. gaudemus. de diuortijs, ut con-
 cludit Petrus de Anchara. in consi. cclxxiiij. reuocatur in dubium, dicens
 quòd nepos ex fratre potest ducere in uxorem illam quæ fuit uxor patrui
 sui predefuncti, & in casu quo frater dicit in uxorem relictam fratris
 sui sine liberis defuncti reperitur dispensatum in iure, ut in cap. fin. de di-
 uortijs. & ibi scribunt doctores, & Papa potest ex causa dispensare licet
 sit de iure diuino prohibitus, In secundo gradu linea inæqualis, ut di-
 cit Ioan. Andre. in cap. per venerabilem. in gloss. 2. qui filij sint legitimi.
 sequitur Abbas in cap. fin. de transactio. Ioan. Andre. in cap. semel. & c.
 actus legitimii. & plura circa hanc materiam scripsi in meo consi. quod
 edidi in causa Serenissimæ Reginæ Angliæ, quæ non refero. & Anto. de
 Rosellis multa scribit in sua monarchia. uersicul. ulterius dubitatur. &
 Montal. late scribit in libr. for. iij. titul. alleg. hæren. l. final. colum. 14.
 45 uersicu. ex hac absoluta potestate. Non † omitto tamen pro nunc
 quod dicunt Abbas & alij in cap. literas. de restitutio. spoliator. quòd
 iure diuino prohibetur patruus ducere neptem idest filiam fratris in
 uxorem, per notata per glossi. in d. c. literas. & c. gaudemus. ubi glossæ po-
 nunt in prohibitione legis diuinæ neptem idest filiam fratris, & docto-
 res idem dicunt in c. per uenerabilem. qui filij sint legitimi. sed in hoc di-
 co omnes glossi. & doctores decipi, quia licet in lege diuina prohibeatur
 nepos ducere amitam seu materteram, non tamen prohibetur patruus
 uel auunculus ducere neptem, quia lege diuina non reperitur cautum ut
 leui. 18. non enim contra legem naturæ erat quòd patruus duceret ne-
 ptēm, nam Othoni erat frater Caleph, non tamen peccauit accipien-
 do neptem suam. Iosue. xv. & Abraham accepit Sarai filiam fratris sui A-
 ram Gene. 12. & ibi glossi. ordin. & in cap. quæritur. in princip. 22. q.
 462. Nec † est contra legem Moyssi expresse, sed tantum hoc dicitur
 ex quadam argumentatione, quia si nepos prohibetur ducere amitam
 eadem ratione uidetur q. patruus non possit ducere neptem, quia in eo-
 dem gradu sunt hæc quatuor personæ. Sed hoc argumentum non pro-
 cedit,

cedit, quia in prohibendis gradibus attenditur irreuerentia naturæ, uxor autem est subiecta uiro & non econuerso, & ideo magis est contra reue rentiam naturæ, quod amita sit uxor nepotis sui, quam quod neptis sit uxor patrui. ita concludit Nico. de lyra losue. xv. in uerbo, deditque ei Axam, ubi dicit Pau. Burgen. quod expositio hæc est efficax & ualida, nam hebraica consuetudo quæ ad obseruantiam præceptorum mosayæ legis adipem literæ firmissime tenet, frequenter utitur tali matrimonio scilicet auunculi & neptis, non enim in gradibus prohibitis attenditur similiudo solum secundum distantiam numeralem sed etiam secundum respectum præferentiæ uiri ad uxorem, caput enim mulieris est uir. prima ad Corinthe. xj. & sic patet q[uod] iure diuino non est prohibitum matrimonium inter patrum & neptem ex fratre, nec inter auunculum & neptem ex sorore, ut sibi persuadent gloss. in d.c.literas. & c. gaudemus, & ibi doctores. & in d.ca.per uenerabilem, & idem tenet Petrus de Palu. in 4. distin. 41. q. j.arti. quinto. conclu. iij. dicens Papam posse dispensare in secundo gradu linea inferioris, ut cum filia fratri, quia non erat prohibited in scriptura. Secundum f[est] est, quod non omissendum arbitror, quia aliqui reportata aliorum discurrentes propter frigiditatem stomachi contenta in eis digerere non ualent, sibi persuadent alios in errore strahentes, quod Papa Mart. dispensauit cu[m] quodā qui germanā suam in uxorem duxerat, & hoc ut multa scandala cuitarentur, quæ si matrimonium prædictum minime fieret, oriri sperabantur, talemque dispensationem sic ex causa factam ualidam firmamque fuisse, & ad hoc allegant Archiepisco. Floren. in 3. parte. titu. primo. c. xj. §. j. circa finem, & citauit referre Siluestru de Prierio. in sua summa. in uerbo. Papa. uer. 17. quia dico q[uod] præfatus Archiepiscopus Florenti. nunquam somniauit dicere q[uod] Papa Martinus Quintus aliquando dispensauerit, q[uod] quis possit ducere germanam propriam in uxorem, quia iste gradus consanguinitatis primus est de iure naturali & diuino, in quo Papa dispensare non potest, est enim quodammodo contra naturam, ut scilicet quis contrahat cum germana sua, unde in his nihil saeu criminis fecundus naturale permittit suspicari. l. eum qui. C. de Episco. & clericis, ut dicit Petrus de Palu. in 4. distinct. xlj. questio. prima. uersicu. secunda conclusio, licet aliquando instigante diabolo in eis scelus perpetratum reperiatur, ut dicit textus in cap. primo. de cohabitatio. clericu. & mulie. etiam in proprijs filiabus, prout dum ego esse puer accidit casus, & inde dicitur quod si filius uerberat patrem, & si pater strupat filiam, nec ille filius, nec ille pa-

48 ter præsumitur, ut refert Fely. in c. afferte. de præsum. col. 2. Dicit f[est] ergo Archiepiscopus Florenti. quod reperitur Martinum quintum dispen sasse

sasse cum quodam qui cognouerat quandam mulierem fornicarię, & postea contraxit & consumavit matrimonium cujus illius mulieris germana, & ille aetius fornicationis erat occultus, nec ille inueniens contrahens erat aptus ad religionem, & ex diuortio timebatur scandalum, si factum fuisset, & sic Papa dispensauit in matrimonio iam contracto, habita prius collatione cum theologis & canonistis, & sic erat ibi gradus primus affinitatis non consanguinitatis, & haec sunt de mente & uerbis dicti Archiepiscop. ut ex praesentibus colligitur, non autem quod germanus contraherit matrimonium cum propria germana, & in eodem errore fuit Apof. ad Ely. in cap. quæ in Ecclesiatur. in uerbo Papa ex causa. colom. 6.

49 de constitutio. Et si in principio generis humani homines accipiebant in uxores sorores suas, hoc faciebant propter necessitatem, quod postea religione prohibente factum est nephias, ut inquit Augustin. 15. de civitate Dei. capitulo. 16. Et propterea dicebat S. Bona. in 4. distinctio. 39. articulo. 2. quæstione 4. quod si Iudeus contrahat cum sorore, & ueniat ad fidem, separatus est, ratio ex eius dictis colligitur, quia haec illegitimi tas est secundum naturam, & diuinam prouibitionem, secus si esset secundum ius positivum, seu constitutionem Ecclesiaz, quia haec non arctat infideles, nec impedit matrimonium, quominus contrahatur, & ideo non soluitur matrimonium contractum. ut in capitulo. gaudemus. de diuortiis.

50 Tertium memorandum est, quod Petrus de Palude in 4. distinctio. 41. quæstione prima. articulo quinto. secunda conclusione. inquit, non posse dispensare Papam ut quis accipiat in uxorem, uxorem fratri mortui sine liberis, quia licet olim liceret, tamen dispensatio licebat, quæ dispensatio fiebat iure diuino, non ab homine, nam iure diuino communiter abstinebatur ab uxore fratri, sicut a sorore, sed in casu illo permittebatur, scilicet ex dispensatione diuina, unde sicut Papa non potest dispe sare in pluralitate uxorum, quamvis olim esset licita ex Dei dispensatione, Sed prohibita iure communi, sic nec in proposito conclusione tenet Papam non posse dispensare, ut quis ducat uxorem relictam fratri deceperit sine liberis, quamvis aliqui discurrentes scripta non legentes adducantur in contrariam partem. Secundo pro hoc faciliter dispositio leuitici. capitulo. uigesimo. ubi prohibetur fratri coniunctio cum uxore fratri, sub his uerbis, qui duxerit uxorem fratris sui rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui renclavit, absque ligeris erit. Tertio adduci potest tex. in capitulo. literas, de restit. spolia. ubi dicitur, quod in gradibus diuina lege prohibitis dispensari non potest, secus in aliis, & pondera uerbum, potest, præcedente negatione, quod necessitatem inducit, ut est glo.

est glo. in c. j. de regu. iuris lib. vj. scribunt moderni in l. Gallus. in princ. ff. de liberis & posthū. Sed quia ego p̄t̄ambula conclusione habita quā feci in favore Serenissimæ Dominiæ Catharinæ Reginæ Angliæ, in meo consilio, quod primus omnium edidi, non adhibitis consultoribus, nec perquisitis mendicatisque suffragiis aliorum (ut aliqui fecerunt) Docto rum in Theologia & iure exercitatorum, qui quod magis ueretur, cest falsas allegationes interseuerunt, ut longior fieret sermo quam necesse erat, uendentes confusas membranas, xenodochia respondi ad dicta contraria, & ad alia quæ prima facie uidebantur obſistere, concludens nullam extare prohibitionem diuinam, q̄ frater non possit ducere uxorem fratris sine liberis defuncti. Et esto q̄ effet huiusmodi prohibito, q̄ Papa ex causa in illo casu dispensare potuit, sic etiam dispensat, ut constitutus in sacris id est subdiaconatu ducat uxorem, ut dicit Bal. in l. rescripta. col. 2. C. de præcibus impera. offeren. notatur per glo. & Docto. in c. cum olin. de cleri. coniuga. & Decius in d. consi. cxiiij. col. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Humani iuris conditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in eo quodflare posuit perpetuo.
- 2 Superiores non debent graue ferre consultationes inferiorum.
- 3 Superiores patiuntur debent tolerare consultationes inferiorum.
- 4 Inferior debet consulere superiorem quando uidet literas esse surrepticias.
- 5 Disputare licet de uoluntate principis non de potestate.
- 6 Mandatum superioris non est exequendum.
- 7 Scandali causa pronisio etiam facta retrattatur.
- 8 Papa mandante aliiquid fieri contra iuritiam sub pena excommunicatiois, mandatarij non exquentes sed consulentes & expectantes secundum iussionem non sunt excommunicati.
- 9 Papæ stricte præcipienti aliiquid non est obediendum, sed rescribendum.
- 10 Princeps assumptus in plenitudinem potestatis non est liberatus a dictamine rationis.
- 11 Rescriptum contra publicam utilitatem non est obseruandum.
- 12 Rescripto Papæ non facienti mentionem de litis pendentia non est obediendum sed rescribendum.
- 13 Præcipienti, ut quis puniatur pena capitali indebite uon est obediendum, sed consulendo supersederi.
- 14 Præcepto ducis belli est omnino obediendum, & si quis in contrarium fecerit

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- cerit etiam in fauorem reipublicæ debet puniri.
- 15 Praecepto iniustio ducis belli non est obediendum sed Deo.
- 16 Superiori præcipienti, ut delegatus ferat sententiam sic, non est obedien-
dum.
- 17 Sententia Imperatoris non requirit ex*statum* ordinem iudiciorum.
- 18 Superiores caueant ne præcipiant inferioribus, ut proferant sententiam
dicendo facias sic, & sic, sed facias iustitiam.
- 19 Superiores patienter tollerare debent consultationes inferiorum.
- 20 Censura aliquorum uerborum quæ ex consuetudine præua proferuntur.
- 21 Paradisus terrestris est in partibus orientalibus.
- 22 Sensus literalis est efficax argumentum contra hæreticos, non mysticus
sensu spiritualis.
- 23 Hæreticum an sit dicere quod excommunicatus decedens in excommunica-
tione non damnetur.
- 24 Ecclesia non indicat de occultis.
- 25 Excommunicatus in se, decedens in excommunicatione damnatur.
- 26 Moriens in peccato mortali damnatur aeternaliter.
- 27 Ignorantia corum quæ fidei sunt & manifesta allegari non possunt.
- 28 Quæ in animo consistunt non possunt probari nisi per confessionem.
- 29 An sit hæreticum dicere in hoc mundo non me uideas per mala transfere
quia in altero non uidabis me mala pati.
- 30 Primus modus seu sensus prædictorum uerborum.
- 31 Beati uidebunt pœnam damnatorum ad eorum gloriam.
- 32 Secunda censura.
- 33 Censura tertia.
- 34 Censura quarta.
- 35 Censura multorum uerborum quæ dicuntur a malis hominibus.
- 36 Hæreticum est dicere quem non esse obligatum intrare religionem si hoc
uouerit, & de iuramento plura.
- 37 Electores debent eligere Episcopum secundum Deum & conscientiam,
quia non sufficit sequi puram conscientiam.
- 38 Religiosus dicens publice Vxorem uolens defendere errorem, dicendo quod
licuerit, ut hæreticus demandandus est.
- 39 Hæreticum est dicere si in hoc mundo non habeo uxorem in alio habeo.
- 40 Assertio hæretica est dicere quod quilibet potest saluari in sua secta sen-
tencia.
- 41 Asserere pertinaciter quod exercere usuram non est peccatum, hæreti-
cum est.
- 42 An sit falsum assertio quod Indulgencie sint falsæ quæ per modum appli-
cationis

cationis conceduntur.

43 Si prædicta assertio intelligatur de participatione bonorum spiritualium est iniuriosa.

44 Assertio quod Virgo Maria non perdiderit filium suum in templo, contradicit euangelio.

45 Verbum, perdere, quot modis capiatur in sacra scriptura.

46 Verborum proprietas non est omissa in dubio.

47 Assertio quæ habet, quod si per possibile resurrectio non esset, Deus esse non posset, est haeretica & scandalosa.

48 Regnum Dei est in simplicitate fidei non in contentione sermonis.

49 Blasphemum est assertere quod liber sapientie Salomonis. hoc est cap. xxvij. ecclesiastici. non possit intelligi de sapientia eterna sed de Virgine Maria.

50 Propositiones sacrorum Doctorum si in sensu proprio non sunt uerae, potius sunt exponende quam sequendae.

51 Apocriforum librorum duo sunt genera.

52 Canonicæ scripturæ quæ sunt.

53 Prophetarum & Apostolorum libri.

54 Purgatorium negare post hanc uitam & erroncum & hereticum est.

55 Authoritas Pauli. 1. Corin. 3. si quis edificauerit supra fundamentum eorum, declaratur.

56 Animæ decedentes sine peccato mortali uel cum peccato mortali quo hant statim post mortem.

57 Authoritas Matthæi. 12. qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum &c. declaratur.

58 Animæ existentes in Purgatorio an sentiant iuuamen, quod pro eis fit a fi delibus.

59 Libri iudeochariorum licet non habeantur in canone apud hebreos, tamen ab Ecclesia inter diuinorum voluminum annotantur historias.

60 Purgatorium non esse, est heresis damnata in concilio Florentino.

61 In Purgatorijs locis est simul pena sensus & damni, utraque tamen temporalis.

62 Gracci non negabant Purgatorium, sed dignem Purgatorijs.

63 Blasphemorum punitio ad Inquistores spellat.

ARNAL: ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.
VIGESIMA SECUNDA QVAESTIO.

- V**igesimo Secundo† Quæro, Quia plura sunt negotia quām uocabula, ut inquit iuris consilius in l. natura. fi. de præscriptis uerbis, & solis diuinis rebus perfectissimis existentibus humani iuris cōditio semper in infinitum decurrit, & nihil est in eo quod stare possit perpetuo, multas enim formas adere natura nouas de properat, & ideo quando tale contingit augustum imploratur remediu, quia ob id Imperiale in fortunam rebus humanis Deus preposuit, ut possit omnia quæ non iterum contingunt emendare, & componere, & modis & regulis competentibus tradere, quod attestatur Julianus legum & edicti perpetui conditor, ut si quid imperfetum inueniatur, ab Imperiali sanctione repleatur, uerba sunt tex. in l. 2. § sed quia, C. de uete. iure enucle. & in c. j. §. sed quia, quæ sit prima causa bene. aim. in fcu. colla. x. cōtinuā enim legis lationem emergentium causarum dat uarietas, ut dicit text. in auth. de secundo nube. colla. j. Et ideo non debent dignari supremi iudicis si ab inferioribus de dubijs causarum consuluntur, quia ad id secundum leges tenentur, ut discat a superioribus quæ necessaria sunt, & ita quod agendum est explicit, ut dicit tex. in §. fin. in auth. de iudicijs.
- 3 Nec stomachari eos decet quando super mandatis ipsorum inferiores secundam iussionem expectant, cum iniusta per importunitatem impetrata videantur, & in præiudicium fisci, quia hoc fieri a iure sancitum est, ut in §. & hoc uero iubemus. in auth. ut nulli iud. colla. 9. & est text. idem decidens in §. deinde competens. in uerbo, secundam perceptionem nostram suscipias. colla. 3. ubi glo. dicit hoc esse contra miserios prelatos qui timent in tantum literas Papæ, ut non audient reclamare, quod facere non debent per hunc. §. & dictum. §. & hoc uero iubemus. glo. idem dicit in l. puniri. C. si contra ius, uel utili, & ibi Bal. & dominus Iaso. nec per hoc deseruunt, immo seruunt legi & propter hoc Papæ uel principi. ar
- 4 gul. l. fin. in fi. C. de appella. Et fidem faciendum est quando cognoscitur clare q[uod] superiori fuit obreptum uel surreptum etiam in gratiosis, & non fuit series facta narrata, ut puta si condemnatus pro homicidio in mille supplicauit Regi pro remissione uel compositione facienda, nullo alio intento in supplicatione, nisi q[uod] erat condemnatus in mille, non expressa causa condemnationis, quam si expressislet non est uerisimile q[uod] Rex remisisset seu compoñisset, ut dicit Bal. in l. præscriptione. colum. 7. C. si contra ius, uel utili, publicam, & idem esset si fecisset mentionem, q[uod] pro homicidio erat illa compositio, si aliud homicidium commiserat pro quo obtinuerat Indulgentiam, & tamen de hoc homicidio primitus commis

5 so & de Indulgētia pro eo concessā non fecerat mentionem. Ita decidit
 Gulielmus de Cunco in l.3.C.de Episcop.audien. & ibi in effectu sequi-
 tur Bal. Et † licet disputare de uoluntate principis non de potestate , &
 ex hoc nulla infertur illi iniuria si eum reputamus bonum & æquum , ut
 dicit Bal.in l.j.ff.de consti. princi. sequitur Andre. Siculus inter consilia
 Alexan.consi. 113.scripsit Ecclesiasticus.colu.x. libr.4. Item si præceptū
 superioris prima facie deuiat ab honestate & iustitia non tenetur officia
 lis parere, sed supersedere potest & rescribere,ut est tex. in cap. si quan-
 do,de rescriptis.glo.in clem.2.de filiis presbrite.lib.6.cum alijs,ut scribit
 6 Decius in d.cap.si quando.Idem † est si executio illius mandati non pos-
 set fieri sine hæresi,scandalo,aut peccato,ut dicit Innoc. in cap. inquisi-
 tioni. de senten. excommunicata. Abbas in c. cum teneamur.de præbend.
 immo obediendo peccaret,ut dicit Flo.in l.3. §.sed & si quis.ff.fini.reg.
 & in hoc est defectus potestatis,ut dicit Bal.in l.rescripta , colu.2.q.j.C.
 7 de præci.impera.offerre. Et † non solum prouisio fieri impeditur ratio-
 ne scandalī,Sed etiam illa quæ iam facta est reuocatur.glo.notabilis pri-
 ma in cap.2.6 2.distin.quæ dicit cassiodam esse electionem si ex ea in po-
 pulo scandalum oriatur,facit quod singulariter uoluit Inno.in capit.nisi
 cum pridein.de renuncia. q propter scandalum imminens licite priuari
 potest prælatus beneficio,quod dictū communiter approbatur. Abbas
 sequitur in cap. quælibet. de renuntia. Federi. de Senis in tracta. de per-
 muta.beneficiorum.q. 2 5. et si debeat ei prouideri de alio æquo benefi-
 cio,ut scribitur per Ioan.de I mo.post Inno.in d.c.cum pridē. & do. Ia-
 so.late tradit in l.quotiens.colum.3.C.de rei uendi.& in l.Barbarius.co-
 lum.8.ff.de offi.prato.Bal.in cap.j.§.sed ad hæc. de pace iura. fir. colū.
 8 4.traditur in cap.fin.de postula.prælato. Et prædicta procedunt , etiam
 si Papa aliquid mandaret sub pœna excommunicationis quani ipso fa-
 ctō incurrerent non obedientes,quia in hoc casu super sedētes , & rescri-
 bentes Papæ,& secundam iusionem expectantes,causamque rationabi-
 lem reddentes quare apostolica mandata non exequiti sunt,non puto in
 currere in illam sententiam e communicationis , quia iure permittente
 fit,ut in d.c.si quando.cum alijs supra allegatis , & ideo nullam pœnam
 incurront.l.Gracchus.C.de adulter.facit.l.lancinius.C.de adminin.tuto.ut
 concludit Abbas in d.cap.si quando.uersi.sed circa prædicta. & moderni
 9 ibi sequuntur. Et † licet dicat districte præcipiendo mandamus, potest ta-
 men supersedari,ut dicit Bald.in capitulo.cum teneamur.de præbendis,
 ut referunt moderni in d.c.si quando. ex quo ergo omnia præcipuum má-
 data intelliguntur cum iustitia,ut dicit Bal.in d.l.j.ff.de constit.princip.
 de mente eius,saltēm interpretatiua,est,ut mandatis eius iniustis, scan-
 dalofis,

ARNAL. ALBER. EPIS. FACT. QVA EST.

dalosis, præiudicibus, seu alias indebitis, non obediatur, sed rescriba-
tur, & secunda expectetur iussio, per prædicta, pro ut ad hæc aliqua scri-
bit Rainaldus in l. causas. C. de transactio. Nec fest uerosimilis mens prin-
cipis q̄ talibus mandatis eius obediatur, quia sic faciens contra ius dicen-
dus esset unum pecus, ut dicit Bal. in c. j. §. si facta. si de feudo fue. contro.
inter do. & agna. quia per plenitudinem potestatis non est liberatus a di-
ctamine rationis, quia est animal rationale mortale, nulla enim authorita-
tas neque principis neque senatus potuit facere q̄ princeps non sit ani-
mal rationale mortale, nec eum absoluere a lege naturæ, uel a dictamine
rationis reæ uel legis æternæ, ut dicit Bal. in l. 2. colum. 6. C. de serui.
& aqua, nec potest libere peccare, ut dicit Abbas in d. c. si quando. in fin.
I 1 Et falibi dicit Ioan. Andre. in cap. j. de rescr. colum. 2. quod si rescriptū
est contra publicam utilitatem debet illud auferri de manibus exhibētis,
uel saltem cogitur impetrans redire ad principem, ut dicit Cardi. in cōsi.
I 42. punctus questionis, & cum anno Domini. M. D. xvij. Calendis Augu-
stis fuit et præsentatum capitulo. Maioriceen. breue Apostolicum, in quo a
Leone Papa decimo mandabatur sub pœna excommunicationis ipso fa-
cto incurrendæ pœna mille ducatorum & priuationis beneficiorum etiā
ipso iure, nisi a dicto capitulo traderetur actualis possessio canoniciatus
& præbendæ uacantiu. n cuidam suo familiari, & quia dictum breue non
faciebat mentionem litis pendentia quæ erat super dicto canoniciatu .
I 12 Ego consulebam non esse dicto breui obediendum, sed rescribendum,
& secundam iussionem expectandam, per prædicta, & sic factum est, q̄a
dictum breue erat iniustum, & nullum, uel saltem annullandum & addu-
cebā pro hoc. Bal. in terminis hunc casum incidentem in consi. 40. Do-
minus Bailardus. lib. j. ubi dicit q̄ si in rescripto non fiat mentio de litis
pendentia rescriptum non tenet in effectu, quia præsumitur surreptitiū.
l. 2. C. ut lite pendente. c. cæterum, de rescriptis, & ideo non exequendū
esse sed supersedendum, & rescribendum, per d. cap. si quando, unde sum
mus Pontifex Leo Decimus respondendo nostræ consultationi appro-
bavit a nobis factum, decernens nos non incurrisse aliquam ex pœnis ful-
minatis in dicto breui, & plura alia adducebam quibus hæc mea senten-
tia confirmabatur, quæ ommitto. Ulterius quando princeps mandaret
aliquem puniri pœna duriori quam delictum uideatur postulare, non est
illi obediendum, sed debet iudex mandatarius. 30. diebus supersedere,
Ita decidit Angel. de Perusio per illum tex. in l. si uindicari. C. de pœnis.
quam legem promulgauit Imperator Theodosius ad instantiā Diui Am-
brosij in pœnitentiā in hoc illi iniungentis. ca. cum apud Thessalonicanam.
xj. q. 3. ut scribunt Decius, & alij in d. ca. si quando. Iaso. in l. i. in 2. lectu.
colum.

colum. 3. C. de Summa Trini. & l. puniti. in f. C. si contra ius nelutili. publi. Idem & Alexand. in l. debitoribus. ff. de re iudi. ubi enumerantur se-
p̄tem casus in quibus supersedetur ab exequitione sententia. Bartho. Ce-
pol. in cautela. 2. versi. si uis differre mortem. Paris de Puteo in tracta. fin-
dicatus. capitulo de excessibus consiliariorum. carta. 7. uer sic. exceedunt
etiam, & in carta. 92. capitulo resistentia. ratio horum forsan est, quia
princeps talem pœnam infligi mandans ira motus uidetur, & ideo ra-
tum haberi non debet. l. quod calore. ff. de regu. iuris. hinc est, q̄ si domi-
nus iratus expellat famulum qui debebat seruire per annum non intelli-
gitur per hoc famulus liberatus, & ideo dominus potest illum compelle-
re, ut annum finiat; si tamen alium dominum non assumpsiat, ut dicit

14 Bene. de plumbi. in l. statu liberos. §. fin. ff. de statu liberis. Vnum † tamen
non ommitto, quod est notandum, quod p̄cepto ducis belli omnino
parendum est, alias imponitur pœna capitis etiam si rem bene gescerit
ut est tex. not. in l. 3. §. in bello. ff. de re mili. quod in facto seruauit Papiri-
tius contra Fabium, ut refert Valerius Maximus libr. 2. capitulo. 2. de mi-
litari disciplina, ut refert Flor. in d. §. sed & si quis. nam prout narrant Hy-
storiographi, Quintus Fabius, quamuis magna uictoria superasset Sam-
nites, tamen ad mortem damnatus fuit a Papirio dictatore, quia contra
mandatum bellum gescerat eo absente, qui tamen impetu populi libera-
tus fuit, ut per Titum Linium. ix. lib. idem dicit Ioan. de Lignano in tra-
cta. de bello. cap. 29. in cap. cum dilecta. colum. 13. de re scriptis & scri-
bitur. j. Regum. 14. quod cum Saul pugnaturus contra Philisteos iurasset
se interficeturum quicunque ante occasum solis comedere, Ionathas
autem filius eius non auditio Regis iuramento, cum pugnando magnam
hostium stragem dedisset, & salutem fecisset in Israel, fame laborans, ui-
dit fauum mellis, quem Regia uirga, quam gestabat, in manibus accepit,
& comedit, statimque oculi quos fere fame clauserat aperti sunt, & fa-
cies eius exhilarata est, quo comperto Saul uoluit eum dare neci, sed p̄
cibus & pia populi supplicatione mortis revocauit sententiam, ne inter-
ficeretur ille per quem salus data erat in Israel, & quo pugnante de ma-
nibus hostium populus ille liberatus fuerat, ut scribit August. in questio-

15 nibus super Gene. & habetur in cap. fina. 22. quæst. 2. Putarem † ta-
men hæc habere locum in p̄cepto iusto non autem in p̄cepto iniu-
sto, quia potius Deo quam duci belli est obediendum, ut in cap. Iu-
lianis, & in cap. qui resistit. xj. quæst. 3. cum alijs, ut dixi in quæst. p̄
cedenti, nam si esset iniustum, ut quia adimeat uitam alteri sine causa,
etiam iuramento ducis firmatum, sicut non obligaret ipsum iurantem.
cap. si publicis. cap. in malis promissis rescinde fidem, & in turpi uoto

muta decretum. 22. quæst. 3. Ita nec mandatarium , arguendo ab antecedenti d'estructo. l. lex uectiga. ff. de pigno. glo. in l. cum qui. ff. de publicana. nam iuramentum quod præstitit puellæ saltatrici Herodes dando illi quod peteret ipsum non obligauit. cap. cum iuramento , de homicidio , & Mathe. 14. vbi Hiero. inquit , Ego autem non excuso Herodem quod inuitus & uolens propter iuramentum homicidium fecerit , qui ad hoc forte iuranit ut futuræ occisionis machinas præpararet , alioquin si ob iuramentum fecisse se dicit , si patris , si matris postulasset interitum , facturus fuerat an non ? quod ergo in se repudiaturus fuit contempnere debuit in propheta , ut tradit Abulen. super Matheum. cap. 14. quæst. 16. parique iudicio non est laudandum factum Iepthæ qui ex uoto nimis effuso sacrificauit filiam suam Deo, ut potest extrahi ex text. iudicium . xj. unde Hieronymus dicit , quod Iepthæ iustus fuit in promisso , quia ex deuotione processit , sed impius in soluendo . In 16 de t' est , quod mandatum superioris factum iudici delegato , ut ferat sententiam , sic & non aliter , non ualet , quia in sententiam pronunciando requiritur liberum arbitrium. l. qualem. ff. de arbitris , etiam si tale mandatum emanaret de consensu partium ; ut not. in l. prima. C. de iurisdi. omn. iudi. licet partes possint in ferenda sententia concordare paciscendo , ut scribitur in l. si conuenerit. ff. de iudi. ita dicit Bald. tenere Innoc. in Rubri. de officio. delega. colum. 6. uersicu. dicit Innocentius , & hoc 17 dicit Innoc. in capitulo significantibus. de offi. delega. Et t' alibi Bal. in cap primo. si de inuesti. inter domi. & uafal. lis oriatur , colu. 2. quod in sententia Imperatoris obseruanda non requiritur exactus ordo iudiciorum , & ipse solus habet potestate mandandi sic facias , alij uero superiores non habent mandare , facies sic , sed facias iusticiam , & allegat Innocen. in dict. cap. significantibus. sequitur Andre. Siculus in dict. Rubri. & in cap. Raynutius. in vltimo notabili . & in hoc casu ex causa potest supersederi & secunda iussio expectari , per dict. cap. si quando. qua expectata & responsione accepta tunc sine peccato potest iudex exequi mandatum Papæ seu superioris , quia ipsi possunt mandare , facias sic , ut proxime dixi , ut sentit Cæpol. in dict. cautela . tenens quod postexpectationem. xxx . dierum , si iudex exequatur mandatum 18 principis non peccat , ut ibi per eum. Caeuant t' ergo superiores ne aliquando mandent inferioribus suis in his quæ causæ cognitionem requirunt , facias sic & sic , quia id non possunt , sed quod faciant iusticiam , cum huiusmodi forma mandati spectet ad Papam , uel imperatorem , & ideo ipsi super omnes debent cogitare quid agant , quia postquam volunt & ex certa scientia uolunt , nemo potest eis dicere , cur

re, cūc ita facis, ut dicit Bald. in præludijs fœudorum. colum. octaua. quorum corda licet inscrutabilia sint. proverb. xxv. sunt tamen in manu Dei, & vbi voluerit Deus inclinabit illa, ut in Epistola inter 19 claras. C. de Summa Trinita. Hæc † prælibauit, quia aliquando superiores ægre ferunt si ab inferioribus consulantur, & nonnunquam in his quæ ministerium iusticiæ concernunt, forsan mandant quod ipsi sentiunt, ipsis inferioribus inuitis, quæ an facienda sint, ex præmissis apparet, & ad præstringendam aliqualem occasionem consultationis, sive ad superiores relationis, aliqua dubia in hac quæstione Deo duce declarabuntur, ideo hæc quæstio subiicitur nonnullas quæstiunculas sine argumentis continens. Est † igitur hæc quæstio de censura aliorum verborum quæ sèpe uel ex consuetudine prava, aut inconsulte, seu ex infidelitate ab ore improborum hominum prodeunt, quorum verborum sensus aliquando est notorie hæreticus, seu hæresim sapiens, aliquando æquivocus, ut in singulis quæstiunculis patet, ideo quatenus ab alto mihi conceditur pro viribus explicabo, quod a me censendum foret sub protestatione de qua sup. in principio operis.

Primo querò, An sit cathol: cum vel hæreticum dicere quod non est dandus nisi duplex Paradisus, scilicet cœlum Empireum ubi est sedes beatorum, & spiritualis, scilicet beatifica visio, & quod non est dandus Paradisus terrestris, hæc quæstio fuit in inquisitione Regni Majoricen. me existente consultore, nam quidam rusticus negabat Paradisum terrestrem, Angelos bonos & malos, dicendum est igitur negare Paradisum corporalem & terrenum esse hæreticum. De primo paradiſo patet Ezechiel. xxvij. ibi, delitijs paradiſi Dei fuisti, & scribunt catholici doctores Genes. primo in verbo cœlum. De secundo Lucæ. xxiiij. hodie mecum eris in Paradiſo, id est in gaudio fruitionis, & Apocal. 2. qui vicerit dabo illi ædere de ligno vita quod est in Paradiſo. De tertio habemus text. sacri canonis Genes. 2. plantauerat autem dominus paradiſum uoluptatis a principio, & in quo posuit hominem quem formauerat. Et † dicit ibi Strabus, quidam codices habent, ædem ad hortum, ex quo possumus coniçere paradiſum in oriente situm, scimus eum terrenum esse, & interiecto oceano & montibus oppositis remotissimum a nostro orbe in alto situm pertingentem usque ad lunarem circulum. Et dicit Augustinus. viij. Genes. ad literam, quod tres sunt de paradiſo generales sententiæ, una eoruim qui tantummodo corporaliter Paradiſum intelligi volunt. Alia eorum qui spiritualiter tantum. Tertia eorum qui vtroque in

do Paradisum accipiunt , quam mihi fateor inquit placere senten-
tiam , ut homo factus ex lymo , quod corpus humanum est , in pa-
radiso corporali locatus intelligatur , quomodo Adam , & si aliud
significat , quia est forma futuri , in natura propria accipitur , quod
patet , quia Genesi . secundo dicitur quod Deus ibi produxit omne li-
gnum per pulcrum visu . Item quod fluuius æreditur de loco vo-
luptatis ad irrigandum Paradisum diuisus in quatuor capita , Item
animalia bruta ad Adam ibi existentem adducta sunt , vt vocaret
ea , quæ omnia non possunt intelligi literaliter de paradiſo cœlesti , ut
pater intuenti , & in probando insisteret esset superfluum , & Augustin .
libr . xij . de ciuitate Dei , capitulo . xxj . in fin . (quem citat S . Tho-
mas in prima parte . questio 10 . articu . primo) Post intelligen-
tiam spiritualem ab ipso datam de paradiſo terrestri de arboribus &
fluminibus . Inquit hec , & si qua alia commodius dici possunt de in-
telligendo spiritualiter paradiſo nemine prohibente dicantur , dum
tamen illius hystoriæ veritas fidelissima rerum gestarum narratione
commendata creditur , & sic ibi August . ponit differentiam inter hy-
storiā & spiritualem intellectum , & in omnibus quæ sic scriptu-
ra tradit , est pro fundamento tenenda veritas hystoriæ & desuper
spirituales expositiones fabricandæ . Et † pro hoc facit ; quia
sensus cuiuslibet propositionis , secundum quem propositio est iu-
dicanda vera vel falsa , possibilis aut impossibilis , necessaria vel
contingens , catholica vel heretica , attenditur pœnes primarium
vel adæquatum eius significatum , quod ex grammatical & literali si-
gnificatione consurgit , vnde omnis alius sensus siue sit mysticus
siue spiritualis impertinens censetur quo ad veritatem , vel falsitatem
propositionis , quod probatur ex dicto Augustini ad Vincentium
donatistam , dicentis , quod ex solo literali sensu debet sumi effi-
cax argumentum ad conuincendum aduersarium ; & sic in propo-
sito , ex sensu literali sacræ scripturæ de Paradiſo loquentis con-
uincitur negans Paradiſum terrestrem , & Isidorus in . 14 . libro .
Ethimo . ca . 3 . dicit . Paradiſus est locus in orientis partibus constitu-
tus , cuius vocabulum a Græco in Latinum vertitur , hortus , conuenien-
ter autem dicit . S . Tho . supra , in parte orientali dicitur situs , quia cre-
dendum est , quod in nobilissimo loco totius terræ sit constitutus , cum au-
tem oriens sit dextera cœli , ut per Philo . in 2 . de cœlo . dexteræ autem est
nobilior quam sinistra , conueniens fuit , ut in orientali parte Paradiſus
terrenus institueretur , a Deo , de quo plura scribit . S . Tho . in d . arti . j . &

in 2.2.q.82.arti.4. Gabrie, in 2.distin.xv.q.2.& ibi. S. Boña. in literalibus. & Sco. in d. distin. 17. Jacobus de Valencia de eo plura tradit in Psalm. 71. in fin. cum ergo dicta assertio contrarietur canonii sacræ scripturæ, sequitur, quæ est hæretica, & in primo gradu catholicarum ueritatum, unde si idiota pertinaciter de hoc dubitaret, est ei hæreticus censendus. Idem si negaret quod Tobias non habuit carnem, vel quod Aaron non habuit barbam, uel quod archa testamenti non fuit coperta pilis caprarum, & sic de similibus, ut scribit Gerson in prima pars te. in titu. de declaratio. ueritatum. Alpha. xiiiij. Secundo † quæro, An sit hæreticum dicere quod excommunicatus occidens in excommunicatione non damnatur eternaliter, Hæc quæstio fuit in inquisitione Regni Maioricen. me existente apostolico Inquisitore, & dicebam quod hæc assertio est ambigua habens duplum sensum, scilicet catholicum & hæreticum, catholicus sensus est, quod iniuste excommunicatus, hoc est qui non est in culpa, ob quam est excommunicatus non damnatur, quia dicit Augustinus de uera religione, quod sâpe divina prouidentia finit etiam bonos viros per nonnullas turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione christianorum, quam contumeliam uel iniuriam suam cum patientissime pro Ecclesiæ pace tulerunt, neque illas nouitates uel scismatis uel hæresis moliti fuerint, & fidem quam in Ecclesia catholica prædicari sciunt usque ad mortem iuvant, & testimonio defendunt, hos coronat pater in occulto uidens, & dicit Origenes super leuiticum, & ponitur in e. cum aliquis. 24. quæst. iiij. cum aliquis non recto iudicio foras mittitur, si aut non exierit, id est si non egerit, ut mereretur exire, nihil laeditur, Interdum enim qui foris mittitur intus est, & qui foris est, Intus uidetur retineri, ubi Cardin. de Turre Crema, notat, quod frequenter accidit quod excommunicatus in facie Ecclesiæ, & extra Ecclesiam missus siue electus est in conspectu Dei innocens, & uitæ merito intus, ut confitentes Christum in iudicio Iudæorum erant extra Sinagogam Iudæorum, Ioan. 11. qui in ueritate erant intus per gratiam Christi, idem tenet Augustinus de Ancho. in tracta. de potestate Papæ. quæstio. xxvij. arti. 4. & probatur in cap. Senti de Augustino. 11. quæst. tertia. & quamvis iudicium Dei ueritati (qui non fallit, nec fallitur) semper innitatur, iudicium tamen Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sâpe contingit & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solitus, & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus, ut dicit textus in capit. a nobis. 2. de sentent. excommunicata. pro quo fa-

- 24 cit cap.lator.& cap.consanguinci.de re iudic. Vnde † dicit Abba.in d.c. a nobis, quod ratio est, quia Ecclesia non iudicat de occultis , sicut ipse Deus.cap. ut nostrum , ut Ecclesi. benefi. facit.ca.literas,de resti.spolia. tradit late dictus Cardin.ind.tracta. de potestate Papæ. libr. primo ca- pitulo . In responstone ad sextum argumentum , & Ioan. Calderi. in repetitione cap. ab excommunicato. de rescriptis , & ibi late Andre. Si- culus discutit , & si delatus hanc assertionem hoc modo intellexit , hoc est quod excommunicatus iniuste idest sine culpa non damnatur , asser- tio est uera , tamen ex quo est simpliciter asserta , & posset trahi ad hunc sensum catholicum & ad alterum hæreticum, est scandalosa & retractan
- 25 da, per ea quæ late tradidi supra in.q.6. uersicu.vij . Alter † uero sen- sus dictæ assertionis est hæreticus , uidelicet q̄ excommunicatus iuste decedens in excommunicatione non damnatur æternaliter , ratio est, quia cum excommunicatio iusta non proferatur nisi præcedente pecca- to mortali.c.nemo.xj.quæst. 3. sequitur quod excommunicatus traditur sathanæ per excommunicationem.c.omnis Christianus.ea. quæst.& cau. ubi dicit dominus Cardi. quod ille excommunicatus iam erat per mor- tale peccatum membrum diaboli quo ad Deum , sed non quo ad Eccle-
- 26 siam nisi per dictam excommunicationem . Sed † decedens in pecca- to mortali damnatur æternaliter , sicuti prædicat fides nostra Math. 25. Ite maledicti in ignem æternum,& infra ; ibunt hij in ignem æternum,& Apoca. 2.cruciabuntur in secula seculorum , & Augustin. tradit in libr. de civit. Dei. xxj. cap. 11.& habetur in extrauaganti Benedicti. 12:incipi- ente . Diffiniimus , quod secundum communem Dei ordinationem &c. ibi, dicimus insuper quod secundum communem Dei ordinatio- nem animæ decedentium in actuali mortali peccato , mox post suam mortem ad inferna descendunt , ubi pœnis infernalibus cruciantur , & quod nihilo minus in die Iudicij omnes homines ante tribunal Christi, cum suis corporibus comparebunt reddituri de factis proprijs rationem, & infra, quicūq; autē deinceps q̄ aliquā nostram diffinitionum prædicta rum , seu determinationum , aut singularum ipsarum contrarium scien- ter , & pertinaciter, temere, asserere, prædicare, docere ; aut defendere , uerbo uel scripto præsumperit, contra eum sicut contra hæreticum mo- do debito procedatur, quam extrauagantem refert Gabri. in suo supple- mento.in 4. sententiarum. distin. 49. q. 2. arti. 3. & nullus Christianus potest prætendere ignorantiam huius assertionis , quod decedens in pec- cato mortali damnatur , & quod decedens in excommunicatione iuste proleta damnatur,tum quia excommunicatus palam a diuinis officijs, si se ingerit, expellitur , & cui Ecclesia non communicat , nec alij debent
commu-

- communicare. cap. si quem, &c. cum desideres de senten. excommuni-
 27 catio. Et fœorum quæ palam fioni & prædicantur ignorantia allegari
 non potest, cum scientia præsumatur, ut notatur in l. si tutor petitus. C.
 de peri. tuto. facit gloss. in l. neque natales. C. de proba. ca. j. de postu. præ-
 latorum. cap. si. qui matri. Rota in decisione. 444. incipient. extra rotam
 petebatur, præsertim in his quæ si. ei sunt, ut dicit glo. notabilis in cap.
 28 scisna. 24. quæst. j. Quomodo fœ autem cognoscatur in quo sensu in-
 tellexerit delatus, hoc sciri non potest nisi per confessionem, quia con-
 sistentia in animo aliter non probantur, ut dicit gloss. in l. Fulcinius. §.
 quid sit latitare. ff. ex qui, caus. in posse. cat. præsertim crimen hæresis
 quod sola mente contrahitur, ut dicit Bald. in l. si quis non dicam rape-
 re. col. j. C. de Epis. & cleri. cap. cogitationis. de pœni. distin. j. & si inte-
 rogatus dicat quod credit moriente in excommunicatione damnari,
 & per testes conuincatur, quod illa uerba dixerit, & neget dixisse, aper-
 te conuincitur dixisse in sensu hæretico, ut est de mente Ocham in suo
 dialogo, libr. 4. cap. 19. & nolens confiteri se dixisse illa hæreticalia uer-
 ba, ut hæreticus negatiuus damnari potest. c. ad abolendam. §. j. uersi. nisi
 continuo, de hære. Hostien. in summa. titu. de hæreticis. §. qualiter de-
 præhendantur. uersi. si uero negauerit. faciunt illa iura quæ scribuntur in
 decisi. Rotæ in antiquis. Dccclxxv. Incipien. accusatus de hæresi.
 29 Tertio fœ quoero, si quis ab aliquo repræhendatur de male factis, puta
 rapinis, usuris, homicidijs, fornicatione, seu alijs criminibus, & ille re-
 præhensus respondeat, in hoc mundo non me uideas male uel per mala
 transire, quia in altero non uidebis me mala pati, uel similia uerba, An
 hæc uerba sint hæreticalia, semel uidi quatuor doctores theologos de his
 uerbis altercantes, & nullus ipsorum aliquid boni dixit, breuiter saluo iu-
 dicio melius dicentis, dicendum est dicta uerba multipliciter posse intel-
 ligi. Et præmitto quod dicit. S. Tho. j. ad Corin. 6. lectio. secunda, quod
 circa impunitatem peccatorum aliqui multipliciter errarunt, secundum
 illud Sapien. 2. & cogitauerunt, & errauerunt. quidam enim philosophi er-
 rauerunt credentes Deum non habere curam rerum humanarum, secun-
 dum illud Sopho. j. non faciet dominus bene, non faciet dominus male,
 Quidam uero credentes solam fidem sufficientem esse ad salutem secun-
 dum illud. Ioan. 2. qui credit in me non morietur in eternum. Quidam
 uero credentes per sola Christi sacramenta saluari propter id quod di-
 citur Matthæi ultimo, qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, & Io-
 an. vij. qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum habet
 uitam æternam. Quidam uero propter sola opera misericordiæ se im-
 pune peccare arbitrantur, propter illud quod dicitur Lucæ. 2. date elec-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

mosinam, & ecce omnia munda sunt uobis , nec intelligunt q̄ hæc omnia sine charitate non prosunt, secundum illud quod dicitur. j. ad Corin. 13. si habuero omnem fidem , & distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas , charitatem autem non habuero , nihil prodest , & ideo subdit Paulus , q̄ peccata contraria charitati a Regno Dei excludunt, Ita quod sola charitas introducit, dicens, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, de quibus dicitur hæbreorum ultimo, fornicatores & adulteros iudicabit Deus, neque molles, idest mares muliebria facientes, neque masculorum concubitores, quantum ad agentes in illo uiicio, de quibus dicitur Gene. 13. homines sodomitæ pessimi erant, & pecatores coram domino nimis , neque auari, neque fures, de quibus dicitur Iacobi . v. omnis fur sicut scriptum est iudicabitur , neque æbriosi, neque maledici , neque rapaces Regnum Dei possidebunt. dicitur enim Esa. 3 5. uia sancta vocabitur non transibit per eam pollutes, & Apo. xxj. non intrabit in illam aliquid coquinatum faciens abominationem. His + præmissis, sensus illorum uerborum potest esse multiplex , primo , q̄ ideo non uidebit ille collocutor eum patientem mala idest pœnam, quasi beati existentes in gloria non uideant pœnas damnatorum , uel dannati etiam non uideant pœnas illorum qui erunt in eadem damnatione , quod utrumque est falsum . Quia + beatis nihil subtrahetur quod ad perfectionem beatitudinis pertineat , unumquodque autem ex operatione contrarij magis cognoscitur , quia contraria iuxta seposita magis eluescunt, ideo ut beatitudo sanctorum eis magis complaceat, & de eo ubiores gratias Deo agant, datur eis, vt pœnam impiorum perfecte intueantur, ut dicit S. Thom. in 4. distin. l. q. 2. arti. 4. & ibidein dicit arti. 3. q̄ damnati uidebunt sequaces quos secum traxerunt de mundo flamma illustrante. Secundo + possunt intelligi illa uerba, quod licet ipse mala faciat in hoc mundo, in altero tamen non uidebit ille collocutor eum pœnas patientem, quia ipse ager pœnitentiam de malefactis suis, & iste sensus est uerus , quia homo quantumcumque grauia peccata in hoc mundo committat, si illorum pœnitentiam, peccata illius expiantur. ca. nemo. de pœni. distin. 7. & Ezechi. 18. quacunque hora ingemuerit peccator iniquitatum eius non recordabor, & sic quandiu quis est in hac uita, quamuis grauissima eius sint peccata , non est tamen de eius salute spirituali desperandum. c. nullus. §. quod quis, de pœni. distin. viij. & licet de peccantibus peccato contra naturam dicatur , q̄ sunt filii dissidentiæ , & sic q̄ de eorum fide est dissidendum, ut in c. clerici. de excessi. prælato. illud tamen ideo dicitur, quia cum difficultate conuertuntur, non q̄ omnino sit dissidendum, ut declarant illam gloss. Hostien. & Joan.

Ioan. Andre.in d.c.clerici, & dixi in consi.meo.43.incipien.cogor ex in-
 iuncto mei officij debito. Tertio possunt intelligi illa uerba, q̄ non patie-
 tur pœnam in alio mundo , credens solam fidem catholicam & sacra-
 menta Ecclesiæ ad liberationem pœnæ & saluationem spiritualem sibi
 sufficere, per illud Mathe.vltimo, qui crediderit & baptizatus fuerit sal-
 uus erit.Ioan. 6. qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem
 habet uitam æternam,& intelligo solam fidem sine operibus, q̄ est erro
 33. neum.Heu † hodie quot sunt mundani homines qui prolabuntur in pro-
 fundum peccatorum credentes solam fidem, & receptionem sacramen-
 torum sibi sufficere , & iactant se dicentes ego christianus sum , & in his
 quæ fidei sunt nullus me fidelior, sed ipsi caligine peccatorum cæcati pa-
 rum aduertunt, quod Christus dixit ad Iudeos iactantes se, q̄ de genere
 Abrahæ erant, si filij Abrahæ estis opera Abrahæ facite. Ioan.8.& quod
 inquit Iaco.2. fides si non habet opera mortua est, tu credis quoniam v-
 nus est Deus,bene facis,& dæmones credunt,& contremiscunt,uidentes
 quoniam ex operibus iustificatur homo , & non ex fide tantum , & sicut
 corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est, im-
 mo bonam conscientiam repellentes circa finem naufragauerunt. Pau.j.
 ad Thb. 1. facit id quod dicit Paul.1. ad Corin. 13. si habuero omnem si-
 dem &c.& parum curantes de eo, quod dicit Ambrosius contra indigne-
 sumentes sanctissimum sacramentum corporis Christi, Inquit enim, qui
 non deuota mente accedit ad Eucharistiam , uel in uoluntate peccandi,
 reus est corporis domini , quia beneficium eius in uentu ducit, ac si
 Christum occiderit , morietur & de bono male sumpto maculam sumā
 trahit,& dicit Isidorus in c. qui scelerate.de consecra. distin. 2. qui scele-
 rate uiuunt in Ecclesia,& communicare non desinunt , putantes se tali cō-
 munione mundari,discant ad emundationem nihil proficere,diccte pro-
 pheta, quid est q̄ dilectus meus fecit in domo mea scelera multa , nun-
 quid carnes sanctæ auferent a te malicias tuas,& Apostolus, probet au-
 tem se ipsum homo ut de pane illo ædat, & de calice bibat,hoc est per ue-
 ram pœnitentiam peccatum recognoscat , & cum propheta dicat, am-
 plius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me , & dicit
 Chrisostomus in c.perfecta,de pœni.distin.1. q̄ perfecta pœnitentia co-
 git peccatorem omnia libenter sufferre,in corde eum contritio , In ore
 satisfactio,in opere tota humilitas , & haec fructifera est pœnitentia,&
 qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum est quasi quis laue-
 rit laterem crudum,quem quāto magis abluit , tanto magis lutum facit.
 34. ille qui,de pœni.dist. iii. Quarto † sensus dictorum uerborum esse pt,
 quod ideo non uidebit collocutor ipsum in alio mundo mala pati, quia
 Deus

Deus non punit peccata aeternaliter, & sic quod negare videatur poenam pro peccatis statutam, quod est haeresis, quia contrariatur ueritati Euangelicae, Matthe. 25. Ite maledicti in ignem eternum, & multis alijs authoritatibus sacri canonis, & talis sensus tollit ordinem iustitiae, quia ad ordinem iustitiae pertinet, ut pena peccatoribus inferatur, ergo negare poenam pro peccatis non esse a Deo, est negare ordinem iustitiae in Deo. Unde mala poena a Deo iustissimo sunt, sicut patet de plagis Egypti, & de punitionibus factis in veteri testamento, & quae sunt omni die, & sunt haeresis collicianorum, ut habetur in ea. Quidam autem. §. colliciani, & ibi Card. de Turre Creina. 24. q. 3. querendus est ergo per indicem sensus dictorum uerborum ab accusato, & secundum sensum ab illo datum iudicandus erit ipse aut scandalosus, aut errans, uel haeticus, iuxta ea proxime dixi in antecedenti questiuncula, & alibi saepe in alijs questiobibus praecedentibus.

35 Quarto querendo, quia sunt nonnulli qui ex animo, uel leuitate, aut calore iracundiae dicunt, quod Deus non est Deus, qui non solum sunt dicendi haeticci, sed principes haeticorum, quia ut inquit Psal. dixit insipiens in corde suo non est Deus, ut inquit Bal. in consi. 85 regula iuris est. lib. j. de quo & his similibus dixi supra in 7. q. uersi. nono.

Quinto alij negant Paradisum & Infernum, & sic gloriam bonis & poenam malis abnegantes sunt. quae uerba haeticalia sunt, & repugnant sancto Evangelio Matthaei. 25. & multis authoritatibus sacri canonis.

Sexto asserunt aliqui, quod anima simul cum corpore moritur, quae assertio est haeresis manifeste damnata. c. pe. uersi. Arabi. 24. q. 3. Item assertio, quod homines uiuant & gubernentur prae naturam & constellationes superiores, damnatur, & excludit gratiam Dei per quam quisque meretur immo sine ea mereri non potest. in c. Nabuchodonosor iunc. ca. seq. uasis. uersi. praedestinationem Dei. c. nemo tollit. de consecra. dist. 4. Insuper assertio est haetica quae habet quod incestus non sit peccatum, quae est contra legem diuinam & humanam, ut plene habetur in tex. & glo. 35. q. j. in c. adulterij malum. 22. q. 7. & credendum est eum qui talia plurimis & pertinaciter dixerit corde dixisse, & credere, quia nemo extimandus est dicere, quod mente non cogitauit. c. humanæ. 22. q. 5. l. Labeo. ff. de superlecti. legata. qui ergo talia assertit, haeticus est censendus, & eius bona a die commissi criminis sunt ipso iure confiscata. c. cum secundum. de haere. lib. 6. haec traduntur per Federi. de Senis in consi. 252. incipien. Reue rendo in Christo patri.

Septimo, assertio est haetica, si quis dicat, quod quis non potest penitere de peccato quod carnaliter commisit cum matre, cum sit contra illud.

- illud Eccle. 18. Item q̄ Romæ uel alibi peccata grauia non possunt dimittit, ut scribit Oldra. in consl. 271. quæstio talis est. Item si quis dixerit, q̄ illi qui uoto uel iuramento sunt obligati ad intrandum religionem nō te- nentur intrare, est hæreticus manifeste, nā quicunque dicit non esse pec- catum id quod est contra præceptum Dei hæreticus iudicatur, sicut & hæreticus iudicaretur quicunque diceret, q̄ fornicatio simplex nō sit pec- catum mortale, est enim contra præceptum Dei, non moēcaberis, ut sancti exponunt. & idem est de illo qui dicit iuramentum non esse adimplen- dum, item est hæreticum dicere illicitum esse intrare religionem, est em̄ expresse contra Christi consilia, unde quicunque dicit, q̄ ille qui est obli- gatus uoto uel iuramento ad intrandum religionem potest absque pec- catu in seculo remanere, est manifeste hæreticus, si tamen in hoc pertina- citer perseuereret, ut dicit S. Tho. in quolib. 3. arti. 12. iuratio enim non est contra Dei præceptum. c. non 22. q. j. glo. in c. exco: n̄municamus. §. si. de hære. & si quis diceret nullo casu esse iurandum, & semper esse pec- catumiura re, saperet hæresim, ut dicit Ioan. de Imo. in c. literas. col. pen. de præsumptiō. quod est notandum contra aliquos fraticellos abstinen- tes se a iuramenti licitis tanquam a peccatis, qui redarguendi sunt, quia puritati conscientiæ non debet decisiō iudicium rationis, unde ex tenui conscientia non est quis condemnandus, Sed potius reprehendendus, de- bet enim conscientiam suam ex iudicio rationis informare. facit. c. nō so- lum. de regulari. lib. 6. & in Psal. 13. crepitauerunt timore, ubi non erat ti- mor, ut scribit Abbas in c. & si quæstiones, de simonia. Propterea alibi dicitur, q̄ electores debent eligere Episcopum secundum Deum & con- scientiam, quia non sufficit sequi puram conscientiam, nisi illa sit infor- mata secundum Deum, ut dicit Abbas in c. constitutus. 2. de appella. & conscientia iudicis debet esse coniuncta cum scientia & doctrina, ut di- cit Bal. in l. 2. uersi. scias tamen. C. de senten. ex peri. recita. & con- sciencia secundū iura debet conformari. c. qualiter. il primo de accusa. & ista est una species conscientiæ, quæ ligata est rationibus iuris, sunt & aliæ duæ species, ut Bal. distinguit in l. si. uersi. nota tamen. C. de pœna. iudi. q̄ male iudi. plura circa hæc tradit Bal. in l. nec quicq. §. ubi decretum. col. x. ff. de offi. pro. & lega. Bal. in l. nemo. C. de sententijs. & in l. & si inutili- ter. C. de fideicommi.
38. Octauo si professus aliquam religionem, accepit publice uxorem, & uult defendere suum errorem, allegando q̄ ei licuerit, potest puniri ut hæreticus, ut inquit Bal. in l. nemo. C. de summa Trin. facit glo. in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. in uerbo pertinaci.
39. Non oſsi quis idiota publice diceret, si non habeo uxorem in hoc mu- do, in

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

do, in altero habeo, & in hoc pertinaciter persistenter, poterit puniri tanquam hæreticus, quia contradicit Euangelio. Matthæi. 22. in resurrectione enim neque nubet neque nubentur, Sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo, ut dicit Lau. quem refert Andrc. Siculus in clemen. j. col. 3. de summa Trin. & ibi Card. Floren. & fuit error Agarenorum dicentium, q̄ in alio mundo habebunt uxores mundissimas, ut late dixi in rubr. de hæreti. lib. 6. lvj. col. uersi. secunda uero secta est saracenorum.

40 Decima assertio est hæretica, quod quilibet possit salvare in sua legue vel secta, ut Iudeus, & Agarenus, seu alij infideles, & fuit error Agarenorum, ut habetur in suo Alchorano. in cora primi, ut dixi in d. rub. in d. uer si. secunda uero, Sed hoc q̄ sit insanum fatuum atque falsum nemo sanxerantis est qui non uideat, quomodo enim fieri potest, quod tam diuersæ nationes, quarum una, scilicet christiana, credit quod Christus Iesus fuit Deus & homo, alij, ut iudæi, credunt contrarium, saraceni credunt quod fuit purus homo non Deus, & quod omnes istæ nationes quantum cunque bene & moraliter & deo te vixerint in hoc seculo pariter habeant gloriam, hoc dicere est insania & contra tex. sacri canonis actuum. 4. ubi dicit Petrus loquens de Christo, nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri. q. d. non in lege Moy si, non in alia doctrina quantum cunque apparet bona, & morali, absq; uera fide Christi, posset esse salus æterna, alia uero authoritates adducuntur a me in d. rubr. quas non duxi repetendas.

41 Undecimo, falso creare pertinaciter, q̄ exercere usurpas non est peccatum, hæreticum est. cle. j. §. sane. de usurpis.

Duodecimo, temerarim & contra tex. sacri Euāgelij est, dicere quod Christus non est ingressus ad discipulos ianuis clausis sed aliunde, quia Ioā. 20. habetur, cū sero esset die illa, una sabbatorū, & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metū Iudæorum, uenit Iesus & stetit in medio &c. quod Vgo Card. exponēs dicit, Intravit ianuis clausis, in quo ostendit q̄ corpus habebat glorificatū, quod transire potuit per corpus glorificatū, & hoc expresse firmat Gregorius in sua homelia super Io. & Dura. probat in 4. dist. 44. q. c. in corpore quæstionis. & alii quos ommitto.

42 Decimo tertio, fī quid de illa assertione, quod omnes Indulgētæ sunt falsæ in quibus per modū applicationis ieiunia & orationes apponuntur, quia existēs in gratia, uelit nolit Papa. efficitur particeps bonorum quæ fuit in Ecclesia. Respondeo quod si hæc assertio loqueretur solū de Indulgētiis cōcessis a Papa inquitū sunt remissiones quædam pœnarū debitarum in purgatorio, esset una de propositionibus hæresiarchæ luteri,

qui

qui tenet qđ Papa non uult nec potest ullas pœnas remittere , præter eas quas arbitrio suo, uel in canonibus apposuit, & tūc hæc assertio esset hæretica, ut dicit S.Tho.in 4.dist.20.q.1.art.3. quia est priuilegium datū Petro, ut quod in terra remitteret, etiam in cœlo remitteretur , quem ad hoc allegit magister Silvester de Prierio in suo libello contra luteranas propositiones, idem dicit Oldra.in cōsi 271.incip. quæstio talis est. Anto. Arch.Flo.in 2. parte summæ.tit.x.art.ult. Fely. in sermone de Indulgen. Hodie mecūeris in paradiso, & cōprobatur hoc authoritate uniuerſali conciliorū.nā in concilio Vienensi approbatæ fuerunt indulgentiæ ab Urbano Papa quarto concessæ p̄ venerabilis Eucharistie solēnitate, ut in cle. si dñm in sanctis. in fi. de reliq̄s & uene. sancto. & in generali cōcilio celebrato p̄ Inn. 3. fuit limitata pt̄as aliquorū platorū in concesſione Indulgenciarum. ut in c. cum ex eo. de pœ. & remis. facit. c. quod autē. & c. nostro. eo. tit. & omnis Ecclesia ex Germanis, Gallis, Hispanis, Italīs, Anglis, Hungarīs, Polonīs, Dacīs, Scotis, & demum omnes Christiani reuerenter suscipiunt Iubileos in Roma a Romanis Pontificibus cū plenarijs indulgentijs celebratos. quorum promulgatio patet in extrauagātibus incipientibus, scilicet, Antiquorum habet fida relatio. &c. Vnigenitus Dei Filius. Et si Dominici gregis &c. Quemadmodum operosi &c. & Sixti. 4. in sua extrauagan. & si Dominici gregis saluti. in tit. de pœnit. & remissio. & a Gregorio Magno ante. Dccc. annos concessæ fuerunt, & ita postea obseruatū per omnem Ecclesiam, vt dicunt Hystoriographi, tangit Archic.Flo.in d.loco. Si vero dīcta assertio loquitur de participatione bonorum spiritualium quæ sunt in Ecclesia, quorum Papa facit eos participes qui aliquod suffragium temporale exhibent Ecclesiis. aut pijs locis, tunc est dicendum, qđ licet fuerint opinione aliquorū doctorum; an hæc spiritualia bona possint communicari a Papa; uel ab alijs prælati Ecclesiæ, vt Episcopis in suis diœcēsib⁹, seu ab abbatisib⁹, & prioribus in suis conuentib⁹. ut dicit Ange. de Claua. in summa sua. in uerbo Indulgentia. §. quinto. Sanctus Thom. in quarto. distin. vigesima. articulo quarto. in corpore. & Dura. in dicta. distinctione vigesima. quæstione quinta. non vult hoc concedere, nisi de voluntate personarum singularium, quia illa bona singularium sunt, & esto quod hoc sit possibile secundum eum, talis applicatio non habet rationem Indulgenciarum propriæ loquendo, quia nec in una persona, nec in congregatiōne aliqua. nec in tota Ecclesia est tantæ copia meritorum (excepto merito Christi) vt sufficient ad satisfactionem pro pœnis debitis omnibus, quibus applicari possunt, propter quod nunquam est certum, quantum ualeant. sicut indulgentiæ

gentia. Quia tamen Papa consuevit concedere hanc participatio nem bonorum, ut generalis dispensator bonorum quæ sunt in Ecclesia militanti, ut thesauri Ecclesiæ, ut in d.c. quod auctem. & in d.extra. Vnigenitus Dei Filius, non est disputandum de eius potestate, ut dicit Bal. in l.j.colu. 2. ff. de consti.princ.l.disputat i.C.de crimi. sacrilegij, & ideo talis assertio iniuriosa est & in depreciationem officij summi Aposto latus asserta.c.j. de maledicis, & de his disputantibus uel derogatibus po testati summi pontificis dici potest, q̄ lingua eorum transmite super ter ram, os ponunt in cœlum.c.in tantu:n. 21. dist. de cuius quadruplici po testate scribit Domi.de sancto Geni.in consil. 54. incipien. Gregorius nonus.col.j. & quomodo dicatur Papa ut hierarcha Ecclesiæ facere hāc bonorum spiritualium participationem scribitur late in supplemento Ga brielis,in 4.dist.45.q.2.articu. 3.versi.quartum dubium est.

44. Decima quarta assertio. q̄ uirgo Maria non perdiderat filium suum in templo in triduo, contradicit Euangelio Lucæ. 2. Et requirentes cum Maria scilicet & Ioseph inter agnatos & notos. & non inuenientes reuer si sunt in Hierusalem requirentes eum, & infra, & dixerunt ad Christum inuentum in templo, ecce pater tuus, & ego doleentes quærebamus te. Vnde qui docet aliud q̄ quod Euangelium dicit anathema sit. Pau.ad Gal. j. & heresis est docere alium sensum scripturarum, q̄ Spiritus Sanctus flagitet a quo scripta est, nam sensus scripturarum, non ingenij nostri uit tute, sed ex ipsis scripturis sensum capere ueritatis oportet.c. relatū. 37. dist. ad quid ergo requirebant eum inter agnatos & notos si eum nō per diderant? ad quid etiam dolebant? perdidisse eum pro illo triduo non inconuenit dicere eos, q̄ quis haberent spem ipsum recuperandi, sicut scribi tur Lucæ. 15. congratulamini mihi quia inueni dragmam quam perdidisti, ut in c.poenitentem. 26.q.7. si Nabuchodonosor regnū accepit, quod per diderat, Dani. 4. Et sic Virgo Maria spem recuperandi filium suū habuit quia sicut ipsa scierat uerbi incarnationem per lecturam prophetarum, & signanter per illud Esa. 7. Ecce Virgo concipiet & pariet filium &c. sic etiam sciebat alias prophetias, ut declarat Vgo Card.super Lucam. 2. in uerbo conferens in corde suo. & consequenter, q̄ Christus non erat pas surus in ætate duodecim annorum, nec teneriori, ut erat prophetatu Exodi. 23. non coquens hædum cum lacte matris, sed completis. 33. annis, eodem scilicet die quo conceptus fuit passurus erat feria sexta octauo Calendas Aprilis, ut ibi exponit Vgo Card. & ultra eum Augustinus libr. 18q de ciuitate Dei, cap. 54. Sciebant enim Maria & Ioseph q̄ Christus Deus erat, ut ibi dicit Vgo super Lucam: in uerbo & uidentes admirati sunt; & scilicet pro tunc perdidissent eum, non tamen amiserunt spem recuperan di

di eum, quia ipsum requirebat inter cognatos & notos. & nihilominus de eius absentia dolebant, nam sicut Abraham, qui iussus fuit filium suū Isaac sacrificare Gene. 22. quis crederet illum suscitandū a mortuis non poterat tamen non dolere de filij sui pauca absentia. Sic beata virgo quæ certissime sciebat filium suū Iesum resurrectum a mortuis tertia die, tamen doluit uehementer de illius morte, ut dicit S. Bernardus, refert Vgo. s. per Gene. 22. in uerbo reuerteimur ad uos, stant ergo hæc simul, virgo Maria perdiderat pro tunc filium suum cum spe recuperandi, & quod interim dolebat, ut patet in instantia data, facit cap. sicut uigeri. j. q. j. & l. si creditori. ff. de operis no. nuncia. & hoc uerbo perdere uititur Landolphus de Saxonia in lib. de uita Christi, prima parte. c. 15. dicēs, quid enim erat perdere Iesum, & infra, ne sciebat virgo quid ageret, quia thesaurū sibi pīe a Deo cōmissum perdiderat, & idem Vbertinus de Casalis de uita Christi, & licet in Euāgeliō non apponatur expreſſe hoc uerbum, nihilominus satis colligitur, q̄ Maria & Ioseph perdiderant Christum in illo triduo, & ideo dolentes requirebant eum, ut in tex. Et q̄ in sacra scriptura hoc uerbum perdere accipiatur pro occidere, ut Matth. 22. ibi, perdidit homicidas illos, & Matth. 27. Iesum uero perderēt, ut declarat. S. Thom. super Ioan. x. lectione. quinto coomento, & Psal. 108. Me exspecta uerunt peccatores ut perderent me. & alibi ſepe, & creditor dicitur perdidisse qui potest exceptione repellit. l. si filius. in prin. ff. ad macedo. & illud dicitur perditum, si facta diligent Inquisitione res non reperitur, ut dicit Bar. in l. si quis ex argentarijs, §. an uero. ff. de edēdo Et q̄ in dubio a proprietate uerborum non eſſet recedendū pro ſaluanda mente loquētis. l. non aliter. ff. deleg. 3. l. Labeo. §. idem Tubero. ff. de ſupellecti. lega. etiam a uerbis loquentis non receditur niſi quando conſtat de mente, & illud quod quis non loquitur uelle non præſumitur. Bal. in l. cum uirum. C. de ſideicomi. Bal. in l. j. §. ſin autem ad defientis. C. de cadu. tolle. & quando agitur in materia ſtricta, ut eſt h̄c, uerbum enim habens duplēcēm intellectum, ſtrictē & proprie debet intelligi. c. Rodulphus. de reſcriptis. & in potiori & digniori ſignificatiu. l. j. §. qui in perpetuum. ſt. ſi ager. uectig. uel emphi. pe. l. j. §. biduum. ff. quando appella. ſit. c. pe. de ſenten. excommunicā. c. cum olim. de testibus. §. ſed quotiens. inſti. de iure natu. gen. & ciuii. tamen, perditur; capitū pro eo quod non habetur, ut dicit gl. in l. omnis. ff. uſu fructu. quemadmo. caueat. & perdere, multiplex habet ſignificatiū, capitū enim pro amittere, ſicut pro delere, uel deſtruere, vnde uerſus, Amitto, perdo, deſtruuo, perdo, notat. nec inconuenit dicere ali quem inuenire quod perdiſerat, ut Lucæ. 15. ibi quis ex uobis homo qui h̄et centū oues, & ſi perdiſerit unā ex illis, nonne diuinit̄ nonaginta nouem

uem in deserto, & uadit ad illam quæ perierat donec inueniet illam, & infra, congratulamini mihi, quia inueni ouem quæ perierat, & ibi, aut quæ mulier habens dragmas decem si perdiderit dragmā unam nonne ac cedit lucernā, & euertit domū, & quærerit diligenter donec inueniatur? & cum inuenierit conuocat amicos & vicinas dicens congratulamini mihi, quia inueni dragmā quā perdideram. Et Leui.6. siue rē p̄ditā inueniunt & Esa. 27. & erit in die illa clangetur in tuba magna, & uenient qui perditū fuerant de terra assiriorum. & alibi in multis autoritatibus sacræ scripturæ inueniri facile esset, ut quod perditum est inueniri potest; & sic Virgo Maria taliter in illo triduo dicitur filium perdidisse, quem post triduum cum gudio inuenit in templo sedentem in medio doctoriū audientem illos, & interrogantem, omnibus qui audiebant flupentibus super prudentiam & respōsitionis, nullus enim sanæ & catholicæ mentis dicet q̄ Christus in illo triduo fuit perditus, id est occisus, & q̄ Virgo Maria & Ioseph Iesum perdidérunt, id est occiderunt, absit quidē talis a nobis sensus absurditas, unde Diuus Bernardus in homilia, quærens a Christo, domine, inquit, quis te in triduo sustentauit, & respondet sibi met dicens, ut te domine Iesu Christe nostrę paupertati per omnia conformares, quasi unus in turba pauperū stipendia per ostia mendicans quæsisti. Quis dabit mihi bucellarū illarū mendicatarum participem fieri, & illius sacri ædulij reliquijs saginari, hæc sunt Bern. uerba. ergo quæ lequuntur in Euāngelio, q̄ Maria & Ioseph inueniunt Christū in templo declarant mentē dicentium Christum fuisse perditū in illo triduo cum spe recuperandi, uerba enim sequentia declarant intellectum præcedentiū & mentē loquentiū. I. qui filiabus. in prin. & I. si seruus pluriū. in si. ff. de lega. j. & uerba sunt intelligenda secundum subiectam materiam. I. si uno. in princ. ff. locati. I. si stipulatus. ff. de usuris. unde negare Christū non fuisse perditum a Maria & Ioseph, est contradicere Euāngelio, ut est dictū, nec excusat proprietas uerbi, quia illa non est præcisa sed æquiuoca, ut dixi, & ideo non prodest, traditur in c. in præsentia. de probatio. maxime quia usus loquendi communis id habet, qui attenditur. I. numinis. ff. de lega. 3. I. si seruus pluriū. §. si. ff. de lega. 3. cum alijs, ut scribit Soc. libr. cons. 2. consi. 247. in cipien. circa primum. col. 4.

47. Decima quinta assertio, que habet q̄ si per possibile resurrectio nō esset, Deus esse non posset. & annichillaretur, est hæretica & scandalosa, cum Deus sit æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis. ut habetur in c. firmiter, de summa Trin. & fide cath. & Malachi. 3. dicit propheta in persona Dei, Ego enim dominus & non mutor, & Exod. 3. inquit Deus ad Moysen. Ego sum qui sum. Et

Et qui est misit me ad vos. Pau. primo ad Thimo. j. Regi autem seculorum immortalis, invisibili, soli honor & gloria in seculorum secula. præsupponit enim ista assertio alium esse superiorem Deo qui illum annichilare posset, & sic negatur eius omnipotentia, contra totam sacram scripturam, & fidei articulos, ut superius dictum est. Et quamvis quis dicere illam posse non esse, & annichilari, quia posito impossibili, sequitur impossibile, ut hac propositione, si Deus vult potest peccare, antecedens est impossibile, unde nihil prohibet conditionalem esse ueram consequenti existente impossibili, ut dicit. S. Tho. quolibet. quinto. arti. xj. & hoc modoloquendi uisus est uti Paulu. id Gala. j. inquiens. Et licet nos, aut Angelus de celo Euangelizet uobis, præterquam Euangeliza uimus vobis, anathema sit, ubi dicit Lyra, q[uod] aliqua propositio conditionalis potest esse vera cuius tamen utraque pars est falsa aut impossibilis, sicut ista, si homo uolat, ergo habet alas, quæ est uera, & tamen hominem uolare & habere alias, est falsum, sic in proposito de verbo Apostoli, nam Apostoli ueri erant & in gratia confirmati, & adhuc magis Angeli sancti, propter quod de utrisque falsum est & impossibile, quod prædicarent contra ueritatem Euangelij, & consequenter quod essent anathematizati, & sic quod videatur dicendum in dicta assertione, quod sicut impossibile est non esse resurrectionem, quia articulus fidei est, scilicet carnis resurrectionem & uitam æternam, consequenter impossibile est Deum annichilari. Tamen hæc non conferunt, quia idiotis & parum intelligentibus datur scandalum incidendi in heresim, nam omne in uim inuentorum suorum in dialectica disputantes ponunt heretici, quæ philosophorum sententia diffinitur, non astruendi vim habere sed studium 48 destruendi. Regnum tamen Dei in simplicitate fidei est non in contentione sermonis, ut dicit tex. in c. omnem. distin&. xxxvij. faciunt. ca. nonne. & c. si quis autem. ead. distin&. & propter istos dicit Pau. 2. ad Thimo. 3. stultas contentiones & pugnas devita, & j. ad Corinthios. nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi. & 2. ad Thimo. 2. inquit, noli uerbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem auditum. gloss. quia contentio nihil prodest nisi subuertere audientes, dum uerborum par, uel superior videtur catholico, & sophisticam allegationem damnat iuris consultus, ut dicit Bal. in l. debitor. §. fi. ff. de lega. 2. & in ambagibus logicalibus non est insistendum ex quibus nihil concluditur, ut inquit Bald. in l. prima. colum. 2. C. de senten. quæ pro eo quod interest, & dicebat Beatus Hierony. super Esai. uino inebriantur qui scripturas sacras male intelligunt atque peruerunt, Sicera inebriantur qui abutuntur seculari sapientia, & dialecticorum tendicu-

lis, quæ non tam tendicula sunt appellanda, quam fantasmata idest vmbrae quædam, quæ cito perunt & resoluuntur, & habentur in cap. viii. 37. dist. nec ex eo reprehendendus est legista si aliquando utatur sermone aliqualiter dialecticō, quia generalia principia oportet hominem scire, alias est sine intellectu, ut inquit Bald. in l. i. §. in initio. col. 2. ff. de offi. præfecti urbis, & cum legistæ considerent realitatem apud eos, dialectica est ambages, ut dicit Bald. in l. j. col. 4. uersic. quia modo uenio. C. si plures una sente.

- 49 Decimo sexto † temerarium & blasphemum est asserere, q̄ liber sapientiæ Salomonis, hoc est. ca. 24. Ecclesiastici secundum sensum literalem non potest intelligi de sapientia æterna, sed de virginie Maria, nam prout inquit Vgo Cardi. ibi, illius cantici sunt septem solemnies expositiones, quæ sunt septem columnæ domus sapientiæ, de quibus dicitur proverbiorum. x. sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Prima est de sacra scriptura & infusa uniuersaliter, hoc de theologia & ancillis eius. Secunda, de sapientia genita & humana, idest de Christo, quæ est Dei uirtus Dei Sapien. j. Corin. j. Tertia est de beata Virgine. Quarta de Ecclesia. Quinta de fideli anima. Sexta de Angelica natura. Septima de Salomone. Sunt qui dixerunt q̄ dictum capitulum est expoundendum de lege ueteri & noua quæ dicitur sapientia diuina, quia non est humanitus inuenta, Sed diuinitus reuelata, ad hoc autem allegant quod dicitur in eodem. c. hæc omnia liber uitæ & testamentum altissimi & agitatio ueritatis. Sed prout Lyra ibi dicit, hoc non videtur rationabiliter dictum, nam in persona sapientiæ de qua fit hic sermo dicitur. in d. c. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indificiens, quod factum fuit a principio creationis mundi, lex autem Moysi postea fuit data Exodi. xx. quasi per duo millia annorum, & postea noua per tantum tempus & amplius, præterea de eadem sapientia de qua fit ibi mentio dicitur, ab initio & ante secula creata sum, quod non potest dici de lege ueteri, uel noua. Item hæc expositio fauere uidetur errori Iudæorum, qui fingunt legem ueterem creatam fuisse ante mundum, pro ut late ergo scripsi in Rublic. de hereti. lib. 6. colum. cccxcj. uersic. septimus error iudæorum est. propter quod dicendum est secundum Lyr. quod in d. c. agitur de sapientia diuina personaliter dicta, quæ est sapientia genita, unde in eius persona dicitur, Ego ex ore altissimi prodij primo genita ante omnem creaturam, prodire autem ex ore altissimi, & per modum geniti uel nati est proprium filij, qui est sapientia genita, propter quod communius dicitur secundum Lyram Ecclesi. ca. j. quod author in d. c. 24. loquitur de sapientia genita. Non obstat si dicatur q̄ in d. c. dicitur ab initio & ante secula

secula creata sum, quod non conuenit filio Dei, quia in symbolo fidei dicitur, increatus pater, increatus filius &c. & creare est de nihilo facere, ut Zacha. 12. Dominus extendens cœlum & fundans terram, & singens hominis spiritum in eo, & Amos. 4. ego formans montes & creans Spiritum. & Gene. j. in prin. creauit Deus cœlum & terram, & Sco. in 2. distin. j. q. 2. dicit, quod proprio creare est de nihilo. j. de non materia aliquid facere. Et. S. Tho. in 3. sententiarum, distin. 6. arti. j. ad primam. declarans illud, ab initio & ante secula creata sum, dicit quod Intelligitur de sapientia creata, scilicet natura Angelica, quæ est ante temporalia secula, & si non duratione, tamen ordine naturæ. Vel intelligitur de Filio Dei quantum ad naturam assumptam, quæ & si ante secula creata non fuerit, fuit tamen ab æterno præuisa creari, ut exponit ibi Vgo. Cardi. Ad hæc dicendum est, q̄ propterea catholici doctores exponentes illud canticum, dicunt, creata, idest genita, & sic large loquendo dicitur creatio, ut dicit Lyra Ecclesi. c. j. & super. c. 24. exponit, creata sum, idest ab eo accipiens esse per generationem, quæ large loquendo dicitur creatio. & S. Tho. in j. parte. q. 41. arti. 3. ad 4. uarie exponendo illū tex. intelligit de sapientia æterna. & in lib. contra gentiles. 4. c. 8. Inde etiam est, quod uerba posita in d. c. j. prior omnium est creata sapientia, exponit Ly. prior. j. per æternam generationem producta, & quod iste sit intellectus authoris uidetur ex hoc probari quod habetur in d. c. 24. antequam in persona huius sapientiæ loquens diceret, ab initio & ante secula creata sum, præmissit dicens in persona huius sapientiæ, Ego ex ore altissimi prodij primogenita ante omnem creaturam, per hoc insinuans q̄ huius sapientiæ creatio non est aliud quam eius æterna processio. Locutiones istæ & consimiles, non sunt extendendæ sed magis cauendæ a fidelibus, quia fauere uidentur errori Arrij, qui dixit Dei filium esse puram creaturam, si tamen inueniantur istæ loquitiones in dictis sanctoruim, uel in libris sacræ scripturaræ canonice uel non canonice receptis tamen ab Ecclesia ad legendū, qualis est ille liber Ecclesiastici, ut dicit Hieronymus in prologo galeato, pie sunt exponendæ, & de hoc dixi supra in. 14. q. de multiplici autem expositione dicti. ca. j. & 24. ca. tradit. S. Tho. in 1. par. q. 41. arti. 3. ad quartū.
 50 Accedit tād prædicta, q̄ q̄ sicq; propositiones sacroruū doctorū inueniuntur, si in sensu pprio nō uideant ueræ nō sunt extendendæ, nec intelligendæ tanq; ppriæ, sed pie sunt exponendæ, vt hæc ppositio, Filius Dei assumpit hominem, quam scripsit diutius August. in libro de agone christiano, & in cantico, Te Deum laudamus, ibi, suscepimus hominem, exponit secundum Magistrum sententiarum in 3. dist. j. cap. x. hoc est naturam humanam assumptit, scribit. S. Tho. 3. parte summæ. quæst. 4. arti. 3. in

solutione ad pri. argu. Non obstat si dicatur, quod liber ecclesiastici est apochryphus & inter apochrypha computatur, ut dicit Vgo Cardi. super libro sapientie, in prologo, secundum Hieronymum in prologo galeato super libris Regum, Quia dico, quod apochryphorum, duo sunt genera, quaedam sunt quorum author & ueritas ignoratur, ut est liber de Infantia Salvatoris, quae a patribus Ecclesiae non sunt approbata, nec ea recipit Ecclesia, & sunt multa opuscula talia, quae enumerantur in c. Sancta Romana

51 Ecclesia. xv. distin. Quædam etiam apochrypha sunt quorum author ignoratur, sed de ueritate non dubitatur, ut est liber Iudith, & Machabeorum, liber sapientie, & Ecclesiasticus, liber Thobiae. & hos libros recipit Ecclesia, non ad fidei dogmatum assertionem, sed ad morum instructionem, ut dicit Vgo in prologo super Ecclesiasticum, & Card. in d. ca. Sancta, & sic de ueritate dicti libri Ecclesiastici non dubitatur, qui quando legitur in Ecclesia, non Ecclesiasticus, sed liber sapientie nominatur omnes enim libri de quorum authoribus non est certum, aut de quorum sanctitate non constat cum leguntur in Ecclesia nomine sapientie intitulani, quia omnis ueritas a sapientia est. ut habetur in d. prologo, Et quia aliquando in hoc opusculo memini de canonicis scripturis. Scien-

52 dum est, quod ille scripturæ dicuntur canonice, quæ continentur in canone noui uel veteris testamenti, quas Augustinus commemorat in libr. 2. de doctrina christiana. cap. 8. totus autem inquit canon scripturarum in quo hanc considerationem uersandam dicimus his literis continetur. Quinque Moyseos, id est Genesi, Exodo, Leuitico, Numeri, Deuteronomio, & uno libro Iesu naue, uno iudicium, uno libello qui appellatur Ruth qui magis ad regnorum principia uidetur continere, Deinde quatuor regnorum, & duobus paralipomenon, non consequentibus, sed quasi a latere adiunctis, simulque pergentibus, hæc est hystoria quæ sibi met annexa temporis continet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ tanquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, & Iob, & Thobias, & Hester, & Iudith, & Machabeorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequenti uidentur ordinatam illam hystoriam usque ad Regnum, uel paralipomenon terminum. Deinde prophetæ, In quibus David unus Psalmorum, & Salomonis tres, proverbiorum, canticorum cantorum, & Ecclesiastes, nam illi duo libri, unus qui sapientia, & aliis qui Ecclesiasticus scribitur de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur, Nam Iesus Filius Sidrach eos scripsisse constantissime perhibetur. Qui tamen quoniam in autoritatem recipi meruerunt, Inter propheticos numerandi sunt. Reliqui etiam sunt eorum

rūm libri qui proprie prophetæ appellati sunt. Duodecim prophetarum libris singulis, qui conexi sibimet, quoniam nunquam se iuncti sunt, pro uno habentur, Quorum nomina prophetarum sunt hæc; Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Naum, Abacuh, Scphonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Deinde quatuor prophetæ sunt maiorum voluminum, Esaias, Hieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris veteris testamenti terminatur Authoritas, Noui autem quatuor libris Euangelij secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Ioannem, qua uordecim Epistolis Pauli Apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Philipenses, ad Thessalonici duabus, ad Colossenses, ad Thymotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Habreos, Petri duabus, tribus Ioannis, vna Iude, una Iacobi, ac libis Apostoloru libro uno, & Apocalipsis Ioannis libro uno, hæc Augustinus. Verum est tamen qd idem Augusti. li. 2. retractionum. c. 4. Incipien. libros de doctrina christiana, retractat quod dixerat scilicet qd Iesus filius Sidrach scripscrit sapientia Salomonis & Ecclesiasticum. Sed dicit se probabilius comperisse nō fuisse hunc libri illius authorem, Item quod dixerat his quadraginta quatuor libris veteris testamenti terminatur authoritas, etiam retractat, inquiens se appellasse uetus testamentum ex consuetudine, qua iam loquitur Ecclesia, cum Apostolus non uideatur uetus testamentum appellare, nisi qd datum est in monte Syna. Sed hec retractiones nihil nocent, quo minus ex doctrina diuini Augustini cognoscantur quæ sint canonicae scripturæ,

54 quarum cognitio nostro congruit proposito. Decimo septimo, taliq; diffitentur Purgatorium esse post hanc uitam, quod est errorum & hereticum, & fuit unus de erroribus græcorum, ut dicit Archi. Floren. in. 3. parte suæ cronicæ, tit. 22. c. xj. §. j. ubi refert decretum generalis concilij celebrati in ciuitate Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ. M.ccccxxix. In quo tres errores græcorum fuerunt damnati, quorum primus erat, qd Spiritus Sanctus procederet a Patre, sed non a Filio, Secundus qd non erat Purgatorium post hanc uitam. Tertius quod Ecclesia Orientalis & Constantinopolitana non est sub Ecclesia Romana, nec Patriarcha Constantinopolitanus est inferior Romano Pontifici, horum quodlibet erat hereticum, præterea hæc assertio quæ negat purgatorium contradicit canonicae scripturæ in pluribus locis, quorum paucos referam. habetur enim primo. Corinth. 3. si quis superædisficerit supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides præciosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit, dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuerscuiusque opus.

quale sit ignis probabit, si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen qualis per ignem. Ex qua authoritate patet facientem etiam opera cremabilia saluum fieri per ignem, non inferni, quia ibi nulla est redemptio, ergo per ignem purgatorium, ubi beatus Ambrosius dicit, Apostolum locutum esse de purgatorio, idem testatur glo. interlinearis in uerbo, quia in igne reuelabitur, & ibi etiam glosa ordinaria, & Nico. de Lyra. & idem dicit diuus Hierony. libr. 2. contra Iouin. & diuus Gregorius de Purgatorio intelligit, & idem inquit ibi. S. Tho. lectione. 2. in uerbis finalibus. Et si quis mihi obijciat. August. in Enchiridion. cap. 67. qui & de igne præsentis seculi uerba illa posse intellegi ait, legat completius eundem Aug. q. 2. de octo Dulcitatibus quæstionibus. Et reperies Augustinum illa uerba Apostoli, sicut sunt manifestissima, ac cipere quoque de purgatorio. Et idem diuus Augustinus in sermonibus de tempore, in die commemorationis animarum. sermone. 4. intelligit dictam authoritatem de igne purgatorij, & registratur in cap. v. 55 num orarium. §. alias. eadem. xxv. distinct. Quam tamen authoritatem ad nostrum propositum sic declaro, si quis superædificauerit supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides præciosos, fundamentum est Christus, ut ibi dicit Paulus, aurum est fides quæ facit in nobis subsistere res sperandas, eo quod ipsa est prima accendentibus ad Deum, argentum est spes, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & ut inquit Paulus ad Hæbreos. 6. per lapides præciosos intelligimus opera a charitate informata, cuius effectum late scribit Pau. i. ad Corinthio. 13. inquiens, si linguis hominum loquar & Angelorum charitatem autem non habeam factus sum uelut æs sonans aut cymbalum tiniens, & infra, charitas patiens est, benigna est, charitas non emulatur, non agit perperam &c. & subdit, nunc autem manent fides spes charitas, hæc tria, maior autem horum est charitas, & de his tribus dicunt, Albertus magnus. S. Bonauen. & S. Thom. in 4. distin. xxj. quod hæc proprie dicuntur directo situ firmari supra fundamentum scilicet Christum, & sic solum bona opera supra fidem formatam, quæ fundamentum dicitur superædificantur. per ligna, fœnum, & stipulam, secundum methaphoram intelligitur diuersitas pœnarum purgatorij, nam in una sit ignis de lignis, in alia de fœno, in alia de stipula siue palea, & ignis de lignis plus durat quam de fœno, & ignis de fœno plusquam de palea. Ita in Purgatorio aliqui stant diu, aliqui non tantum, aliqui modicum, primi comparantur lignis, secundi fœno, tertij paleis, & in summa per hanc diuersitatem pœnarum significatur diuersitas peccatorum, quia quædam sunt grauiſſima peccata in genere venialium, & sic de difficulti purgabilia, & hæc

hæc per lignum, quædam media quæ per scenum, quædam vero mini-
 ma; quæ per stipulam significantur, & secundum dictos doctores. Alber-
 tum Magnum, & S. Bonau. in expositione literali in 4. distin. xxij. crema-
 bile quod præstat pabulum & consumitur ab igne est in triplici differen-
 tia, quoddam est quod durat diutius, quoddam quod citissime consumi-
 tur, quoddam medio modo, Primo modo dicitur lignum, Secundo
 modo dicitur stipula, Tertio scenum quod tenet medium inter utrum-
 que, Et hæc venialia proprie non dicuntur ædificari supra fundamen-
 tum, idest Cristum seu fidem, sed dicuntur ædificari iuxta, & sic supra
 capitur pro iuxta, ut patet in Psal. cxxxvj. super flumina Babilonis illuc
 sedimus & stœvirus, idest iuxta, & dicitur vulgo sic, Roma est s Tybe-
 rim, idest iuxta. Maiorica est supra mare, idest iuxta mare. & hoc mo-
 do uenialia ædificantur supra, idest iuxta, quia fundamentum non deser-
 runt, sed simul cum fundamento sunt, & non solum venialia peccata in
 Purgatorio purgantur, ut est dictum, ut in cap. qualis. xxv. distin. sed si-
 quis non peracta pœnitentia pro mortali peccato quod contritus confes-
 sus est moriatur, pro eo purgandus est igne purgationis, ex quo in aliud
 seculum distulit fructus purgationis, hic etiam ignis, & si æternus non sit,
 miro tamen modo grauis est, excellit enim omnem pœnam, quam un-
 quam aliquis passus sit in hac uita, nunquam in carne tanta inuenta est
 pœna, licet mirabilia martires passi sunt tormenta, & multi nequier,
 quanto saepè sustinuerint supplicia, ut inquit August. in lib. de pœnit. &
 scribitur in c. nullus expectet, de pœni. distin. 7. & in c. qui in aliud. 25. di-
 stinct. Secus uero est dicendum de illo qui criminalia peccata commis-
 serit, & nō se ipsum digne emendauerit, & si habuerit spaciū longo tem-
 pore pœnitentiam non egerit, & largas elemosinas non erogauerit, a
 peccatis ipsis non abstinuerit, illo transitorio igne de quo Apostolus ait
 in hac authoritate purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine ul-
 lo remedio cruciabit, ut est tex. in d. cap. unum. §. alias. xxv. distin. auditu-
 rus illam horribilem sententiam. Ite maledicti in ignem æternum qui
 paratus est diabolo & Angelis eius, Mathe. xxv. quia ut inquit Damasc. lib. 2. c. 4. scire autem oportet, q̄ hoc est in hominibus mors, quod in An-
 gelis casus, subiicitur in dicta authoritate, vniuersusque opus manife-
 stum erit, hoc est, quia Deus illuminabit abscondita tenebrarum. c. mul-
 ti. 2. q. j. & Naum. 3. reuelabo pudenda tua, dies enim domini in quo se-
 creta patent declarabit scilicet illud opus, quia in igne reuclabitur, scili-
 cet qui abscondit nunc peccata sua & vniuersusque opus quale sit ignis
 probabit, nam secundum Gregorium sicut in eodem igne aurum rutilat,
 & palea fumat, & sic idem ignis purgat electos, & damnat reprobos, sed

electis est temporalis ; reprobis autem aeternus, ut in d.c. nullus , si cuius opus manserit, scilicet aurum, & argentum, & lapides præiosi, hoc fides spes, & charitas, sic bona opera quæ per peccatum noui fuerint mortifica ta , sed manserint mercedem accipiet, quasi dicat , q̄ non transibit per ignem nec detrimentum patietur , cum nihil sit cremabile , quia ut dicit 56 glo. nihil perdit , quia quod amauit innueniet. Fides † enim nostra habet q̄ animę defunctorum sacro baptismo suscepto si nihil purgabile habue rint ante resurrectionem suorum corporum & iudicium generale , mox post mortem in cœlorum Regno & paradiſo cœlesti cum Christo in sanctorum Angelorū consortio congregantur, & contrarium asserere est hereticum, ut est decisum in extrauaganti Benedicti. 12. & refertur in supplemento Gabrieли in 4. distin. 49. q. 2. uersi. quantum ad articulum tertium, quod a Christo in suo sacro Euangelio Lucæ. 16. nobis manifestatur dum inquit, factum est autem , ut moreretur mendicus & portaretur ab Angelis in sinu Abrahæ. Et dū subdit Paulus in dicta authoritate, si ciuus opus arserit, i. si aliquod cremabile erit quod purgandum est, detrimē tuin patietur. s. pœnam damni in dilatione fruitionis diuinæ , & pœnam sensus, quia per ignem purgabitur, ipse autem saluus erit , quia post peractam purgationem secundum ordinationem diuinæ iusticiæ saluabitur, hoc est in paradisum cœlestem portabitur, ut in d. extrauaganti est etiam decisum . Absit enim q̄ hæc ultima uerba Apostoli, si cuius opus arserit &c. Intelligentur de pœnis infernalibus, quia ibi nulla est redemptio, cū etiam fides catholica habeat, q̄ secundum cōm̄ Dei ordinationem animæ decadentium in actuali mortali peccato mox post suam mortem ad inferna descendunt, ubi pœnis infernalibus cruciantur, ut in d. extrauag. est etiam decisum, & per damnationem diuitis æpulonis patet. Lucæ. 16. intelliguntur ergo de igne purgatorij, vt scribit Augusti. in allegato sermone de igne purgatorij, & habetur. in d.c. unum orarium. §. alias. 25. distin. & catholici doctores in id assentiunt, & de illius authoritatis expositione plura singularia scribit Beatus Vincentius valentinus in sermone. 2. dominicæ. xv. post Trinitatem. Itē q̄ purgatorium sit post hanc vitā comprobatur Mathei. v. ubi dominus inquit, esto consentiens aduersario tuo cito dū es in via cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici & iudex. tradat te ministro, & in carcerem mitaris, amen dico tibi non exies inde donec redas vltimū quadrante, ubi per carcerem intelligitur locus purgatorij, ex quo homo non liberatur nisi plene satisfecerit, sicut interpretatur 57 Beatus Ambr. in loco respondentे super Lucam. Itē † scribitur Mathei. 12. qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; in futuro, querba diuus Gregorius ponderans inquit in c.

in c. qualis hinc quisque. 25. dist. de quibusdam culpis ante iudicium purgandis ignis credendus est, pro eo quod ueritas dicit qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum &c. in qua sententia efficaciter probari constat quasdam culpas in hoc seculo, quasdam uero in futuro posse relaxari. Quod confirmatur ex his quæ. S. Bernardus super cantica. sermo. 66. incipiente: capite nobis uulpes, sub his uerbis inquit, qui non credunt ignem purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam a corpore uel ad requiem transire uel ad damnationem, querant ab eo qui dixit quoddam peccatum esse, quod neque in hoc seculo, neque in futuro remitteretur, cur hoc dixerit si nulla manet in futuro remissio purgatione peccati. Item habetur. 2. Machabeorum. 12. Iudas Machabeus facta collatione duodecim milia dragnas argenti misit Hyerosolimam osserri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene, & religiose de resurrectione cogitans, nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret superfluum videatur, & uanum orare pro mortuis, & quia considerabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis soluantur, quæ authoritas probat purgationem peccatorum esse post hanc uitam, & pro his purgandis esse orandum, ut a peccatis soluantur, quod non competit existentibus in inferno, quia ibi nulla est redemptio, nam in inferno quis confitebitur tibi. Psal. v. & pro his non est orandum sicut nec pro diabolo, ut inquit August. & idem alibi dicit, ut habetur in cap. tempus. 13. q. 2. non est negandum defunctorum animas pietate suorum uentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, uel elemosinæ sunt in Ecclesia, sed eis prosunt, qui cum uiuerent, haec sibi, ut postea possint prodesse, meruerunt, & post pauca subdit, cum sacrificia altaris sine quarumcunque elemosinarum, pro baptizatis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum actiones sunt, pro non ualde malis propitiations sunt, pro ualde malis, & si nulla sunt adiumenta mortuorum, tamen uiuorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, ut plena sit remissio, aut certe ut tollerabilior sit ipsa damnatio, idest purgatorijs cruciatio. Et per haec ultima uerba Augustini de mense Aprili Anno Domini M. D. xxij. In Civitate Cæsar Augustæ coram Adriano Papa sexto. arguebam contra Ioannem Doria tenentem animas existentes in purgatorio non esse certas de sua salute propter acerbitatem & horribilitatem poenæ, quam ibi sentiebant, dicebam enim, quod secundum Ecclesiæ universalis sententiam suffragia quæ sunt in Ecclesia a fidelibus prosunt animabus existentibus in Purgatorio, vel quo ad totalem

totalem liberationem a poenitentia quas ibi patiuntur, ut 2. Machabeorum. 12. ibi, ut a peccatis soluantur, & in capitulo. animæ defunctorum. 13.q.2.vel quo ad abbreviationem poenitentia sensus extensius & intensius, quod est probatius, ut scribit Guilielmus de Robione in 4. dist. 45.q.3.& rationale videtur & pium credere, q[uod] in Purgatorio existentes statim sentiat aliquod beneficium, & remedium propter orationum suæ fragia; & alia bona pro eis facta a uiatoribus in hoc mundo, quod probatur per dictum Augustini supra allegatum, ibi, ut tollerabilior sit earum damnatio, nam tollerabilius dicitur onus quando aliquid de eo diminuitur, ut patet ad sensum, quia ergo sentiunt iuuamen, bene sequitur quod sunt certæ de sua salute, quia in inferno nulla talis est danda alleviatio è pro veniali peccato adiuncto peccato mortali, pro ut tenent. S. Tho. Petrus de Palu. Durandus in 4.di.21. quos sequitur Card. de Turre Crema: in c. qualis. art. 5. 25. dist. quia in inferno nulla est redemptio. Scotus tamen aduersatur, ut refert Gabriel in 4.di. 16.q. 5. Addebam ad prædicta concessionem indulgentiarum temporalium quæ Ecclesia facit, quæ profunt ad remissionem partis poeniarum, vel. 40. dierum, vel anni, prout concessio sonat, ut in c. cum ex eo. & in c. nostro. de poenitentiis. & remissio. & dicit Dyon. c. 7. de coelesti. Hiera. in diuinis sacerdos orans pro mortuis pro illis orat qui sancte uixerunt & tamen aliquas maculas habuerunt ex infirmitate humana contractas, & tales in purgatorio detinentur, & plura scribit de his Grego. in 4. dialogorum & plura scribuntur per Abbatem in cap. cum Martæ. colum. pe. de celebra. missa. & alij ante eum, & sic concludebam per multa, animas existentes in purgatorio certas esse de sua salute, cum quotidie fiant in Ecclesia suffragia pro eis, per quæ aliquam alleviationem poeniarum quotidie sentiunt. Præfertim hæc vera sunt, q[uod] multi Doctores sentiunt q[uod] Angeli boni dedituunt animas ipsas ad locum poeniarum, scilicet purgatorij, ut in d.c. qualis. art. 4. Sed quia hunc articulum de certitudine salutis animarum in purgatorio existentiū late discutit D. Card. de Vio in questionibus suis. q. 15. incipien, utrum animæ omnino habeantur in canone, ut dicit Hiero. in prologo galeato, tamen ab Ecclesia inter diuinorum uoluminum annotantur historias, ut idem testatur in secundo prologo super libris Machabeorum. & Raba. ibi in suo primo prologo. & in c. sancta Romiana Ecclesia. 15. dist. permittitur legi in Ecclesia liber Machabeorum, firmat Augustinus in 18. de ciuitate Dei. capit. 36. inquiens, sed & in alijs inuenitur in quibus sunt & Machabeorum libri, quos non Iudæi, sed Ecclesia pro canonice habet, propter quod ritudinem martium passiones uchementes atque mirabiles. qui antequam Christus

Christus uenisset in carnem, usque ad mortem pro Dei lege certauerunt, & mala grauislma atque horribilia pertulerunt. & Augu. in lib. de cura pro mortuis agenda. citat ad hoc illum locum, inquiens, poterat iuquisitioni meæ sufficere mea breuis ista responsio, sed quia alia mouent quibus respondendum existimo, parumper attende, in Machabeorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Rursus quoque in sermo. 14. ad hæremitas. defunctis (inquit) cum omni Indulgētia misereri & subuenire studeamus, attendentes & quid Iudas Machabeus fecerit, dixit enim quod sancta & salubris cogitatio est pro defunctis exorare ut a peccatis soluantur. Ex quibus certum est purgatorium esse post hanc uitam, quod fuit comprobatum auctoritate sacrae scripturae, sanctorum doctorum, & determinatione Ecclesiae, & est hæresis damnata sentire contrariū, quā græci in dicto Florentino concilio abiuraverunt, & eam luterani iam sponitam excitant, ut inde sacrificium sanctissimi sacramenti Eucharistiae, & opera charitatis tollantur ab Ecclesia, memoriaque animarum pereat, & suffragia, & præces uniuersitatis Ecclesiae sponiantur. Et horum hæreticorum Agareni crucis Christianæ hostes sunt iudices, nam & hi purgatorium ponunt, dicit enim Machometus in alchorano suo in suo decimo articulo, crede quod homines transibunt per purgatorium, & dicunt quod animæ defunctorum solum in duobus iuuantur, oratione & elemosina. Sed Beatus Gregorius dicit quatuor modis solui animas defunctorum, scilicet, oblationibus sacerdotum, orationibus sanctorum, carorum elemosinis, aut ieiunio cognatorum, ut in c. animæ defunctorum. 13. q. 2. & plura circa hunc articulum de purgatorio scribuntur in lib. de cathalogo hæreticorum. Et in loco purgatorijs (ut Thomas de Argenti. lib. 4. dist. 45. scribit) est simul sensus peccata & damni, utraque tamen temporalis & ad hunc locum descendunt animæ illorum qui in peccato ueniali ab hac vita decedunt, uel qui de suis peccatis mortalibus uere contriti fuerint, non tamen satisfecerunt. Et dicit Ricardus de Media villa in 4. dist. 2. 1. art. 1. q. 3. quod animæ defunctorum de lege communi purgantur in loco ad hoc deputato, scilicet ex aliquibus causis specialibus aliquæ alibi purgentur, ut uiuentibus aliquid nuncient, uel ut suffragia pro se impetrant, & ut patiendo ubi peccauerunt Dei iustitiæ aliquibus sensibilibus manifestent, Vgo. tamen de sancto victore libr. 2 de sacramentis parte. xv. capitulo. 7. huic opinioni refragatur negans aliquem locum esse determinatum purgationi animarum, sed esse probabilius affirmans, ut in his potissimum locis singulæ poenas sustinere credantur in quibus culpam commiserint, sicut multis saepe documentis dicit esse probatum. Sed sententia contraria communior uidetur, & de Paschasio Card. scribit Gregor. in 4. dialogorum qui

qui in termis.i.balneis Romæ pœnas purgatorij patiebatur,& plura alia
 traduntur de Purgatorio per Petrum de Palude.in 4.dist.21.q.1.art.1.&
 S.Bona.in eo.lib.dist.20.art.j.q.2.& in confutatorio assertionis lutheræ
 62 næ, ubi poterūt uideri.Et quæ superius dixerim latinos asseruisse purga-
 torium esse post hanc uitam,in quo animæ decedentes in gratia pro pec-
 catis tum uenialibus, cum mortalibus, quorum pœnitentiam sufficientē
 non egerint in hac uita mortali, torquentur , græcos uero negantes esse
 purgatorij locum , sed solum duos animarum status ponentes infernum
 scilicet & Paradisum, nihilo minus tamen hanc materiā lōge perspicatius
 examinans,inuenio græcos non negasse purgatorium simpliciter , quin-
 immo ipsum esse confitentur,data solum in hoc differentia inter ipsos &
 latinos, quia latini asserunt in purgatorio esse ignem quo animæ torquē-
 tur,græci uero negant ignem purgatorij, sed locum tantum opacum ob-
 scurum,& tenebrosum sine igne esse contendunt, prout latius scriptū re-
 perio in lib.2.conciliorum generalium fo.756.c. incipiente.nos ignem
 patres amplissimi &c. in quo ponitur disputatio habita inter latinos ex
 una & græcos ex altera parte ubi poteris uidere, quia super hoc errore &
 aliis generale concilium fuit congregatum,& per illud decisum & deter-
 minatum,& hæc de hac quæstione sufficere uidentur,& hoc ultimum es-
 se uidetur contra ea quæ scribit Archiepiscopus Floren.in loco supra al-
 63 legato. Verum † quia supra tractatum fuit de blasphemantibus Deum &
 gloriōsam uirginem Mariam Deique genitricem , & posset dubitari an
 ad Inquisitores hereticæ prauitatis spectet punitio huius criminis,ad tol-
 lendum hanc hæfitationem ultra prædicta,dico q̄ ad inquisitores spectat
 procedere contra illos blasphemos de quibus dictum est, & hoc tenuit Ma-
 thæus de afflictis in constitutione Regni Sicilie. incipien. inconsutilem.
 de hæreti.col.12. licet non consideret ea quæ dixi distinguendo inter blas-
 femiam hereticalem & non hereticalem, posset tamen ex eius mente ar-
 gui dum allegat.c. qui in Ecclesia.24.q.3.quod loquitur in cīs qui hære-
 sim sentiebant. Et quāmis ibi subiçiat dicens se prædicta intelligere si
 sint moniti,q̄ tunc ut hæretici iudicantur, per d.c. quoniam in Ecclesia.
 non tamen ex hoc negat ad inquisitores spectare illorum punitionē , sed
 dicit illos non censendos hæreticos nisi prius sint moniti , quia si moniti
 contumaciter perseverant, ut hæretici sunt censendi , & ideo dicit Card.
 de Turre Crema,per illum tex. q̄ duo requirunt,ut quis sit hæreticus cen-
 sendus.Primum ut sapiat errorem contra fidem.Se cundum, q̄ obstina-
 te defendat errorem emendare nolens , quo casu ut hæretici pertinaces
 iudici seculari traduntur puniendi.tuxta tex.in c.ad abolendam. §.præser-
 tim.de hæreti.si uero yellent se emendare non sunt per hoc tales liberan-
 di uti

di uti immunes a culpa, & pœna, sed puniendi, si contraxerunt hæresim reducuntur ad grænum. S. Ecclesiæ cum abiuratione & absolutione a sententia excommunicationis, ut in c. ut officium. §. j. de hæreti. lib. 6. & damnantur ad carcres perpetuos. iuxta not. in c. penulti. §. f. de hæret. si uero non hæretici fuerint sed suspecti, tunc arbitrio iudicantis puniuntur, c. Accusatus. de hær. lib. 6. iuncto. c. literas. de præsumptio. sufficit ergo q[uod] blasfemia habeat in se hæresim explicitam uel implicitam, ut de illa inquisitores cognoscant, ut probatur in d. c. Accusatus. §. sane. Lapus, & Card. in cle. j. §. sane. de usuris, & Gundissaluu de Villa Diego in tracta. de hæret. q. j. ubi tractat quando ex ioco uel cù ira aut seriose proferuntur heæ blasphemæ. And. de Ilernia in § gazaros, in titu. de statu. contra liber. Eccle. & Episcopus Squilacen. in tract. de fide catho. c. 16. cōcludit ad Inquisitores spectare huius criminis punitionem quando blasfemia continet in se hæresim, antiquitus vero in lege veteri lapidabantur blasfemi, ut Leui. 24. procedere enim possunt inquisitores non solū contra hæreticos, sed et contra suspectos, ut in d. c. vt officiū. in prin. de hære. lib. 6. Ad hanc rursus materiā blasphemorū plura scribit Matthæ. de afflīct. in constitutione d[omi]ni Regni, incip. Blasfemantibus, de blasfema. Deum, circa q[uod] aliqua occurruunt mihi dicenda quæ reseruo in d. c. Accusatus. in princip. blasphemо blasfemas, pen. producta græcū verbū est & significat execro, maledico. & uerbis calumnior. ac dignitati, honoriq[ue] alterius derogo. in de blasfemia maledicentia est, ut dicit Calepinus in suo dictionario in uerbo blasphemо, & dicitur apud catholiconē, q[uod] proprie & stricte loquendo blasphemare est Deo iniuriam irrogare, & ad prædicta faciunt quæ dicam infra. q. 36.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitores an procedant contra habentes plures uxores eodem tempore, primo arguit quod non.
- 2 Negotium fidei quod est multum priuilegiatum per accusationes alias impediri non debet.
- 3 Lex extenditur ob rationem generalem.
- 4 Non omnes articuli sunt comprehensi in iure, ideo procedendum est de similibus ad similia.
- 5 Fauores debent extendi et odia restringi.
- 6 Rustici et idiotæ excusantur ab hæresi.
- 7 Laycis sufficit implicite credere quæ sunt fidei.
- 8 Binas nuptias contrahentem Episcopus potest punire de honestando illa.
Contrahentes

- 9 *Contrahentes binas nuptias eodem tempore uidetur quod index laycus puniat.*
- 10 *Binas nuptias contrahendo non consideratur an ualeat secundum matrimonium.*
- 11 *Matrimonio non ualente ob impedimentum canonicum secundo contrahens non incurrit pœnam binarum nuptiarum.*
- 12 *Iudicem secularem posse punire binas nuptias contrahentes argumentatur.*
- 13 *Inquisitores non uidentur posse cognoscere de contrahentibus binas nuptias eodem tempore, & ibi quis deliquit plus, qui contraxit clam, aut palam.*
- 14 *Inquisitores possunt punire contrahentes binas nuptias.*
- 15 *Vxores habere plures eodem tempore est contra legem naturalem, secus si successione.*
- 16 *Lex naturalis quæ sit quæ impedit unum habere plures uxores.*
- 17 *Matrimonij fines quales sint.*
- 18 *Pax non potest esse facile ubi uni viro plures uxores iunguntur.*
- 19 *Pluralitas uxorum an sit contra perfectionem matrimonij, prout est in remedium.*
- 20 *Pacis perturbatio inter plures uxores prouenit ex lege naturali, non per accidens, contra Durandum.*
- 21 *Authoritas Genesis. 2.c. faciamus adiutorium simile sibi, quomodo intelligatur.*
- 22 *Philosophi antiqui in multis errauerunt contra legem naturalem.*
- 23 *Sodomie peccatum quam graue sit pluribus authoritatibus & rationibus ostenditur.*
- 24 *In re naturali primo bigamia est prohibita, contra omnes.*
- 25 *Bigamia fuit dispensata a Deo tam in lege naturæ quam in l. scripturæ.*
- 26 *Ruelatio de qua in c. gaudemus. de diuortiis, quod antiqui possent bigamiam contrahere, quomodo intelligatur.*
- 27 *Consensus primæ uxoris requirebatur, ad hoc ut posset habere plures uxores.*
- 28 *Causæ dispensationis quæ sint ut antiqui patres possent plures uxores ducere.*
- 29 *Bigamia ex causa posset concedi secundum Scotum.*
- 30 *Bigamia usque ad quod tempus fuit permissa.*
- 31 *Augustini authoritas contradicit. c. gaudemus, nec inuenitur solutio.*
- 32 *Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores.*
- 33 *Consensus primæ uxoris non requirebatur quando aliquis uolebat ducere alias uxores, secundum aliquos, & respondet contrariis.*

- 34 *Bigamia prohibita est utroque iure.*
 35 *Papa non potest dispensare, ut quis habeat duas uxores ex quacunque causa.*
 36 *Papa non potest dissoluere matrimonium consumatum.*
 37 *Papa dispensare potest circa matrimonium non consumatum.*
 38 *Sicut Papa ex eo quod Papa non potest miracula facere quod est supra naturam, sic non potest pluralitatem uxorum permittere, & in ea dispensare.*
 39 *Papa potest dispensare circa uotum continentiae solemne, & quod matrimonium duret ad tempus.*
 40 *Papa quare dispensat circa uotum solemne non autem circa matrimonium.*
 41 *Papa ex causa potest dispensare quod existens in sacris posuit matrimonium contrahere.*
 42 *Papa potest dispensare cum religioso ut contrahat matrimonium.*
 43 *Intellectus ad c. ad monasterium de sua regu.*
 44 *Verbum, potest, non semper precedente negativa priuat potentiam.*
 45 *Voti solemnitas est de iure positio.*
 46 *Voti solemnis dispensatio potest fieri propter maius bonum.*
 47 *Papa quod posuit ex causa contra ius diuinum dispensare quomodo intelligitur.*
 48 *Concubinatus nonquam fuit licitus etiam antiquis patribus, & ille mulieres quas concubinas vocabant, erant uxores legitime.*
 49 *Uxores plures habentes eodem tempore possunt ab inquisitore puniri.*
 50 *Sentire male de sacramentis Ecclesiae quis dicatur.*
 51 *Tacitum & expressum habent in se differenciam.*
 52 *Sentiens male de sacramentis Ecclesiae, ut incurrat heresim, quid debeat dicere.*
 53 *Verbum hereticale non facit quem hereticum si non adgit pertinacia.*
 54 *Uxores plures dicens eodem tempore non est hereticus, nisi defendat, idem in religioso.*
 55 *Uxores plures ducere eodem tempore an sit factum hereticale.*
 56 *Uxores plures habere eodem tempore est ritus agarenorum.*
 57 *Secta iudeorum an sit peior quam secta agarenorum.*
 58 *Hereticum non minus est transitus seu redditus ad sectam agarenorum quam transitus ad sectam iudeorum.*
 59 *Capi. contra Christianos. de haere. lib. 6. habet locum in transiuntibus uel rediuentes ad ritus paganorum, sicut iudeorum.*
 60 *Uxores plures habens, si non constat de eius mente, suspectus est de heresi.*

suspectus

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

- 61 *Suspectus est de hæresi qui recedit a communi uita fidelium, & abiurat, & inquisitor procedit contra hos suspectos.*
- 62 *Inquisitor & Episcopus debent seruare cle. multorum.*
- 63 *Episcopi non habentes carceres ordinarios prout disponit. §. sanc. cle. multorum. an possint procedere contra hæreticos.*
- 64 *Inquisitores possunt procedere contra habentes plures uxores.*
- 65 *Contrahere binas nuptias non solū sapit hæresim, sed est factū hæreticale.*
- 66 *Matrimonij contractus cum pluribus ad minus sapit hæresim manifestam.*
- 67 *Qua dicantur sapere hæresim manifestam.*
- 68 *Angelus de Clauasio reprehenditur super intellectu. §. sanc c. Accusatus. de hære. lib. 6.*
- 69 *Intentio accusati ualde inquirenda est qua de causa contraxerit secundas nuptias.*
- 70 *Inno. dictum excusantis idiotas ab hæresi quomodo intelligatur.*
- 71 *Ignorare non licet etiam minoribus iura naturalia, nec sacramenta.*
- 72 *Ignorantia iuris dubij & equiparatur ignorantie facti alieni.*
- 73 *Crimen hæresis cum sit Ecclesiasticum ad inquisitores pertinet punitio.*
- 74 *Crimina aliquam mixti fori essent nisi qualitas aliqua impediret.*
- 75 *Papa & Iudices Ecclesiastici procedere possunt contra peccantes contra naturam, etiam si sint infideles.*
- 76 *Crimen contrahentis binas nuptias est mixti fori. s. secularis & ecclesiastici, si tamen non est suspectus de hæresi.*
- 77 *Palam uel clam quando dicatur aliquid fieri.*
- 78 *Clam quando dicatur aliquid fieri.*
- 79 *Palam uel clam peccare quid sit egrauius.*
- 80 *Dolus & error quomodo diffiniuntur & differunt inter se, & quid de fraude.*
- 81 *Nuptias contrahens cum pluribus uiuentibus palam an uideatur errare.*
- 82 *Iacobi Butriga. consequentia sustentari potest ex duplice presumptione.*
- 83 *Delinquere in dubio quis non presumitur.*
- 84 *Error in eo qui contrahit binas nuptias simul potest duplicitate considerari, facti. s. & iuris.*
- 85 *Error facti alicuius uel proprij an totaliter excusat.*
- 86 *Comparativum & superlativum aliquando retinent propriam naturam, aliquando non.*
- 87 *Errans etiam in facto non excusat a pena omnino.*
- 88 *Condicio persona cum qua contrahimus est inuestiganda.*
- 89 *Scientia distinguitur inter gradus iure naturali prohibitos & positivo ad ostensionem erroris.*

90. Vxores plures tenens eodem tempore punitur ab Inquisitore ut suspe-
ctus de fide.

91. Palam delinquens grauius punitur quam clam.

VIGESIMA TERTIA QVAESTIO.

1. **N**igesimo Tertio † Quæro, An Inquisitores hæreticæ prauitatis authoritate apostolica deputati possint procedere contra illos qui binas vel plures nuptias cum mulieribus simul viuentibus contraxerunt. & idem de mulieribus quæ duos vel plures uiros superstites habent, & prima facie uidetur dicendum q̄ Inquisitores id non possint, nam cum huiusmodi contractus plurimum nuptiarum non sapiat hæresim manifeste, quod patet quia exempla quæ ponunt Doctores de aëribus sapientibus hæresim manifeste non conueniunt huic contractui, puta quia in eo non emituntur nephariæ præces circa aras idolorum, nec dæmones consuluntur eorum responsa suscipiendo, nec associantur hæretici ad sortes exercendas, nec aliquod nepharium committitur cum corpore uel sanguine Christi, nec pueri reaptizantur, nec similia perpetrantur, vt dicit glo. in ca. Accusatus. §. sane, de hæreti. lib. 6. & ibi Docto. sequntur, & Domi. de sancto Geminiano pulchre hæc exponit in consl. 54. quidam sacerdos, merito uidetur dicendum, q̄ de his inquisitores non se debant iutromittere, nec punire hos contrahentes, sed eos debent relinquere suis iudicibus puniendos, Ne

2. † negotium fidei quod est multum priuilegiatum per occupationes alias impediatur, neque per eas offendiculum negotio fidei præparetur, ut est tex. in dictis. §. sane, & §. de quæstionibus, eo. cap. Accusatus. Et licet dicti. §§. loquantur de sortilegijs, diuinationibus, & quæstionibus usuraru, & non de contrahentibus plures nuptias simul uiuentium uxorum, tamen ratio illa sive causa quæ ibi ponitur, ne per alias occupationes negotium fidei impediatur, videtur militare in proposito, quia dum Inquisitores occupantur inquirendo contra huiusmodi contrahentes distrahuntur a prosequitione negotij contra hæreticos, inde dicitur, pluribus intentus minor est ad singula sensus, ut dicit gloss. in d. §. de quæstionibus, Bald. in l. j. C. de senten. ex peri. recita. glo. in cap. diversis fallacijs, de cleri. coniug. Facit † quia ubi cunque ratio scripta in l. militat in alio casu quæm in scripto, dispositio legis ad casum nō scriptum extenditur. tex. cū glo. in l. illud. ff. ad leg. aquil. & tacite cautu habeatur pro expresso ubi eadem est rō, vt dicit Bald. in l. his solis. per illū tex. C. de reuo. do. & ubi est eadē utilitas, idē, ius est. l. j. §. hoc editū, ubi Bar.

- not. ff. quod met. cau. & dicebat Oldra. in d. l. illud, ut ibi referunt Bal. & Flo. q̄ casus quos continet paritas æquitatis, & idem p̄tis rationis non sunt quo ad iuris dispositionem separandi, inde dicebat Barto. in l. metum. §. animaduertendum. ff. quod met. cau. quōd quando ratio ponitur indeterminate comprehendit omnem determinationem, quæ ad eam potest adaptari, nam uerba legis sunt corpus & superficies legis, ratio uero seu mens est ipsa anima legis, sicut ergo anima potius debet attendi, quia præstantior & præciosior corpore. l. fina. C. de factosan. Eccle. cap. Mathæus, de simo. cap. cum infirmitas, de pœnitent. & remissio. sic potius ratio & mens sunt attendendæ & seruandæ. l. scire leges. ff. de legi. cap. fina. de reg. iuris libr. 6. cap. Marcion. j. quæst. 7. ut late scribit. Socyn. in consi. xxxj. circa prædictam consultationem. colum. 2. libr. 1. unde illa ratione impedimenti attenta quæ in dictis. §§. scribitur, dicendum uidetur, quōd inquisitores non possunt se intromittere de dicto contractu plurium nuptiarum. Et † sic quamvis in dictis. §§. non fiat mentio nisi de diuinationibus, sortilegijs, & quæstionibus usurarum, & ex quo non conueniunt uerba non debeat conuenire iuris dispositio. ut. l. 4. §. tertiens. ff. de damno infecto. cap. indemnitatibus, de electio. libr. 6. cum alijs, ut scribit Decius in cap. nullus, de electio. Tamen ex dicta indemnitate rationis videtur facienda illa extensio, ut est dictum, cum non omnes articuli sint comprehensi in iure. Sed procedendum sit de similibus ad similia. l. non possunt. ff. de legibus. late traditur a Modernioribus in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbis. obliga. Abbas in cap. quemadmodum de iuricurant. Accedit † quia cum dict. §. sanè, fauceat iurisdictioni ordinariæ, uidetur extendendus ad alios casus non sapientes hæresim manifeste. facit cap. P. & G. de offici. delega. & plura quæ traduntur in l. quidam. ff. de lib. & posthu. quia fauores debent extendi, & odia restringi, ut ibi. cap. odia. de regu. iur. libr. 6. vj. Secundo † facit, quia plerumque. Immo à communiter accidentibus huiusmodi contractus solent fieri a rusticis, & ab hominibus idiotis, & fere bestialibus, qui credunt hoc ipsis licetn esse, & Ecclesiam sic tenere, & hij propter eorum rusticitatem excusantur ab hæresi, ut dicit Innocen. in cap. firmiter, de sum. Trini. quoniam ut referrunt Bald. & Moderni. in Rubric. C. eod. titu. tales non sunt dicendi, nec censendi hæretici, ex quo animo pertinaci suum errorem non defenderent, sed Ecclesiæ se summitterent. cap. dicit. Apostolus. in verbo, pertinaci. 24. quæst. 4. gloss. in cap. hæc est fides. in uerbo emendari. 24. quæst. prima. l. 2. in uerbo leui argumento. C. de hæreti. & inquit Bal. in d. rubri. quōd hoc maxime facit ad defendendum rusticos & idiotas

& idiotas personas, quæ s̄epe impetuntur de hæresi ab inquisitoribus,
& refert Alberi. de Rosate in 4. parte statutorum. quæst. xxxij. incip.
Item quærit ipse Gandinus. se ita obseruasse in curia Romana dum de-
fenderet quosdam Mediolanenses de hæresi, sequitur Bartho. Cepolla
in cautela. clv. incipien. bonum & utile, & illud dictum Innocen. se-
quuntur Bald. Anto. de Butrio, Cardi. Abbas & alij in iubri. de sum-
ma Trinita. Felyn. in cap. j. de hæreti. Ioan. de Ana. in cap. firmissi-
me. eod. titu. Cardin. in clemen. 1. §. fin. quæst. 2. in fi. de usutis. idem
in clement. 1. §. porro. de summa Trinita. & idei in effectu dicit san-
ctus Thom. in 4. quem refert Palatius rube. in allegatione sua in cau-
sa hæresis. colum. v.

7 Pro † quibus facit, quia sufficit laicis implici-
te credere quod credit. S. mater Ecclesia. glossa. in ca. cum Christus. de
hæreti. Abbas in cap. 1. eod. titu. vnde quamuis iste contrahens has nu-
ptias dicat sibi fuisse licitum sic contrahere, ex quo non ad iungit per-
tinatiā, sed credit quod Ecclesia credit, non est reputandus hæreticus, &
sic uidetur, quod ad Inquisitores non spectat cognitio huius criminis,
quin immo dicebat Saly. in l. eum qui duas. C. de adulter. quòd mulier
sciens factum, & ignorans ius credens sibi licere cum habente uxorem
contrahere, excusat, ut ibi dicit gloſ. & in l. Auunculo. ff. de conditio-

8 sine causa. Tertio † accedat, quod dicit Abbas in cap. cum haberet,
de eo qui duxit eam quam poll. per adulter. quòd Ecclesiasticus iudex
potest punire contrahentem binas nuptias, si est uit abscisis pannis an-
te & retro, & si est mulier crinibus incisis ad maiorem infamiam. iux-
ta gloss. in cap. Benedicta. xxxij. quæst. 1. & hoc modo possunt deho-
nestari, unde in quibusdam locis mittantur, uel scalantur, aut alia igno-
minia eis irrogatur, sicut Ecclesia consuevit diuinatoribus ignominia
irrogare publicam. in ca. Episcopi. xxvj. quæst. j. ut scribit Ludo. Ro-
ma. in suo singulari. Dxxxj. tu scis quæ pœna. pœnam autem diuina-
torum tradit Ludo. Roma, in singu. Dclx. Tu scis quòd isti diuinato-
res. Vnde cum Abbas loquatur de iudice Ecclesiastico. intelligendus
est iudex ordinarius, non delegatus. cap. si iudex laicus, de senten. ex-
com. & sic inquisitores non comprehendit, cum ipsi delegati sint. cap.
ne aliqui, de hæreti. libr. 6. & uerba debent intelligi in potiori significa-
tu. l. 1. qui in perpetuum. ff. si ager. uecti. uel emphi. pet. & dicens de
uno de alio negat. l. prætor. ff. de iudi. cap. nonne. de præsump.

9 Quarto † facit, quòd punitio dictorum contrahentium ad iudicem secula-
rem spectare uidetur non ad iudices Ecclesiasticos, per textum. in l. cum
qui duas. C. de adulter. ubi dicitur tales contrahentes teneri pœna infa-
miz & stupri, quæ est in viris honestæ uitæ pœna dimidiaz partis bono-

rum, humiliores coheretione corporis & relegatione. §. item lex Iulia.
 10 institutio.de public. iudi. Nec † ad hoc uenit in consideratione an ua-
 leat secundum matrimonium uel non ualeat, quia certum est non ualere
 stante primo, ut in d. cap. cum haberet, & ita non consideratur iuris esse
 etus, sed animi destinatio cum facto extrinsecus sequo, ut dicitur in d.
 l. cum qui, ut non obstat.l. cogitationis. ff. de poenis, non enim punitur
 poena mortis sic contrahens, nam uxoratus accedens ad solutam non
 committit adulterium, ut dicit glo. in d.l. eum qui duas, sed stuprum, cu-
 ius poena non est capititis, ut ibi dicit dicta gloss. & ibi Saly. quem se-
 quitur Ange. de Areti. in tract. maleficiorum in uerbo che me hai adultera-
 to. colum. 7. uers. & aduertas, idem dicit Saly. in l. 2. C. de incest. nupt.
 quamuis Ludo. Roma, in dicto singu. Dxxxj. dicat poenam capititis sta-
 tutam. per. d.l. cum qui, quod ibi nullatenus probatur. De iure uero ca-
 nonico non reperitur poena sancta in muliere paciente stuprum, secus
 in uiro si uirginem cognoverit, ut in cap. j. de adulter. scribit Saly. in d.
 l. eum qui duas, que habet locum sive essent sponsæ, ut. l. j. ff. de infamia. sive una esset uxor altera uero sponsa, ut in d.l. cum qui, dummodo
 11 secuta fuerit copula carnalis cum utraque. Si † uero primum matri-
 monium fuerit illicitum, quia consanguinea uel affinis in gradibus pro-
 hibitis, secundum uero licitum, non punitur ut contrahens binas nup-
 tias, ut super utroque concludit Bal. in consi. 118. uerba matrimonij. li. j.
 12 Et † adeo uidetur pertinere ad iudicem secularem huius punitio crimi-
 nis, quod si incideret quaestio de matrimonio, & alias, ut quaestio spiri-
 tualis spectaret ad iudicem Ecclesiasticum. cap. tuam, de ordi. cogni. ca-
 lator. qui fillij sint legitimi. nihilominus iudex secularis posset recipere &
 inducere probationes super matrimonio, ut tenet. Bal. in l. quotiens. C.
 de indicijs. Petrus de Ancha. in clem. dispendiosam. de indicijs. quia illa
 capitula loquuntur quando ageretur civiliter, secus si criminaliter, quia
 sicut in criminali punitio spectat ad secularem, ita & cognitio. cap. 3.
 de rapto. ut refert Ange. de Areti. in d. tracta. in dicto uerbo. uersicu-
 quid in casu, inde dicebat. Pau. de Castro. in l. Titia. ff. solut. matrim.
 quod ubi poena sanguinis ingeritur, causa matrimonialis uentilatur
 coram layco, & sic concludendum uidetur punitiones binas nuptias contra-
 13 hentis ad iudicem secularem spectare. Habes, † vltimo, quod non vide-
 tur iste casus aliquo modo spectare ad Inquisidores, cum contrahens
 non uideatur de fide male sentire, aut enim iste contrahit clam, aut pa-
 lam, si clam, presumitur in dolo, non autem in errore, & sic non presumi-
 tur haereticus, quia haereticus non est sine errore, quia haeresis est do-
 gma falsum, ut in cap. haeresis. 24. quaest. 3. vt concludit Iacob. Butr.
 & alii

& alij post cū in l. nemo. C. de summa Trin. si palā. tunc excluditur delictum non aut includitur, vt dicit Bal. in d.l. neino. vbi subdit hunc non esse hæreticū, si aliud non est in causa, hoc est nisi velit errorē suū defendere pertinaciter, allegādo, q̄ sibi fuit licitū quod fecit, omnis aut paratus corrigi non est hæreticus. c. dānamus. in si. de summa Trin. Arch. in c. qui cunq; de hærc. lib. 6. c. hæc est fides. 24. q. j. facit, quia qui palā facit actū sibi prohibitū non videtur esse iu dolo, sed in bona fide. l. cum ipse. C. de contrah. empt. & est tex. notabilis in l. si. ff. de ritu nupt. vbi contrahens palā cum consanguinea mitiori pœna punitur quā qui clam, si ergo qui clam contrahit non videtur male sentire de fide, vt est dictū, & qui magis puritur, ut in proxima. l. si. multo minus qui palā, qui minus deliquit, & ualet argumentū a maiori ad minus negatiue. l. relegatorū. s. potest. ff. de interdictis & relega. l. qui indignus. si. de sena. Decius scribit in l. non debet cum. ff. de regu. iur. Alberi. de Rosate in l. j. C. de nego. gestis. Bal. in l. conuenticulam. C. de Epis. & cleri.

HIS TAMEN NON obstantibus, suffragio diuino repetito, contrariū est uerius, q̄ punitio ḥentis binas nuptias uel plures uxorū simul uiuentū ad inquisidores spectat, sicut cæteræ causæ hæreticales. Et in primis præmittendū est, q̄ nunq̄ etiā in lege naturæ uni viro licuit simul habere plures uxores, nec de consensu uxoris, nec pp sterilitatem, nisi ex dispensatione diuina, & hæc est cōis opinio, vt dicit Petrus de Palude in 4. dist. 33. q. j. conclusione. 2, & huius dicti prima particula probatur in c. gaudemus. s. quia uero. de diuortiis, ubi dicit tex. nec ulli unq̄ licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum, q̄ mos quandoque interdum ēt fas censemur, per quē. s. morem sicut Iacob a mendatio, Israelitæ a furto, & Sanson ab homicidio. sic & Patriarchæ, & alij iusti viri (qui plures leguntur simul habuisse uxores) ab adulterio excusantur, & hoc probatur ibi triplici authoritate sacræ scripturæ, nā legitur Gene. 2. quod cū Deus immississet soporē in Adā, & obdormisset, tulit unā de costis eius, & repleuit carnem pro ea, & ex illa formauit Euā primā mulierē, tulit enim unā de costis non plures, ad def. gnādum q̄ debet esse unus unius, & fuit costa, non caput, nec pes, ut uideretur nō domina, nō serua, sed collateralis. i. sociā. c. nec illud. 33. q. 5. & ideo lex ciuilis appellat eā sociā diuinā & humanā domus. l. aduersus. C. de crimin. expilatæ hæredi. Itē in eadē scriptura Gene. 2. dicitur, quamobrē relinquet homo patrē & matrē & adhæredit uxori suæ, non dixit in plurali, uxoribus, sed in singulari, uxori, ad designandū q̄ unus debet adhædere uni uxori, & non pluribus, & una uxor uni viro, & non pluribus, ut in d.c. gaudemus. Itē & erūt duo in carne una, sunt enim vir & uxor, una caro

ARNAL. ALBER. E PIS. PACT. QVAE ST.

idest ad unam carnem procreandam coniuncti. cap. debitum. de biga. in princip. Cardi. Alex. in c.j. de coniugio leproorum. ca. Martinus , de cognita. spirituali, sed quia utrumque istorum habent fornicatores, dicendum est secundum Vgo. Cardi. in carne vna, idest uterque habebit potestatem corporis alterius. i. Corin. 7. mulier non habet potestatem corporis sui, sed uir, similiter & uir non habet potestatem corporis sui, sed mulier , & copulatione coniugij uiri atque mulieris unum corpus efficitur , & sic non potest pro parte esse unius, & pro parte alterius uxoris. in c. ex parte. 2. de conuersione coniugatorum. Et notandum est , quod tex. dicti. cap. gaudemus dicit , ab initio una &c. ubi dicunt Hostien. & Ioan. Andre. ab initio. s. creationis humanæ, cum qua ius naturale, & naturalis cepit ratio. ca. j. distin. 5.& sic a iure naturali est indictum , ut unus uir uni uxori 15 adhæreat, & non pluribus simul. Propterea † dicebat Magister sententiæ in 4. distin. 33 .ca. 3. q[uod] ueniente plenitudine temporis , quo Christi gratia ubique est dilatata, reducta est lex nuptiarum ad priorem honestioremque institutionem, ut unus uni in figura Christi coniungatur , & est conclusio. S. Bona. in d. distin. q. 2. quod contra legem naturalem est quod quis plures simul habeat uxores, unde Lamech qui duas habuit contra morem & naturam , adulterium commisit, ut Genesi. 4. & ibi glo. interlinearis, & Doctores, & Vgo Cardi. ibi inquit, habuit duas uxores Lamech insimul contra præceptum domini, uel contra ius naturale, quod dicat q[uod] unus unius sit uir, & una unius sit uxor, q[uod] in idem incidit, & idem concludit Ioan. de Bassolis. in 4. in d. distin: q. unica, dicens, q[uod] nec modo nec alias est uel fuit bigamia licita, nisi ex dispensatione diuina, & in casu necessitatis, quam ibi ponit , & intellige bigamiam quando quis haberet plures vxores insimul, non autem quando successive, ut ibi declarant omnes doctores in euidentialibus quæstionis de qua agitur. nam bigamia secundo modo capitalicita est. Pau. j. ad Corin. 7. dicens, si dormierit uir, cu[m] vult, nubat mulier in domino, & assertio contraria fuit hæresis Tertulliani. c. iste. 32. q. 4. & ad hoc dicit. S. Tho. in 4. dist. 33. q. j. arti. j. q[uod] de iure naturali homini in sua institutione humanæ naturæ indictum est , quod sit una unius, ut Gene. 2. erunt duo in carne una . & obligatio facta secundæ uxori esset impossibilis , quia quod unius datum est alteri dari non potest, nam homo contrahens cum una uxore sui corporis potestatem ei tradidit , ut necesse sit reddere debitum cum petierit , & contra legem naturæ est, si postea alteri potestatem sui corporis tradat , quia non posset simul utrique reddere debitum, si simul peterent, & pro hoc facit optimus textus in l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. posse. ubi dicitur q[uod] plures eandem rem in solidum possidere non possunt. contra naturam quippe est, ut cum ali. quid

quid ego teneam, tu quoque idem tenere uidearis, & infra, non enim magis eadem possessio apud duos esse potest quam ut tu stare uidearis in eodem loco in quo ego sto, uel in quo ego sedeo, tu sedere uidearis, ad idem est tex. in l. si ut certo. s. si duobus. uehiculum, ibi, quia non omnia uehiculi loca teneam. ff. commoda. & Matthæi. 6. nemo potest duobus dominus seruire, aut enim unum odio habebit & alterum diligit, aut unum sustinebit, & alium contemnet. Præterea de lege naturæ est quod ubi non uis alteri ne feceris, omnia quæcumque uultis, ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis. ca. ius naturale. j. dist. sed uir nullo modo ueller, q[uod] uxor alium uirum haberet, sequitur quod. ipse vir contra legem naturæ faceret, si aliam superinduceret uxorem, facit, illud, quod quisque iuris quis in alium statuit eodem iure ipse utatur, ut in l. j. ff. q[uod] quisq[ue] iuris. Præsertim hæc uera sunt, q[uod] a. vt inq[ui]t. S. Tho. q[uod] q[uod] est in desideriū naturale ē in legē uaturæ, sed zelus uiri ad vxorē & uxoris ad uirū naturalis est, quia in omnibus inuenitur. Cum ergo zelus sit amor non patiens consuetum in amato, videtur q[uod] contra legem naturæ sit, q[uod] plures vxores habeant vnum virum. Et idem dicebat Magister hystoriæ scholasticæ, ut

16 dicit Bal. in c. ex transfiniss. col. 2. de resti. spoliat. Et t[em]p[or]e intelligo legem naturæ hic, non eam quæ est communis omnibus animantibus, & sic est generis natura, ut insti. de iure naturali. in princ. & in l. j. s. ius naturale. ff. de iusti. & iure. ca. ius naturale. prima distin. & secundum hanc legem naturalem habere plures uxores non est contra legem naturæ, ut dicit Ricar. in d. distin. 33. q[uod] j. quia filiorum procreatio, & maris, & fœminæ coniunctio est de hac lege naturæ, ut in d. c. ius naturale. & pluralitas uxorū, neque totaliter tollit, neque totaliter impedit hanc filiorum procreationem, immo extendit, cum vnum vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundatis & educandis filiis ex eis natis, ut dicit. S. Tho. in d. distin. 32. & uideamus q[uod] cætera animantia individua consuetudine non utuntur, quinimo commiscent se cum pluribus fœminis, nec habent unam solam, sed plures. Loquor ergo hic de lege naturæ, quam naturalis ratio in practica obseruandâ in agibilibus constituit, & diffinit illam. S. Tho. in d. distin. dicens, lex naturalis nihil aliud est quam conceptio hominis naturaliter indicta, quæ dirigitur ad conuenienter agendum in actionibus proprijs, siue competant ex natura generis, ut generare, comedere, & huiusmodi, siue ex natura speciei, ut ratiocinari & similia, omne autem illud quod actionem inconuenientem reddit fini quem natura ex opere aliquo intendit contra legem naturæ esse dicitur, quia in homine est natura generis 17 qua est animal, & natura speciei qua est homo, ut inquit Ricar. Sic ergo matrimonium habet pro fine principali procreationem, &

educationem , & hoc est secundum legem primam naturæ communem omnibus animantibus, & sic secundum naturam generis, & habetur in 8, ethicorum, & in iuribus proxime allegatis, & de hac non loquimur, ut di xi. Habet etiam matrimonium alium finem in hominibus solum , scilicet communicationem operum, quæ sunt necessaria in uita, & secundum hoc coniuges fidem sibi ad inuicem debent, quæ est unum de bonis matrimonij. Tertium insuper finem habet matrimonium, scilicet significacionem Christi, & Ecclesiæ, & sic bonum matrimonij dicitur sacramentum, idest inseparabilitas, quia nullum diuortium patitur, ut in ca. omne itaq;. 27.q.2. unde primus finis, scilicet proles respondet matrimonio hominis in quantum est animal, secundus, scilicet communicatio operum in qua tum est homo. Tertius, scilicet significatio Christi & Ecclesiæ in quantum est fidelis, unde pluralitas uxorum non totaliter tollit neque impedit primum finem , cum unus vir sufficiat ad impregnandum plures mulieres , sed finem secundum & si totaliter non tollat , tamen multum impedit .

18 Eo † qd non facile potest esse pax in familia ubi uni viro plures uxores iunguntur, cum vir unus non possit sufficere pluribus uxoribus ad uotum, & communicatio plurium in uno officio causat litem , sicut figuli conrixantur ad inuicem, sic plures uxores, nam una suspicaretur alteram a marito plus se diligi, & certarent contra virum ad inuicem, & naturalis ratio dictat æqualem debere esse obligationem quantum ad usum corporum suorum inter virum & uxorem, ad hoc ut sit societas coniugalis ; quia ut dicit Ricar. dictat ipsa naturalis ratio, nullum debere se obligare ad aliquid quod possit esse incompossibile alij rei cui obligatur, impossibile autem est, unum virum equaliter esse obligatum pluribus mulieribus, sicut unisoli, & sic una ex iure etiam matrimoniali tenetur vir uxori petenti debitum reddere, quod obseruare non posset quando plures simul hoc peterent, & sic non esset inter plures mulieres pacifica coabitatio , & quotidie cum marito lites & iurgia haberent, quod patet in exemplis de mulieribus famosis in bonitate , quid ergo esset in alijs habemus quanta fuerit inuidia inter Sarah , & Agar postquam concepit, Gene. 21. & inter Rachel & Lyan, quia filios non habebat Rachel sicut Lya. Genesi. xxx. quanta Anna sterilis in Fœhennam fœcundam , quanta Mariæ ad Moysen propter Aethiopissam . Nure. 12. patet ergo nono ex præmissis quod contra legem naturæ intellectam ut supra est bigamia idest contractus matrimonialis cum pluribus mulieribus simul uiuentibus , & sic monogamia est de lege naturæ, ipsa uero bigamia contra , prout concludunt Ioann. de Basso. S. Thom. S. Bona. Scotus , & Petrus de Palude in dict. distinction. & hæc est communis opinio , & idem Alexander.

19 xand. de Ales concludit. in 4. parte. quæstio. 2. articulo. 4. Et plura-
litas hæc uxorum est contra perfectionem matrimonij prout est in re-
medium, ut scribit Gui. de Robio in d. dist. q. j. Durandus tamen in 4. di-
stinct. 32. q. i. uidetur magis inclinare q̄ ligamia sumpta modo de quo
supra non sit contra legem naturalem, dum inquit rationes quibus vnu-
tur doctores ad probandum esse contra ius naturale pati calumniam. Et
primo quia licet pax impediatur in domo ubi esset pluralitas uxorum,
hoc non prouenit nisi per accidens, & nō per se, quia procederet hoc ex
malicia mulierum, & sic q̄ propter hoc non est dicendū q̄ sit cōtra ius.
naturale. Secundo quia illa communicatio operum quæ supra fuit consi-
derata non est necessarius finis ipsius matrimonij sed per accidens, quia
excepta p̄ creatione prolis & educatione, omnia alia opera dominus pos-
sunt fieri inelius per virum quām per mulierem, & quod illud Gene. 2
faciamus adiutorium ei simile sibi intelligitur secundum August. quo ad
generationē & educationē prolis, & nō quoad alia, quia alia possunt me-
lius fieri per virum quām per mulierem. Tertio arguit ab inconuenienti,
quia cum plures fuerint gentiles qui vixerunt in lege naturali, & habue-
runt plures uxores, absq̄um uidetur dicere omnes illos peccasse contra
legem naturalem, & quod adeo fuerit absoluta ratio naturalis apud illos
gentiles & infideles quod iudicauerint pluralitatem uxorum licitā, Sed

20 retenta p̄æmissa conclusione. Dico t̄ad primum secundum Doctorem
Pariſien. D. Ioannem a Celaiam Valentiniū in d. dist. q̄ pacis perturba-
tio inter plures uxores non prouenit ex malicia mulierum seu earū pro-
terua, sed potius ex amore quem naturaliter habet uxor erga virū, qui
non patitur consortem in amato, & sic alteram mulierem iungi cum vi-
ro suo, & si plures iūgeretur vir unū quām alteri in ardescet Zclus iste,
quod patet Gene. 30. nam Rachel, & Lya sorores erant, tamen inter se
rīxabantur, ubi dicebat Lya ad Rachel, parun ne tibi uidetur q̄ p̄ ripue-
ris maritum mihi, n̄i etiam mandragoras filij mei tuleris, & ait Rachel,
dormiat tecū hac nocte pro mandragoris filij tui, & zelus dicitur amor
excessiuus, uel dolor de nimio dolore procedens, inde est q̄ zelotipus di-
citur ille qui ita forte diligit aliquem, quod nollet quod ab aliquo ama-
retur, & ita dilectionē eius sibi appropriat tam actiua quām passiuā,
& dolet quando aliud amat, uel quando ab alio adamatur, & zelotipia
est ægritudo animi ex eo proueniens quod timeat ne adsit alteri quod
cum nemine uelit habere commune, secundum Crisippum. qui igitur ita
amat, ut sollicitus sit ne quis amore suo perfruatur, zelotipus est, & zeloti-
pia oritur ex amore non paciente consortem in re amata. secundū Bea-
tum Tho. in 1. 2. q. 28. arti. 4. & inde orta est lex zelotipiae de qua Num.
quinto.

quinto. ubi dicit Vgo Card. q̄ zelus proprius est amor viri in uxore , pro quo nō pōt substinere ut aliis colloquatur, vel munuscula ei mittantur, & eadem est ratio e contra uxoris ad maritum. Inde dicitur q̄ nihil est furor amoris uchementius, ut in auth. quib. mo. mat. efficia. leg. colla. 7. §. illud quoque, & notum est quid furens fœmina possit. ut inquit Virgil. in 4. Eneidos, & uarium & mutabile semper fœmina prōducit. ut in cat. forus de uerb. signi. & Ouidius sexto Methamo. lesaq; quid faciat , quid amens, quid fœmina disces. & in tertio de arte, inquit , non bene cum sociis regna, uenustus manent, & in 2. de remedio. secta bipartito cū anies discurrit utroque alterius uires subtrahit alter amor, & non est ira supra iram mulierum. Bal. in l. si apud. C. de reuocan. dona. maxime quādo ira tur ex zelotipia, nā a tribus timuit cor meum , & a quarto timuit facies mea, & infra dolor cordis & luctus, & mulier zelotipa. Ecclesi. 26. & hæc zelotipia uidetur iustus dolor quem difficile est temperare , ut est forte argu. in l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. de adulteriis facit l. iratus. C. de adulteri, & plura scribit Lucas de Penna in l. j. col. 26. uerbi. 24. quārto. & uideamus in animalibus brutis q̄ morsibus, & ungulis defen dunt fœminas suas in concubitu aliorum animalium, ut patet in leonibus, simiis, & huiusmodi, ut apud Plinium legitur , & fœmina in omni genere animalium plus concupiscit quām masculus, & ardenter mouetur ad a morem, ut inquit Isido. lib. 7. de animalibus.

21 Adhuc secundum dico, q̄ licet uerum sit, q̄ mulier fuit data uiro in adiutorium, scilicet pro creatione filiorum & educationis, secundum. S. August. & idem firmat. S. Tho. in j. parte. q. 92. artic. j. in corpore. in sequens Augustinum, tamen non excluditur ab alijs, nam idem Tho. in eadē par te & q. art. 2. querens an fuerit conueniens in prima rerum institutione ex uiro formari mulierem magis q̄ in alijs animalibus ; concludit q̄ sic. & inter alias rationes adducit, q̄ mas & fœmina coniunguntur in homini bus, non solum propter necessitatem generationis, ut in alijs animalibus sed etiam propter domesticam uitam, in qua sunt aliqua opera uiri & fœ minæ, & in qua vir est caput mulieris. & pro hoc allegat Aristote. in 8. Ethicorum, & ideo uon uidetur dicendum, q̄ ad omne opus melius uiro per alium uirum adiutorium præstatur quām per fœminam, excepta genera tione & ædicatione filiorum, quia ut inquit Aristote. in 3. æconomicoru, alia sunt opera propria uiri alia uxor in domo, & constat quod unum quodque opus melius sit per eum cuius est proprium, q̄ per alium, & sic præter generationem alia sunt quæ per fœminam melius paratur, quām uirum. iuxta illud, ubi non est mulier ingemiscit æger , & sic patet q̄ illa communicatio operum est consideranda pro fine dicti matrimonij, &

quæ

quæ dicit Beatus August. & Tho. in d. art. j. intelliguntur absolute loquætes de viro & fœmina. Hæc uero quæ dicimus intelliguntur in comparatione ad maritum, ut distinguit. d. Tho. de Vio, nam uerum est q[uod] multa sunt in domestica uita quæ non solum melius fiunt per uxores, sed simpliciter nō decent maritum, quin potius nec debet scire talia, multa quoque sunt opera quæ melius sperantur a muliere q[uod] a viro respectu maioris consuetudinis & instructionis, & propter hoc dicitur, ubi non est mulier ingemiscit æger, & secundum hoc mas & fœmina in hominibus iunguntur ad opera uitæ domesticæ, quia maximum uinculum amicabilis & perpetuæ coniunctionis reddet magis idoneam fœminā uxorem ad hæc opera q[uod] uirum cum quo non est ratio tanti uinculi, ut ibi per eum.

22 Ad† tertium dico q[uod] non est mirum si illi infideles inciderunt in hunc errorem contra ius naturale ducentes plures uxores insimul, cum pluræ alia commiserint contra ius naturale. fuerunt enim illi idolatræ adorantes idola credentes in illis esse aliquod numen, quod erat contra ius naturale, & ideo non excusantur, nam ut inquit Occham in suo dialogo. parte. j. c. 77. in fin. Philosophi aut alij idolatrantes non fuerunt a crimine excusati, quia aut sciuerunt idola non esse colenda, quemadmodū plures Philosophi docuerunt in scholis nihil diuinitatis esse in idolis, & q[uod] eis non esset honor diuinus aliqualiter exhibendus, & tamen cum illis idola coluerunt, & ideo constat q[uod] criminosi fuerunt, quia secundum rationem uiuere nullatenus conabantur, aut huiusmodi idolatrantes ignorauerunt huiusmodi idola non esse colenda, & q[uod] ignorantia inuincibili minime laborabant, quia per rationem naturalem poterant inuenire q[uod] nihil diuinitatis erat in idolis manufactis, & q[uod] eis honor diuinus non debebat exhiberi, & de multiplici specie idolatriæ traditur per Doctores in 3. dist. 37. S. Tho. in 2. 2. q. 94. Archie. Flo. in 2. parte summæ tit. 12. cap. j. §. ij.

23 Item † dicti infideles sciebât peccatum illud sodomiticum indecibile & contra naturam, & tamen illud coimmittebant, & publice committunt, ut est vulgatum apud sarracenos, quia Deus non sic formauit homines ut se illo uerentur modo, uiolatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ipse author est, libidinis peruersitate polluitur. in c. flagicia. 32. q. 7. & peius est hoc peccatum quam cum matre concubere. ut in c. adulterij. ea. q. & usus iste contra naturam damnabilior atque turpior est. c. usus naturalis. ea. q. & propter illud inducit Deus pestilentias, terremotus, & alias tempestates, in auro. ut non luxuri. homines contra natu. colla. 6. & ob difficultatem penitendi hi peccatores dicuntur filii diffidentię, in quos distenditur ira Dei in c. clerici. de excessi. præla. & hoc peccatum dicitur pessimum. de quo accusauit

sauit Ioseph fratres suos ad patrem. Gene. 37. secundum August. in sermone ad hæremitas. 47. licet Ly. ibi assistat quod clamat apud Deū. Gene. 18. & dicit Vgo Card. Ezechi. 16. in uerbo. multiplicasti fornicationes meas, q̄ dæmones uidentur horrere quoddam genus peccati. s. sodo miam. Vnde cū inueniantur dæmones incubi & succubi nunquam inueniuntur ut incubant & succubant in forma humana contra naturam; & dicit gl. in c. sed & continuo. de pœ. di. j. q̄ locus ille ubi perierunt ille sex ciuitates ob illud peccatum factum est aspala. i. mare mortuum, ubi ferrum natat, & pluma submergitur, nec aqua illa est potabilis, nec natabilis; & ibi fiunt poma pulcherrima exterius interiusque plena fauilla, & ibi etiā scribit Arch. & legi apud August. de ciuitate Dei. lib. 21. c. x. hæc uerba. poma in terra inquit sodomorū gigni quidem & ad maturitatis faciem peruenire, sed mortuū præssuue tentata in fumum & fauillā corio fatiscente uanescere. & in c. 8. in cod. lib. terra sodomorū non fuit ita utique ut nunc est, sed iacebat simili cæteris facie, eademque uel etiā uberiore fecunditate pollebat, nā Dei Paradiso in diuinis eloquijs cōparata est, hæc postq̄ tacta de cœlo est, sicut illorū quoque testatur hy storia, & nunc ab eis qui ueniunt ad loca illa, cōspicitur prodigiosa fuligine horrere, & poma eius interiorē fauillā mendaci superficie maturitatis includunt. Vnde merito iura ciuilia sanciūt tales peccatores gladio ulteriori feriri, cōtra quos leges armari iubentur, & iura moueri. in l. cū uir. C. de adulte. vbi dicit Cy. illius materiā esse fœdisimā, & ibi dicitur, q̄ exquisitis pœnis debent subdi rei præsentes & futuri, quas esse igne consuetudo interpretatur. facit. l. pe. ff. de pœnis. & alibi dicit lex pœna capitis hos puniri. l. j. §. q̄ puer. ff. de uariis & extraor. cogni. c. sollicitatores. §. q̄ puer. de pœnitent. dist. j. & §. item lex iulia. insti. de publi. iudi. & in afmiam iuris & facti incurruunt, ut in d. l. cum uir. & l. j. §. remouet. ff. de postula. Et an peccans hoc peccato efficiatur irregularis adeo q̄ nō possit promoneri, nec promotus administrare etiam post peractam pœnitentiam, scribit subtiliter Fran. de Aretio. c. cum non ab homine. col. xj. uersic. tertium casum. de iudicijs, & rei huius criminis intestabiles fiunt, ut inquit Bart. post Iac. de Bel. in d. auth. ut non luxu. homi. colla. 6. prout late consuluit Anastasius in j. lib. consi. Andre. Siculi, & est consilium. 65. incipien. multos futuros, & in præcedenti consilio. 64. Andre. Siculus consuluit, an uxori temptata a marito de illo uitio poslit petere separationem thori, & an cum muliere proprio dicatur uitium sodomiticum an pollutio extra ordinaria, consuluit Soc. in consi. incipien. uirum cum muliere, & Decius aliquid scribit in l. j. C. de secun. nupti. colum. 3. Nec ualeat statutum quod rei illius criminis puniantur pœna pecuniaria, prout consuluit in d. cōsi. quicquid

quicquid consuluerit Petrus de Ancha. in consi. 269. iure diuino, de quo meminit Deci. in consi. 90. pro tenui facultate. col. 2. prout de hijs, & alijs plura ego scripsi in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. & sic patet q̄ sit detestabile illud peccatum, & contra ius naturale, cuius loquutio ac rem inficit. nihilominus tamen dicti infideles in eo ut stercora compu-trerunt, & de his dicitur Deutero. 32. de vinea sodomitorum, uinea eorum, & de suburbanis gomorræ, uua eorum uua fellis, & botrus amaris-simus. fel draconum uinum eorum, & uenenum aspidum insanabile. un-de sequitur non esse inconueniens etiam dicere quod pluralitate uxorum utantur quæ est contra ius naturale ut dixi. inde succedit regula, q̄ semel malus semper presumitur esse malus. c. semel. de reg. iur. lib. 6. de qua scribit Bar. in l. sicuti. §. hijsdem. ff. de accusatio. Dominus Iaso. in l. non so-lum. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. noui. nunciatio. Fely. in cap. cum iure peritus. colu. j. de offi. delega. & propterea ualde mirandū est q̄ iura ca-nonica mitiori poena puniant reos illius criminis q̄ iura ciuilia, ut dicit 24 glo. in d. c. flagicia. Et flicet secundum. S. Tho. Ricardum & alios plurali-tas vxorū non sit contra ius naturale primævum genericum, prout est cō-mune omnibus, sed contra ius naturale specificū, prout est propriu[m] ho-minis, prout est modo deductum, mihi tamen uidetur q̄ hæc pluralitas sit etiam contra dictum ius naturale cōmune omnibus animantibus, quia eo ipso q̄ natura humana fuit condita tempore innocentia, fuit contra-ctum matrimoniu[m] in Paradiso terrestri, vniōne & indissolubilitatem ac-cipiens. c. j. de voto, lib. 6. & Gene. 2. & in c. debitum. de biga. & c. gaude-mus. de diuor. ideo necesse est dicere iuris esse naturæ, duplii causa, pri-ma, quia instinctu naturali Adam ipse omniū primus parens statim cum vidit Euā creatam contraxit matrimoniu[m], ex his verbis, hoc nunc os de-ossibus meis & caro de carne mea, quā obrem relinquet homo patrē & matrem & adhæredit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. quæ verba pro-phetice dixit Adā inspirante Dco, vt dicit rex. in c. fraternitatis. 35. q. x. & eadē verba retulit Deus factus homo illud confirmans Matthæi. 19. & in paradiſo terrestri fuit matrimoniu[m] institutu[m] ad multiplicandū genus humanū. Gene. 4. post peccati[u]m vero, ad uitandū fornicationē, & sic in-remediū. c. sicut. §. his ita. 32. q. 2. cū igitur Adā dicta verba instinctu[n]aturæ inspiratus dixerit & matrimoniu[m] contraxerit, necesse est id esse iu-ris naturæ. c. ins naturale. j. dist. Itē matrimoniu[m] fuit contractu[m] in statu na-turæ perfectæ, & non corruptæ, non dū enim peccauerat Adā, vt Gene. 4. & idē tenet Bar. in l. j. §. huius studij. ff. de iusti. & iure. Bald. hoc magis-exprimit in d. l. j. §. ius naturale. col. j. concludens q̄ matrimoniu[m] confide-tatur multipliciter, & q̄ respectu prolis est de iure naturali, & ex illo iure

iure naturali ex quo descendit liberorum procreatio etiam prodidit matrimonium, ut est tex. ad literam in l.j. §. ius naturale. ff. de iusti. & iure, cuius uerba sunt, ius naturale est quod natura omnia animalia docuit, nam ius illud non solum humani generis est proprium sed animalium quæ in terra, quæ in celo, quæ mari nascuntur, cuius quoque commune est, hinc descendit maris atque fœminæ coniunctio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio, uidemus enim cætra quoque animalia, feras etiam bestias istius iuris peritas censeri. i. morueri. idem dicit tex. instit. de iure natu. gen. & ciui. in prin. ex quibus habemus eiusdem iuris naturalis esse matrimonium, & prolixis procreationem & educationem, & cum matrimonium sit institutum unius cum uno, & in carne una non in pluribus ut est dictum, sequitur quod pluralitas uxori est contra ius naturale, cum contrariorum sit eadem disciplina. l.j. ff. de hijs qui sunt sui vel alie. iur. Non obstat si diceretur, ergo secundum hoc etiam animalia irrationalia seruarent individuam coniunctionem, cum uideamus contrarium, nam masculus pluribus fœminis coniungitur & econtra. ad hoc dico quod licet plura animalia hoc non seruent, sunt tamen aliqua quæ coniunctionem individuam seruant, ut sunt turtures & columbi, quæ teste Plinio coniugij fidem non violant, communemque seruant domum, & amor sobolis mari & fœminæ communis est, & ex hac causa fœmina tardius intrans ad pullos a masculo castigatur. Nec obstat quod id quod est naturale apud omnes debet obseruari. ut in §. sed naturalia. iusti. de iure, natur. gen. & ciui. sed matrimonij individuus usus non obseruatur apud omnes gentes, ergo non est iuris naturalis, nam apud agarenos pluralitas uxorum obseruatur, & quot potest pascere vir tot habere potest secundum eorum zunas, dummodo non excedatur numerus quaternarius, & etiam apud Anglicos (teste Cæsare in suis commentarijs) communes habebantur, & illius habebantur filij, qui virginem cognouissent, & ut refert Aristoteles. 2. lib. politorum, apud libicos haec uiguit consuetudo, ut illius filij haberentur, cuius imaginem, & corporis lineamenta ostenderent. Ad hoc dico, quod quamvis ius naturale & lumen rectæ rationis sit commune omnibus, morum tamen depravatione corruptitur ratio apud aliquos, ut patet in pluribus, & in illis prouincijs sic evenit, & adeo hoc contingit quod Plato in hunc errorem cecidit in lib. de re publica, inquiens, matrimonia, siue uxores debere esse communes, unde patet quod bigamia non est de iure naturali, etiam respectu generandæ prolixi, cum ab eodem iure naturali prodeant procreatio prolixi, & educatio, & matrimonium, ut in d. §. ius naturale. & matrimonium sit unius viri cum unica uxore, non pluribus eodem tempore superstitibus, ut est dictum. Sed tamen praedictum

dictum ius naturale reperitur in pluribus a Deo dispensatum, tum in legi naturæ, tum etiam in lege scripturæ. legitur enim Gene. 16. qd; Abram habuit duas uxores. Saram & Agar, & Iacob duas uxores habuit Lyā & Rachel. Gene. 29. Immo quatuor. Gene. 30. & August. in c. obijciuntur. 32. q. 4. & Helcana duas habuit Annam sterilem & Fœnennam fœcū dam. j. Regum. j. Moyses etiam duas uxores habuit Mariam sororē Aarōn, & Ethiopissam. numeri. 12. & dicitur Deutero. 21. si habuerit homo uxores duas unam dilectam & alteram odiosam, genueritque ex eis liberos &c. & Deutero. 17. non habebit Rex uxores plurimas quæ alliciant animum eius &c. ergo plures habere potest, ut ibi glo. interlinearis, & Dauid plures habuit. 1. reg. 15. & 30. & ideo Salomon peccauit quia non solum plures sed plurimas habuit Reginas septingentas & concubinas trecentas. 3. Regum. 11. quis Iosephus dicat habuisse Salomonem septuaginta, ut ibi refert Vgo Card. Et t̄ hæc diuina dispensatio appellatur ab Inno. 4. in d.c. gaudemus. diuina reuelatio, quæ diuersimode ab aliquibus consideratur, primo ut intelligatur diuina reuelatio non illa, quæ est specialis inspiratio diuina, sed pro interiori dictamine rationis, quo sciuerunt sancti patres, qd; pro multiplicatione generis humani licuit habere plures de consensu priuæ, sicut enim lex naturalis non est scripta in codice, sed impressa a Deo in mente, sic dictam rationis quo scitur in quo casu lex non stringit, cum sit quædam legis interpretatio, & potest dici large dispensatio, & quia est menti impressa a Deo ideo dicitur dispensatio diuina. Et qd; consensus uxoris requirendus esset uidetur probari, qd; duobus contrahentibus matrimonium inter se simpliciter, quilibet tral fert potestatem totam corporis sui in alterum, propter quod sine consensu eius non potest alteri obligare corpus suum. teste Paulo. j. Corinth. 7. mulier non habet potestatem corporis sui sed uir, similiter & uir non habet potestatem corporis sui, sed mulier, propter quod sine consensu uxoris non uidebatur qd; possit maritus alteri obligare corpus suum, & sic qd; eius consensus requirebatur, quia id quod nostrum est sine facto nostro ad alium transferri non potest. l. id quod nostrum est. ff. de reg. iur. & factio intelligitur. i. uoluntate. quia uoluntas & animus facti esse dicuntur. l. bonæ fidei. §. j. ff. de acqui. rerum dom. Bart. in l. pro hærede. ad finem. ff. de acq. hæred. & sic uir non poterat obligare corpus suum alteri mulieri nisi de illius consensu, & ex causa, quia uxor erat sterilis, & ad multiplicandum genus humanum quod tunc paucum erat, sic Genesi. 16. dixit Sara ad Abraham, Ecce conclusit me dominus ne parerem, ingredere ad ancillam meam, si saltem ex illa suscipiam filios, & scribitur in cap. dixit Sara ad Abraham, 32. q. 3. & sic patet qd; de uoluntate uxoris propter sterilitatem,

rilitatem, Abraham accepit secundam, & ex his causis Iacob plures habuit uxores, quia de uoluntate Rachel credit q̄ Lya supposuerit se ei. Vo luit enim parcere Rachel uercundia sororis suæ antiquioris; cum esset consuetudo apud eos ut antiquiores primo traderentur ad nuptias, & de uoluntate harum duarum ingressus est ad ancillas earum, ad ancillā qui dem Rachel propter sterilitatem eius, ut habetur Gen. 30. & ad ancillam Liæ postq̄ Lia credit se desisse parere, ut ibi, & c. j. 32. q. 4. Et tenentes hanc opinionem exponunt illud q̄ habetur in d.ca. gaudemus. de diuina reuelatione, hoc est de dictamine rationis quo sciuerunt illi patriarchæ, q̄ pro multiplicatione generis humani licuit ipsis habere plures uxores de uoluntate principalis, & hæc expositio est extorta secundum Petr. de Palu. & alios. Secundo consideratur dicta diuina reuelatio prout est quædam specialis inspiratio absque traditione alicuius scripturæ, & hoc est illud quod dicit Innocentius. d.c. gaudemus. quia nihil tam naturale est, q̄ unumquodque dissolui eo genere quo ligatum est. l. nihil tam naturale. ff. de regu. iur. c.j. cod. tit. unde præceptum quod habuit obligationem ex inspiratione diuina facta Adæ de adhærendo uni uxori & nō pluribus, & sic de non ducendo plures habet dispensationem ex sola inspiratione fuit reuelatione diuina, nam si princeps terrenus potest dispensare circa legem a se editam ex causa vt in c. proposuit, & ibi scribitur. de concessi. præben. & c. 2. de filiis presbyterorum. lib. 6. multo magis Deus, cum ab ipso sint omnes potestates spirituales & terrenæ, nam Pau. ad Romanos. 13. inquit, non est potestas nisi a Deo, facit. c. non debet. de consanguini. & affi. Et ille mos qui apud antiquos deducendo plures uxores tenebatur, fuit inspiratus diuinitus, ut dicit glo. in c. obijciuntur Iacob. 32. q. 4. & ita non uult dicere glo. relata ad illum tex. q̄ ratione consuetudinis p̄cise excusarentur a peccato, sed quia inspiratione cum eis dispensabatur, & ad hoc allegat dictum cap. gaudemus. & nota, quia non dicit ille text. Ambrosij, quia mos erat, crimen non erat, quia si hoc diceret, videretur pagani excusari, sed caute dicit, quando mos erat, in quo insinuat, q̄ hoc non faciebat consuetudo, sed diuina inspiratio, ut ibi ponderat Card. de Turre Crema. quis glo. ibi aliter sentiat, dum exponit, quando p̄o quia, nam non benedicit, ut ibi dicit Arch. facit. c. non satis. ad finem. de simo. 28. Si t̄quæras causam huius dispensationis diuinæ, ea fuit præcipua vt proles propagaretur, non ut cōcupiscentia carnalis uoluptatibus satiaretur, & hæc causa colligitur ex Ambrosio in d.c. obijciuntur Iacob. inquiente. q̄ patriarchæ coniugib⁹ excipientibus semen miscebantur, non concupiscentia perficiendæ uoluptatis, sed prouidentia propagandæ sobolis. Et ante Abraham non fuit cum aliquo dispensatum, & ideo non fuit Læ-
mech

- mechē excusatus ab adulterio, & etiam quia non habuit duas ob propagationem prolis, sed ob concupiscentiam carnis. Gene. 4. & sic illa dispensatio diuina fuit facta in casu paucitatis fidelium procreantium prolem, & sic plures mulieres ab uno fecundarentur, & ita proles ad cultum diuinum multiplicaretur, quia in solis successoribus talium patrum manebat fides, ut dicit Iaco. de Bassolis in d. distin. 32. & idem concedit Scotus in distin. 33. inquiens, potuit Deus legem suam, uel declarare, uel in aliquo casu reuocare in casu illo quando maius bonum prouenit ex reuocatione quam ex obligatione seu observatione, tunc autem quando erat necessitas multiplicandi genus humani ad cultum diuinum, puta quia pauci erant cultores Dei, necessitas fuit, ut multiplicarentur cultores Dei quantum possent, quia in sola successione eorum mansit fides, & cultus diuinus, ergo pro tunc rationabile fuit dispensare, ut unus com mutaret corpus suum pro pluribus corporibus mulierum ad maiorem multiplicationem cultorum Dei, quae sine hoc non fieret, sic autem fuit dispensatum, ut presumitur, de Abraham, & quibusdam alijs patribus.
- 29 Et haec causa dispensationis adeo vera est, vt dicit Scotus ibi, & in suis reportatis & ante eum Iacobus de Basso. & cæteri sequuntur, q̄ si casus se offerret quem Deus auertat quod per bellum, cladem uel pestem multitudo virorum caderet, & multitudo mulierum remaneret, ad procreandam prolem fidelem ad huc rationabiliter Deo dispensante posset bigamia introduci, ut s. l. unus plures uxores haberet eodem tempore.
- 30 Sic ergo dispensatiue ab Abraham usque ad Moysem & a Moysen usque ad tempus Iudæ Machabæi durauit illa dispensatio. Immo ad Christum, ut dicit Petrus de Palude, unde sequitur quod nunquam licuit simpliciter plures uxores habere, nisi cum dispensatio diuina interuenit, ex causa, s. propter populum in cultu Dei multiplicandum modo ergo cessante causa cessare debuit illa dispensatio, & ideo hodie Iudæi tam uenient habent vnam vxorem, vt dicit d. Vgo. deutero. xxj. & Vgo. de nouo castro dicebat, quod haec dispensatio decuit usque ad tempus gratiæ. Sed
- 31 ¶ contra predicta facit dictum Augusti. de bono coniugali. ad finem, & refertur a Magistro in 4. distin. 32. inquit enim, antiquis patribus non fuit peccatum, quod pluribus fœminis vtebantur, nec contra naturam hoc faciebant, cum non lasciviendi causa, sed dignandi hoc ficerent, nec contra morem, quia in eo tempore ea fiebant, nec contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum, & sic hoc dictum Aug. nemini non facit mentionem de diuina dispensatione, sed dicit etiā q̄ nulla lege erat prohibitum, nec diuina, nec naturali, cum dicat illos non peccasse contra naturam, nec contra præceptum, quod in propria vborum forma

contradicit decisioni d.c. gaudemus, ubi dicitur nunquam hoc licuisset, si nunquam licuit, ergo a lege erat prohibitio, & si contrariū erat faciem dum requirebatur diuina dispensatio, quod utrūq; negat Augustinus in quiens nulla lege esse prohibitum. Ad hoc dicendum uidetur pro ut alii dicunt, quod Augustinus loquitur de lege scripta, ut scribit Cardi. in c. vrit Sara. 3 2.q.4.arti. 1. sed hoc non satisfacit, quia nulla lege scripta, erat prohibitio, sed de lege non scripta, ergo erat prohibitio, & sic contrahentes facerent contra præceptum. nam, ut dicit Pau. ad Roma. 3. per legem cognitio peccati. & idem in c. 7. nam concupiscentiam nesciebā nisi lex diceret non concupisces, nec scriptura est de forma substantiali legis, quia sine scriptura ualeat lex, & ligat statim si conditor uelit, ut dicit gloss. in clemen. 2. de hæreti, scribit Decius in rubri. de consti. colu. fin. & prohibitio de pluralitate uxorum fuit reuelata Adæ, & per ipsum promulgata, dum adducta ad eum Eua inquit Gene. 2. hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea, quam obrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una, vxori dixit in singulari, non vxoribus in plurali, & ita exponit tex. in d. ca. gaudemus. Vel aliter dici posset quod nulla lege esset prohibitum duce re plures uxores causa gigiendi, & non lasciuendi, sed hoc non placet, quia diuina reuelatio debebat concurrere ultra illam causam quæ qualificabat dictam reuelationem seu dispensationem, ut scribit Alex. de Alex in 3. suæ summæ. q. 2 7. membro quarto. §. tertio queritur, & quia pro nunc non occurrit optima solutio, ideo relinquo cogitandum, ut saluentur hæc duo dicta contraria, scilicet dictum Augustini, & dictum. cap. gaudemus, quia nullus Doctorum quem ego uiderim hoc aduer. 3 2 tit. Nec † Papa posset dispensare ut quis habeat duas uxores, quia es- set contra legem diuinam, ut dicit Abbas in q. sua. Episcopus. colum. 3 3 iij. Nec † consensus primæ vxoris requirendus seu necessarius erat ut sentit Sanctus Bona. quando diuina reuelatio dictabat illis sanctis pa- tribus multiplicare uxores ad dignendum filios qui futuri erant culto- res Dei, necessitas debebat concurrerere propter quam iusti erat contrahere, & authoritas diuina approbans & præcipiens. Et dicit Scotus in dict. distinct. quod si aliqui sine istis causis contraxissent non est inconueniens dicere quod mortaliter peccauerunt, & licet maritus & uxor æquales iudicenter in actibus coniugalibus, ut. j. ad corinthios. 7. & ideo sicut biuiria nunquam licuit, ita quod una mulier duos viros uel plures haberet. Ita bigamia econtra non uidebatur licita, in hoc ta- men puto aduertendum de mente Scotti qui in dict. distinct. subtiliter loquitur, quod in tali dispensatione non est consideranda æqualitas

commutatiæ iusticæ quo ad præiudicium, quod forsan ex tali dispensatione posset fieri primis uxoribus quo ad redditionem debiti coniugalis, ut statim dicam, sed authoritas superioris instituentis vel approbatis talem commutationem, quia & si res aliquæ sunt inferiorum dominorum, cōmutatio tamen earū licita, & iusta, talis determinatur a legislatore, & multo magis in proposito de corporibus in comparatione ad Deum, cum ipse statuerit matrimonium in statu innocentiae in officium & sic ad multiplicationem generis humani, & pro statu naturæ lapsæ in remediu pro fornicatione uitanda, & sic duo sunt fines matrimonij, scilicet procreatio filiorū, & iste finis est principalior, de quo Gene. 2. alius finis est minus principalis. s. uitatio fornicationis prout est in remediu, iuxta dictum Apostoli. vñusquisque(inquit) suam habet, propter fornicationem uitandam, supple. Et quantum ad primum non sit præiudicium seu iniusticia primis uxoribus, quia corpus viri ad istum finem qui principalior est plus ualeat, quam corpus mulieris, patet, quia vñus vir potest fœcundare plures mulieres quasi eodem tempore, non sic una mulier a pluribus viris fœcundari, q[uod] licet mulier postquam est ipregnata possit et impregnari, & quinque gemelli nasci possent, quia tot sunt receptacula mulieris, vt dicit Aristoteles de quadam muliere Alexandrina quæ quinque filios simul peperit, teste iurisconsulto in l. si pater. ff. de solutio. & l. antiqui. ff. si pars hære. pe. scribunt plura moder. in l. cum quidam. si unum. ff. de acqui. hæred. tamen quando a pluribus una mulier cognoscitur frequenter causatur aborsus, inde est quod meretrices raro pariunt, vt dicit Petrus de Palude in d. dist. & propterea dicebat Scotus quo ad istum finem pro tempore naturæ lapsæ de stricta iustitia videtur bigamia licita, nt vir cum tot corporibus mulierum corpus suum commutet, quod possibile est ipsum fœcundare, quæ non erat in statu innocentiae licita quando matrimonium fuit præcisè institutum in officium, quia tunc non fuisset necessitas, q[uod] vir plures habuisset vxores ad filios vel filias procreadas, quia per contractum matrimonij cum vna fuisset sufficiens procreatio, & nec vir vel mulier fuisset sterilis prout in statu lapsæ naturæ plerunque contingit. Quo vero ad secundum finem minus principalem puta fornicationis vitationem æqualiter se habent corpus viri & mulieris, vñus enim tantum vir sufficit ad vitandum fornicationem, & licet quo ad hunc finem concurrente dispensatione diuina, & attento principaliori fine matrimonij, qui est multiplicatio prolis, videtur fieri iniustitia mulieri, tamen ipsi mulieri in hoc casu non sit iniustitia, quia corpus viri ad istum finem qui est principalior plus ualeat, q[uod] corpus mulieris, & mulier debuit uelle q[uod] vir in tali casu necessitatis prolis multiplicandæ ab ipsa aliquotiens separaretur,

separaretur, ut possit cum altera cubare pro illo fine principaliori propriis scilicet multiplicandæ, & hoc patuit supra in Sara, & in alijs mulieribus de quibus supra, quæ cum non possent habere filios a suis maritis voluntuerunt vt ad alias ingredierentur, & sic de illis susciperent filios, & eo modo consensus primæ uxoris interuenit, nam secundum rectam rationem utraque pars debet uelle aliquid de suo iure dimittere in commutando & recipiendo permutationem ad finem minus principalem, vt recipiat æquivalens in comparatione ad finem magis principalem, quem plus debet eligere, licet debitum determinatum remittere, quod quandoque est necesse in aliquo casu, quando scilicet ad tales remissiones tenetur & compleat licet, & debet, quædo a superiori est ordinatum, vt patet in dictis mulieribus quarum mentione supra habita est. Et sic patet lege naturali fuisse prohibitam bigamiā, dispensante tamen diuina prouidentia, ob causam iam dictam licuit Abraham & aliquibus patribus plures habere uxores, & non solum licuit sed 34 etiam meritorium fuit, vt dicit Ioan. de Bassolis in d. di. Prohibetur &c.
 l. canonica pluribus matrimonij copulari eodem tempore, vt in d. cap. gaudeamus, & lege civili, ut in l. cum qui duas. C. de adulterio. non obstante qd Imperator Valentinianus senior se & Arrianæ amator legem tulerit ut qui uellet posset duas uxores habere, ut legitur apud hystoriam tripartitam lib. 8. ut ipse cum Seuera uxore haberet Iustinianum, quæ mox duxit, de qua Valentinianus iunior natus fuit, quia lex illa contra legem naturalem Dei, & canonicam lata nullius erat momenti, inferior enim non potest tollere legem superioris. c. cum inferior. de maiori. & obedient. c. inferior. 21. dist. scribunt late moderni in c. quæ in Ecclesiarum. de consti. vltimo prohibito ne quis duas vel plures uxores habeat eodem tempore 35 re sancta est in lege Euangelica. Et nulli hoc licet, etiam uxore sterili consentiente, & Papa dispensante, quod patet secundum Petrum de Paulude primo Mathæi. 9. quicunque dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur, si ergo dimissa uxore non licet aliam ducere, multo magis illa tenta, ut dicit tex. in d. c. gaudemus, quia magis licet habere unam uxorem post aliam qd duas simul. Pau. j. ad Corint. 7. mortuo viro cui uult nubatur tantum in domino, & Hieronymus inquit. c. aperiant. 31. q. 1. non damno bigamos, nec trigamos, & si posset dici octogamos, & Aug. in c. Deus masculum. ea. cau. & quæstione. dicebat tamen Valerius de institutionibus antiquis quod est quædam species impudicitiae plura matrimonia appetere, quem refert Baldus. in l. his solis. C. de reuocand. donatio. & mulier. quæ unico matrimonio est contenta, est exemplar honestatis & pudicitiae, ut dicit Baldus. in authen. cui relatum. C. de dicta

dicta vidui. tollenda, colum. j. Secundo, Christus in eodem capitulo re-
 duxit matrimonium ad primu[m] institutionem, quando dixit, ab ini-
 tio autem non fuit sic, sed tunc dictum est, erunt duo in carne una, non
 dixit tres uel quatuor, & adhæredit uxori suæ, non uxoribus, & ideo con-
 tra hoc non posset ualere consensus priuatorum. l. priuatorum. C. de iu-
 risdi. omni. iudi. l. contra & l. pacisci. ff. de pactis, scribitur late per mo-
 der. in l. pacta quæ contra. C. de pactis. Et † sicut in sacramentis alijs Ec-
 clesiæ ut baptismo, confirmatione & ordine imprimitur character inde-
 lebilis, ut scribitur in ea. degradatio, de pœnis lib. 6. & S. Tho. in 3. par-
 te. q. 63. arti. v. & vj. sic & hoc uinculum matrimonij durat usque ad mor-
 tem naturalem, & hoc ligamen manens impedit cum alia contractum,
 & Papa qui hoc ligamen amouere non potest, dispensare non potest,
 quia quos Deus coniunxit homo non separet. c. de iudæ. 36. distin. cap.
 37 ex parte. de conuersi. coniug. Quod † intelligo in matrimonio carnali
 copula consumato, quia alias Papa circa matrimonium non consuma-
 tum dispensare potest ex causa. glo. in c. ex publico. de conuersi. coniuga-
 to. & in consummato scribit late Socy. in consi. 28. circa quæ situm. lib. 1.
 & D. Decius in consi. cxij. in præsenti consultatione, & in c. quæ in Ec-
 clesiuarum. col. 4. de consti. D. Cardi. de Vio in quolibet suo. xij. inci-
 38 piente queritur utrum matrimonium. Ex † quibus infero q[uod] Papa ex
 quacunque causa, uel propter quancunque necessitatem etiam ultra ma-
 trinam, ut Christiani habitatores multiplicentur, uel Rege habente uxo-
 rem sterilem, & sic regnum esset futurum sine hærede de sanguine Regio
 descensuro, uel si Regina sarracenorum uellet cum sua gente conuerti,
 si quis christianus iam cum altera coniugatus eam duceret, non posset
 dispensare, nec illud uinculum tollere, hæc est conclusio Petri de palude
 in 4. distin. 33. quæst. j. uersic. sed dicendum, dicentis, q[uod] sicut Papa ex
 eo quod Papa non potest miracula facere, quod est supra naturam, sic
 non potest pluralitatem uxorum permittere, & in ea dispensare, cum sit
 contra legem naturæ, & ius diuinum Euangelicum illius legis natura-
 lis confirmatiuum, ut Mathæi. 15. & non posset contrarium fieri, nisi
 Deo dispensante qui in lege naturæ & veteri dispensauit, non propter
 solam multiplicationem sibolis, alias ante diluvium, & statim post fuis-
 set concessum, cum nec filiis Noe hoc licuerit, sed propter augmentum
 cultus diuini, quod non erat in alijs gentibus incircuncisis, cum essent de-
 dite idolatriæ. sequitur Archie. Floren. in 3. parte summæ, tit. 14. §. 2.
 39 Et † dicit Scotus quod causa dispensationis diuinæ hodie non militat,
 quia multi uacant generationi fidelium, quia fides multiplicata est, &
 sic ille finis magis principalis prole procreandæ non est necessarius,

& ita argui potest a cessante causa dispensationis, nam debet cessare dispensatio.c. quod pro necessitate.j. q. j. & c. pro remedio.j. q. 6. nec in lege noua reperitur Deum dispensasse, ut dicit Archie. Floren. in d. §. 2. Et ideo inquit Bal. in c. lator. de re iudicata. qd si Regina esset sterilis, Papa non posset concedere licentiam Regi super addendi aliam uxorem, quia scriptura dicit, erunt duo in carne una. sequitur Fely. in c. quæ in Ecclesia 39 rum. col. 8. uersi. ceterum limitatur. de constit. Et non est simile si dicatur, qd sicut Papa potest dispensare ex causa circa uotum solemne continentiae propter bonum comune, sicut dispensatum fuit cum quodam monacho de genere Regis Aragonum, ut contraheret matrimonium propter defectum successoris in regno, sic dispensare posset ut princeps habens uxorem sterilem de qua non posset suscipere prolem, ea viuente & consentiente susciperet aliam, pro quibus dicit Bal. in l. si tibi filius, ff. de adopti. qd Papa de plenitudine potestatis potest facere quod matrimonium daret ad tempus, puta, qd monachus possit habere uxorem usq; ad procreationem sibi, ne forte stirps nobilis deficiat sine herede, & alibi Bal. in l. si pater. §. in arrogationibus, ff. eod. tit. inquit magis esse studendum generationi, qd ingressui religionis, & ideo si filius Regis unicuius ingreditur monasterium peccat, & non meretur, sed Papa potest dispensare ne Regam pereat, & in hoc casu omnes doctores fere conueniunt, qd valuit illa dispensatio, ut scribit. D. Iason. in l. fi. C. de trans. Fe ly. in e. Humilis. ad finem. de maio. & obed. Joan. Andre. in c. Actus legitiimi. & iu c. Semel Deo. de reg. iur. lib. 6. Abbas & aliij in c. cum ad monasterium. de sta. mona. Pet. de Ancha. in c. canonum statuta de const. Archi. in c. sunt quidam. 25. dist. Card. in cle. j. in prima oppositione. de consang & affi. Abbas in c. rursus. qui. cleri. uel uou. & in c. Ne Dei Ecclesiam. de simo. & in c. quanto. de diuor. quis. S. Tho. in 2. 2. q. 88. artic. 11. aliter uideatur sentire, & ibi cuim exponit Card. de Vio in apostillis, cu pluribus alijs, quæ scribit Deci. in d. c. quæ in Ecclesiasticum. col. 5. uersic. 40 successione. Nam ad hæc responderet Pet. de Palude in d. dist. 33. q. 1. dicens qd non est simile, quia si Papa potest dispensare in solemnni uoto, ut in causa præmisso dispensauit, hoc est quia illud quod est supra uotum simplex non est nisi quid posituum, & mors quædam civilis, potest autem Papa dispensare in uoto simplici & in omni iure positivo, & in morte civili, puta de seruo facere liberum, & monachum uel heremitarum cogere ad Episcopatum, per quod haberet uacare mundo, cui abrenuntiauerat, unde si monachus cuim quo dispensat, consumato matrimonio rediret ad religionem uiuente illa, non posse, Papa cuim altero copulare, obstante ligamine matrimonij, non autem uoto, si autem solitus erat, uel carnali copula

cōpula non sequuta, profitendo religionē solutus fuit, tunc posset dispensare, ut contrahat, sed quando cōsumato matrimonio intravit, illo mortuo civiliter, nec naturaliter, quis sit mortua uulua uxoris, non posset Papa dispensare ut cum altera contrahat, quia non potest ligamen tollere, hæc sunt de mente & litera dicti Petri de Palude, ad quorum declaratio nem ponendæ sunt duas propositiones.

4¹ Prima fuit, qd Papa potest ex causa publice utilitatis, & etiam sine causa tali dispensare cum sacerdote occidentali ut contrahat matrimonium, ut concludit. d. Card. de Vio in suo quolibeto 12. incipiente, queritur utrum summus Pontifex, & Bal. in l. rescripta col. 2. C. de præci. impera. offer. solus fuit ausus dicere qd Papa dispensat qd subdiaconus uxoretur, pro quo allegatur. c. de illo. 32. dist. ubi hoc glo. tenet, quia non est contra articulos fidei, & ipse Papa habeat potestatis plenitudinem, ut in cap. dec. eto. 2. q. 6. & nostris temporibus nuditus Alexandrum Papam sextum dispensasse cum filio suo Cesare diacono Cardinali, ut deposito Galero Cardineo contraheret matrimonium, prout contraxit in Gallia cū filia Ducis Valentiniani, & ipse appellatus est Dux Valentinianus, que autem causa fuerit publicæ utilitatis iustificandi dictam dispensationē, me pœnitus latet. **Continentia** enim in clericis secularibus nō est de substantia ordinis. Inno. in c. placet. de conuersi. coniuga. nec de iure diuino. ut scribit Abbas in c. cum olim. de cleri. coniuga.

4² Secunda fuit propositio est, qd Papa potest dispensare circa uotum sole ne continentia, ut professus religionem aliquam approbatam posse matrimonium contrahere, ubi communis utilitas totius Ecclesie, aut unius Regni vel Provinciæ exposceret, prout fuit in illo monacho de sanguine Reginæ Aragonum, & ultra prædicta post longam disputationem, ita concludit D. Cardin. de Turre Crema. in d. c. de illo clero, & sic potest facere de monacho non monachum, & de religioso non religiosum. Nec obstat cap. cum ad monasterium. in fi. de sta. monacho. ubi dicitur quod abdicatio proprietatis sicut & custodia castitatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam, nec etiam summus Pontifex posse licentiam indulgere, & sic qd uerbum potest, præcedente negativa inducat necessitatem dispensandi, ut per glo. in c. j. de reg. iur. lib. 6. cum alijs, ut scribunt moderni in l. Gallus. in prin. ff. de libe. & posthu. Quia ad hoc respondeatur secundum Henr. de Ganda, qd secundum communem usum loquendi censeatur impossibile, ad quod homo nō debet inclinati, ut faciat nisi in summa necessitate & cum summa difficultate, quemadmodum ceteris assuetis ad mala dicitur, quod bene agere non possunt, & ideo nō potest, exponitur id est non consuevit, unde tales dispensationes debent ratissi-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

me fieri & cum difficultate , nec in consuetudinem deduci , & Durandus in 4.dist.37.q.2. ad fi.inquit , q̄ ideo dicitur ibi q̄ Papa non potest dispensare cum talibus, aut quia non potest pasim & pro libito uolūtatis, sed solū pro magnis causis,& carduis recōpensationibus uotū cōtinentię solennis, aut quia non potest dispensare in istis, supposito quod religiosus maneat religiosus,quia hoc implicaret contradictionem, sed ipse potest facere de religioso non religiosum, & per consequēs in uotis religiosis dispensare quando hoc exigit necessitas , ut si Rex infidelis uellet redire ad fidem cum toto suo regno si posset ducere monialem in uxore, quæ forte esset filia alicuius Regis,nam credendum est hoc esse Deo carius, q̄ continentia unius mulieris, & pro his facit ,quia tex.in d.c. cum ad monasterium,non dicit q̄ Papa non posset dispensare, sed dicit q̄ nō potest licentiam indulgere,ut ibi ponderant Inno.& Abbas. Et non in omni casu uerbum potest,præcedente negatione importat necessitatē, prout scribunt late moderni in d.l.Gallus.in princ. & in l.stipulatio.§.alteri. ff.de uerbo.obliga.nec semper negat potentiam,& exponitur, non possum, idest non uolo.ut patet Gene. 19. dixit enim Angelus ibi ad Loth. non potero facere quicq̄ donec ingrediaris illhuc, & Ioan. 12. non poterant credere,quia dixit Elaias,excœauit oculos eorum,& indurauit cor eorum ut non uideant,immo bene poterant, sed nolebant,& ideo exponitur.non poterant,idest nolebant , & in illa uoluntate pertinaces erant. ad idem facit.c.literas.de resti.spolia.in uerbo non potest . de quo plura scripsi in dicto consilio Anglicano.ad idem accedit,quia monachus potest fieri Episcopus & rector Ecclesiæ curatæ.capit.quod Dei timorem. de statu monachorum.c.nullus religiosus.de electio.lib.6.

45 Ext̄ quibus ergo patet, q̄ illa quæ faciunt uotum continentia simplex esse solemne sunt de iure positivo secūdum Petrum de Palude, & est tex. in c.unico.de uoto.li.vj.ubi formaliter dicitur. uoti solennitas ex sola institutione Ecclesiæ est inuenta.Et ideo merito est dicendum Papam posse dispensare,cum ipse sit supra ius.c.proposuit.de concessi.præbē.text. in §.fi.inst.de iure natura.cum alijs,ut scribit Dec.in dicto capitulo. quæ

46 in Ecclesiarum.col. 16.uersi.supereft.de const. Et hæc dispensatio potest fieri non solum cum causa rationabili,quando adeſt scilicet publica utilitas civilis aut Ecclesiastica, sed etiam quando aliquod maius bonum posset sequi, quām sit seruata castitas , & ideo consequens est secundum quod scribit dictus.d.Card.de Vio in dicto quolibeto , q̄ Papa non solū potest dispensare, sed etiam salua conscientia potest cum sacerdote occidentalī,q̄ contrahat,etiam cessante causa publicæ utilitatis.Secus uero est dicendum in pluralitate uxorum in casu proposito,quia est prohibita

de iure naturali, & de iure diuino Euangelico ut supra est probatum, nec post promulgationem Euangelij reperitur aliquando fuisse a Deo dispensatum, ut quis duas posset habere uxores, etiam propter sterilitatem primae, & de eius consensu merito dicendum est (salua semper determinatione Ecclesiae) Papam dispensare non posse.

47 Et flicet summus pontifex ex ea posit contra ius diuinum dispensare, ut per glo. in capitulo. a nobis. in uerbo exemptis, de decimis, & Innocentius scribit in capitulo. post translationem. de renunciatio. & Petrus de Ancha. in capitulo. primo. in secunda oppositi. de const. ut late scribunt moderni. in dicto capitulo. quæ in Ecclesiistarum. tamen hæc conclusio Doctorum procedit quando illud ius diuinum reperitur limitatum, secus si limitatum non reperitur, ut est iste casus, quia tunc Papa dispensare non potest, ita concludit Abbas post alios in dicto capitu. quæ in Ecclesiistarum, & Bald. in l. fin. C. si contra ius uel utilita. publi. & ponit exemplum in illo præcepto, non mœchaberis, quod nunquam censemur dispensatum, & ideo lex in contrarium lata non teneret, nec dispensatio Papæ, quia cum pluralitas uxorum de se sit mala, quia absolum est & inimicum fidei christianæ plures uxores habere eodem tempore, ut in dicto capitulo. gaudeamus, Papa non potest dispensare, ut formaliter dicit glo. in capitulo. literas. de restitu. spolia. inde est quod licet Rex haberet uxorem sterilē non posset aliam superinducere, nec concubinam habere, ut dicit Bald. in dicto capitulo. lator. de re iudic. Nec intelligas, quod illis Patriarchis & Prophetis unquam licitum fuerit habere concubinas, quia illæ mulieres quæ in sacra scriptura concubinæ nuncupantur uxores erant, & ideo dicebantur concubinæ, quia non erant principales uxores, sicut Agar, licet secundum rei ueritatem esset uxor Abrahæ, & ei coniuncta uinculo indissolubili, quia tamen non habebat auctoritatem matris familiæ in regime domus & familiæ, nec p̄les succedere debebat in hereditate, quo ad hoc erat ancilla, nec licitum fuit Abrahæ eam a se eiecere ad instantiam Saræ, nisi super hoc diuinum habuisset mandatum, uoluit autem Deus eos separari non quantum ad uinculum, sed quantum ad habitationem & thoru, ad significandum illud mysterium quod explicat Apostolus in Epistola ad Galatas. 4. dum dicit. Abraham duos filios habuit, hæc Ricard. in 4. dist. 33. articu. 2. q. 2. sic Bala & zelpha ancillæ Rachel. dictæ sunt concubinæ Iacob, quod essent legitime uxores, & sic non erat eis licitum concubinas habere, quia omnis fornicatio, siue uaga, siue concubinalis peccatum mortale est de se, exclusa omni lege scripta, & est prohibita lege veteri & noua Deuteronomio. xxiiij. non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel, in nouo etiam testamento

48 in capitulo. lator. de re iudic. Nec intelligas, quod illis Patriarchis & Prophetis unquam licitum fuerit habere concubinas, quia illæ mulieres quæ in sacra scriptura concubinæ nuncupantur uxores erant, & ideo dicebantur concubinæ, quia non erant principales uxores, sicut Agar, licet secundum rei ueritatem esset uxor Abrahæ, & ei coniuncta uinculo indissolubili, quia tamen non habebat auctoritatem matris familiæ in regime domus & familiæ, nec p̄les succedere debebat in hereditate, quo ad hoc erat ancilla, nec licitum fuit Abrahæ eam a se eiecere ad instantiam Saræ, nisi super hoc diuinum habuisset mandatum, uoluit autem Deus eos separari non quantum ad uinculum, sed quantum ad habitationem & thoru, ad significandum illud mysterium quod explicat Apostolus in Epistola ad Galatas. 4. dum dicit. Abraham duos filios habuit, hæc Ricard. in 4. dist. 33. articu. 2. q. 2. sic Bala & zelpha ancillæ Rachel. dictæ sunt concubinæ Iacob, quod essent legitime uxores, & sic non erat eis licitum concubinas habere, quia omnis fornicatio, siue uaga, siue concubinalis peccatum mortale est de se, exclusa omni lege scripta, & est prohibita lege veteri & noua Deuteronomio. xxiiij. non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel, in nouo etiam testamento

Scamamento patet, cum nibil excludat a regno Dei nisi peccatum mortale, sed fornicatio excludit ut ad The.4. inquit Pau. scilicetque præcepta dedecim vobis per dominum, hæc est enim uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstineatis a fornicatione. & Ephe.v. omnis fornicator, aut immundus non habebit partem in regno Dei, & habetur in c. vnum. s. alias. 25. dist. & actuum. 15. & sic patet qd illæ mulieres quæ concubinæ ex illa cā sunt nuncupatae vxores legitimæ erant, & in hoc residet Pet. de Palude in d. distin. & omnis fere schola theologorum, & in æquiuocatione huius nominis concubinæ deceptus fuit diuinus Bonauen. in d. dist. q. 3.

49 HIS TIGITVR Prælibatis venio ad punctum propositæ quaestioneis, & dico cognitionem huius criminis ad inquisitores spectare sicut cæteræ causæ hæreticales seu fidei spectare solent, nam per huiusmodi contrahactum plurium seu binarum nuptiarum videtur contrahens male sentire de sacramento matrimonij, tum quia inimicum fidei Christianæ est quem multas uxores insimul habere, ut dicit tex. in d.c. gaudemus. qd est vnum de septem sacramentis Ecclesiæ, vt late scribit glo. & Doctores in c. veniens. de trans. tum etiam quia facit directe contra institutionem matrimonij in paradiſo terrestri instituti, quæ est coniunctio unius matrimonij vnicæ fœmina, non vnius cum pluribus fœminis, vt habetur Gene. 2. ibi, adhærebit uxori, non uxoribus, & ibi, erunt duo in carne una, nō in pluribus, & una costa fuit in unam, non in plures mulieres conuersa. prout sic exponit tex. in d.c. gaudemus de diuortijs, & c. debitum. de bigamis. iuncto. c.j. de voto. lib. 6. Et ille dicitur male sentire de aliquo sacramento Ecclesiæ qui de eo aliter sentit aut docet qd sancta Romana Ecclesia prædicat & obseruat, & iste sententiam excommunicationis incurrit, & vt hæreticus censetur. c. ad abolendam. in prin. de hæret. & idem probatur in c. accusatus. s. cum uero. ibi, seu in Ecclesiæ sacramento erruerit, de hæret. libr. 6. & idem puto dicendum de eo qui aliter vtitur sacramentis Ecclesiæ qd Ecclesia vtitatur, cum plus sit factis demonstrare, qd verbis dicere. l. si tamen. s. ei qui. ff. de ædilit. ædi. cap. dilecti. de appellatio. & non tantum aliquid ratum habetur verbis, sed etiam actu. l. Paulus. ff. re 51 rata in haberi. Et tamen aduertendum, qd illud quod ex facto insurgit tacitum videtur, & ad qualitatem facti limitatur, quod vero verbis sit ex pressum dicitur & magis extenditur. glo. notabilis in cle. s. apc. in verbo, partibus, circa fi. de verbo. sign. Paulus de Castro in l. si conuenerit. ad finem. ff. de iuris. omnium iudicium. cum aliis, vt tradit Decius in d.c. dilecti, & licet iste non doceat, tamen male sentit, quia aliter seruat, & aliter facit, qd præcipiant mandata Ecclesiæ, ergo videtur hæreticus, consequentia patet, quia ex facto animus declaratur. l. 2. ff. de hijs qui no. inf. l. Fulcinius.

52 Fulcinius. scilicet quid sit latitare. ff. ex qui. cau. in posse. eat. Puto tamen, q[uod] ad hoc ut sentiens seu docens vel vtens sacramentis Ecclesiæ aliter q[uod] Sancta Romana Ecclesia sentiat aut doceat seu utatur incurrat hæresimi, seu sit hæreticus requiratur ut explicite, & pertinaciter hoc teneat, & dicat se non errasse, sed sic credere, quia ad constitutionem hæretici requiritur error in intellectu, & pertinacia in voluntate, ut late dixi s[ic] in q. 2. & 3. sed ad hoc ut illud sentire docens, seu facere sit hæresis uel hæreticum, sufficit ut sit dogma falsum fidei orthodoxæ contrarium, ut dixi in distinctione, & ad hoc ut sit hæresis requiritur in male sentiente pertinacia, secus uero ad constitutum hæreticum, inde sequitur, q[uod] quis potest dicere uera hæreticalia & non erit hæreticus, ut inquit August. errare potero sed

53 hæreticus non ero. Inde est q[uod] negans baptismum posse exhiberi pueris quia non habent usum liberi arbitrij, q[uod] dicit misericordia Dei, & hæreticus non est hoc assenseret, ut dicit S. Tho. in 4. dist. 4. q. 3. articulo primo. quæ stiuncula. 3. & assenserens hoc pertinaciter esset ut hæreticus iudicandus, & sic possit exemplificari in omnibus assertionibus hæreticis & damnatis ab Ecclesia, in quibus aliquis possit aliter sentire q[uod] Ecclesia Romana sentiat, & non hæreticus erit nisi adsit pertinacia interior uel exterior, ut late dixi supra in q. 3. & sic est in septem sacramentis Ecclesiæ, ut aliter sentientes q[uod] dicta Ecclesia, hæretici censeantur, si adsit pertinacia & ita intel-

54 ligitur. d. c. ad abolendam. Et hinc etiam dicendum esset, q[uod] quamuis aliquis diceret duas uel plures uxores eodem tempore, ex quo tamen non defendit sibi hoc licuisse, & sic q[uod] non habuit errorē in mente, nec pertinaciam in uoluntate, non est censendus hæreticus, & idem est de persono aliquam religionem approbatam, qui cum contrahere matrimonium non posset. c. meminimus. qui cler. uel uo. ma. cont. unde ex quo errorem suū pertinaciter non defendit, non est ut hæreticus iudicandus, omnis enim paratus corrigi non est hæreticus. c. damnamus. in fi. de summa Trin. sequuntur Joan. de Aria. & Fely. in c. ad abolendam, & Abbas refert Iaco. Butr. in c. cum quidam. de iure iurant. colum. 2.

55 Sed talius hæc inquirendo, est uidendum, an contrahere plura matrimonia cum mulieribus simul superstitibus sit factū hæreticale, quod sua detur ex tribus, primo, quia directe iste contractus contrariatur sacramento matrimonij, quod est unius cum una legitima coniunctio, ut Mathai. 19. merito dici potest factū hæreticale, sicut sentire, & docere, iste enim contrahit matrimonium aliter q[uod] Deus & Ecclesia instituerunt, merito factū hæreticale dici potest, ut in d. c. ad abolendam. Secundo, cui competit distinctione, competit diffinitum, ut dixi supra in præludijs huius tractatus, sed diffinitio hæresis competit huic contractui. Ergo talis contractus est

est hæresis, seu factum hæreticale, maior probatur, quia hæresis est dogma falsum, catholicæ veritati contrarium, in eo qui Christianam fidem est professus, ut dixi in j. q. & contrahere plura matrimonia seu plures habere uxores eodem tempore est iniuriam fidei christianæ, ut dicit t.c. in d.c. gaudemus, merito dicendum est hoc contrahere esse factum hæreticale. Tertio, † contra factus iste duarum aut plurium uxorum est ritus sarracenorum, ut in d.c. gaudemus. nam ritus dicitur lex in contractibus matrimonij seruandus, vt in c. fi. & ibi Anto. de But. de diuort. qui secundū eorum zunas quatuor posunt ducere uxores, vnde si trāsiens ad ritus Iudæorū, uel rediens punitur tamquam hæreticus, ut in c. contra christianos, de hæreti. li. 6. quare transiens ad ritus sarracenorum simili sententiæ non subiacebit, licet non dicat de transiente, uel redeunte ad ritus paganorum, sed solum de ritibus Iudæorum, & consequenter ducens plures uxores non punitur ut hæreticus, uel saltem quare nō dicetur hoc contrahere factum hæreticale, seu habens hæresim implicitam, sicut obseruantia legalium secundum ritum Iudæorum, ex quo ergo est eadem ratio idem ius statuendum est. 1. illud, cum alijs, ut in gloss. ff. ad leg. Aquili. & late Ioan. de Imo. in leg. si uero. §. de viro. ff. soluto matrimonio. gloss. in leg. a Titio. ff. de verborum obligationib. & l. penu. C. de inoffic. dona. & ex idemperitate rationis fit extensio etiam in poenitibus fauore fidei, ut in proposito, ne hæreses remaneant impunitæ, ut dicit Abbas post Hostien. in cap. 2. de diuortiis. sequitur D. Iason in l. cum quidam. col. fi. ff. de liberis & posthu. scribit plura de his Decius in l. factum. §. in poenitibus. ff. de regu. iuris. Et † si dicas. q̄ ideo in d. cap. contra christianos est statutum q̄ transiens uel rediens ad ritum iudæorum potest tanquam hæreticus condemnari, si de hoc fuerit confessus uel conuictus, & non est idem sanctum in redeunte uel transiente ad ritum paganorum, seu gentilium, quia secta iudæorum est peior q̄ secta sarracenorum, attestante hoc ueritate diuina loquente ad iudeos Matthæi. 11. tollerabilius est Sodomis quam uobis in die iudicij, & inquit ad eos Ezechi. 16. Vos iustificatis Sodomiam, quod exponens Augustinus. i. in comparatione uestra iustificata est, dicitque iudeos peiores esse gentilibus, ut in cap. nonne. j. quæstio. j. hoc etiam demonstrat Ecclesia, quia cum in die paracœuæ oret pro omnibus, pro iudæis non flebit genua, sicut pro paganis, ut scribit Oldra. in consil. 51. incipien. Iudæus transiuit. Quia dico q̄ licet iudei sint peiores ipsis gentilibus, hoc est ex eo quia habentes notitium scripturarum de Christo eis non credentes Christi prædicatiouem non receperunt, nec hodie recipiunt, nec acceptarunt, nec acceptant Mesiam promissum eis per Moysen Deuter. 18.

nec

nec eorum saluatorē admisserunt, & sic nimia malicia excecati, nec scripturis, nec miraculorum operationibus (quæ eis testimoniū perhibeant) crediderūt, in quo eorum culpa nimium aggrauatur. Vnde Christus cul-
pam eorum exagerans Ioan. 15. Inquit, si non uenisse m̄, & loquutus eis
non fuisset peccatum non haberent, nunc autem excusationem non ha-
bent de peccato. Sarraceni autem illorum notitiam non habuerunt sicut
illi, & ideo peiores sunt iudæi ipsis sarracenis, item iudæi peiores sunt so-
domitis, quia sodomitæ peccabant fornicatione carnali, iudæi vero spiri-
tuali per infidelitatem, peius autem peccatum est spiritualis fornicatio-
nis q̄ carnalis, & peccatum infidelitatis grauius est omni peccato carna-
li, ut in d. c. gaudenius, unde Ezechiel propheta inquit, q̄ sodoma minor
est in culpa, quām iuda qui malicias sodomę superauit sceleribus suis, &
ideo ibi concludit Propheta, Ergo tu confundere, & porta ignominiam
tuam quæ iustificasti sorores tuas scilicet sodomam & samariā, grauius
58 peccando q̄ sodoma. Dico tamen, q̄ non propter hoc minus est hæreti-
cus religionem christianam professus qui transit ad ritus sarracenorum
sicut transiens ad ritus iudæorum, nam uterq; iudæus, & sarracenus ne-
gant Christū esse Deum & Filiū Dei, & alios fidei articulos, & demum
non credunt in Ecclesiam sanctam, & ideo Ecclesia in die ueneris sancti
o:at pro paganis ut idolis dimissis conuertatur ad Deum uiuum, & uerū
& uincū filium eius Iesum Christum Deū & dominum nostrum, & ideo
Christianus sectator horū errorum hæreticus censetur. Et hoc probatur
eflicacissime per Augu. in c. firmis sine. de hæret. & Christus testatus est
hoc Ioan. x. Amen dico uobis qui non intrat per hostium, scilicet creden-
do in Christū, sed ascendere nititur aliunde, per alias scilicet sectas qua-
cunque, ille sur est, & latro, & ideo non saluatur, quia Ioan. 3. inquit. Ego
sum hostiū, per me si quis introierit saluabitur, & Pet. attestatur actuū. 4.
non est in aliquo alio salus, neq; enim aliud nomen est sub cœlo datū ho-
minibus, in quo oporteat nos saluos fieri, & Ioan. 8. si non credideritis
quia Ego sum, in peccato vestro moriemini.

Et ideo est error perniciosissimus eorū qui credūt iudæos, sarracenos,
& paganos posse saluari in suis sectis, non solū est error, sed hæresis, ut la-
te scribit Card. de Turre Cremon. in tit. de p̄tate Ecclesiæ. lib. j. c. 21. Et ex
his dicendū est, q̄ sicut christianus transiens ad ritus iudæorū seu redicēs,
ut hæreticus damnari potest, si est confessus uel conuictus, ut in d. c. contra
christianos. sive eadē rōne est censendū de christiano transēunte uel redeū-
te ad lectā sarracenorū, seu gentiliū, uel alterius sectæ, q̄a nō possum pro-
nunc considerare rōnem dīx inter unā & alteram. Vt terq; enim apostata
est, i. recedens in totū a fide christiana, & sanctū baptismum propheta-
nat. l.

nat. l. 2. & l. ij. qui sanctam. C. de apostatis, & quicquid a fide christiana discrepat, legi Christianæ est contrarium. l. cœlicolarum. C. de iudæis. facit. l. iudæi. 2. C. de iudæis & l. 2. C. ne sanctum baptisma iteretur, & appellatione apostatarum continentur, qui christianitatis nomine insigniti sacrificia fecerint uel facienda mandauerint, ut iudæi, & pagani, ut dicit tex. iuncta glo. in l. apostatarum. §. sed ne huiusmodi. C. de apost. si ergo errantes in lævi articulo & pertinaciter aſſerentes, ut hæretici iudicātur, ut in l. 2. C. de hæret, multo magis in apostasiam incidentes, quia si id de quo minus uidetur incelle & ineſt, & id de quo magis. glos. in capitu. cum in cunctis. de electio. cum alijs, & in aut. multo magis. C. de sacroſ. Eccl.

59 Vnde, † ſaluo meliori iudicio, putarem. d. c. contra christianos. debere intelligi etiam in tranſeunte ſeu redeunte ad ritus paganorum, gentilium ſive ſarracenorum, ex uerisimili mente ſtatuentis, nam non uidetur dubium ꝑ ſi conditor illius. c. de hoc caſu cogitasset ſeu interrogatus fuifet, idem ſtatuerit, faciunt tradita per glo. & modernos in l. tale pactū. §. fi. in glo. fi ff. de paſtis. quæ eſt ſingularis ſecundum Ange. Aret. in insti- tu. de legi. patro. tutela. in prin. quam notabilem dicit ibi Bal. ſive aliquid ſtatuaritur per modum conuentionis, ſive per modum legis municipalis, ſi ue per modum reſcripti, Bal. in l. j. C. quæ res pign. obliga. poſlunt. & pro hac glo. uidetur tex. in l. Lutius. §. Titius. ff. de libe. & poſthu. & ibi Do- minus Iaso. colu. j. poſt Pau. de Castro, ubi notatur ꝑ ſtatutum exten- ditur ad caſum in quo uerisimiliter idem ſtatuerit uel prouidiffent ſta- tuētes ſi interrogati, aut recordati fuiflent, talis debet fieri interpretatio ut notat illa glo. Ange. ibi & Ludo. Ro. in consi. 392. circa primum. col. fi. cū alijs, ut ſcribit Decius in consi. 64. Et diligēter pro uiribus. colu. fi. cum alijs, ut ſcribit D. Iafon in d. §. fi. & ſuper præmissis dicunt aliqui el- ſe extrauagantem Nicolai Papæ. 4. quam ego non uidi.

60 Quid ergo dicendum in proposito, an contrahēs binas uel plures nu- ptias cum mulieribus ſimul uiuentibus ſit ipſo facto cēſendus hæreticus, aut uero ſuceptus de hæreti. dico ꝑ ſi aliter non conſtat de eius mēte er- ronea, nec de pertinacia, quæ duo ſunt formalia hæretici, ꝑ taliter con- trahens non eſt iudicandus ut hæreticus, nec poenit hæreticorum punien- dus, per proxime allegata, eſt tamen ſuceptus de hæreti, & contra cum ut ſuceptum de hæreti potest procedi, pro quo in ſimili allego Ioan. Cal- deri. in consi. quinto. in tit. de hæreti. incipien. diaconus eſt professus. ubi conſuluit in caſu cuiusdam diaconi religiosi qui deposito habitu religio- niſ in mero habitu laycali exercuit ſecularia negocia, abſtinēdo ſe a ſum- ptione eucharistiæ. 23. annis, & a diuinis officiis, non in contemptū Ec- cleſiæ, ſed ut palliare uicium ſuum, & fuit dubitatum an Inquisitor hæ- reticæ

reticæ prauitatis potuerit contra eum ut hæreticum procedere, & de hæ
 resi condemnare, & concludit quod non, sed tanquam contra suspectum po
 terat procedere, quia laevi argumento potest quis deprehendi in hæresi.
 1.2.C.de hæret.& glo.in uerbo uehementer.in c.literas.de præsumptio.
 quam omnes scribentes sequuntur ibi, & si non esset suspicio violentissi
 ma, non posset de hæresi damnari, ut in d.c.literas.& facit ad hoc. c. con
 tumacia.de hære.lib.6.sic in proposito est dicendum de contrahëte plu
 res nuptias, ut suspectus de hæresi sit censendus, si non pertinaciter defen
 dat errorem suum, quia obseruat ritum paganorum, & male uidetur sen
 tire de sacramentis Ecclesiæ, tum etiam quia factum illud est inimicum
 6.1 fidei Christianæ.& consequenter hæreticale, ut dixi. Accedit, fquia cum
 iste contrahens recedat a communi uita fidelium, uita & moribus suspe
 ctus est de hæresi.c.excommunicamus.¶.adiicimus.de hæreti. ubi dicit il
 lum tex.procedere in deviantibus a communi conuersatione in pertinen
 tibus ad fidem, & contra quemcunque ducentem uitam singularem, nisi
 constet de illius perfectione, inquiri potest, & secundum qualitatem su
 spitionis posset illi sic contrahenti indici purgatio canonica, puta si suspi
 cto esset uehemens.ut in c.inter.de purgatio.cano. uel probabilis, ut in
 cap.excommunicamus.in princip.de hæret. & etiam teneretur omnē hæ
 resum abiurare, ut in c. Accusatus.in princip.de hæret.lib.6.& in hoc er
 rauit dictus Calde.in d.consilio,inquiens,suspectos de hæresi tantum nō
 abiurare, sed hereticos,ut in c.Ego Berengarius.de consecra.dist.2.nam
 hoc falsum est, & contra tex.in d. c. Accusatus. quia non solum hæretici
 redeentes ad fidem abiurant, Sed etiam suspecti tantum, ut in d.c. Accu
 satus.in princ.& Inquisitores hæreticæ prauitatis possunt procedere non
 solum contra hæreticos sed etiam contra suspectos de hæresi, ut est text.
 in c.ut officium inquisitionis.in prin.ibi,uel suspectos,de hære.libr.6.&
 in clem.multorum.¶.uerum.ibi,contra suspectos de hæresi, & in clemē.
 unica.¶.sane.ibi contra diffamatos uel suspectos.de usuris, facit.ca. cum
 conuincacia,de hæret.lib.6.suspectus enim in fide ab Ecclesia Dei abo
 6.2 lendus & auuellendus est.in clenien.j.de religio.domi.Dummodo † In
 quisitor ad sententiam non procedat sine Episcopo, nec Episcopus sine
 Inquisitore, sed quod in omnibus seruetur dispositio.cie.multorum.de hæ
 ret. & non aliter dico competere Inquisitoribus cognitionem huius cri
 minis, quod excludant Episcopos seu eorum uicarios habentes speciale mā
 datum in causis fidei ab Episcopis, sicut a cognitione aliarum causarum
 fidei non excluduntur, quia deputatio Inquisitorum contra apostatas,hæ
 reticos,infamatos de hæresi, seu suspectos,in prouincijs, ciuitatibus uel
 diœcesibus non tenit priuatiue ad iurisdictionem ordinariam, sed accu
 mulatiue,

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

mulatione, prout est decisum in c. per hoc. de hæret. lib. 6. Et licet ibi text. velit q̄ tunc demum debent communicari processus quando Ambo. sc i licet Episcopus & Inquisitor processerint separatim, & non quādo vñus processerit, & non alter, & tunc per vtrosque simul sentētia proferatur, vt ibi declarant Ioan. Andre. Domi. & alij, & sic quando vñus solus processerit, non tenebatur alteri communicare processum, & ita solus ad sententiam procedere poterat, ut patet in extrauaganti Benedicti. 11. incipiente. Ex eo quod quādam nouella constitut. Tamen hodie clarius est decisum, q̄ siue alter ex eis solus processerit contra hæreticum, siue ambo processerint, q̄ debent ad inuicem communicari processus & sententia simul ab ambobus proferri, & sentētia aliter lata nulla est, vt in d. cle. multorum quārela. in prin. & per d. clem. est derogatum tantum quo ad hoc. d.c. per hoc.

63 Et circa prædicta aliquando dubitaui, an hodie Episcopi non habentes carceres sic ordinatos sicut disponit. d. clein. multorum. in §. sane. debeat, & sit conueniens procedere contra hæreticos, deputatis præsertim apostolicis Inquisitoribus in suis Episcopatibus, cum sine debita carcerum custodia periculosem sit contra illos procedere, cum ipsi sub specie ouis lupin gerant, immo se ipsos fallentes, vt habetur in c. vt officium. §. si vero. de hæret. lib. 6. & alibi appellantur vulpeculæ, propter eorum astacias. in c. inter. de purga. cano. hæretici enim uulpes dicuntur, quasi uolupes, propter inuolutionem dolositatis, vulpes quidem nō rectis sed tortuosis anfractibus & itineribus currunt, de quibus dicitur cantorū. 2. capite, nobis vulpeculas deprehendite, & in lucem proferte, id est dolosas hæreticorum uersutias capite paruulas, ne maiores effec̄tæ plus noceant, & capi non possint, & ideo contra hæreticos cum maxima prouidentia est procedendum ne alijs noceant neve iudices decipient, censuras poenarum contra eos statutas euidentes, de hac tamen dubitatione alibi Deo duce differemus,

64 Ex prædictis ergo infertur conclusio, q̄ Inquisitores possunt procedere contra illos qui binas uel plures nuptias contrahūt cum mulieribus simul superstitibus vti de hæresi suspectos, maxime contra mulieres plures viros habentes, cum nullibi nec in iure naturæ, scripturæ, vel gratiæ reperiatur dispensatum, q̄ vna mulier posit plures habere coniuges, si- cut aliquando fuit dispensatum in viris, vt dixi, hoc forsan fuit propter inccertitudinem prolis, & perturbationem sanguinis, ac impedimentum prolis procreandæ. argumento tex. & eorum quæ ibi scribuntur in l.j.C. de secundis nuptijs, & haec conclusio modo prædicto declarata tenetur per Lapum. Domi. & Phili. Francum & alios in d.c. Accusatus. §. sane. de hæreti.

hæreti. libr. 6. per Petruim. Iaco. Butri. Bald. & alios in l. nemo. C. de summa Trini. & fide catho. Abbas. Pano. in ea. cum quidam. de iure iur.

65 & in c. de homine, de celebra missa. Non t̄ obstat primo q̄ illud contra hæreticas uel plures nuptias cum pluribus uxoribus vel viris non sapit hæresim manifeste, ergo non spectat cognitio ad inquisidores, ut in d. §. sane: nam ad hoc multipliciter respondeatur, primo negando assumptū, quinimo illud factum non solum sapit hæresim manifeste, sed etiam est factum hæreticale, patet, quia repugnat institutioni sacramenti matrimonij, quod est, ut unus viuus uxori iungatur, non pluribus, innuentes hi contrahentes q̄ matrimonium non contineat individuam unitatem siue consuetudinem, sed q̄ potest dirimi, & contrahentes possint ad alias uxores conuolare, contra illud, quos Deus coniunxit homo non separaret. c. 2. de transla. prælato. cum alijs, ut scribit Deci. in cons. in præsen- ti consultatione. facit insti. de patria potestate. §. j. cum alijs. Item quia factum illud est iniuriam fidei Christianæ, insuper quia est unus de ritibus sarracenorum, quo est cautum ut quis quatuor possit habere uxores, ut supra dixi, & hæreticus est qui peccat in uno ex sacramentis Ecclesie aliter sentiendo seu contrafaciendo quam Ecclesia sentiat, seu sta- tuat, ut in d. ea. accusatus. §. cum uero, & in d. cap. ad abolendam. in prin. & iste conrrahens facit contra sacramentum matrimonii, quod de sui substantia habet, ut contrahens retineat vitam individuam cum illa cum qua contraxit. c. fi. de condi. appositis. contrahens ergo cum duabus uel pluribus uuenientibus committit in illud sacramenitum, ut dicit Domi. in 66 d. §. sane. Et t̄ si hoc tibi videatur nimis rigorosum, ut illud contrahe- re sit factum mere hæreticale, ut est supra comprobatum, adminius pro- cedendo mitius, non potest negari quin censendum sit illud factum sapiens hæresim manifeste seu manifestam, quia doctores non videntur facere in hoc differentiam sine dicatur manifeste, uel manifestam, nam Domi. in summario. d. §. sane. dicit, manifestas, & Phi. Fran. ibi, & Abbas in c. 1. de sacrile. exponens illum. §. sanè. loquitur de sapientibus hære- sim manifestam, & licet Doctores ponant aliqua exempla, quando aliquod factum sapit hæresim manifestam, ut circa aras idolorum nefariae præces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorumque re sponsa suscipere. c. ij. qui. 26. q. 2. vel si associant sibi pp fordes exercen- das hæreticos, uel faciunt p̄dicta cū corpore & sanguine Christi, vel in fon- tibus, ut possint a dæmonibus h̄e respōsa puerū baptizāt, vel his similia, ut scribit p gl. & alios ī d. §. sane. & Oldr. ī cō. ccx. regularis h̄e traditio. plura scribit, nō tñ tradit theorica cognoscēdi p modū doctrinæ qn̄ qd 67 dicat sapere hæresim manifeste, yl manifestā. dicit ergo sic ex mēte docto-

rum, q̄ illa sapiunt hæresim manifestam, quando ex natura sua præse-
 runt aliquid quod est hæresis manifesta; uel quando ex illis bene, & ne-
 cessario sequitur hæresis manifesta, puta baptizare imaginem, præse-
 ret quod illa est capax illius sacramenti, quod est hæreticum, rebaptiza-
 re puerum, Infert quod baptismus potest bis conferri, contra legem di-
 uinam & civilem. C. ne sanctum baptisina iteretur, & intellige manife-
 stam hæresim, nam cum manifestum capiatur dupliciter, uno modo di-
 citur manifestum, id quod est per testes probabile, uel alias modos a iu-
 re dispositos, & ita sumitur. xj. q. 3.c.eorum.& glo.in c. manifesta. 2.q.
 1. & tunc manifestum differt a notorio uel publico. Secundo modo dici-
 citur manifestum quod non eget probatione testium, & quod nulla po-
 test tergiuersatione celari, ut dicit tex. in c. tua, & c. uestra, de cohabita-
 cleric. & mulie. & de accusa. euidentia, & c. quonia[m] de filiis præsbyte.
 & isto secundo modo sumitur illud manifeste positum in d. s. fane. & ita
 tenet Domi. de sancto Gemi. in consi. 54. incipien. quidam sacerdos.
 quod patet ex notatis per glo. in d. s. fane. in uerbo manifeste, quæ uult
 q̄ ubi esset dubium an saperent manifeste, uel non, q̄ nisi manifeste ap-
 pareant, non se intromittit Inquisitor. q. d. q̄ si probationes exigeren-
 tur, Inquisitor non cognoscere. Sumitur ergo manifestū pro notorio,
 in quo probationes non requirentur, sed esset tale quod ex sui appare-
 tia nō posset aliqua tergiuersatione celari quin manifesta sequatur hære-
 sis ex illo facto, vel uerbo, & dicitur manifestū, quod per sacram scrip-
 turam probatur. in clemen. ne Romani. in prin. in verbo, manifestant, &
 ibi Bonifacius notat, de iure iurando, & sic reseruatio est manifesta, de
 qua constat per literas Apostolicas super hoc confessas. c. si beneficia,
 de præben. lib. 6. & illa qualitas dicitur notoria quæ prima facie de iure
 communi est talis, licet subesset causa propter quam redderetur falsa, ut
 dicit Areti. in l. illa. col. 7. de uerbo. obliga. & sufficit q̄ aliquid sit noto-
 rium secundum regularem cursum, licet aliquo casu accidentalī excusa
 ri possit, secundum Anto. de Butr. in c. fi. de libelli. obla. col. fi. cum alijs,
 68 ut scribit Fely. in c. i. colum. 4. de re iud. Aduerte † tamen ne erres per ea
 quæ dicit Ange. de claua. in uerbo. Inquisitor. §. 3. & 4. dum ibi clare sen-
 tit, quod illud, manifeste, positum in d. s. fane. intelligitur. q̄ illud fa-
 ctum sit manifestum, dum inquit, faciunt manifestas invocationes dæ-
 monum, attribuendo dæmonibus aliquod diuinum, quasi velit dicere,
 quod inquisitor potest se intromittere de sapientibus hæresim, si sunt
 notoria, uel dubia de notorietate, non autem si sint occulta, licet sit ma-
 nifestum q̄ hæresim sapiant, pro quo videtur facere glo. iuncto tex. in c.
 j. de offi. delega. libr. 6. quia ad hæc dicendum est, q̄ iste intellectus ad d.
 §. fane.

§. sane. non conuenit, quia tex. non dicit manifestis sapientibus hæresim, sed de manifeste sapientibus hæresim, quod cum aduerbiū sit non refertur ad ipsum factum, seu crimen, hoc est si est occultum uel manifestum, sed ad ipsum sapere, non ergo dicit de sortilegijs uel diuinationibus manifestis hæresim sapientibus, sed de diuinationibus & sortilegijs hæresim sapientibus manifeste, secus est autē in d.c. quia ibi tex. dicit q̄ illi conseruatores defendunt a manifestis iniurijs, & uiolentijs, & ideo oportet q̄ factum sit notorium, & sic iniuria & uiolentia notoria, ut ibi dicit gl. quam doctores scribentes sequuntur, & si dictum Angeli esset uerum esset contra iura dicentia, q̄ inquisitores possunt procedere non solum q̄ hæreticos, sed & suspectos de hæresi. & sic siue illa verba seu facta hæreticalia sint manifesta siue occulta, ut est tex. in clem. prima. de
 69 hæreti. Aduerte † etiam si forsam dici posset, quod ex nullo dicto, uel facto hæresim sapiente manifeste potest quis ut hæreticus damnari, cum aliquando hæc possunt procedere, uel ex concupiscentia, & non ex infidelitate, ut est contractus duarum, uel plurium nuptiarum, aliquando ex cupiditate assequendi aliquid a dæmone, puta inuenire thesauros in terra absconditos, pacto tacito, uel expresso inito cum dæmone, vel ex alia simili causa quæ adaptari posset secundum occurritiam casuum, prout sapientia iudicis poterit considerare. Et ideo valde inquirendum est de causa & intentione Rei accusati, & si ex errore uel fidei peruersitate hoc fecisse, uel dixisse conuincatur ex confessione propria, uel convictus sit evidētia facti, prout talia sic probantur in c. ad abolendam. in prim. & ibi glo. in verbo depræhensus, de hæreti. tunc talis ut hæreticus est iudicandus, si uero ex alia causa, puta concupiscentia seu cupiditate, ut uilissimus peccator, & ideo talis non inuentus hæreticus, nec de hæreti suspectus ab ordinarijs de honestari solet, puta si exit binas uel plures nuptias uxorum simul viuentium, uiro scinduntur panni ante & retro; etiam si sit mulier crinibus incisis ad maiorem ignominiam, ut dicit gloss. in cap. De Benedicto. 32. q. j. Abbas in cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulce. Aliquando potest iste, ut suspectus de hæresi iudicari, si suspicio talis contra eum insurgat, & ut suspecto abiuratio indici posset iuxta qualitatem suspicionis, ut in c. Accusatus. in prin. de hæreti. lib. 6. c. literas. de præsumptio. Sic ergo inferendo ex præmissis in proposito, nam ex hoc contractu plurium nuptiarum hæresim manifeste sapiente, Sequitur malus aut prauus sensus de sacramentis Ecclesiæ, quod male seu praeu sentire de dictis sacramentis est hæretis manifesta. c. ad abolendam. in prin. de hæreti. & d. ca. Accusatus. §. cum uero, & sacra scriptura clare decidat matrimonium

esse coniunctionem indiuiduam unius cum una, & non plurium, cuius contrarium sentire est hæresis manifesta, vt late supra fuit comprobatum. Ex quo sequitur quod sumus in terminis d.g.sane. quia sicut inquisitor se intromittit de sortilegijs, & diuinationibus sapientibus hæresim manifeste, ut in d.g. sic pariratione de hoc crimine quod contrahitur cōtrahendo cum pluribus uxoribus simul viuentibus, & contra huiusmodi nuptias contrahentes potest procedi, ut contra suspectos de hæreti, vt 70 proxime dixi. Secundo t̄ non obstat, quod hij contrahentes vt plurimum sunt idiotæ & rustici, & excusantur ab hæreti, iuxta illud Innocen-
tij in d.c firmiter, cum alijs. quia dico q̄ dictum Innocentij non sic simpliciter est intelligendum, ut vulgus allegat, sed cum grano salis legendū, & allegandum, primo quidem loquitur in his quæ sunt de apicibus fidei scilicet de tribus personis in Trinitate (quæ Deus est) attestante August. lib.x.de Trinitate.ca.3. q̄ in ijs nihil periculosius aliquid erratur, nec laboriosius aliquid queritur, nec fructuosius aliquid inuenitur. Secundo loquitur quando quis errat motus aliqua ratione naturali, puta quod in Dicinis Pater maior uel prior sit Filio, uel q̄ tres personæ in Trinitate sunt tres res a se inuicem distantes, quod non est in proposito, nam error iste q̄ quis poscit duas vxores simul superstites habere est supinus, tū quia notum est christianum non posse habere plures uxores, sed unam tantum, etiam, quia hoc peccatum sive hic error est in his quæ sunt de iure naturali, vt supra est probatum, & ideo non cadit ignorantia, quo casu non habet locum dictum Inno. prout evidenter hoc sentit Car-
di. Zaba. in clem. 1.g. porro. col. si. de summa Trini. & fide. catho. Adeo
71. t̄ q̄ licet minoribus licitum sit ignorare iura positiva, non tamen iura diuina, nec naturalia. l. 2. C. de in ius uocando. c. qui in ea. 3 8. distinct. & sic minor ætas non excusat in sacramentis, & articulis fidei, in his enim par uicium est decipere, & decipi posse, ut scribit Ioan. de Ana. in c. ex literarum. de apost. hinc dicit Specu. in titu. de summa Trini. & fide catho. q̄ ignorantia iuris naturalis neminem excusat. Immo ignorans id ignorabitur etiam si sit paganus, uel homo silvester semper in inontanis nutritus, ita q̄ nunquam ad eum prædicatio perucenerit, idem dicit Car. in clem. j. de consangu. & affini. q. 6.

Ex quibus infero, quod dictum Salyc. in dict. l. eum qui duas. loqui-
tur quo ad repetitionem dotis, & sic loquitur gloss. in dict. l. auunculo, non autem quo ad pœnam criminis, quia quo ad hoc remittit se ad gloss. & doctores in l. qui contra. C. de incestis nuptijs, & ideo quo ad pœnam criminis quæ est farrago nostra dicendum est, ignoran-
tia iuris naturalis præcertim non excusat, sicut ignorantia iuris non
excusat

excusat ab incœstus poena. l. si adulterium cum incœstu. in princip. ubi Bar. ff. de adulterijs. nec a poena nullitatis matrimonij. l. j. C. de interdicto matrimo. ut inquit Bart. quem doctores sequuntur in l. amunculo. ff. de condicō sine causa. nec præsumitur ignorantia huius iuris quod omnes sciunt. l. pignus ff. de pigno. actio. & Saly. scribit in d. l. cum qui

72 duas. col. 2. Secus⁹ esset si ius in hoc esset dubium, quia ignorantia iuris dubij æquiparatur ignorantiae facti alieni, ut dicit glo. Ioan. Andre. & docto. in capitulo. primo. de postula. præla. lib. 6. ut scribit Phi. Cornuc in consti. 181. incipien. uisa copia. col. penu. lib. 3. facit gloss. & quæ ibi dicit Abbas in capitulo. castellanus. col. pe. de ferijs. D. Iason in l. admonendi.

73 in lectu. in 13. col. uersi. considera. de iure iurian. Tertio non obstat quod dicit Abbas in d. c. cum haberet, & quod appellatio iudicis simpliciter intelligitur de ordinario, quia dico quod Abbas non exprimit an ad ordinariū uel ad Inquisitorem spectet punitio, & ideo argui non potest quod ad solum ordinarium spectet, cum crimen heresim sit Ecclesiastici, & ad inquisitorē spectat de eo cognoscere, ut in capitu. ut inquisitionis. §. prohibemus. de heret. lib. 6. præterea uerba debent intelligi secundum materiam de qua habetur sermo. l. si uno. ff. loca. in prin. l. insulam. ff. de præscriptis uerbis. capitulo. constitutus. de religio. domi. & sicut appellatio iurisdictionis simpliciter intelligitur etiam de delegata, ut scribit Ale xan. post glo. in ubr. de iurisd. omnium iud. & Decius sequitur, sic & appellatio iudicis simpliciter, etiam delegatus comprehenditur, & facit titulus de iurisd. omnium iudicium, nam in prosecutione tractatur ibi de iudicibus delegatis sicut de ordinarijs, quod autem materia conueniat ut inquisitor etiam comprehendatur appellatio iudicis Ecclesiastici, hoc satis est supra deductum, & ideo Abbas loquens de iudice Ecclesiastico non excludit inquisitorem hereticæ prauitatis, ex quo materia est conueniens utriusque, inquisitori. s. & ordinario. arg. in c. j. de const. facit. c. nullus iudicium, & quæ ibi scribunt moderni & Marian. Soc. de foro competen-

74 ii. Quarto non obstat quod punitio huiusmodi contrahētium videatur spectare ad secularem iudicem, ut in l. eum qui duas. C. de adulterijs. quia respondeo quod forsitan non esset inconueniens dicere hoc crimen esse mixti fori, si non esset annexa illi aliqua qualitas quæ ficeret illud esse fori Ecclesiastici, puta, quia ille contractus saperet heresim, uel contrahens uideretur male sentire de sacramentis, quia talis qualitas ficeret illud crimen esse mere Ecclesiasticum, & sic spectaret ad iudices Ecclesiasticos, ut in d. §. prohibemus, secus ergo si illa qualitas nō esset, ut patet in crimine fortilegij & diuinationis, quod si non sapit manifesta heresim, est crimen mixti fori, nam licet Ecclesia de hoc crimine cognoscat, ut est tex. iuncta:

glo.in c.contra idolorum. 2 i.q. v.& in c. Episcopi.ea. cau.& quæst.ca.
 j.& c.ex tuarum. de sortilegijs , nihilominus etiam leges ciuiles contra
 tales grauiores pœnas imponunt, ut toto tit. C.de maleficis,& Mathæ.
 ut concludit Marian. Soci. in ca.cum lit generale.colum. penul. de foro
 competen. & propterea tex. in c. Accusatus. §. sanc. de hæreti.lib. vij.non
 dicit, quod inquisitores remittant sortilegos & diuinatores, quando eo-
 rum delicta non saperent hæresim manifestam , Episcopis seu dioceſa-
 nis, sed suis iudicibus puniendos, satis innuens , q̄ præter Episcopos iu-
 dices seculares sunt iudices horum sortilegorum, & diuinatorum, secu-
 laris enim iudex potest imponere suam pœnam ciuilem contra tales, fa-
 cit.c. Rex. 2 3.q.v.& proprie in proposito dici potest, voluntas & propo-
 situm distingunt maleficia. ca. cum uoluntate, de sententia excommuni-
 ca.l. Diuus.ff.ad legem Corne. de sicca. ut dicit Ioan. Audre. in titu. de
 sortilegijs.in addi. ad Specul. Oldra.in consi.ccx. Regularis habet tradi-
 tio. Nec † impedit mixturam fori, quod peccatum sit contra ius natu-
 rale, ut patet in criminе contra naturam de quo cognoscit Papa, ut est
 tex.in c. clerici. de excessi. prælatorum, per quem tex. dicit ibi Abbas, q̄
 qualitercunque homines peccent contra naturam , uel in actu uenereo ,
 uel adorando idola, uel alio modo contra naturam, semper Ecclesia po-
 test iurisdictionem exercere in laycos , itaque erit crimen mixti fori , ut
 sentit Inno. in c. quod super his , de uoto, ubi dicit, q̄ etiam contra infi-
 deles hoc peccato peccantes Ecclesia iurisdictionem exercet , nam &
 Deus illos homines pessimos puniuit. Gene. 19. & eodem modo potest
 eius uicarius , nam ex tali peccato læditur ipse Deus ipsius naturæ au-
 thor,& ideo Ecclesia punit usurarios, & non fures, seu latrones, quia u-
 furarij peccant contra naturam facientes germinare pecuniam , quæ na-
 turaliter non germinat, ut dicit Ioan. Monachi.in cap.1. de usuris.lib.6.
 cognoscit etiam de hoc criminе iudex secularis , ut leges ciuiles grauius
 hoc crimen puniunt, vt in l. cum vir. C.de adult.& in §. Item lex Iulia. in-
 stitu. de publi.iudi.& in authen. ut non luxu. homines contra naturam:
 coll. 6.& non immorito, quia, ut dicit Aristo. in 7. Ethicorum , luxuria
 contra naturam non est humana sed bestialis.refert. S. Tho.in 4. distin.
 4 i.q.j.arti. 4. quæstiuncula. 2. quod crimen impedit ordinis exequio-
 nem post peractam pœnitentiam , ut dicit Anto.de Butri.in ca.nisi cum
 pridem.in prin.col.fi. de renuncia. & latius scribit Frans.de Aretio.in c.
 cum non ab homine.col.xj. de iudicijs , propter quod uenit ira in filios
 diffidentiæ.clerici, de excessi.prælato.c.ut clericorum. de uita & hone-
 sta. cleri. & sicut in speculatiuis error circa ea quorum cognitio est ho-
 mini naturaliter indita, est grauissimus, & turpissimus . Ita in agendis,
 agere

agere contra ea quæ sunt secundum naturam determinata, est grauissimum, & turpisimum, ut dicit. S. Tho. loquens de hoc crimen in 2. 2. q. 154. arti. 12. & sic patet dictum crimen esse mixti fori, quia index Ecclesiasticus potest contra tales etiam laycos procedere & castigare, ut patet in d. c. clerici; & idem potest index secularis, sicut enim Deus illos pesimos sodomitas puniuit Gene. 19. sic eius uicarius potest, ut dixi, per consequens etiam prælati qui sunt assumpti in partem sollicitudinis, & ideo erit locus præventioni, ut dicit Abbas in c. in Archiepiscopatu. de raptoribus, & licet ibi receperint illi plati delegationē a Rege super hoc crimen, hoc ideo erat, quia de facto contra tales non exercebāt iurisdictionem, poterat tamen hoc facere iure proprio, ut ibi per eū. facit quod habetur in c. postulaisti, de iudicis. sequitur Ioan. de Ana. in d. c. in Archiepiscopatu. col. si. & ex prædictis satis iustificatur breve Clementis. 7. Moderni Pontificis, in quo committit inquisitoribus hæreticæ prauitatis Regnorum Aragoniæ, Valentia, & Principatus Cathaloniæ facultatem, & iurisdictionem procedendi contra infamatos de hoc crimen indicibile, per viam inquisitionis, denunciationis, uel accusatio-

76 nis, ut in eo latius continetur. Et † per hæc dici posset delictum horum contrahentium binas uel plures nuptias vxorum simul viuentium esse mixti fori. s. ecclesiastici & secularis, & consequenter esse locum præventioni, & ideo dicta in quarto contrario locum sibi uendicare, & quia instantे horum temporum malignitate morbus iste multum inualescit, si uera foret opinio Ludo. Roma. quam supra retuli, quod ij contrahentes pœna capitis possent puniri. Multum conduceceret reipublicæ, ut ij sub prætextu sacramenti matrimonij deceptores mulierū, & forsam puellarum & virginum capite punirentur, cum multis crassantibus exemplo opus sit. l. Aut facta. §. nonnunquam. ff. de pœ. ut alij eorum exemplo perterriti a similibus arceantur. c. clericos. dc coha. eleric. uel mulie. & uindicta de crimen cederet in aliorum exemplum. l. mouer. C. si seruus export. uene. l. capitalium. §. famulos. ff. de pœn. Specu. in titu. de accusatio. §. 2. uers. extraordinarium, & ne huius facti peruersitas transeat præsumptoribus in exemplū. c. tanta, de excessib. prælato. pœna enim quæ ab ecclesiastico iudice ijs infertur, carceris, puta aut verberum, uel exilijs, scilicet de honestationis scalæ, uel mitræ, cedit in derisum, nam nullus metu huius pœnæ abstinet se ab huiusmodi flagicio, vt docet experientia, nam dum essem inquisitor in Regno Maioricarum & successive in regno Valentia, fuerunt recepti plures, qui quatuor & quinque uxores superstites habebant, & pœna quæ ijs inferebatur ob hoc delictum contemptibilis erat apud eos, & nulli cedebat in exemplum, & cum contra

istos de iure canonico certa pœna non est statuta, deberet infligi pœna quæ magis timetur ad reprimendam hominum audaciam, & ne talia cōmittantur a multis personis ad hoc aptis, deberet pœna exacerbari, ut est tex. ad hoc, & ibi notat Bart. in d. §. nonnunquam, & si fuisse iudex Ecclesiasticus nunquam huiusmodi malefactores repeterem in meum forum a iudice seculari, nisi mihi evidenter cōstaret, illos male de sacra mentis Ecclesiæ sensisse, aut clericali priuilegio insignitos esse. commit-tuntur enim hijs, ut plurimum, adulteria, strupa, & raptus, contra quos leges ciuiles, seu statuta terrarum grauiores pœnas imponunt, quam à iudicibus ecclesiasticis imponi canonice possent, secundum leges vero Castellæ contrahentes binas nuptias uxorum simul viuentium, & econtra signantur in fronte cum ferro ignito cum signo, quod fuit ordinatum a Ioanne primo Rege Castellæ, ut ab omnibus cognoscantur, contra legem quæ prohibet quem in facie bullari, quæ ad similitudinem pulcritudinis cœli est figurata. l. si quis in metallum. C. de pœnis. quia frons non est de facie, vt ibi dicit Ange. & Areti. in tracta. malefi. in verbo, in facie, & Bal. in Rubri. C. de vindicta liber. cōcludendo igitur dico, quod si in hoc delicto non subest notorie aliqua qualitas quæ tribuat iurisditionem Ecclesiæ, puta suspicio hæresis, layci a seculari, clericu uero ab ecclesiastico iudice puniri possunt. facit. c. 2. de iure iu. lib. 6. & ca. causam, qui filij sint legi. Abbas. & alij in d. c. cum sit generale. col. fi. de foro compe. & hæc dicta censeantur sub prævia protestatione. Quinto

77 † & vltimo, Nō obstat q̄ iste casus non videatur spectare aliquo modo ad inquisidores, cum contrahens non videatur male de fide sentire &c. dico ad solutionem esse præmittendum, quando dicatur contractus palam fieri, & quando clam, contractus palam fieri dicitur qui fit præsentiibus consanguineis, vel amicis, vel præsente iudice. ut dicit Bart. in l. frater a fratre. col. 15. uers. quæro. ff. de condicō. indebi. sequitur Alex. in l. transactiōne m. in fi. C. de transactio. & de consanguineis facit glos. & quod ibi Bal. in l. Polla. C. de his qui. ut indig. quæ uoluit quod factum a tutore præsentibus coniunctis pupilli uidetur bona fide factum, idem Bal. in c. j. in prin. col. 2. qui. feu. & de authoritate iudicis facit quod not. Bal. in c. sicut. circa finem. uers. Item quæro, de re iudi. dum inquit, quod interueniente decreto iudicis actus utiliter factus præsumitur. idem Bal. in d. c. j. uerſi. quærit Iacobus. cum alijs, ut scribit Alexan. in consi. lxxix. circa primum. col. 6. lib. 1. cum similibus. ut tradit Decius in c. quoniam contra. col. 26. de probatio. Et palam dicitur factum aliquid in testamento, quando ex uerbis appositis in eo uel in codicillis legentes possunt certificari, ut dicit Barto. in l. non intelligitur. §. 1. ff. si certum peta. & quod

quod sit coram pluribus palam dicitur factum. l. palam. ff. de ritu nup. l.
 hæredes palâ. in prin. ff. de testa. l. sed & si. §. proscribere. ff. de insti. actio.
 glo. in c. biduum. §. palam. : q. 6. glo. in l. j. C. de in integ. rest. Saly. in l. ea
 quidem. 21. col. uersi. 6. quæro. C. de accusa. Bal. in l. de minore. §. tormé
 ta. ff. de quæstio. & quod sit palam præsumitur iuste fieri. l. cum ipse. C.
 de contrahen. emptio. & alia circa dictioñem palam, uide Alberi. de Ro-
 fate in suo dictionario, in uerbo, palam, & demum, palam, multis modis
 dicitur, scribitur per aliquos moderniores in l. palâ. ff. de uerbo. signi. &
 palam dicitur fieri quod sit coram pluribus, uel duobus, publice uero co-
 ram populo, ut traditur per Saly. in d. l. ea quidem. car. pen. & in d. §. tor-
 78 menta. Clam † vero dicitur quod taliter sit, q̄ non possit uenire in noti-
 tiam eius cuius intersit, ut notat Bart. in l. 2. C. de ijs qui. ex publi. ratio.
 l. 3. §. fin. ff. quod ui aut clam. fieri dicitur clam, quod fit sine authoritate
 principis uel iudicis, quæ requiritur, ut dicit Bar. in d. l. ij. & l. j. C. de præ-
 curia. lib. x. glo. in uerbo clandestina. in c. fi. de clande. de / po. & clam dici-
 tur fieri quando iniungitur testibus & notario q̄ rem teneant secretâ,
 ut no. Bar. in l. in fraude. in prin. C. de ijs. qui. ut indig. & quando quis
 facit actum per interpositam personam, clam facere dicitur. Bar. in l. pu-
 pilla. §. fi. ff. de aut. tutorum, & clandestinum dicitur delictum, si de nocte
 committatur, notat Bal. in l. cum fratrem. C. de ijs, quibus ut indi. Ange.
 in l. j. §. occisorum. ff. ad sillâ. Fely. in c. consului. de offi. deleg. plura tra-
 dit, & in c. cum quidam. de iureiur. & demum clâ dicitur muliis alijs mo-
 dis fieri, ut scribit Alex. & post eum moderni in l. clam possidere. ff. de ac-
 qui. posse.

79 HIS † PRAEMISSIS, subintrat dubium, An peius sit peccare palam, q̄
 clam, & quid inferatur ex parte peccantis, an dolus, uel error, ut ad solu-
 tionem contrarij pergamus. Jacobus Butri. in l. nemo. C. de summa Tri-
 ni. distinguit, dicens, aut tractamus de causa delicti, aut de effectu, hoc est
 dicere, aut de animo delinquentis, aut uero de eo quod efficit delictum,
 Si de animo, & sumus in his quæ sunt de genere prohibitorum, tunc dicē
 dum est, q̄ si de eo constat quod doloso animo fecerit idest sciens quod
 ipse faciebat contralegem hoc prohibentem, & non obstante hac scien-
 tia ipse perpetrauit illud maleficium, & tunc siue commiserit delictum
 clam siue palam non est differentia, ut patet in homicidio clam com-
 missio, in furto, & in alijs delictis, quæ clam committi possunt,
 nam tales puniuntur pœna naturali ipsius delicti, sicut si palam com-
 missum fuisset. capitulo. primo. de præsumptio. immo aliquando gra-
 uius, quia atrocius est uenenare hominem quam gladio occidere. l. j. C.
 de maleficijs & mathema. & non est ideo maius delictum quia fit clam,
 sed

sed quia habet in se proditionem, ut ibi, & licet rapina magis puniatur,
 q̄ furtum, non est ideo quia palam sit, sed quia habet in se uiolentiam. l.
 j. ff. de ui. bono. rapto, & l. si quis in tantam. C. unde ui, & idem ius est quā
 do dubitamus de animo, an fuerit dolosus uel culposus, quando sumus
 in delictis, tunc in dubio animus dolosus præsumitur, nisi absentia doli
 probetur, & ideo non est differentia siue clam, siue palam delictū. com
 mittatur. l. j. C. de sicca. & l. si quis fuit. ff. ad leg. acqui. Si uero sumus in
 hijs quæ sunt de genere permissorum, in specie tamen sunt prohibita, ut
 matrimonium, & tunc aut fiunt clam, & præsumitur dolus, aut palam, &
 tunc non præsumitur dolus, sed error. l. non existimo. ff. de admitt. tutorū
 & l. qui sine. ff. de nego. gestis. l. si. ff. de ritu nup. & hinc sequitur, q̄ si fra
 ter professus exiuit ordinem, & accepit uxorem palam, q̄ præsumitur er
 rare, & ideo Inquisitor potest contra eum procedere, si uero clam, præsu
 mitur in dolo esse, & ideo ad Inquisitores non spectat cognitio. Si uero
 tractamus de effectu delicti, tunc ratione mali exempli quod ex delicto
 sequitur peius est peccare palam, q̄ clam, & hanc theoreticam Iaco. Butri.
 sequuntur Cy. Alberi. de Rosate, Saly. & Pau. de Cast. in d. l. nemo. Abbas
 in ca. cum quidam. de iure iurando, ubi quis punitur magis ratione mali
 exempli, & in c. de homine. de cele. missa. Et licet Doctores communiter
 transeant cum dicto Iacobo Butriga, tamen quo ad propositum nostrum
 dicendum est non referre quo ad delicti pœnam, vel suspicionem hære
 sis, loquendo de causa delicti, id est de animo delinquentis, an iste qui plu
 res dicit vxores superstites, contraxit nuptias clā, uel palam, & pro elu
 cidatione huius propositionis facio tres conclusiones. Prima est, q̄ palā
 contrahens binas uel plures nuptias uxorum simul uiuentium uidetur es
 se in errore, & sic male sentire de sacramento matrimonij. Secunda est,
 q̄ idem est censendum de eo qui clam contraxit. Tertia est, q̄ pœna ma
 gis est exasperanda in palam contrahente, q̄ in clam, ratione maioris con
 temptus & scandali, & maior suspicio hæresis generabitur ex manifesto
 contractu, quā ex clanculario, & quo ad suspicionem hæresis resultan
 tem ex dicto contractu, non facio differentiam quo ad primas duas con
 clusiones inter dolum & errorem. Et t̄ præmittendo quid sit dolus & qd
 sit error, dico dolum est falsam assuerationem cum intentione fallen
 di. l. j. §. dolū. ff. de dolo, & Cy. in l. præscriptione. C. si contra. ius. uel uti
 li. publi. Soc. in consi. 1 59. in præsenti. col. 4. lib. j. Vel secundum Labeo
 nem, dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circunue
 niendum, fallendum & decipiendum alterum adhibita, & approbat Vul
 pianus hanc diffinitionem in d. §. dolum, & dolus est malicia prorumpēs
 in damnum alterius. ut dicit Bal. in l. quæ fortuitis casibus col. 3. C. de pi
 gno.

gnō. actio. & dolus committitur clam, & palam, fraus vero palam. iuris gentium. §. dolo. ff. de pactis. & l. 2. ff. de in item iura. ut tradit Alberi. de Rosate in suo dictionario. in verbo. dolus. & secūdum S. Tho. 2. 2. q. 55. art. 4. Dolus est exequutio astutiae, qua excogitatæ fuerunt viæ non bonæ ad exequendum aliquem finem bonum vel malum. Error autem est applicatio animi ad falsum, vt dicit Bal. in l. quidam. colu. v. C. de iure. delibe. & errare est aliquid pro alio putare, uel falsum pro uero putare, secūdum August. & colligitur ex. c. j. lib. j. de Trinit. & c. quis. 38. dist. cap. in quibus. 22. q. 2. & qui errat dolo caret, vt probatur in l. 2. §. si publicanus. ff. vi. bono. rapto. ut notat Bal. in l. etiam. C. de furtis.

81 HIS + PRAEMISSIS, Quo ad primam conclusionem dico, q̄ palam contrahens nuptias cum pluribus simul uiuentibus censemur cf se in errore, hoc est quia præsumitur, quod putat sibi licere, ut est tex. in l. fi. ff. de ritu nup. vbi dicitur quod si quis duxerit uxorem consanguineā uel collateralem affincem in gradu vetito palam. ut errans punitur. nō au tem ut contumax. i. vt dolosus, & quia palam fecit leuius punitur, quam si clam, nam si clam dolo uideretur fecisse, & ideo grauius puniretur. Et aduerte, quia. d. l. fundatur quando dubitatur, an contraxerit sciens, uel ignorans, nam si sciens contraxerit, non est differentia an clam contraxerit uel palam, quia æqualiter punietur, ut ibi dicit gl. & bene. quam ibi te net Saly. & sic in his quæ sunt de genere permissoꝝ, si in specie sunt prohibita, plus punitur faciens delictum clam, q̄ palam, quia in eo est præsumptio maioris doli, & pro hoc facit tex. in l. non existimo. ff. de admitt. tuto. l. pupillus. §. sane siquidem. ff. de authori. tuto. luxor. C. de repul. l. non intelligitur. in prin. & §. si quis palam. ff. de iure fisci, & hanc conclusionem tenet Iaco. Bu. in d. l. nemo. quem sequuntur Cy. Alberi. de Rosa. & Saly. & Abbas in d. c. cum quidam, & in d. c. de homine. Aduerte tamen, q̄ Bal. subtiliter in d. l. nemo. dicit, q̄ consequentia quam facit Iac. ibi sibi non placet, facit palam conclusionem errare, & ideo dicit q̄ illud errare est ad exclusionem delicti, non autem ad inclusionem, Bal. nō probat qualiter illa consequentia non teneat. Et ideo dicendum est, q̄ illa consequentia Iacob. Butrigarij subtiliter potest ex duplice præsumptione, prima, quia cum existentes in ciuitate præsumantur scire ea quæ palam fiunt in loco ut dixit Abbas in c. cum in tua. qui matri. accusa. poss. l. si tutor petitus, ubi Bar. notat. C. de peri. tuto. cle. unica. §. fi. de concessi. præben. & quilibet de prouincia præsumitur scire illud quod publice factū est in parte prouinciae, ut scribit Abbas in c. j. col. 3. de postu. præl. & receptans bannitum non excusatnr propter ignorantiam quando erat notorium in ciuitate q̄ erat bannitus. secundum Bart. in l. omnes. C. de agri.

82 bat qualiter illa consequentia non teneat. Et ideo dicendum est, q̄ illa consequentia Iacob. Butrigarij subtiliter potest ex duplice præsumptione, prima, quia cum existentes in ciuitate præsumantur scire ea quæ palam fiunt in loco ut dixit Abbas in c. cum in tua. qui matri. accusa. poss. l. si tutor petitus, ubi Bar. notat. C. de peri. tuto. cle. unica. §. fi. de concessi. præben. & quilibet de prouincia præsumitur scire illud quod publice factū est in parte prouinciae, ut scribit Abbas in c. j. col. 3. de postu. præl. & receptans bannitum non excusatnr propter ignorantiam quando erat notorium in ciuitate q̄ erat bannitus. secundum Bart. in l. omnes. C. de agri.

agri. & censi.lib. i.præsertim illi qui habent purgare prouinciam malis, in quibus non præsumitur ignorantia, vt dicit Bal.in l.j. C. ad macedo. nisi probetur diligens inquisitio, vt dicit idem Bal.in l.fi. C. de testibus. ideo non præsumitur, q[uod] palam contrahens vellet delinquere & se expōnere periculo ut deprehendatur in delicto, & sit immemor propriæ salutis.l.sancimus.C.ad.l.iuliam repet.Secunda f[est]et, quia in dubijs non præsumitur quis uelle delinquere.l.merito.ff.pro socio.Bar.in l.non solum. §. sed ut probari.ff.de operi.no.nuncia.Abbas in c.cōstitutus.col.j.de re scrip.Bal.in l.j.col. 2.versi,circa ordinem.ff.solu.matri.cum alijs, ut scribit Decius in c.in præsentia.col. 7.de probatio.Vnde extante hac duplice iuris præsumptione potius præsumendus est error q[uod] dolus, quia errantes mitius puniuntur, quam dolosi, ut in d.l.fi. & sic consequentia Iaco.But. substineri potest.Et in eo quod Bal.dicit q[uod] illud errare est ad exclusionem delicti non autem ad inclusionem. Dico q[uod] si dictum Baldi referatur et ad casum dictæ legis fi.uersi.si uero.ff.de ritu nup.est dubitabile, quia ibi mitius punitur erras q[uod] dolosus, sed in casu suspicionis haeresis de qua agitur, ex eo q[uod] palam contrahit, illud errare includit omnino delictu & non excludit, quia in his quæ fidei sunt non multum distant a vicio, vel decipere posse, vel decipi.c.si cupis.iuncta glo. 16.q.j. & haeresis non est sine errore, ut dicit Bal.in d.l.nemo.

84. Et fidei resolutorie dic,q[uod] error potest capi dupliciter, aut est error facti, aut error iuris, si est error facti, puta quia contrahens ignorabat illam mulierem, cum qua contrahit esse sibi affinem, uel consanguineam. uel illam alium virum habere, & contrahit cum illa palam, iste est in errore facti, & talis error excludit delictum a sic contrahente, & proprius est sine aliquo scrupulo, procedit d.l.fi.in versi.si vero, quia errans non cōsentit.l. si per errorem.ff.de iurisd. omnium iud. & error facti dicitur esse iustus, ut probatur in §. si quis agens. inst. de actio. & propterea dicimus uulgo, q[uod] factum prudentissimos fallit, ut in l. 2. ff.de iur.& facti igno. & intelligo hoc de errore facti alieni, prout est consideranda consanguinitas, uel affinitas ab alio causata, licet facta coniunctionum præsumamur scire quando noscimus illos.l.octauij.ff.unde.cogna.& l. de tutela. C.de integr. resti.ut scribunt omnes in l.Titius. §. Lucius,ff.de libe.& posth. ut dicit Card.in c.& si necesse, de dona.inter uirum & uxorem.

85. Secund[u] uero esset si allegaretur error facti proprij, quia forsitan dicetur, q[uod] ipse ignorabat, uel non recordabatur se alias nuptias contraxisse, quia talis error in facto proprio non esset tollerabilis.l. quanquam.ff.ad uelle.l.plurimum.ff.de iur.& fa.igno.iuncta.l.fi.ff.pro socio.& glo. 2.in l. si quis delegauerit,ff.de noua.cōtractus enim matrimonij est notabile factum

factum & graue, & ignorantia non cadit. c. cum illorū de sent. excom. no
 tant Ant. de Bu. & alij in c. ab excōicato, de rescti. & talis error facti alie
 ni ideo forsam aliqualiter punitur in d.l. si. quia debuit contrahens inue
 stigare conditionē illius cū qua contrahcb. t.l. qui cū alio. ff. de reg. iuris.
 Bal. in l. inciuile. C. de fir. Rapha. Cuna. in consil. 26. cū statutū. col. j. cū
 alijs, ut tradit Decius in d.l. qui cū alio, & Card. in cle. j. q.v. de cōsang. &
 affi. & propter hoc contrahens ēt palā, ut errans punitur leuius, q contra
 86 hens clā. Et t̄ hoc inquit illud comparatiū. leuius, quod presūpponit suū
 positiū, & participat de utroq; sed de uno magis q de alio. facit. ubi au
 tem non apparet. in prin. ff. de uerb. oblig. Bar. in l. cū filius. §. pater. ff. de
 leg. 2. Bal. in l. 2. C. de proba. & ibi pōt ēt poni pro suo positivo, ut leuius,
 i. leuiter, granius, i. grauiter, ut benignus. i. benignus. ff. de le
 gib. Alberi. de Rosate scribit in l.j. C. de dolo, & t̄ sic comparatiū & super
 latiū aliquando non rētinent uim comparatiui, nec superlatiui, sed posi
 tiui, ut tradit Alber. in l. cū pater. §. rogo. ff. de leg. 2. & moderni aliqd di
 87 cunt in liubere cauere. ff. de iurisd. omniū iud. Et t̄ lic patet, q errans ēt
 in factō non excusat omnino a pœna in casu dictæ legis si. & dictū Bal
 di in d.l. nemo, non est uerū simpliciter q omnino excludatur delictū, non au
 tem omnino excluditur, & sic excusat a tanto non autē a toto, ut in simi
 li dicit Bal. in l. seruos. C. ad l. Iuliam de ui publ. p metus in atrocioribus
 non excusat, sed mitigat, unde non excusat ille, qui metu tyrāni occidit
 aliquē, sed pœna mitigatur, quia non dēt mori, defensor enim propriæ
 salutis in nullo peccatle uidetur, ut. l. 3. C. ad leg. corne. de siccā. de cuius
 dicti ueritate plura scripsi in meo consil. 22. incipiente quia maximi pon
 deris est. uerli. quo ad secundum dubium.
 88 Et t̄ fan delinquens in persona cuius conditionē non inuestigauit punia
 tur, & sic est attendēdū factum, uel opinio delinquentis, ultra tradita in d.
 l. qui cum alio Fely. plura scribit in c. i. uero, & capitulo. a nobis. de sen
 ten. excommuni. & hæc quæ dixi in habente errorem facti militant etiam
 in habente errorem iuris positivi, & sic potest intelligi. d.l. fin. uerific. si ue
 ro, ut dicit Card. in clemen. j. quæstio. j. cum sequen. de consangu. & af
 fi. Secus uero est in errante in iure diuino seu naturali, ut quia contrahe
 ret cum muliere quæ duci prohibetur iure diuino, seu naturali, nam talis
 siue contrahat palam siue clam, non est differentia, quo ad pœnam, ut est
 text. in dicta. l. fin. in princip. & huiusmodi ignorantia non excusat, ut di
 89 cit Cardina. in dicta. clementi. t. quæstione. 6. In t̄ qua. l. fin. in eius
 principio, si aduertas, sit differentia inter gradus prohibitos iure natura
 li, & inter prohibitos iure positivo, ut in primo præsumatur scien
 tia. l.

tia l.octauis. si. unde cognata. & l. de tutela. C. de in integrum restitu. mino.
 cum allegatis in glo. in alijs uero ignorantia siue error. qui eo ipso praesu-
 mitur. q. palam fecit. & statim cu fuit sibi dictum. dimisit. uel erat minor. &
 ex his presumitur iuris error. q. allegari debet. & articulari. ut in l. si adul-
 terium cum incestu. & fratribus. & s. incestum. ubi notat Bar. ff. de adulto. &
 in l. non fatetur. col. 4. uersi. quare qualiter. ff. de confe. Bal. in l. uendi. C.
 pro empto. & in l. 2. C. si quis re minor. & in primo non sit differentia u-
 90 trum palam uel claram fuerit factus contractus sicut in secundo. Ex quo infe-
 ro ad secundae conclusionis decisionem. quoniam cum contractus pluri-
 uxoru sit iure diuino & naturali prohibitus. ut supra dixi. sequitur q. no
 est constituenda differentia siue claram siue palam quis binas uel plures nuptias
 contrahat ad incurrendam hæresis suspicionem. quia hæreses non solum palam
 committuntur ut probatur in c. hæreticus. ibi. principatus. c. dicit Aposto-
 lus. ibi. pertinaci animositate defendunt. c. qui in Ecclesia. & c. q. ii aliorum.
 24. q. 3. c. si. in uerbo manif. ste. de hæret. sed etiam occulte. inde dantur
 aliqui. qui sunt hæretici occulti. glo. in cle. j. de hæret. & in his quæ occul-
 te sunt. minores probationes requiruntur. ut dicit Petrus de Ancha. in c.
 in fidei fauorem. in fi. de hæret. lib. 6. Abbas in c. præterea. colum. 2. uer-
 si. adde prædictis. de testib. Alex. in consi. 53. uiso themate. lib. 2. maxime
 nostris temporibus hæreses occulte committuntur in his partibus Hy spa-
 niæ. cum uideant hæretici emendationem eorum in foribus esse. & merito.
 quia scintilla ignis dum parua est extingui debet. ne crescent totum orbem
 incendat. c. refecandæ. 24. q. 3. & ideo cognitio huius criminis ad inquisi-
 tores spectat. siue contractus iste factus fuerit clandestine. siue manifeste
 quia in utroque casu contrahens suspicionem hæresis incurrit ut uideatur
 male sentire de sacram. Ecclesiæ. iuxta d. ca. ad abolendam. in princ. de hæ-
 ret. ut supra in discursu huius questionis latissime fuit dictum. & hanc deci-
 sionem intellige iuxta ea quæ supra dixi in responsione ad contraria. & er-
 ror de quo in d. l. fi. uersi. si uero. erat excusabilis. & si non in toto tamen
 in tanto. Sed error illorum qui contrahunt plures nuptias non est excusa-
 bilis. quia est eorum. quæ ab omnibus sciuntur. prout est in prin. d. l. fi. & li
 cet error excusabilis excusat a dolo. ut dicit Bal. in d. l. etiam. C. de fur. ut
 in d. l. fi. uersi. si uero. facit. l. j. & ibi glo. ff. de condi. indeb. tam error inex-
 cusabilis ut est in ijs quæ sunt prohibita de iure naturali non excusat a do-
 lo uero. Dy. in c. ignorantia. de regu. iuris. in 6. Anto. de But. in c. 2. de co-
 sti. Alex. de Imo. scribit in l. si quis id quod. ff. de iurisd. o innuum iud. Vn-
 de claram contrahens plures nuptias. & si dolo faciat decipiendum illam cu qua
 contrahit ab errore non excusat. gl. nota. in l. j. C. de inter. mat. quæ se-
 quuntur ibi Bal. & alij. & moderni in d. l. si quis id quod. & Bal. in l. quicu
 que. col.

que.col.pe.C.de ser.fugi.cū alijs,ut scribit Fely.in c.cū quidam.de iure. 91 iur.col.v. Quo fad tertiā uero conclusionē dico grauius esse puniendo q contrahunt palam, eo quia magis offendunt temp̄ publicā, tribuentes alijs scandalū, contemnentesque iudicialem authoritatem, & correctionem paruipendentes, exhibentesque alijs exemplum, ut dicit glo. in d.l.nemo. in uerbo publicæ, ut ibi ponderat Iaco. But. C.de summa Trin. Sequuntur Alberi.de Rosate, & Pau.de Castro ibi.Fely.in d.c. cum quidā. Et generaliter de hoc brocardo , an grauius puniatur qui delinquit palā quām clam.scribunt Dy.& Bar.in l.j.§. generaliter. ff. ui bonorum rapto. cum alijs, & Dominus Iaso.in §.ex maleficiis.col 4.institut. de actionibus.ad quos me ref ero.

S V M M A R I V M.

- 1 An mulieres striges uocatae uadant per uaria loca corporaliter an uero sp̄ ritualiter.
- 2 Striges unde dicantur.
- 3 Professio quam faciunt bruxi & d̄emoni est duplex.
- 4 Mulieres faciliores sunt ad maleficia perpetranda quām homines.
- 5 H̄ereticum insit credere quod mulieres portentur de nocte per uaria terrarum loca.
- 6 Quod mulieres striges moucantur a d̄emoni de loco ad locum consistit in fatto.
- 7 Opinio quae fauet anime in dubio tenenda est.
- 8 Harum mulierum translatio de loco ad locum uidetur longe a uerisimili, si modus transferendi aduertatur.
- 9 Argumentum a simili quando habeat locum.
- 10 Fæminæ quare potius inuoluuntur hoc crimine maleficiorum quām homines.
- 11 Fæminis facilius iura subueniunt propter eorum fragilitatem.
- 12 Iura loquentia in aliquibus expressis habent etiam locum in non expressis in quibus militat eadem ratio.
- 13 H̄ereticum non est credere quod mulieres portentur de nocte a d̄emoni per uaria terrarum spatia.
- 14 Mulieri uetulae dicenti se fascinasse aliquos pueros est credendum.
- 15 Mulieri bruxiæ dicenti se occidisse infantes de nocte credendum est.
- 16 D̄emones Dco permittente possunt mouere grandines & tempestates in acre.
- 27 Mulier malefica in multis potest lädere homines etiam sanctos.

Maleficiari

- 18 Maleficiari possunt homines ut non possint facere aliquos actus carnales quos alias possent facere.
- 19 Maleficiarum facta cum dæmonibus appositis signis.
- 20 Occasionem danni dæns punitur.
- 21 Malefica punitur licet dæmon operetur.
- 22 Incubi & succubi quomodo inducunt homines ad peccandum.
- 23 Incubi & succubi quare exercent illos actus circa homines & mulieres.
- 24 Maleficas portari a dæmonie corporaliter uel illudi mentaliter , utrumque possibile est,& est conclusio questionis.
- 25 Verba cui non conueniunt,nec eius dispositio conuenit.
- 26 Ars magica continet opera fallacia.
- 27 Confessioni accusati si testibus comprobatur standum est.
- 28 Praesumptio iuris & de iure tollitur per confessionem partis dicentis factum aliter se habere.
- 29 Confessio est probatio probata,sicut instrumentum.
- 30 Praesumptio non facti tollitur cum appareat de ueritate facti in contrarium.
- 31 Opinio quæ fauet anima in dubio tenenda uidetur.
- 32 Opinio fauens anime,& si dura sit , illa est tenenda in penit imponendis, secus est in decidendis,quia a ueritate non est discedendum .
- 33 Verisimilitudinis praesumptio tollitur si in contrarium ueritas apparent.
- 34 Verbum similitudinem significans non semper similitudinem inducit quando sequitur absurditas intellectus.
- 35 Mulieres faciles sunt ad recipiendum illusiones diabolicas.
- 36 Qualitates non entium nullæ sunt.

VIGESIMA QVARTA QVAESTIO.

- V**igesimo Quarto † Quarto , An sit hereticum dicere, homines uel mulieres strigios,strigiasue, lamios seu lanias, bruxios aut bruxias nūcupatos rapi a dæmonie corporaliter & trahi per uaria terrarum spacia ad locum ludi.& introduci in domos alienas,ut ibi aliquod malum operentur, an uero hæc spiritualiter seu mentaliter in eis contingent , & quia scio apud excellentes iuris peritos de hac quæstione aliquando dubitatum, ideo eam late pertractabo, præmitto tamen quare sic nominentur, & quæ sit eorum earumque professio, prout experientia didici, quia de eis in iure nullam reperio factam esse mentionem.
- 2 Dicuntur ergo striges siue strigones denominatione capientes ab anima li quod dicitur strix, strigis, est enim nocturna avis de sonu uocis dicta,

nam

nam quando clamat stridet , sic et mulieres ambulantes de nocte uersantur & clamant in maleficijs suis. Dicuntur etiam lamiae ab animali sic dicitur, lamia est bestia monstruosa habens pedes æquinos, & cætera membra ut foemina, ut dicit glo. Esai. 24. & Grego. super Iob. 34. Inquit lamiam habere humanam speciem, corpus uero bestiale , & dicitur lamia quasi lania a laniando pueros, quia fabulantur vetulæ, lamias clausis ianuis domos intrare, infantes corrumpere, & laniare , postea viuos restituere, & super illud trenorum. 4. sed & lamiae nudauerunt mammas, laniaverunt catulos suos, dicit gloss. lamia crudelior contra suos foetus quam cæteræ bestiæ dicitur, & ideo lamia quasi lania dicitur, quia catulos suos laniare fertur, de hoc genere animalium plura scribit Aluarus pelagius in tracta. de planctu Ecclesiæ. lib. 2. arti. 7. col. x. Vnde quia et mulieres de quibus in hac quæstione est agendum, ambulant de nocte , & dicuntur intrare domos & pueros occidere, ideo lamiae dicuntur. Et vulgo nunquam broxæ in regione vasconia ad septentrionalem partem montium pireneorum, ubi plurimum uigent. Earum f profissio secundum malleum maleficarum in 2. parte. cap. 2. est duplex, quædam solennis, quædam priuata , quæ seorsim dæmoni , quacunque hora fieri potest , Solennis fit , hoc modo , maleficæ in certam contionem statuto die uenient , & dæmonem in assumpta hominis effigie vident , qui dum super seruanda sibi fidelitate eas cum temporalium prosperitate, & longitudine uitæ hortatur , alij mulieres maleficæ quæ adsunt illam nouiciam sibi commendant. Et si dæmon viderit illam nouiciam esse contentam abnegare fidem Christianam , & cultum diuinum, & beatissimam Virginem Mariam , & sacramenta Ecclesiæ , tunc ipse dæmon manum extendit, & vice uersa illa nouicia stipulata manu, illa seruare promittit, & inde homagium petit, quod continet, ut in anima & corpore sibi æternaliter adhærebeat , & pro posse alios quoescunque vtriusque sexus sibi associare uelit, hortatur , adiungit etiam ut certa unguenta ex osibus , & membris puerorum præcipue non renatorum fonte baptismatis sibi conficiat , per quæ cunctas suas uoluntates explere cum sua assistentia poterit . Et hic modus proferendi communis est utrique sexui . Sed

f ideo posui in mulieribus modum professionis, quia ipsæ sunt faciliores ad hæc maleficia perpetranda quam homines, cū propter fragilitatem sexus, tu etiam ob carnalē concupiscentiā , & insatiabilē quæ in eis fortius regnat, quam in viris, ut patet proverb. pen. ideo dicitur hæresis maleficarum non malefitorum, ut a frequentiori fiat denominatio. l. nā ad ea. ff. de legi. l. neque natales. ubi Bal. & alij. C. de proba. c. coram, ubi Abbas, in 2. no. de offic. deleg. Vetulæ præsertim hoc crimine inuoluuntur; & deformes;

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

nam cum non reperiant amatores, Sed ab eis contemnuntur tanto illius carnalis concupiscentie ardore ferverent, q̄ faciunt se strigas, & hinc plura nephanda committere audent, quæ potius sunt prætermittenda silentio, quām dicenda.

5 - H I S + I G I T V R præmissis, Videtur prima facie dicendum q̄ hæreticum sit asserere has mulieres corporaliter duci a dæmone per diuersa terrarum loca. Primo p̄ tex. in c. Episcopi. 26.q.5.cuius uerba formalia hanc materiam tangentia sunt hæc . illud non est ommittendū, q̄ quædam sceleratæ mulieres retro post Sathanam conuersæ , dæmonū illusionibus, & fantasmatibus seductæ credunt se, & profitentur cum Dia na nocturnis horis Dea paganorum, uel cum Herodiade, uel cum innu mera multitudine mulierum æquitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spacia intempestè noctis silentio pertransire , eiusque iusionibus obedire uelut dominæ , & certis noctibus ad eius seruicium euocari, Sed utinam ex solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent , nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hæc uera esse credunt , & credendo a re cta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur , cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur, quapropter sacerdotes per Ecclesiæ sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, ut nouerint, hæc omnia falsa esse, & non a diuino, sed a maligno spi ritu talia fantasmatæ mentibus fidelium irrogari arbitrentur , siquidem ipse sathanas qui transfigurat se in Angelum lucis , cum mentem cuius quam mulieris ceperit , & hanc per infidelitatem sibi subiugauerit, illico trâsformat se in diuersarum species personarum , atque similitudines, & mentem quam captiuam tenet , in somnijs deludens modo læta, modo tristia, modo cognitas, modo incognitas personas ostendens , per quæcunque deuia deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis hoc nō in animo sed in corpore cuenire arbitratur. Quis enim in somnijs & nocturnis uisionibus non extra ipsum educitur , & multa videt dormiendo quæ nunquam uigilando uiderat. Quis uero tam stultus & hæbes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur, cum Ezechiel Prophetæ, visiones domini in spiritu , non in corpore uidit, & audiuit , sicut ipse statim inquit, fui in spiritu , & Paulus non audet dicere se raptum in corpore. omnibus itaque publice annuncian dum est , quod qui talia credit & ijs similia fidem perdit , & qui rectam fidem non habet hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli; nam de domino nostro scriptū est, oīa per ipsum facta sunt. quisquis ergo credit posse fieri aliquā creaturā, aut in melius, aut in deterius immu tari,

tari, aut trāsformari in aliam speciē, uel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. hæc ibi. Et pondera uerba dicti.ca. per quæ uidentur hæc falsa, & hæreticum esse ijs fidem dari. primo ibi dum dicitur, mulieres seduci illusionibus dæmonum, & sic non est verū, q̄ per nōtē dicende sint ambulare. Secundo, ibi, nam & innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc vera esse credunt. Tertio, ibi, & credendo a recta fide decuiant. Quarto, ibi, vt nouerint hæc omnia falsa esse. Quinto ibi, cum solus spiritus hoc patitur, infidelis hoc non in animo, sed in corpore euénire arbitratur, & ibi, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt etiam in corpore accidere arbitrantur. Sexto ibi, qui talia credit & ijs similia fidem perdit &c. Septimo ibi, proculdubio infidelis est, & pagano deterior. Secundo principaliter, pro hoc facit quoddam vulgare exemplum quod refertur de vetula, quam cum conuertere non posset quidam religiosus, ipsa dixit se transiitram ad dominam Hærodiadē, uel Venerē, & tunc ipsa uetula posuit se in cubella, & cum somniaret uersus Hærodiadē uehi, & manus lœta proijceret, uas illud in quo iacebat ex inotu sui corporis uersum est, & uetula cum confusione interram cecidit, nec moueri quis debet, q̄ pedes harum uet ularum protunc adusti non sentiant ignem, quia dæmon fantasmata in imaginazione illarum mulierum tantum intendere potest, ut anima extra nihil sentiat, ut patet in habentibus morbum caducum, quia ēt aduersionem non sentiūt in infirmitate sua, quia anima in interioribus passionibus uel doloribus præssa non sentit ignem, & naturaliter quidem (specialiter mulieres quædam) faciliter ex imaginatione possunt rapi ad intra, adeo ut non sentiant exteriora, ut ponit exemplum.d. Augst. lib. 4. de ciuitate Dei ca. 24. de quodam præsbytero nomine Restituto in parochia calamen. Ecclesiæ. quando ei placebat (rogabatur autem, ut hoc faceret ab eis qui rem mirabilem coram scire cupiebant ad imitandans quasi laniē tantis cuiuslibet hominis uoces) ita se aufferebat a sensibus, & iacebat si milimus mortuo, ut non solum uellicantes, atq; pungentes minime sentiret, sed aliquando & si igne ureretur admoto line ullo doloris sensu, nisi postmodum ex uulnere, non autē obnitendo, sed non sentiendo nō mouebatur corpus, eo q̄ tanquam in defuncto nullus inueniebatur anhelitus, hominum tamen uoces si clarius loqueretur, tanq̄ de longinquō se audisse postea referebat, & ego cognoui quandam mulierem cui hæc cōtingebant, quod siue miraculo, siue adiutorio dæmonis hæc accidere posse assertbam, ex dicto Augst. proxime adducto. Tertio principaliter pro hac parte adducitur tex. in c. quicunq; sacerdotum. in fi. 26.q. 5. ubi di-

citur, in Aquilegiensi.ca, contineri, q̄ ea quæ sunt per incantatores non
in corpore sed in spiritu fieri dicuntur, & probatur authoritate Augustini
in c. nec mirum.ea.caus. & q. ubi in uersi.iis ergo portentis.Inquit, ijs er-
go portentis, per diaboli fallaciam illuditur curiositas hominum, quan-
do app etunt scire quod nulla ratione conuenit eis inuestigare, & subiun-
gitur in uersic.semper, ergo diabolus sub uelamine latens prodit se, dum
ea configit quæ inherent personis, per quas fallere nititur, & ibidem ēt
dicitur, q̄ hæc omnia magicis præstigijs potius singebantur q̄ rei uerita-
te completerentur, unde in d.c. concluditur, q̄ ea quæ sunt arte d̄emonis
sive sunt arte magica,sive nigromantica,sive hydromantica, uel alia si-
mili arte dicuntur falsa & fantastica ac imaginaria. Quarto † princi-
paliter uidetur , quia cum hæc consistant in facto, hoc est, p̄ moeantur
a dæmone de loco ad locum, & ducantur per multa terrarum spacia non
præsumuntur nisi probentur , nam facta non præsumuntur. c. licet Ro-
manus,de consti.lib.6.& uulgo allegatur.l.in bello.¶.factæ.ff.de capti. q̄.
lex hoc nullatenus probat, sed melius probatur in l.quæcunque.¶.si a pu-
pillo.ff.de publicia.& ad hoc allegat Bal.in consi. 198. statutū ciuitatis.
lib.2.Inno.c.super litteris,de rescriptis,& est tex.inl.consilio. ¶.fi. ff. de
cura,furi,quem Areti.ad hoc allegat in consi. 88.in præsenti consultatio-
ne,post medium.facit.l.j.C.de proba.&l.asseueratio.C.de non nu. pec-
quas ad hoc adducit Soc.in consi. 27. pro decisione.col.3.lib. j. ubi etiā
7 allegat.d.¶.factæ qui hoc mihi nunquam probauit.libr.3.Quinto † hæc
res uidetur magis pia & fauorabilis animabus christianis , nam remouet
animas ab ijs prauis desiderijs, quia multi credentes hæc falsa imagina-
ria & fantastica abstinebunt se a confortio harum mulierum huiusmodi
sectæ sequacium, & ex aduerso arbitrantes hæc uera, faciliter prolaben-
tur in hæc praua desideria, desiderabunt enim fieri consortes harum ue-
tularum , & in dubio tenenda est illa opinio per quam euitatur pecca-
tum, & sic illa quæ fauet animæ cap.ad audientiam.de homicidio.c.Iue-
nis.de sponsa. clemen.exiui.de uerb.fi.l.semper.ff.de reg.in.facit cap.ul-
ti. 19.dist.& alibi dicitur,q̄ fauore animarum fit extensio iuris etiā pœ-
nalis,ut no.gl.in c.sciant cuncti,& c. fi.de electio.lib. 6.scribit Abbas in
consi. 114.in quæstione mouenda inter Antonium,in fi.lib.2.Moderni:
in Auth.quas actiones colum.6.C.de sacro. Ecclesi.Ioan.de Ana.in ca-
pitu.in ciuitate . colum. 3. de usuris , summa enim res est quæ pro re-
ligione facit . leg. sunt personæ ff. de religio. & sumpti, func. . Sexto
8 † principaliter uidetur harum mulierum translatio de loco ad lo-
cum esse longe à uerisimili , si modus transferendi aduertatur, nam
prout dictum est , parant sibi unguentum ex membris puerorum ,
præle.tim

præfertim interemperiorum ab eis ante baptismum, & conficiunt ad dæmonis instructionem sedile, aut lignum, & se & illud inungunt, quo facto statim (ut inquietunt) in aera feruntur, & hoc sit siue de die siue de nocte uisibiliter, sed etiam si id uolunt inuisibiliter, secundum quod dæmon facere potest, ac subito pertranscunt per multa terrarum spacia, & talia faciunt in ludo seu coreis a dæmonie paratis in cundo, & redeundo, ut a uerisimili remota, vnde quod remotum est a uerisimili imaginem habet fallitatis. l. milites. §. oportet. C. de quaestio. l. si ita quis, in fin. ff. de euictio. cap. quia uerisimile. de præsumptio. l. non est verisimile. ff. quod metus causa, hinc dicebat Bald. in l. i. col. 3. C. de seruis fugi, fuisse castigatum quandam inquisitionem, in qua continebarunt q[uod] familiaris mandauit domino, & idem si diceretur q[uod] filius mandauit patri, sequitur Fely. in d. ca. quia uerisimile, & si dicta testium repugnant uerisimili non probant, ut dicit Abbas in d. c. quia uerisimile, & testis dictum non verisimile esse suspectum de falso, vt late scribit Hyppo. de Marsil. in l. j. in principio. colum. 15. ff. de quaestio. & in consil. 3 i. incip. bonorum omnium. lib. j. hinc est, q[uod] si iudex videt instrumentum non continere verisimile, licet contineat possibile, non debet ei fidem dare. Soc. in consil. 2 8. visis testamento. colu. 4. libr. 3. Fely. plura scribit in cap. Auditio. colum. x. de præscriptio. Et ea sequenda sunt quæ vero sunt proximiora, sicut sunt ea quæ sine veritate non consueverunt esse, vt dormire in lecto cù iuuencula sine pollutione, unde obstetricibus dicentibus cognitam magis credendum est, quam dicentibus virginem, quia experimentum uerorum sermonum est, ut concordet cum rebus sensatis, secundum Auerroim, ut dicit Bal. in l. testiuu. col. fi. C. de testibus, & l. j. C. de seruis fugi. Septimo principaliter pro his facit tex. iam allegatus in d. cap. Episcopi, ibi in uersi. omnibus itaque annunciatum est, q[uod] qui talia credit, & his similia fidem perdit &c. quia licet omnia quæ dicuntur in illo textu, quæ ille mulieris faciebat non conueniant profissioni, & gestis harum mulierum de quibus agitur, similia tamen hæc illis sunt, & signanter, quia ille dicebat se portari de nocte per multa terrarum spacia, hoc idem heæ mulieres fatentur, illæ credebant illud contingere eis corpora liter, & non spiritualiter, sic etiam istæ hoc credunt, unde sicut illi qui illa sic evenire credunt sunt hæretici, sic paratione dicendum est in proposito, & sufficit nobis simile esse in proposito, licet non in oībus. Nam 9 t[em]p[or]e ad hoc ut argm[u]ntaleat a simili, sufficit q[uod] detur similitudo eo respectu quo inducit argumētū, licet i alijs sit dissimile, ut dicit fo. And. i. c. nō p[ro]t. §. j. & ibi Domi. col. pe. de pbē. li. 6. lat. scribit in l. inter stipulantē. §. sacram. col. 4. ff. de uerb. obli. l. si creditori. ff. de ope. no. nun. l. clam possi-

JOURNAL ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

dere.in prin.col.j.& l.naturaliter. §.nihil commune. colu.j. ff. de acqui-
posse.cap.constitutus.ubi Abbas notat.de appella. idem Abbas in cap.
quemadmodum.de iureiura. Decius, & alij moderni in c. translato.de
consti.a similibus ergo ad similia tenet argumentum.l.no possunt. ff.de
legib. ubi Claudius nota.Alberi.in l.ideo.ff.co. Decius in cap.cum uene
rabilis.colum. 4. super gloss. 1.de exceptio.Corneus in consi 54.uide-
tur.libr.secundo.Iaso. in l.pen.colum. j. C. de collatio. & ualet argu-
mentum a simili etiam in exceptis a regula . Decius in consi.clj. colum.
4. & etiam in exorbitantibus quando agitur de fauore . Iason. in l.si ex
toto. ff. de legat. j. & maxime tunc hoc efficax argumentum procedit
quando in lege est scriptum q̄ sua dispositio habeat locum in simili-
bus, ut in dict. cap. Episcopi , dicitur , qui credit contenta in dicto ca-
pitulo & his similia , fidem perdit , unde sicut credens esse uera , quæ il-
le mulieres faciebant , quod in eorum corporibus contingebant , cum
fierent res uere fantasticæ , & in spiritu fidem perdit , sic pariter uidetur
dicendum de ijs mulieribus de quibus agitur , ut fidem perdat qui credit
ea quæ eis contingunt geri in corpore , cum sit credendum geri in spiri-
tu & imaginarie , & fantastice , ex quo ergo in istis duobus casibus est ea-
dem ratio , per eandem rationem deciditur uterque casus , non per ex-
tensionem , itimo sicut genus comprehendit species , sic generalis ra-
tio diuersas species casuum emergentium complectitur , & esto quod
essent rationes specie differentes , similares tamen , tunc esset proprie exten-
sio , quæ est quædam progressio de termino ad terminum per adæqua-
tionem seu paritatem , hæc fuerunt verba Petri , & Cyn. in l. iura non per
singulas. ff. de legi.sequitur Paul. de Castro.in consi. 83. incipient. præ-
sens casus modicam debitatem habere uidetur . libr. 2 . Alexand.
seribit in consilio. 85. uidetur in præsenti consultatione. columnæ pri-
ma . Octauo† & ultimo principaliter , facit , quia ut plurimum , qui
hoc crimine iniulciuntur sunt sceminae , & est ratio , quia iuxta Alexan. de
Ales in 2. sententiarum (prout refert Cardin. de Turre Crema. in d. cap.
Episcopi. ad quintam quæstionem) doctrinæ Dei talis fuit ordo , ut a
Deo in Christum hominem descendéret , & a Christo in virum , & a vi-
ro in mulierem , caput enim in mulieris est vir , caput uero viri Christus , ca-
put vero Christi Deus. 1.ad Corin. 11. e contra fuit de doctrinia diabo-
lica , quia ipse diabolus primo transfudit eam in mulierem , quæ mino-
rem discretionem habebat . & per mulierem in virum , vt Gene. 3. sicut
ergo primo transtulit doctrinam peccati , ita fallacem doctrinam sortilegijs
transfundit frequentius in mulieribus , quam in viris . Vnde contra huius-
modi genera errorum est , quod nunquam audiuimus sapientem virum ,
uel

uel fœminam, qui se vidisse supradictas dicat stultias, plerumque enim sunt quædam vetulæ stulta, & homines infirni, ut melancholico, phrenetico, maniaci, timidi, pueri, & huiusmodi stulti, & crassi ingenij, & pauperes. quia sub spe diuitiarum de facili, & a dæmonibus hominibus que decipiuntur, idem dicit Alex. de Ales in 2. parte sua summæ. q. 185. membro sexto. Et de his potest intelligi psalmista, Psalm. 85. dormierunt somnum suum, & nihil inuenierunt omnes uiri diuitiarum in manib[us] suis, mulieres ergo faciles sunt ad huiusmodi crimina, quia in eis ut plurimum regnat infidelitas, ambitio, & luxuria, & ille mulieres præceteris his maleficijs intendunt quæ illis uicijs maxime deditæ sunt, prout late traditur in malleo malleficarum. parte j. q. 6. cum sequenti. Alias **I** t[u]ero causas ponit Ioan. maior. in 4. sententiarum. distin. 33. q. 2. & Ioan. Vider. in suo præ. cap. xj. q. 21. & ideo facillime decipi possunt credentes hæc contingere in corpore & non in sola mente, mulieres enim propter fragilitatem sexus faciliter decipiuntur, & ideo iura illis magis subuentiunt, quam uiris. l. cum multæ. C. de dona. ante nuptias, & ex illa causa a multis prohibentur prout late scribitur in l. fœ. nina. ff. de reg. iuris. ca. forus. de uerbo. signi. inde est q[uod] non posunt se pro alio obligare. l. i. ff. ad scena. conf. velle. & plures causas traduntur in quibus fœminæ iuuantur propter earum fragilitatem ultra mares. in l. fin. C. de iuris & facti igno. cum igitur in d. cap. Episcopi. illæ de quibus ibi agitur sunt mulieres, & in eis deciditur illa illis contingere mentaliter non autem corporaliter, licet illæ contrarium arbitrentur, non uideatur absurdum dicere **12.** dispositionem illius decreti extendi ad propositum. Iura tamen enim loquenter in aliquibus expressis habent etiam locum in non expressis, in quibus militat eadem ratio, ut est glo. in clem. auditor. in uerbo beneficio. de rescript. quam ad hoc allegat Alexan. de Imo. in l. Marcellus. in prima. in 4. colum. ff. ad Trebelli. gloss. in clemen. 2. in uerbo, eisdem. de ætate & qualita, & ubi est similis ratio idem est statuendum. l. his solis. ibi, satis etiam tacite cautum putamus. C. de reuo. dona. l. illud. ff. ad l. ac qui. Bald. in rubr. C. de nauti. fœno. & l. per diuersas col. j. C. mandati. & Bal. notabiliter in l. j. C. de interdictis.

13. P R A E D I C T I S tamen non obstantibus, contrarium de iure uerius est, quod non est hereticum assertere mulieres de quibus agimus portari per diuersa terrarum spacia de die, uel de nocte ex pacto inter eas, & dæmonem inito, & intrare domos de nocte, & ibi suffocare infants, & hanc partem tenent scriptores, malleus malleficarum in 2. parte, cap. 3. & Episcopus Abulen, super Malbaum cap. 4. uersi. iterum asplumplit. Magister Silvester in sua summa, in uerbo hereticus. 3. conclu-

dens has strigas aliquando portari corporaliter a dæmoni pér diuersa
 loca, & hoc non est impossibile , nec est hæreticum sic afflere, aliquan-
 do hæc eis contingere mentaliter, & imaginarie. Primum patet, quia, vt
 inquit Abulcn. in dicto loco, non est dubium quin diabolus sit tantæ po-
 testatis, quod non solum unum hominem, sed etiam multos posuit simul
 par aërem portare , & quasi in momento ad diuersa loca deducere, quia
 dæmones naturalia non perdiderunt , & tamen ipsi in naturalibus sunt
 æquales Angelis bonis, immo plures de dæmonibus sunt excellentiores
 in naturalibus multis Angelis bonis, cum de quolibet ordine Angelorum
 dicantur aliqui cecidisse, Angeli tamen boni sunt tantæ potestas, quod
 possunt mouere cœlos, quia tam philosophi, quam sacra scriptura pro-
 fitentur cœlos moueri per intelligentias, quas nos uocamus Angelos, &
 ista est potestas admiranda, ideo qui potest mouere cœlos poterit moue-
 re simul multos homines sub quanta celeritate voluerit. Item patet, quia
 hoc sæpe factum tam per dæmones , quam per Angelos bonos, de dæ-
 monibus patet, quia diabolus portauit semel Christum de deserto in pin-
 naculū templi, & iterum de pinnaculo in monte excellsum, vt patet Ma-
 thæi 4. & Lucæ. 4. cum ergo potuerit dæmon portare Christum, & quen-
 cunque aliuum poterit , nam Christus non erat levioris corporis , quam
 cæteri homines, sed habebat grauitatem naturalē commensuratam secū-
 dum quantitatem sui corporis, maxime quia si dæmon ante hoc nullum
 hominem portasset de loco ad locum, non niteretur Christum portare,
 sed ipse portauerat alios ante hoc, uel nouerat vires proprias, & sciebat
 q̄ portare poterat . De Angelis bonis patet, quia Angelus domini quasi
 in momento transtulit Abacuch de iudea in caldeam per capillum capi-
 tis, Dan. 14. ipsa quoque quotidiana experientia ostendit , quæ vtinam
 non tam cognita esset , multos enim scimus qui quasi in momento de
 locis distantibus ad alia loca se transtulerunt deseruentibus sibi dæmo-
 nibus ad hoc , qui principes maleficiorum sunt , & istud ita manifestum
 est q̄ imprudentia sit negare , cum mille nobis testes occurrant qui sibi
 horum conscientiæ sunt. Dicendū est ergo, q̄ homo sponte potest a dæmoni-
 bus portari p̄ diuersa loca , vt sic coirent cū eis in operibus maleficiorū,
 aliqñ ēt aliqui homines inuiti rapiunt ad alia loca remota , siue p̄ corū
 peccata, siue ex Dei dispositione p̄ aliquod mysteriū, & de his ēt testes
 nō desunt. s. q̄ aliqui per artem maleficiorū coegerint aliquos de locis
 remotissimis Deo p̄mittente quasi in momento t̄pis ad se uenire, & nisi
 Deus prohibeat, h̄modi s̄pē fierēt. Sic patet in vita beati Cypriani, & Insti-
 næ, sic ēt patet in vita beati Iacobi , nā Hermogenes mittebat dæmones
 ad domū beati Iacobi, vt ipsū & Philerū discipulū suū ad se vinclatos pdū
 cereant,

cerēt, sed a Christo arcebant. sic et patet i uita beati Petri de Simone mago, q̄ subleuauitibus eū dæmonibus p̄ aerē uolabat, ista aut̄ uulgata sunt, nec quisq; nisi impudenter ea negare poterit. Vñ qđ d̄ de mulieribus q̄ per noctem discurrunt per diuersa loca, verum est, nam s̄pē hoc inuentum est, & judicialiter punitum, & aliqui uolentes imitari eorum nephā das ceremonias magna incommoda incurruunt, nec potest dici illud per sonnum accidere, cum non solum ipsi qui passi sunt, sed etiam plures alij huiusmodi rei testes erant, nec est de eis aliqua causa dubitandi. Verum est tamen q̄ apud simplices aliquibus ueris multa falsa circa hæc admixta sunt, quia dæmones non solum in moribus, sed etiam in fide no cere cupiunt, & ita credi uetat sacra doctrina, quia plura eorum contra fidem sunt, & dicit Magister Silvester de priorio in d. loco. §. quinto, q̄ strigæ possunt naturaliter deferrī a dæmons corporaliter ad locum, ubi cū dæmons noctu iocantur, & in hoc dicit omnes consentire, nec habet dubium, quia materia corporalis inferiorum corporum Angelicis spiritibus, siue bonis, siue malis obedit ad nutum quantum ad motum localem, secundum August. & omnes theologos eo modo quo humanū corpus mouetur ab anima, nec mirum, quia etiam cœli ab eis localiter mouentur, ut & magis frequenter in hoc opere dæmons in utuntur, sicut patet per ea quæ dixi de Hermogene. Et facit quod inquit Ioan. Vider in suo præceptorio. præcepto. j.c. 11. q. 4. q̄ in quodam monte circa Bernense oppidum, referuntur intra antrum uiri & sc̄minæ deuotissimæ uiuentes, nullam communionem habentes cum aliis fidelibus, nisi q̄ in festinatibus pro sacramentis recipiendis transferuntur per aera ad quodam sibi notos præsbyteros in parrochiis, & talia opera dæmonis esse, prout funditus dicit se inuestigat. & subdit in q. 7. q̄ licet ut plurimum credendum sit hæc fieri in spiritu, hoc est in imaginativa hominis, non realiter, ut refert Guilem. parisien. in lib. de uniuerso, de his quæ feruntur de monte uieneris, ubi cum pulchritudinis sc̄minis dicuntur quidam frui luxuria & uoluptate ad placitum, & in ueritate eis hæc fieri uidetur, quæ tantum in apparentia sunt, ut refert q̄ quidam milles se sic putabat frui quadam sc̄mina luxuriosa, qui euigilans reperit se in luto quodam realiter amplecti quoddam cadaver beltię moruę. Tamen aliquando corporaliter sunt, ut patet de puerō quinquenniū cuiusdam nobilissimi uiri, qui puer monachus pro tunica factus, cum nocte quieuisset in cella monasterii, inane in pistrino clausis ianuis inuentus est, qui requisitus dixit se a quibusdam hominibus in magnum conuiuium deductum ubi omnes popularum diuitiæ uidebantur, ubique eum manducare fecerunt, ut refert Petrus Damiani. Et habetur in Specu. hystori. libr. 26. capitulo. 43.

Sic

ARNAL. AELLER. EPIS. PACT. QVAEST.

Sic hæc nonnunquam corporaliter realiterque contingunt, alioquin pue dicit dictus magister Silvester in d. loco. §. sexto. oportet pene infinitos inquisitorum processus falsos esse, & sensum negare, quia multa experti sunt circa hoc, & signanter his proxime clapsis diebus hæc acciderunt in inquisitione Nauarræ, nam uisa sunt aliquæ mulieres his maleficijs infectæ exire de nocte a domibus earum per fenestras altas. nullo q. uideretur iuuante, & illæ postea captæ confessæ sunt, seiphas duci a dæmonie per uaria terrarum spacia, prout ego a probis, & fide dignis personis didici, & extant processus & confessiones illarum mulierum in dictæ inquisitionis officio, & hæc non possunt rationabiliter plus negari esse realiter, & corporaliter peracta, quam nunc me scribere, quod utique quis negare posset dicens me illudi, ut uideat mihi aut alijs scribere.

Deferuntur ergo hæc mulieres aliquando realiter, & aliquando etiam de die inuisibiliter, quod utique diabolus potest, ut in dict. §. sexto, nec est mirum si opere dæmonis hæc fieri possunt, nam ut scribitur in mallo maleficarum. 2. parte. c. 3. tata inest diabolo uirtus naturalis omnia corporalia excedens, quod nulla uirtus extranea ei comparari possit, iuxta illud Iob. nulla est potestas super terram, quæ ei comparari possit. immo ipsi lucifero tanta naturalis inest potestas, seu uirtus, qua maior etiam inter angelos bonos in cœlo non existit, sicut enim omnes angelos in naturalibus excessit, ut naturalia per calum non sunt immutata, sed tantum modo gratuita, ideo adhuc in eo remanent, licet obfuscata, & ligata, unde glo. super illud Iob. dicit, & si omnia superat, meritis tamen sanctorum subiacet. sufficiunt ergo hæc aduersus illos qui huiusmodi corporales transvectiones aut omnino negant, aut q̄ solūmodo imaginarie, & fantastice fiant affirmare conantur, qui utique in suo errore si relinquenter parum esset, immo nec multum aduertendum, dum in fidei contumeliam harum error non uergeret, dum afferunt quod omnia maleficia que eis iuste tanquam instrumentis dæmonum uere & realiter imputantur, eis tantummodo imaginarie, & illusorie tanquam innoxiiis esse imputanda, & consequenter quod illa translatio est fantastica, unde & plures impunitæ in magnam creatoris contumeliam, & grauissimum ipsarum augmentum, detrimentunque animarum illarum & cæterorum scandalum remanserunt.

Et hæc mihi uidentur uera, saluo meliori iudicio, quamuis anno. M.d.xxi. dum Cæsaraugustæ essem uocatus ad cōcilium generalis inquisitionis de mandato Papæ Adriani super examine duorum processuum qui formati fuerunt contra duas mulieres bruxias, tenuerim contraria sententiam, quæ tu n̄c mihi uisa fuit uera, nunc uero latius inquirēs prædi etiam

dicitam facio conclusionem; uidelicet quod haec possunt contingere aliquando corporaliter & realiter, aliquando imaginari, mentaliter seu fantasie, & in hoc standum est testibus & confessionibus dictarum mulierum & complicum, ac sociarum.

14. Ex qua conclusione uera existente infero plura. Primum est, quod si huiusmodi mulieres praesertim uetulæ dicant se fascinasse aliquos pueros, eis est credendum, cum huiusmodi fascinatio sit possibilis, quae dupliciter sit, primo quando aliquis ex aspectu maliuolo laeditur, & maxime in uetus, quæ uisu urenti, & aspectu inuido fascinant pueros, qui ex hoc infirmantur, & uomunt cibum, & secundum sanctum Tho. in q. 17. articulo 3. ex forti imaginatione animæ immutantur spiritus corporis coniuncti, quæ quidem immutatio spirituum maxime sit in oculis, ad quos subtiliores spiritus perueniunt, oculi autem insciunt aarem continuum usque ad determinatum spacium, per quem modum specula, si fuerint nouæ & pura, contrahunt quandam impuritatē ex aspectu mulieris menstruatæ, ut Arist. dicit de somno & uigilia, sic igitur cum aliqua anima fuerit uchementer commota ad maliciā, sicut maxime in uetus contingit, efficitur secundum modum prædictū aspectus eius uenenosus, & noxius, maxime pueris, qui habent corpus tenerū, & de facili receptiuū impressionis. Possibile est etiam quod ex Dei permissione vel ex aliquo facto cooperetur ad hoc malignitas dæmonū cū quibus uetulæ sortilegæ aliquod fœdus habent. Secundo modo capitur fascinatio pro ludificatione sensus, quæ per artes magicas fieri consuevit, puta cum hominē facit aspectibus aliorum apparere leonē, uel cornutū, & huiusmodi, & hoc etiam potest per dæmones fieri, qui habent potestate mouendi fantasmata & reducendi ad principia sensuum, ipsos sensus immutando, & sic intelligitur quod inquit Pau. ad Gala. 3. quis uos o insensati galatæ fascinavit non obediere ueritati, quasi dicat uos estis sicut homo ludificatus qui res manifestas aliter accipit, quam sunt in rei ueritate, prout ibi scribit S. Tho. post glo. & de hac fascinatione non loquimur, sed de prima, de qua aliquid scribit S. Tho. lib. 3. contra gentiles. c. 3.

15. Secundum est quia si dicant de nocte intrasse domos aliorum ibique suffocasse infantes, eisdem est etiam credendum, quia haec fieri posibile est dæmone has maleficas mulieres manuducente, & ideo dieuntur maleficæ secundum Isido. 8. Ethim. c. 9. ob facinorū magnitudinem, unde cū facere malū ad omnes peccatores pertineat istis nomen malefactorum appropriatur, nā peccatum earum detestabile est, quia aperte repugnat fraternali charitati, hec elementa conciunt scilicet opere dæmonū, turbant mentes hominū, ac sine ullo ueneni haustu, uiolentia tantum carnis.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

nis interimunt, ut Lucanus dicit, hæc Isido. & August. in ca. nec mirum.

16 26.q.5. Sicque t̄ dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus, & tēpestatibus concitare possunt, accepta potestate a Deo, quo ad dæmones, seu eius permissione quo ad ipsius discipulos, ut sacra testatur scriptura, Iob. j. & 2. ubi accepta potestate a Deo dæmō statim procurauit, ut Sabei quingenta iuga boū, & quingentas asinas auferrent, & deinde ignis de cœlo descendens septē milia camelorū consumeret, & tandem septē filiæ & tres filij per vehementē uentum, & per lapsum dominus occubuerunt, & famuli multi, uno qui nunciauit dēpto, interierūt, utiq; vt ulcere peslimo sancti uiri corpus percuteretur, & uxor & tres amici eius, ut ipsum uexarent grauiter procurauit. Vbi S. Tho. in apostil, la sua super Iob. inquit, necesse est confiteri, q̄ Deo permittente dæmones possunt perturbationē aeris inducere, uentos concitare, & facere, ut ignis de cœlo cadat. quāuis enim natura corporalis non obediāt ad nutū Angelis, neque bonis, neque malis ad susceptionē formarū, sed soli Deo creatori, tamen ad motū localē natura corporalis nata est spirituali naturæ obedire, cuius indiciu in homine appetet, nā ad solā imperium uoluntatis, quæ subiectiue est in anima, mouentur mēbra, ut opus dispositū a uoluntate prosequantur, quæcumque igitur solo motu locali fieri possunt, hæc per naturalē uirtutē non solū boni, sed etiam mali facere possunt nisi diuinitus prohibeantur, uenti autē & pluuiæ, & aliæ huiusmodi aeris perturbationes solo motu uaporū resolutorū ex terra & aqua fieri possunt, unde ad huiusmodi procreanda naturalis uirtus sufficit. hæc Tho. mala enim, quæ nostris exigentibus peccatis in mundo fiunt Deus uelut per suos tortores iuste per dæmones solet infligere. Unde glo. super Psal. 104. uocauit famē super terrā, & omne firmamentū panis contriuit. inquit, hæc mala permittit Deus per angelos malos, qui talibus præpositi sunt, uocat ergo famem idest angelum fami præpositum.

17 Maleficē enim possunt ueraciter suis maleficijs homines lēdere sicut dæmones id p̄nt Deo p̄mittētē, ut in præceptorio. præcepto. j. c. II. q. 7. possunt enim lēdere quintupliciter. in rebus, fama, corpore, usurrationis, & vita, de rebus patet in Iob. j. & ij. capitulis. ut dixi cui pecora, domū & liberos abstulit, de fama patet in legenda Beati Hieronymi testante Ioan. Andrea in Hieronymiana, q̄ diabolus fœminā nobilē in lecto prouocare cepit ad luxuriā uerbis, dehinc factis sollicitauit ad malum, quæ cū clamaret, dæmon in specie sancti Siluani Episcopi sub lecto fœminæ se abscondit, ubi requisitus & inuentus per luxuriosa uerba mentitus est se esse Episcopū Siluanū, in crastinum igitur sanctus uir disperente diabolo, diffamatus est grauissime, qua infamia tandem, circa sepulchrū sancti

Sancti Hieronymi stante diabolo in obfesso corpore, purgatus fuit.
 De corpore patet in beato Iob qui percusius est a dæmone ulcere pessimo, & refert Sigisbertus, & Vincen. in speculo Hysto. lib. 25. c. 37. quod tempore Ludouici secundi Imperatoris in parrochia magantina dæmo sœpe lapides iecit, & quasi malleo domos percusit, & deinde publice loquendo, furta prodendo, & discordias seminando plures inquietauit, deinde omnes contra unū irritauit, cuius hospitiū ubicunque manebat, incendit, & ob illius peccata omnes pati affirmauit, unde tandem tantū agros pro hospitio habuit. De documento usus rationis, & vexatione inferorum sensuū, patet in possesisis, & arrepticijs, ut in Euangelicis hystorijs. Quod uita aliquos priuet, patet Thobiæ. 6. capitul. de septē uiris Saræ uirginis occisis, qui propter luxuriosum affectū, & effeminate appetitū in uirginē Sarā matrimonio eius non erant digni, unde cōcluditur quod sicut dæmones per se possunt prædicta facere Deo permittente, sic ad p¹⁸ titionē harū maleficarū mulierū ex pacto initio cū dæmone. Hinc fuit, quod ab eis maleficiantur homines, & sic sunt impotentes ad actus carnales, & hoc sit per malignos spiritus qui habentes pactiones cū hominibus seruant promissa, non quia ueraces, sed ut alij eis adhærent, quia si nulli pacta seruarent nulli eis seruirent, ut inquit August. & ut illi quibus seruant promissa eos colant, nā ex superbia sua præcipue appetunt honores diuinos, Deus etiā permittit eos exercere potestatē suā ad impietudinē aliquos ab aliis, quos possent si non essent impediti, uel propter peccata eorū, uel propter aliquā aliā causam occultā, & hoc modo magus homo habens pactū cū dæmone procurat ab eo, ut istū impediatur atali actu cū tali muliere, quandiu tale maleficium perseverat, puta acus curuata, uel huiusmodi, & ideo cirrandū est, ut tale maleficium, seu signū pro maleficio destruatur, quo destructo liberabitur maleficiatus, ut scribit Scotus in 4 distin. 34. q. 1. Et dicit Gabriel in 2. distin. 8. q. 1. quod dæmones habent pacta cum ijs maleficis, ut dum aliqua uerba proferrunt tali modo, puta ante solis ortum, uel in tali loco, uel tali gestu, aut curuant acū, & siuilia, sequitur ille effectus, quē non uerba uel acus incuruata, sed ipse discurrens operatur, ut dicit glo. ordinaria exod. 7. uer si. quæ uersa est in colubrum, & huiusmodi maleficia & incantationes possunt fieri per adhibitionē rerū naturaliū maleficiantis, ut uenenatarū hærbarū, radicū, lapidum, & cæterorum similiū, quorum occultas proprietates nouerunt dæmones, & non est dubium secundū Gabrielem, quin talia applicata suis passiuis possint habere, non ex dæmonū uirtute, sed naturali proprietate, operationē efficacem, & quamuis hæc contingent operibus dæmonis, nihilominus ipsiis mulieribus maleficis imputanda sunt,

sunt, & propter hæc gravissime puniendæ, ut patet in regulis generalibus
 20 juris. Nāt qui occasionem damni dat, damnū dedisse videtur. l. nihil interest. ff. ad. l. corne. de sicca. c. j. & fi. de iniuriis & damno dato. l. qui occiderit. §. in hac. ff. ad. l. acq. l. antepen. §. fi. ff. vi. bo. rapto. hinc dicimus, q̄ portans scienter literas homicidij, licet alter faciat homicidiū, tamen lator dictarum literarum puniendus est pœna homicidi, quia portavit dictas literas, & dedit causam homicidio, ut dicit singulariter Cy. in l. non ideo minus. C. de accusatio. quē Bal. allegat in l. j. §. ne autē. col. quinta. C. de cadu. tollen. hinc etiā est q̄ proxeneta contractus usurarij teneatur ad restitutionem usurarij. l. si sciente. ff. ad. l. Pompeiā de parri. Bar. in l. aut qui aliter. §. fi. ff. quod vi aut clā, accedit, quia mandans & mandatarius pari pœna puniuntur. l. non solum. §. si mandato meo, ybi late Bar. ff. mandati. Angel. de Aret. latius scribit in suo tractatu maleficiorum. in verbo. Semproniu mandatorem, Bal. in l. non ideo minus. C. de accusa. scribitur in c. j. de offi. delega. facit cap. qui per aliū. de reg. iuris
 21 lib. 6. cap. mulieres. de sent. excommunic. Et ideo hæc maleficia imputantur merito dictis maleficiis q̄uis diabolus sit author principalis, vnde scopa quā mulier intingeret aqua vt pluat, & sursum in aerē aquā spar-gendo, licet in se non causet pluviā, nec posset mulier inde reprehendi, quia tamen ex pacto cū dæmonie inito talia maleficia facit, licet tamen sit qui pluviā causet, ipsa tamen merito culpanda est per prædicta, & ēt ex eo, quia mala fide, & opere diabolico seruit, eius obsequijs se tradendo, facit. l. fi. C. de maleficiis, sic ergo in ijs maleficijs tria habent concur-rere, dæmon, malefica, & diuina permisio. c. si per sortiarias. 33. q. j. cap.
 22 nec mirum. in fi. 26. q. 5. Et si dicant hæc mulieres se supponi ad actus carnales a dæmonibus, nō est repellendū, quia hæc fieri possunt a dæmo-ne, quia vt testatur August. lib. 15. de ciuitate Dei. c. 23. creberima fama est, multique se expertos uel ab expertis audisse (de quorū fide dubi-tandum non est) siluanos & faunos quos uulgo incubos uocant, improbos s̄æpe extitisse mulieribus, & earū appetuisse ac peregisse concubitū, & quosdā dæmones quos dusios galli nuncupant, hanc aslidue immun-ditiā & tentare, & efficere, plures talesque asseuerant, ut hoc negare im-pudentiæ uideatur, & dicit S. Tho. in prima parte quest. 51. articu. 3. ad sextā, q̄ si ex coitu dæmonū aliqui interdū nascantur hoc non est per se men alicuius hominis acceptū, ut pote q̄ idē dæmon qui est succubus ad uiū, fiat incubus ad mulierū, sicut & aliarū rerum semina assumunt, ad aliquarū rerū generationē, ut inquit August. lib. 3. de Trinita. cap. 8. ut sic ille qui nascitur non sit filius dæmonis, sed illius hominis cuius est sé-
 23 men acceptū, hæc S. Tho. Si tamen quæratur causa quare dæmones s̄e incubos

incubos faciunt, uel succubos, dicas nō esse causa delectationis, cum spī ritus carnem & ossa non habeant. Lucæ. 24. sed illa est potissima causa, ut per luxuriaz uitium hominis corpus & animā lēdant, ut sic ad omnia vi tia homines proniōres existant, & ideo ut tales euictimus, dicitur Leuitic. 18. nec polluamini in omnibus ijs, quibus contaminat̄ sunt gentes quas ego ejciam ante conspectum uestrum a quibus polluta est terra, cuius scelerā ego uisitabo, ubi dicit glo. ordi. super uerbo. contaminat̄ gētes, dæmones sunt qui propter multitudinem dicuntur gentes uniuers̄, qui cum de omni peccato gaudeant, præcipue tamen fornicatione, & idola tria, quia in his corpus & anima, totus homo, qui terra dicitur naculan tur, sed uisitauit Deus terram, id est hominum genus, & si libet intueri tra ctatum de incubis, & succubis, tradit Beda. in hystoriis anglorū. Guiliel-

24 mus, & Thomas barbatius in li. suo de apibus. Ex quo ergo hēc duo quæ intuli possibilia sunt, standum est earum confessionibus dicētum se por tari a dæmonc, & fascinari ab eis infantes, occidi, seu suffocari, nam quod est possibile est factibile, & contingibile capit. j. de forma. fide. in usibus feudorum, & hoc possibile posset dici de potentia facti, ut dicit Bal. in l. prima. ff. de iniusto. rupto. testa. nam si dæmō portauit Christum, posuit eum super pinnaculum templi, ut Matthæi. 4. & supra est dictum, multo magis has mulieres portare posset. l. non debet. ff. de regu. iuris, Alexan. in l. in actionibus. §. j. ff. de in litem iura. & ideo si quis potest aliquem occidere a fortiori poterit illum uerberare, & contumelij afficer. l. nec in ea, ubi Bar. notat. ff. de adulterijs. facit tex. in l. in suis. in fi. ff. de liberis, & posthu. cum alijs, ut scribit Decius in d. l. non debet, & Dy. in c. cui licet. de reg. iur. lib. 6. hēc duo tamen illata recipiunt modificationem prout late dicam in sequenti quæstione.

NON OBSTA NT conclusioni superioris fact̄e quæ in contrarium fuerunt allegata. & primo non obstat. d. c. Episcopi, & quia in eius intellectu consistit difficultas huius quæstionis, ideo discurrendo singula dicta dicti capituli inuestigabo differentias, seu conuenientias quæ assi gnari possunt inter sectam harum mulierum de quibus agitur, & inter sec tam illarum mulierum de quibus loquitur. d. c. Episcopi. Dicitur igitur primo in d. c. Episcopi, q̄ ille mulieres dicebant se cum Diana dea paga norū. æquitare, quod est falsum, quia in re nulla est talis dea paganorū in mundo isto, nec in alio, ergo falsum præsupponunt. Secundo dicebant q̄ cum hærodiade etiam æquitabant, hoc etiam est falsum, non enim credendū, quod illa mala mulier adultera damnatissima, quæ fecit amputari caput Ioan. Baptistæ exire permittatur de inferno ad æquitandū enm̄ eis. Tertio dicebāt q̄ æquitabant super quasdam bestias, hoc etiā falsum est,

est, nec potest realiter, & corporaliter sic esse, ut bestiæ corporales, & uiuæ sicut æqua, aut mule, aut cameli, aut asini possint subito tam lôga terrarum spacia transcurrere tam silenter, q̄ non perciperentur transire, cu*ius* signum manifestum est, q̄ cum illustrat dies, bestiæ prædictæ non apparent, nec locus vbi reponantur, aut quiescant appareat, donc iterum mulierculæ illæ euocentur ad æquitâdum. Vnde magis esse apparcat somnia esse quæ dicunt. Quarto dicebant, q̄ obediunt iusionibus Diana suæ, dominæ, & certis noctibus ad eius seruitium dicuntur euagari, quod et est falsum, nec realiter, nec corporaliter potest contingere, quia sicut dictum est, talis Diana paganorum dea non est, & ideo prædicandū est omnibus ista falsa esse, & non a diuino, sed maligno talia fantasmatu*m*entibus fidelium erogari siue inferri, siquidē ipse Sathanas qui transfigurat se in angelum lucis, cum mentē cuiuscunque mulieris per falsam credulitatem subiugauerit, illico transformare se in diuersas species personarū, & similitudines, & mentē quā captiuam tenet multipliciter in somnis de ludi, modo læta, modo tristia, modo incognitas, modo cognitas personas ostendens, per quæcunque deuia deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis, hoc non in animo, sed in corpore arbitratur. Quinto q̄ una creatura ab alio quam a vero Deo mutaretur in aliam creaturam vel speciem eius, puta homo in speciem canis. Sexto credebant ille mulierculæ, q̄ Diana uel Hærodiades conuersa in deam esset spiritus bonus, ex quibus patet q̄ in nullo prædictorum, paucis tamen infra exceptis, se &ta hæc strigorum conuenit cum dictis mulierculis, quinimmo credunt spiritum eis apparentem esse diabolum inimicum Dei, licet ex voluptate vel desperatione illi se subijcant, & consequenter illum non esse hominem conuersum, & deam bonam, nec le credunt vocari ad seruitium alicuius deæ, non q̄ illa sit spiritus bonus. Præterea illæ mulierculæ non dicunt abnegare Deum, & crucem, gloriosissimamq; virginem Mariam & sanctos & sacramenta Ecclesiæ, nec in dicto c. hoc continetur, sicut hæc secta strigorum, vt est dictum supra in earu profesione. Et sic patet, q̄ cui non conueniunt verba non habet locum dispositio. c. indemnitatibus. §. pen. de electio. lib. 6. l. 4. §. prætor. vbi Bar. in fi. cum alijs. vt scribit ibi Alex. ff. de damno infecto, & Alexan. in consi. 17. requisitus. lib. primo, & in consi. 57. perspectis. lib. 2. Andre Siculus in cap. significante. de rescriptis, & ideo verba dispositionis sunt maxime attendenda, vt scribit Siculus in consi. 10. sapienter scribitur. colum. 1. libr. 2. cum aliis vt tradit Decius in capitul. nullus. colum. fin. de electio. Et si dicatur, quod secta conueni cum illis mulierculis, in hoc quod omnes credunt illa fieri in corpore, quod fit in imagine, vel solo sensu & spiritu. item quia omnes uagi credunt

ri credunt per uaria terrarum spacia. Item quia in d.c. dicitur, q̄ qui tālia credit & ijs similia fidem perdit, & cum hæc quæ sunt ab ijs strigis sunt in ijs similia prohibitis in d. c. sequitur q̄ locum debet habere dispositio d.c. & pro hoc facit quod inquit Bar. in l. qui separatis. C. unde libe. col. fi. q̄ licet uerba nō cōueniant, satis est q̄ mēs concurrat, quinimmo idē Bar. dicebat in l. curatoris. col. 2. C. de neg. gest. q̄d licet uerba in totū nō cōueniant, quatenus tamē adaptari possunt, illa dispositio debet seruari, per ea, quæ scribit Ludo. Ro. in consi. 43 4. incipien. in quo queritur, ubi inter alia alleg. gl. in c. j. de decimis. Ad hæc respondeo considerata mente dicti capituli, quæ maxime est attendenda, & colligitur ex rationibus adiectis. in d.c. faciunt pro hoc ea quæ traduntur per Cy. Bal. & alios in l. nō dubium, de legibus, & l. scire leges. Et de legibus. scribitur in c. fi. de re scri. ibi enim non negatur nec negari potest per ea quæ supra deduxi qn mulieres possint portari a dæmonibus per noctem, & per diuersa spacia terræ pertransire, sed ueratur credi totum illud, quod ille asserūt, scilicet q̄ ambulabāt cum Hærodiade, uel Diana dea paganorum, & eredunt illam esse deam, sicut apud paganos pluralitas deorum tenebatur, dicere ergo Dianam illam esse deam, nō est uerum, sed infidelitas, & q̄ hæc sit intentio literæ patet, quia quando accusatur iste error, q̄ innumeræ mulitudines hac falsa opinione deceptæ hæc uera esse credunt & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinatatis, aut numinis extra unū Deū arbitrantur, sunt autē dæmones, hæc Diana & Hærodias, qui se informa dearum uenerari faciūt, & licet cū eis vere per noctem ambulent istæ mulieres, tamen in hoc seducūtur, q̄a putant illas esse deas, cum dæmones sint. Insuper dicebant istæ mulieres, q̄ sup quasdā bestias ambulabant, vel equitabāt, istud tñ non est verū, quia nullæ bestiæ poterant per aerē uolare, vt quasi in momēto tēporis magna terrarū spacia transirent, sed erant dæmones qui aliquā in formas bestiarum, aliquā in cæteras formas se transfigurabant sicut eis placuerit, ut ex pluribus hystorijs appareret. Itē errabant istæ mulieres, quia dicebāt se uocari singulis noctibus ad obsequium istius Diana deæ gentium, & obediere ei. tanquam dominæ, nam non est in potestate dæmonum homines ad ista trahere nisi sponte ipsi uelint, & paēta cum dæmonibus incant, quod autem homines inititi trahantur per dæmones rarum est, & propter speciales causas, & ideo quod istæ mulieres singulis noctibus uocarentur cum Diana, & cogarentur obediare ei sicut domine falsum est. Et ad id quod dicitur quod est vitium infidelitatis hoc credere, & receditur a recta fide, dico, quod hoc non est in eo quod credatur homines posse portari a dæmonibus per diuersa loca, &

quod aliquando realiter portentur, sed in hoc quod credantur ista quae supra dicta sunt, & maxime quod illa diana esset Dea, quia istum errorem specialiter litera condemnat ibi, cum dicat, errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Et non dicitur ibi quod sit error paganorum credere, quod homines a demonibus portentur seu portari possint, & sic ille error non consistit in credulitate realis delationis, sed in credulitate diuinitatis extra Deum. Præterea lex debet continere rationabilitatem. c. erit autem lex. 4. distin-
sed reprobatio credulitatis realis delationis strigarum quantum ad motum localem reprobari non posset rationabiliter, cum multis exemplis
fuit comprobatum hanc delationem realem esse possibilem, merito non
est dicendum hanc credulitatem realis delationis in d.c. esse prohibitam.
Ad illud uero quod dicitur quod haec accidunt per somnium, cum diabolus
fantasiam illudit, modo tristia, modo laeta ostendendo. Dico uerum es-
se talia posse semper, & ut in pluribus per somnium accidere, & putabit ali-
quis, quod uere exterius accidunt, quia etiam prophetica reuelatio semper sic
fit per imaginariam uisionem, non tamen ibi negatur quin ista possint
fieri realiter exterius, sicut ponitur ibi exemplum de somnijs, in quibus
homo nihil reale patitur eorum quae se putat pati, & tamen per hoc non
tollitur quin realiter talia fieri possint extra somnium. Ergo negandum
non est mulieres maleficas & etiam viros factis quibusdam unctionibus
a demonibus assumi, & per diuersa loca portari, & multos huius gene-
ris in unum locum conuenire, & demonibus honorem quandam exhibe-
re, ac libidini, & omni turpitudini uacare. Nec obstat quod in d.cap. dicitur
haec fieri in somnijs & in solo spiritu, dico enim, quod non dicit, haec semper
in somnijs & spiritu fieri, sed ideo sic dicit, quia sic sic in pluribus, nec fa-
ciat in solo spiritu, & consequenter semper in spiritu fiunt, quia ad hoc
dicit magister in d.loco. §. 7. circa f. quod haec omnia fiunt in solo spiritu,
sed non semper in solo spiritu, nec hoc intendit tex. alioquin ridiculosa
esset sua probatio, quia ex particulari uellet probare uniuersalem sic ar-
guendo. Ezechiel, & Paulus uiderunt in spiritu, ergo omnes uidentes ui-
derunt in spiritu, unde dictus tex. non intendit afferere, quod omnia ista fiunt
in spiritu uel in somnijs, quia insufficienter probaret, sed intendit, quod non
est uera dea quam istae uident, & assignat quomodo possibile est eos deci-
pi, quia decipiuntur uidendo in somnijs & spiritu, quod probat possi-
ble esse ex somnijs nostris, & ex uisionibus Ezechielis & Pauli, & est
mens uera dicti capituli, cuius magna pars sumpta est ab Augustino in
libr. de spiritu & anima. ca. 28. & sic patet responsio ad d.c. Episcopi. &
ad singula eius. c. respondebitur infra in uersi. septimo non obstat. om-
nino

In uno hic uide summam Tabienam in uerbo sors. §.xj. Secundo non obstat illud vulgare exemplum de uetula, quia dico utrumque uerum esse, & q̄ hæc quæ faciunt hec strigæ contingere possunt imaginarie, aut corporaliter in illo exemplo, illæ uisiones mentaliter ex pacto inito cum dæmonie euenerunt, ut est supra dictum. Tertio t̄ non obstat. d. c. quicunque, quia hic non agitur de arte magica nec de mulieribus incantatricibus, quia certum est, q̄ illa continet opera fallacia, nā illa potius præstigijs nititur, quām ueritate aliquid compleatur, prout in transformacionibus, quia incantatores uolunt persuadere ipsos posse transformare homines in bestias, sicut in lupos, serpentes, & huiusmodi, quæ omnino sūt falsa, & credere eos id posse est infidelitas, ut in c. Epi. circa si. ubi dicitur. quisquis credit posse aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterioris immutari, aut transformari in aliam speciem, uel in aliam similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis, & infideli deterior. idem late ostendit. S. August. li. 18 de ciuitate Dei. c. 17. & 18. dicens, q̄ dæmones faciunt tales transformationes non realiter, sed uisum humanū decipiendo, & ibi meminit de famosisima maga Circe, quæ mutauit socios Ulyssis in bestias, & qdā stabulariæ mulieres conuertebant hospites suos in iumenta onera portantia, refert etiam socios Diomedis in aues conuersos, & postea longo tempore circa templum Diomedis uolabant, & sententia Augustini est, q̄ sola apparitia fuit & oculorū deceptio, & uera onera fuerunt, q̄ dæmones inuisibiliter portarunt, socij uero Diomedis per dæmones fuerunt subito de medio sublati, aues uero loco eorum immediate positæ, q̄ ibi uoluerunt, in nullo autem prædictorum de homine uere factum est animal irrationale, sed solum apparenter, & ibi late scribit August. confutans hunc errorem, & habetur aliqd in c. nec mirū. in prin. 26. q. 5. Accedit ad hoc quod inquit. S. Tho. in. j. par. q. 114. art. 4. ad secundū. q̄ materia corporalis nō obedit Angelis bonis, seu malis ad nutrī, ut dæmones sua uirtute possint trālmutare naturā de forma in formā, sed possunt adhibere quædam semina, quæ in elemētis mundi inueniuntur ad huiusmodi esse etius complēdos, ut dicit Aug. de Trin. li. 3. & ideo dicendū est, q̄ oēs trālmutationes corporalium rerū, quæ possunt fieri per alias uirtutes naturales ad quas pertinent prædicta semina, possunt fieri per operationē dæmonum, hmoī seminibus adhibitis, sicut cum aliquæ res transmutant in serpentes, uel ranas, quæ per putrefactionem generari possunt, ille uero transmutationes corporalium rerū, quæ nō possunt uirtute fieri, nullo modo operatione dæmonū fm̄ rei ueritate perfici possunt, sicut qd̄ corpus humanū mutetur in corpus bestiale, aut qd̄ corpus mortuū regi

uiscat, & si aliquān aliquid tale operatione dæmonū fieri uideat hoc nō est
in rei ueritatē, sed secūdum apparentiam tantū. Quod quidem pōt dū-
pliciter contingere. Vno modo ab interiori, secundū quod dæmon pōt
immutare fantasiam hominis, & etiam sensus corporeos, ut aliquid ui-
deatur aliter q̄ sit, & hoc interdum fieri dī uitute aliquarum rerum cor-
poralium, alio modo ab exteriori, cum enim ipse possit formare corpus
ex aere cuiuscunq; formā & figurā, vt illud assumens in eo uisibiliter ap-
pareat, potest eadem rōne circumponere cuicunque rei corporeā, quā
cunque formam corporā, ut in eius specie uideatur, & hoc est quod in-
quit Aug.li. 18.de ciuitate Dei.ca. 18. quod fantasticum hominis quod
et in cogitando, siue somniando per rerum innumerabilium genera uā-
triatur uelut incorporatum in alicuius animalis effigie sensibus appetet
alienis, qđ non est sic intelligendū, quod uis fantastica hominis, aut spe-
cies eius eadē immo incorporata alterius sensibus ostēdatur, sed quia dæ-
mon qui in fantasia unius hominis format aliquam speciem, ipse etiā po-
test similem speciem alterius sensibus offerre, hæc ex.S.Tho.secundū mē-
tem Aug.in d.c.18. Vbi dicit firmissime credendum esse omnipotentem
Deum oīa posse quē voluerit, siue indicando, siue præstanto, nec dæmo-
nes aliquid operari sīm naturā suā potentiam, quia & ipse angelica créa-
tura est, licet sit proprio uitio maligna, nisi quod ille permiserit cuius iū-
dicia occulta sunt multa, iniusta nulla, vnde in proposito non facit ad ca-
sum.d.c.quicunque, quia non agimus hic de magicis mulieribus, & de ta-
libus operibus dæmonum, ut ex prædictis satis est ostensum. Quarto nō
obstat quod hæc in facto consistunt, & ideo probari debent, ad hoc faci-
lis est responsio, nā operibus fuit cōprobatū attestatibus pluribus p̄ces-
sibus inquisitorum, ubi & testibus est probatum & confessionibus ipsa-
ruin multicularum ratificatum, quā confitentur se ipsas transferri cor-
poraliter ad locum a dæmone destinatum, ubi tum ludis tum opere car-
27 nali delectantur, harum t̄ confessioni est standum, quia legitima cense-
tur, ita habetur in l.j.in princ.ff. de quæstio. alias autem si non esset talis
confessio testibus uerificata non noceret confitentibus, ut dicit singula-
riter Bal.in addi.Spe.in ti.de senten.col.fi.uer. Titius fuit confessus. idē
Bal.in l.cum proba,in suis additionibus.ff.de proba. Bal.& Paul.de Cas.
in auth.sed nouo iure. C.de furtis. Ang.de Aret.'in tract. maleficiorū.in
verbo fama publica.uer.xx.& in uerbo.& vestē cœlestē.col.v.uers. q̄ro si
q̄s cōfitetur. Ang.in l.certum.ff.de cōfessis,& in l.j.C.eo.& Paris de Pu-
teo in suo tract. de syndicatu.tol. 41.in uerbo.confessio.Petr.de Ancha.
in consil. 24. incipient. uisa inquisitione, colum. 2.Paul. de Castr. in l.
quotiens. §. si quis nomen. ff. de hæredi, instit.scribit late Felyn. in cap.
auditis

auditis. de præscriptio . Harum quidem confessio incrisimilitudinem & possibilitatem continet ut supra dixi, & ideo non est responda. Bal. in l. si quis in hoc genus. C. de Epis. & cleri. Bartho. Cepolla. in consi. 33. multa possent in medium adduci. col. 4. Et † sic præsumptio illa pro non facto tollitur per confessionem partis , etiam si esset præsumptio iuris & de iure, ut in authen. sediam necesse. C. de dona. ante nuptias, & gl. in authen. de æqualitate dotis. §. illud, colla. 7. gl. in l. in contractibus. §. nullo modo. C. de non nu. pe. Azo. in summa in tit. de do. ante nup. & scribitur in c. is qui fidē. de sponsa. Cum † confessio sit probatio probata sicut instrumentum, nam confessio æquipolle instrumento. Bar. in l. j. in 3. nota. C. de confessis. & Bal. in l. f. col. 3. C. de edicto diui Adria. tollen. pro quo facit. l. cum te. C. de probatio. & l. f. C. de fide instrumentorum. & instrumentum dicitur probatio probata, & ueritas euidens non probanda, ut inquit Bal. in l. quotiens. in fin. C. de iudi. & l. 2. C. cum f. uel priua. Bald. in l. pupillus. C. de ulu. pupilla. cum alijs, ut scribit Socc. in consi. 12. quoniam in præsentiarum. colum. ulti. & Phi. Corneus in consi. 118. uiso. col. j. & in consi. 183. in controuersia. in prin. & in consi. xxxvij. col. 1. confessio enim non solum dicitur probatio , sed etiam legitima probatio. gloss. in c. ad abolendam. de hæreti. in prin. & confessio superat omnem speciem probationis. Bald. in rubri. C. de probatio. Sic ergo præsumptio non facti tollitur quando appareat de ueritate facti in contrarium, cum in claris non sit opus conjecturis. l. continuus. §. cū ita. ff. de uerb. oblig. l. illie aut ille. §. cum in uerbis. ff. de lega. 3. inde est quod a præsumptione receditur propter probationem quæ in contrariū apparet. l. fin. in prin. quod metus causa. l. nuptura. in fin. ff. de iure dotium, ut tradit Decius. in consi. cccc. uiso eleganti consi. colu. 3. & tandi statut præsumptioni qnandiu ueritas aliter probari non potest , ut dicit Lau. calca. in consi. 8. in causa pendente. col. 6. Quinto † non obstat quod in dubijs debemus tenere opinionem quæ fauet animabus, quia dico uerum esse. in pœnis imponendis, nam regula vulgata est, quod semper in dubijs iudex debet inclinare animum suum in partem mitiorem. l. semper in obscuris. & l. factum cuique. §. f. ff. de reg. iur. c. in pœnis. eo. ti. li. 6. c. nos uero. l. distin. l. merito. ff. pro socio. l. Arrianus. ff. de aet. & obli. & in foro conscientiæ illa est minor quæ est durior fauore animæ. ca. iuuensis despensa. tradit in c. ad audientiā. de homici. & inde dicimus quod si agatur de fauore constitutio pœnalis extenditur, no. Abbas. in c. 2. de diuortijs. idem si agatur de fauore animarum, not. Io. And. in c. ex tenore, & ibi Abbas. in uer. no. singulariter. qui fil. sunt legi. Bar. in authen. sacramenta pueri. col. pe. uer. quæro utrū. C. si aduersus uendi. ut late tradit Fely. in c.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAE S T.

translato.de consti.col.fi.Roma.in consi.85.omnia.in fi.Ioan. de Imo.
in consi.123.in causa.col.fi.Alexan,in consi.42.super præmisso.libr.j.
idem si agatur de fauore Ecclesiæ , quia constitutio pœnalis extenditur,
vt not. glossi.in cap. sciant cuncti.de electio.libr.6. & not.ibi Domi.cir-
ca fin.Abbas in c.nihil,de elec̄tio.versi. secundo principaliter potest re-
32 sponderi. Tamen † in quæstionibus decidendis ut faueamus animabus
non est recedendum a ueritate,quia potius esset perdere animas quam il-
las Deo lucri facere,& non esset fauor , sed damnatio , veritas enim in
omnibus principatum tenet , & pro quo cunque præferenda est, etiā pro
filio contra patrem,in cap. quæritur.2.q.7.& ueritas magna est, & for-
tior Rege,muliere , & vino, & super omnia uincit veritas,ut Esdræ lib.
3.ca.3.& Isidorus de summo bono sic exclamat pro ueritate . O quam
magna est vis veritatis quæ omnia ingenia , astucias , calliditates supe-
rat,quæ contra ficta , simulataque figmenta se ipsam defendit , quæ de-
nique post Deum colenda est . Immo Deus est veritas,& uita. Ioan. 14.
& utilius nasci scandalum permittitur , quam q[uod] ueritas relinquatur. ca.
qui scandalizauerit.de reg. iuris , & iram Dei supra se prouocat qui ue-
ritatem opprimi prospiciens , eam pro uiribus non defendit. Immo qui
ueritatem occultat , & qui merdaciū dicit uterque reus est. cap. quis-
quis.& ca.nolite. xj.q.3.& ideo ueritas super omnia est amanda. l.cum
ita legatum.ff.de condi.& demonst.& est mater iusticiæ,ut dicit Bald.in
l.libertini.de statu homi. & in consi. scismatis, & est uera ueritas , ut in-
quit Bald. in l.scire leges.ff.de legibus , & iudex debet toto posse cona-
ri defendere & iuuare ueritatem quando ipsam comprehendit. l.fin. in
fin.ff.de probatio. resistere calumnijs , punire mendaces , vt dicit Paul.
de Castro in consi. cccij. Ego Paulus.libr. 2.cum ergo ueritas sit,ut est
plene comprobatum,quod uere & realiter possint dictæ mulieres trans-
ferri,& traduci per uaria loca, dicendum est q[uod] stari debet huic ueritati,
quæ præfertur consuetudini, quia Christus non dixit, ego sum consuetu-
do, sed ego sum ueritas, ueritate enim manifestata cedat consuetudo ue-
ritati.c.ueritate.& c.si consuetudinem.8.distin. & plura de veritate te-
nenda scribit Hyppo. de Marsil. in sua practica. §.secunda quæst.col.7.
& sic extante hac ueritate , sequitur quod non sumus in dubijs in qui-
bus locus est coniecturis , non autem in claris. l.continuus. §.cum ita.ff.
33 de uerbo. obliga.ut supra dixi. Sexto † non obstat quod adductum est
de non verisimili,quia id tollitur per id quod fit.l. si sine. §. quæslitum, in
uerbo quotidie.ff.de mino.25.annis.&l.certi condic̄tio. §. si nūmos. ff.
Si cer.pet.& argumentū a non verisimili fundatur in præsumptione quæ
tollitur ubi in q[ui]riū apparet ueritas.l.non est verisimile.ff. quod met.cau.
&l.

& l.nuptura.ff.de iure dotium,& magis verisimile tollit minus uerisimile secundū Bal.in l.fi.col.2.C.de hær.inf. & vna maior uerisimilitudo tollit minorē,vt inquit Bal,in l.sue possidetis,in fi.C.de proba. & maior psumptio tollit minorē.l. Diuus.ff.de in integ.resti.scribit D.Iasi.in l.si ex traneus.ubi plura de hoc.ff.de condi.cā.data. & hoc magis uerisimile,& hæc maior psumptio insurgunt ex confessione dictarum mulierum hæc vera esse attestatiū,uerificata & comprobata ex attestationibus testiū, ut est dictum, qui non præsumuntur deicerando esse immemores suæ salutis,ut est tex.in l.fi. in fin. C.ad l. Iuliam repetundarum . Septimo non obstat tex.in d.ca.Episcopi. in uersi. omnibus itaque annunciatum est q̄ qui talia credit , & his similia fidem perdit &c. quia dico hoc uerbū, & ijs similia,non potest referri ad illam realem portationem de qua agimus,quia dicta dispositio non contineret rationabilitatem imimo absurdum intellectū,ut late dixi supra uersi.j.non obstat, solum enim referatur ad eos qui credunt aliquid numinis extra Deum , uti credebant illæ mulieres, & tales hæretici sunt , quia unus est Deus, unum baptisma, & una fides , Pau. ad Ephe. 4. & una est uniuersalis Ecclesia extra quam nemo saluatur.c.firmiter credimus.§.una uero,de summa Trini.& circa hoc uersabantur illusiones dictarum mulierum in intellectu suo errantes,credentes falsa de fide, unde non solū ipse sic credentes, sed etiam alij qui talia uel similia uera esse credunt,fidem perdunt, & consequenter 34 hæretici sunt.c.quicunque.ibi,credentes,de hæreti.lib. 5.Ad t̄ p̄dicta facit,nam uerbum denotans similitudinem non referitur ad ea , que irrationalabilem & absurdum intellectū inferrent , ut patet de dictione,alius, q̄ ex proprio significatu includit similia, ut dicit gl.trita.in l.si fugitiui.C. de seruis fugitiuis,tamen hoc non semper procedit,& signanter quando adduceretur absurdus intellectus , ut patet in illa authoritate Ioan. 19. ubi crucifixerunt eum, scilicet Iesum, & cum eo alias duos hinc & hinc, medium autem Iesum, ut dicit glo.in c.sedes.de rescriptis, ubi idem dicunt Abbas & Fely.& glo.in l.non solum. §.quæritur.ff. de procura. ubi inquit Bal.per illam gloss. q̄ dictiones implicatiuæ non implicant quando resultat absonus intellectus,& idem dicitur de dictione, cætera,ut in d. §.quæritur,& gl.in d.c. sedes idem sentit, inq̄tum allegat.c.cenomanensem. 56.dist.& plures de hoc concordantes scribit Fely.in d.c. sedes, col.pe.itē dictio, aliud;dicit similitudinē nisi subiecta materia aliud inducat,ut est tex.in authen.ut defunctorū fune. ibi,milites cōgregare,& alios seruos,& tñ serui non sunt milites,sequitur Decius in d.c.sedes, facit gl.in d.authen. §.oportet,& in c.deinde. 26.dist. in prin. facit insuper illa multiplicitas differentiarum quas posui in d.uerfi.j. non obstat. inter

mulierculas illas de quibus in d.c. Episcopi, & inter eas de quibus agitur, & tunc succedit, q̄ si uniles non dicunt q̄ in pluribus differunt seu discordant. l. quæritur ff. de statu homini. Bal. in l. humanitatis. col. j. uer. 2. oppo no. C. de impube. & alijs substi. & non dicitur similitudo nisi illa quæ est plena similitudo, & ubi plures inueniuntur differentiæ, q̄ consonantiæ, illa non sunt consimilia, ut inquit Bal. in l. j. col. j. C. de iure emph. inde est q̄ argumentum a simili tollitur assignando dissimile. l. inter stipulantē. §. sacrā. uers. sed hæc dissimilia sunt, & ibi Moderni scribunt. ff. de uerb. oblig. & sic patet, q̄ ille uers. & ijs similia, non comprehendit hanc de-
 35 lationem realem. Octauo † & ultimo non obstat, q̄ huiusmodi illusiones plerunque contingunt in mulieribus, quia fateor mulieres esse magis deditas superstitionibus, & ijs diabolice maleficijs q̄ homines, causis enumeratis in hoc contrario, & diabolus maiore aditu habet ad illas, ut ignorantes, insidiatur enim incautis, capit nescientes, saturarique cupit deuoratis, nec ideo minus est dicendum, q̄ hæc ueraciter non constant, immo q̄a fragiles sunt, diabolus illis se ingerit plusquam hominibus, & phytonissa mulier fuit quæ consulta a Saule fecit suscitari Samuelem, uel dæmonem apparere loco Samuelis & m. diversas catholicoru doctoru soias. i. Regum. 28. & ideo pp hanc iniquitatē, quia phytonissam consuluit mortuus est Rex. ut. i. parali. x. nam Deus præceperat q̄ uir siue mulier in quibus phitonius spiritus uel diuinationis fuit morte moreretur, lapidibus obrueret eos, sanguis eorum esset supra illos. leui. xx. & pp frigilitatē sexus facilime in ijs decipiuntur, ut est dictum in p̄rio, nec illa crudelitas prohibita in d.c. Episcopi. extenditur ad realē portationē, pp plura inconueniētia quæ dixi, merito non habet locum extensio, de illis mulierculis ad has de quibus agimus. Quia † id quod non est extendi non potest, non entium nullæ sunt qualitates. l. eius qui in prouincia. ff. si ceter. pet. l. seruū inibi. §. j. ff. de acti. emp. c. j. ut Ecclesia. bene. nec est qualitas sine subiecto, nec est motus sine termino, nec accessoriu sine principali. l. naturaliter. §. accessiones. ff. de acq. pos. Lancelo, Decius in l. si quis in fundi uocabulo. ff. de leg. j. & de non ente non est dare partem. Soc. in cons. cl. Dñs. col. 3. li. 2. & ex ijs cessant allegata in p̄riū, & per hæc ad laudem Dei eiusq; sanctissimæ genitricis & virginis, imponit finis huic q̄stioni, cū correctiōe. S.R.E. cui ut fidelis seruus me oīaq; dicta mea suppono.

S V M M A R I V M.

1. *Confeſſio sola mulieris maleficæ, dicentis se maleficam, an sit sufficiens ad condenationem.*

- 2 Cogitatio de aliquo crimine committendo non est punibilis.
- 3 Hæresis crimen sola cogitatione committitur.
- 4 Confessio sola hæretici sufficit ad condemnationem.
- 5 Hæreticus mentalis punitur ab inquisitore si constet ei de mente hæretici.
- 6 Confessio hæretici non nocet nisi sit iudicialis.
- 7 Confessio facta in pœnitentia non nocet in iudicio, nec absolvit a iudiciali.
- 8 Confessio sacramentalis nullatenus potest reuelari, nec in causa matrimoniali, nec hæreticali, contra Lu.Ro. & sequaces.
- 9 Confessio sacramentalis respectu facti reuelari potest & respectu personæ de consensu illius.
- 10 Confessio extra iudicialis hæretici an noceat hæretico.
- 11 Hæresis habet causam continuam sicut furtum.
- 12 Hæreticus ubicunque inuenitur ibi potest puniri.
- 13 Testis deponens de confessione hæretici dicitur deponere directe uel de crime.
- 14 Confessio extra iudicialis afferentis se transisse ad ritus iudæorum nocet.
- 15 Intentio & animus quomodo possunt probari.
- 16 Conscientia alchimius quomodo potest probari.
- 17 Lex Merito ff. pro so. quando habeat locum.
- 18 Confessio extra iudicialis de alijs delictis quam hæresis facit inditium.
- 19 Confessio extra iudicialis debet probari per duos testes in criminalibus.
- 20 Confessiones plures extra iudiciales probatae per testes singulares faciunt indicium.
- 21 Probationes imperfecte in sua specie quo modo & quando coniunguntur ad faciendum inditium non autem ad plenam probationem, & declaratur Bal. in l. si quis ex argentarijs. super. §. cogentur ff. de edcn.
- 22 Confessio extra iudicialis de delicto, ut reus non cogatur perseuerare, debet ab eodem renocari.
- 23 Confessio extra iudicialis de delicto concurrentibus aliis, renocari non potest.
- 24 Homicidium se commississe dicenti non creditur nisi probetur.
- 25 Relapsi in hæresim confitenti parcendum est si de illo relapsu non constat per testes, & filii eius non sunt inhabiles.
- 26 Relapsi in hæresim quando sunt tradendi curiae seculari.
- 27 Nemo est dominus suorum membrorum.
- 28 Reo seipsum offerenti ad iudicem & confitenti delictum non probatum parcendum est.
- 29 Homicida qua pœna est puniendus.
- 30 Capitis pœna seu mortis quid comprehendatur de iure canonico.

ARNAL: ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 31 *Infantis occisio horribilior est quam maioris.*
- 32 *Homicidarum pena tam laycorum quam clericorum quaesit.*
- 33 *Clericus an debeat pro homicidio detruidi in monasterium uel ad perpetuos carceres.*
- 34 *Clericus pro homicidio an debeat detruidi in monasterio, uel ad perpetuos carceres, concordia notabilis datur, sed fallit.*
- 35 *Iudex Ecclesiasticus tradens aliquem iudici seculari morti damnandum est irregularis nisi in casibus a iure permisso.*
- 36 *Episcopus habens merum & mixtum imperium potest causas criminales delegare.*
- 37 *Homicidium committitur sine per se sine per alium.*
- 38 *Iudex delegatus representat personam delegantis.*
- 39 *Papa potest statuere & prouidere ut sine metu irregularitatis clericus habens iurisdictionem temporalem posset per se iustitiam sanguinis exercere.*
- 40 *Causa meri imperij cur sint delegabiles de iure canonico & non de iure ciuili.*
- 41 *Clerici interessentes iudicio sanguinis sunt irregulares.*
- 42 *Irregularitas non tollitur per generalem Indulgentiam, requiritur enim specialis commissio.*
- 43 *Iudex secularis non tenetur stare processui iudicis Ecclesiastici quando alii quem sibi tradit puniendum regulariter.*
- 44 *Iudex secularis tenetur stare processui Episcopi uel inquisitoris quando aliquem ei tradit puniendum in causa haeresis.*
- 45 *Index secularis tenetur stare processui iudicis Ecclesiastici in causa mere Ecclesiastica, sicut in causa haeresis.*
- 46 *Iudex secularis non tenetur stare absolutioni a iuramento data ab Ecclesiastico, si uiderit illam iniustum seu nullam.*
- 47 *Iudex secularis an teneatur impendere brachium suum absque ostensione processus.*
- 48 *Andreas Siculus reprobatur circa intellectum. §. prohibemus.*
- 49 *Index secularis an debeat interrogare traditum sibi in causa haeresis an ipse sit ille de quo sententia relaxationis loquitur.*
- 50 *Quæstio incidentis & emergens quæ dicatur.*
- 51 *Quæstio incidentis uel emergens consistens in facto uel in iure in causis spiritualibus an sit decidenda coram seculari uel remittenda ad Ecclesiasticum.*
- 52 *Quæstio usuraria incidentis coram iudice seculari a quo decidetur.*
- 53 *Quæstio iuris & quæstio facti quando dicatur in materia usuraria.*

Intelle-

- 54 Intellectus siue declaratio c. si index laycus de sen. excom. lib. 6.
- 55 Quæstio facti quando a iudice seculari potest decidi in causa spirituali.
- 56 Confessio facta coram iudice incapace est nulla.
- 57 Usurarium contractum esse si partes confitentur in iudicio quomodo sententiabitur.
- 58 Laycus punitus a iudice Ecclesiastico minus quam debuit an posse puniri a iudice seculari.
- 59 Crimen mixti fori potest puniri ab utroque iudice.
- 60 Sententia Ecclesiastici iudicis non parit exceptionem rei iudicatae coram seculari.
- 61 Punitus a iudice Ecclesiastico potest puniri a seculari quando non fuit sufficienter punitus.
- 62 Episcopus quod debet defendere suos penitentes qualiter intelligatur.
- 63 Homicidium si quis fecerit in loco & punitur pena pecuniaria, non potest alibi puniri.
- 64 Monachus punitus a suo Abbe propter adulterium potest puniri ab episcopo si non fuit sufficienter punitus.
- 65 Criminosus mixti fori potest puniri ab utroque iudice.
- 66 Confessio facta incidenter non nocet, ut quis puniatur ordinarie.
- 67 Confessio facta coram iudice competente uel cuius iurisdictio potest prorogari in alio iudicio ualeat.
- 68 Iudicium inquisitionis prorogari non potest.
- 69 Index ecclesiasticus caueat ut non det acta iudicii seculari facta coram ipso, nec copiam sententiae, si ex iis index secularis posset summere occasionem puniendo malefactorem.
- 70 Iurisdictio extenditur ad connexa in inquisitore, & potest qui heretico iniungit penitentiam iniungere etiam ut usuram restituat.
- 71 Iurisdictionem suam quis non debet extendere contra iustitiam, licet delicta alias remaneant impunita.
- 72 Loth illicite fecit cum uolebat tradere filias suas sodomitis, ut hospites liberaret.
- 73 Index, ut consulatur rei publicae, non debet extendere metas sue iurisdictionis.
- 74 Inquisitores possunt heretico iniungere penitentiam de usuris restitutius absque aliqua cognitione super usuris.
- 75 Intellectus. §. de questionibus. c. accusatus. de hære. in 6.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.
VIGESIMA QVINTA QVAESTIO.

Igesimo Quinto quæro de duobus oportune circa prædicta.
Primū est, an ex sola confessione maleficæ mulieris posit statim dici cōuicta ad effectum damnationis, nullo alio extrinseco requisito. Secundum, An si malefica fuerit confessa, q̄ ex pacto inito cum dæmoniæ uel alias occasione sui maleficij aliquos infantes suffocauerit, seu tale malum intulerit illis, ut ex eo decesserint, si illa uult redire ad gremium Ecclesiæ ob hæresim a se commissam, debeat admitti, seu posit ab Episcopo seu ab inquisitore tradi curia seculari comburēda ob interitum illorum infantū sine nota irregularitatis, quæ alias non extante illo interitu ad reconciliationem admitteretur. Breuiter ad primum dubium respondendo dico distinguendum, nam aut mulier conficeretur hæresim, puta quia abnegauit Christum & fecit homagiū dæmoni seu credit saluari in alia lege quam Christi, & huiusmodi, tunc eius soli confessioni est standum, licet testibus non sit uerificata dicta confessio, Nam quævis regulariter cogitatio alicuius criminis, puta desiderium occidendi hominem uel committendi adulterium, & huiusmodi, quo ad forum exterius non sit punibilis, stans in finibus huius cogitationis ulterius non progrediens. l. cogitationis. ff. de pœnis. l. fugitiuus est. ff. de uerbo. signi. notat Alberi. de Rosate in 2. parte statutorum. q. 168. incipien. quærerit Cy. Saly. in l. is qui cum telo. C. ad. l. Corne. de sicca. & Card. Floten, in clemen. j. in 3. q. de pœnis. inquit, q̄ si quis uenit animo frangendi portas Ecclesiæ, & non fregit, quia iam inuenit fractas, non incurrit excommunicationem, quia oportet q̄ per se frangat. c. conquesti. de senten. excommunica. & dicit Bal. in l. non ideo minus. col. 4. uerli. 6. quæritur. C. de accusa. q̄ solus tractatus & sola ordinatio non punitur de iure, nisi sit processum ad actum ordinatum de per se ad ipsum factū. per l. si quis non dicam rapere. C. de Episco. & cle. & d. c. cogitationis. plura de hoc tradit Fely. in suo tracta. quando conatus puniatur, & pro hoc dicitur, non punitur affectus nisi sequatur effectus, ut habetur in l. qui falsam. ff. de falsis & l. qui ea mente. ff. de furtis. l. j. in fi. ff. quod quisq; iuris.
3 Domi. in c. gratia col. fi. j. q. j. Tamē hoc fallit in crimen hæresis, quod per errorem causatum in intellectu, cum ad hæsione seu pertinacia in uoluntate contrahitur, licet ad extra non exuerit per opus, per loquela, uel per scripturam, seu alias, & sic sola credulitate fit quis hæreticus, ut probatur in c. quicunque. in uerbo, credentes, de hære. lib. 6. c. excommunicamus. primo. §. credentes. de hæret. ita dicit glo. in ca. cogitationis. de
4 pœnitent. distin. prima. Inde fest q̄ licet alias quis non debeat ex sua sola confessione

confessione damnari nisi aliter constet de delicto, ut l.j. §. illud, & ibi notat Bar. ff. ad Sillania. Ange. de Aret. in suo tracta, maleficiorum, in uerbo & uestem cœlestem abstulit, ut statim latius dicam, tamen in hoc criminis hæresis, seu apostasiæ est secus, ut sola hæretici confessio ab extra non verificata sufficiat ad eius damnationem, quia deliberatio mentis sufficit ad perpetrationem delicti, eo quod non requiritur aliud ab extra sed figitur 5 in sola mentis cogitatione. Vnde inquisitor hæreticæ prauitatis puniet hæreticum mentalem, si eidem liquet hæc hæresis per confessionem hæretici, nam aliter non posset probari cogitatio mentis, quam solus Deus scrutatur, uerba sunt Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. & col. fi. C. de Episco. & cleri. idem scribit Card. in ele. j. §. sane. q. 3. de usuris. sequitur Joan. de Ana. in c. si quis Episcopus. col. fi. de hære. & in cap. consuluit. de usu. Fely. in c. j. de præsumptio. & Phi. Fran. in c. j. circa fi. de summa. Trini. lib. 6. ubi singulariter dicit, quod non debet imponi tanta poena pro delicto cogitato, & deliberato, aut non consequito, quanta pro delicto consequuntur. argu. in c. sicut dignum. §. eos. de homici. & quod non solum cogitatione animi deliberata committitur hæresis, sed etiam si dubia, quia dubius in fide hæreticus est, intelligendo cum animi inclinatione ad partem falsam, ut scribitur in c. j. de hære. col. 2. & Card. Zaba. in c. j. colum. 2. de 6 eo qui mittitur in posse. Et tibi quod dixi ex sola hæresis confessione confitentes damnari, intelligo, quod illa confessio sit iudicialis coram Episcopo, vel inquisitore, aut alio huius criminis iudice, nam talis confessio præ iudicat confitenti. c. at si clerici. in prin. de iudicijs. c. fi. & c. uestra. ubi gl. de cohabita. cleri. uel mulie. c. olim. in fi. de uerbo. signi. c. fi. de resti. spolia. & esto quod processus esset nullus, ex tali confessione possit tamen confitens puniri, Inno. in c. qualiter & quando. ff. de accusatio. col. pen. uerlic. non negamus tamen. sequitur Bar. in l. si confessus. ff. de custo. rcoru. Abbas in d. c. at si clerici. & in c. fi. in ultimo notabili. per illum tex. de resti. spolia. Abbas in consi. 25. attingam. lib. j. col. fi. & de hoc dico esse text. in c. j. de accusa. lib. vj. Bartho. Cepo. in consi. 67. incipien. teneo idem. ad quod dictum Inno. Phi. Decius ponit plures limitationes in d. c. at si clerici. Nam tibi si talis confessio fuisset facta Episcopo uel inquisitori sacramentaliter non posset ex illa puniri confitens, ut notant Bald. & Paul. de Cast. in l. Archigerontes. C. de Episco. audi. dicentes, quod confessio facta in pœnitentia non probat in iudicio, quia est facta tanquam Deo, non autem tanquam homini. c. si sacerdos. de offi. ord. Iaso. in l. patre furioso. col. 2. ff. de his qui sui iuris sunt. col. 2. non tam hæc confessio auferit facultatem iudicii puniendi illum confitentem in foro exteriori, si de illo accusetur, & delictum alias probetur, absolutio enim fori pœnitentialis non excludit

- dit processum iudicialem.c.admonere.33.q.2.Franci.de Aret.in cap.de
 8 ijs de accusatio. dixi in tract.meo de secreto.col.si.Nec placet mihi , q
 sicut in causa matrimoniali confessio facta in foro pœnitentiali nocet,
 uel prodest confitenti,& sic reuelatio tenet,& probaret , ut dicit Ludo.
 Ro.qui de hoc gloriatur in l.si non speciali.C.de testa.quem sequitur do
 minus Iaso,in l.j.s.huius studij.ff. de iusti. & iure , & in l.patre furioso.
 col.2.ff.de ijs qui sui iuris sunt,sic multo magis esset dicendum in causa
 hæresis,cum hoc crimen sit omnium grauissimum,opponitur enim ma-
 iori bono.ut dicit Card.de Turre Crema.in c. non afteramus. 24. q.1. &
 Latius in c. quid aut ea cauf.& q.quia dico esse falsum illud quod impie
 dicit Ludo. Ro. & sequaces eius in hoc,nam glo.in d.c.in uerbo,consti-
 terit,non dicit id ad quod allegatur.non enim dicit ut suadent sibi prædi-
 eti doctores,q confessio facta sacramentaliter uel in confessione sacra-
 menti possit reuelari,& renclata noceat,uel presit confitenti in foro iudi-
 ciali,solum enim loquitur in foro pœnitentiali in quo cuilibet est credé-
 dum,& principalis responsio.d.c.quæ est in versi.nos autem,uersatur ad
 decisionem casus propositi in foro conscientiæ,dum dicit animum iuue-
 nis contrahentis uel proferentis illa uerba considerandum,ut non iudice-
 tur fuisse matrimonium contractum inter partes,nam in foro contentio-
 so ille animus non consideratur,sed uerba deceptoria attenduntur ad pro-
 nunciandum pro matrimonio,ut in prin.illius.c. nam uerba sunt intelli-
 genda secundum illum sensum quem solent recte intelligentibus genera-
 re.cap.ex literis.de sponsa. in foro tamen conscientiæ sola ueritas atten-
 ditur,qua attenta non erat matrimonium,ut dicit Abba.in tit.de sponsa
 9 li,c.tua nos.Præterea † esto q ille consulens Papam sciret animum iuue-
 nis in confessione,potuit licite factum scitum in confessione proponere
 & reuelare Papæ petendo consilium,non tamen reuelando personam,vt
 est tex.in ca. omnis utriusque sexus.in uerbo sed si prudentiori consilio.
 de poeni.& remissi.nec per hoc dicitur reus reuelata confessionis. In su-
 per dictus consulens potuit reuelare etiam confitentem de ipsius conser-
 fu,& tunc etiam non dicetur reuelasse confessionem. cap. significasti. de
 adulte.ut innotat Pano.& in c.Matthæus.de simonia, ubi dicit q Cardi-
 nalis ille habuit illud peccatum in confessione,quod postea reuelauit Pa-
 pæ,quod certe debet intelligi fuisse de uoluntate ipsius confitentis, alias
 non potuisset,ut in d.c.omnis utriusque sexus,& hæc est communis opi-
 nio,ut scribit Fely. in c.testimoniu.col.pe.de testibus,& sic est dicendū
 q fuit in casu.d.c.tua nos, q consulens ille reuelauit illud factum scitum
 in confessione etiam habita relatione ad personam,de consensu dicti co-
 fitentis.idem dicit Abbas in c.dilectis.col.j.de excessi.prælato. quamuis
 Ange.

Ange.de claua.in uerbo.confessio.ultimo.¶.quinto.teneat contrarium.
 Vnde sequitur q̄ dicta glo.non fuit bene ponderata,q̄ confessio sacramentalis posset reuelari in causa matrimoniali,& idem dicendum est in causa hæresis,ut confitēs hæresim nullatenus reuelari possit,nec debeat, ut scribit Scotus in 4.dist. 21.q. 2.& ibi Ricardus in 2. quæstione. dicentes q̄ nullo casu licet sacerdoti reuelare confessionem,sive pœnitētem pœniteat,sive non,sive confiteatur peccatum iam opere perpetratum,sive perpetrandum,sive sit peccatum in moribus,sive in fide,unde reprobat ille uersus,est hæresis crimen,q̄ nec confessio celat, quem omnes doctores sequuntur,ut scripsi in dicto meo tractatu.col.75.

¶ Et si id qđ dixi ut dicta confessio sit iudicialis ad hoc ut noceat, ut ex il la positus damnari.Idem intelligo in confessione extra judiciali; puta quia confitens dixerit se credere legi Moysi, uel non credere legi Euangelicæ, uel credere, q̄ uerbum diuinum non fuit incarnatū,& huiusmodi,& hoc testibus probetur ipso negante, talis confessio extra judicialis corū quæ consistunt in animo facit plenam probationem,animus enim probatur, quia dixit aliquibus,ut est glo.in l.Fulcinius.¶.quid sit latitare, in uerbo animus.¶.ex quib. cauf. in posse. eatur, ut dicit Ange.in l.j.¶.de confessis. refert Franc. Brun.in tracta.indiciorum.folio.3.col.j:glo.in c. tua nos, de sponsa. & confessio quæ dependet a uoluntate contrahentis non requirit præsentiam partis,ut dicit glo.no.l.Pomponius.pri.¶.de nego. ge stis,Bar.in l.certum.¶.siquis.¶.de confess.ut dixi in consi. meo. 28.incip. duo testes recensiti.uersi.secundus testis. animus enim per uocem exprimitur,& per indicia declaratur,ut inquit Bal. in l. fœlicissima. C. de ijs qui a non domi, manu.idem dicit Bal.in rubric.C.de fide instru. colu. 4. uersi. quero de aliquibus.per tex.in l. si alij.¶.de usu. lega.& l. Labeo.¶.idem Tubero.¶.de supe.lega,& alibi dicitur, q̄ unanimitas cordis uocū unitate comprobatur.c.pe.de re iudi.lib.6.uoces enim sunt notæ earum quæ sunt in anima passionum,& lingua est nuncius & organum intellectus tuba & præco.ut dicit Bal.in consilio suo scismatis.col.x.& in l.iuris gentium.¶.pactorum.¶.de pactis.Et illam glo.d.¶.quid sit latitare, tenet & sequitur Bal.in l.cum proponas.col.j.uersi.modo quero.C.de bonis. aeth.iud.¶.posl. facit glo.in l.si Margaritā.in uerbo.si animo.¶.pro socio, Sig.de homodeis,in consi.96. quæstio disputanda.col.2. interiora enim animi per exteriora demonstrantur.l.quidam in suo.¶.de cōdi.infī.¶.cer uos infī. de rerum diuisio.tunc enim quando confitens dicebat se credere alicui propositioni contra fidem, contrahiebat hæresim, seu in hæresi perseverabat contracta continuando delictum semel perpetratum.

¶ Quia cum hæresis sit crimen habens causam continuam.in quo animus

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

mus plurimum operatur, ut in furto, & in retentione possessionis, pro
toto tempore unum delictū est, ut declarat Bar. in l. inficiando. §. infans
col. ; ff. de furtis, idem dicit Bar. in quæstione statuti. in l. cū qui. §. in po-
pularibus. col. fi. ff. de iure iur. quem ibi sequuntur Fulgo. Pau. de Castr.
Ludo. Rom. & moderni, & inquit notabiliter Ange. in d. §. infans, q̄ il-
lud arbitratur ipse esse uerum quo ad impositionem unitatis pœnæ, non
tamen q̄ intelligatur ex toto unum maleficium, eo quod propter animū
12 quotidie peccatur. Indefest q̄ hæreticus ubiunque inuenitur ibi potest
puniri, ut dicit glo. in c. ut commissi. in uerbo, procedendi. de hære. lib. 6.
nam ubique uidetur contractum ubiunque peccat, ut not. in c. nec quis-
quām. 24. q. 2. intelligo a iudice Ecclesiastico, alias posset per eum repeti
a seculari. cle. pastoralis. §. denique. q. 9. de iudicij. & dicit quod dicit
Gui. de Cano. in l. nullus. C. de summa Trin. & tanto grauiora sunt pec-
cata, quanto diutius infelicem animam tenent alligatain. cap. fi. de con-
fus. cap. imitare. 6. q. j. diu turnitas enim temporis peccatum non minuit
13 fed auget. c. cum haberet. de eo qui duxit eam quam polluit. Ex † quibus
infero duo, primum est, q̄ testes deponentes de hac confessione extra iu-
diciali qua confitens confitetur hæresim, dicuntur deponere de criminе
immediate, siue de ueritate criminis, sicut de uisu, & ideo unus testis om-
ni exceptione maior attestans de hac extra judiciali confessione facheret
indictum ad torturam, sicut testis de uisu, ut dicit Bar. in l. fi. col. fi. & in
l. maritus. col. j. ff. de quæstio. & glo. in l. si quis alicui. C. ad l. iuliā niaicst.
Bar. in l. admonendi. ff. de iure iura.
14 Secundum fest, quod non firmo, q̄ si quis dixerit alteri extra judiciali
ter se transisse ad ritum iudæorum, puta ieiunando, uel sabbatizando, q̄
eo ipso hæresim se commisisse & hæreticum cōfitetur, eum transitus iste
includat intentionem seruandi legem Moysi, & sic uidetur esse in primo
casu, ut testis dicatur attestari immediate de crimine, nā qui semel fuit
hæreticus semper præsumitur hæreticus, nisi signa emendationis appa-
reant, ut dicit Bal. in l. non ignorabit. C. ad exhiben. & pro hoc est tex. in
cap. contra christianos. de hæreticis lib. 6. ubi est casus, q̄ transiunt
uel redeuntes ad ritum iudæoru, si de hoc sunt conuiditi uel confessi con-
tra illos sicut tanquam contra hæreticos est procedendum, præsumitur
enim in eis infidelitas erga legem Christi, & ad hoc allegat illum tex. Ioā
nes Lopus in allegatione iuris, incipien. casus super quo, colu. 8. inquiēs,
q̄ ex hoc solo q̄ quis fecit ritum iudæorum condemnatur ut hæreticus,
cum uideatur intentione iudaizandi fecisse, iudaizare autem est facere id
quod soli iudei facere solet, secundum Abulēn. exodi. 28. extali ergo
facto quod non nisi per iudæos fieri solet, arguitur iudaizandi intentio &
uoluntas,

uoluntas, iudaizare enim est facere, quod in lege obseruabatur, ea intentione ut legalia obseruentur secundum Anselmum, ut scribit Bea. Tho. in q. distin. xj. arti. 2. in responsione ad primum, & dixi in consilio meo. 28. incipient. duo testes recensiti. Siue ergo quis faciat actum, siue ommittat facere ea intentione, ut legalia obseruet, dicitur iudaizare, qd si de intentione non appetet, in dubio presumitur ea intentione iudaizandi fecisse uel omississe, constito ergo de actu uel omissione per eius confessionem uel per testes, praesertim si persona est suspecta, uidetur hoc sufficere ad illius damnationem, quin immo si quis confiteretur factum haereticale, & negaret intentionem, quæ est qualitas afficiens illud factum ut sit punibile uel impunibile, ut haereticus negatiuus forsitan posset damniari, per ea quæ scribit Bart. in q. 8. incip. per italiam, Bar. & Moder. in l. eum qui. in prin. ff. de iure iuran. Flo. in l. si ex plagis. & tabernarius. ff. ad. l. acqui. Bal. in statutis in uerbo confitens & confessus, Bal. in l. contra negantem. uersi. quæro nunquid. C. ad l. acq. idem dicit Bald. in §. potro. in titu. quæ sit prima cau. bene. ami. ex quo ergo de obseruantia Sabbati seu ieiunij iudaici constat per eiusdem consententis confessionem, de illa infidelitate inclusa in illa obsernatione uidetur et constare, & sic de consententis intentione, quæ uersabatur circa legem Moysi de qua testis attestatur, quia sibi dixit, per superius allegata.

15 Liceret enim animus & intentio alicuius non possit per testes probari, secundum Innoc. in cap. super hoc, de renun. quem sequitur Bar. in l. si quis filio, §. eius qui. ff. de iniu. rupt. irritoque. testamen. nam animus est quid latens in corde, & quid inuisibile, & est res, quæ non percipitur aliquo corporis sensu, ut de se patet, & a solo Deo cognoscitur, ut inquit glo. in l. 2. ff. de interroga. actio. Tamen de hoc animo seu intentione uel conscientia potest constare dupliciter, primo per eius confessionem, ut dicit glo. in §. alia insti. de actio. quam sequuntur ibi moderniores, & Petrus de Anch. in consi. 158. rationes. in fi. & Ang. in consi. 313. uiso dicto testamento. col. 2. tex. cum glo. in cap. si uero. el. ij. de senten. excommunicata. c. significasti. de homicidio. tex. in cap. lectum. 34. quæst. fi. & in cap. potuit. de electio. Secundo etiam probatur animus iuris presumptione in ijs quæ sunt de genere prohibitorum, ut est gloss. in l. si non conuicij. C. de iniuriis. l. prima. §. cum arietes. ff. si quadru. paup. fecis. dicatur. omne enim malefactum, in dubio præuale & iniuste presumitur actum, ex quo est de genere prohibitorum, ut habetur in capitulo primo. de presumptione. & in l. is qui cum telo. C. de siccâ. & scribit Bald. in cap. sicut nobis. in fin. de re iudica. & faciunt quæ dicit Bartol. in l. Aurelius. §. idem quæsiti. ff. de libera. lega. & moderni.

ARNAL. ALBER. EPIS. PA CT. QVAE S T.

- in l. ut uim. ff. de iust. & iure traditur in clement. 1. de homicidio.
- 16 Et † quamvis Iuno. dicat in d.c. super hoc. q̄ conscientia aliquius nō possit probari per testes, illud intelligitur directe, indirecte tamen pót, nam si unum de tribus interueniat, q̄ quis fuerit crimen confessus. vel in criminis deprehensus, seu postulatus, vel accusatus, præsumitur conscientia delicti, vt no. in l. 2. & 3. in prin. de iis qui mortem sibi confc.
- 17 Sed † hoc ultimum intelligo quando causa esset decisa, & non esset spes defensionis, vt egregie dicit Bal. in d.l. si quis filio. §. eius qui. ff. de in iu. rupt. irritoque. testa. in alijs vero quæ non sunt de genere prohibitorum præcise, sed sunt indifferentia, quæ possunt esse bona uel mala, animum in bonam partem nō autem in malam interpretamur, & in hoc casu habet locum. l. Merito. ff. pro socio, ut not. Bal. in l. 1. col. 2. C. de seruis fugi. Bar. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de ope. no. nunc. & eodem modo actus qui de se est malus, & potest intelligi in maiori & minori delicto, in minori interpretari debemus, vt arguit Fran. de Are. in cons. 80. sicut. col. 3. cum alijs, ut scribit Deci. in consi. 234. in effectu queritur. col. 2. absentiam autem animi & prauæ intentionis in delictis probare difficultimum puto. c. tua nos, in uerbo. non uidemus. de sponsa. per quem text. apparet q̄ actus interior non pót probari contra actum exteriorē, ut dicit Bal. in consi. scismatis, col. 12. uer. præterea actus, ubi plus dicit, quod cum in opere consensus mentalis appareat, dissensus suppositus eriam pro constanti non uiciaret actum consumatum. argum. l. si repetendi. C. de conditio. ob caus. & facit text. in l. qui ea mente. ff. de furtis.
- 18 Si uero † sumus in alijs criminibus excepto hæresis crimen, quæ sola cogitatione non committuntur, sed requiritur ad perfectum delictum actus exterior, ut in homicidio, furto, & huiusmodi, ex sola confessione extrajudiciali probata plene non posset confitens puniri, quia ei ad hoc non præjudicat, sed faceret indicium ad torturam, ut no. Abbas. in c. de hoc, de simo. col. j. glo. Bar. & alij in l. capite quinto. in uerbo, accusatori. ff. de adulte. idem dicit Bal. in l. unica. col. 5. uersi. nunquid confessio. C. de conse. per l. qu. ro. in fi. ff. de edili. edicto, traditur in l. i. clus fusiū. ff. de infami. Ant. de But. in c. per inquisitionem. in fi. de elect. & in c. tua nos. col. pe. de testi. post Inn. Abbas. in c. fi. de conse. cum alijs, ut per moder. in practica criminali. §. diligenter num. 76. Ludo. Ro. in consi. 7. uis necessarijs, & in consi. 373. incip. in casu proposito, & in tali confessione. tortus cogeretur perseuerare, ut dicit Bal. in consi. 337. incip. quædam mulier. lib. 3. & hæc confessio extrajudicialis operaretur validitatē confessionis, quæ postea fieret in tormentis sine noua ratificatione, licet alias

alias esset nulla.l. Diuus. ff. de custo, reorum, ut tenet Fely. in d. cap. p^ct
hoc. in quinta limitatione. quia confessio facta in tormentis non præce-
dente confessione extra judiciali non valet, nisi in ea perseueret reus ex-
tra tormenta, ut dicunt gl. Bal. & alij in d.l. 2.C. de custo. reo. l.j. s. si quis
ultra. ff. de quæstio. Iason. in l. magistratibus. ff. de iuri sdi. omn. iudi.

19 Et † hæc confessio extra judicialis ad hoc ut faciat indicium debet
probari per duos testes, Ludo. Roma. in consi. 7. uisis necessarijs. sicut di-
cimus de alio indicio, ut dicit gl. singularis in l. fin. C. fami. hercif. quam
Bart. ibi meltum ponderat, idem dicit Bar. in l. fi. col. si. ff. de quæstio. &
in l. admonendi. colum. xj. ff. de iure iurian. cum alijs, ut scribit Hyppo.
de Marsi. in l. prima. s. idem Cornelio. colum. i. ff. de quæstio. si enim v-
nus testis attestaretur de confessione extra judiciali non faceret nisi
quartam partem plenæ probationis, & sic fæmiplenam fæmi lenæ, ut di-
cit Alex. in consi. cl. i. uiso processu. col. fi. l. b. 5.

20 Si uero † darentur plures extra judiciales confessiones rei, & unus te-
stis deponeret de una confessione & alter de altera, & sic q̄ testes essent
singulare, licet unusquisque per se non facheret indicium, tamen ex at-
testatione simul iunctæ indicium facerent ad torturam, per theoricam
Bar. in l. fi. ff. de quæsti. & Ioan. Andr. in addi. Specu. in titu. de prælump-
tio. s. species, uerific. violenta, ubi tractant, an ad torturam requirantur
plura indicia, an sufficiat unum, & dicunt q̄ etiam quando sunt duo in-
dicia a remotis unum iuvat aliud. sequitur Alexand. in consi. 77. in causa
accusationis. col. fin. lib. i. & propterea dicebat Rapha. Fulgo. in l. fin. C.
fami. erciscu. quod licet per gloss. ibi scriptam indicium ad torturam de-
beat per duos testes probari, tamen negari nequit, quin unus testis faciat
aliquam præsumptionem, & ideo si plures sint testes singulariter de sin-
gulis indicijs deponentes dicentur plures facere præsumptiones quæ fa-
ciunt unum indicium ad torturam. argu. l. instrumenta domestica. C. de
probatio. glo. in l. 2. s. atas ff. de excusa. tuto. sequitur Francis. Brun. in
tracta. de indiciis. col. 2. & uerius est hoc quam illud quod ipse dixit con-
sulendo in consi. 136. in causa criminali. col. fi.

21 Nec † facit in contrarium quod inquit Aut. de But. in c. licet causam.
de proba. colum. 2. q̄ testes singulares deponentes. s. unus de una confes-
sione, alter de altera non coniunguntur, & idem in effectu dicit Fely. in
cap. cum causam. colum. pen. uerific. primo casu. de proba. ad hoc alle-
gant Cyn. in l. 2. C. quæ sit longa. consue. insuper dicit Bald. in l. quis
ex argentarijs. s. cogētur. uer. sed si poncremus. de edē. quod si probatio-
nes sunt imperfectæ in sua specie non coniunguntur, si unus testis de fa-
ma, unus de iudicio, quia duo testes requererentur super iudicio, &

duo super fama , ut in dict. l. fina. C. fami. erciscun. & per Innocen. in cap. sicut. de simo. & glo. in foro regali eam sequitur in titu. de testibus & proba. & Alex. in consil. cxliij. quoniam abunde. colum. 2. libr. 2. & concordantes plures scribit Hyppo. in sua practica. cartha. 44. uersicu. quæro ulterius. Ad hæc dicendum est , & primo ad dictum Ant. de But. q̄ loquitur ad faciendam plenam probationem , quia uerum est dicere illos singulares testes non esse coniungendos , prout sic firmat Alexā. in d. consil. lxxvij. colum. fina. ad faciendam plenam probationem , secus uero ad faciendum indicium , quia una præsumptio iuuat aliam , per nota ta per Barto. in d.l. fina. & idem dicit Alexand. in consil. 62. uiso processu causæ. lib. 6. parique responsione satisfieri potest ad dictum Bald. in d.l. si quis ex argentiarijs. §. cogentur , quia procedit quo ad plenam proba tionem , non autem ad faciendum indicium , quia tales probationes im perfectæ in sua specie indicium inducunt , prout evidentiter hoc sentit De ci. in consil. 143. incipien. in causa matrimoniali. col. fi. quod firmat Soc. in consil. 54. uisis testibus. col. j. libr. 3. ubi allegat illud dictum Raph. Ful go. in d.l. fi. q̄ singulares testes de singulis indicijs deponentes probant plures præsumptiones quæ faciunt indicium ad torturam , per d.l. instru menta. & l. 2. §. etas. fi. de excu tuto. nam quæ non singula prosunt , multa collecta iuuant , & hinc dicebat Joan. Cacialupus in l. admonendi. col. 78. uersi. præterea. q̄ licet plures sint sæmiplenæ probationes unius sæmiplenæ non coniunguntur ad faciendam unain sæmiplenam probatio nem , coniunguntur in ad faciendum indicium. allegat notata in l. fi. C. de proba. & Gandin. in tracta. de tortura , & idem tenet Bal. in c. j. §. cum au tem , de contro. inuesti. & dicit Ludo. Roma. in consil. 7. uisis necessarijs. col. 1. quod præsumptiones , licet sint diuersi generis , attamen iunguntur ad hoc probandum scilicet indicium de quo paulo ante dixerat , in ijs ma xime quæ difficulter probantur , ut factum de nocte. l. cum exceptiones. §. in hoc. in glo. ff. quod met. can. & sic est dicendum in crimine hæresis , quod cum occulte committatur , minores probationes requiruntur , ut dicit Pet. de Anch. in c. in fidei fauorem. de hereticis. lib. 6.

22 Aduerte † tamen in eo quod dixi , quod reus in tormentis cogitur perseuerare in confessione extrajudiciali , & quod illa facit indicium ad torturam , quia uerum est nisi illa confessio renocetur ab illo con fitente , nam tunc non possit ob eam torqueri confitens , secundum Bal. in l. prima . colum. penul. uersicu. extra quæro. C. de confessis. Inde sumitur cautela pro reo , ut dicat expresse se illam confessionem renocare , nec habet probare errorem , quia non tenuit quo ad aliquod præjudicium indicij , sed solum quo ad præjudicium facti ,

quem sequitur Fely.in d.cap.de hoc,de simo.& Hypo.in l. De minore. in prin.col.pe.ff.de quæst.d.Iaf.in l.magistratibus.ff. de iuris. omn.iudi. & in sua practica.in §.diligenter.& in §.examinata,& consequenter, nec cogi posset in ea perseuerare.

23 Attendendum † est etiam, q̄ si cum illa confessione extra judiciali de criminе concurrant aliæ coniecturæ & uerisimilia , q̄ contra consitentē facit plenam probationē dicta confessio, ideo q̄ præcise cogi potest cōfessus in ea perseuerare in tortura, vt inde condemnetur,& talis confessio facta in tormentis quam præcessit confessio extra judicialis non requirit ratificationem, prout alias sit, vt in l.j. §. Diuus. & §. si quis ultro. ff.de quæstio, ut scribit singulariter Tindarus in suo dialogo de testium concordia,c.7.incip.dic Balde quæsto, quem sequitur Fely.in c.olim.uer si.fallit octauo, de rescri.ubi plura de confessione extra judiciali glomeraruit,& in c.de hoc.de simo.& hęc de primo membro huius quæstionis.

24 AVT † VERO DICTA mulier malefica confitetur se infante vnum uel plures suis maleficijs uel alias cum suis maledictis uerbis occidisse.& tūc non est ei simpliciter credendum nisi aliter uere & realiter cōstet illos fuisse occisos,& pro hoc adducitur quod inquit Bal. in addi. ad Spe.sub tit.de re iud.in ultima additione,circa finē.uer. Titius fuit cōfessus.Ang.de Aret.in suo tract.maleficiorum.in verbo. Et vestem cœlestem.uer.quid si consiteatur.Pau.de Cast.in authen. sed nouo iure.C. de furtis.Pet.de Anch.in consi. 24.uisa inquisitione.Bal.in l.cū probatio.in suis additionibus.ff.de proba.& in authen.sed nouo iure.C. de furtis, & facit quod inquit Ange. in l.prima. C. de confessis.de illis malandrinis, qui confessi sunt se occidisse plures mercatores peregrinos & proiecisse eorum corpora in mare an sit standum eorum confessioni , & dicit quod inquitendum est , an mare , uel flumen sit prope , quia si est prope,eis nocebit,secus autem si non sit prope, ut refert Hypo. de Marsi.in l.j.in prin. ff.de quæstio.quod ego non inuenio apud Angelum in meo libro,idem Ang.in l.certū.ff.de confessis. Hypo.in consi. 14. inci.clementissimi.col.7.li.j.& in consi.cix.Spiritus Sanctus.col.6.li.2.idē dicit Bal.in addi.ad Spe.in tit.de confessis.col.2.idem scribit Bal. in ca. At si clerici.col. 3.de iudi.cum alijs,ut tradit.d.Iaf. in l.error. C.de iuris & facti igno .

25 Et † per hęc forsan posset attentari , quod licet aliquis abiurasset hæresim tanquam uchementer suspectus seu tanquam deprehensus , & postea sponte accederet ad episcopum uel inquisitorē dicens , se ipsum relapsum esse in hæresim siue iam abiuratam,siue aliam,& hic relapsus non possit uerificari per testem, uel aliam probationem,quia ipse so-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAE S.T.

Ius sine socijs relapsus fuerat , & peteret ueniam de hoc secundo relapsu, quod iste non esset relaxandus brachio seculari , sicut supra dictum est de illo qui est confessus homicidium de quo non constat, quod competenter fundatur in iuribus proxime allegatis per Doctores ibi scribentes, & hoc satis sentit glosator legum Hispaniae in septima parte. titulo de hæreticis. 26.in quarta colum. uer. est tamen conclusio. Dicens vnum saluo meliori iudicio, q̄ si relapsus non fuit in suo relapsu deprehensus, sed ipse sponte uenit ad inquisitores, & confitetur errorem suum & se relapsum esse , & ob hoc lacrimatur. Et peteret reincorporari Ecclesiæ, & uellet iterum abiurare omnem hæresim, & esset paratus subire quamcum quæ penitentiam, & grauissimam, quæ sibi iniungeretur, & cestaret scandalum apud alios, cum nescirent illum relapsum, q̄ tali deberet iniungi aliqua grauissima pœna, & liberari a pœna mortis, & dictus glosator dicit ita tenuisse Ioannem lupi decanum segouien . Inde etiam secundum eosdem sequeretur , q̄ filij & nepotes huius relapsi sponte uenientis ad gremium ecclesiæ nō incurrerent inhabilitatem, de qua in l. quicunque. C. de hæreti. & in c. statutum, de hæreticis li. 6. ita dicitur in d. tit. 25. in l. 2. in fi. Et idem arbitror esse dicendum si post abiurationem confitetur se præstissime fauorem, qui excusari non posset, scienter aliquibus hæreticis, & hoc non probaretur, nisi per suam confessionem, q̄ deberet excusari a pœna. §. ille quoque c. Accusatus. de hæreti. lib. 6.

26 Nec obstat prædictis. c. super eo, eo. ti. & c. ad abolēdam. §. illos quoque. de hæreti. in quibus deciditur q̄ relapsi debent relaxari curiæ seculari, quia verum est qñ de hoc essent conuicti per testes, vel essent confessi, & eo:um confessio uerificata esset per alias probationes, quam per solam confessionem, quia tunc tradendi sunt curiæ seculari, secus tamē esset in proposito, cum de eorum relapsu non constaret nisi per solam ipsius rei confessionem. Parique modo esset respondendum ad illud dictū Bal. in d.l. si quis non dicam rapere, quia forsan ibi constare non poterat. de hæresi, quam accusatus habebat in mēte, nisi ex sola eius confessione, licet haberet testes de illa non concludentes, uel dictū Bal. potest inteligi quando agebatur solum de reconciliando illum confessum græmio Ecclesiæ, & de condemnando illum carceri perpetuo, quæ est pœna reduntis ad ecclesiam, ut in ca. pe. de hæreti. in proposito tamen loquitur de condemnando illum sponte confessum morti, & ideo longa est differentia, merito non deberet tradi curiæ seculari, ex quo eius confessio nō esset alias uerificata, sed alia pœna graui puniri, morre excepta.

27 Ratio † prædictorum esse posset, quia nemo est dominus membrorum suorum, adeo q̄ absque delicto posset facere quis se ad mortem dānari.

nari.contra.l.liber homo.ff.ad. l. Aquilam , & l. non tantum.&. l. & si non defendantur.ff.de pœnis , & ideo dicunt doctores , soli confessioni standum non esse.l.j.¶. Diuus.ff.de quæstio . & l. inde Neratius. ¶.f.i.ff.ad l.aquilam,ut scribit Alex,in consi.xix.circa primum.col.j.lib.7.ubi optime declarat in discursu illius cōsilijs,quomodo sit intelligēda illa theo-rica doctorum asserentium,¶ nisi constet de homicidio,¶ illud confes-sus damnari non potest , & ad hāc rationem proxime positam vide Pau. de Cast.in d.aut.sed nouo iure,dicenti ideo nō stari soli confessioni con-fitentis,cum agitur de pœna mortis uel corporali, cum confitens non sit dominus membrorum suorum, nā posset quis uolens mori sic consiteri & contra ueritatem,ideo tollerari non debet,ut in d.l. non tantum,cum 28 alijs per eundē Alex.allegatis in d.consi. Et vide † si posset alia ratio assignari , ne videatur iudex tanta uti immanitate contra illum non in-dictatum,non conuictum,sed sua sponte confitentem,quinimo scipsum deferentem,& prodentem maleficium soli Deo manifestum , & homini bus occultum,releuando curiam ab onere probandi, quod ipse sua con-fessione detegit,pro hoc facit.l. i. C.de ijs qui se deferunt. li.x.ubi si quis accōmodauit tacitam fidem de restituendo incapaci , & scipsum prodit lucraut tertiam partem de bonis defuncti , ubi notat Lucas de Penna colum.j.quod parcitur sponte confitenti.l.quisquis. C.adl.Iuliam maie-sta.cum alijs ab ipso allegatis,quod intelligit nulla examinatione præce-dente,allegando Psal. 8.4. misericordia & ueritas obviauerunt sibi, pro quo facit , quia si filius commisit delictum, seu crimen læsæ Maiestatis, & pater capiat illum & offerat iudici,filius non debet pati illam pœnam, quām alias pateretur si fuisset accusatus & ab alio captus , & iudici exhibitus, sed aliam pœnam mitiorem.tex.est in l.milites agrum. ¶.desertorē. iuncta.l.non omnes. ¶.desertorem.ff.co.tit.scribunt Saly.& Pau.de Ca-strō.in l.propter insidias.C qui accusare non possunt,tradit Bartho. Ce po.in sua tracta.cautelarum,cautela prima,dominus Ias.in l. i.col. 2.C. de ijs qui,ut indignis.& Fely.in cap. 1.de offi.deleg.colū.1. & ratio dicti. ¶.desertorem.d.l.milites agrum est, ne uideatur inquit pater ad suppli-cium filiū tradere, quę ratio multo magis militat in scipso,qui spōte nul-lis probationibus seu indicijs præcedentibus se ipsum iudici exhibit , & prodit,nam si per oblationem patris de filio, filius non punitur pœna na-turali delicti,multo minus puniendus est quis per oblationem propriam de se ipso factam , nam charitas ordinata a se ipso incipit.l.præses. C. de serui.& aqua.& dicit Saly.in d.l.propter,¶ mater admittiuitur ad accusan-dum filium in criminibus exceptis, quia non uidetur facere contra offi-ciu pietatis,quę propriam pœnam curat euadere, quia charitas ordina-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

nata à se ipsa incipit, ut in d.l. præses, & est argum. in l. licet. in fi. ff. de arbi. immo in crimine hæresis ad id tenetur pater & mater. s. ad prodendū filium, & econtra. c. si Episcopus, ubi notatur, & in c. excommunicamus. §. credentes, de hæreticis, & sic minuenda est poena naturalis delicti prodenti scipsum sicut minuitur filio, quem pater exhibit iudici, & hoc formaliter probat tex. in d. §. desertorem. uersi. item Diui Seuerus & Antonius. ubi eum qui post quinquenium desertionis se obtulit deportari ius scrunt, quod in similibus casibus probatur posse extendi, & tamen si se non obtulisset ille desertor miles, non fuisset ei parcendum, ut in l. omnes. §. a barbaris. ff. de re milita. quæ omnia nota quia sic non inuenies enucleata.

Q V O A D S E C V N D V M D V B I V M principale huius questionis, An inquisitores possint sine incurso irregularitatis dictas mulieres bruxias tradere curiæ seculari ob interitum infantium ab eis causatum suis execrandis maleficijs, alias ad reconciliationem admittendas, si illos infantes nō necassent. Et hæc quæstio sæpe accidit in facto in mortanis Nauarre, & ego habui in facto de quodam accusato de criminibus hæresis & apostasie qui inter confitendum illa crimina, dixit se commisisse crimen sodomiticum cum quadam muliercula, fuit dubitatum an ex eo posset tradi curiæ seculari eo modo quo traduntur hæretici, pro horum decisione aliquas conclusiones præmittam, deinde ueniam ad decisionem huius dubij.

29 PRIMA † ERGO Conclusio est, q̄ pro homicidio doloso a layco commissio naturalis poena statuta est regulariter, ut homicida moriatur, ut est tex. in l. qui cedem. ff. ad l. Iuliam de sicca. quam poenam ultimi supplicij intelligimus, licet quandoque secundum conditionem personarū loco poenæ mortis surrogetur deportatio. l. 3. §. pe. & §. fin. ff. ad l. Corneliam de sicca. §. ite in lex Cornelii. insti. de publi. iudi. facit l. qui ultimo. ff. de poenis. l. respiciendum. §. fi. ff. de penis, & dicit tex. in l. 3. C. de epis. audien. homicida qđ fecit expectet, & do. Matth. 26. inquit oēs qui acceperint gladiū, gladio peribūt, & Ioā. Apocalipsis. 6. uidi subitus altare animas interfectorū pp uerbum Dei, & propter testimoniuī qđ habebāt, & clamabant uoce magna dicētes vsq; quo domine Sanctus & verus non iudicas, & vindicas sanguinē nostrū de ijs qui habitant in terra, & Gen. 4. dicit dñs ad Cayin, vox sanguinis fratris tui. s. Abel clamat de terra, Abcl eīn vt dicunt doctores catholici, martir, pastor, & uirgo fuit, inde ēt inq̄t Gen. 18. quatuor esse peccata q̄ corā Deo clamitat. s. peccata sodomorum, clamor sodorum multiplicatus est, & peccatū eorū aggrauatum est nimis. Gen. 18. homicidarum, vox sanguinis fratris tui.

Gene.

Gene. 4. oppressorum. Exodi. 2. ascendit clamor eorum ad dominum De tentorum mercedis mercenariorum, Eccle. 34. qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt, scribit late Hyppo. in consi. 90. illumina. col. j. lib. 2. cum sequenti, & in alijs sequentibus consiliis, & in l. j. in prin. ff. ad. l. corne. de sicca. idem dicit Bal. in l. data opera. col. 3. C. qui accusa. non pos. ubi ponit fere omnes casus in quibus de iure im ponitur pena mortis. idem Bal. aliquos casus addit in c. j. §. iniuria. col. 2. de pace iurz. firmā. col. 2. & alibi Bal. in tit. de pace tenē. & eius uiola. in c. j. col. j. dicit q̄ iudex non debet admittere friuolas probationes homicidiā. nec morari super ambagibus, quod intelligo quando constat de homicidio. l. cum reis. C. de pœnis. ubi Saly. glo. in l. graui. C. de adulte. faciunt. c. miles. & c. cum homo, & c. si homicidium. 23. q. 5. & q̄uis Ioan. de Imo. in c. fi. de consue. secundum aliquos dubitet de iure digestorum quæ pena imponebatur homicidio, tamen Ange. in consi. 14. incipi. nos Carolus. concludit de iure digestorum fuisse statutum pœnam capitis contra homicidiam. & ad hoc plura allegat.

30 Et pro prædictis aliqui allegant tex. in c. omnis. 3. dist. ibi, qui cedem fecerit capite plectatur, sed hoc est dubitabile per ea quæ dicit Abbas in c. at si clerici. col. 1. uers. & pro hoc optime facit de iud. q̄ si pro aliquo delicto imponitur pena capitalis non intelligitur de pena mortis, sed de mitiori, cum de iure triplex reperiatur pena capitalis. scilicet prima est mors corporis, secunda est morti proxima, ut damnatio in metallū. tertia est deportatio, ut scribit Inno. in c. qualiter & quando. ij. col. fi. de accusa. nec mortis appellatione simpliciter prolatæ per modum impositionis penæ intelligitur de morte corporali in iure canonico, sed de morte spirituali. tex. est de hoc singularis in c. per uenerabilem. col. pen. circa finem, qui filij sunt legiti. ibi mori præcipitur. i. per excommunicationem. per quem tex. notat ibi Abbas, quod ubicunque in iure canonico reperiatur pena mortis debet exponi pro sententia excommunicationis, dicens menti tenendū, quia alibi non ita bene probatur, quia duplex est mors, quædā temporalis quæ est separatio animæ a corpore. Altera civilis, ut execratio, per quā separatur anima a gratia Dei, nā Deus est uita aīarū. idē scribit Abbas in c. j. de homi. circa fi. & hoc de facili procedit de iure canonico, in quo nunq̄ pro aliquo crimine imponit pena sanguinis, ut allegat, ut est gl. in c. puaricator. 2. q. 3. q̄ ego nō inuenio, nec in toto decreto est tale. c. puaricator, sed. c. caluniā, ubi hoc non h̄, quāuis cā alleget Iaso. in l. trāligere. C. de trās. col. 2. uide tñ si hoc p̄bet gl. in c. delatori. 5. q. 6. exp̄st tñ Pau. de Cas. i cōs. 348. notādū. col. 2. li. j. inq̄t ius canonicū nō iponere p̄ crīe penā sanguinis, sed ciuilē. s. priuationē a bñficio, vñ criminalem

ARNAL; ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

criminalem idest depositionem ab ordine, quæ pœnæ sunt ecclesiasticae,
& cum hoc concordat S. Tho. in 2. 2.q. 99. arti. ulti. inquiens, statuta ec-
clesiae non infligere pœnam mortis, ex quibus satis ostenditur. d.c. omnis.
3. dist. non debere intelligi de pœna mortis corporalis, sed de alia pœna
quæ de iure canonico infligi potest pro homicidio.

3¹ Ad fidem accedit quod inquit Abbas in c.j.de furtis. & cap. 2. in fi. de
maio. & obed. & quæ scribunt. D. Iaso. in d.l. transigere, & Fely. in c. qua
liter. & quando. 2. §. fi. col. fi. uersi. ultimo tangit. de accus. & pro prædi-
ctis est addendum, q[uod] infantis occisio est delictum piacularare, & sic magis
execrabile & horribile, q[uod] occisio maioris, ut probatur in l. pc. C. de sicca
rijs, & ibi notat Saly. & atrocius est hominem ueneno occidere quam
gladio. l.j. C. de ma thema.

3² Et de pœna homicidarum secundum iura civilia, late tradidit Al-
bertus de Gandi. in suo tracta. maleficiorum. rubri. de homicidiariis, &
eorum pœnis. col. j. uers. sed quæro aliquis. & plura circa hanc materiam
scribunt Bartho. Cepol. in suo ultimo consi. 91. uisa inquisitione. Pau. de
Castr. in consi. 277. in causa incaceratorum. col. j. lib. 2. Cepol. in consi.
34. si unquam magnifice domine.

3³ Defiure uero canonico clericus qui homicidium simplex dolo com-
miserit deponitur, & detruditur in arctum monasterium, ut in cap. cum
non ab homine. de iudi. iuncto cap. tuæ. de pœnis, ut dicit Abbas in ca. j.
de ijs qui filios occiderunt, & in cap. cum non ab homine de iudic. Sed in
hoc Abbas uidetur sibi contrarius, nam in d.c. tuæ, tenet q[uod] ubi de iure ci-
uili pro aliquo delicto imponitur pœna mortis, q[uod] pro illo debet cler-
icus homicida deponi, & damnari ad perpetuum carcerem, ut in cap. pen.
de hæreti. cap. nouimus. de uerborum sign. secundum eum. quia prout di-
cit Inno. in cap. qualiter & quando. ij. de accusatio. deputatio ad per-
petuum carcerem post depositionem æquiparatur pœnæ mortis, & ideo ra-
risime debet infligi nisi pro grauissimis delictis, cum ergo pro homici-
dio de iure ciuili sit pœna mortis, ut dixi, sequitur q[uod] clericus debet depo-
ni, & detрудi in carcerem perpetuum. Hæc tamen nō sunt uera, quod pa-
tet, quia pro nephando crimen sodomitico de iure ciuili est pœna ulti-
mi supplicij, ut patet in l. cum vir. C. de adulterijs. & in authenti. ut non
luxuri. homines contra naturam. colla. 6. & tamen de iure canonico cle-
ricus pro hoc criminе detruditur in monasterium. cap. cleric. de excessi.
præla. præterea famosi latrones furca suspenduntur. l. capitalium. §. famo-
sos. ff. de pœnis, & tamen de iure canonico si clericus esset famosus latro
debet deponi & detrudiri in arctum monasterium ad agendum pœnitent-
iam. c. tuæ. de pœnis, quod potest intelligi in famoso latrone, quia dicit
in

in latrocinijs, & in alijs magnis sceleribus deprehensi.

34 Sic ergo detrusio in monasterium debet fieri in pœnitente, id est in eo qui vult suscipere pœnitentiam, sed ubi depositus esset impœnitens, debet deputari ad carcerem perpetuum. ita probatur in c. a nobis. de apostatis, &c. ut famæ. in prin. de senten. excommunicata. per quem tex. patet secundum Aret. in c. at si clerici. in prin. col. 6. q̄ pœna inclusionis in monasterium est minor pœna & diuersa ab inclusione in carcerē perpetuū. licet glo. aliter sentiat & male in cap. inter sollicitudines, de purga. canosit ergo conclusio, q̄ licet de iure ciuili sit pœna mortis contra homicidiam simplicem, de iure uero canonico clericus homicida simplex detrundens est in monasterium arctum ad agendum pœnitentiam, ut dicit Abbas in d. c. j. de ijs qui filios occiderunt. Sed hoc fallit ubicumque esset suspicio fugæ, quia tunc in carcerem perpetuum damnari clericus homicida posset, quia tunc nollet agere pœnitentiam, ut probatur optime in c. ut famæ. in prin. de sententia excommunicata. & in c. a nobis. de apostatis, & ille carcer etiam datus censembitur ad agendum pœnitentiam, ut patet in haeretico in cap. pen. de hære. & in c. nouimus. de uerbo. significatio. Secundo etiam fallit quando homicidium esset qualificatum, puta presbytericidium, uel cum proditione, seu parricidium, q̄nia tunc secundum aliquos deberet trahi curiæ seculari, prout late scribitur per Pet. de Ancha. in sua disputatione quam refert Abbas in ca. at si clerici. §. j. de iudiciis. & in repetitione cap. ea quæ. q. 20. de reg. iuris lib. 6. scribit late Frā. de Aret. in d. c. cū non ab homine, de iudicijs. col. 7. uersi. reperitur sextus casus. d. Decius in d. cap. at si clerici. col. antepe. uersi. postremo Abbas. Ego late scripsi in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 1. Fely. in c. inquisitionis. col. 2. de sent. excomiu.

SECVND A Conclusio est, q̄ pro criminis nephando sodomitico de iure ciuili est statutum ultimum supplicium, ut in d. l. cum uir. cum aliis supra allegatis. de iure uero canonico est depositionis pœna & detrusio in carcere ad agendum pœnitentiam. in capitulo. clerici. de excessi. prælator.

35 TERTIA† Conclusio est, q̄ iudex ecclesiasticus tradens aliquem curiæ seculari puniendum ob crimen cuius cognitio ad eum non spectat, efficitur irregularis si exinde sequatur mors, uel membra abscisio, puta si tradendus est laicus, & commisit homicidium, & sic non est de foro Ecclesiæ, nec respectu personæ, nec respectu criminis, quod probatur, quia non est de casibus in quibus iudex ecclesiasticus id potest, puta si tradendus esset clericus, uel si laicus commisit crimen mere ecclesiasticum. De primo sunt casus in quibus sine nota irregularitatis hoc potest, quos ponit

ponit glo. in c. ad abolendam. in uerbo, relinquatur, de hæreticis, & Abbas, in c. At si clerici. col. x. uersi. ad tertium. de iudicijs, & ibi Fely. in fin. col. Petrus de Ancha. in consi. 158. ex narratis. col. 2. dixi latissime in d. q. 11. Secundum uero est quod est numeratur inter illos, quādō hæreticus traditur curia seculari, nam inquisitor seu episcopus id faciens non incurrit crimen irregularitatis, licet habeat pro certo quod iudex secularis illum suę curiæ traditum illico ad mortem damnabit, ita dicit Arch. in c. j. 23. q. 8. pro quo faciunt. c. legi. & c. si audieris, eadem cau. & q. & Spec. in tit. de iudi. delega. §. iuxta, uersi. porro, sequitur Fely. in c. sicut dignum. de homi. col. 3. & in c. j. col. quinta. uersi. limita omnia prædicta. de offi. deleg. Ratio horum secundum præfatos doctores nulla redditur, posset tamen dici, quod haec fiunt auctoritate canonis, ut patet in c. ad abolēdam. in prin. de hæret. & in c. super eo, eo. tit. lib. 6. facit. c. pro humani, de homicidio. lib. 6. & ideo nullam poenam merentur iij iudices Ecclesiastici. l. Gracchus. C. de adulte.

36 Sic uidemus, quod licet faciens per alium per seipsum facere uideatur, siue uere faciat, siue ficte, uel causam præbeat, secundum uarios modos intelligendi, prout late scribit dominus Iaso. in l. si is qui pro emptore, col. 68. uersi. circa principalem articulum. ff. de usucap. & in l. j. §. per procuratorem. col. 2. ff. de acqui. posse. cum ad incurrendam irregularitatē inter hos modos nulla uel saltem parua constituantur differentia, ut late in discursu materiae irregularitatis scribit Mari. Soc. in c. ad audientiam. de homicidio, nihilo minus tamen Episcopus seu alius prælatus cui iuris dictio temporalis competit, potest cessante metu irregularitatis, causam sanguinis specialiter delegare, & sic per alium facit prælatus quod ipse per se facere non posset, ut est tex. in c. Episcopus. ne cleri. uel monachi. libr. 6. & glo. in c. potest quis de reg. iuris. lib. 6. facit. c. perlati de homicidio lib. 6. quod non est ex alio, quod auctoritate canonis hoc facit, quia alias qui per alium facit per se facere uidetur, quod licet in rei ueritate hoc forsitan non sit, est tamen per fictionem quo ad effectum iuris, ut tradit plura exempla Dy. in c. qui per alium. de regu. iuris. lib. 6. dominus Decius in l. is damnum. ff. de regu. iuris. d. Iaso. in l. si quis id quod. & Alexan. in l. si familia. ff. de iurisd. omni. iud. Bal. & alij in l. Gallus. §. Et quid si tantum. ff. de liber. & posthu. Fely. & alij ante eum in c. mulieres. de sententi excommu.

37 Inde est, quod sicut tenetur. l. cornelia de siccarijs qui aliquem per se occidit, sic & qui per alium. l. non ideo. C. de accusa. l. & si certus sit perculsus. ff. ad sillा. arg. in l. j. §. pen. ff. ad Trebel. c. is qui mandat. de homi. lib. 6. Ange.aret. in tracta. maleficiarum. in uerbo. Sempronium manda- torem.

tem.Bald.in capitulo.j. §. opizoni, uersi. etiam in statutis. de pace constantiae, Ange. aret. in prohemio institutionum. §. igitur. col. 2. Bart. in l. haec uerba. ff. de adulte. Andre. Sicul. in rubr. de fide instrumentorum. col. x. Alexan. in consi. 65. incipi. uisa quadam. lib. 4. Cepo. in consi. xxxiiij. si unquam.

38 Præterea iudex delegatus uices gerit iudicis delegantis. c. sane. de offi. iud. delega & quando iudicat non iudicat tanquam ipse. sed tanquam alius. l. si prætor. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. ut ibi per glo. facit. l. si pater. §. qui duos. ff. de adoptio. inde est q[uod] iudex delegatus est maior ordinario. ut in d. c. sane. & maior legato de latere. c. studiasti. de offi. delega. & fortius est dicendum q[uod] delegatus a Papa non dicitur maior ordinario solum respectu cause sibi commissæ. quia hoc indubitatum est. ut in d. c. sane & c. studiasti. sed dicitur maior absolute propter representationem pontificis. quæ in ordinario non reperitur. non autem secundum aliquid ut dicit Decius in rub. de offi. deleg. col. 2.

39 SIC TERGO non obstantibus ijs. Canon statuit. ut demadates alijs has causas criminales non incurvant notam irregularitatis. ut in d. c. Episcopus. ne clerici uel monachi. lib. 6. cū alijs allegatis. potest enim Papa circa haec statuere. cum possit & prouidere quod sine metu irregularitatis clericus habens iurisdictionem temporalem posset per se sententiam sanguinis. & iustitiam in pœnis sanguinis exercere. ut euidenter tenet glo. in d. c. episcopus. in uerbo. maleficio. idem tenet Ioan. Andre. in c. clericis. & Abbas. ibi dicit Ioannem Calderinum tenuisse Papam posse licentiam dare clericis interessendi iusto bello sine pœna irregularitatis. quia irregularitas quæ contrahitur ex actu in se lictio est de iure positivo. contra quod Papa dispensat. c. proposuit. de concessi. præben. refert Phi. Francus in d. c. episcopus. col. j. inde est q[uod] Papa potest statuendo imponere pœnam mortis. sed non excundo. secundum Irino. nam si propriis manibus Papa occideret aliquem. fieret statim irregularis. ut dicit Bal. in capitulo. secundo. in fin. de maio. & obedien. quem refert Fely. in cap. si quando. colum. 2. de rescriptis. ueritas tamen huius dicti pendet ab illa dubitatione. An irregularitas propter homicidium sit de iure diuino. uel positivo. de qua habes remissiones multas per Fely. in cap. fin. in fi. & c. 2. de maiori. & obedi. & Maria. Soc. late tradit in d. c. ad audientiam.

40 Et hæc est una differentia. quæ est inter ius canonicum & civile super huiusmodi delegatione causarum meri imperij. quia de iure ciuili potestas gladij committi non potest. l. nemo potest. ff. de regu. iuris. l. solent. in princip. ff. de offi. pro. & lega. l. ij. C. de peda. iudi. uersicul. quod ita. scribunt late doctores maxime moderati in lege. prima. in prin.

prin. ff. de offi. eius cui manda, est iurisd. secus est autem de iure canonico, ut in d. cap. Episcopus. glo. pen. in c. quod sedem. de offi. ordina. in c. in Archiepiscopatu. de rapto. Ange. de Peru. in l. imperium. ff. de iurisd. omn. iud. cum alijs, ut tradit dominus Iaso. & alij in d. l. j. in prin. ubi rationem differentiae conantur perscrutari, ultra quos aliam penit Bald. in d. l. solent. in prin. dicens, qd ratio differentiae est quia clerici per se non possunt actualiter gladium exercere, nec sanguinem effundere humanum, sed tamen ex permisso canonum alteri committunt hoc, scilicet qd faciat iustitiam, quia tunc lex occidit non ipse, alias si non posset committere, gladij potestas esset frustra in clericis, prae dictam differentiam tenent com muniter doctores, licet Ioan. de Imo. attentauerit illam tollere, ut per eum in d. c. quod sedem. col. fi. & in clemen. j. col. 3. uersi. sed aliter consueci. de offi. delega. quam ponit Bar. in suo tractatu de differentiis iuris canonici, & ciui. colu. 3. & moderni in d. c. quod sedem.

41 Extra ergo hos casus in quibus iura canonica permittunt clericis delegare causas criminales alijs, uel tradere aliquem iudici seculari damnatum, iudices ecclesiastici seu alij clericorum interessentes iudicio sanguinis irregularitatem incurruunt, ut est tex. in cap. sententiam sanguinis, ne cleri. uel monachi. ibi, de hoc sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur inter sit, nec sententiam dicat aut proferat, iuncto. ca. ex literis, de excessi. praelatorum. & c. clericorum, ne cleri. uel monachorum. & si ex consilio clericorum sequatur homicidium, seu membra mutilatio, est ipse clericus irregularis, ut in c. sicut dignum. de homici. c. si quis uiduam. l. dist. c. fi. quar. q. 8. c. 2. de cleri. pugna in duello, & late prosequitur hanc materiam Maria. Soc. in c. ad audientiam, de homi. & Bellamera in cōsi. 14. factum est tale, & irregularitas non incurrit nisi in casibus expressis in iure. c. is qui. de lenten. excommunicata. li. 6. & cum incursus irregularitatis maxime ex homicidio inducat plures effectus, & ut ita dixerim penitentias, quas posuit Soc. in d. c. ad audientiam, in uersi. octauo principaliter querendo, ideo ab ea maxime cauendum est, cum circa hanc solus Papa posuit dispensatione, ut ibi late traditur.

42 Et perquamque indulgentiam concessam a summo pontifice absoluendi ab omnibus peccatis & offendis etiam comprehensis in bulla in causa domini non censetur data facultas tollendi irregularitatem, quam constitens incurrit ex homicidio, cum in tali dispensatione requiratur specialis cōmissio, siue irregularitas esset manifesta siue occulta, ita dicit Soc. in d. c. ad audientiam. col. fi. nam dicit Arch. in c. miror. post Hugo. l. dist. qd licet penitentia absorbeat peccatum, in pristinum tamen statum non reformat. c. qui uult. de peni. dist. 3. & c. si quis. j. q. 7. & ca. præsbyter. in primo.

primo. 15. q. v. pœnitentia enim non est modus tollendæ irregularitatis quantacunque esset, etiam si tanta esset quanta fuit latronis qui statim transcendit ad gloriam, & dicebat Domi. in d.c. miror. q̄ illa quæ sunt ordinaria ad tollendum delictum in foro pœnitentiali non possint operari ut super delicto inducatur dispensatio quo ad potestatem tollendi irregularitatem ex delicto contractam. & hoc inquit notandum, ut pœnitentiarij in foro pœnitentiali deputati non possint dispensare super irregularitate delictorum, ut irregularis habilitetur ad celebrandum, uel ad beneficium habendum, nisi super hoc haberetur speciale mandatum, facit optime glo. in c. at si clerici. in uerbo, minora. §. de adulterijs, de iudicijs, & hoc sequuntur Card. de Turre Crema. & Alex. in d.c. miror. & faciunt quæ dixi in mto tractatu de secreto. col. fi. per tradita in cap. de ijs, de accusatio. & per hæc semel respondi, q̄ indulgentia triduani ieunij nostris diebus bis a domino nostro Papa Clemēte septimo tunc feliciter regnante concessa, quantumcunque largissima sit, non comprehendebat casus irregularitatis ex delicto contractæ, taliter q̄ in vim illius irregularis habilitari possent, ex quo de huiusmodi dispensatione in dicta indulgentia non habebatur mentio specialis.

43 Q V A R T A Cōclusio est, q̄ si iudex ecclesiasticus degradauerit clericum & tradiderit curiæ seculari puniendum, Iudex secularis non tenetur stare processui, nec sententia dicti iud: cis ecclesiastici, ut hūc sibi traditum morti condemnet, sed examinabit nouiter causam, si forsitan inuenierit illum traditum dignum morte, uel alia pœna, ut est casus in §. si uero crimen. in prin. in auth. de sanctissimis Episcopis. colla. 9. & iste. §. de plano procedit quando crimen non est mere ecclesiasticum, sed esset tale q̄ uterque tam ecclesiasticus q̄ secularis posset de eo cognoscere, ut quando clericus degradaretur, uel propter homicidium qualificatum, uel propter seditionem, uel alias ob aliud simile delictum mixti tori, iuxta. c. cū sit generale. de foro eompete. iudex secularis non debet illum clericum degradatum, & sibi traditum punire nisi sibi fiat fides de processu, quia ille efficitur de foro suo, & habet illum iudicare, ut subditum, non autem ut purus executor, & ita proprio loquitur text. in d. §. si uero crimen, ut dicit Abbas in c. j. de offi. ord. & ibi Anto. de But. ante eum, & Batt. in l. Diuus, & in l. non dubium. ff. de custo. re. & idem dicebat Iaco. de Beluisio in §. si quis contra aliquem, & ideo iudex laycus examinat causam de novo, quia pœnam irrogare debet, & Episcopus solummodo præstat occasione ad pœnam, & allegat notata in cap. At si clerici. de iudiciis, idem tenet Lucas de Penna in l.j. col. 4. uersi. secundo querit. C. de priuilegiis scolarium. lib. 1. 2. & dictum. §. si uero crimen, ita intelligunt Alex. & moderniores

derniores in l. magistratibus. in fi. ff. de iurisd. omni. iudi. ut procedat in quoconque alio crimine præterq; in crimen hæresis , quia in hoc criminе hæresis speciale est , q; iudex secularis non potest cognoscere de illo criminе ut mere Ecclesiastico , nec discutere an bene , uel male fuerit iudicatus reus illius criminis , sed sententiam inquisitoris exequatur , seu illum relictum statim indilat animaduersione debita puniat , ut est tex. in c. ut inquisitionis. in prin. circa finem , & in §. prohibemus. de hærc. lib. 6.

44. Et quāmuis Bar. sequutus Guilel. de Cuneo in l. magistratibus. ff. de iurisd. omnium iudi. dicat, quod iudex secularis non tenetur stare processu Episcopi, seu inquisitoris, quando traditur sibi hæreticus ab eo puniēdūs, & sequantur illum plures famosissimi doctores in d.l. magistratibus scilicet Alberi. de Rosate, Bal. Rapha. Fulgo. Pau. de Castro, & idem Bar. in l. Diuus, & l. non dubium. ff. de custo. re. & in l. unica. in prin. ad fi. ff. si quis ius dicenti non obtempera. & communiter legistæ sequuntur, tamē canonistæ per dictum c. ut inquisitionis, in prin. & §. prohibemus. tenent contrarium, & hoc iure utimur, & hoc tenuit Anto. de Butrio in d.c.j. de offi. ordi. col. pen. uersi. nunquid autem. Dum inquit, iudicem secularēm non teneri ad exquendūm sententiam iudicis Ecclesiastici antequām cognoscat de uiribus sententiæ, quia non arctatur stare processui iudicis Ecclesiastici. per d. §. si uero ad crimen. dum tamen tale sit crimen de quo iudex secularis possit cognoscere , & hoc repetit inferius in columna sequenti, prout est crimen hæresis, ut in d. §. prohibemus, idem tenet Bal. ibi contrarius in authen. clericus. C. de episco. & cler. col. fi. inquiēs, quod quando unus iudex remittit ad alium , aut remissio fit ad instructionem & tenet stare actis remittentis, ut nota. in cle. pastoralis de re iudi. aut ad punitionem, & non tenetur stare, sed debet acta recensere, unde sit rās mitteretur sola sententia sine probationibus non faceret fidem de crimen quo ad iudicem diuersi fori, & hoc dicit tenere Guilel. de Cuneo in d. l. magistratibus. quando tamen Episcopus remittit hæreticum ad iudicem secularēm, iudex secularis tenet stare actis Episcopi, quia hæc remissio fit tanquam de superiori ad inferiorem . unde inferior solum habet exequi & non cognoscere de crīe, & licet Bal. ibi se remittat ad Bart. in d. l. Diuus, ubi tenet contrariū, non arbitror q; se remittat ad hoc ultimum dictū, quod tā assertiue affirmat, sed a d.materiā remissionis generaliter, quia alias se ipsum ipse Baldus corrig eret statim quod non est credēdū. l. non ad ea. in g. o. ff. de cond. & demon, idē tenet Ang. in d.l. Diuus, & in l. j. C. de exhibēn. reis. Petrus de Auch. in d.c.j. & in d.c. At si clerici, Saly. in l. ea quidem. C. de accusa. col. 7. ubi r̄ndet, q; §. si uero crimen. supra al legatus

legatus loquitur qn̄ reus mittebatur cōdemnandus, in casu uero nostro iam erat condemnatus. sequuntur. d.Ias.Lancelotus, Decius, & alij moderniores in d.l. magistratibus. Ioan.de Imo. & Abbas. in d.ca. i. & idem in c.fin. de statu monach. si enim iudex secularis posset cognoscere de cā hæresis semel decisa, illusoria esset Episcopi seu inquisitoris sententia. I. si prætor, in prin. ff. de iudicijs. & s̄ape de delicto unius querere non licet. §. si. ff. nau. caup. stabula. traditur in c. de ijs. de accusatio.

45 Et † quia tex. in d. §. prohibemus fundatur in illa ratione, cum sit illud crimen mere Ecclesiasticum, dicendum est q̄ illud quod in eo disponentur circa crimen hæresis contra illius reos & de eo condemnatos, vt iudices seculares indilate illos animaduersione debita puniant, & exequitionem prompte exequantur, habet etiam locum in alijs criminibus mere Ecclesiasticis, prout concludit Abbas in d.c. & ibi Ant. de But. manifeste hoc sentit, quæ autem sint hæc crimina ecclesiastica mera, uel remata scribitur late per Moder. & Soc. in c. cum sit generale, de foro compet. & sic iudices seculares quorum curiæ remitteretur ab Episcopo degradatus ob crimen mere ecclesiasticum, sine aliqua causæ cognitione debent exequitionem facere, sicut in causa hæresis, per rationem illius text. sed in alijs criminibus mixti fori indubitanter procedit, ut de nouo cognoscere possit iudex secularis de crimine propter qud fuit degradatus clericus & sibi remissus, nec tenetur processui Episcopi stare, per d. §. si uero crimen, cum alijs supra adductis, & in ijs procedit opinio legistarum sine difficultate, tradit Ant. de But. & Abbas in c. i. de obliga. ad ratio. maxime si iudex secularis suspicaretur de iniusticia præcepti iudicis ecclesiastici, ut notat Ioan. Andr. in c. cum in iure, de offi. deleg. & c. i. de offi. ordi.

46 Hinc † est, q̄ iudex secularis posset cognoscere de nullitate absolutio nis a iuramento factæ per ecclesiasticum, nec tenetur eam lequi iniustā, ut scribit Petr. de Ancha. in consiliis. ccclxxij. incipien. retento ordine dubiorum, nec obstat. c. si. de excepti. li. 6. quia loquitur ubi sententia nō est euidenter nulla, uel inualida, nec. c. palatalis. §. quia uero. de offi. ordi. q̄a procedit in exequitione cōmissa inferiori, secus si pari, ut in apposito, q̄a par parē reqrit, hoc ē ordinarius ordinariū, c. j. vbi tradit, de of. or.

47 Quid † aut sit circa iuocationē brachij secularis, an teneat iudex secularis illud ipēdere absq; ostēsione processus, scribit Abbas in d.c. j. col. 3. uer. 2. no. & Pet. de Anch. in d.c. 382. & an sit p̄mittēda suminaria cognitio. Lāfr. ponit in cle. dispensatio sam. col. 3. de iudi. Card. in cle. j. extra. de seque. honorū & fructuū, iudex enim secularis debet auxiliari Ecclasiastico, & e cōtra, ut d.c. j. & in c. psbyterorū. 17. q. 4. Vnū tamen non

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAE S T.

omnimitto circa hoc, q̄ si iudex ecclesiasticus inuocet auxilium brachij se cularis iudex secularis non debet illud impendere , si ille contra quem petitur appellavit ad Papam, vel ad alium suum superiorem , scribit Ol dra, in cons. lxxxix. Episcopus inuocat , & Abbas idem sentit iu d. cap. j. col. 3 pro quo facit, q̄ promittens aliquem defendere non tenetur. ff. de verb. obli. cum concordantijs ab eo adductis.

48 Et † quo ad ea quæ diximus circa. d. §. prohibemus, ut iudex secularis debeat omnino stare processui iudicis ecclesiastici in dicto crimine hæresis, non sunt attendendæ friuolæ oppositiones quas facit Andre. Si culus in d. cap. j. de offic. ordin. ubi calumnia eius evidenter dignoscitur, quia uiolat dictum text. in pluribus , quod quilibet sapiens poterit per pendere .

49 Vnum † tamen non omnimitto, q̄ postquam hæreticus fuerit traditus foro seculari potest ipse iudex secularis interrogare illum traditum ut confiteatur , an sit ipse de quo sententia loquitur , sicut de bannito capto instruit iudices Bart. in l. demonstratio. in prin. col. pe. ff. de condi. & demonstra. l. inter stipulantem. §. si Sticum. ff. de uerb. oblig. Bald. in ca. j. de feudo sine culpa non amitte. Ange. & Imo. in l. nominatim. ff. de hære. insti. tradit Fely. in cap. ad abolendam. col. fi. de hæreti. Sed hoc mihi non placet , ponit enim se iudex secularis in periculo , & peribit in eo, quid enim si ille traditus foro seculari neget se illum esse , de quo sententia inquisitoris loquitur, nunquid per illius negationem res efficietur dubia, certe sic. l. fin. C. quibus ad liber. procla. non licet, ergo adhibendi erunt testes qui illum cognoscant , ut de corpore constet, & quid si ante uocabatur, Petrus, modo uero Ioannes, ut faciunt multi, qui cum docto riantur, uel aliam miliciam assumunt seu professionem regularem faciūt mutant sibi nomen, tunc maior insurget probandi difficultas, prout Bar. scribit in d. l. demonstratio. uersi. 7. quæro, & uersi. ult. quæro. & con sequenter causæ cognitione erit adhibenda , quia testes non recipiuntur nisi parte citata. l. si quando. C. de testi. quæ omnia non fierent sine. incursum excommunicationis ob dilatam exequitionem, contra dictum. §. prohibe mus. ideo iudex secularis curet caute negocia. l. 2. C. de furtis. ne iuxta illud, incidat in scyllam cupiens uitare charibdim , non enim succurritur ei qui in necessitate uoluntarie se posuit. l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautio. cum alijs, ut ibi scribunt moderni.

50 Q VINT A + C O N C L V S I O est. q̄ iudex non potest cognoscere de quæstione incidenti, seu emergenti ex lite coram ipso mota, qñ est incapax illius quæstionis incidentis de qua principaliter ipse iudicare non posset, & licet in alia materia fiat differentia inter incidentē & emer gentem

gentem quæstionem, puta q̄ incidunt dicatur quæstio illa, quæ respicit
merita causæ, & sic habuit originem ante litem motam, ut est exceptio
compensationis, uel pæti de non petendo, uel transactionis, aut alia si-
milis, Emergens uero quæ emerget in causa & non habet causam uetus-
tiorem ante iudicium, ut si dicatur, dilationem esse, uel non esse dandā,
uel testem esse, uel non esse repellendum, & sic respicit processum, ut de-
clarat glo. & melius Ange. Joan. de Imo. & Alex. in l. quod ius sit. ff. de re
iudi. glo. Bar. & alij in l. i. C. de ordi. cogni. & in c. j. co. tit. & Bar. copio-
sius oīnibus in extrauaganti ad reprimendum in uerbo summarie. col.
pe. & si. Tamen in proposito capio generaliter incidentem, uel emergen-
tem quæstionem, quando mota causa ciuili, uel criminali coram iudice
alia insurgit, puta ciuilis, uel criminalis, uel ex confessione partis, uel ex
attestationibus testium, puta conuenit debitor ad centum, insurgit q̄-
stio usuraria, uel si p̄titione hæreditatis agatur, emergat quæstio illegi-
timi matrimonij, in ijs casibus, an iudex secularis corā quo uertitur hæc
quæstio incidentis emergens, uel dependens aut insurgeans, siue consistat
in iure uel in facto tencatur remittere causam, & partes ad iudicem Ec-
clesiasticum, & interini supersedeat in causa principali, donec causa inci-
dens sit decisa, super hoc dubio uaria scripserunt doctores.

51 ET † BREVITER recolligendo eorum dicta, dicendum est q̄
Bar. in l. Ticia. ff. solu. matr. inquit, q̄ si dubium quæstionis spiritualis e-
mergentis consistat in iure, tunc cognitio spiritualis est ipsius iudicis Ec-
clesiastici. per l. omni nouatione. C. de sacro. eccl. c. tuam. de ordine co-
gni. & c. causam, qui filij sint legi. dummodo hæc causa spiritualis tracte-
tur inter coniuges, an sit inter eos matrimonium uel non, quia hæc cā spi-
ritualis est, & respicit essentiam matrimonij, si uero tractaretur inter ali-
os, puta inter filium, & extraneum, uel inter alterum coniugem, & fi-
lium, uel alios, ut est in casu. d.l. Ticia, tūc licet dubitetur an inter talē, &
talē fuerit matrimonium, uel q̄ nō potuerit q̄hi, quia tamē hæc quæstio
matrimonij non tractaretur ad illum finem, ut inter tales personas quic-
quid iudicetur decideret causam matrimonij, uel aliquid faceret ad esse
uel non esse matrimonij, cum essentia matrimonij per hoc non lèdatur,
non potest dici causa spiritualis, & ideo dicendum est hanc cognitionē
spectare ad illum iudicem penes quem tractatur causa principalis, vt vi-
detur casus in d.l. Ticia. alias sequeretur secundum cum q̄ iudex secula-
ris non posset cognoscere de exceptione excommunicationis, item q̄
non posset punire sacrilegum uel hæreticum, quando incidenter quære-
retur de re spirituali, ac etiam cum non dubitatur de matrimonio, sed
an ille fuerit procreatus ex tali matrimonio uel non, cum hoc dubium nō

sit spirituale, corā eodem iudice seculari coram quo uertitur causa principalis, examinari poterit, ut d.l. Ticia. & l. quotiens. C. de iudicijs.

- 52 Et t̄ subdit sic tenere canonistas in d.c. causam quæ. inferens idē esse si est quæstio super contractu qui prætenditur esse usurarius, potest hoc enim esse duobus modis, uno modo quia partes conſentunt factum, tamē dubitatur an contractus descendens ex tali facto confessato sit usurarius, an non, tunc quia illud est spirituale examinabitur coram episcopo, quia tunc est quæstio inter prohibitum & concessum, sed si de facto dubitatur, quia unus dicit factum processisse per unum modum, & alter per alterum, puta quia creditor dicit se numerasse totam summam in instrumento comprehensam, Debitor dicit se non recepisse nisi dimidiam & aliam dimidiam esse adiectam in fraudem usurarum, Item dicit uendor q̄ contractus fuit excogitatus in fraudem usurarum, quod emptor negat, tunc istis casibus est contentio de facto non de usura sine aliquo spirituali negocio, quia quilibet conſtitetur, q̄ usura eset, si sic eset, & tunc debet examinari coram iudice layco. ita uidetur mihi inq̄ Bar. q̄ ponat dominus Paulus de lazarijs in cle. fi. de usuris. Et pro hac opinione Bar. facit quod inquit Archi. in c. quid dicam. 14. q. 4. si enim in distincte uerum eset q̄ quando incidit quæstio spiritualis, siue constat in iure, siue in facto, q̄ ad iudicem ecclesiasticum decisio spectaret, sequeretur maximum inconueniens, q̄ iudices ecclesiastici omnes causas traherent ad se, & ideo id quod dicit Bar. in d.l. Ticia tenet idem in l. omni nouatione. C. de sacro. eccl. & in l. quotiens. C. de iudicijs, quem sequitur Bald. in d.l. Ticia. Hoc tamen adiecto ut inspicienda sit forma ap̄positionis, nam si proponitur quæstio incidentis per modum nudi facti ab omni spiritualitate abstracti, tunc iudex secularis cognoscit. l. si non formam. in prin. ff. de condi. indebiti. si uero illa propositio includit spiritualitatē necessario, tunc non cognoscit iudex secularis, sed ecclesiasticus, quia quā causā istā sunt inseparabiles causa spiritualis trahit ad se aliā. c. tuam. de ordi. cogni. Hāc op̄i. Bar. sequitur Anto. de Butr. in c. cum sit generale. col. 2. de for. comp. idem dicit Fed. de Sen. in cons. 96. incip. ap̄paret quādam lex, vbi sequitur Pau. de Lazarij. in cle. j. de usuris. Ioan. Andr. in c. tuam. col. fi. de ordi. cogni. & ibi Ioan. de Imo. Gaspar de Calderinis in suo consilio. incipiē. inhērendo argumento quæſtionis. Quod ponitur inter consil. Petri. de Ancha. 236. Domi. in cap. j. de usu. libr. vj. & Ludo. in diſt. l. Ticia tenet cum Bar. solum in causa usuraria; per. ca. post miserabilem. de usur. ubi iudices seculares cogere possunt usurarios ad restituendum usuras, & sic quatenus non uertitur quæſtio iuris, sed facti, prout est quando agitur de restitutione, constito quād fint

sint usuræ, laycus etiam potest se intromittere, & sic ille tex. facit pro o. 1
pinione Archi. in d.c. quid dicā. Et huic opinioni Bar. in hærere uidetur
Bal. in l. filium diffinimus. ff. de ijs qui sui iuris sunt uel alien. idem asse-
rit Bal. in c. j. & similiter. de contro. inuesti. dicens diabolicum esse dice-
re iudicem secularem non posse cognoscere de causa usurarij incidenti
actiōni pignoraticiæ, & hanc opinionem dicit esse communem & sibi
multum placere Abbas Pano. in d.c. cum sit generale. de foro competen-
tolum. 4. uersic. nunc discussiamus, & ibi Cardi. & Iacob. Butr. in l. cum
allegas. C. deusū. Alexan. in consi. ix. incipien. præstantissime doctor.
libro 4.

53. Et quando dicatur quæstio facti uel quæstio iuris optime & magi-
straliter declarat Pau. de Cast. in consi. cix. uisa petitione. libr. 2. & in cō-
si. 2. in puncto præsenti. co. lib. Et cum Bar. tenet ideū Abbas in c.laror.
qui filij sint legiti. & in c. post miserabilem. dē vſu. Cardi. in cle. j. de uſu.
in prin. in. 18. q. & in cle. dīspendiosam. de iudicij. q. 33. & ibi Ioan. de
Imol. concordare uidetur, quam etiam firmat Pet. de Anch. in c. ea quæ.
4. q. de reg. iuris. libr. 5. Phil. Corneus in consi. 127. uiso processu. libr.
3. & quando quæstio incidens debeat determinari secundum qualitatem
principalis, scribit Decius in consi. 44. diligenter pro tenui facultate.
lib. 1. Et ad prædicta plura dicit Maria. Socc. in d.c. cum sit generale.
licet confuse. Et pro hac opinione Barto. faciunt tex. in c. tuam. de or-
dine cognitioni. & cap. causam. & ca. lator. qui filij sint legi. ubi erat quæ-
stio super iuribus matrimonij parentum, utrobique enim dicebatur ma-
trimonium non legitimū, & sic non super factō, constabat enim q̄ cō-
tractum erat matrimonium, sed dicebatur minus legitimū. & eodem
modo debet intelligi. c. tuam, licet hoc non declaret tex. sed dicit simpli-
citer causam natalium ad examen ecclesiasticum pertinere, credendum
est enim quod ibi, quia erat Regina, constabat de figura matrimo-
nij parentum, sed dicebatur nullum ratione parentelæ, & iste intelle-
ctus amicatur magis literæ, quam intelligere, quod ibi negaretur con-
tractus matrimonij, qui inter parentes scilicet Regem & Reginam non
poterat esse notoriū, sed impedimentum, quod est multiplex in iure,
poterat inter parentes esse occultum, & dicit Inno. in d.c. tuam, q̄ causa
natalium est non solum si principaliter agatur, sed etiā si incidenter, uel
et si excipiendo corā ecclesiastico iudice tantū tractanda est, vt in d.c. la-
tor, et si post mortē, pp quæstionem hæreditatis quā agitur corā secula-
ri iudice, queratur de legitimatione natalium, semper corā iudice ecclē-
siastico est agendū. ut in d.c. causam. rationem ibi ponit quā non refero,
ut idē dicit in d.c. lator. Vnde quando constat de contractu matrimonij,

sed allegatur illud non tenere, tunc causa matrimonij spectat ad forum Ecclesiæ; sed si de contractu non appetet, tunc non potest prætendi aliqua spiritualitas, & sic ad forum secularem spectat, si enim teneremus quod etiam si in facto esset quæstio circa matrimonium q[uod] tale examen spectaret ad iudicem ecclesiasticum, lequeretur correctio multarum legum, quæ tractant de patria potestate, & eius effectu, de existentia sui h[ab]redis, de liberis exhibendis & educandis, & similibus, & sic per modum indirectum infinitæ causæ laycorum ducerentur ad ecclesiasticum forum, & per consequens absorberetur tota iurisdictio secularis, contra mentem omnium legum, quibus non reperitur expresse derogatum, ut dicit Petr. de Anch. in d. c. ea quæ. q. 4. Abbas in d. c. lator in 2. notabili. Et illa op[er]i Bart. seruatur de consuetudine, ut scribit Card. Alexan: post alios in d. c. lator.

54 H V I C † T A M E N O P I N I O N I Bar. uidetur obstare tex. in c. si iudex laycus de senten. excommunicata. libr. 6. ubi erat solum quæstio in facto, an scilicet detenus ille, & captus in facinore esset clericus, nec ne, & sic an esset ordinatus seu tonsuratus, & tex. ibi dicit, q[uod] iudex laycus non cognoscit, sed iudex ecclesiasticus, eo uel cuius interest uocato, & sic est ibi casus, q[uod] dato q[uod] incidat quæstio facti super re spirituali, quod iudex secularis non cognoscit, ad hoc posset dici q[uod] ille tex. loquitur in causa mere spirituali, & ecclesiastica, & nullo modo spectante ad laycos, prout est punire clericos, contra quo s nullam penitus habet iurisdictionem laycus, etiam ipsis uolentibus. c. significasti. de foro competen. & pari ratione si esset quæstio facti super excommunicatione, an quis est excommunicatus uel non, uel an quis sit hereticus uel non, uel sit simoniacus uel non, quia in ijs quæ sunt mere spiritualia, si quæstio incidat, etiam quod sit facti, non cognoscit iudex secularis, ut dicit Ioan. Andre. post Hostien. in dict. cap. tuam, & ideo doctrina Barto. communis, quæ supra fuit relata, non habet locum in re mere spirituali & ecclesiastica.

55 Et si opponas de matrimoniali causa quæ etiā spiritualis est, in qua sit differentia inter quæstionem iuris & quæstionem facti, ad hoc respondest subtiliter. Pet. de Ancha. in d. c. ea quæ. q. 4. dicens quo ad hoc esse distinguendum, nam quædam sunt spiritualia, quæ nullo modo cadunt in laycum actiue, ut eligere ad dignitates seu beneficia ecclesiastica, ordinem conferre, ecclesiastis possidere, uel de ipsis ordinare, & de istis similibus etiam si sit quæstio super facto, ut in prædictis exemplis, non cognoscit iudex laycus, quia nec in suis subiectis illa cadunt quo ad omnem effectum actiue, quædam uero sunt spiritualia quæ cadunt in laycis, ut matrimo-

trimonia contrahere, liberos procreare, & similia, & in istis videtur, quod si est quæstio super factō, quod laycus sit iudex competens, postquam huius rei sui subditi sunt capaces, & in usuris quæ sunt in vnu laycorū idem dicendum. Concluditur ergo in præmissis, quod spiritualia uel spiritualibus annexa, quæ per viros ecclesiasticos conferuntur & ministrantur, & quorum ipſi ſolum ſunt capaces active & passive ſunt de foro ecclesiæ præcise etiam incidenter mota, illa uero spiritualia quorum passive layci ſunt participes, ut in matrimonij, iuramentis, ad iudicis lacyi cognitionem ſpectant, ſi est quæstio super factō, niſi eſſet crimen hæresis, ut in ea inquisitionis. ſ. prohibemus, de hæreti.lib. 6. & hæc diſtinctio fuit Petr. de Anch. in d.c.ea quæ.col.v. Potest et aliter responderi ad d.c. ſi iudex laycus, quod illa quæſtio ſuper factō includebat in ſe spiritualitatē, que erat in eo, an ille clericus malefactor sit clericus, qui huiusmodi priuilegio gaudere debeat, & ſic an deberet gaudere, uel non, erat quæſtio iuriſ, & dato quod cum eadem quæſtione iuriſ concurreret quæſtio facti, hæc quæſtio facti erat cognoscenda cum quæſtione iuriſ, hoc eſt, an ille eſſet clericus, & an deberet gaudere priuilegio fori, hoc dicit ibi tex. in uerſi. & ſi notorium fuerit, quod idem malefactor sit clericus, iuncta therica quā singulariter tradit Bal. in d.l. Ticia. & ſupra retuli, & conſequenter dicendum eſt. d.c. ſi iudex laycus, facere pro operi. Bar. & ideo pro eo illud allegat Pau. de Cast. in d. confi. 2. ne ergo continentia cauſæ diuidatur, ad iudicem Ecclesiasticum pertinet. l. nulli. C. de iudicijs. Et licet plures doctores teneant contra doctrinam Bar. dicentes non eſſe faciendam diſtentiam inter quæſtionem iuriſ & quæſtionem ſuper factō, ſed in omni caſu ſpectare has quæſtiones incidentes ſeu emergentes ad iudicem ecclesiasticum, & ad illū eſſe remittendas, prout opinionis huius fuit Pau. de Cast. in cauſa criminali, ſecus in usuraria, in l. Ticia. col. 2. ff. ſolu. matr. & ibi Ioan. de Imo. Lappus in allegatione. 56. incip. Reuerende domine, & Ioan. de Imo. in c. cum ſit generale. de foro compc. cum alijs, ut ſcribunt Moderniores in d.l. Ticia. & plura de hac quæſtione tradit Feſly. in d.c. cum ſit generale. col. 2. Omnes tamen in hoc conueniunt, quod licet quæſtio ſit incidentis uel emergens, ſi datur incapacitas iudicis ſecularis, puta quia cauſa eſt spiritualis, non potest iudex de cauſa cognoscere, ſed remittere debet ad iudicem ecclesiasticum.

56. Inde † ſequitur, quod confessio partis facta coram iudice incapace eſt nulla, puta quod de quæſtione iuriſ uellet cognoscere ſuper cauſa spirituali, ita dicit Petr. de Anch. in d.c.ea quæ. in 4. q. uerſi. poſtremo dixi. quia cum ſit incapax non potest querere iurisdictionem in spiritualibus. c. ſacrosanct. cap. Messana. de electione. nam ſicut confessio clericis coram

iudice seculari non tenet, ut in c. At si clerici, in prin. de iudicijs, ita nec in causa spirituali, arguendo de rebus ad personas, quod utrobique est eodem iure prohibitum, nec etiam in vim prorogatae iurisdictionis posset dicta confessio sustineri, quia prorogatio in causis spiritualibus uidetur penitus prohibita. c. significasti. de electio. & sic siue agatur per viam contentionis, ut quia pars negat, quod non est uxor, uel quod non est usura, uel quando partes petunt se remitti, opponendo incompetentiā iurisdictionis, siue per partis confessionem, quia utrobique datur incapacitas iudicis, nec partis confessio potest facere capacem iudicem, ut patet in d.c. At si clerici. & d.c. significasti, & est arg. in l. priuatorum. C. de iuris di. om. iud. De consensu enim partis iudex secularis non potest cognoscere de causa usurarum, ut dicit Bal. in rubri. de iudicijs. col. 2. ueris. sed quaro.

57. Et per hoc redditur dubitabile dictū Spe, in ti. de reconuentio. §. nūc dicamus. uer. sed nunqđ. cl. j. ubi sentit, quod si pars cōfiteſt esse uxōrē, & ipsa nō negat, uel cōfiteſt esse usurā, & alter idē, quod iudex secularis p̄t iudicare, secus tñ si contendat, an sit uxor, uel an sit usura, & partes uolūt probare, qdā tūc debet remittere ad iudicem Ecclesiasticum, quod sequitur Bal. in d.l. Ticia, & in l. quotiens. C. de iudi. & in rubri. de iudicijs. colum. 3. ueris. alia distinctio. & l. non ignorat. in fin. C. de sacrosan. ecclesijs. Vel dici potest, quod dictum Speculatoris non allegatur fideliter a Baldō & cæteris sequacibus, non enim dicit quod confessio super causa matrimoniali seu usuraria ad hoc teneat, quod iudex secularis possit de quæſtione iuris super dictis spiritualibus cognoscere, sed solum dicit, quod constitit ipsi iudici per confessionem partium, quod illa mulier quæ impetebat de seruo corrupto. erat uxor, quod poterit declarare illam non teneri ad duplum, sed ad simplum, iuxta l. fi. ff. de seruo corrupto. sic pariter si quis confiteretur in iudicio pecuniam, quam debet agenti esse usuram, poterit illum confidentem compellere ad restitutionem illius pecuniaꝝ usurariaꝝ; nec dicet iudex, pronunciamus super matrimonio, sed dicet per modum cāuſe sic declaramus dictam mulierē non teneri ad duplum, sed ad simplū, quia est uxor, ut constat per partium confessionem. Item declaramus teneri ad restitutionem pecuniaꝝ usurariaꝝ, quod per confessionem constituit esse usuram, & hoc potest exēplificari in multis alijs casib⁹, ut per Bal. simpliciter in auth. ad hæc. C. de lati. liber. tollen. & hæc nota, quia aliter declarantur per Franciſ. Aret. in d.c. cum sit generale. & hæc declaratio magis uidetur congruere menti Speculatoris, ut patet intuentiꝝ, & ex ijs patet ueritas huius conclusionis.

58. SEXTA † Conclusio est, quod si quis laycus est punitus de aliquo delicto

licto a iudice ecclesiastico minori pœna, quā debeat, pōt idē laycus a iudece seculari puniri in maiori pœna, quæ de iure est statuta, si tamē illud delictū est mixti fori, & hoc probatur in c. fœlicis. §. per hoc quoque. de pœnis lib. 6. ubi capiens Cardinalē punitur tā in foro ecclesiastico, quām in seculari, per quē tex. dicit Abbas in c. tuæ. de procura. q̄ punitus criminaliter per iudicē ecclesiasticū pōt puniri etiam criminaliter per iudicem civilē, ex quo crimen est mixti fori, & ad hoc dicit illū tex. esse notabilē, & se nescire aliū in hac materia. idē Abbas in c. j. de offi. ord. col. 3. & ibi dicebat Ioā. Andre. in sua nouella fuisse disputatū Bononiæ, & cōclusum, q̄ aut per diuersas leges imponuntur diuersæ pœnæ pro eodem delicto omnino separatae, & impositio unius non tollit aliā, ut est tex. in l. qui sepulchra. C. de sepul. uio. & l. 3. ff. de libe. homi. exhi. & in l. quotiens. ff. de actio. & obliga. & probatur in d. c. per hoc quoq;. Aut pœnæ nō sunt omnino diuersæ, puta quia una lex imponit pœnam centū florinorum, alia mille, tunc procedit distinctio legistarum dicentiū, q̄ sic pos sit intentari condicō alterius legis in eo quod excedit priorem legem, aut pœnæ sunt omnino similes. quia qualibet imponit pœnam centum florinorum, tunc nō refert quæ pœna imponatur, cū sit eadem, ut notatur in l. j. ff. de uibono. rapto. & in l. senatus. per Bar. ff. de accusat.

59 Præterea fidecebat Bal. in l. cunctos populos. col. 5. uersi. mō circa hoc. C. de summa Tri. & in hanc partē uidetur se inclinare, q̄ si iudex ecclesiasticus puniuerit aliquē pœna incestus, quo ad ecclesiasticā pœnam, ut in auth. clericus quoq;. C. de episco. & cleri. in quia talis incestuosus est major pœna puniēdus, iudex secularis pōt illū tali pœna punire, & de hoc dicit esse casum in sui ratione in l. 2. C. de sportulis, facit. l. quid erit. ff. de offi. pro. & lega. & l. si. ff. de offi. præfe. uigi. & licet Bal. in d. l. cunctos populos. non determinet, quia casus pendebat de facto, tamē in l. placet. uerū querit hic Guielmus. concludit, q̄ ab utroque iudice ecclesiastico & seculari puniri potest accusatus de dicto crimine mixti fori.

60 Vnde sine sententia lata ab ecclesiastico esset condemnatoria siue absolutionis non parit exceptionem rei iudicatae coram seculari, ut dicebat Cy. in l. extra territorium. uersiculo. septimo probatur. col. penul. ff. de iurisdictione omnium iudicium, & idem per multa argumenta concludit Pet. de Anchara. in dicto. capitulo. ea quæ. quæstio. 9. de regu. jur. & pro iis insuper dicebat Ange. de Perusio in repetitione sua. l. si uacantia. C. de bonis uacantibus. libr. 10. se obtenuisse in facto, nam Eugubij imponebatur pœna pecuniaria pro homicidio, sed Perusij imponebatur pœna mortis occidenti Perusinum, modo quidam Eugubinus occidit Perusinum, & fuit Eugubij condemnatus pœna pecuniaria, deinde

de captus fuit Perusij, fuit dubitatum, quia ex quo semel fuit accusatus & punitus pro illo homicidio, utrum Perusij posset accusari & puniri, & concludit q̄ sic per l. nullum. C. de testibus. & ita fuit decapitatus. Accedit q̄ inquit Ioan. monach. in c. j. de usuris. lib. 6. q̄ licet iudex ecclesiasticus puniat usurarium secundum leges suas, nihilominus iudex laycus poterit illū punire in foro suo. in eo in quo minori pœna fuit punitus, quē refert Domi. ibi. col. 2. uersi. quæro an punitus, & ibi Phi. Fra. post Ioan. Andre. Facit insuper quod inquit Abbas in c. j. de crimi. falsi. q̄ si iudex puniuit falsum testimoniū extraordinarie, puta quia non erat finita cā principalis, hæc tamen punitio non tollit punitiōnem ordinariam, quæ poterat fieri per l. corneliam de falsis, ut notat Cy. in l. nullum. C. de testibus. cum alijs, ut per Abba. in d. c. j.

61 IN CONTRARIVM † uero faciunt aliqua in quibus videatur probari, q̄ facta punitiōne a iudice ecclesiastico non potest iudex laycus de illo criminē se intromittere, nam dicit Hostien. in c. j. de offi. ordi. q̄ postquam iudex ecclesiasticus puniuit delinquentem pœna spirituali, uel pœna ad correctionem criminis, ut in c. nouit. de iudicijs, nō potest iudex secularis corporaliter uel temporaliter punire, quia non iudicat Deus bis in idipsum, ne de delicto unius hominis s̄p̄ius queratur. c. licet. de offi. leg. & c. de iis. de accusa. ecclesia enim debet defendere suos pœnitentes. c. aliud. i 1. q. 1. quem sequitur Ioan. Andre. in d. cap. j. in fi. Hostien. in c. tuæ. de procura. Ad hæc & similia dici potest, q̄ aut pœna data a iudice ecclesiastico pro criminē mixti fori est integra, aut non est integra, si est integra & consequenter talis q̄ ille reus sit sufficienter punitus, tunc iudex secularis non potest de illius criminē amplius querere, & ita loquitur Hostien. si uero pœna non est integra, tunc iudex secularis in eo quod restat punire potest. Et pro hoc adduco quod dicit Bal. in l. nullum. C. de testibus. ubi querit an punitio facta a iudice perusino excludat iudicem Florentinum, nam iudex perusinus coram quo mota erat quæstio commisit examinationem unius testis Florentini iudici Florentino, qui testis deposituit falsum, & fuit punitus a iudice perusino, concludit q̄ iudex Florentinus non poterit dictum testimoniū iam punitum iterum punire, dummodo pœna illa fuerit integra, & allegat disputationem Iacobi de Bel. quam ponit in l. j. C. ubi de crimi. agi. oportet. & sic illa pœna data a iudice ecclesiastico, licet sit ut terminus pœnæ quo ad suam iurisdictionem, non autem est terminus pœnæ quo ad iurisdictionem secularis, cum maiori pœna ille reus punicend. s̄ sit. ideo iudex secularis potest ut iure suo in puniendo, cui nō potuit præjudicare iudex ecclesiasticus, ut efficaciter probatur in d. l. iij. C. de sportulis, quam Cy. in l. fi. ff. de iuris.

iuris. omnium iud. allegat, & Bald. in d.l. cunctos populos. distincte enim sunt ex duas potestates. c. quoniam. x. dist.

62 Nec tamen obstat quod Episcopus debet defendere penitentes suos, quia forte uerum esset, si male de facto ab aliquibus tractarentur, quia tunc fortirentur forum actiue coram Episcopo, nam illud solum probat, ut penitentes possint alios conuenire in iudicio ecclesiastico, non enim dicit quod necessario sint conueniendi in foro Ecclesiae, & hoc expresse uidetur uelle Inno. in c. significatisbus. de offi. delega. dum dicit, quod penitentes, & aliæ miserabiles personæ sunt sub protectione Ecclesiae. & super iuribus suis possunt adire Ecclesiasticum, ne ab alijs inquietetur, ut per totam dist. 86. sed si aliquis uellet hos penitentes conuenire coram seculari iudice, non possunt ipsi excipere, quod debeant coram ecclesiastico iudice conueniri, sed si graueretur coram seculari, tunc bene possunt habere refugium ad ecclesiasticum, non enim interuenit aliquis actus qui habuit hos eximere a iurisdictione imperatoris, alias de facili eluderetur iurisdictio secularis. factum tradita per Inno. in c. 2. de maio. & obed. & tradit Abbas in c. nullus. col. 2. de foro compete. sic ergo d.c. illud. non loquitur præceptiue sed cōsultiue, cōsilium est enim, ut penitentes conueniat laycum coram iudice ecclesiastico, quia non ita amouebit a sua penitentia, sicut amoueretur conueniendo coramiudice layco, coram quo est inultus, & si laycus de clinat forum ecclesiae, ipse etiam penitentes poterit declinare, & illa ratio fortius militat, si ipse penitent conueniretur coram layco, quia tunc magis in sua penitentia turbaretur, & sic pro criminibus post penitentiam perpetratis non sunt aliquatenus defendendi, ut dicit Maria. Soc. in c. j. de foro compe. colu. 4. nec pro illo crimine pro quo est sibi imposita penitentia, si etiam lex civilis imponit tali aliam penam, quia tunc ex quo illa pena spiritualis non est integra, potest a iudice seculari alia maior imponi, quæ a lege statuitur, ut patet ex predictis.

63 Ad hoc faccedit quod inquit Iaco. Butr. in l. Et si seuerior. col. 4. C. de infam. quem ibi col. 2. sequitur Bal. quod si scolaris commisit homicidium Valentiae, & fuit punitus ibi secundum statutum pena pecunaria, non poterit postea accusari in propria patria, & puniri pena legali. ratio secundum Bal. est, quia prima pena fuit terminus penae, & sic postquam est satisfactum, non est ulterius de crimine querendum, ex quo enim soluit habetur pro absoluto, ut not. in l. si quis cum totum. §. plane. ff. de except. rei indicatae. & sic ex quo pena fuit integra, saltem secundum formam statuti, non est amplius de dicto crimine puniendus. c. de ijs. de accusa. l. licet. §. ultimo. ff. nau. caupo. stabula. & pro ijs facit text. mirabilis secundum Alex. ibi. in l. sed si unius. §. prætor. ff. de iniurijs. ubi si pro iniuria alteri illata

illata aliquis fuit uerberatus, non potest contra eum agi actione iniuriarum tanquam iam satis fecerit.

64 Eftpro ijs optime facit consilium Ludo. Roma. registratum in consil. 375. in proposita quæfione breuiter dicendū, ubi cōcludit de quodā monacho qui tenuerat quandam mulierem coniugatam, qui fuit punitus a suo abbate, q̄ potest etiam puniri ab episcopo loci, si nō fuit sufficiēter punitus secundum iura canonica, licet punitus fuerit secundum regulam clauſtalem, nam pœna quæ imponitur secundum hanc regulam per abbatem quāmuis sit illius fori, & illi foro appropriata, non tollit pœnam alterius fori & illi appropriatam, ut est pœna ad exercendam vindictam appropriata foro episcopali, ut est casus in c. felicis. in fi. de pœnis. libr. 6. nec iuuabit hunc monachum priuilegium exemptionis, quia illud locum habet cum delinquit in loco exempto. c. j. in ij. respon. de priuilegiis lib. 6. & cum ijs potest responderi ad alia contraria quæ contra hanc conclusionem formari possint.

65 Aduertendum† est tamen, quia non sine mysterio loquitur conclusio in criminibus mixti fori, quia si crimina essent mere ecclesiastica, uel per sonæ essent ecclesiasticæ, semel punitus a iudice ecclesiastico sufficiēter siue insufficienter non posset iterum puniri de eisdem criminibus a iudice seculari, quia tunc fatendum est q̄ sententia & processus iudicis ecclesiastici solum consideratur, & facit ius. ratio est, quia iudex secularis non potest cognoscere. & ponitur exemplum in crimine hæresis, ut in c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. ut dicit Pet. de Anch. in d. c. ea quæ. in 9. q. in fi. de regu. iur. lib. 6. & quod est in crimine hæresis habet et locum in alijs criminibus ecclesiasticis, ut late dixi, in hac quæfione, cōclusione. 4. uerſi. & quia, quæ autem sint crimina ecclesiastica seu canonica, dic ut notatur in c. cum sit generale. de foro compe. & scribit Bal. post glo. in authen. clericus. C. de epis. & cleri.

66 S E P T I M A † E T V L T I M A Conclusio responsalis ad propositam quæfionem est. q̄ Episcopus seu inquisitor Apostolicus cognoscens de crimine hæresis seu artis maleficæ contra reum illius criminis, si reus ipse confiteatur crimen homicidij ab eo commissi, seu aliud crimen grauiſſimum, pro quibus secundum leges ciuiles deberet ultimo supplicio damnari, non debet ob hoc crimen talem reum punire, nec potest de iure tradere illum iudici seculari taliter ut iudex secularis illum morte condemnnet, sicut condemnat iudex sibi traditos ob crimen hæresis. sed debet illum reum uolētem puro corde, & non ficto redire ad grænum Ecclesiæ, admittere ad reconciliationem, beneficio absolutionis ab excommunicatione sibi impenso abiurata primitus hæresi. iuxta tex. in ca. ut

ut officium inquisitionis. s. si uero. de hæret. lib. 6.

67 Quod si uadetur, nam cum hic reus principaliter accusetur de hæresi, si confessio homicidij facta est incidenter, & non principaliter, talis confessus non potest puniri saltem poena ordinaria, ut dicit Bart. in l. si confessus. ff. de custo. reorum. per glo. in l. si filium. C. de libera. cau. quem sequitur Ioan. de Imo. in c. fi. colu. pen. uersicu. fateor. de confessis. & Ang. in consi. 178. uisis actis prædictis. Abba. in c. At si clerici. in prin. col. 2. de iudi. & in c. fi. in ultimo notabili. de resti. spolia. & c. j. col. fi. de exceptio. Saly. in l. 2. C. de custodia reorum, sequitur Andre. Siculus in consi. 2. præsupposito. col. quinta. lib. 2. & pro hoc allegat glo. nota. in c. ex pœnitentibus. l. dist. ubi dicitur consistente non puniri ex tali confessione, quia ad hoc non agebatur, ut in e. hæc quippe. 3. q. 6. & dicebat ad propositum Bal. in d. l. si filium. q. testes qui non sunt ad hoc industi non nocēt, allegat tradita in c. mediatores. de testibus. lib. 6. quæ enim non ueniunt in consequentiam non sunt trahenda in consequentiam. l. interdum. s. q. forem. ff. de furtis. l. solemus. s. latrunculator. ff. de iudi. scribit Andre. Siculus in consi. 2. præclare scribit. lib. 2. Abbas in c. qualiter & quando. s. licet, & ibi Fely. uersi. 6. limita. de accusatio. Abbas in consi. 25. incipi. canonicus. lib. 2. cum aliis. ut scribit Hyppo. de Marti. in l. j. s. Diuus. uersicu. posset tamen. ff. de quæstio. cum igitur in proposita quæstione principaliter accusentur ex mulieres de hæresi, licet incidenter ipsæ confiteantur homicidia, non debent de ijs homicidijs puniti nisi de nouo accusentur coram suo iudice competenti, ut dicit Inno. in c. per inquisitionem, & ibi hoc notat Abbas. in uersic. ex quo singulariter. de elec^tio. idem notat Bal. in l. mercalem. C. de condi. ob tur. cau. & in l. præsbyteri. q. 3. C. de Episcopis, & cleri. Abba. in c. 2. in secunda lectura. de confess. facit. ca. cum dilectus. in fi. de ordi. cogni.

68 Et licet filia confessio, si facta fuisset coram iudice competenti, uel saltem coram iudice cuius iurisdictio posset prorogari, probaret in alio, vt notat Anto. de But. in c. cum dilectus. per illum text. in 6. nota. de cape. mona. & Bal. in l. 2. col. fi. C. de edendo, & ibi late tradunt Alexā. de Imo. & moderni, & Ange. scribit in l. j. in prin. ff. de conse. cum per confessio-nem prorogatio facta uideatur, per ea quæ scribuntur in l. j. ff. de conse. & in simili casu scribit Ange. Aret. in suo tracta. malefi. in uerbo. comparent inquisiti & confitentur totum. in uersi. An confessus, tam en in proposito confessio homicidij facta coram Episcopo, uel inquisitore non posset eis nocere, nisi de nouo confiterentur, quia est facta coram iudice incompetenti. in capitulo. At si clerici. in princip. de iudi. & cap. olim de rescript. cum dictus Episcopus uel inquisitor non sint iudices laycæ personæ

sonæ in criminibus prophanis, secus in ecclesiasticis, c. cum ad uerū. 96.
 dist. c. sententiam, ne cleri, uel mona, c. ex tenore, de foro cōpe; & ad præ
 dicta accedit quod inquit Bal. in l. magisteriæ. C. de iurisd. omni. iudi. q̄
 licet delictum alicuius sit notorium etiam per confessionem, iudex tamē
 incompetens non potest illud punire. & iudex incompetens, qualitercum
 que procedat, semper diceretur grauare, facit. l. militari bus. C. de decu
 ri. lib. x. & d. c. at si clerici. Ange. in l. j. col. fi. uersi. quid si confessio. C. de
 confe. Bar. in l. magistratibus. ff. de iurisdi. omni. iudi. ut ibi late traditur
 per moder. itaque non posse dicitæ mulieres maleficæ, ratione confes
 sionis homicidij siue incidenter siue principaliter factæ, coram dictis iu
 dicibus Ecclesiasticis damnari pœna ordinaria, siue arbitraria, cū sint iu
 dices incompetentes, nec illa confessio posset eisdem mulieribus præiudi
 care in alio iudicio iudicis competentiis, per prædicta.

- 69 Nec fletiam si esset facta ad prorogandum iurisdictionem, cum simius
 in iudicio inquisitionis, in quo prorogatio fieri non potest, quia non est
 ibi persona quæ posset illam iurisdictionem prorogare, ut inquit Bal. in
 l. j. q. fi. C. ubi de crimi. agi. opo. & in l. j. C. de sicca, ubi dicit, q̄ hoc est
 nouum & notandum, sequitur Nellus de sancto Gemi. in suo tracta. ban
 nitorum. 2. parte primi temporis. q. 2. pro quo allegat Inno. in c. ad peti
 tionem, de accusa. & dicit hoc probari recte intuenti in l. 2. in princ. ff. de
 iudi. præsertim quia inquisitores sunt iudices delegati. c. ne aliqui. de hæ
 reti. lib. 6. & limitatam habent iurisdictionem. in c. Accusatus. § sane. eo.
 tit. merito eorum iurisdictione prorogari non potest, ut late scribitur per
 Fely. in c. P. & G. de offi. deleg. ubi in uersi. in causa autem criminali, ui
 detur tenere cum Fran. Aret. q̄ in causa criminali etiam per inquisitionem
 intentata posset fieri prorogatio, sed uerior uidetur decisio Bal. quam te
 net Ioan. de Ana. in d. c. ad petitionem, ut malicijs & fraudibus hominū
 obvietur. l. in fundo. ff. dc. rei uend. multi enim prorogarent iurisdictionem
 iudicis in criminalibus, sperantes immunitatem criminis, uel ut mitius
 puniantur, & sic crimina remanerent impunita, cum intersit rei publicæ
 ci imina puniri. l. ita uulneratus. ff. ad. l. acqui. c. ut famæ, de sentē. excom
 munica. & pro hac conclusione responsiva ad propositam quæstionem fa
 ciunt singulæ conclusiones supra exaratæ, quarum induc̄tio ad propositū
 facilis est cuilibet studio so, ideo non induco. Præsertim prædicta proce
 dunt, quia iudex ecclesiasticus non punit homicidas morte sed alia, ut di
 xi supra in conclusione prima.

- 70 Aduertat tamen iudex ecclesiasticus, q̄ si unquam reus criminis ec
 clesiastici confiteatur coram se crimen prophanum, pro quo iudex secu
 laris posset illum reum pœna mortis seu mutilationis, seu debilitationis

membrorum punire, ut non tradat copiam huius confessionis, nec communicet processum a se factum dicto seculari iudici, ne ex hoc incurrat irregularitatem. c. sententiam, ne cleri, uel mona. & hoc expresse sentit Petrus de Anch. in dicta repetitione c. ea quæ q. 4. uersi. item cū ad pœnam legalem, de reg. iur. lib. 6. & consequenter, nec in sententia quæ publice legitur memoret crimina homicidij perpetrati ab ijs maleficiis, tum ne uidetur pro illis publicam pœnitentiam indicere, sed tantum illam indicat pro criminе hæresis, tum etiam ne det occasione in iudici seculari inquirendi de illis homicidijs seu alijs criminibus prophanis, quia etiam ex hoc solo ultimo irregularitatem incurreret, prout in optimo simili scribit Ioan. Andre. in c. sententiam. ne cleri, uel mona. de clero qui legit epi stolam cuidam iudici, ex qua sequuntur fuit homicidium, & sic fuit respō sum per Clementem Papam quartum. facit. c. sicut dignum. de homi. & c. clericis. dicto tit. ne cleri, uel mona. sequitur Maria. Soc. in dicto. capitulo. ad audientiam. de homi. in 7. q. principali. uersi. 6. quæro.

71 Sed contra hanc conclusionem uidetur obstare quod dicit Bal. in c. ad hoc, de alodiis. col. j. uersi. quando. ubi inquit q̄ quando quis est hæticus & usurarius, propter hæresim potest indici restitutio usurarum quæ si connexa, secundum Ioā. monachum in c. accusatus. §. de quæstionibus, de hære. lib. 6. in glossa sua, incipiente, sed quomodo, nam ex hæresi præsumitur lapsus in crimen usurarum, & ideo iurisdictio inquisitorum hæreticæ præ uitatis extenditur ad crimē usurarum, quod inquisitoribus ual de est gratum. sequitur Fran. de Aret. in consi. 83. quia multa fuerunt hereti. col. 2. ubi etiā inquit q̄ sicut dominus feudi habet iurisdictionem a le ge super re feudalī, ita etiam habet super actione personali, propter quā peteretur aliquid, dummodo illa obligatio esset orta occasione feudi, puta petitio seruicij, vel exactio pœnae propter iniuriam, & ad hoc allegat Hostien. Anto. de Bu. & alios in c. ceterum. de iudi. & dicebat Bal. in l. fi. C. si aduer. fiscum, q̄ cui competit exactio principalis competit exactio pœnae, unde dicebat Bar. singulariter in l. solent. in ultima quæstione. ff. de alim. & ciba. lega. q̄ etiam in materia statuti, si statutum dicat q̄ in causa damni dati procedatur certo modo, comprehenditur quidquid accessorie uel consequenter pertinet ad causam. per l. cum ij. ff. de transactio. & pro ijsentiam facit. c. de prudentia. de dona. in rer. vi. & vxo. vbi videtur casus, q̄ si iudex delegatus cognoscit de causa matrimonij ferendo sententiam diuortij, potest pronunciare dotem restitui, & sic cognoscens de principali potest de incidenti accessorie cognoscere, & idem iudicium est de dependenti quod de principali, ut est glo. in c. fi. in uerbo dependentibus. de iudi. lib. 6. ubi ad hoc allegat. d. c. de prudentia. Ad hæc respōdeo & pri-

& primo ad dictum Bal. in d.c.ad hæc, si intelligatur q̄ inquisitores possunt cognoscere de usuris principaliter uel incidenter seu accessorie, est cōtra tex. in c. accusatus. §. de quæstionibus. de hæreticis. lib. 6. ubi expressæ prohibentur inquisitores cognoscere de quæstionibus usurarum, non solum contra alias motis, sed etiam contra illos quibus restitutio ne usurarum in pœnitentia pro hæresi criminis iniunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum iudicio Ecclesiæ obligarunt, intromittere non possunt, ne per causas huiusmodi offendiculum negocio fidei præparetur, & pondera, quia hæc quæstio usurarum mota contra illos qui de hæresi fuerūt accusati & ad restitutio nem usurarum condemnati ueniebat accessoriæ seu incidenter, patet, quia dum cogebatur restituere mouebatur quæstiones super usuris contra illos de hæresi pœnitentiatis, & tamen ibi tex. prohibet inquisitores hæc cognitionem super usuris subire. Immo in d. §. de quæstionibus, est casus pro hac cōclusione, nam si de usuris inquisitores, nec incidenter, nec accessoriæ possunt cognoscere, cuius cognitionis alias possent esse capaces a iure, quia clerici, cum sit crimen ecclesiasticum, ut dixi supra in quinta conclusione, multo minus debent seu possent cognoscere de crimine homicidij perpetrati ab ipsis maleficiis mulieribus laycis, cum sint incapaces talis cognitionis ob timorem irregularitatis, ut dixi per d.c. sententiam, Immo sententia si ferretur esset nulla, quod probatur in d. §. de quæstionibus. ubi ponitur uerbum, potest, præcedente negatiua, ut est gl. in c. j. de reg. iuris lib. 6. l. de ijs. ff. de transa. prout in quæstione statuti adducit Nellus de sancto Gem. in d. q. 2. moderniores scribunt in l. nepos proculo. ff. de uerbo. sign. & in l. Gallus. in pri. ff. de libel. & posthu.

72. Et si dicas, si inquisitor non potest punire dictum homicidium, nec subministrare informationem de eo suscep tam, nec confessionem mulieris reæ, nec de inum decet ipsum communicare processum, nec illum trâmittere ad secularem iudicem metu irregularitatis ut dixi, Ergo homicidium remanebit impunitum, contra l. ita vulneratus. ff. ad l. acqui. & c. ut famæ. de senten. excommunicata. & l. congruit. ff. de offi. præsi. Ad hoc dico secundum illud, non sunt facienda mala, ut ueniant bona. & dicit August. in lib. de mēdacio. faciat homo pro temporali salute hominū quod potest, cum autem ad hoc uentum fuerit ut tali saluti nisi peccando consulere non posset, iam se extimet non habere quid faciat, quoniam id reliquum esse prospexit quod recte faciet, & habetur in c. faciat homo. 22. q. 2. & nullus debet peccare peccato quo cunque minimo, ut aliud euitet maius, nam quilibet tenetur diligere Deum super omnia, & omnia habenda sunt odio propter Deum, Lucæ. 14. & secundum ordinem charitatis, tenetur

tenetur quilibet diligere salutem animæ suæ magis quam salutem proximi, ut aperte colligitur ex illo Matthæ. 22, diligere proximum tuum sicut te ipsum, & sic nullus debet detrimentum animæ suæ pati, quod fit per peccatum, propter salutem proximi sui.

73 Et ideo † Loth indiscrete egit, & illicite dum uolebat tradere filias suas uirgines sodomitæ, ut illis abuterentur dummodo hospites sui salui fierent, ut dicit August. in cap. quod ait Sodomitis Loth. dist. 14. quis enim sano consilio usus uellet peccare tam turpiter filias suas prostituedo, ut alios a maiori flagitio revocaret, absit hæc charitas, ut quis nequam sibimet sit, ut alteri bonus efficiatur, & ideo Ambrosius appellat illam oblationem Loth flagitiosam impuritatem, quæ erat minus peccatum, quam peccatum sodomitorum, & ibi non approbat factum Loth, sed considerauit pietatem quam habuit ad hospites. & habetur in ca. offerebat. 32. q. 7. & idem dicit glo. in d. c. quod ait.

74 Vnde † index Ecclesiasticus ut consulatur reipublicæ non debet se in trahitare rei ad se non pertinenti. l. culpa est. ff. de reg. iur. c. non est sine culpa. cod. tit. lib. 6. immo debet unicuique sua iurisdictio seruari, ne sequatur confusio. in c. peruenit ad nos. 11. q. j. facit. c. quo iure. 8. disti. cap. duo sunt. 96. dist. c. ex tenore de foro. compe. & id dicitur non posse fieri quod de iure fieri non potest, nec cum honestate. l. filius. ff. de condi. insti. nec salua dignitate. l. Nepos Proculo. ff. de uerb. signi. immo si ageret id index Ecclesiasticus, nullum esset. l. magisteria. C. de iurisdi. omni. iud. l. si. ff. de iurisdi. omni. iudi. cum alijs, ut scribitur in cap. fin. de consti. & probatur in d. s. de questionibus, ut dixi, & excedendo terminos suæ iurisdictionis dicitur illud facere non tanquam persona publica, sed priuata. ff. de offi. præsi. facit. l. cum unus. s. fin. ff. de bono. autho. indi. possi. Inde sequitur q[uod] iudicii excedenti iurisdictionem suam, re, loco, persona, uel tempore, non paretur impune, ut dicit Alberi. de Rosate in d. l. fin. & consequenter esset dicendum iudicem condemnantem aliquem: etiam reum mortis ad mortem excedendo limites suæ potestatis committere homicidium, quia facit ut priuatus, non autem ut persona publica, de hoc est tex. in c. reos. versi. prohibetur ergo. 23. q. v.

75 Præterea † declarando dictum Bal. in d. c. ad hæc, potest ad illud respondi. q[uod] intelligitur respectu fori penitentialis, non autem iudicialiter, ut dicit Federi. de Senis in consi. clvij. incip. Alexander Episcopus. in fin. & Calderi. in consi. 2. de haereti. quod sequitur Fely. in c. cum sit generale. col. 4. uersic. sexta declaratio, & Ioan. de Ana. in ca. excommunicamus. s. adjicimus. colum. j. de haereti. & esto quod possit pœnitentem cogere ad restitutionem usuruarum, de quibus non suscipitur iudicialis

cognitio & contradic̄tio inter partes , sed quia constabat per confessio-
nem p̄enitentiat̄ de extortis usuris, ut sentiunt aliqui docto. relati in di-
cto consilio Federici , uel quia per sententiam ordinarij , uel per libros
de quibus nulla quæstio refricatur , ad hoc etiam dico , q̄ non esset hoc
inconveniens in dicto casu,cum illud ficeret tanquam exequor suæ in-
iunctionis factæ hæretico de restituendis usuris,ut dicit Domi. in d. c.ac
cusatus.in fi. quem sequitur Phili. Francus in d.¶.de quæstionibus,& cum
nulla incap̄citatis detur ex parte iudicis, quia ut dixi causa usurarum sui
natura spectat ad forum Ecclesiæ, non habita distinctione personarū in-
ter quas uentilatur , quod non est dicendum de causa homicidij perpe-
trati a laycis personis, cum illa spectet ad suos iudices laycos,ut toto ti-
tulo.C.& ff.ad l.Cor.de sicca.fundamētis super enarratis. Et per hæc est
respondeat ad illud Ant.de But.in d.c.cæterorū.& ad Bal.in d.l.fi.& Bar.
in d.l.solent, quia in dictis legibus non dabatur impedimentum incap-
acitatis,ut in proposito,merito de accessorijs iudicatur sicut de principa-
li,ut scribitur p̄ Moder.in l.nihil dolo.¶.j.de re.iur.& non obstat.d.c.de
prudētia.quia solutiones præcedentes p̄nt adaptari,nam ibi nulla daba-
tur incapacitas ex parte iudicis delegati, nec erat aliquis metus irregula-
ritatis,ut in proposito,sicut dixi, immo secundum Inno. ecclesia princi-
paliter potest cognoscere de dote,vt in c.nuper. de dona.inter vir.& v-
xor. quem sequuntur Card.Flo. Abbas,& alij in d.c.de prudentia,unde nō
est mirum si accessorie cognoscit , sed de causa sanguinis nullatenus hæc
cognitio ipsi iudici ecclesiastico competit.in d. c. sententiam sanguinis.
Ex quibus concludo Episcopum siue inquisitorem non posse de iure tra-
dere maleficam iudici seculari ob homicidia perpetrata puniendam sine
incursu irregularitatis.Et per hæc ad laudem Dei eiusque sanctissimæ ge-
nitricis & Virginis fuit absoluta hæc quæstio,semper protestatione repe-
rita,consulerem quidem, ut super hoc dubio,a summo pontifice decla-
ratio habeatur, ne delicta impunita remaneant , neue illa quaerantur ani-
mæ iudicium ecclesiasticorum.

76 Sed t̄ circa præmissa mihi occurrit dubium, quomodo conde mnato
de hæresi possit imponi p̄enitentia de restituendis usuris,ut uidetur in-
nuere tex.in d.¶.de quæstionibus.& hoc ibi decidit Ioan. Mona. quem al-
legat Bal.in d.¶.ad hæc.ratio dubitandi clara est,quia si quis est de hære-
si condemnatus bona eius sibi auferuntur.in ca. uergentis. de hæreti. in
ca.secundum leges.eod. titu.lib.6. & bona eius transiunt ad siscum cum
onere suo , ut in ¶. si uero,in d.c.accusatus. itaque penes hæreticum nul-
læ actiones passiuæ, siue actiuæ remanent , quin immo efficitur quasi no-
uuus homo, si est ei uita salua.l.si ut proponis. C.de bonis proscrip.&l.si
debi-

debitor. C. de senten. passis, quomodo ergo huic hæretico potest iniungi pœnitentia de restituendis usuris, cum nihil habeat, quia dicit tex. pro crimen hæresis restitutio usurarum fuit iniuncta. Et ideo dico, salua au thoritate Ioan. Monachi, q̄ dictus. §. de quæstionibus. in uersi. pro crimi ne hæresis, non potest intelligi in hæretico condemnato seu reducto ad gremium Ecclesiæ, quia, ut dixi, bona eius sunt confiscata, nisi intelligamus in hæretico, cui ex indulgentia principis uel ex alio quocunque pri uilegio bona eius uel pars bonorum esset reseruata, ut in d. l. si debitor. facit. c. uergentis. de hæreti. quia tunc pro illis bonis uel parte bonorum ad es alienum tenetur, ut in d. l. si debitor, & cum hoc procedat ex quodam iure speciali, non uidetur quod. d. §. sic intelligatur. Vnde melius uidetur dicendum, q̄ d. §. intelligatur in hærede illius qui fuit condemnatus pro crimen hæresis, non tamen q̄ fuerit hæreticus, puta tanquam fautor, receptator, seu defensor hæreticorum, & huic dum uiueret fuerit iniuncta pœnitentia de usuris restituendis, & ad hoc se obligauerit, hæredes eius mortuo ipso tenentur ad restitutionem usurarum, ut probatur in c. accusatus. §. si uero. de hæreti. lib. 6. & bene verificatur q̄ pro causa hæresis fuerit iniuncta pœnitentia. Insuper. d. §. potest intelligi in eo qui fuit suspectus de hæresi declaratus, qui potest puniri ut suspectus, ut habetur in c. literas, de præsumpt. ac etiam ut abiuret, ut in d. c. accusatus. in prin. & isti forsitan fuit iniuncta pœnitentia de restituendis usuris, & dicitur facta iniunctio pro causa hæresis, ut dicit tex. cuius suspecti de hæresi non confiscantur bona, sed ueri hæretici, ut in d. c. uergentis. præterea Areti. & alij multum decipiuntur in dicto Bal. quia Bald. & d. §. de quæstionibus. nullam dant inquisitoribus iurisdictionem circa cognitionem usurarum, sed solam & meram iniunctionem pœnitentiæ circa usuras restituendas, & quo ad alia priuantur inquisitores se intrömittere de quæstionibus usurarum, ut dixi supra, cogita, quia nullus tangit.

S V M M A R I V M.

- 1 An inquisitores teneantur sequi consilium peritorum quos uocant ad decisionem causarum fidei.
- 2 Cum consilio alicuius est aliquid agendum, an sit necessario illud sequendum.
- 3 Consilio alicuius si est quid agendum, an teneatur illud sequi.
- 4 Consilium illius qui non potest esse particeps officij an sit sequendum.
- 5 Quid cum dicitur quod agat cum consilio alicuius qui potest esse particeps officij & habet potestatem a lege consulendi.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 6 *Quid si cum consilio alicuius qui potest esse particeps officij , & consulens habet potestatem ab homine.*
- 7 *Quid si cum consilio illius qui est particeps officij.*
- 8 *Quando aliquid dicitur agendum per consilium alicuius, tale consilium est requirendum & sequendum.*
- 9 *Quid si dicatur aliquid agi secundum consilium talis.*
- 10 *Quid si dicatur nihil fieri sine consilio talis.*
- 11 *Quando a lege uel statuto dicitur ut aliquid fiat de consilio uel ex consilio talis, huiusmodi consilium est requirendum & sequendum , & actus in contrarium factus est nullus.*
- 12 *Mens statuentis consideranda est , an sit sequendum & requirendum consilium.*
- 13 *Quando quis debet proferre sententiam de consilio aliquorum, intelligitur de maiori parte.*
- 14 *Consilium iniustum an teneatur sequi consulens.*
- 15 *Quid importent ista uerba, de & cum consilio.*

VIGESIMA SEXTA QVAESTIO.

VIGESIMO SEXTO + QVAERO , An inquisitor teneatur de iure causas haereticales contra accusatos de haereti motas terminare seu decidere de peritorum consilio , adeo quod omnino illorum consilio sit ab eodem Inquisitore standum , an uero sufficiat peritorum consilium requirere , sed quia in hac questione uariari potest modus dicendi . ideo generaliter omnes modi exprimendi sunt ut facilior sit huic questionis cognitio & decisio . Aliquando enim in aliqua dispositione de qua agitur disponitur agenda aliqua esse cum consilio alicuius, aliquando cum consilio simpliciter, aut per consilium, aut secundum consilium, aut ex consilio, aut dicitur ut nihil fiat sine consilio talis , aut demum dicitur de consilio , & conclusio procedendo .

2. EST + PRIMA CONCLVSIONE , aliquando dicitur , quod aliquid fiat cum consilio talis , & ille cui dandum est consilium non habet sanum uel plenum intellectum , puta ratione etatis uel prodigalitatis , vt puta quia est pupillus , uel prodigus , tunc consilio illius consulentis omnino est standum , adeo quod illud consilium capitur pro consensu . lege impuberibus . ff. de suspe. tutorib. vnde stante statuto quod pupillus certum quid faciat cum consilio duorum agnatorum , capitur ibi consilium pro consensu , quia pupillus non habet discre-

discretum iudicium. facit cap. uenerabili. iuncta gloss. de offic. delegati. ita dicit Bar. Alberic. & Saly. in l. 1. §. si plures. ff. de exercito. Abbas in c. in Genesi. col. 4. de eleccio. Sed aduerte quia haec conclusio non uidetur iure probari. nam tex. in d. l. impuberibus, non loquitur de præpositio ne, cum, ut dicit conclusio. Sed de præpositione, ex, quæ denotat causam proximam, & materialem, ut in l. non dubium. C. de legibns, & l. 1. C. si ser. extero. l. eo tempore. in fin. ff. de peculio, & l. 1. §. an uideamus, uer si. aut si unum. ff. de coniunge. cum eman. libe. l. 2. §. pupillus. ff. de accus. & in §. impuberes. insti. de susp. tuto. §. sane. insti. de ui. bono. rapto. nec etiā facit. d. c. uenerabili. quia ibi non est præpositio, cum, sed diectio, sine cuius consilio, unde ueritas huius conclusionis non procecidit ex præpositio ne, cum, & sic de rigore uerborum, sed solum ex mente disponentis, ex eo quia ille, cui iniungitur consilium, non habet plenum iudicium, ideo ut qui perfectæ ætatis non sit alterius cura regatur, ut in §. impuberes, in sti. de Attilia. tuto. & idem forsitan est in d. c. uenerabili, & idcirco in materia huius conclusionis non facio differentiam, si dicatur, ex consilio, uel, cum consilio, uel alia simili præpositione, uel sine, quia semper debet requiri consilium, & illud sequi, ut est de mente Saly. in d. §. si plures, quia disponsens tendit ad imperfectum perficiendum, & est etiam de mente Bar. ibi. & pro hoc facit dictum Hostien. quod infra in fine harum conclusionum allegabo, & forte dici posset, q̄ mens legislatoris declaratur per præpositionem illam, ex, quæ, ut dixi, denotat causam proximam & materialem, ut dicam infra in octaua conclusione.

3 SECUND A CONCLV SIO est, q̄ qn̄ in dispositione dicatur, ut aliquid fiat consilio talis, & sic simpliciter, sine adiectione aliquius præpositionis, tunc consilium talis requirendum est, non tamen illi necessario standum, & in hoc omnes fere doctores uidentur concordare, quod probatur in l quidam decedens. §. Papinianus. ff. de admini. tutorum. ubi glo. & Dyn. dicunt requirendum esse consilium de honestate, non tamen de necessitate, licet ibi contrarium sentiat Alberi. de Rose. per l. Ticum & Mævium. ff. de admini. tuto. qui tex. nihil facit, eo quia testatore expresse dixerat, q̄ irritum esset quod sine consilio fratri sui fieret, ideo non est mirum si non solum sit requirendum illius consilium, sed etiam illi standum, alias gestum sine illius consilio nullum esset, ut dicit Cy. in l. id quod pauperibus. C. de epis. & cleri. quod non est in casu dict. §. Papinianus, per quem text. dicit Barto. in d. §. si plures, & eum sequitur Alberi. & Saly. ibi, & Abbas in d. c. in Genesi, quod in d. §. ideo non est standum consilio matris, cum secundum ius digestoru, non poterat esse tutrix, & sic particeps officii tutoris, uel per aliā uiam eidē

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

permitteretur quod vna uia denegatur.c. cum quid una.de reg. iur.lib.6.
l.oratio.ff.de sponsa.Inde infert, q si testator disponeret in testamento,
ut exequitor suus nihil faceret sine consensu alicuius fratri minoris, q
non tenetur exequitor sequi consensum illius, quia directe frater minor
non potest esse exequitor testamenti.cle.exiui.de uerb.signi.ca. fi. de te-
sta.lib.6. secus si dixisset, cum consilio, quia consilium non arctaret quā-
do ipse non possit esse particeps officij, de quo, vt inquit Bar. in d. §. si plu-
res, ipse dolet, & plura ad hoc tradit Bar. in suo tracta.minori.lib. 3. per
totum, & cum ijs tenet Bal. in l.iure nostro. ff. de testa.tutela. Vnum ta-
men est aduertendum, q prædicta procedunt quando testator simplici-
ter diceret, q cum fratri minoris cōsilio aliqua pertractentur, quia tūc
consilium est requirendum, non autem illi standum. Secus tamen si testa-
tor ultra processit annullando, quia tunc non ualebit contrā factū, quia
in officijs quæ non sumunt formam a lege, sed ab homine debet seruari
dispositio hominis.l.j. §. si plures. ff. de exerci. secundum Bal. ip auth.in-
gressi.colu. 1.C.de sacro.ecclesijs, & de hoc uidetur esse text. in d. l. Ti-
ciuum & Mævium.

- 4 TERTIA + CONCLV SIO est, q si dicitur, agatur aliquid
cum consilio alicuius, tunc si ille cuius consilium postulatur non potest
esse particeps officij, non est illi consilio omnino standum, etiam licet sit
requirendum, si sit dictum. s. ut debeat sequi, ne quod una uia prohibe-
tur altera permittatur. per d.l.oratio, cum alijs allegatis supra in proxi-
ma conclusione, ut dicit Bart. in d. §. si plures. & hoc probatur in d.l. Ti-
ciuum, & Mævium. §. j. in uerbo, arbitrio mulierum, sed an contra factum
nullum sit, Bal. tenet q nullum est, ut in d.auth. ingressi.co.j. ut modo di-
xi. Quod uidetur contra mentem Bal. in d. §. si plures, dum dicit, etiam
si dictum sit. s. ut teneatur exequitor sequi consilium illius personæ prohi-
bitæ, & aliter factum sit irritum, non tenetur sequi, ut declarat Saly. in d.
§. si plures, tex. in l. quidam decedens. §. Papinius, ubi hæc opinio. Bart.
fundari uidetur, & plus mihi placet, quam opinio. Bal. quia testator non
potest facere, ut leges non habeant locum in testamento. c. requisisti. &
c. tua nos, de testa.l. nemo. ff. de leg. j. Bal. in l. testandi. C. de testa. lex au-
tem prohibet matrem a tutela filij. l. iure nostro. ff. de testa. tute. quic-
quid hodie de iure authenticorum sit decisum, ut in auth. matri. & auia.
C. quando mulier tutelæ. offi. funga. & ēt lex prohibet mendicantes ab
exequitione testamentorum. d. cle. exiui. & in c. religiosus. de testa. libr. 6.
unde testator ijs legibus uel similibus tanq inferior derogare nō potest,
quia hoc est de referuatis principi. cap. cum inferior. de maiori. & obedi.
l. 3. in prin. ff. de alie. iudi. mu. cau. facta. l. formam. C. de offi. præfe. præ-
to. Bal.

to.Bal.in l.rescripta.C.de præci.impera.offe.cum alijs,ut scribunt Aug.
Imo.& Alex.in d.l.nemo.Et non obstat dictum Bal. quia dicit. cōtra cui
dente*m* iuris dispositionem, nam hæc officia tutoriæ non recipiunt for
mam ab homine sed a lege, ut patet in d.l.iure nostro,& d. cle.cxiui.me
rito debet seruari dispositio legis,quia sic scriptum est, & hoc sufficit.l.
prospexit.ff.qui & a quibus, propter autoritatem & potestatem legislatoris,
ut dicit Bal.in l.j.colum. t.C. quæ sit lon. consuetu.de cuius intel-
lectu aliqua scribit.d.las.in l.non dubium.col.7.uer.pro clara intelligen-
tia.C.de legi. Et sic dictum Bal. non procedit in ijs officiis tutorum seu
exequitoruni in quibus ius speciale aliquid disponit circa personas illo-
rum, secus uero in alijs officiis qui ab homine recipiunt formam, ut est
in exercitore nautis, ut in d.l. 1. §. si plures. ff. de exerci. & ideo Bald. sibi
contrarius in rubr.C. de exerci.colum. 2. uer si, sed quid si testator. tenet
cum Bar.in d. §. si plures.nec etiam obstat.d.l. Ticum & Mæuiū.in prin.
in uerbo irritum, quia frater meus cum consilio eius erat administranda
tutela, potuit esse particeps officij sicut Mævius alter frater, & ideo li-
cet illa uerba, cum consilio, non efficerent nulla gesta sine consilio, ta-
men propter uerba testatoris irritantis contra factum nullus effectus est,
quod non est in proposito, quia mater & religiosus nō poterant esse par-
ticipes illius officij, ut considerat Bar.in d. §. si plures.

5. **TER TIA + CONCLVSION** est, quod si ab homine dicatur
ei qui habet potestatem a lege, ut aliquid agat cum consilio alterius qui
potest esse particeps officij, tunc non est necessario standum illius consili-
lio, licet requirendum sit, quia homo ille sic disponens non potuit auferre
potestatem liberam datam a lege, ut est tex. in l. Ticum & Mæuiū.
in prin. ff. de administra. ubi factum sine consilio Mævij est nullum, ex eo
quia testator hoc dixerat ibi, & quod sine eo fit irritum sit, si ergo non di-
xisset, non fuisset irritum quod sine consilio Mævij factum fuisset, & est
argumentum in c.tua nos, & ibi notat glo.de testa. ita dicunt Bart. & alij
in d. §. si plures. & in c. cum in ueteri, de electio. & probatur in l. t. §. 1. &
l. 2. in fi. ff. ubi pupill.educa.debet.

6. **QVAR TA + CONCLVSION** est, qd si dicatur ei qui habet
potestatem ab homine, ut aliquid faciat cum consilio alterius, qui potest
esse particeps officii, tunc consilium eius debet requiri, & ei statim, quia
talis conditio apposita omnino seruanda est.l.sed & si pupillus. §. condi-
tio. ff. de instito.cap. cum in ueteri. de electio. ut tenent Bar. in d. §. si plu-
res, & Abbas in d.c. cum in ueteri. sequitur Anto. de But. in ca. cum olim.
col. 2. de arbitris, unde si esset factum compromissum, quod arbiter de-
terminaret quæstionem cum consilio sapientis, tale consilium est re-
quirendum

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

quirendum & ei standum per prædicta, quia hæc dictio, cum inter personas copulat principaliter, sed inter res accessorie, ut dicit Bartoli. in l. si ita. §. quæstio. ff. de manu. testamento, sequitur Anto. de Butri. d. cap. cum olim. quod non bene refert Ludouic. Roman. in rubric. de arbitris. columna decima. faciunt notata per Abba. in ca. cum Marthæ. de celebra. missarum.

- 7 QVINTA † CONCLVSIO est, q̄ si dicatur aliquid agi cū consilio illius qui est particeps officii, consilium est requirendum illius. l. consilio. in fi. ff. de curatore furio, sequitur Abbas in ca. si pro debilitate. colum. fi. de arbitris.
- 8 SEXTA † CONCLVSIO est, q̄ si dicatur aliquid agi per consilium talis, q̄ tale consilium est requirendum & ei standum, quia p̄positio, per, denotat perfectionem. l. urbana. §. per nocte. ff. de uerbo. si gnisi. tradit Alberi. in d. §. Papinianus. colum. 2. & faciunt plura quæ de hac præpositione scribit Bald. in rubric. C. de exerci. colum. 1. sic & peregrisse reum dicitur non qui detulit, sed qui condemnauit. l. 2. ff. de adulter.
- 9 SEPTIMA † CONCLVSIO est, q̄ si dicatur aliquid agi secundum consilium talis, q̄ non solum est requirendum, sed etiam standum, quia consilium tunc est tam causa materialis quam formalis sine qua nulla res consistit. l. Julianus. ff. ad exhibendum, ita inquit Bal. in l. 1. col. fi. C. ne liceat in una cau. ter. pro.
- 10 OCTAVA † CONCLVSIO est, q̄ si dicatur, nihil fieri si ne consilio talis, & sit præposita negatiua, tunc huius consilium est requirendum, & sequendum, de quo est tex. in c. uenerabili. de off. deleg. & sic poslunt intelligi. l. 1. §. si plures. ff. de exerci. l. sed & si pupillus. §. conditio. ff. de instito. ut tradit Alberi. de Rosate in d. §. Papinianus, adeo q̄ in tali casu capitur consilium pro consensu, ut dicit Abbas in d. c. uenerabili. in gloss. cuius consilio. & idem tenet Henri. Boyc. in cap. ex parte. de constitutio.
- 11 NONA † CONCLVSIO est responsalis ad præpositam questionem, quod si a lege canone uel statuto dicatur, ut aliquid fiat de consilio uel ex consilio talis, q̄ huiusmodi consilium est requirendum, & sequendum, & ei standum, & actus in contrarium factus est nullus, ut dicunt Vincen. Composte. & Ioan. Andre. in cap. ex parte. de rescrip. & sic est in causa hæresis, ut de consultorum consilio ad sententiam uel condemnationem procedatur, ut in c. fi. §. iubemus. de hæreti. lib. 6. & cistratio, quia plus importat ista dictio, dc, quam illa præpositio, cum, ca. si ex bono. de pœnit. distinet. 3. & institu. bono. rapto. §. sanè, & quando sic manda-

mandatur uidetur electa industria personæ de cuius consilio geri debet, & ideo a persona non est recedendum, argu. in capitulo. fin. de offi. delega. pro ut tradit Henri. boyc. in d.c. ex parte. & de hoc est text. in capitulo. secundo. in fi. ibi, de consilio fratrum, de sta. mona. præpositio enim, de, auget. l.j. in prin. ff. depositi. & idem de præpositione, ex, ut in d. §. sane. ut dicit Alber. de Rosate in d. §. Papinianus, & in dictionario suo. in uerbo, ex, ex enim præpositiones denotant causam proxinam & immedia tam. l.j. §. ex incendio. ff. de incend. ruin. & naufrag. ut scribit. d. Iaso. in l. nō dubiū. C. de legib. col. 5. in l. 3. C. de actio. empt. & uen. idem dicit Archi. in capitulo. primo. ne sede uaca. lib. 6. q̄ quando mandatetur aliquid fieri de consilio. uidetur electa industria personæ, quia dictio, de, plus importat quam dictio, cum, arg. ca. fi. de offi. delega. ad idein facit quod inquit Archi. in c. ut commissi. de hæret. lib. vj. quod dictio, de, apposita consilio importat necessitatē sequendi consilium, quinimmo actus in contrarium esset nullus, ut dixi, idem habetur in c. ut commissi. §. priuādi, de hæret. lib. vj. ubi habetur q̄ inquisitores debent de consilio ordinariorū priuare hæreticos & alias personas ibi descriptas dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis, ubi dicit Phi. Francus, quod necessariò est sequendum dictum consilium, quia hoc importat dictio, de consilio, ut ibi per eum. Accedit quod dicit Bar. in l. impuberibus. ff. de suspect. tuto. quod quando aliquis debet illud requirere, & sequi debet, ut ibi, & in §. impuberis, insti. de suspe. tuto. quem sequitur Ange. de Aret. in §. consequens, cod. tit. & ex inente ipsius, & Bar. in d. §. si plures, & alibi. euidenter appetit q̄ octo conclusiones præmissæ non habet locum in dispositione legali, seu statutaria, cum semper in ea sit sequendum consilium, ut proxime dixi, sed in dispositione hominis tantum, & in quibus dixi consilium require dum & non sequendum, non est sine ratione, nec frustratorium, nec derisorium est, quia consiliarius posset mouere animatum, & trahere in eius consilium & sententiam eum, cui habet consulere. item si unus. §. fi. ff. de arbitri. & notat Hostien. in sum. §. in quibus. uerbi. si opponas. de ijs quæ ab Epis. fiunt sine consen. capi. sequitur Alberi. de Rosate. in d. §. Papinianus. col. 2. & tunc non capitur consilium nisi pro deliberatione habita cum illo cuius consilium est requirendum. lege. prima. in princip. ff. de exercito.

12 ET PRAEDICTAS CONCLUSIONES intellige, nisi ex uerbis uel mente proferentis uel qualitate negocij & personarum aliud apparuerit, tunc enim sequeremur primo mentem, si de ea appetat, si non appetat, tunc uerba, quæ si forent ambigua argueamus ex coniecturis, & hoc est quod sapienter Hostien. in d. §. in quibus. uerbi. sed

sed quæ est differentia, Inquit sub ijs uerbis, hæc semper intelligas nisi
ius, uel ratio naturalis, uel intentio, de qua apparet, aliud inducat, tunc
enim non curio de uerbis, sequitur Arch. in c. oecentibus. 63. dist. tradit
Alberi. in d. §. Papinianus.

13 Et aduerte q̄ si aliquis tenetur de iure proferre sententiam in aliqua
causa de consilio aliorum, ut est in proposita quæstione, intelligatur
de consilio maioris partis dictorum consultorum, ut si sint tres, preferat
de consilio duorum, & ipse iudex computabitur in numero consultorū,
ut colligitur ex iis quæ dicit Ioan. Andre. in suis mercurialibus in c. nul-
lus. de regu. iur. lib. 6. seqnitur ibi Phi. Fran. colum. fi. & in eo quod dicit
canon de consilio cſſe procedendum ad sententiam, est præsupponendū
de consilio consonante sententiæ, ut uerba habeant suum effectum. l. j.
in fi. ff. quod quisquis iur. & sic intelligitur lex consilium. l. humanum. C.
de legib. & cum dicitur factum esse furtum consilio alterius, scilicet con-
sonante. l. furti. §. consilium. ff. de fur. l. s̄ape. ff. de uerb. sign. §. ope. insti.
de obliga. quæ ex deli.

14 Sed q̄ si consilium illorum uidetur iniustum iudici de quorum cō-
silio debet iudicare an tunc sit sequendum huiusmodi consilium, & an se-
quendo excusetur iudex in sindicatu, ut non censeatur fecisse litem suā,
in hoc posset distingui, aut loquimur in iudicibus imperitis & idiotis, ut
sunt communiter præsides prouinciarū, quibus dantur assessorē ab uni-
uersitate, uel Regibus, seu principibus constitutis dictos præsides, qui
præsides communiter sunt imperiti, ut dicit Bar. in l. statutis. C. de sentē.
ex pericu. recita. gl. & ibi Doctores in l. 2. ff. quod quisq; iur. in alte. Bar.
in l. expertes. C. de decurio. lib. x. tunc isti dato sibi assessorē ab illo a quo
iurisdictionem habent huius assessoris consilium etiam iniustum sequen-
do non peccarent, nec in sindicatu tenerentur, ut dicit Bal. in l. obserua-
re. §. proficiisci. 31. q. ff. de offi. pro. & lega. sentit Bal. in auth. habita. uers.
quero cum ad doctores pertineat. C. ne fili. pro pat. si uero iudices sunt
periti, & consilium esset iniustum seu iniquum, tunc sequi non tenentur,
ut scribit Abbas in c. si pro debilitate. de offi. delega. prout latissime ego
scripti in c. j. de hæret. lib. 6. in q. x. uersi. prædicta tamen locum habent,
& ideo non repecho, & tali casu esset iuri conueniens consulere superiorē
uel inquisitorem generalem uel summum pontificem, quid in eo casu sit
agendum. arg. tcx. in c. per hoc. de hære. lib. 6. & dicti superioris senten-
tiæ standum, ut est forte argumentum in c. fi. de re iudi. & ibi scribunt Ab-
bas, & alij.

15 Et addet ad prædicta q̄ si apparet ex coniectionis consilium esse sequē-
dum, illud sequendum est, prout in casu notabili consuluit Rapha. Cu-
ma.

ma.in consi. 55. incip. duo habentes, ubi facit uim quando dicitur, de, & cum consilio alicuius aliquid fiat, quia utriusque præpositionis cumulatio aliquid plus debet operari. q̄ si unaquæque de per se fuisset adiecta. facit.l.si stipulatus.in prin. ff. de usuris, & quando aliquid est faciendum de consensu alterius, semper est de substantia ille consensus, ut dicit Archi. in c. archiepiscoporum. 18. dist. sequitur Bal. in l. j. §. necessitatem. col. 4. uersi. nota q̄ consensus, Inde est q̄ si consensus alicuius est adhibendus in matrimonio ex ui statuti, tale statutum non ualeat, secus in consilio, ut dicit Bal. in c. statutum. i. de hære. lib. vj. quem ibi sequitur Phi. Fran. tradit Decius in c. si pro debilitate. col. 6. de offi. deleg. faciunt quæ scribuntur per Abbatem & alios in c. cum uos, de ijs quæ fiunt sine conse. capituli. concludo ergo, q̄ cum in c. fi. §. iubemus, de hære. lib. 6. dicatur, quod de consilio peritorum causa hæresis terminetur ad sententiam uel condemnationem, q̄ inquisitor debet requirere consilium peritorum & illud sequi. per præmissa dicta in nona conclusione, & omnino ad hæc uide quæ dixi in commento. c. quoniam. de hæret. li. 6. in . x. q. quia hic plura omnissimū quæ ibi dicta fuere per me ne de prolixitate arguar. quæ nota contra quandam licentiatum qui semper dicebat contrarium, q̄ inquisitores non tenebantur stare consilio peritorum, nullam tamen rationem allegabat.

S V M M A R I V M.

- 1 Blasfemia quid sit.
- 2 Blasfemia potest esse ex surreptione uel ex deliberatione.
- 3 Trorumpens in blasphemiam ex passione secundum S. Thom. peccat uenialiter & non mortaliter.
- 4 Iracundia & calor in delictis non excusat delinquentem.
- 5 Blasfemia grauius peccatum est quam delictum.
- 6 Blasphemare consuetum non excusat iracundia.
- 7 Iracundia & calor non excusat a toto sed a tanto, etiam in perpetrato homicidio.
- 8 Iracundia & calor probandus est ad hoc ut excusat a delicto.
- 9 Blasphemans Deum si statim ostendit signa contritionis non punitur pena ordinaria.
- 10 Iniuriarum actio an tollatur si iniurians infra. 30. dies retrocesserit ab iniuria.
- 11 Iniuriarum actio an tollatur per pœnitentiam ante reuocationem ad annum iniuriati. & ibi de clausula, rebus sic stantibus.

- 12 Intellectus.l. quicquid.ff. de reg.iur.l.diuortio.ff. de repu.
- 13 Blasfemans si emissa blasfemia coram audientibus statim se humilians petit ueniam excusat a pena ordinaria.
- 14 Mictus agitur cum Deo quam cum hominibus.
- 15 Ebrius blasfemans an puniatur.
- 16 Blasfemia quotuplex sit.
- 17 Blasfemans Deum quando uideatur suspectus de hæresi.
- 18 Blasfemans iratus quomodo sit puniendus.
- 19 Blasphemantis intentio est inquirenda ad hoc ut suspectus de hæresi reputetur.
- 20 Blasfemans Deum punitur pena pecuniaria uel uerberum secundum conditionem personæ.
- 21 Blasphemantibus penam non possunt indices remittere sicut possunt alias penas.
- 22 Blasfemiæ causa quæ uenient in mundo.
- 23 Blasfemans si est pauper & nobilis quomodo debet puniri.
- 24 Iurans per membra Dei honesta uel inhonesta an dicatur blasfemus.
- 25 Iurans per membra inhonestata peccat mortaliter.
- 26 Iurans per membra honesta uel inhonestata est blasfemus.
- 27 Intellectus.c.siquis per capillum.22.q.1.
- 28 Deus non habet membra, contra aliquos hereticos.
- 29 Deus ad naturam diuinam refertur.
- 30 Iurans per membra Dei dicitur blasphemare.
- 31 Iurare per membra Christi an sit blasphemare.
- 32 Iurare per membra Christi est irreuerentia.
- 33 Iurare per pudenda Christi est species hæresis.
- 34 Deo non sunt attribuenda membra humana, est enim hæresis damnata.
- 35 Iurare per membra Dei sapit hæresim manifestam.
- 36 Iurare per membra Dei est hereticum, uel saltim suspicio hæresis nascitur.
- 37 Iurans per membra Dei an sit suspectus de hæresi, index debet considerare multas circumstantias.
- 38 Declaratio.c.siquis per capillum.22.q.1.
- 39 Iurare an liceat per sanctos.
- 40 Iurare an liceat per creaturas.
- 41 Iurant christiani per creaturas referentes se ad Deum.
- 42 Blasfemus an sit qui lapidem proiecit in crucem domini.

VIgesimo septimo Quæro, An iurans per membra Dei censendus sit blasphemare, puta per caput Dei, per iecur Dei, p cor Dei & huiusmodi, & quid de iurantibus per membra Christi, scilicet quid etiam de iurantibus per virginem Mariam Dei que genitricem, & per sanctos Dei seu corum membra, & de singulis ui deamus.

PRIM O^T Ergo præmittendum est, quid sit blasphemia, licet supra in q. 6. aliquid de ea actum sit, blasphemia ergo proprie & stricte loquendo est irrogatio iniuriæ Deo factæ cum illi attribuitur quod ei non conuenit, quod est contra misericordiam, aut cum ab eo remouetur, quod ei conuenit, quod est contra iustitiam, aut cum creaturæ attribuitur quod est proprium Dei, quod est contra maiestatem, & in ijs conuenit Ambrosius, & declarat singula. ut dixi in dicta quæstione sexta. uersicu. decimo est propositio, & ultra ibi dicta dic secundum Alex. de Ales in 2. parte. q. 148. q^{uod} blasphemare est contumeliam uel aliquod conuictum inferre in iniuriam creatoris, uel aliter, blasphemia est per quam de Deo falsa dicuntur. Item potest dici, q^{uod} blasphemia consistit in dicendo aliqd quod Deo non conuenit, puta Deum esse iniustum, uel in negando aliquod quod Deo conuenit, puta curare de nostris, uel attribuendo quod Deo soli conuenit, creaturæ, puta q^{uod} diabolus est omnipotens, aut quod fatum regit omnia, & huiusmodi. Sic ergo nomen blasphemiae, uidetur importare quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, & præcipua diuinæ, Deus autem (ut dicit Dyonisius de diuinis nominibus) est ipsa essentia bonitatis, unde quicquid Deo conuenit pertinet ad bonitatem eius, & quicquid ad ipsum non pertinet longe est a ratione perfectæ bonitatis, quæ est essentia eius. Quicunque igitur uel neget aliquid de Deo, quod sibi conuenit, uel asserit aliquid de eo, quod ei non conuenit, diuinæ derogat bonitati, & blasphemia potest esse in intellectu, uidelicet quia intelligit Deum esse mortalem, uel non esse omnipotentem, & in affectu, quia uellet esse mortalem, uel non omnipotentem, & si sit tantu in corde est blasphemia cordis, si uero in ore est blasphemia oris, quæ opponitur confessioni fidei, secundum Asten. & Ange. de Claua. in suis summis, & in summa confessio. lib. 3. tit. 34. de indicijs peccatorum. q. 207. in cipien. sequitur uidere, & ex genere suo est semper peccatum mortale, nisi quis aliquando ex surreptione in uerba blasphemiae prouinperet, ita qd hoc qd diceret non aduerteret, quia tuc solu uenialiter peccaret, nec haberet propriæ rationem blasphemiae, hæc per Alex. de Ales in d. loco.

Et

- 2 Et † San.Thom,in 2.2.q.13.arti. 2. ad 3.inquit , q̄ blasfemia potest absque deliberatione ex surreptione procedere dupliciter, uno modo q̄ aliquis non aduertat hoc quod dicit esse blasphemiam, quod potest contingere , cum aliquis subito ex aliqua passione in uerba non imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat, & tunc est peccatum ueniale,& non habet proprie rationem blasphemiae. Alio modo quando aduertit hoc esse blasphemiam, considerans significata uerborum,& tunc non excusatur a peccato mortali,sicut nec ille qui ex subito motu iræ aliquem occidit iuxta se sedentem ; sequitur Alberi.de Rosate in suo dictionario in uerbo.blasphemia.
- 3 Sed † Primum dictum S.Thom.de eo qui subito ex passione in uerba blasphemiae prorumpit,ut peccet solum uenialiter & nō mortaliter, posset hoc confirmari per multa iura,in quibus disponitur, q̄ quicquid calore iracundia,uel fit,uel dicitur non prius ratum est quān si perseverantia apparuerit iudicium animi adfuisse,ut in l.quicquid.ff. de reg. iur. ut patet in multis exemplis traditis in iure, sic habemus q̄ uotum emissum calore iracundia non tenet.ut uoluit glo.no.in c.dudum.in uerb. calore iracundiae.de conuersi.coniugatorum.intelligendo quando talis iracundia alienationem mentis induceret,ut scribunt Ant.de Bu. Ioan.de Imo. & Abba.ibi,Deus enim uoluntarium militem uult.c.non est. 15.q.j. c.si cut.de regula,præsertim in uoto hoc procedit,q̄ deliberationem requirit.S.Tho,in 2.2.q.88.arti.j.quem refert Ioan.And.in c.literaturam. de uoto.Abbas in c.sicut ex literis.de iure iur.& idem est dicendum in iuramento, ut præstitum calore iracundia non obliget.l.2.C.ad.l.iuliam maiesta.& in d.c.sicut ex literis.idem est & in contractibus, ut gesti per ita non ualeant.c.siquis iratus 2.q.3.& est tex.in l.licitatio.in prin.ff.de public. prout hæc & alia ad propositum scribit Ludo.Roma. in sing.suo. 508.incipien.uolo comentare , sequitur Fely.in cap. Matthæus de simonia.
- 4 Hæc † tamen proxime dicta procedunt in ijs quæ non sunt delicta, quia in delictis quis non excusatur calore iracundia.l.si non conuicij.C. de iniuriis . ubi omissa distinctione Petri de Bella pertica , quam facit in repetitione.d.l.inquit Bal.q̄ quadam sortiuntur iuris effectuni, ut repudium & uotum,& hæc nulla sunt si fiant calore iracundia,quia nō procedunt ex animo,sed potius secundum quandam alterationem,ut patet in d.l.quicquid.cum alijs proxime allegatis,& dicuntur sortiri iuris effectum,quia suum esse habent a iure,ut dicit Oldra. quem refert Alberic. de Rosate in dicta.l.quicquid,quædam sunt, quæ non sortiuntur iuris effectum.& est hoc quando lcx non approbat, sed improbat, ut sunt maleficia,

leſicia, & in illis non diſtinguitur, an emanauerint calore iracundiæ uel non, quia ſemper maleſicia non debent remanere impunita. facit l. quo niā multa. C. ad l. iuliam de ui publi. & hæc probantur in d.l. ſi non cōuicij, a contrario ſenu. Et ſic calor iracundiæ non excusat in ijs, alias raro propter homicidium eſlet quis puniendus, quia plerumque cum iracundiæ committitur, ut dicit Decius in d.l. quicquid.

5 Cumque blasphemia ſit grauiſſimum delictum, quia ut dicit glo. Eſai. 18. ſuper illud ad populum terribilem &c. omne peccatum blasphemie comparatum leuius eſt. Immo quo ad obiectum, quia directe in Deum committitur, præponderat homicidio, quod in proximum committitur, ſi uero quo ad effectum nocendi, homicidium præponderat.

6 Sequitur ergo concludenter, q̄ calor iracundiæ non excusat blasphemæ tamen a blasphemia, ſaltem ut in foro contentioso puniatur, ex quo in ma leſicijs calor iracundiæ non excusat, præſertim quando ex consuetudine blasphemat, & licet ex animo dicat non blasphemare, ex quo non aduer tit, lata culpa æquiparat dolo. l. Quod Nerua. ff. depoli. crassa enim ignorantia uel ſupina non excusat. c. ut animarū. de consti. lib. 6. quæ eſt ignorantia quod omnes ſciunt. c. A. nobis. de ſenten. excommunicata. l. latæ cul pæ. ff. de uerbo. ſignifi. facit. l. nec ſupina. ff. de iuris & facti igno. & in ijs parculpa eſt decipere & decipi. c. ſi cupis. 16. q. 1. & ſtultus in culpa fit ſapiens in poena. c. qui ea. 38. diſt.

7 Non tamen eſt prætermittendum, q̄ quāmuis extoto non excusatetur a delicto, qui deliquit, poena tamen mitigari debet in delicto commiſſo cum iracundia, ut concludit Roma. in dicto singulari. facit text. in l. j. C. ſi quis impera. maledi. lubricum enim linguaſ facile ad delictum non eſt trahendum. l. famosi. ff. ad l. iuliam maiesta. & gl. in c. dubius in fide. de hæret. & d.c. Dudum. & idem Abbas concludit in c. j. de iniu. col. j. uersi. putto tamen, dicens q̄ ille qui prouocatus offendit, mitius punitur, quia difficultiuum eſt iustum dolorem temperare, ut in ſimiili uult tex. singularis in l. ſi adulterium cum inceſtu. ſ. imperatores. ff. de adulte. idem te net Abbas in c. dilecti. de excep. adeo q̄ dicebat Ludo. Rom in l. cū mu lier. 32. col. uersi. aduerte tamen. ff. ſolu. matri. q̄ licet homicida debeat occidi. l. 3. cum alijs, ut ſupra dixi. C. de epifco. audie. tamen in potestate iudicis eſt deportare homicidam quem impulit iracundia etiam orta aliter quām ex facto offensi. per tex. in l. lex iulia. in fi. ff. ad l. iuliam repe tund. & eſt dictum mirabile ad excuſandos homicidas a poena mortis, refert Alexan. de Imo. in apostillis ad Bar. in d.l. & plura circa hanc mate riam cumulat Fely. in d.c. dilecti. col. pe.

8 Et ad hoc ut fieret mitigatio poenæ ratio ne iracundiæ neceſſarium eſlet

esset probare qualitatem iracundiae quod talis erat quae ipsum delinquentem a mente alienauerit, quia alias nullam haberet excusationem, sed ordinaria poena esset puniendus, ut in d.l. si non conuicij, notat Abbas in ca.j. in 2. notabili, de ijs qui filios occid. & difficile esset probare talem iracundiam, ut dicit Abbas in d.c. dudum. & praedicta procederent quando esset maximus calor iracundiae ex iusta causa procedens, ut in d.g. imperatores, secus si ex iniusta causa, puta ex ammissione facta in ludo, quia dabat operam rei illicitae. facit capit. inebrauerunt. xv. q.j. & cap. quod ait Loth. xiiij. distin. calor enim iracundiae excusat qui dementiae equiparatur, ut dicit Hostien. in summa de maledi. g. qualiter. column. 2. uersicul. hoc autem.

9 Secundo fest etiam considerandum, quod si blasphemans Deum antequam recedat de loco ubi blasphemauit, & coram illis qui audierunt retractet illam blasphemiam, & ductus poenitentia signa contritionis ostendat, quod iste blasphemans non est puniendus ordinaria poena, sed solum reprehendendus levissima poenitentia dignus, prout in conuiciante alteri dicit Ange, in d.l. si non conuicij. ubi ait, quod uerbum iniuriosum potest reuocari, & cessat actio iniuriarum, quem sequitur Fely. in d.ca. dilecti. colu. fi. dicens, hoc modo habes, remedium evitandi actionem iniuriarum, ut re uoces uerbum iniuriosum, dicens, quod dixi, dico non fuisse bene dictum, de quo exclamat Lanfran. de oria. in c. quoniam contra falsam. in uerbo, confessiones, column. j. de probatio, & ad praedicta plura tradit Fel. in ca. cum te. column. 3. uersicu. dum dicit gl. de re iud. Domi. & alij in c. si quis iratus. 2. q. 3.

10 Et circa allegatum dictum Bal. in d.l. si non conuicij. omnino uide Fely. in d.c. cum te. quia illud refert alio modo quam scriptum sit, ut et ipse illud ponit in d. cap. dilecti. de excep. & no. Luc. de poen. in l. omnino curiales. C. de decyr. lib. x. col. 2. uers. Sed pone Titius dixit, ubi recitatis aliquorum opinionibus inquit posse aliquem usq; ad mensem dicere quod per iracundiā dixit aut fecit, & sic quod habet spaciū. xxx. dierū. argu. in c. cum apud. xj. q. iij. l. si uindicari. C. de poenis. c. constat. iij. q. j. quem sequitur Decius in d.l. quicquid calore, in fi. sed hec iura. parum uidentur facere, quod si iracundia presumatur cellasse spacio. xxx. dierū, & factum uel dictum per iracundiam reuocari possit; ut in d.l. si uindicari, & in d. c. cum apud. non tamen propter hoc aufertur iniuriato, quominus statim illata iniuria, possit ad animum reuocare illam, ex qua reuocatione oritur actio iniuriarum, ut in g. fi. insti. de iniur. quae actio semel acquisita iniuriato non potest tolli, nec aboleri nisi facto iniuriati uel eius uoluntate. lid quod nostrum ff. de reg. iur. præterea actio iniuriæ illata etiam calore

calore iracundiæ ex eo die nascitur, & anno durat, ut in d.l. si non conuicij, & talis iniuria etiā per iram interrogata punitur, ut l. aut facta. §. causa. ff. de pœnis. quo modo ergo iniurians dicendo per iram se fecisse erit liberandus, cum regulariter pœnitentia in delictis locum non habeat. l. qui ea mente. ff. de furtis. scribit Hostien. in cap. pro humani. de homic. lib. 6. col. iii. traditur in l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cleri. & dicebat cyn. in d. si non conuicij, & in illis quæ sine præjudicio iniuriam passi nequeunt reuocari, ut uituperium factum alicui uel dictum, non prodest pœnitentia, unde ea non satisfacit famæ ipsius iniuriati, ut in d. §. causa, secundū eum, & pœnitentia non tollit ius quæsitum alteri. l. cum quidam. C. de condi. inser. quem ad hoc allegat Bal. in sua Marga rita, in uerbo pœnitentia, & ideo non sequitur, ira præsumitur spacio. xxx. dierum cessare ergo potest retrocedere ab illata iniuria prætextu ira cuudiæ tollendo ius alteri quæsitum, quia. d. c. cum apud. & d. l. si uendi cari. intelliguntur re existente integra, ut reuocari possit factum per iracundiam, secus re integræ non existente. facit. c. Gratum. & c. Relatum. de offi. delega.

11 Accedit † quia in dispositione legum, & in contrastibus semper inest clausula, rebus sic existentibus, ut scribitur in l. quod seruiens. ff. de condi. ob caus. & ibi late scribit d. Iason. & est tex. in l. si. ff. qui satisda. co ga. unde non putò actionem iniuriarum tolli si spacio. xxx. dierum uel ulteriori tempore citra annum dixerit iniurians se per iracundiam uerbū uituperosum dixisse, qd talis allegatio non satisfacit famæ meæ, per præ dicta, prodest forsitan si ante reuocationem iniuriæ ad animum factam ab iniuriato, iniuriás reuocaret dictum suum, dicens se falsum dixisse, p dictum Ange. in d. l. si non conuicij. allegatum per Fely. ut dixi, licet apud Angelum illud dictum non reperiam, & idem putarem si illam iniuriā iniurians reuocaret antequam in iudicio conueniretur actione iniuriarum, & in hoc puto legem longobardorum bene considerasse, ut in l. 2. de iniuriis mul. apud longobardos, ibi pulsatus pœnitens, & sponte dici tur pœnitere ex quo non fuit præuentus, ut in l. 2. §. mater. uers. quid ergo. ff. ad Sena. consul. tertu.

12 Nec † obstat pœnitentia, d. l. qd quid calore, & l. diuortio. ff. de repudiis. qd illa procedut qd dñu datu per pœnitentiā in pristinu reuocat, secus si irreuocabile sit, ut patet i uerbo cōuictioso & iurioso, ut dicut Pet. de bel la pti. Bal. Ang. & oēs in d. l. si nō conuicij, unde illud, euolat semel emis suu irreuocabile uerbū. Putare † tñ qd si blasphemans statim emissa blas femia, corā audiētibus blasfemiā, se humiliaret peccatis peccatus suum, uel osculā terrā, uel alia ostēderet signa cōtritionis, uel a dicta blasfemia re

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAE ST.

procederet, ei esset parcendum, & ex hoc excusaretur, prout fuit in casu excusatus quidam Angelus iudæus qui negauerat omnipotentiam Dei, ut consuluit Maria. Socc. in cons. cij. incip. in præsenti consultatione. lib. j. & Alex. in consi. xv. uiso processu. lib. 3.

14 Et † dixi latius supra in q. xx. in qua transi ui simpliciter cum dicto, Luca de penna, hic tamen contrarium censeo, & cum blasfemia sit in Deū, ut est dictum mitius agitur cum Deo quam cum hominibus, ut dicit glo. in l. si quis rem. §. uoto. ff. de pollici. ut scribit Iaso. in l. generaliter. ff. de uerb. obli. col. j. Deus enim misericors est, de quo scriptum est, quoties cunque ingemuerit peccator iniquitatum eius amplius non recordabor. c. sceleratior. c. pium. de pœni. distin. 3. homo uero querit vindictam, ut toto tit. ff. ad sillania. & C. & ff. de ijs quibus ut indig. l. miles. §. sacer. ff. de adulte. Angel. in consil. 244. in splendissima, & alibi dicitur, q̄d mitius agitur cum lege q̄d cum ministro legis. l. Celsus. ff. de arbi. ut late scribit Andre. Siculus in cap. Raynaldus. col. j. de testa. ubi hanc regulam confirmat multis fundamentis, & in repetitione rubricæ de testamen. in fin. colum.

15 Quid † autem si quis ebrius dixerit blasphemiam an excusandus sit, Dicit Abbas antiquus in cap. statuimus, in uerbo præsumperit, quod lonat calorem & iracundiam animi, sed accensus calore iracundiæ uel uino nescit quodammodo quid agat, unde confessio facta nō præjudicat, ut dicit glo. in ca. ex literis. de diuortijs, & hoc dictum faciliter procedit in ebrio secundum Abbatem, per l. omne delictum. §. per uinum. ff. de remili. sed Angel. de Peru. in d. l. si non conuicij, col. j. inquit, q̄d si ebrietas posuit iniuriantem extra sensum, ut uidemus cōmuniter in multis ebrios non tenetur actione iniuriarum, idem est dicendum in dormiente delinquentे, sunt enim protinus alienati a mente, nec habent affectionem faciendi iniuriam, unde non possunt teneri actione iniuriarum, & est argu. in cle. si furiosus. de homi. uerum, ut in futurum caueant ab ebrietate, & tali dormitione, quæ eos trahit ad has blasphemias uel iniurias, ut periculis obuietur, pœna arbitraria puniri possunt ex causa. l. hodie. ff. de pœnis, facit. l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. l. si seruus seruu. §. fornicarius. ff. ad l. aquiliam; & haec pœna imponi potest ad cautelam, ne contemnatur Ecclesiastica disciplina. c. præsbyteros. l. dist. & pro hoc facit optimus tex. in c. excommunicatorum. 23. q. v. & ibi Card. de Turre Crema. sic Loth culpandus fuit, qui postquam inebriatus fuit proprijs filijs se immiscuit. d. c. inebriauerunt.

16 SECUNDUM + EST VIDENDVM quotuplex sit blasfemia, Dic q̄d est multiplex, supposito, ut dictum est, q̄d blasfemia est aliquid

quid dictum vel factum in contemptum Dei, etiam sine maledictione.c.
 cum caput. 33. q.v. quod contingit multis modis. Primo, cum attribui-
 tur Deo, quod ei non conuenit. Secundo, cu ab eo remouetur, quod ei
 conuenit. & hoc est exuſſare Deum. cap. quando vult Deus. 23. q. 4.
 Tertio, cum attribuitur creaturæ, quod Deo appropriatur, ut inquit S.
 Tho. in 2. 2. q. 13. arti. 1. Quarto, quando eius lata sententia contem-
 nitur. Quinto, quotiens eius Euangelium infamatur, hæc duo proban-
 tur in d.c. cum caput. Sexto, generalius, quotiens legi obſtituitur, aut E-
 uangelio non creditur.c.j. & ca. cum sit. in prin. de iudæis. Septimo lar-
 gius, quotiens per eum iuratur aliter q̄ debeatur, ut si iuratur per capil-
 lum vel caput Dei. in c. si quis per capillū. 22. q. 1. & in auth. ut non luxu-
 ri. homines contra naturam. colla. 5. Octavo, blasphemans est omnis simo-
 niacus qui gratiam Sancti Spiritus per pecuniam nititur comparare. ca.
 Petrus. j. q. j. Nono omnis magicam artem exercens est blasphemus. ibidē,
 nam æqualiter peccat cum illis, qui blasphemantes dixerunt Christum in
 Belzebu ejcere dæmonia.c. cos qui. j. q. j. Decimo, est blasphemus, omnis
 hæreticus.c. si quis inquit. j. q. j.

IIS + IGTVR PRAELIBATIS, Quæri potest quando
 blasphemans Deum videatur suspectus de bæresi, Dici potest, q̄ blasphemus
 potest dicere falsum de eo, ut sunt Iudæi negantes & non credentes
 Christum esse filium Dei, & isti infideles & blasfemi dicuntur a iure, ut
 in c. j. & c. cum sit. de iudæis, & idem est dicendum de hæretico, qui cre-
 dit & dicit falsum de Deo, ut in c. si quis inquit. circa medium. j. q. j. Insu-
 per potest dici q̄ blasphemus dicit falsum de Deo, sed non sentit malum
 de Deo, & tunc si hæc blasfemia contrariatur alicui ueritati catholicæ,
 uel contentæ in symbolo fidei, uel in sacra scriptura, uel in concilijs ge-
 neralibus determinata, uel alteri ueritati catholicæ, de quibus dictum
 est supra, tunc non est dubium q̄ ex huiusmodi blasfemia oritur suspicio
 hæresi, blasphemans tamen iste non erit hæreticus, puta, quia dicit
 blasphemans iratus, Deus non potest facere, uel Deus non est omnipotēs,
 uel q̄ Genetrix Dei non fuit semper uirgo, prout continetur in symbolo
 fidei in quo confitemur Deum omnipotentem, & Christum natum de
 Maria Virgine, & huiusmodi. Et sic blasfemia potest esse cum fide, & si-
 ne fide, contingit enim utroque modo quem dicere q̄ Deus non potest
 facere hoc, uel illud, & hoc non solum uerbo exteriori, ut patet, sed etiā
 interiori, & ut dicit D. Tho. de uio in apostillis ad. S. Tho. in 2. 2. q. xiii. arti. j.
 Potest quis credens Deum esse omnipotentem uelle dicere secum,
 ut iniuriam Deo faciat, quod Deus non potest, & delectari in hoc men-
 dacio, & ipse credit contrarium, is enim qui ira ex iusta causa orta

motus in hanc blasphemiam semel aut bis prolapsus fuerit mitissime est puniendus. arg. in d. §. Imperatores.

18 Ideo † dixi iratus, quia si serio diceret uerba haereticalia, praesumitur sentire prout dixit, & quamuis diceret se catholicum, & credere quod Ecclesia credit & prædicat, ut haereticus esset puniendus, ut late scribitur in decisfrone Rotæ incipiente Accusatus de haeresi in antiquis. Item dixi de ira ex iusta causa orta, quia si esset iratus ob iniustum causam, puta ob perditionem factam in ludo, tunc grauius puniendus, arg. c. in ebriae-
rūt. xv. q. j. ut inquit Abbas in c. statuimus. de maledi. Item dixi, semel aut
bis, quia si pluries deduceretur in consuetudinem, grauius esset punien-
dus, ut dicunt cy. & Saly. in l. 2. C. de reb. credi. & Ioan. de Ana. in d. c. sta-
tuimus. col. 7. nec lubricum linguae statim ad delictum est trahendum, &
personæ qualitas consideranda est, an sanæ mentis fuerit, uel extra men-
tein in l. famosi. §. j. ff. ad l. Iuliam maiesta. & in l. j. C. si quis impera. inale-
di. & quia illa uerba prolata a blasphemante haereticalia sunt, ex eorum
prolatione inordinata suspicio haeresis prodit, hoc est, an proferens illa
habeat errorem in mente circa illum articulum fidei, cui uerba blasfe-
ma aduersantur, quam suspicionem temperat ira, & impedit causari præ-
sumptionem haeresis, quæ haeresis praesumitur in serio loquente, ut dixi
per illam decisionem Rotæ.

19 Nisi † probaretur absentia intentionis haereticæ, quod probatur dif-
ficile, ut in l. j. C. de siccaris. & haec satis probantur ex ijs quæ supra dixi
circa temperandam pœnam delicti per iram commissi, nam sicut deli-
ctum per iram commissum procedentem ex iusta causa non punitur pœ-
na ordinaria, Sic blasfemia etiam haereticalis non iudicatur ut haeresis,
sed ut suspicio haeresis, nisi constaret de errore blasphemantis per eius con-
fessionem, quia aliis dixit, ut supra est dictum.

20 Et sic † punitur pœna extraordinaria, scilicet pecuniaria uel alia, quia,
ut inquit Ioan. de Imo. in cle. nolentes. col. 3. de haereticis, qui proferunt
uerba haereticalia quæ nullam habent excusationem, & proferunt luden-
do, uel ex iracundia, uel ex fatua simplicitate, possunt puniri pecuniaria
pœna, quam imponit Ecclesia. c. quanquam. xxij. distin. c. in archiepisco
patu, de rapto. & hoc confirmatur, quia si fautores haereticorum possunt
puniri pœna pecuniaria. c. Accusatus. §. si vero, de haer. li. 6. ergo & offen-
dentes fidē catholicam blasphemis suis, & sic pecuniaria pœna p. uiā lici-
tæ condēnationis non impeditur per dispositionē dietæ cle. nolentes. In
qua solū prohibetur extorquio pecuniæ, quæ sonat in uiciū, ut ibi dicit
Ioā. de Imo. Et si forsan blasphemas esset pauper, & nō hñet in ære, an pos-
sit imponi corporalis, ut puta uerueroru uel fustigationis pœna, puto q.
sic, per

sic per regulam quæ traditur in l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iu. si blasphemans est persona utilis, Bart. sentit in l. j. in fi. ff. de pœnis, & Saly. in l. sed & si seuerior. col. iij. C. de ijs qui nota. infra. & probatur in l. quicunque. s. quod si fecerint. C. de hæreti.

21 Nec † hanc pœnam potest iudex remittere , prout potest remittere mulctam ratione paupertatis, ut in l. illicitas. s. præses. ff. de ofi. præsidis. & Bal. in l. fi. C. de modo mulcta. dicit Bar. in l. j. in fi. ff. de pœnis, & Bal. in l. certa ratione. C. quando prouo. non est ne. quia uenient locus non est, ubi maiestas diuina tam detestabiliter offenditur, & uilipenditur, ut inq. Bal. in d. l. accusationem. col. iij. C. qui accusa. non possunt. si enim offendatur potestas temporalis, inultum hoc crimen non dimittitur, ut in c. j. de maledi. ne ulterius in talia uerba prorumpatur, & in l. j. in uerbo, iniuria. C. si quis princip. male. & l. quisquis. C. adl. Iuliam maiest. quomodo dissimulanda sunt quæ in æternæ potestatis iniuriam committuntur, cum longe grauius sit æternam quam temporalem lædere maiestate. c. uergentis. de hære. & c. cum secundum leges. eo. tit. li. 6. & in auth. Gazaros. C. de hære. ita arguit tex. in auth. ut non luxu. col. 6. & gl. in c. statuimus. de male. ea nanque quæ in nos committuntur facile possumus dimittere, ea uero quæ in Deum commissa sunt non possumus relaxare. sine cordis contritione, ut in c. si is qui prælatus. & c. inter querelas. 23. q. 4. Ea propter dicebat Aug. in c. fi. ea. cau. & q. si ea de quibus uehementer Deus offenditur, in sequi uel uicisci differimus, ad irascendum utique diuinitatis patientiam prouocamus, non ne Achor filius zare præteriit mandatum domini, & super omnem populum Israel ira eius incubuit, & ille erat unus homo, atque utinam solus perijisset in scelere suo.

22 Et † non immerito Iustinianus Imperator pœnam statuit ultimi supplicij contra blasphemantes Deum, cū propter has blasphemias fames, terremotus, & pestilentiae super loca blasphemantium ueniant, ut dicit tex. in d. auth. ut non luxu. homi. & ideo dicitur Ecclesi. 23. uir multum iurans implebitur iniustitate, & non discedet a domo illius plaga, ut in cap. & si Christus. de iur. iur. & forsan ideo ab italia non recedunt bella mortifera, pestilenciae, & terremotus, quia contra Reuerendissimam Sanctissimamque humanitatem Christi redemptoris nostri & integerrimam eius genitricem semperque Virginem & aduocatam nostram blasphemiae nephandæ quotidie impune committuntur, nec non peccatum illud propter quod uenit ira in filios diffidentiae, quasi oculis connuentibus inultum prætermittitur, propter quæ duo peccata indicibilia, quæ os polluant, aures offendunt, & aerem inficiunt, præfatus Imperator illud authenticum ius condidit, quod utinam ad unguem seruaretur, quia

facilitas ueniæ incentiuum delinquendi tribuit. in c. ut clericorum, de vi
ta & hone. cleri, & Ecclesi. 8. dicitur, quia non proferuntur cito contra
malos sententiæ, absque ullo timore filij hominum perpetrant mala. fa-
cit. c. non inuenitur. 23. q. 4.

23. Accedit f ad prædicta. d. c. statuimus, ibi, nullam misericordiam habi-
turus. & sic non admittitur dispensatio, & si forsan esset persona nobilis
& pauper quæ non posset pecuniariam condemnationem soluere, debet
imponi publica pœnitentia, ex quo non esset fustigandus propter eius
nobilitatem, alias si posset soluere pecuniariam condemnationem, & ita
lam publicam pœnitentiam eleemosinis redimere, e quum est, ut ad hoc
admittatur. c. j. de uoto, cum alijs, ut dicit Abbas post Hostien. in d. c. sta-
tuimus, & consentire uidetur erranti qui ad resecanda, quæ corrigi de-
bent, non occurrit. c. consentire. 83. dist.

24. ET PROPRIVS f ACCEDENDO ad propositam quæ-
stionem, dicendū est, q̄ dupli modo potest quis iurare per caput Dei,
per iecur Dei, uel cor Dei, & huiusmodi. Primo, detestando aut uitupe-
rando. Secundo, affirmando uel iurando, uidetur nroque modo talē de-
testationem seu iuramentum non esse blasphemiam Theologice sumptā-
nam dicit. S. Anto. in 2. parte summe. tit. x. c. 4. in prin. q̄ cum quis iurat
per membra Dei, uel sanctorum.

25. Aut iurat f per membra in honesta, ut per culum Dei, uel per mem-
bra pudenda Virginis, aut sanctorum, & est mortale peccatum, quia so-
nat blasphemiam, & notabilem irreuerentiam, sic intelligitur secundum
eum. c. si quis per capillum, Aut iurat per membra honesta, ut per cor-
pus uel sanguinem, per caput Dei & huiusmodi, tunc de se ex modo iu-
randi non est peccatum, sed esse potest si ex contemptu, uel irreuerentia
hoc ageret, & in effectu hoc sequitur magister Silvester de priorio. in sua
summa. in uerbo blasfemia. §. ij. & Ange. de Claua, in uerbo iuramentū.
§. xij. idem dicit Rayne. in sua summa. libr. j. par. j. tit. de iuramento. uer-
si. sciendum, & idem habetur in summa confessorum. lib. j. titu. 8. q. 7. in-
cipien. quid de ijs qui iurant per membra Dei, ubi dicitur, q̄ si quis ali-
quando iurat per caput aut per oculos domini, aut per alia membra eius,
quæ in cæteris hominibus non censemuntur turpia uel inhonesta, uel per
quæ consueuerunt homines iurare, non credo inquam q̄ peccet morta-
liter. Ribaldo autem & illos qui assidue iurant per membra domini, no-
audio inquit a mortali excusare, & credo blasphemiam esse, quando quis
iurat per membra domini, quæ in alijs hominibus reputantur inhone-
sta, & quod dict. cap. si quis per capillum. intelligitur quando. habetur
in consuetudine, secundum glo. Villen. & ultimo loco dominus Car-
din. .

din de uio in sua summa in uerbo blasfemia, inquit, scito quoque dicere ad sanguinem Dei , uel ad corpus Dei , siue inuocando per modum iurantis , siue resonando in rixa , aut turbatione contra aliquem , non est blasfemia , quoniam postquam uerbum caro factum est , Deus habet & corpus & sanguinem , & non dicitur per modum iniuriantis , quamuis irreuerenter . Quando secundo modo dicitur , & propterea peccatum est graue , non tamen mortale , quia non contra sed præter Deum est , & tanto grauius , quanto frequentius , & Ange. de Claua. in dic. §. xij. intelligit . d. cap. si quis per capillum , quando iuratur per pudenda membra , seu in honesta .

26. Et quamuis † prædicti doctores sint fulti magna autoritate , nihilominus causa ueritatis indagandæ , posset dici q̄ iurantes per caput Dei uel per alia membra humana , Deo ea sic attribuendo , sit blasfemia theologicæ sumpta , quod expresse probatur per d. c. si quis per capillum . 22. q. j. ubi dicitur , q̄ si quis per capillum Dei , uel caput iuravit , uel alio modo blasfemia contra Deum usus fuerit , si in Ecclesiastico ordine est , deponatur , si laycus , anathematizetur , & ibi dicit Archi. q̄ ideo prohibetur iurare per capillum , caput , & huiusmodi , ne diuinam naturam huiusmodi membra habere credamus ; sicut quidam hæretici id falso crediderunt , qui dicebantur Antropomorphitæ , ut in c. quidam autem hæretici uerbi . Antropomorphitæ , uel scientes non habere peccare non metuamus , & intelligit nomine Dei diuinam naturam , non diuinā personā scilicet Dei filius habet talia , secundum quod est homo , per quę iurare prohibemur , sicut per creaturas , & dicit Cardi. de Turre Crema. in d. c. si quis per capillum , q̄ d. c. loquitur contra illos qui credunt Deum secundum diuinitatem habere caput , & capillos , sicut fuerunt quidam hæretici dicentes Deum habere membra corporalia , sicut fuerunt Antropomorphitæ , ut in d. c. quidam autem , aut certe contra illos qui irreuerenter nominant membra Christi , & quodam exquisito modo iurandi diuidunt ipsum , quasi membratim , qui ualde rationabiliter sunt redargendi , maxime qui per membra Christi iurant , quæ in alijs non censentur honesta .

27. Vnde † mihi uidetur q̄ duo principalia deciduntur in d. c. si quis per capillum , primum est , q̄ iurare per capillos uel caput Dei , uel alia membra est blasfemia . Secundū est , q̄ iurates huiusmodi iuramentis blasphemis peccant mortaliter , primum patet ibi , uel alio modo , intelligitur similitudinē p̄cedentiū uerborū quibus coniungitur , & facit positionē eiusdē qualitatēs cū p̄cedētibus , ut not. Panor. in c. accedēs , de præhēdis . & gl. in l. si fugient . & ibi

Bal. Saly. & Pau. de Cast. C. de seruis fugi. cum alijs quæ ego late scripsi in c. quoniam, in 7. notabili. nu. 30. de hær. lib. 6. unde uel alio modo in tellige. i. per alia membra humana, discurrendo per illa, puta iurando p̄ cor, manus, oculos, & huiusmodi blasphemia contra Deum, uidetur ergo ibi casus, q̄ iurare per membra Dei est blasphemia, quæ de eius propria significatione est execrari, maledicere uerbis, calumnias inferre, & dignitati honorique alterius derogare.

28. Est enim † præcum, ut dicit Calepi. & sic comprehendit theologicam & iuridicam blasphemiam, Deo maledicendo, & illi attribuendo membra humana, quæ non habet, prout illi hæretici dicti Antropomorphitæ, quæ si formantes hominem afflerebant, pro eo, q̄ ignorantia rusticæ Deum habere humana mēbra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrabantur, Antropos enim græce, latine homo interpretatur, ignoras uocem domini qui ait, Spiritus est Deus incorporeus est enim, nec enī in membris distinguitur, nec corporis mole censetur, ut in d.c. quidam autem. uer. Antropomorphitæ. sic igitur prædictum iuramentum blasphemia est, quia a tribuit Dō quod non est in eo, prout dictum est in diffinitione blasphemæ supra.

29. Cum † illud Dei ad diuinam naturam referatur, non autem ad Christum, qui habet humana membra, sciebat enim conditor illius canonis Christum Deum esse, & humana mēbra habere, & ideo si fuisset eius intentio, in illo nomine Dei intelligi de Christo, non utique dixisset blasphemiam esse attribuere Christo membra, cum illa habeat, intelligit ergo illud nōmen Dei, idest diuinam naturam, & quod huiusmodi iuramentū sit blasphemia, probatur in tex. illius authenticæ vt non luxu. homines contra natu. colla. 6. ibi, & ab alijs blasphemis uerbis & iurare per capillos & caput scilicet Dei, ut ibi dicit glo. & ijs proxima.

30. Si enim † inquit contra homines factæ blasphemiae impunitæ non relinquentur, multo magis qui ipsum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere, ubi dicit Bar. in 2. nota. q̄ talis iurans per membra Dei dicitur Deum blasphemare, vt probatur ibi, & ab alijs blasfemijs, & si ex forma statuti imponitur certa poena blasphemati Deū, iurás p̄ mēbra Dei tā q̄ Deū blasphemans debet puniri poena statuti, & pro hoc etiam ponderat tex. in d.c. siq̄s p̄ capillū, ibi, siq̄s p̄ capillū Dei uel caput iurauerit, uel alio modo blasphemare q̄ Deū usus fuerit &c. & sic iurans per mēbra Dei dicit blasphemare. Et pro harū confirmatione adduco qd inquit Eps. Abulen. Matthæ. v. q. 83. quærens. An licet iurare per mēbra Dei, & respondet q̄ nullo modo licet, immo reputatur blasphemia magna, & grauior poena infigitur. c. si quis. 22. q. j. & hoc intelligitur de quocunque membro,

quia

quia eadē est ratio de oībus, & idē est si quis per corpus Dei iurauerit, qā licet corpus non sit membrum, continet tamen omnia membra, & sic est blasphemia iurare per corpus, quia iuratur per multa membra, & sic iurare per aliqua membra Dei non solum est malum, sed etiā est blasphemia, quia taliter iurans attribuit Deo quandā imperfectionē, s. habere mēbra humana, quæ non habet, & sic est hæresis, ut in d.c. quidā autem hæretici;

31 Nec obstat † si dicatur q̄ non sit blasphemia iurare per membra humana in Deo, quia Christus Deus & homo est, & membra humana habet, sicut nos, & ideo nihil sibi attribuimus quod non habet, ad hoc dicimus, q̄ si quis dicat p̄ caput Christi, uel per oculos, non est blasphemia, quia habet, licet sit in honestum iurare per creaturam in Deo, nam caput Christi creatura est, & omnes partes corporis sui, honestius est ergo iurare per Christū absolute, qui Deus est, quām per partes sui corporis, quē sunt aliquid creatum, & hoc quia uidetur quādam irreuerentia sic diuidere Christum iurando per quādam partes eius, & nō per alias, quasi exhibēdo honorem quibusdam & non alijs, cum in Christo nulla sit diuisio, etiam irreuerentia est, cum rem aliquam nominauerimus, omittere id quod in ea est optimum, & nominare id, quod est minus perfectum, & ita est cūm quis per aliquid membrum corporis Christi iurauerit, nam omittit deitatem eius quæ est infinitū bonum, & ueneratur aliquid membrū eius, quod respectu diuinitatis nullius uenerationis est, qñ tamē per caput Dei, uel per aliud membrum in uanum iuratur, non nominando Christū, blasphemia est, quia licet Christus sit Deus, tamen nominando Deū absolute intelligimus solū naturā diuinā uel personas diuinās solū quantū ad diuinā naturā & nō quantū ad humanitatē assuuptā a uerbo, natura. tñ diuina & personæ k̄m istā naturā non habent mēbra aliqua nec corpus, ideo est blasphemia ascribere eis membra, uel corpus, sicut homini ascribimus, & ita intelligimus quòd sit blasphemia iurare per capillum Dei, uel per alia membra Dei, cum nulla habeat.

32 Et si patet ex p̄dictis indistincte prohibitiū esse iurare p̄ mēbra Dei, quia est blasphemia, & p̄ mēbra Christi, qā est irreuerentia, prout est dictū, & idē tenet Arch, in d.c. siq̄s p̄ capillū, & Io. de Ana. in d.c. statuimus. col. x. Host. uero in sūma de malefī. g. fi. uers. qd siq̄s iurat, inq̄t, q̄ si q̄s iurat p̄ uentrē, uel p̄ corpus, uel p̄ capillum, si hoc facit affirmando. sicut Burgundiones, dicentes per animum Dei, non habet locū. d.c. statuimus, quasi dicat q̄ non est blasphemia, secus si hoc faceret detestando, uel uituperando, quis iratus, sicut idem Burgundiones, & Frācigenæ, & Hyspani, apud nōs dicunt, per uentrē uel per caput qñ irati sunt, & hoc dicit probari in d.ca. si quis per capillum, & in d. authen. ut non luxu. homines contra naturam.

tutam. Sed hoc dictum Hostien. in prima parte est cōtra dictum. c. si quis per capillum, ubi omnino prohibetur iurari per membra Dei, quæ prohibitio loquitur indistincte, nec facit differentiam si hoc iuramentum fiat affirmando uel detestando, quia semper est blasphemia, nam attribuuntur Deo membra humana quæ non sunt in eo, licet quo ad impositionē pœnae ipsi iuranti possit haberi aliqua differentia secundum grauitatem peccati diminuendo uel augendo pœnam, ut supra late fuit dictum.

33. Et dicebat Bal. in l. accusationem. colu. 2. C. qui accu. non poss. quod Episcopus non potest facere pacem Dei, & iurare per pudenda Christi est species hæresis, & inquit Ioan. de Fantu. post Vgoli. q̄ iurans falsum per membra Dei incurrit duplex delictum, periurij, & blasphemiaz. sequitur Ioan. de Ana. in d.c. statuimus. & uerbum blasphemiaz, & omne uerbū importans contumeliam dicitur maledictum, ut dicit Bald. in l.j. C. si quis imperato. male. plura alia circa hanc materiam supra. q. 6.

34. Nec tōbstat q̄ sacra scriptura loquens de Deo attribuere uideatur illi membra humana, ad hoc dicendum est, q̄ oportet ea membra corpora, sicut manus, oculos, brachium, aures, quæ in scriptura attribuuntur Deo, spiritualiter intelligere, ratione suorum actuum, non corporaliter ut per os loquitionem, qua in prophetis & sanctis uiris loquutus est, per oculos immensitatem intelligentiaz qua uniuersa perlustrat & prospicit, per manus prouidentiam, & operationem, qua ipse omnia condidit, & gubernat, per brachia uitutem, qua cuncta sustentat & moderatur, & sic de aliis, ut late scribit Diuus Hieronymus in suo tractatu de essentia Trinitatis & membris domini. incipien. Omnipotens Deus. dicens q̄ si quis Deo humana membra seu motus animæ more humano inesse credit, p̄ dubio in corde suo idola fabricat, & applica quæ dixi supra. q. 14. & scribit Card. de Turre Cre. late in d.c. quidam autem hæretici. uersi. Anthropomorfitæ, ubi confutat errorem illorum hæreticorum, dicens illos qui membra humana attribuunt Deo esse inter hæreticos computados, & eos talia afferentes Epiphanius clarissimus Doctor pro suis erroribus a communione fidelium separauit, cum Spiritus sit Deus, Ioan. 4. & Spiritus carnem & ossa non habent. & sic patet blasphemiam esse iurare per caput Dei, seu alia membra humana Dei.

35. Hinc succedit, q̄ hæc blasphemia sapit hæresim manifeste ex doctrina doctorum, quia illa est propositio sapiens hæresim ex qua cum notatio uero, quod negari non potest, sequitur hæresis proprie dicta, cum ergo uerum sit, & negari non potest, Deum non habere membra humana, & aliquis sit iurás per membra Dei humana, ex hoc sequitur hæresis proprie dicta, q̄ Deus habet humana membra, prout late dixi supra in 6. q. manifeste

manifeste de se patet, & nulla tergiuersatione negari potest hæresim nō sapere, ut late exposui supra in q. 23. uersi. non obstat primo.

36. Quinimmo si ulterius speculenur, magis uidetur dicta blasphemia est se hæreticalis quam hæresim sapiens, & contraria sacro Euangeliu attestanti Deum Spiritum esse, & consequenter non habere membra humana, contrariatur etiam hæresi damnatae, ut proxime dixi, & consequenter blasphemantes per membra Dei incurrere hæresim, uel saltem suspcionem hæresis, & inquisitores contra hos blasphemantes posse procedere, ut in c. Accusatus. §. sane. de hæret. libr. 6. & non solum contra hæreticos id possunt, sed etiam contra suspectos de hæresi, ut est tex. in ca. ut officium inquisitionis, in prin. ibi, uel suspectos, de hæret. lib. vj. cle. j. §. sane. ibi, contra diffamatos uel suspectos, de usuris.

37. Hanc tamen hæresim seu suspicionem hæresis contra illum blasphemantem poterit iudex inuestigare ex conditione personæ, passione, iracudia, ex frequentia, seu consuetudine blasphemantis, si ioco, si serio, si iniuria, si lubrico linguae, si petulantia, & demum ex uariis generibus causarum poterit animi sui motum informare, quorum regula certa tradi nō potest, sed relinquitur arbitrio iudicantis. arg. l. de minore. §. plurimum, ff. de quæstioni. l. 3. §. ideoque ff. de testi. quæ. §. declarat singulariter Bal. in l. testium. col. 2. C. de testi, habeat tamen inquisitor semper ante oculos, ne quem non hæreticum iudicet hæreticum, nec eum qui hæreticus est liberet, ut in cle. j. §. uerum. de hæret. & in c. cum æterni tribunal. de re iudi. lib. vj.

38. Secundum principale quod noto. in d. c. si quis per capillum, & id sati in præmissis præsupponitur, q[uod] blasphemans per caput Dei uel per alia membra etiam inhonesta peccat mortaliter, quod snadetur, quia taliter iurans si est clericus debet deponi, si laycus anathematizari, & tamē depositio ab ordine Ecclesiastico non fit nisi pro criminibus grauibus grauioribus seu grauissimis, ut late per Anto. de Butrio in c. At si clerici. de iudi. in c. cum non ab homine. cod. tit. in c. tuæ. de pœnis. excommunicatio non fertur nisi pro peccato mortali, ut dicit tex. in c. nemo Episcoporum. 11. q. 3. glo. in c. ex parte. de uerbo. sign. & dicit S. Tho. in 4. dist. 18. q[uod] iudex Ecclesiasticus excludit per excommunicationem a regno quodammodo, & cum non debeat excludere nisi indignos, ut ex distinctione clavis patet, & nullus redditur indignus nisi per peccatum mortale charitatem ammiscerit, quæ est uia ducens ad regnum, & sic manifeste patet, q[uod] ex quo non debet quis excommunicari, nisi pro mortali, & pro hac blasphemia quis debet excommunicari, ergo sequitur q[uod] talis blasphemans mortaliter peccat, & ideo non est tenenda theorica doctorum contrarij aliteren-

afferentium, quos supra allegavi. Nec ut sibi persuadent præfati Doctores tex. d. c. si quis p capillū, facit differentiam inter membra honesta uel inhonesta, nec inter solitum sic blasphemare, uel non solitum; ut patet cuilibet intuenti, uerum est tamen quod grauius peccat blasphemias per membra inhonesta quam per honesta, & grauius etiam peccat qui consuevit blasphemare, quam qui non consuevit, ut de hoc latius dixi supra in quaestio. 6.

39. Et pro solutione huius totius quaestionis, Quero an licet iurare per sanctos. s. Virginem Mariam, Petrum, Paulū, & alios, ad hoc dici potest secundum doctores, q̄ per creaturas nullatenus licet iurare, si habetur respectus duntaxat ad ipsam creaturam intendens illam inuocare in testimonium, seu ad confirmationem actus, tunc enim, honorem Deo debitum, impenderet creaturæ, & sic committeret idolatriam. c. perlatum, & c. uenerabiles, de consecra. dist. 3. ut dicit Abbas in c. & si Christus. col. 3. de iure iurān. & huiusmodi iuramentum per creaturas reducitur secundum Card. de Vio ad blasphemiam, quia cum aliquis intendit uerē iurare, intēdit testimonium infallibile adducere, & dum per creaturam iurat, profitetur creaturam illam esse infallibilem testem, quod est proprium Dei ueri, & per hoc attribuit, quod est proprium Dei, alteri. s. creaturæ, quod est blasphemare, & sic iurare per creaturas est peccatum blasphemie, & dicebat Ray. q̄ qui iurat per creaturam non concessam debet accerrime castigari, & si persistiterit in uicio, debet excommunicari.

40. Verum est tamen, q̄ per alias creaturas licitum est iurare aliquando iure hoc permittente, nam iurare possumus per crucem sanctam, & in manu Episcopi. c. qui periurat. 22. q. v. item per Euangelium. c. si aliqua. 22. q. 1. item per ordinem, in c. quotiens. j. q. 7. item per salutē principis. l. 3. st. de iure iurān. sed hoc non uidetur licere in ca. monet te. §. fin. 22. q. 1. item per altare & reliquias. c. habemus. 22. q. 2. item per fidei interpretationem. c. ad aures, de eo quod metus cau. prout scribit Hostien. in d. c. Et si Christus, & alij moderniores, item consuetudo interpretatur, ut iuramentum factum super quolibet libro ualeat, ut dicit glo. in auth. ius iurān. quod præsta. ab ijs. col. 2. in uerbo. quatuor, & glo. in cle. j. §. porro. in uerbo. tracta. de hæreticis, & si quis iuraret dicens in ueritate di co uobis, ualet hoc dictum tanquam iuramentum. Alex. in confi. 212. nu. xiiij. in vj.

41. Et aduerte q̄ quando christiani iurant per creaturas, ut per sancta Euangelia, aut per sanctos &c. hoc ius iurandum pie interpretandum est, hoc est secundum christianum morem, & sanctum, ut intentio iurantis sit, Deum in creatura afferre in testem, & non ipsam secundum se creaturam,

turam, Et iuxta hanc distinctionem discerne diversa scripta prohibētia, & concedentia iurare per creaturas, nam prohibentia intelligentur de creaturis secundum se, concedentia intelliguntur de creaturis ut in eis est Deus. Dicebat etiam Episcopus Abulen. super Mathe. c. 5. q. 82. quod in iuramento factō per creaturam ipsa creatura potest dupliciter considerari, uel in se & absolute, & sic non licet per eam iurare, uel in comparatione ad creatorem, & sic licet ex iusta causa, & est notandum, q̄ si quis iurauerit per creaturam, uel per falsos Deos. seu idola, q̄ tale iuramentum obligat secundum August. ad Publiolam, & S. Tho. in 2. 2. q. 1. & sic iurā si non adimplet quod iuravit, uel falsum iurauerit, bis peccat, in sic iurando, & in peccando, ut in d. c. monet te, vt ibi late scribit Cardi. de Turre Crema, in j. arti.

42 Sed tñnūc oportune quereretur de eo qui in crucem domini nostri Iesu Christi, seu in imaginem Virginis Mariæ uel sanctorum, lapidem proiecerit, an sit ut blasphemus puniendus, hanc questionem mouet Ioan. de Ana, in d. c. statutissim. col. 6. uersi. quarto iuxta prædicta. uide ibi per eū.

S V M M A R I V M.

- 1 Libri hæreticales reperti penes aliquem an arguant illum hæreticum.
- 2 Instrumenta sunt probationes probatae & non probationes simplices.
- 3 Doctoris dictum debet lege probari, alias est somnum.
- 4 Libri hæreticorum absolute non prohibentur legi.
- 5 Intellectus l. quicunque. §. fi. C. de hære.
- 6 Libros hæreticorum debent Episcopi legere, & illos impugnare.
- 7 Libros reprobatos licet legere homini literato ad impugnandum illos.
- 8 Extrahagans Leonis. x. prohibētis scripta lutheri legi, non comprehendit Episcopos, Inquisidores, & doctos ad impugnandum.
- 9 Decretum concilij Constantiensis circa libros reprobatos.
- 10 Libros hæreticorum hodie non curant Episcopi legere.
- 11 Libri hæreticales in certis casibus legi non debent.
- 12 Libri hæreticales reperti penes aliquem non faciunt illum hæreticum, contra Archi. & sequaces.
- 13 Hæresim perfectam tria faciunt.
- 14 Librorum hæreticorum inuentio penes aliquem facit suspectum de hæresi, attenta conditione persone.
- 15 Hæreticus non iudicatur ex præsumptione hominis.
- 16 Hæreticus non iudicatur per signa æquiuoca.
- 17 Libri hæreticales inuenti penes illorum authorem mortuum probant illum

illum hæreticum.

- 18 Intellectus c. sane. uersi. & si forte. 24.q.2.
- 19 Origenis hæretici homelie quare leguntur in Ecclesia.
- 20 Hæreticus moriens sine reuocatione hæresis damnatur.
- 21 Libris reprobatis inuentis penes aliquem, iste talis debet interrogari de fide.
- 22 Librorum hæreticorum inuentio facit suspectum de hæresi illum penes quem reperiuntur.
- 23 Falsarius præsumitur qui habet penes se instrumenta falsa.
- 24 Procuratorum mandatum repertum penes aliquem facit præsumere illum esse procuratorem.
- 25 Libris reprobatis penes aliquem inuentis ad hoc ut præsumatur hæreticus consideranda est conditio personæ.
- 26 Limitatio ad dictum Bar. in l. dominus horreorum. ff. locati.
- 27 Biblia an debeat permitti conuerti in linguam vulgarem.
- 28 Episcopi & alij prælati debent scire scripturam sacram ad instruendum alios.
- 29 Sacerdotes simplices debent habere notitiam canonum pænitentialium.
- 30 Layci quid debent credere de ijs quæ fidei sunt.
- 31 Credere articulis fidei implicite quid sit.
- 32 Layco sufficit scire præcepta Dei, & Ecclesiæ, sacerdotibus vero curam animalium habentibus aliquid plus.
- 33 Prædicatores arguit, quales esse debeant ostendit.
- 34 Biblia tradueta in linguam vulgarem, multi errores sequuntur.
- 35 Sacra scriptura profunditatem nullus scire potest nisi ex revelatione divina.

VIGESIMA OCTAVA QVAESTIO.

- I
- V**igesimo octauo Quæro. An ex eo solo, q̄ penes aliquem reperiuntur libri hæreticales, seu reprobatae lectionis, sit iste vt hæreticus censendus, & videtur dicendum q̄ sit, per id quod not. Roma. in singulari suo. 326. incipiente. eo ipso. ubi dicit quod eo ipso q̄ libri hæresis reperiuntur penes aliquem potest ille de hæresi condemnari. secundum Archi. in c. sane, el 2. uersi. & si forte. 24.q.2. & dicit de hoc esse casum in d. uersi. & si forte, ubi inquit Arch. q̄ in crimine hæreos pro enormitate, & odio delicti sufficit hoc ad plenam probationem, vt libri reprobatae lectionis apud aliquem inueniantur, ut ibi habetur, hoc tamen dictum Arch. & Ludo. Roma. puto falsum, tum quia non probatur

probatur in d.c. sane. in versi. & si forte, tum etiam quia non concluderet necessario hæresim in habente dictos libros. Primum patet, quia dictus versi. loquitur in eo, qui illos composuit, ordinavit, seu tradidit, & ideo oportebat q̄ probaretur nominatum, & expresse legeretur Cecilianum fuisse authorem illorum librorū, vel alios fuisse authores. ad hoc vt post mortem possent anathematizari, & consequenter tanquā hæretici damnari, itaque ille tex. non loquitur de simplici possessore librorum, vt pos sit de hæresi damnari, sed de authore penes quem dicti libri reperiuntur, seu ordinatore illorum, & pro hoc facit optime glo. ibi in verbo eorumdem librorum, inquiens, q̄ si in scrinio alicuius inueniētur rationes, vel instrumenta per quæ patet eum usurarium fuisse, q̄ potest excommunicari, nisi de usuris satisficerit, & sic sentit, q̄ ille usurarius erat, ex quo rationes illæ erant ab eo editæ, & instrumenta de eo tanquam authore illarum usurarum loquebantur, & hoc expresse per instrumēta probabatur.

Quia instrumenta sunt probationes probatæ, vt dicit Bal. in l. 2. C. quando fiscus vel priua. & inquit Bal. in l. imperator. col. 2. ff. de statu homi. q̄ instrumentum est veritas apparens & probatio probata, & nō probatio simplex & ideo non indiget disceptatione fori. cum alijs, vt scribit. d. Iason. in l. j. col. v. versi. circa primam. ff. de operis no. nuncia.

3 Et ideo cum l. super qua fundatur dictum Archid. illud non probet, sequitur q̄ tali dicto non est standum, quia dictum doctoris debet intelligi secundum l. quam. allegat, vt dicit Bar. in l. non solum. §. si liberationis. col. 2. ff. de libera. lega. & ideo cum prodicto suo Arch. non allegat. l. vel decreti decisione in, non facit obstaculum, vt dicit Bal. & glo. in l. res publica. C. ex quib. cau. maio. & qnod non probatur lege, est somnium, vt dicit Bal. in l. diuortio. in prin. col. pe. ff. solu. matri.

4 Secundo tamen libri reprobati reperiantur penes aliquem, non sequitur concludenter, ergo ille est hæreticus, si tamen ille non fuit author illorum librorum, quia lectio librorum reprobatorum non interdicitur absolute, immo pro tempore & necessitate licitum est hæreticorum libros legere. c. Episcopus. 37. dist. vt illis lectis sciamus ab illis cauere, & illos reprobare, & impugnare, vnde ait pro necessitate, cum s. hæresis aliqua venit impugnanda, quod nequaquam fieri potest, nisi ipsi libri hæreticorum legatur, & examinentur vbi errant, & ibi impugnandi sunt, vicium enim vitari non potest nisi præcognitum, nisi enim Augustinus. Isidorus, Hieronymus, & alij hæreticorum impugnatores legissent hæreticorum dicta, non excitassem nos eorum errores cauere, nec ipsi & alij sancti scripsissent contra hæreticos, nisi eorum dicta perlegisset, pro tempore vero dicit, si hæresi urgente, cum viderit hæreticos multos pullulare con-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- tra Ecclesiam & eam molestare, secundum Vgo. & Archi.
- 5 Vnde. fl. quicunque. s. fin. C. de hæreticis. iubens hæreticorum libros conburi, intelligitur secundum Hugu. de libris hæreticorum qui manifestam continent falsitatem, & nullam utilitatem, sed. d. c. Episcopus loquitur de hæreticorum libris, qui aliquam veritatem vel utilitatem continent, vel continere dicuntur, vel qui saltem sunt necessarij ad eorum reprobationem.
- 6 Vel clarius duci potest secundum Card. Alex. in d. c. Episcopus. qd si liber hæreticorum communiter inter bonas & catholicas sententias continent errores & sententias per Ecclesias condemnatas, & tunc Episcopi & alij prælati, qui Ecclesiam representant, non solum possunt, sed debent p legere dictos libros, vt granum excutiant a paleis, & zizaniam separant a frumento. i. errores damnent. damnatosque prædicent, & bonas sententias sibi retineant, vt ibi, & sic procedit dictum Ioannis de Fantucis. Sed alijs forsitan, præsertim in sacris literis non expertis hoc non licet, ne labatur ex ignorantia in errores, sicut & illis regulariter prohibitum est de ijs disputare, vel prædicare. c. cum ex iniuncto. de hæret. & c. quicunque. de hæret. & hoc probatur in d. c. Episcopus, a contrario sensu, quia hoc permittendo Episcopo, cæteri prohiberi videntur ab huiusmodi librorum letione. c. nonne. de præsumptio.
- 7 Putarem tamen ex mente dicti. c. Episcopus, qd sicut Episcopo licet tales libros legere, ex præsumptione iuris, quæ præsumit quod doctus sit & literatus, quia secundum regulam apostolicam, oportet Episcopum esse doctorem. i. ad Thimo. 3. idest doctum, secundum Chrisostomum, dicebat enim Hiero. super Malachiā. 2. in verbo. lex veritatis in ore eius, sacerdos si de lege interrogetur, doceat, resistentes conuincat, alioquin si bi frustra iactat dignitate cuius non exhibet operationem, ita pariter tuilibet docto & catholico scienti confutare cauillationes uulpinas hæreticorum, sicutum foret legere hos hæreticorum libros, ad effectum concendi hæreticos de eorum impietate, quia tales ad id eliguntur, a dico Paul. ad Ephe. 4. inquit, ipse. s. Christus dedit Ecclesiæ quosdam Apostolos, alias Euangelistas, alias autem pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opere ministerij in ædificatione corporis Christi, & ad hæc facit. l. non dubium. C. de legibus, & quæ ibi scribitur Bal. & moderniores.
- 8 Vnde in extrauaganti Leonis. x. incipien. exurgat Deus, in qua excommunicantur omnes qui tenent, seu legunt opera lutheri hæretiarchæ, cuius dogma hæreticum fere totum inficit orbem, non arbitror comprehendi Episcopos, doctos, & inquisidores hæreticæ prauitatis, seu alias doctores, qui errata lutheri legunt ad eius hæreses, verbo, uel scripto cōfutadas, hæc

hæc enim interpretatio æqua est , & iuri conformis , alias nullus scripsisset contra illius hæresiarchæ errores , cum multi lectis & perlectis erroribus contra illos scripserint , uidelicet Reuerendissimus Thomas de Vio Gaietanus Sanct. Romanæ Ecclesi. Cardinalis titu. sancti Sixti , magister Silvester de Prierio sacri palatij Apostolici magister, Thomas Radinus Placentinus , Ambrosius Catharinus , Iacobus Hochstraten. Doctor & inquisitor . Dominus Ioannes Coelius Doctor & Decanus Francorden. Dominus Ioannes Echius Doctor iuris. Iacobus Latomus Louaniensis, Ioannes Faber Episcopi Constantiensis in spiritualibus Vicarius, Dominus Ioannes Rostensis Episcopus, academiæ Cantabrigensis Cancellarius, Iodocus Elic , Toueus neoportuensis Doctor Theologus , & deinceps frater Bernardus Intzemburgiæ Theologus ordinis prædicatorum.

9 Ethoc † confirmatur ex decreto concilij constantien. habito sessione octaua , ubi post condemnationem articulorum Ioannis Wycliff , inhibetur , ne quis legat libros , tractatus , seu opuscula dicti Ioannis , sub ijs uerbis , districtius inhibendo , ne quis Christi nomine insignitus audeat aliquem ex libris legere , exponere , uel teneare , aut illis quomodolibet uti , uel illos , nisi in ipsorum reprobationem allegare , publice uel occulte &c. & In eodem decreto reprobat & condemnat , aliorum libros , & illorum lectionem , doctrinam , expositionem , & allegationem , nisi ad eorum reprobationem , ut habentur in 2. parte conciliorum generalium folio. cxv. cum sequenti , & sic ad reprobationem licitum est habere , & legere libros hæreticalecs Episcopis seu doctoribus catholicis.

10 Hodie † tamen pauci apparent Episcopi , & in eis verificatur illud Virgilianum , apparent rari nantes in gurgite uasto , qui hanc curam legendi libros hæreticorum ad eorum confutationem subeant , tum , ne dicam , ob defectum scientiæ , tum ob multiplices occupationes , cap. inter cætera . de officio ordina. quibus ut plurimum uoluntarij occupantur in curijs summi Pontificis , Imperatoris , & Regum , gregibus proprijs relictis , & forsan derelictis , mercenario suo contenti , ad quem nihil pertinet de ouibus , ut dicit pastorum pastor in Euangeliō. Ioan. x.

11 Si uero † nullas catholicas sententias continerent libri hæreticales , tunc si non subeslet causa necessaria propter quam legi debeant libri hæreticales , deberent comburi , ut in dict. §. fina. l. quicunque. C. de hæreticis , & l. mathematicos. C. de Episcop. audi. & propterea Papa Gregorius , & Innocen. III. mandauerunt comburi librum quem Iudæi uocant

cent talmut, in quo multæ hæreses continentur, & puniri illos, qui docerent illas hæreses & saluarent, ut inquit Ioan. And. in c. quod super ijs, colum. 3. de uoto. Idem posset dici si liber hæreticalis recenter prodiisset in lucem, antequam ueniret in noticiam multorum, quia tunc ne multis innotesceret esset illico comburendus. argument. in cap. resecanæ. 24. q. 3. sitamen causa necessaria subesset quare legi deberent libri hæreticales nullas catholicas scientias continentis siue esset specialis, puta ut certus hæreticus qui illos errores dogmatizauit confundaretur, siue generalis, ut quia multi pullularent hæretici illis erroribus inuoluti, ut defectus illorum librorum per ostensiones & contrarietates illorum, ac fundamentorum, & motiuorum in eis expressorum clarius & planius detegantur, ut patet in Alcorano agarenorum, tunc liceret Episcopis & doctoribus catholicis legere, non autem alijs in scris literis non eruditis nec expertis.

12. Præterea † dictum Archidiaconi, dato qd̄ diceretur esse uerum, esset tamen dubitabile, quia ad constituendum aliquem hæreticum non reperitur iure cautum, quod sola librorum reprobatorum inuentio apud aliquem faciat ipsum hæreticum, etiam si fuerit author illorum librorum, quia possibile est quod author libri errauerit, & non propterea esset hæreticus, quia ut inquit August. in libro contra academicos, errare potero, sed hæreticus non ero.

13. Nam † ultra dicta per me supra. q. 2. secundum Alexandrum de Ales, tria faciunt perfectam hæresim, scilicet falsa credulitas, peruersa uoluntas, & pertinax defensio, & secundum Petrum de Tarantasia in quarto. hæresis habet initium in ratione, & complementum in uoluntate, & sic hæresis principaliter consistit in corde, id est in consensu mentis, uel uoluntatis, secundum Hylarium. Secundatio in ore, unde si interrogetur de fide iste penes quem huiusmodi libri reperiuntur, & catholice respondeat, non est hæreticus reputandus, quia non conuincitur concludenti probatione, nam non probat hoc esse quod ab hoc contingit abesse. I. neque natales. C. de probatio. cap. in præsentia. de probatio. hæc enim stant simul, quod libri hæreticales sint apud eum, & quod ipse non credat hæresibus in eis contentis, uel quod ipse errans composuit, & tamen non sit hæreticus, cum non sit pertinax, sed paratus corrigi, præfertim si est error circa apices fidei, & ideo non est hæreticus iudicandus. capit. hæc est fides. xxiiij. quæst. prima.

14. Posset † tamen ex hac inuentione librorum oriri suspicio hæresis, attenta qualitate personæ, & propterea idem. Archi, prudentius in ca-

2. colum. 2. de hæretic. libro sexto , inquit , illos esse suspectos qui libros hæreticorum fulcipient , & eis purgationem indicendam , nisi eos statim destruxerint incendio , uel alio modo , quia tunc credit Innoxios iudicandos . cap. si quis . quinta quæst. prima. sicut dicimus de illis qui sermones hæreticorum audierint , nam si semel tantum audierint , & nunquam postea redire uoluerint , non debent iudicari credentes , non enim uidentur approbare , quod postea uitauerunt , ut est efficax argumen. cap. constat. j. quæst. j. si uero pluries audierint , non carent suspicione maxima , & posset illis indici purgatio , iuxta illud , qui uero inuenti fuerint sola suspicione notabiles. cap. excommunicamus. §. qui au tem. de hæretic.

15 Insuper † non ex alia ratione posset dici hæreticus ille secundum prædictos doctores penes quem reperiuntur libri hæreticales , nisi quia crederet præsumitur erroribus hæreticorum , qui illos libros conscriperunt , & sic præsumptione hominis iudicaretur hæreticus , quod non est dicendum , quia in hoc crimen etiam ex uehementi præsumptione nullus condemnatur , ut in c. literas. de præsumptio.

16 Non † enim de facili debet quis credens hæreticus iudicari , quia signa huius credulitatis , uel uerba non debent esse æquiuoca , sed certa , qua ad bonum retorqueri non possunt , nec ad aliud nisi ad id quod expresse indicant , & tunc pro probationibus sunt habenda , & hæc indicia siue signa dicuntur perspicua. l. dolum. C. de dolo , ut dicit Archid. in dict. cap. secundo. colum. ij. Fely. in cap. excommunicamus. j. colum. penult. de hæretic. & dicebat Ocham in suo dialogo. prima parte. libro. 7. cap. 3. quod ille dicitur credens hæreticorum errori , qui nullum potest habere sensum catholicum , & ille est hæreticus etiam reputandus , qui pertinaciter defendit hæreticorum ertorem , qui nullum potest habere sensum catholicum. c. qui aliorum. 24. q. 3.

17 Sed in eo † quod supra dixi , quod licet penes authorem librorum hæreticorum reperiantur dicti libri , ex eo non debet iste hæreticus repatri , hoc uidetur formaliter contra text. in dict. cap. sane. in uersicu. & si forte. prout etiam supra in prin. huius. q. dixi , sic intelligendum. non autem in eo , qui non fuit dictorum librorum author , & sic ibi tenui , quod huiusmodi author potest ut hæreticus damnari , sicut fuit damnatus Cecilianus , & alij dictorum librorum authores , & merito , quia non præsumuntur scripsisse nisi ea quæ crediderunt. l. Labeo. §. idem Tuber. ff. de suppellecti. legat. cum uerba sint notæ passionum animæ secundum Aristotelem , ut ibi notatur , & scribit Bald. in consil. scismatis. colum. 7. cap. ijs autem . xxij. quæst. ij. & in capitulo secun-

- do requiris. de appellat. & animus iudicis per uerba inserta demonstratur ut notat gloss. in l. prætor. ff. de iudi. & mens testatoris ex ipsius uerbis colligitur. l. non aliter. in principio. ff. de legat. 3. & etiam mens legislatoris uerbis colligitur. l. nominis, & rei. s. uerbum. ff. de verborum significa. Quinimmo, vt inquit Cassiodorus, nullum est magis uerum testimonium quam qualitas inspecta uerborum, ut refert Bald. in l. agnoscendos. C. de inge. inanumi. facit cap. humanæ aures. 2. q.v. cum alijs. simil.
- 18 Ad † dictum cap. Sane. respondeo, quod loquitur in authore librorum mortuo, qui eo ipso quod probatur libros hæreticales edidisse, & non fuisse protestatum, illos supponendo correctioni Ecclesiæ, ut hæreticus damnari potest. cap. damnatus. in fin. de Summa Trini. sic etiam damnatus fuit Origenes, ut in d.c. Sane. uersi. item si ad tempora, vt dicit glo. in cap. fraternitatis. de hæret.
- 19 Et quamvis † aliquæ homelæ Origenis legantur in Ecclesia, hoc ex eo est quia ab Ecclesia fuerunt approbata opuscula eius, quæ beatus Hieronymus non repudiauit legenda, cætera autem omnia cum authore suo sunt renuenda, vt habetur in cap. sancta Romana Ecclesia. xv. distinct. quia damnato authore damnantur & eius opera, ut in dict. cap. fraternitatis, & propterea rationi & iuri conforme esset quod quando legitur lectio, seu homelia Origenis in Ecclesia, deberet sic legi cum adiectione, lectio seu homelia Origenis secundum Beatum Hieronymum.
- 20 Vnde † ex quo non constat de errorum revocatione illius authoris, ipsum in peccato hoc, scilicet hæresis decessisse constat, & pro tali non est orandum, nec oblatio facienda, nec sepultura inter christianos concedenda, capit. Sicut ait Beatus Leo. de hæretici, ut ibi dicit gloss. quia constat eum decessisse in peccato mortali, cap. placuit. xxij. quæst. quinta. & dicitur constare ex quo non constat de contritione illius, quia si contritus fuisset securus esset. cap. fures & latrones. 13. quæst. 2. & sic tanquam deprehensus in hæresi, quia scripsit contra determinata per sacram scripturam & fidem catholicam, iste damnatur, quorum quodlibet tenebatur credere, & hæc deprehensio est per facti evidentiam. capitulo. ad abolendam in gloss. in uerbo, deprehensi. de hæretic. cap. super quibusdam, de uerborum significat. Hostien. in summa de hæretic. §. qualiter deprehendantur, & sic fuit damnatus Origenes tanquam hæreticus, ut habetur in dict. capit. Sane, & in dict. capitulo. Sancta Romana Ecclesia, prout de eius condemnatione late scribit Dominus Petrus Garcia Episcopus

Vñselen. in libello suo contra comitem mirandulanum in. 13. conclusioⁿe apologetica.

21 Si uero † authōr librōrum hæreticalium uiueret, & penes ipsum ii libri non probatæ lectionis reperirentur, non statim ut hæreticus esset damnandus, sed esset prius de fide interrogandus. argument. capitu. cum contumacia. de hæretic. libro sexto, vt possit agnoscī an sit hæreticus uel errans, aut de hæresi suspectus, & an uelit ad arbitrium Episcopi, uel inquisitoris suspicionem purgare. capi. ad abolendam. §. qui uero, de hæretic. & de num cūm eo di scutienda erunt quæ cūm accusato, uel inquisito de hæresi discuti debent.

22 Ex quibus † patet conclusio, q̄ sola inuentio librorum hæreticalium penes aliquem uimum non facit ipsum hæreticum, sed suspectum de hæresi, ut dicit Archi. in d.c. 2. de hærc. lib. 6. pro quo facit quod inquit Barto. in l. fi. ff. de quæstio, q̄ si res furtiva reperitur penes aliquem, talis inuentio facit indicium ad torturam contra illū. l. inciūlem, & l. in civile. C. de fur. idem dicit Ange. in l. 2. & l. milites, & l. fina. C. de quæstionibus, & l. ancillæ. C. de furt. sequitur Angel. de Arctin. in tracta. maleficio. in verbo, fama publica. in 2. carta. uerſicu. quæro an unum indicium.

23 Et ille † qui habet penes se instrumenta falsa præsumit falsarius nisi ostenderit a quo illa habuerit. l. maiores. C. de falsis, & ibi Bald. notat. quem sequitur Alex. in consi. 77. in causa accusationis. col. 2. libr. 1. cap. ad. falsariorum. in princip. de crimi. falsi. & ideo dicit glo. singularis in l. cum ita. §. specie s. ff. de lega. 2. quod si reperitur carcereatus mortuus, q̄ custos carceris debet probare ipsum non esse mortuum dolo uel culpa sua, alias præsumit contra eum, quam sequitur Ioan. de Ana. in dict. cap. ad falsariorum. colum. 1. & Alexand. in consi. 158. incipient. in lite & causa uertente. colum. j. libr. 2. & Angel. in dict. uerbo, fama publica. facit. l. fin. ff. de custo. reorum. Hinc etiam dicitur, q̄ ille præsumit procurator penes quem reperiuntur acta causæ. glo. in ca. coram dilectis. de offic. delegat. quam ad hoc allegat Bartol. in l. carbonianum. §. causæ. ff. de carbo. editio. & si instrumentum nominum debitorum uxoris reperitur penes maritum præsumit esse procurator constitutus ab uxore, ut dicit glo. in l. fi. C. de pactis con.

24 Accedit † quod inquit Bald. in l. si qua per calumniam. colum. final. C. de Episcop. & cleric. in fin. quod portans procuratorium instrumentum & dicens se esse illum de quo instrumentum loquitur, licet ignoratus sit, ille esse præsumitur, & plura circa hæc.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

scribunt Moderni.in l.j.C.de procura.sequitur Barth.Cepolla. in consi.
xj. incip. Aluysius de Mapheis.col. 2.

25 Sed aduertendum † puto, q̄ prædicta conclusio deberet limitari, & re-
stringi in homine forsitan alias infamato de hæresi , uel malæ uitæ & con-
ditionis, sicut in simili dicimus in re furtiuæ reperta penes aliquem, ut si
secus tamen est in homine bonæ conditionis uitæ & famæ, qui non est so-
litus similia facere, quia licet tales res furtiuæ reperiantur penes eum, nō
erit talis inuentio sufficiens ad præsumendum ipsum talia bona furto
substraxisse, ita notabiliter dicit Bal. & Ioan. de Imo. in l.fin. ff. de hære-
di. insti. facit. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. Saly. in l.fi. C. de quæ
sti. & Ange. de Areti. in suo tracta. maleficiorum. in verbo. vestem cœle-
stem abstulit, & plura ibi traduntur in apostilis, & Alex. in consi. v. in cau-
sa inquisitionis. lib. j.

26 Accedit † q̄ licet Bart. in l. dominus horreorum. ff. locati, dicat, q̄ si
furtum factum est in aliqua domo, & illa frangatur , quod uicini haben-
tes notitiam sunt suspecti, & tales de facili possunt torqueri ad inuestiga-
tionem ueritatis, idem dicit Bar. in l.j.col.j. ff. de offi. præfecti. uigi. & in
l.j. in fi. ff. fur. aduer. nau. caupo. & stabu. Tamen hæc dicta Bart. limitan-
tur habere locum in uicinis malæ conditionis uitæ & famæ qui sunt con-
sueti similia facere, secus est autem in hominibus seu uicinis bonæ opini-
onis uitæ & famæ, quia tales non possunt torqueri, ita scribit Bal. in le-
ctura antiqua in d.l. dominus horreorum, sequitur do. Iaso. in l. in actio-
nibus. col. fi. ff. de in litem iurando, idem dicit Bal. in l.j.col.j. C. de loca-
cum alijs ut tradit Hyppo. de Marsi. in consi. lij. incip. misericordia do-
mini. Sic in proposita quæst. data inuentione librorum hæreticalium pe-
nes aliquem , inquirendum est de uita illius, conditione, qualitate uitæ,
& conuersatione, an sit cum catholicis uel hæreticis, ut exinde possit iu-
dex considerare, quanta suspicio oriatur contra illum, & quæ in fide adhi-
benda testibus considerantur hic applicari possunt , ut in l. 3. ff. de testi-
bus, & quæ egregie dicit Bald. in l. testim. C. de testi. facit cap. literas. de
præsumptio. cap. inter. de purgatio. cano. l. de minore. §. plurimum. ff.
de quæstio. & Bartol. in dicta. l. prima . ff. furti aduersus nau. cau-
po. & stabu.

27 Et quia † supra habita fuit mentio de libris reprobataæ lectionis, o-
portunè queritur , an Bibliae latinæ idest sacrarum literarum translatio
in lingua uernacula sit periculosa rudi populo, & inutilis, & conseguen-
ter interdicenda, si quidem modernorum fantasinata sequimur in præ-
fatione super Mathæum , in tomis diui Hieronymi , & in paraclesi sue
adhort-

adhortatione ad legendos bonos libros, dicemus sacras literas in omnes linguis vertendas esse, ut idiotæ, & mulierculæ quæ latinum nesciunt, sacram scripturam nosse possint, Sic q[uod] scripture ipsa plenius diuulgetur, & ab omnibus intelligatur. Dico igitur in propositio dubio pro eius ab solutione tractanda sunt. Primum q[uod] intelligentia Bibliæ omnibus necessaria non est, & consequenter quod illius translatio in vulgarem linguam est damnsa, periculosa, & scandalosa.

28 Quo † ad primum dicendum est, non omnes Christianos obligatos esse ad scientiam iuris diuini, scilicet legis, & prophetatum, Euangelicæ & Apostolicæ doctrinæ, quæ continentur in Biblia, quia si de prælatis Ecclesiæ loquimur, Episcopis scilicet & prælatis maioribus, istos dicemus ad hanc scientiam obnoxios, cum teneantur omni poscenti reddere rationem de ea quæ est in eis fide & spe, ut habetur prima Petri 3. & ideo ab eis requiritur in promotione, scientia noui testamenti, sacrorum canonum, libri apostolici, & omnis diuinæ scripturae, & sic fundamentum summi sacerdotij, est uera diuinarum scripturarum disciplina, ut est tex. in c. omnes psallentes. 3. 8. distin. & dicit ibi tex. q[uod] dictam sacram scripturam debent scire Episcopi in promptu & scrutabiliter, scilicet quo ad sensum, ut intelligent quæ legunt, debet enim Episcopus legem domini prompte debite & firmiter habere in corde ad meditandum, & recte ad regendum subditos, & in ore ad illos instruendum, quia Malachiq. 2. dicitur, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, quia Angelus domini est.

29 Sed † proh dolor, in pluribus uerisicatur illud Exechi. 3. Perijt lex a sacerdote, quia sacerdotes cotempserunt legem meam, iuris autem canonici ignorantia quo ad sacramentorum communium disputationem, & ad canones pœnitentiales, & ad sanctorum legendas non excusat a peccato alios sacerdotes, si faciunt contra statuta patrum, & ponit ad literam Diauis Augu. in c. quæ ipsis. 3. 8. dist. dicens, adeo esse necessaria a sacerdotibus sciri, q[uod] si unum ex ibi positis defuerit, conuenienter non debent habere nomen sacerdotis.

30 Layci † uero soluunt tenentur ad noticiam decalogi, & eorum quæ pertinent ad fidem, prout continentur in symbolo, ut scribit Alex. de Ales in 2. par. summæ. q. 129. membro. 8. & propterea dicebat Inno. in rubr. de summa Trini. & alij scribentes, post eum, q[uod] secundum diversitatem hominum datur mensura credendi & sciendi, nam layci adulti debent credere unum esse Deum, & remuneratorem omnipotem, & credere articulos fidei implicite, h[oc]c] mensurâ debent excedere clerici habentes curam animalium, debent enim scire articulos explicite. c. j. & 2. 38. dist. Episcopi

uero debent plus scire, ut omni poscenti reddant rationem, ut in d. cap. omnes psallentes. Sed clericis inferioribus qui non habent expensas, ut possint intendere studio, & habere magistros, sed proprijs manibus sibi uictum quærunt, uidetur sufficere, ut inquit Innoc. si credant implicite, sicut & layci, debent tamen aliquid plus scire de sacramento altaris in quo quotidie uersantur. Dicit insuper Inno. q̄ layci habent est talentum ingenij non peccant si non subsistunt cognitioni fidei, quia ad hoc non uersatur eorum professio, satis enim est quod talentum ingenij non abscondant in terra.

31 EST † AVTE M credere articulis fidei implicite, quando simplices credunt omnia quæ tenet Ecclesia, nec sciunt fidem explicare, nec defendere, ut dicit Sco. in 3. sententiarum. distin. 25. quæst. j. circa si nem, & aliter declarat Ocham. lib. 3. primæ partis sui dialogi. ca. j. dicens, q̄ credere implicite est alicui uersuali, ex quo multa sequuntur, firmiter assentire, & nulli cōtrario pertinaciter adhærere, & ideo qui firmiter tenet omnia tradita in scriptura, & non adhæret pertinaciter alicui assertioni contrariae ueritati orthodoxæ, fidem catholicam inuiolatam tenet & integrum, & est catholicus censendus. & s. Bona, in d. lib. 3. distin. 25. inquit, q̄ credere implicite, est credere in generali uniuersaliter omne qd credit sacrosancta mater Ecclesia, ita q̄ in particulari a nullo illorum dissentiat, nec aliquem articulorum discredat.

32 Et licet † oportunum sit omnibus non solum credere omnes articulos implicite, sed etiam quosdam explicite post aduentum Christi, non tamen est necessarium omnibus, maxime simplicibus credere omnes explicite, sed illis potius conuenit, qui officium docendi & prædicandi assument, sicut sunt habentes curam animarum, & qui sunt prædicatores uerbi Dei, & Doctores sacræ scripture, & quorum conuersatio uerſatur circa fidei ueritatem. Patet igitur, vulgus, cuius contemplatione, ut dicitur traducitur sacra scripture in linguam vulgarem, non teneri, nec posse totam sacram scripturam nosce, sed sufficit scire dominicam orationem, symbolum fidei, mādata Dei, præcepta Ecclesiæ, quæ palam in Ecclesijs tradūtur, nec totius sacræ scripture cognitione omnibus est necessaria, hoc enim quasi impossibile esset, & impossibilium nulla est obligatio. l. impossibilium. ff. de regn. iur. & testante Beato Hieronymo. si quis diceret Deum nobis præcepisse impossibile, anathema sit, & ad prædicta vide omnino. s. Tho. in 2. 2. q. 2. arti. 6. & 7.

33 Et quia † de prædicatoribus uerbi diuini facta est mentio, discat q̄libet qualem oporteat esse eum qui populo Iesum Euāgelizat, ille ergo, q̄ in Ecclesia Dei ad populum declamat operā det ut p̄ceptis respōdeant opera.

opera. Qui enim fecerit & docuerit, is magnus uocabitur in regno cœlo rum. Vis quidem delicta efficaciter arguere, fac in te non inueniant alij quod redarguant, humilitatem doces, ipse mitis esto, ad patientiam hor taris, ab iracundia recede, stupra detestaris, & adulteria, castitatem serua, iustitiam doces, & in uicia inueheris, nihil improbe tu agas, unde laudis quoque humanæ uitanda tibi captatio est, non iactandum ingenium, nō uaria n̄ rerū ostentāda cognitio ut in suis plectribus facere consue runt poetarum & oratorum interpres, sed, proh dolor, audio plures esse, qui nihil horum, qui prædicant agunt, superbi sunt, uoraces, ambitiosi, iracundi, inuidi, auari, luxuriosi, & ad bonū alterit̄ spigri, tenta eos, & experimentū facies, & quando mulierculatū consortia tinc dedecore ini re non ualent, colloquia monacharū, uiduarūque diuitū sibi prætextu pietatis procurant, & ab eis mutuo pecunias sugellant, quas nunq sine iudice reddunt, sed hos deuita, quia in penetralibus suis grauiora agunt, sunt enīm pharyseorum, hypocritarū sectatores, contra quos Christus inuchi tur Matthæi. 23. loquor tñ de talibus, si qui sunt, salua semper reuerentia bonorum, uerbuin tamen diuinum semper bonū est audire qualiscunque sit ipfus prædictor. iuxta præceptum Domini Mat. c. 23.

34 Q V O A D + S E C V N D V M uero, q̄ translatio Bibliae in vulga rem linguam sit damnosa, periculosa, siue scandalosa idiotis, hoc manife ste perpenditur, cum enim idiota legerit passus sacre scripturæ in vulga rem linguam traduēt̄, cuius interpres non habetur vulgaris, prolabetur in errores infinitos, falsum pro uero intelligens, & sic daretur ansa facilis cadendi in hæresim, ut patet ex pluribus pauca exempla, dic mihi quomo do populus rudis, seu muliercula intelligens de Christo, de quo scriptum est Psalm. xxj. Deus Deus meus quare me dereliquisti, longe a salute mea uerba delictorum meorum, nunquid intelliget, q̄ Deus dereliquit eum? absit, cum ipse Christus esset uerbum Dei Deus, nunquid etiam intelliget Christum fuisse peccatorem? absit, cum peccatum non fecit, nec inueni⁹ est dolus in ore eius. 1. Pe. 2. intelligenda est ergo illa authoritas. Secundum catholicos expositores, q̄ in ea loquitur Christus secundum August. & magistrum in glos. dicentes quare me dereliquisti, id est peccata, & culpa exposuisti me, cum & Deus esset, nec enim dereliquerat eū Deus cum esset uerbum Dei Deus. Sed pro nobis hoc dicit, qui in eo sumus unum ut membra, & sumus corpus eius, corpus enim Christi est Ecclesia, pro qua etiam uerbum caro factum est, & habitauit in nobis, & Augustinus in eodem loco inquit, Quare dicit dereliquisti me, nisi quia nos ibi eramus, nisi quia corpus Christi est Ecclesia. Sequitur longe a salute mea uerba delictorum meorum, de quo dictum est qui peccatum

tum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, quomodo dicit delictorum meorum, nisi quia & pro delictis nostris ipse præcatitur, & delicta nostra sua delicta fecit, ut iustitiam suam nostram iustitiam facheret. Quid insuper diceret incepta anus, de illo uersu, Psalm. 37. Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, & in Psal. 39. Circundederunt me mala quoru[m] non est numerus, comprehendenterunt me iniuriae meæ & non potui ut uiderem, & illud Psalm. 40. Domine miserere mei, sana anima mea, quia peccau[im] tibi, quæ authoritates de Christo intelliguntur se cum dum catholicos tractatores, sine quorum explanatione nullus nisi diuinus nimirum illustratus posset illas intelligere, sine discrimine erroris vel scandali. Si enim hæretici hæbraicas græcas & latinas literas docti, qui potuerunt catholicorum expositiones legere ob prauam intelligentiam sacrae scripturæ prolapsi sunt in plures errores, quanto magis prolabetur rudis populus in infinitos errores, qui solu[m] corticem literæ, non sensum seu medullam illius animaduertet, & propterea dicebat Diuus Hieronymus in Epistola ad Galatas, & habetur in c. Marcion. j. q. j. non putemus in verbis scripturarum Euangeliū esse, Sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum folijs, sed in radice rationis, Intentio enim uerbis præfertur. c. humanæ aures. 22. q. 2. l. scire leges. ff. de legib. In hoc ne rificari potest, quod inquit Paulus. 2. ad Corinthi. 3. litera enim occidit spiritus autem iuuificat, & communis intelligentia ad id inducitur, nam per literam uetus testamentum, per spiritum nouum intelligitur, quia iudei solum ad corticem literæ respiciunt, non autem ad id quod per literam importatur. Inde inhærentes cortici literæ, non sensu iudayzare dicuntur, & non est dubium in legem eum committere qui uerba legis amplexus contra legis nititur uoluntatem. l. non dubium, cum gl. in uerbo. amplexus. C. de legib. & Bal. in l. quicunque. colu. 3. C. de ser. fugi. merito ergo litera ipsa sic intellecta absque ueræ intelligentiæ spiritu legentes adducet in errores, prout testimonio diuini Hieronymi cōprobari potest, qui ad Galatas inquit. non opera carnis diuinorum uoluminum hystoria continet, non ualde eos iuuans, qui sic eam intelligent ut scripta est, nam eodem Hieronymo attestante super Marcum cap. tertio. consuetudo est diuinæ scripturæ allegorice loqui, & cum aliud dicat, aliud uelit intelligi. Quomodo ergo populus sensus mysticos intelliget, qui uix uerba ipsa capere potest, si enim sic esset, ut occulta ex solis uerbis caperentur, ad quid membranas tot occupant interpretationes catholicorum doctorum, & glossemata. Et ad quid ultra dicet lector idiota, cum apud Marcum legerit Christum hora tertia crucifixum, & in Luca hora sexta, non dicet Euangelistas ad inuicem aduersos, nesciet enim concordantias ad id &

id & ad alia plura similia prima fronte contraria, quæ dantur ab August.
 & ab aliis authoribus catholicis, iudei enim crucifixerū lingua hora ter-
 tia, milites vero manibus hora sexta. cap. periculose. de pœn. dist. j. Quid
 insuper, cum in sacra scriptura attribuantur Deo membra humana, non
 ne censebit Deum humana membra habere, uti fuerunt nonnulli hæreti-
 ci uocati Antropomorphitæ. pro eo, q̄ ignorantia rustica Deum habere
 humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. Antropos
 enim græce, latine homo interpretatur, ignorantibus uocem domini, qui
 ait spiritus est Deus, incorporeus est enim, nec enim membris distingui-
 tur, nec corporis mole censetur, ut in cap. quidam autem. §. Antropomor-
 phitæ. 24. q. 3. Quid demū dicent Neophyti de iudaysmo ad christianitatē
 conuersi, cum Bibliam ipsam uernaculo sermone traductam lectaue-
 rint, ubi de paschatis iudeorum institutione & celebritate, de festorum,
 Sabbatorum, iejuniorumque solemnitate, ac aliarum ceremoniarum ob-
 seruantia late pertractatur, quæ cum uiderit ea a Deo instituta, per Moy-
 sem promulgata, nōne ea dicent durare, cum in signum fœderis perpetui
 putauerint edita, & cum ipsis dum essent in iudaysmo ea imbibierint, nūc
 tenatus obseruabunt. Et utinam ij soli in hac cecitate permanerent, nec
 alios ad hæc traherent qui nesciunt quomodo, & quādo illa cessauerint,
 & quod omnia patribus illis in figuris contingebant, adeo, q̄ corum ob-
 seruatio, quæ tunc Christum uenturum significabat, & erat tunc necessa-
 rio tenenda, nunc est pestifera, & illa obseruantes in hæresim damnatam
 incident, & contra eos tanquam contra hæreticos est procedendum. cap.
 contra christianos. de hære. lib. 6. Denique concludendum est periculo-
 sam damnosamque esse Bibliæ in vulgarem sermonem translationem per
 præd. eti & alia quæ a pluribus scripta sunt in quendam qui in suis operi
 bus contrarium censuit.

35. Accedit fad prædicta, q̄ tanta est dignitas & sublimitas sacræ scriptu-
 ræ, q̄ non nisi per reuelationem diuinam intellectus uerus nonnullorum
 in ea contentorum haberi potest, immo intelligens sacram scripturā ali-
 ter quam Spiritus Sanctus flagitat, a quo scripta est, licet ab Ecclesia non
 recesserit, hæreticus tamē appellari potest. c. hæresis. 22. q. . legitur enim
 actuum. 7. cap. quod dicit Philippus Eunicho legenti Esaiam prophetā,
 putas ne intelligis quæ legis, qui ait, quomodo possum, si non aliquis ostē-
 derit mihi, quasi diceret, nullo modo, ex quibus uerbis habetur, q̄ ex uer-
 bis scripturæ, quæ legerat Eunuchus non potest aliquis primum intelle-
 ctum ipsorum colligere, nisi ab alio doceatur, ergo ratione simili aliorū
 q̄ sunt æq.; uel magis obscura, non potest primus intellectus haberi, nisi
 reuelatis appareat, & ideo Psalm. 117. præcabatur Deum dicēs. da mihi
 intel-

Intellectum & scrutabor legem tuam, plura enim sunt in lege ueteri, quo
rum nulla ratio potest per hominem ad literam assignari, quare præcepit
illa Deus filijs Israel, sicut illud est, non arabis in bove & asino, Item non
indues uestem lana linoque contextam, Item alibi, non seres agru diuer-
so semine, ut habetur in glos, cap. sed pensandum. 6. distin. & per conse-
quens primus intellectus talium contentorum in lege absque reuelatio-
ne haberi non potest, sunt enim in sacra scriptura latitia mysteria, & sen-
sus absconditi, & signanter de libro leuitico scribitur, q[uod] singula sacrificia
immo singulæ penè syllabæ, & uestes Aaron, & totus ordo leuiticus in-
spirant cœlestia sacramenta, & de Apocalipsi Ioannis dicitur, q[uod] tot ha-
bet sacramenta, quot uerba. Quis inquam possit enarrare altitudinem &
profunditatem prophetarum, ut beatus Hieronymus inquit de prophe-
ta Amos in prologo Bibliæ. c. 7. ibi, quis enim digne exprimat tria & qua-
tuor scelera Damasci. Et ideo merito idem Hieronymus in eodem prolo-
go. c. 6. deplorabat calamitatem suorum temporum, in quibus licet sine
prævio monstrante scmitam in scripturis sanctis quisquam ingredi non
possit, sicut æque de alijs etiam artibus mechanicis est censendum, nihilo
minus tamen sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim uen-
dant, ut dici possit, scribimus indocti doctique poemata passim, hanc ga-
rula anus, hanc delirus senex, hanc sophista uerbosus, hanc uniuersi præ-
sumunt, lacerant, docent anteq[ue] discant, quod confirmatur authoritate
Diui Gregorij super Ezechielem homelia. xv. inquietis. scriptura sacra
tota quidem propter uos scripta est, sed non tota intelligitur a uobis.
Quomodo ergo idiota legens Bibliam in vulgarem sermonem tradu-
ctam poterit intelligere mysteria & sacramenta in uerbis occulta, & la-
tentia sine instruitore, & utinam sola ignorantia esset contentus, ut non
incideret in errores penè infinitos, qui faciliter profluere possunt ex cor-
tice uerborum, ut supra tactum est. Quid inquam dicturus est idiota cū
cantica cantorum Salomonis perlegerit, ubi superficies uerborum uide-
tur continere amorem carnalem, lascivium, & dishonestum, nonne erro-
ne dicet cantilenas illas esse editas ab amatore uoluptuoso ad mulierē
amatam, hoc quidem indubie arbitrabitur, ex quo sine diuina reuelatio-
ne, & absque catholicis doctoribus temerarie aggreditur illa legenda. Et
propterea ad propulsandum hoc scandalum dicunt aliqui edicto iudæo-
rum olim cautum fuisse ne quis plebeius & popularis præsumeret lege-
re canticum cantorum Salomonis, nec tria prima capitula geneseos,
nec primum capitulum Ezechielis prophetæ, nec totam illam partem a
44. capitulo usque ad finem eiusdem libri, eo q[uod] in ijs quatuor partibus
continentur mysteria & secreta profundissima & ineffabilia, ideo solis
peritis-

peritissimis magistris conceditur huius studium & lectio, horum testis est Hieronymus in præfatione quatuor homeliarum, quas edidit super cætica, & ideo arbitror optima ratione a generalibus inquisitoribus Hispania sanctum esse, ne quis Bibliam vulgaris sermonis habeat legatum, cum experimento compertum sit hinc multa scandala & pericula animarum esse suborta.

S V M M A R I V M.

- 1 An ad hoc ut aliquis sit censendus hereticus necessario requiratur pertinacia.
- 2 Pertinacia requiritur ad constitendum quem hereticum.
- 3 Intellectus.c.dicit Apostolus. 24.q.3.
- 4 Plura ad intellectum dicta.c.dicit Apostolus.
- 5 Dicatio, maxime, & praesertim, idem important, & in eis non procedit argumentum a contrario sensu.
- 6 Veritatem querens & sequens doctrinam patris sui habet aliquam excusationem ab heresi.
- 7 Pertinacia requiritur ad constitendum aliquem hereticum.
- 8 Pertinax hereticus dicitur qui prædicat fidem nostram esse falsam.
- 9 Contumax & pertinax equiparantur in iure, & de uno ad alterum licita est argumentatio.
- 10 Equiparatis duobus in iure, statutum in uno habet locum in altero.
- 11 Hereticus pertinax est qui dicit se nolle desistere ab errore.
- 12 Contumax manifestus est qui dicit se nolle uenire.
- 13 Protestans quod non intendit dicere contra fidem excusat a fide.
- 14 Protestatio quam faciunt prædicantes quod non intendunt aliquid dicere contra fidem est multum a iudicibus attendenda.
- 15 Prædicans seu aliquid dicens contra fidem catholicam sine protestatione est hereticus tenendus.
- 16 Ignorantia asinaria est ignorare que in Ecclesia quotidie ennuntiantur.
- 17 Ignorantia periti in arte non excusat eum si in ea delinquit.
- 18 Prædicans seu dicens aliquam propositionem contra fidem sine protestatione ne quomodo potest excusari.
- 19 Dubia facta vel uerba in melius sunt interpretanda.
- 20 Profitentes errorem hereticorum sunt hereticici manifesti.
- 21 Professio multis modis erat in iure.
- 22 Professio capititur pro secula seu disciplina.
- 23 Intellectus.c.super quibusdam. §.j.de uerb.sig.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 24 Verba cui non conueniunt nec legis dispositio conuenit.
- 25 Hæretici sunt manifesti, defensores errorum hæreticorum.
- 26 Hæreticus manifestus est qui coram suo prælato conuictus est de hæresi.
- 27 Notorium & euidens quid sit.
- 28 Confessio iudicialis potest renocari usque ad sententiam.
- 29 Pertinacia hæretici confessi quomodo probetur.
- 30 Pertinacia an probetur ex uerbis uel factis hæreticalibus.
- 31 Hæretici condemnati a suis prælatis pertinaces censentur.
- 32 Sententia iudicis præsumitur iusta nisi sit interposita appellatio.
- 33 Solutio ad c. super quibusdam de uer. signi.
- 34 Intellectus ad c. Ait Cœlestinus. 24. q. 1.
- 35 Intellectus c. Hæc est fides. 24. q. 1.
- 36 Lex licet non distinguat, ex aliqua alia l. uel canone distinguere possumus,
- 37 Intelligere sacram scripturam aliter quam Spiritus Sanctus docuit quomo do intelligitur.
- 38 Hæreticus etiam occultus ab ecclesia separatus est.
- 39 Intellectus c. j. de hære.
- 40 Hæreticus est siue sit inuentor hæresis siue sectator.
- 41 Hæreticus indicandus est qui palam tenet hæresim, licet in occulto sit fidelis.
- 42 Hæretici uolunt habere sequaces, & uolunt haberis singulares.
- 43 Hæretici frequenter fiunt causa asequendi principatum.

VIGESIMA NONA QVAESTIO.

I **V**igesimo nono Quæro, An ad hoc ut aliquis sit censendus hæreticus necessario requiratur in illo pertinacia, ut est dictum supra. q. 2. & prima facie uidetur multa iura non requirere in hæretico pertinaciam, immo sine ea, censent aliquem esse hæreticum. ut probatur in c. super quibusdam. §. j. de uerbo. sign. ubi dicit illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant. aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, uel qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel confessi, uel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate, in quibus uerbis nulla fit metio de pertinacia, si singulas partes alternatiue seu disiunctiue orationis prædictæ perspexerit, quin immo ex illo tex. euidenter colligitur, & quicunque publice prædicat contra catholicam fidem, licet non pertinaciter etret, est dicendus hæreticus, quod probatur in c. Ait cœlestinus. 24. q. 1. ubi Nestorius & eius sequaces ex quo contra fidem catholicam prædicare cœperunt

runt excommunicandi & alios deponendi amiserunt potestatem, & sic hæretici iudicantur, & tñ ibi non attenditur nec mentio sit dealiqua pertinacia in prædicantibus contra catholicam fidem. Accedit ad hoc text. in c. Hæc est fides. 24.q. 1. ubi diuus Hieronymus Papam alloquens inquit. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, qui eunque me inculpare uoluerit se imperitum aut maliuolum uel etiā non catholicum, sed hæreticum comprobabit, ubi etiam nō sit mentio de pertinacia ad iudicandum aliquem hæreticum, & pro hoc facit tex. in cap. j. 24.q. 1. ubi dicitur, q̄ omnis incidens in hæresim damnatam eius damnationis se participem facit, & sic ibi ad constituendum hæreticum sufficit q̄ in damnatam hæresim incidat, non facta differentia siue pertinaciter si ue non pertinaciter inciderit, & idem habetur in c. maiores. xxiiij. q. j. q̄ quisquis erroris. i. hæresis communicator existeret principali sententia damnationis eius esset obstrictus, & idem deciditur in c. Acatius. ea. cau. & q. quod corroboratur in c. hæresis. 24.q. 3. ubi dicitur, q̄ quicunque alter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus Sancti flagitat a quo scripta est, licet ab Ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest, ubi de pertinacia nulla habetur mentio. Accedit c. j. de hæret. dicens, quod dubius in fide infidelis est, & sic dubitans de fide etiam non pertinaciter, hæreticus est, quia in dubitante non requirit pertinaciam. c. aperte. 24.q. 1. & dicit tex. in c. audiui: nus. g. s. in autem, ea. causa, & q. quod si quis ex corde suo nouam hæresim cōfinxerit, ex quo talia prædicare cæperit, non potest deicere quemq; iam prostratus. s. per hæresim, ut dicit ibi glo. & licet p̄dans, licet non pertinax, hæreticus censemur. Pro ijs tacit hæc ratioinatio, fides quæ non est firma, non est uera fides, hinc dicitur in c. firmiter credimus. de Summa Trin. quod omnis catholicus firmiter credere debet, & etiā in symbolo Athanasij continetur, hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiter que crediderit saluus esse non poterit. fides ergo debet esse firma, sed dubitans in fide, q̄uis non pertinaciter, non habet fidē firmā, sed infirmā teste Bernardo, qui libro quinto ad Eugenium Papam ait, fides si habet hæsitationem infirma est, ergo dubitans de fide nō habet veram fidem, & cōsequenter non catholicus sed hæreticus est cēsendus. Item ad esse hæresis nō requiritur pertinacia, sed tātum q̄ sit dogma peruersum. c. inter hæresim. 24. q. 3. ergo nec ad esse hæreticum requiritur pertinacia, sed tātum assensus erroris seu falsæ doctrinæ. insuper in c. hæreticus. ea. causa. & q. diffinitur hæreticus, & ibi nulla sit mentio de pertinacia, ergo uel diffinitio illa est defectuosa, uel pertinacia nō requiritur ad esse hæreticum. Ultimo hæreticus dicitur multis modis, ut tangitur in gl. in c. inter hæresim. ea. cau. & q. uptote dubius in

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

in fide, simoniacus, excommunicatus, ut late dixi in rubri. de hæreti. lib. 6. q. 13. & in ijs non requiritur pertinacia. per quæ singula uidetur dicendum quem posse iudicari hæreticum quâmuis non reperiatur in eo pertinacia.

2 SED + IIS NON obstantibus puto contrarium esse uerius, hoc est necessariam esse pertinaciam ad censendum quem esse hæreticū, prout dixi supra in 2. & 3. q. & hoc magis cōfirmatur per tex. in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. ubi dicitur, qui sententiam suam quis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt (præsertim, quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed a seductis atque in errorē lapsis parentibus acceperint, querunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint) nequaq; sunt inter hæreticos deputandi, ubi efficaciter probatur, q; quis non est censendus hæreticus si non defendit errorem suum pertinaciter, & sic ad constitutionem hæretici pertinacia requiritur, a contrario sensu, quod est ualidum. l. conuenticulam. C. de Episco. & cle. cum alijs.

3 Nec tñihi placet si diceretur q; ad hoc ut tenens falsam sententiā contra fidem non sit iudicandus hæreticus, quatuor requiruntur iuxta illum tex. Primum, q; nulla pertinaci animositate illani erroneam sententiam defendat. Secundum, q; talem sententiam non audacia suæ præsumptionis inuenerit, sed a seductis parentibus, & in errorem lapsis acceperit. Tertiū, q; quærat cauta sollicitudine ueritatem. Quartum, q; paratus sit corrigi cum inuenerit, quicunque ergo haberet hæc quatuor requisita secundum hoc non esset iudicandus hæreticus, Sin autem unum istorum deficeret, esset hæreticus censendus.

4 Quia fœcum ad constitutionem unius, plura requiruntur, uno deficiēte non constituitur, sicut domus conficitur ex tecto & duobus parietibus, uno pariete uel tecto deficiente non est domus. l. solum. ff. de rei. uendi. & l. eum qui edes. ff. de usucapio. facit. l. si hæredi plures. ff. de condi. insti. Ad hoc dico, q; hæc quatuor collecta ex. d. c. dicit Apostolus. non sunt necessaria copulatiue ad excusandum aliquem ab hæresi, quia sicut ad constitutionem hæretici, sufficit q; errans sit pertinax uere uel præsumptiuē, uere dico, quia defendit errorem suum, præsumptiuē quia a canone præsumitur pertinax, ut late dixi supra in 2. q. ita ad excusationem errantis sufficit cessare in eo pertinaciam, quâmuis alia de quibus in d. cap. dicit apostolus non concurrant, quia contrariorum eadem est disciplina. l. j. s. uideamus. ff. de ijs qui sui iur. sunt uel alic. Secundum patet, quia ad excusationem hæretici non sufficit, siue hæresim ab alio didicerit, siue ex corde suo nouam hæresim confixerit. tex. est in c. j. iucto. c. auditum. s. sin au-

tem. 24. q. j. nam, ut ibi dicit tex. omnis haeticus aut iam damnata m^{is}eritatem hæreticorum sequitur aut nouam configit, & in ijs quæ fidei sunt non multum distat in uicio, uel decipere posse uel decipi christianum, ut est tex. iuncta glo. in c. si cupis. xvij. q. j. maxime quando erraret in ijs quæ sunt de iure naturali, vt dicit Cardi. in clem. j. s. porro. de Summa. Trinitate. uel in ijs quorum est publica prædicatio in loco, quia quæ publice dicuntur, & ab omnibus sciuntur ignorare non licet. c. in tua. qui matri. accusa. Abbas in c. j. col. 3. de postul. præla. Bar. in l. si tutor peritus. C. de peri. tu-
to. cle. unica. s. si. de concessio. præben. & non excusatur receptans bannum propter ignorantiam, quando erat notorium in ciuitate q^{uod} erat ban-
nitus. secundum Bart. in l. omnes. C. de agri. & censi. lib. xj. cum alijs, ut
tradunt moderni. in l. Ticius. s. Lucius. ff. de liberi. & posthu. late per do-
minos de rota. in decisi. 444. extra rotam petebatur. Tertium etiam pa-
tet, quia quando quis est errans in ijs quæ fidei sunt, quamvis non quæ-
rat cauta sollicitudine ueritatem, nihilominus cum eidem ueritas ostenditur si ipse non est pertinax in defendendo errorem, sed est paratus corri-
gi, non est iudicandus haeticus. c. Hæc est fides, in glo. 24. q. j. tex. est in
cap. qui in Ecclesia. 24. q. 3. & sic patet q^{uod} ad excusationem haeticorum suffi-
cit, q^{uod} non sit pertinax, quamvis errorem habuerit a se uel ab alijs, & non
quærat cauta sollicitudine ueritatem, sed sufficit q^{uod} sit semper paratus
corrigi, si id quod sentit fallum sibi ostenderetur esse contra fidem, aut
contra determinationem Ecclesiæ sanctæ, ut ex præmissis clare deduci-
tur. Non obstat. d. c. dicit apostolus. in uerbo. præsertim, quia mens con-
ditoris est dicere nō esse haeticum eum qui non est pertinax & est para-
tus corrigi, siue ab alijs doctus fuerit illam hæresim, siue a seipso illâ con-
fixerit, & siue cauta sollicitudine ueritatem qua siuerit, siue non, verum
est tamen q^{uod} multo maior ratio militat vt non sit iudicandus haeticus,
qui absque eo quod non est pertinax & est paratus corrigi fuit doctus. I
llam hæresim a parentibus lapsis, & etiam quia curat cauta sollicitudine
veritatem.

5 Et hoc f^u probatur per illam dictiōnēm, præsertim, cuius natura est, vt
dicat idem in casu contrario, sed maiorem rationem in expressio, vt de di-
ctiōne, maxime, idem importante dicit glo. in l. illud. ff. ad l. Aqui. Abba;
in capitulo. firmiter. s. una. col. fi. de Summa Trin. & fide cath. & in c. ad
abolendam. de filiis præsbyte. & tali casu non pot summi arg. a contrā-
rio sensu. ut de dictiōne, etiam, scribit Iacob. Butri. in l. conuentiu-
lam. C. de episcop. & cleri. ut tradit do. Ias. in l. j. in prin. col. vj. ff. de cf.
eius cui mandata est iurisdi. &, præsertim, exponitur. i. maxime, ut dicit
Arch. in c. cū cōtumacia. de hære. lib. 6. & in c. dudum. de præben. lib. 6.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

scribit Alberi.de Rosate in suo dictionario,in verbo,præsertim,& Bart,
Brixien.in suo repertorio.in verbo,præsertim.

6 Et hæc fœta sollicitudo inquirendi ueritatem erroris in quo erat ille,& dogmatizatio parentum ad hoc possent prodesse,vt minor suspicio hæresis contra illum insurgat , & si in aliquo esset culpabilis mitius cum eo agatur,ut est de mente.d.c,dicit apostolus.ponderando,ut dixi,illam dictionem,præsertim,facit,quia patris vestigia filius imitatur.ca,dominus noster.lvj. dist.nec potest filius facere nisi quod viderit patrem faciem tem.c.saluator.in fin.de conse.dist.ultima,& sœpe solet filius similis esse patri.gloss.in l quisquis.C.ad l.Iuliam maiestas.& discipulus magistrum sœpe sequitur.c,cum beatissimus.24.q.j. Spe.tradit in prohemio sui operis,g.cæterum,& quærens consilium petitioris excusatur in sindicatu. Saly.in l.fi.C.de poena.iudi. qui inale.iudi.& habens consilium ynius excellentis doctoris excusatur ab expensis,ut scribit Ioan. And,in c.j.de cōsti.libr.6.Abbas in c.calumniam.de penitus,cum alijs,ut tradit Dec. in l.iuris ignorantia.C.qui.admi. Et sic quærens ueritatem ab alijs & sequēs doctrinam sui patris aliquam recipit in gestis suis excusationem , & ita est dicendum in d.ca.dicit apostolus.

7 R E D E V'N D O + I G I T V R ad propositum, q̄ pertinacia re quiratur ad constituendum quem hæreticum,hoc probatur authoritate diuī Augustini in c.qui in Ecclesia.24.q.3.vbi inquit. q in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque quid sapiunt,si correcti ut sanum rectū que sapient resistunt contumaciter , suaque pestifera & mortifica dogmata emendare nolunt sed defensare persistunt,hæretici sunt.Ex quibus verbis perspicue colligitur omnes qui in Ecclesia Christi morbidum prauumque quid sapiunt , non esse statim hæreticos iudicandos,sed qui pertinaces sunt in prauis suis dogmatibus , itaque siue correcti resistant , siue emendare nolint , siue etiam defensare persistunt; illud quod prauum in Ecclesia sentiunt , hæretici iudicantur. Et hic possunt colligi tres modi cognoscendi pertinaciā alicuius in Ecclesia Dei aliquid male sentientis. Facit ad prædicta, quia errantes qui querunt a catholicis ueritatem non sunt repellendi.c.sicma.24.q. j. & qui querunt ueritatem non sunt pertinaces,ergo a contrario sensu apparet,q̄ pertinacia requiritur ad iudicandum quem hæreticum,paratus enim corrigi non est iudicandus hæreticus , ut dicit apostolus , quod probatur in cap.damnamus. in fin.de Summa Trini. vbi licet Abbas Ioachin errasset in fide , ex quo erat paratus corrigi non fuit damnatus hæreticus . Præterea hæresis dicitur ab electione , quia unusquisque eligit eam disciplinam quam putat meliorem . cap. hæresis. xxij. quæst. 3. sed electio firmam importat adhesionem,

hensionem, quia quo d ex electione sit quasi ex habitu firmato procedit, ergo ad esse hæreticum requiritur q̄ firmiter adhæreat errori suo, & sic quod sit pertinax. quotupliciter autem pertinacia capiatur, explicatur di xi supra in q. 3.

AD EA VERO QVAE in contrarium adducta sunt respondendum est. Et primo ad.c.super quibusdam. §. j. distinguendo de illo qui publice prædicat contra fidem, an it censendus hæreticus pertinax. Deinde discurremus per singula uerba dicti. §.

8 Aut f enim quis prædicat forsitan contra fidem catholicam, dicens illam esse falsam, dubiam, uanam, & insanam, talis indubitanter est hæreticus manifestus, nam talis sine manifesta pertinacia inventari non potest, quia non est paratus corrigi per fidem christianam, si non reputat eam ueram, certam, & sanam, & sic manifestus hæreticus, & pertinax est censendus, ut in d. §. ubi nota q̄ circa hanc materiam iura æquiparant hæc duo aduerbia, contumaciter & pertinaciter, ut probatur in d. c. qui in Eccl. in uerbo, contumaciter, & iuncto. d.c. dicit apostolus. in uerbo, pertinacia, cle. 1. s. sanè. in uerbo, pertinaciter, de usuris, ubi etiam probatur q̄ pertinacia requiritur ad iudicandum quem hæreticum. in extra vaganti, inter nonnullos. de verb. sig. in princ. facit. ca. cum contumacia. de hæreti. lib. 6.

9 Et ideo f de contumace ad pertinacem licita erit argumentatio tanquam a pari. seu a ratione idenititatis, unde dicitur, ubi eadem ratio idem ius. l. non possunt. ff. de legib. l. si Ticio. §. si. ff. de acqui. poss. c. multi. in fi. 2. q. 1.

10 Et quando f duo æquiparantur a lege, statutum in uno ex æquiparatis censetur statutum in altero, ut est glo. in l. si quis seruo persuaserit, & ibi Bart. & alii notant. C. de ser. fugi. gloss. expresior in l. quod uero contra. ff. de legib. scribunt late moderni. in l. 1. ff. de lega. 1. D. Iaso. in auth. si quas ruinas. C. de sacros. Eccles. l. fi. C. de inoffi. testa. Alex. de Imol. in l. si postulante. ff. ad Trebelli. & l. centurio. colum. 2. ff. devulga. & pupillari substitutione. in lege. Gallus. §. quid si tantum. ff. de libe. & posthum. colum. 4.

11 Pro f tanto dico, quod si contingat aliquem prædicare contra fidem aliquem errorem, qui fidei obuiat christianæ, protestando q̄ nunquam ab assertione sua desistet, talis quidem pertinax est, & non paratus corrigi, & ideo est censendus hæreticus, & in hoc etiam casu intelligitur. d. §. 1. d.c. super quibusdam.

12 Nam f sicut ille dicitur manifestus contumax patenter, & existenter, qui dixit se nolle uenire, ut in c. uenerabilibus. §. secus autem. de senten.

exco.lib.6. Bar.in l.Diuus.ff.de in integ.refsti.& Bal,in l.fi.cod.tit.gl.& ibi Cardi.in 6.q.de dolo.& contu.cum alijs,ut scribit Fely.in ca. quo ad consultationem.col 12.de re iudi.Bal.in consi.338.ad euidentiam libr.1.dominus Ias.in l. qui Romæ.in princ.col.2.ff.de verb.oblig.& Barto. per Alexan.in consi.81.incipien.stantibus ijs.lib.4.sic pati ratione est di cendus iste prædicator manifestus pertinax,inquiens q̄ nunquam ab af ferteione sua desistet,præsupposita æquiparantia in hac materia , contumacia,scilicet & pertinacia,ut supra dixi.Verba enim sunt signa carum quæ sunt in anima passionum,idest desideriorum,uel contrariorum,vn de lingua est nuncius,organum,intellectus,tuba,& præco,ut dicit Bald. in consi.scismatis,col.x.& sunt declarativa intentionis nostræ. l.Labeo. §.idem Tubero.ft.de supellecti.legata.l.de quibus.ad fin.ff.de legib.l.ne pos Proculo.ff.de uerbo.signifi.

13 AVT † ALI QVI S prædicat publice contra fidem , protestan do,q̄ nihil intendit contra fidem orthodoxam tenere,uel temere defen dere , & talis non est censendus pertinax , quia non errat ex malicia seu pertinacia,sed ex simplicitate,uel ignorantia,ideo non est censendus hæ reticus , nec ex sola tali publica prædicatione debet hæreticus reputari , & ijs protestationibus hodie utuntur prædicatores,disputatores,& scri ptores , ne de hæresi inculpentur , & sic in hoc casu non habet locum di spositio dicti.§. 1. quem uero effectum habeant eæ protestationes dixi supra late in q.12.

14 AD VERTENDVM † est tamen circa huiusmodi protestatio nes, quo animo dicantur,nam ut inquit Hieronymus in Epistola ad Panucium,frequenter hæretici,dum coguntur subscribere , ne de Ecclesia expellantur,luum errorem palliant fictis uerbis , & ea temperant & ordi ne uertunt,ut catholicam credantur tenere sententiam & quam se tene re uerbis simulant corde negant , & quod sermone coguntur dicere,in en te dominant,& si quando aperta blasphemia publice auribus fuerit reuelta,& uiderint contra se audientium turbam circumfremere , tunc sim plificate simulata dicunt audiuisse se primum,& magistrum dicere nesciūt, cumque eorum scripta tuerint,uoce negant,quod lite is profitentur.Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam protestantur , q̄ nō intendūt, dicere contra fidem,& Ecclesiæ determinationem,non faciliter tali pro testationi est standum,sed subtiliter inquirendum , ne hæreticorum deci piat nos disciplina,quoniam frequenter repertum est , q̄ afferunt fidem esse,quod ipsi credunt,& ipsam suam sectam dicunt Ecclesiam , ut dicit Augusti.contra Donatum , unde cum catholicus audit fidem & Eccle siam , intelligit fidem catholicam , & Ecclesiam Romanam , hæreticus uero

uero intendit fidem suam hæresim & ecclesiam illam sectam contra quā dicere non intendit, propterea dicit tex. in c. ut officium. §. si uero de hæreti. lib. 6. prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, uos, immo seipso fallentes, sub agni specie lupum gerant.

15 AVT † ALIQVIS prædicat publice contra fidem simpliciter, & absque omni protestatione, scilicet aliquam assertionem hæreticam affirmando, tunc si illa assertio est notorie damnata ab Ecclesia, & ipse prædictor hoc sciebat, uel scire debebat, uel præsumebatur, uel forsan contradicit articulis fidei, qui omnibus noti sunt, & eos ignorare non licet, tunc talis sine dubio hæreticus manifestus est censendus, & in hoc casu etiam loqui potest. d. §. j. nam si quis diceret, licitam esse fornicationem, vel illam non peccatum esse, uel plures esse Deos, uel uerbum diuinum non fuisse incarnatum, uel Spiritum Sanctum non procedere a Patre & Filio, & huiusmodi, quis dubitat, q̄ talis non sit censendus hæreticus pertinax, quia sciens contradicit articulis fidei, uel tenet daunatam hæresim, quia forsan assereret legem cum Euangelio, circuncisionem cū Baptismo obseruanda, ut in c. maiores, de bap. & hoc probatur in l. 2. in uerbo. lœui argumento. C. de hæreti. ubi dicitur hæreticorum uocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui uel lœui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detestati fuerint deuiare. ubi dicit gloss. in uerbo. lœui argumento, idest errent in illo articulo, qui manifeste debet sciri, quia pertinaciter illud asserit, & ita ab omnibus intelligitur. d. l. 2. exponendo argumentum in pro articulo, ut dicit Alberi. de Rosate, in suo dictionario. in uerbo. argumentum, glo. & Ioan. de Imo. in c. literas, de præsump. cum alijs quæ ego scripsi in rubr. de hære. lib. 6. q. 13. uer. & ideo quando doctores dicunt &c. ubi dedi nō uum intellectum ad d. l. 2.

16 Et ideo † dicebat Card. de Turre Cre. in ca. scisma. 24. q. j. q̄ errantū in articulis fidei est simplicitas asimina, quia doctrina Euangelica & fides catholicā tam crebro in Ecclesia docentur & prædicantur q̄ nulla ignorantia est prætendenda, tum primo, quia cōtinue adest in Ecclesia Christus, cuius ueritas, & miracula patent, ut nemo de peccato hæresis habeat excusationem ut ipse testatur Ioan. xv. Secundo, quia habent quoq; christianos & notos a quibus ueritatem fidei exquirere possent, & errores uitare, tū tertio, quia habent Ecclesiam, in qua paratus est Petrus & sui successores reddere rationem de ea quæ in eis est fide & charitate. j. Petr. 3. unde prædicans huiusmodi assertionem contrariam articulis fidei uel de terminacioni sanctæ Ecclesiæ non potest de hæresi & pertinacia excusari, quin dicatur manifestus hæreticus pertinax.

- 17 Et sicut doctor non potest petere restitutionem in integrum, si laesio nem prætendat, sic nec prædicator ignorantiam, & ei obici potest professio & desiderium cum inuicem discrepant. l. profesio. C. de muneri. patri. li. x. & ibi per Iacobum Rebuffum. & Bal. in l. j. C. qui & aduersus quos, cum debeat esse peritus & instrutus in arte prædicandi, quam proficitur, & ideo imperitia culpæ adnumeratur. l. imperitia. ff. de regu. iur. §. præterea. insti. de lege aquil. medicus quidem de imperitia tenetur. l. il licitas. §. sicuti. ff. de offic. præsidis. l. qua actione. §. fi. ff. ad l. aquil. cum alijs quæ tradit Deci. in d. l. imperitia. & Fely. in c. tua nos. de homi. sic iudex per imperitiam male iudicans de imperitia tenetur. l. si quis seruū. §. census. ff. loca. ex quo enim erat imperitus non debuit permettere se iudicem fieri, quia sapientiæ septimo scribitur. noli esse iudex si non potes uirtute id est iusticia iniquitates irrumpere, & si errauit in ijs quæ de iure clarissima sunt, ut puta circa legem fussia caninam, ut instit. de lege. fussia cani. tollen. durius punitur, si autem in l. illa Gallus Aquilius. ff. de liberi. & posthu. mitius. vt dicit gl. singularis. insti. de obli. quæ ex qua. deli. nas. ubi Ange. Areti. dicit idem esse si fuerit sequitus intellectus. Etum multorum doctorum in una lege, quæ habet plures intellectus, licet ille non sit communis. vt inquit Bart. in l. cum prolatis. in fin. ff. de re iudica. & quando essent diuersæ sententiæ magistrorum super aliqua assertione, neutra sententia est iudicanda sapere hæresim, secundum Inn. in c. ne innitaris, de consti. quem refert & sequitur Ang. de Peru. in c. sanctissima & illustrissima Regina. col. 6.
- 18 AVT. † VERO aliquis non præuia aliqua protestatione prædicat propositionem aliquam fidei catholicæ contrariam, & ipsius prædicantis non appetit pertinacia, estque illa propositio non obuians articulis fidei, uel alicui ueritati catholicæ, ita q[uod] prætendi potest aliqua ignorantia ex parte prædicantis, uel forsitan illa propositio secundum diuersos modos intelligendi potest trahi ad sensum catholicum, uel hæreticum, tunc talis non est censendus hæreticus manifestus, sed examinandus est diligenter, an pertinaciter adhæreat errori quem publice prædicavit, uelsi intelligat illam propositionem in sensu catholicō, seu hæretico. argum. c. enī contumacia, de hæreti. libr. 6. & si inuentus fuerit pertinax, debet hæreticus iudicari, uel suspectus de hæresi, prout iuridice poterit Episcopus uel inquisitor iudicare, ante quidem examinationem catholus est reputandus, & eum de pertinacia eius & errore non constet, non est iudicandus hæreticus.
- 19 Sicut enim † facta, quorum dubium est quo animo fiant in meliore partem debemus interpretari, ut in c. estote. de regu. iur. ita cum nescimus

mus quo animo quis aliquam propositionem cōtra fidem afferat , an ani
mo scilicet pertinaciter adhērendi suæ assertioni , uel animo corrigendi
se (si errauerit) in meliorem partem interpretari debemus , suspicando
q̄ paratus est corrigi cum ueritas fuerit sibi ostensa , & pro hoc est gloss.
ordinaria super illud ad Roma. 14. qui non manducat , manducantem
non iudicet eius. dicens, quod dubia in meliorem partem sunt interpre-
tanda , & hoc clare procedit quando sit interpretatio diffiniendo sic de
terminando , & sic in rerum iudicio debet aliquis niti ad hoc ut interpre-
tetur unumquodque secundum quod est , sed in iudicio personarum de-
bemus in melius interpretari , ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 60. arti. 4. & ibi
Cardi. de uio late scribit. facit l. benignius. ff. de legib. tradit Roma. in cō
si. 62. Florentina constitutio. col. 2. cum alijs, ut scribit Dec. in l. semper
in dubijs. de reg. iur. & hæc benignitas in correctione subditorum atten-
ditur , sed non debet esse nimia , ne subditos resoluat in malum , ut dicitur
in c. disciplina. 45. distin. & hoc intelligitur seruata p̄ius uerborum prō
prietate , que in re dubia in primis attenditur , ut dicit gl. in l. non possumt.
ff. de legib. ut colligitur ex doctrina Abba. quem ibi Deci. sequitur in
cap. j. de consti.

20 SECUND O + CENSENTVR esse hæretici manifesti &
consequenter pertinaces illi qui profitentur errorem hæreticorum , ut in
d. cap. super quibusdam. §.j. professio enim a uoluntate firmata solet
procedere , & ideo qui profitentur errorem contrarium catholicæ uer-
tati sunt reputati firmati in errore , quare pro pertinacibus sunt haben-
di , & ex hoc sequitur , q̄ omnes iurantes se errorem aliquem fidei Chri-
stianæ contrarium seruatores , uel abiurantes quamcumque ueritatem
catholicam , inter pertinaces & manifestos hæreticos sunt censendi , sicut
enim professio & iuramentum , ita iuratio & abiuratio uoluntatem sup-
ponunt firmatam.

21 Et + quamuis in iure multifarie capiatur professio , nam aliquando
capitur pro responsione ad interrogata. in l. non nudis. C. de probat. ubi
glo. dicit q̄ affluerare est sine interrogatione aliquid uerum vel falsum
affirmare & profiteri , & ad interrogata respondere , quam sequitur ibi
Bald. dicens, profiteor quandoque dispositiue , quandoque enunciatiue
capitur , & eandem uim habent. l. tale pactum , in prin. ff. de pact. facit. l.
neque professio. C. de testam. alibi capitur professio pro scriptura , qua
quis consitetur se censum debere pro aliquo p̄edio. l. si. C. sine censi , uel
reliqui. fund. comp. non posse. alibi professio pro attestacione testium
exponitur. l. cum de ætate. ff. de proba. l. j. §. in causa. ff. de questio. alibi
professio pro promissione. l. si quis ex argentarijs. §. prætor. ff. de eder.

alibi professio pro confessione.c.j.de Summa Trini. & fid.catho.lib. 6.
l.f. §. quotiens. ff. de iudi.l. omnes.C.de iudi. & tex.in cle. j. in princip.
ibi,orthodoxæ fidei professores.de iur. iuran. alibi etiam capitul profes
sio pro illa sponsione seu promissione , quām faciunt ingredientes aliq
religionem approbatam,in qua promittunt seruare uotum castitatis, o
bedientiæ,& paupertatis,& alia spectantia ad regulam,& tales dicuntur
professores illius ordinis uel regulæ.c.j.de regulari.lib.6.

22 Tamen † in proposito capitul professio secundum Lucam de penna
in.d.l.professio.C.de mune. patri.libr.x. pro lecta uel disciplina , quam
quis confitetur se adiscere,uel docere,aut tenere & credere , put est chri
stiana professio,unde dicitur,cuius professionis es tu,& respondeat chri
stianæ,uel iudaycæ,uel mahometicæ,uel arrianæ,seu Lutheranæ,& hu
iustmodi.Hinc etiam dicitur referendo ad disciplinam,cuius es professio
nis,respondeat Theologicæ,Logicæ,uel Phisicæ,& huiusmodi,inde dici
tur ego profiteor ius ciuile,& canonicum, quia fateor me esse legistam,
& canonistam,& ita loquitur tex.in d.l.professio. & totus titulus.C.de
professo,& medi.lib.x.& titulus de professo,qui in urbe constanti.C.lib.
xij. & dicit Calepinus in suo uocabulario in uerbo. professio . q professio
est confessio palam facta , & profitetur qui publice fateretur , inde
qui liberales artes docent , professores dicuntur , quia artes illas se scire,
& posse publice tradere fatentur.

23 Vnde † in proposito in d.ca. super quibusdam.intelligo manifestos
hæreticos,qui profitentur errores hæreticorum, qui publice docent,adi
scunt errores hæreticorum , ut eis credant , non ut illos confutent,& di
cunt se esse professionis mahometicæ,iudaycæ,arrianæ,seu lutheranæ,
& huiusmodi , appellantes seu profitentes se tales , hos quidem arbitror
comprehendi sub illo uerbo profiteri.

24 Et ideo † cui conueniunt uerba legis conuenit legis dispositio. l.4.§.
totiens.ff. de dam.infec.c.indemnitatibus,de electio.lib. 6. cum alijs,ut
tradunt Moder.in d.§.totiens,vbi Bart.in fin.cum similibus.ut tradit ibi
Alex. & idem Alex.in consi.17.requisitus.lib.j. & in consi.lvij.perspectis.
li.2 And.Sicu.in c.significante.de rescrip.& in consi.x.in 2.lib.Fely.in c.
nonnulli.in pe.col.de rescrip.& Bar.in l qui separantis.col.fi.C.vnde lib.
inquit q licet uerba non conueniant satis est q mens currat , idem not.
Bar.in l.curatoris.col.2.C.de nego.gest.quinimo uidetur , q licet uerba
in totum non conueniant , quatenus tamen adaptari possunt , illa dis
positio debet seruari , per ea quæ scribit Ludo. Roma. in consilio:
ccccxxxij. incipiente. in quo queritur . ubi inter alia allegat glo. in
cap. j. de deci.

25 TERTIO † DIC VNTVR Hæretici manifesti & consequenter pertinaces qui errores hæreticorum defendant, ut in d.c. super quibusdam, hoc uidelicet modo, quod assertione temeraria defendant dictos hæreticorum errores, puta quod Arrius, uel Martinus lutherus in ijs in quibus deuiat a fide dicit ueritatem, & ijs similes, tales quidem pertinaces hæretici manifesti sunt, ut in d.c. super quibusdam, facit. capitulū. qui in Ecclesia. 24.q.3. & qui defendit errores hæreticorum, damnabilior est illo qui errat, & non solum est hæreticus, sed etiam hæresiarcha. c. qui alio rum. 24.q.3. & in eodem casu intellige capitulū. qui consentit. 11. q. 3. & quāmuis uideatur loqui de illo qui defendit errantem, tamen intellige, quod ibi ille defendebat errorem & errantem per prædictum. capitu. qui aliorum, alias enim non esset acrius puniendus errante, & ita habes casum secundum Arch. in c. quicunque. de hæret. lib. 6. in quo plus punitur consulens, quām faciens. facit. l.j. & l.utrum. ff. ad. l. Pomp. de parri. Si uero defenderet aliquis hæreticorum errores in scholis causa disputationis, cum talis esset paratus corrigi, non esset ut hæreticus iudicandus, dicit glo. in l. nemo. C. de Summa Trin. Bal. in l. si possessor. §. quanquam. ff. de petitio. hæredi.

26 QVARTO † DIC VNTVR Hæretici manifesti & consequenter pertinaces, qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel confessi. i. super hæretica pravitate, intellige quando ij conuincuntur, uel confitentur in iudicio habuisse errorem in mente eorum quæ sunt contra fidē cū adhæsione uoluntatis, & sic cum pertinacia, ut in capit. hæresis. 24.q.3. & ita requiritur, quod hæretica pravitas non solum sit in uerbis uel in facto, sed etiam quod sit in conuicto, uel confitente iudicialiter, tūc qui dem manifestus hæreticus est, quia manifestum est, quod per probationem uel confessionem constat in iudicio. capitulo. cum olim. de uerbor. significatione.

27 Et hoc fletiam dicitur notorium, & eidens. c. manifeste. 2. quæst. 1. tradit Domi. de sancto Gemi. in consi. 54. quidam sacerdos. colu. 2. idem dicit Abbas in dicto capitulo. super quibusdam, & intelligo conuictum ante sententiam, ut differat a casu sequenti de hæreticis sententialiter condemnatis, & post conclusum in causa, ita quod nihil poscit obijci ad offuscandam notorietatem, nam notorium non potest ex aliqua causa offuscar. capitulo. primo. de offi. delega. lib. 6. & pro hoc facit tex. in d. c. cū olim, ibi, nella tergiuersatione celari potest. glo. singularis in c. significauerunt, de testib. concludit Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. colu. 28. & ibi dominus Iason col. 24. ff. de acquiren. possess. & Abbas in d. capitulo. olim.

28 Idem † etiam est dicendum de confessio hæresim, q̄ confessio non sit reuocata, ad hoc ut dicatur confessus hæresim hæreticus manifestus, nam reuocari potest usque ad sententiam, & excusari cap. cum dilecti. de accusatio. c. fi. de conse. ut scribit Abbas in d. ca. cum olim, sequitur Soc. in consi. 4. uisis actis. lib. 2. & Fely. in d. c. cum dilecti. in 1. notabili. Franc. de Aret. in consi. 146. uisa consultatione. Bal. in l. de tutela. C. de in integr. restitu.

29 Pertinacia † autem cōiecti de hæresi potest probari uere si defendebat errorem, uel alijs modis de quibus dicam in sequenti quæstione, uel præ sumptiue, prout late dixi supra in 3. q. sed pertinacia confessi potest patere per eius confessionem, nam sicut de hæresi liquet iudici per eius confessionem, alias enim non posset sciri, loquor de illo qui non conuincitur per testes, uel alias probationes, ut dicit Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Episco. & cleri. sic de eius pertinacia potest constare per eius confessionem, & hæc probatio per confessionem accusati est releuatio ab onere probandi, sicut & iuramentum, secundum Bal. & Pau. de Cast. in rubri. C. de probationibus. idem dicunt Ioan. Andre. Anto. de But. & Panor. in rubr. de probatio. cum aliis, ut tradit. d. Iason. in l. cum te transfigisse. C. de transfactio.

30 Si uero hæretica prauitas non esset in conuictu uel confessu, sed esset solum in eius uerbis, uel factu, tunc licet illa uerba uel facta essent hæreticalia, non esset dictator illorum uerborum uel factor hæreticus nec occultus, nec manifestus, quia licet errauerit, non est pertinax, nam errantes qui querunt ueritatem non sunt a catholicis repellendi, & consequenter non sunt hæretici. c. scisma. 24. q. j. isti enim sunt parati corrigi, & ideo non sunt hæretici censendi. gl. in c. dicit apostolus. 24 q. 3. unde licet Hierarchy. August. Cypria. & alij doctores errauerint in aliquibus, & sic errores ipsorum praui fuissent, ipsi tamen pertinaces non fuerunt, eo quia se sum miserunt Ecclesiæ. facit. c. damnamus in fi. de Summa Trin. & fide catho. & ideo non fuerunt hæretici.

31 Ultimo † sententialiter super hæretica prauitate a prælatis condemnati dicuntur manifsti hæretici, & consequenter pertinaces, quia sententia iudicis facit notorium. in c. uestra. de cohabiti. cleri. uel muli. l. emptorem in prin. ff. de actio. emp. & uend. & c. fi. de tempo. ordi. Anto. de But. in repeti. d. c. uestra. col. xx. uersi. quæro securido. & cum nullus sit damnandus de hæresi nisi in eo inueniatur error in intellectu, & pertinacia in uoluntate, ut est sæpe dictum.

32 Pro † sententia iudicis præsumitur q̄ sit recte & rite condemnatus. l. Hærennius. §. Gaia. ff. de cuiusq; c. in præsentia. de renunci. si illa trāsluit in

in rem iudicatam, & sic non fuit ab illa interposita appellatio, secus si p̄cederet causa p̄f appellationem, ut scribit Franc. de Curte, in cōsi. 23. ego quoque glo. in c. non solum de appella. lib. 6. cum aliis, quæ tradit Deci. in l. res iudicata. ff. de regu. iur. & Ioan. de Imo. & Ludo. Roma. in l. 4. §. condeinnatum. ff. de re. iudi. Alexan. de Imo. in l. sciendum. colum. 6. uer-
si. si autem est auctus. ff. de uerbo. obliga. facit, q̄ pro sacro iudicis p̄su-
mitur. l. 2. C. de offi. ciui. iudi. Bal. in l. j. C. ne quis in sua cau. officiū enim
publicum p̄sumptionem bonæ fidei inducit. Bal. in l. errore. C. de testa.
colum. j. facit. c. cum ad sedem. in fi. de rest. spolia. moderni. in l. iuste pos-
sideret. ff. de acquirend. posseslio. Alexan. late in l. qui Roniæ. §. duo fratreſ,
colum. 8. ff. de uerbor. obligatio. & sic in ijs ſententialiter condemna-
tis pertinacia fuit deprehensa cum errore intellectus, ut ſupra dictum
eft in 2. quæſtio.

33 Et ſic habes intellectum. d.c. ſuper quibusdam. §. j. q̄ in illis quatuor
generibus personarum, ſeſilicet in p̄dicatoribus contra fidem, in p̄ſonis
erroreſ hæreticorum, in defendantibus etiam erroreſ hæreticoruſ,
& in condeinnatis de hæretica prauitate, neceſſario eſt intelligendum, q̄
pertinacia interfuit, alias non fuiffent dicendi hæretici, ut ex dictis in 2.
q. demonstratur, & ſic patet ſolutio ad dictum. c. ſuper quibusdam.

34 Et parimodo responderi potheſt. ad d.c. ait Cœleſtinus, quia illa uer-
ba, ex quo talia p̄dicare c̄perunt, ibi polita, per quæ p̄ſupponitur il-
los fuiffē hæreticos, & ideo perdiſſile potestate excommunicandi, &
alios deponendi, intelligenda ſunt de publice p̄dicatoribus erroreſ ſuos
eos temere afferendo, & protestando ſe nunq̄ eſdem reuocaturos, ſeu
pertinaces ſe quomodolibet oſtendendo, ut dixi in eadem quæſtione. uer-
fi. aut aliquis p̄dicit publice.

35 Ad. d. t.c. hæc eſt fides. dicendum eſt, diuum Hieronymum conſideraſ-
ſe animum calumniantis, nam ſi ex imperitia quis dictis ab iplo authori-
tate apostolica comprobatis contradixerit, ſe iſperitum oſtendet, ſe ex
malitia maliuolum, ſi ex errore, non catholicum ſed hæreticum compro-
babit, p̄ſupponitur enim q̄ ſi hæreticus eſt, q̄ pertinax eſt, quia ſine per-
tinacia non conſtituitur aliquis hæreticus, unde iſte de quo Hieronymus
loquitur contradicebat determinatis a ſede Apostolica, uel publice p̄d-
icando, uel pertinaciter defendendo ſuos erroreſ, uel alio modo, quo per-
tinaciā cum ſuo errore oſtendebat. Ad. d.c.j. 24. q. j. dici potheſt q̄ loqui
tur de illo qui ſcienter labitur in hærelim damnatam, talis quidem iudi-
candus eſt hæreticus, ſecus ſi ignoranter, & licet in dict. cap. non fiat di-
ſtinctio inter ſcienter, & ignoranter, uel pertinaciter, uel non pertinaci-
ter labentem in hærelim damnatam, hæc diſtinctio neceſſaria eſt ut ſu-

pra proxime dixi in eadem quæstione.

Etsquamuis ubi.l.non distinguit,nec nos distinguere debeamus.l. de
 36 præcio.ff.de publicia.l.j.¶.generaliter.ff.de lega.præsta,hoc tamen uerū
 est quando nec illa lex,nec alia,nec ratio distinguit,ut dicit Bal.in d.l. de
 præcio,si enim per aliam.l.uel per ipsam legem,uel per rationem distin-
 gueretur dispositum in l.illa distinctio admittenda est,ut per glo.in d.l.
 de præcio.quam ibi Bal.sequitur.quia una lex per aliam declaratur.l. sed
 & posteriorem.ff.de legib.& in ¶.capite tertio.inisti.de.l.acqui.nam una
 lex recipit interpretationem ab alia lege.gl.notabilis,in auth. offeratur.
 C.de litis contesta.& l.sciendum.ff. qui satisdare eogantur.Et eodē mo-
 do intelligēdum est.d.c.maiores,&d.c.Acatius.quia in utroque capitu-
 lo loquitur conditor ipsorum de illis qui pertinaciter errori damnato cō-
 municauerunt,prout dixi ad responsonem.c.j.24.q.j.

Ad.d.¶.c.hæresis,dicendum est ex mente doctorum , q̄ intelligere sa-
 37 crain scripturam aliter quam Spiritus Sanctus docuit contingit dupli-
 citer.Primo sine pertinacia,& iste intelligens sic non est hæreticus,quia pa-
 ratus est corrigi,ut in d.c. hæc est fides.Secundo cum pertinaci adhæsio-
 ne,& talis hæreticus est , & hæreticens appellari potest , & illud aduerbiū
 taliter,expone idest contrario modo,scilicet contra fidem & bonos mo-
 res.Iuxta illud ad Galatas.j.quis aliud Euāgelizauerit &c.anathema sit,
 aliud scilicet contrarium,& quod dicit tex.licet ab Ecclesia non recesser-
 it,intellige corporaliter obseruādo se ab ea,quia est occultus hæreticus,
 nam forte sua hæresis cum sua pertinacia non innotescit Ecclesiæ , & sic
 Ecclesia ignorat , uel si erat nota Ecclesiæ , ipsa Ecclesia non potest eum
 expellere ob eius potentiam , & ideo tollerat , & hac ratione tollerabat
 Iulianum apostamat in c.Iulianus.11.q.3.

38 Iste † tamen qui est hæreticus semper recedit spiritualiter ab ecclesia,
 licet quo ad communionem corporaliter non discedat , ut probatur in
 c.inter hæresim.24.q.3.in fi.& hæresis dicitur etiam diuīsio,ab hærcisco
 quod est diuīdo,ut dicit gl.in rubr.ff.familia hærcis.Immo etiam hæ-
 resis dicitur fornicatio spiritualis.c.idolatria.28.q.j.scribitur in ca.quæsi-
 uit.de diuot.

39 Ad.c.+j.de hæreti.dum dicitur,dubius in fide infidelis est,ubi nulla fit
 mentio de pertinacia, potest dici, q̄ illud intelligitur de dubitante in fide
 christiana in uniuerso,hoc est,quia dubitat illam esse ueram , uel sanam,
 quam scit sanctam Ecclesiam tenere & prædicare,talis enim sic dubitan-
 tis manifesta est pertinacia,qua ostendit se non paratum corrigi per do-
 trinam quam dubitat esse uerām,cum nullus nisi per ueritatem corrigi
 ualeat,& quæ dixi supra ad declarationem c.super quibusdam . de uerb.
 signi.

signi.de prædicante contra fidem catholicam, posunt hic applicari, nam primum quod oportet fidelem credere, est, q̄ fides christiana est uera, ut in c. firmiter creditus, de Summa Trin. si de hoc quis dubitat, nihil remanet, per quod ad aliquid firmiter credendum ualeat reuocari, & ideo taliter dubitans est hæreticus qui habet in se pertinaciam, & huiusmodi dubitantem esse hæreticum censet glo. in cap. aperte. 24.q. j. & sic intelligitur d.c.j. de hæret. de cuius intellectu ego plura alia scripti in rubrica de hære. lib. 6.q. 13. uersi. j. dicitur hæreticus. Si uero aliquis dubitaret de aliquo articulo speciali non notorio, extra tamen articulos fidei, ne sciens illius decisionem contineri in sacra scriptura, uel concilijs generalibus, iste non est statim censendus hæreticus, sed esset caute interrogandus, ostensa sibi illius articuli ueritate, & tunc si est paratus corrigi, catholicus est censendus, si uero pertinax, tunc hæreticus iudicabitur, ut dixi supra in hic quæstione, in uersi. aut uero aliquis. Et eodem modo potest respōderi ad c. audiuimus, & c. aperte, pro contrarijs allegata. Parique modo respondetur ad illam rationicationem, quia loquitur quando quis dubitaret de fide, uniuersaliter dubitans illam esse ueram, uel sanam determinate, & animo deliberato in dubietate persistit æqualiter se habens ad utramque partem contradictionis. nam ut dicebat Bernardus. fides ambiguum non habet, & si habet, fides non est, & talis est hæreticus censendus, secus uero esset de illo qui de aliquo articulo extra articulos fidei dubitaret, tunc talis prima facie non est reputandus hæreticus ante ostensionem ueritatis, quia cum credit uniuersaliter fidem catholicam esse ueram, de facili possumus coniecturari q̄ ostensa ueritate erit paratus corrigi, & ideo est interrogandus ut proxime dixi. Insuper non obstat c. inter hæresim. 24.q. 3. quia aliud est loqui de hæresi, cuius tota malitia pendet ex ipsa materi: a quæ asseritur, quæ non est asserenda, sicut Aristoteles dicit primo perihermenias, q̄ ab eo q̄ rcs est, uel nō est, omnino dicitur uera uel falsa, malum autem hæretici pendet principaliter ex uoluntate eligente eam disciplinam, ut in d.c. hæresis, quæ est contraria disciplinæ ueritatis, ideo non est simile, nec est bona consequētia dicere, in hæresi sufficit dogma fallsum, ergo in hæretico, quod etiam patet a diffinitione hæresis, & a diffinitione hæretici, ut dixi supra in q. j. & ij.

40 Præterea non obstat dictū. capitulū. hæreticus. quia ibi non diffinitur quis sit hæreticus, sed Augustinus intendit assignare unum modum cognoscendi hæreticum, ut scilicet quicunque alicuius temporali commodi, & maxime uanæ gloriæ, principatusque sui gratia falsas & nouas opiniones gignit, uel sequitur censeatur hæreticus, unde licet in hac positione quam ponit Augustinus primo ponatur

natur hoc nomen hæreticus ante uerbum , & ex hoc posset quis opinari , q̄ hæreticus sit subiectum,tamen secundum rei ueritatem hæreticus debet esse prædicatum,& id quod sequitur debet esse subiectum,& isto modo sub bono intellectu concedenda est uniuersalis formata ex uerbis Augustini, ita uidelicet, quicunque alicuius temporalis commodi , & maxime uanæ gloriæ, principatusque sui gratia, animo pertinaciter defendendi,nouas opiniones,uel falsas contra fidem gignit uel sequitur,est reputandus hæreticus,præterea q̄ nō sit diffinitio hæretici,hoc patet, quia dicit illum hæreticum , qui nouas opiniones gignit,cum etiā ille hæreticus est qui ueteres hæreses sequitur, ut puta hodie si quis damnatā Arrij hæresim sequereretur hæreticus esset censendus, unde nō solum qui nouas hæreses gignit, sed etiam qui ueteres imitatur hæreticus est c.j.iuncto.c.audiuimus. 24.q.j. Insuper si quis in sua fela credulitate contraheret hæresim male sentiendo de aliquo fidei articulo, licet nō faceret principatus uel lucri causa,etiam hæreticus esset.gi.in c.cognitionis.de pœni.dist.j.glo.communiter approbata in cle.j.de hæret.Bal. ip.l. si quis non dicam rapere.col.j.C.de Episc.& cle.

41 Ultimo tñcet quis nouas gigneret hæreses uel ueteres sequeretur propter lucrum uel principatum uel aliam similem causam,& animo pertinaci defenderet,ipſe tamen in corde suo teneret ueram credulitatem,nō esset in ueritate iste hæreticus coram Deo qui intuetur cor, sed grauisime peccaret, Verum est,q̄ a fidelibus, qui nō habent de interioribus animæ iudicare, reputandus erit hæreticus , & tanq̄ hæreticus fugiendus , & quamuis postea diceret se illas hæreses minime in corde tenuisse, sed pro-assequendo aliquo temporali, uel pro aliquo uitando periculo se finxisse illas hæreses assereret,non esset ei credendum, sed erit ut hæreticus tenendus,sicut in simili habes in decisione Rote. Dccclxxv.incipien. Accusatus de hæresi,& faciunt quæ dicit Bar,in sua disputatione viij.incipiente.per Italiam.

42 Et ad prædicta addendum est,quod inquit.S.Tho. in 2.2. quòd illi q̄ hæresim contingunt de nouo, aliquod cominodum temporale spectant, saltem principatum,uolunt enim habere sequaces,præterea hoc est commune omnibus hæreticis,quod ex superbia procedit, quæ est amor propriæ excellentiæ,q̄ a communi uita discedant,aut lauitate,aut peruersitate,ut in c.excommunicamus.§.adiicimus,de hæret.unde Greg.hæretici commune sententiam habere refugiunt, ne æquales cæteris ostendatur,& quædam noua semper exquirunt,quod dum alij nesciunt, de singulartate scientiæ glorientur.

43 Postremo dicendum est secundum Alex.de Ales, q̄ Augustinus non posuit

posuit hoc quasi essentiale sit hæretico, sed ponit id quod frequentius ac cedit, frequenter enim accidit q̄ hæretici hoc faciūt istis de causis, ex quo ergo Aug. in d.c. hæreticus. non intendebat hæreticum diffinire, ut supra fuit ostensum multifarie, non est nitrum si de pertinacia nullam fecit mētionem, quæ in diffinitione hæretici necessario requiritur, ut probatur in c. dicit Apostolus, quod est Augustini. 24.q.3. ut late dixi supra in q.2. & 3. Demum non obstat gl. in d.c. inter hæresim, quia licet excommunicatus, simoniacus, & similes dicantur hæretici, & pertinacia in eis non re quiratur, tamē huiusmodi dicuntur hæretici largo sumpto uocabulo, nos uero loquimur in hac quæstione de hæretico propriissime sumpto, unde contrariis non obstantibus, habes q̄ ad constituendum hæreticum requiritur pertinacia uera uel a iure præsumpta, ut in d.q.3.

S V M M A R I V M.

- 1 Pertinacia hæretici convincitur multis modis.
- 2 Pertinacia a iure præsumpta in hæretico.
- 3 Hæretici manifesti qui sunt.
- 4 Hæreticus non excusat si odio uel amore aut ambitione hæreticus factus est.
- 5 Ambitionis peccatum tripliciter potest contingere.
- 6 Metus mortis uel cruciatus excusat ab hæresi.
- 7 Vis præcisa excusat quem ab hæresi.
- 8 Metus mortis non excusat a peccato quo ad Deum.
- 9 David comedens panes propositionis, & Sanson se ipsum occidens non peccaverunt.
- 10 Vis conditionalis sicut non impedit characterem, ita uidetur, ut etiam non impedit hæresim contrahiri, argumentatur subtiliter.
- 11 Idolatricis uesci quid sit.
- 12 Pertinax hæreticus est qui dicit nouum, uel uestus testamentum esse falsum.
- 13 Hæretici Manichei uestus & partem noui testamenti respuebant.
- 14 Falsum Christus & apostoli dicere non potuerunt.
- 15 Laycus illiteratus excusat ab hæresi, secus si sit theologus.
- 16 Perinax hæreticus est qui dicit Ecclesiam uniuersalem errare uel errasse.
- 17 Ecclesia in ijs quæ sunt fidei errare non potest.
- 18 Concilium generale in ijs quæ sunt fidei errare non potest.
- 19 Papa determinans aliquid tanquam Papa circa fidem non potest errare.
- 20 Papa determinans aliquid in ijs quæ sunt fidei tanquam Papa cum assensu dominorum

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

dominorum Cardinalium errare non potest.

21 Papa seu concilium generale extra ea quae fidei sunt errare potest.

22 Ecclesia an errare posit in iis quae sunt facti.

23 Ecclesia an errare posit in iis quae sunt iuris.

24 Papae multi haeretici fuerunt non tanquam Papae sed tanquam homines.

25 Familiaritas cum haereticis non facit quem haereticum.

26 Idiota qui non tenetur credere explicite fidem catholicam dicens Ecclesiam posse errare non est haereticus indicandus.

27 Articulus fidei maior omnium est Ecclesiam sanctam non posse errare.

28 Concilium generale representat Ecclesiam, cuius standum est.

29 Concilij generalis congregatio est multum utilis & necessaria Ecclesia.

30 Haereticus pertinax est negans ea quae publice prædicantur in Ecclesia, puta quod Christus non fuit crucifixus.

31 Scire quis presumitur quae publice dicuntur.

32 Ignorantia an probetur per iuramentum.

33 Afferere non licet contrarium illius quod quis tenetur scire.

34 Rusticus non excusatur in iis quae publice prædicantur in Ecclesia.

35 Peritus errans in articulo fidei etiam non indulgati pertinax haereticus est.

36 Haereticus non est qui paratus est corrigi de assertione contrarij alicuius articuli contenti in symbolo fidei quem uerisimiliter poterat ignorare.

37 Haereticus pertinax est qui negat articulum indulgatum, etiam si sit paratus corrigi, admittitur tamen ad misericordiam si redierit.

38 Haereticus pertinax est qui negat assertione aliquam catholicam quam a tea fuerat confessus.

39 Opinio Bar. in Ieos. de falsis. quomodo intelligatur.

40 Ignorantia non potest allegari ab eo qui semel afferuit aliquam assertiōnem catholicam, si postea illam neget.

41 Presumptio uiolenta de heresi est contra illum qui primo afferuit assertiōnem catholicam, postea negauit.

42 Haereticus est afferens aliquid contra prophetas, Euangelistas, seu Epistolas Pauli.

43 Haereticus est qui sacra scripture aliquid abstulerit uel addiderit.

44 Primum & secundum genus catholicæ ueritatis est, non discedere ab iis quae in sacra scripture dicitur, uel per relationem succendentium ab apostolis peruenient, licet in sacris scripturis non inueniantur inserta.

45 Multa omessa ab Euangeliis apostoli suppleuerunt facto uel uerbo, que non reperiuntur scripta.

46 Ecclesia authoritas multum ualeat, etiam quod in sacra scripture non inueniatur

niatur scriptum quod ipsa statuit.

47 Doctorum sanctorum dictis non est adeo standum quin liceat illis contradicere.

48 Consequentia non tenet; Augustinus & alijs doctores etiam sancti hoc dicunt, ergo est uerum.

49 Hæreticus non est qui tenet contra doctrinam sancti. Augustini & similium doctorum.

50 Veritas infallibilis non est in scriptis Augustini, Ambrosii, Hieronymi, & similium.

51 Discordant in pluribus doctores sancti ad inuicem, ideo corum dicta non continent infallibilem ueritatem.

52 Veritas infallibilis est in sacra scriptura, cui est omnino standum.

53 Hæreticus non est qui contradicit dictis sanctorum doctorum.

54 Hæreticus pertinax dicitur qui deprehensus in hæresi non uult reuocare errorem suum.

55 Hæreticus deprehensus a iudice, correctus an debeat statim reuocare errorum suum.

56 Episcopus uel inquisitor debent ostendere accusato de hæresi quod sua opinio sit erronea.

57 Hæreticus correctus etiam a priuato debet reuocare errorum suum.

58 Hæreticus quando monetur ut desistat ab errore debet legitime moneri.

59 Episcopos & inquisitores monet quid debeant facere in monendo hæreticos ut desistant ab erroribus.

60 Hæreticus pertinax est qui inducit aliquem ad hæresim, uel ut hæresim non relinquit.

61 Modum nouum conuincendi aliquem de pertinacia, intellige cum moderamine.

62 Consulens punitur plus quam faciens.

63 Hæreticus ut non possit capi impediens punitur uti fautor.

64 Fautor hæreticorum seu auxiliator seu defensor in quibus peccant.

65 Pertinax hæreticus est qui aliquem cogit abiurare fidem catholicam.

66 Abiurare quid significet.

67 Disputantes maxime colericisi dicunt aliquam assertionem hæreticam esse catholicam an sint puniendi tanquam hæretici seu temerarij.

68 Disputantes excedunt metas loquendi & multotiens incurruunt hæresim.

69 Disputantes tenentes aliquam assertionem hæreticam pro catholica cum malenconia & ira quomodo sunt puniendi.

70 Fautor & defensor hæreticorum est qui impugnat inquisitores ne con-

- tra eos procedant.
- 71 *Defensor catholicae ueritatis quis est.*
- 72 *Hæreticus pertinax est qui non uult se subiçere iudicio Ecclesiae.*
- 73 *Intellectus & pratica e. cum contumacia de hæreti.lib.6.*
- 74 *Hæreticus pertinax non est qui non cedit cuilibet dicenti suam propositio nem esse hæreticam.*
- 75 *Nunciatio facta a'icui non stringit si non fiat testibus uel scriptura.*
- 76 *Hæreticus quis potest esse in foro conscientiae, sed non in foro Ecclesiae.*
- 77 *Hæreticus si corrigatur a peccato, statim desistere debet, alias pertinax est.*
- 78 *Errantem ab errore debemus reuocare.*
- 79 *Hæreticus pertinax est qui protestatur se nunquam reuocaturum, si tamen se reuocauerit, Ecclesie reconciliatur.*
- 80 *Legem quis sibi non potest imponere quin liceat ab ea discedere.*
- 81 *Peccator si conuertatur, Deus ei miseretur.*
- 82 *Hæreticus est pertinax qui prohibet catholicam ueritatem praedicari.*
- 83 *Pertinax hæreticus est qui nouos errores gignit.*
- 84 *Hæreticus pertinax est qui iubet assertiones hæreticas praedicari & catholicas prohiberi.*
- 85 *Omittere & committere par delictum est in prosequitione hæreticorum.*
- 86 *Hæreticus est pertinax qui usque ad mortem perseverat in errore, & non fuit Ecclesie reconciliatus.*

TRIGESIMA QVAESTIO.

- 1  Rigesimo † quæro qui sunt modi quibus potest aliquis de hæresi accusatus de pertinacia conuinci, & ad prosequitionem huius quæstionis præsupponendum est quod dixi supra in q. 2. hoc est, qd sit pertinacia, & quotplex est pertinacia, scilicet exterior & interior, quo præsupposito, subiecto multos modos conuincendi de hæresi accusatu de pertinacia, & quis non erat metis meæ enarrare modos conuincendi aliquem de pertinacia, sed qd sola remissione essem contentus, ut dixi supra. q. 3. nihilominus tamen quia plures alij modi occurserunt addendi positi a doctoribus, consentaneum duxi hos modos pertinere, prout breuiter commodiusque videbitur.
- 2 PRIMVS † I GIT VR modus conuincendi de pertinacia accusatum de hæresi est ex iuris præsumptione, qd a iure disponitur aliquis ut hæretici damnandum, ut patet in transeunte, vel redeunte ad ritus Iudæorum, qui tanq; hæretici condénanter in c. contra christianos, de hære. li. 6.

Item

Item si suspectus de fide citatur, ut de fide ueniat responsurus, & non cōparet, & excōicatus stetit in excōicatione per annum, tunc ut hæreticus uenit damnandus. c. cum contumacia, de hære. li. 6. Item si quis deficit in purgatione canonica sibi indicta ob suspicionem hæresis contra cum re sultantem ex dictis testium, uel alias, ut hæreticus damnatur. c. inter solli citudinem, de purga. cano. dixi plura circa hoc in meo consilio. xj. incip. super dubio. Itē si quis deprehēsus fuerit in hæresi, & nolit redire ad grādum Ecclesiæ, ut hæreticus traditur iudici seculari pena debita castigādus. c. ad abolendam. in priuers. nisi continuo. de hære. Idem est censemendum de eo qui est de hæresi suspectus, si ad arbitrium cpi iuxta considerationē suspicionis, qualitatēque personæ propriam innocentiam nō mōstrauerit, ut in d.c. ad abolendam. q. qui uera. iuncta declaratione quæ traditur in c. excōicamus. . qui autem eo. tit. de hære. Item ut hæreticus dā natur, qui relabitur in hæresim abiurata, uel aliā similem hæresim abiurauit. d. c. ab abolendan. q. illos quoque. c. super eo, & c. Accusatus. q. cū uero. eo. tit. li. 6. Item ut hæretici damnantur omnes illi qui comprehenduntur in. q. ille quoq; d. c. Accusatus. Idem dicēdum est de illis qui in articulo mortis petierunt hæreticos cōsolatores. c. filij, uel hæredes, de hæreti. li. 6. ij enim qui ut hæretici damnantur præsumuntur a iure pertinaces, alias non damnarentur ut hæretici, quia de ratione formalī hæretici est pertinacia, ut dixi supra. q. 2. & 3.

3 SECUNDVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertinacia est, quando a iure appellatur hæreticus manifestus, quia alias non esset hæreticus, nisi esset pertinax. Et sunt manifesti hæretici, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt hæreticorum errorem, uel qui coram prælatis suis conuicti sunt de hæresi, uel confessi, uel ab eis sententialiter condemnati de hæretica prauitate, ut est tex. in c. super quibusdam. q. j. de uerb. sig. de cuius intellectu plura dixi supra in proxima. q. unde cum quis facto uel uerbo monstrat se non firmiter credere fidē christianam esse ueram, & sanam, sed dubiam, uel ad sectam aliam se conuertit, faciens se circuncidi, uel Mahometum adorat, talis iudicandus est hæreticus manifestus sine ulteriori examine, & tā quam hæreticus pertinax condemnandus, ita dicunt Ochā, in suo dialogo, & Ioan. de Turre Crema. in tracta. de potestat. Papæ. li. 4. c. xvij.

4 Et hæc † locū habent ēt si quis fuerit ductus amore, uel odio, cupiditate, uel ambitione ad prædicta committendum, quia p̄ p nihil horum debet quis crimen, maxime hæresis, perpetrare, pro quo facit. c. hæreticus est. 24. q. 3. ijs enim modis peruerititur iudicium humanum. ca. quatuor modis. xj. q. 3. amor nō excusat a delicto, ut de dante poculū amatorium

scribitur.l.3.¶ adiectio ff.ad.l.Corne.de Sicca.l.si q̄s aliquid.¶ qui nondū. ff.de p̄cenis, licet nihil sit furore amoris uehemētius, quem refrenare philosophia est.¶ illud quoq; uers. nouimus etenim.in auth. quib. inod. natu.filij effi.legi.coll.6.& in hoc errauerunt multi sapientes, ut Aristo teles,& iurisconsultus Appius Claudius , q̄ captus fuit amore cuiusdā uir ginis.l.2.¶ & cum placuisse, ff.de ori.iur. s ilomon ē assiduitate & conuersatione mulierū adorauit idola,& eis tēplū ædificauit.c. salomō.3 2. q.4.unde philosophus.7.eth.inqt. ira enim & cōcupiscentia uenereorū manifeste & corpus transmutat,& insanire faciunt, ut refert Albe.de Ro fa.in l.unica.C.de sena.conf.claudiano.& odio alterius q̄s non debet p̄grauari.l.si quis in suo.C.de inoff.test.c.nō debet.de re.iur.li. 6.& qui occidit fratrem suum,& qui odit,& qui detrahit ei pariter homicida demōstratur.c.homicidarum. de p̄c. dist.j.facit.c.homicidiū.ea.dist.& Ioā.j. qui odit fratrem suum homicida est.cupiditatem intellige quæ consistit in præmio uel expectatione præmii.ca.1. de re iud.lib. 6.

5 Ambitio † aut semper est peccatum, quod tripliciter contingit , uno modo, qn̄ quis appetit honorē de excellentia quā non habet, Secundo, qn̄ honorē cupid non referendo ad Deū. Tertio, qn̄ honorē quem habet nō refert ēt ad utilitatē aliorū, ut scribit.s. Tho.in 2.2.q. 131.art. si ergo nō licet amore uel odio,cup ditate uel ambitione alia crimina cōmittere, ut patet per prædicta,multo minus hoc crīmē hæretis,quod est maximū peccatorum,ut tradit Card.de Turre Crema.in c.quid auem.2.4.q.3.

6 Sed in hoc † secundo modo conuincendi aliquem de prauitate hæretica est aduertendū, q̄ accusatus de hæresi pōt est excusari ab hæresi,& a pertinacia, quo ad factum hæreticale in duobus casibus, primus est, si q̄s, forsan captus ab infidelibus, uel hæreticis, metu mortis actum hæreticalem commiserit , puta si pro morte euitanda quis adorauerit Mahometū, uel passus fuerit se circuncidi, uel ad ritus iudæorum, uel Mahometi trāsierit, uel redierit, licet peccatum mortale commiserit, excusandus est tñ ab hæresi,& pertinacia, hoc enim modo excusabatur Papa Marcellinus, nec fuit iudicatus hæreticus a concilio generali ad hoc congregato, licet ipse uoluntarie seipsum abdicauerit a Papatu.c.nunc autem. 21.di. prout tradit Deci.in confi.clj.maximi ponderis.col.4.peccauit tamē ipse Marcellinus mortaliter, quia fecit contra legem Dei exodi.ca. xx. ubi Deus loquens de sculptilibus,& imaginibus dicit , non adorabis ea, scilicet exterius , neque coles , scilicet interius , ut ibi exponit gloss. unde peccatum est; idolis exteriorem, uel interiorem, cultum exhibere propter quæcumque, prout late ego prosequutus sum hanc materiam. in rub. de hæret.lib.6.q. 13.nu.67.incipien.accedit.&c.

- 7 Secundus † casus excusationis est, si quis absoluta sive præcisa coactio
ne coactus fuerit actum hæreticalem committere, puta quia ligatus & re-
nitens circunciditur, uel eius genua per vim ab alijs flectuntur ante ido-
la, uel Mohometum, & sicut dicitur absoluta coactio, cum quis renitens,
inuitus, reclamans fertur ad fontem, & cum uerborum prolatione in-
mergitur, & talis non recipit sacramentum baptismatis, ut argu. in cap.
sacris. quod metus. causa. ut est tex. in c. maiores. §. item queritur. versic.
ille uero. de baptis. & glo. iunctio tex. in cap. contra christianos. de hæ-
reti. libr. 6. sic pariter dicendum est hunc passum uim præcissam, & ab-
solutam, non abnegasse Christum seu baptismum, quia contrariorum ea-
dem est disciplina. l. 1. cum alijs. ff. de ijs, qui sui. iur. sunt, iste enim dici-
tur potius pati, quam agere, & ideo non peccat mortaliter, ut probatur
in d.c. sacris.
- 8 Circa † tamen primum casum est aduertendum, in quo dico, quod il-
le qui mortis metu abnegat fidem, non est censendus hæreticus, licet mor-
taliter peccet, intellige in propria materia, uidelicet quando sumus in ijs,
quæ sunt prohibita de lege naturæ, uel de lege diuina, etiam q[uod] esset talis
metus qui caderet in constantem virum, non enim excusat a peccato o-
perationem ab huiusmodi legibus uel altera earum prohibitam, cum sit
omnino mala & non excusanda, quod probatur in d.c. sacris, in uerbo at-
tenuet. quod met. cau. ubi metus diminuit culpam sed non excusat, &
pro hoc dicit Aristoteles in 3. ethicorum, propter quæcumque durissima, non
est turpe quid agendum, & propterea machabei propter metum mor-
tis illatum noluerunt comedere carnes suillas, quinimo passi sunt ob hoc
mortem. primo Machabeorum. 6. cap. ratio est quia secundum Aristotelem in
3. ethi. & Grego. Nicenum in libro de homine, huiusmodi quæ per me-
tum aguntur sunt mixta ex uoluntario, & inuoluntario, id enim quod p[ro]p[ter] metum agitur, in se consideratum non est uoluntarium, sed fit uolunta-
rium in casu, scilicet ad evitandum malum quod timetur. dicit S. Tho.
in 1. 2. q. 6. art. 6. q[uod] si quis recte consideret, magis sunt homodi uoluntaria
q[uod] in uoluntaria, ut ibi per eum, & propterea dicit. l. si mulier. §. si metu. ff.
quod met. cau. q[uod] adiens hæreditatem per metum hæres efficitur, quia
coactus uoluit, & ibi notat glo. q[uod] uoluntas coacta uoluntas est, quod ha-
bet locum in rebus propriis, secus in rebus quarum coactus habet admi-
nistrationem. l. j. in fin. ff. de auth. tut. ut dicit Bal. in rubri. de contro. in-
uestituræ. in fi.
- 9 Ad prædicta † etiam facit quod inquit Ioannes de Gerson. q[uod] nulla ne-
cessitas excusat in ijs quæ sunt de lege diuina, nec obstat q[uod] David metu
mortis, quæ ex necessitate naturæ, si non comedisset, sibi imminentebat, co-

medit sine peccato panes propositionis. 1. Regū.c.21.vbi licet non dica
tvr, q̄ de illis comedenter David, Christus tamen hoc declarauit Mathæi.
12. quia dicit præfatus Gerson David habuisse ex reuelatione, ut come-
deret illos panes propositionis, ex quo laycos panes non habebat, sic et
Sanson qui seipsum cum hostibus ruina domus oppressit excusatur ob
diuinam inspirationem, ut inquit Augustin.de ciuitat. Dei. libro pri-
mo.capitulo. 21.

10. Et si † dicatur, q̄ sicut vis conditionalis non impedit impressionē ca-
racteris, ut in c. maiores. §. itē in queritur. de baptismo, ita a contrario vi-
detur dicendum, q̄ abnegatio fidei, & sic hæresis contrahatur ab illo qui
metu conditionali, uel causatiuo transit ad ritus paganorum, uel iudæo-
rum, aut cultum idolorum, seu ad negandum fidem Christi, per regulā,
cuius consensus in construendo requiritur eiusdem etiam in dissoluendō
interuenire debet. in auth. contra si filii. C. de repudi. in l. nihil tam na-
turale, ff. de regu. iur. c. 1. extra eo. tit. Ad hoc dico, q̄ prædicta non ha-
bent locum in spiritualibus, quæ facilius construuntur, quam destruantur,
vt est tex. in c. inter corporalia. iu. princip. de translatio. & ideo matri-
monium licet consensu contrahatur. c. cum locum. de sponsa. c. sufficit.
27. q. 2. tamen contrario consensu dissoluti non potest, immo nullo mo-
do, quia quos Deus coniunxit homo non separat. c. 2. de translatio. præ-
lato. capit. ex parte. de conuersi. coniugato. & idem est in baptismo, &
ordine, in quibus character imprimitur spiritualis, ideo contrarius consen-
sus illum delere non potest, ut scribitur per glo. & docto. in ca. 1. de reg.
iur. Præterea in casu d. §. item queritur. idcirco non succurritur metum
passo conditionalem, quia character ille est indelebilis, & ideo non posset
ibi esse retro actio, nec debet, maxime cum sit coactus, & inuitus ad me-
lliora, argu. eorum quæ notantur in c. cum dilectus, quod met. causa, vt
scribitur, in d. §. item queritur, quæ non militant in eo qui metu condi-
tionali abnegat fidem Christi, uel transit ad ritus alterius sectę, quia cū
non habeat errorem in intellectu, nec pertinaciam, non est dicendus hæ-
reticus, nec ex quo non habet liberam operationem potest dici apostata,
ut notatur in d. c. contra christianos, & satis probatur in l. 1. & 3. C.
de apost. & sicut inuitatus ad deteriora potest restituui per actionem qđ
met. causa. d. c. cum dilectus. ca. super hoc. de renuncia. quia scribit Ray.
de penna fortii. q̄ uox prætoris dicentis, quod metus causa gestum est ra-
tum non habeo, de qua, in l. 1. ff. quod met. causa, est uox Dei, quam po-
suit in ore prætoris, refert Bal. in rubr. de contro. inuesti. in fi. & pecca-
tum quod incurrit talis uim conditionalem passus, est forsan ex incon-
stantia quam habuit circa fidem.

Quia

11 Quia † potius moriendum est q̄ idolatricis uēsci. cap. sicut satius.
 32.q.4.facit cap.si de area.26.q.2.scribit Card.de Turre Crema.in ca.
 nunc autem.21.distin.intellige dando honorem idolo , cui est immola-
 tum,quia sic illis uesci est idolatrare , quod est grande peccatum & ma-
 gis uitandum quām mors corporalis,quia ut inquit Phi. 3. ethi. ante est
 moriendum quām turpe committendum . Propterea laudantur sancti
 martyres qui pro fide uicerunt regna cœlorum , qui pro Christo passi &
 mortui noluerunt idolis immolare,hæbreorum.xj. & confessio fidei est
 necessaria ad salutem,pro loco & tempore,quando scilicet per dimissio
 nem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo.Paul.ad Ro-
 ma. x. corde creditur ad iusticiam , ore autem fit confessio ad salutem,
 scribit San. Thom.in 2.2.quæst.3.arti. 2.& Augusti.de Anco.in traicta-
 tu de potestate Papæ.q.v.act. 2. Si uero quis extra metum mortis aliquid
 assereret,uel faceret,quod esset hæreticum,etiam si diceret se credere &
 tenere quod sancta mater Ecclesia tenet & credit , ut hæreticus es-
 set iudicandus . capitulo .contra Christianos , de hæretic. libro sex-
 to. & late habetur in decisione Rotæ . Dcccxxv . incipiente Accu-
 satus de hæresi .

12 TERTIVS † M O D V S Conuincendi aliquem de pertinacia
 est , quando diceret aliquam partem noui uel ueteris testamenti falsum
 continere,uel a catholicis non esse recipiendam assereret,hic enim hæ-
 ticus pertinax esset cōsendus,& fuit unus de erroribus hæreticalibus Ma-
 nicheorum,qui respuebant vetus testamentum,quod reprobatur in ca.
 qui Episcopus . xxij. distinctio. patet etiam per Paul. ad Romanos
 7. dicentem.de testamento ueteri , lex sancta , & mandatum san-
 ctum , & iustum , & bonum , ergo lex uetus non debet respui tan-
 quam mala .

13 Et licet † uetus testamentum non sit obseruandum secundum lite-
 ram,quo ad legalia,que umbram futurorum continebant,sicut dicam in
 fra,uide in pontificali in coronatione Papæ , quando Iudæi ueniuunt ob-
 uiam ad Papam in monte Iordanu,quibus Papa respondet,nihilominus
 est honorandum quo ad omnia conteta in eo , quantum ad authoritatē
 ueritatis , unde Christus in Euangilio , & Apostoli in Epistolis usi sunt
 frequenter testimonijs & authoritatibus legis , & prophetarum ad suam
 confirmandam ueritatem,ut patet sacram scripturam intuenti,unde isti
 manichei respuentes authoritatem,& ueritatem ueteris testamenti,Chri-
 sto & apostolis qui uetus testamentū induxerunt in testimoniū ueritatis,
 quā prædicabāt,plene aduersabātur , & illos caluniari uidentur de falsis
 testimonijs,qđ impiū est,error eorū ostenditur īpius,quia scripturā,quā

Christus, qui ueritas est acceptat, & inducit in testimonium, illi stulti & hæretici respuūt. nūquid Christus dicit Ioan. 5. si credideritis Moysi, credetis utique & mihi, ille enim de me scripsit, item dicti manichei non recipiebant totum nouum testamentum, tanquam in aliqua sui parte falsum continens, ideo hæretici sunt iudicati, cum tota sacra scripture uerum contineat, & in nulla sui parte falsum habeat, est enim candor lucis æternæ, speculum sine macula scilicet erroris uel falsitatis, & contra hos hæreticos inuchitur Aug. in lib. de moribus Ecclesiæ, inquiens, dicere in sacra scripture aliquod falsum contineri, quid hac uoce impudentius? quid scœlestius? nisi simulacrorum cultores Christi nomen odientes ista ausi sunt dicere.

14 In su per † in nouo testamento, aut loquitur Christus, aut Apostoli, Christus cum sit ueritas & uita Ioan. 4. falsum dicere non potuit, Apostoli etiam non, cum Spiritu Sancto loqui fuerint, secundum illud Matthei. x. nō estis uos qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in uobis, & Ioan. 16. cum uenerit ille Spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, hinc beatus August. ad Hierony. scribens ait, Ego solis libris scriptorum, qui canonici appellantur didici hunc timorem, scilicet reuerentialem, honoremque deferre, ut nullus eorum scribendo errare audeam credere, ut habetur in capitulo. Ego solis. nona distinctione.

15 Postremo sit nouum testamentum in aliqua sui parte falsitatem contineret, non maneret aliqua sui parte stabilis authoritas. c. si ad scripturas distin. 9. sicut si aliquid falsitatis reperiatur in instrumento, totum redditur suspectum, nec ei creditur. l. 2. in fi. ff. de fide. instrum. Ab hoc modo conuincendi aliquem de hæresi & pertinacia excipitur laycus illiteratus uel simplex, qui neſciret quid per nouum, uel uetus testamentum importetur, & seductus ab alijs dicat nouum uel uetus testamentum, uel aliquam partem recipi non debere, firmiter tamen crederet totam fidem Ecclesiæ esse recipiendam. arg. c. dicit Apostolus. 24. q. 3. facit quod inq[ui]t Inn. in rubr. de Summa Tri. est ergo diligenter examinandus, & de ueritate informandus, & si post informationem debitam, non se corrigeret, esset, ut hæreticus pertinax iudicandus. arg. c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. quia sacrae scripture non posset subesse falsum ratione emanationis seu originis, quia ex reuelatione est, Spiritu enim Sancto inspirati loqui sunt Dei homines. 2. Pe. j. & Iob. 13. Spiratio Dei omnipotentis Dei est, & Eccles. primo, foris sapientię uerbū Dei in excelsis, tenētes ergo pertinaciter assertiones contrarias sacrae scripture, in propria uerborū forma, sive contrariū ex sacra scripture in necessaria seu formalī cōsequētia deducatur, hære-

hæretici sunt censendi, & assertiones hæreticæ sunt, ut pro loquutus sum supra in q. 5. Et ex dictis in hoc tertio modo pōt inferri corrolarium. q Theologus, & in sacris literis exercitatus legendo, & considerādo eas, est obligatus certa, & explicita fidē tenere, & nullatenus dubitare de multis, de quibus simplex, & idiota requisitus rationabiliter, si non pertinaciter, dubitaret, ut q Thobias habuerit canem, uel Aaron barbam, uel arca testamenti de pilis caprarū cooperturam. Ita inquit Ioan. de Gerso. in prima parte alphabeto. 14. Facit quod apud Mathe. dicit Christus, donec transeat cœlum & terra iota unum, aut apex unus non præteribit a lege donec omnia fiant. & Lucæ. 16. facilius est cœlum & terram præterire, q de lege unū apicē cadere, Deus em̄ nō pōt esse author mēdacijs Psal. 144. Fidelis Deus in oībus verbis suis, & Deut. 7. ipse est Deus fortis & fidelis.

16 QVARTVS † MODVS Conuincendi aliquē de pertinacia est si crederet, uel teneret uniuersalem Ecclesiam errare, uel errasse, ex quo cepit Ecclesia christiana congregari, licet credat fidem christianam traditam a Christo, & ab Apostolis eius, in nulla parte sui mendacium continere, talis enim, ut dicunt aliqui, non est examinandus, an paratus sit corrigi, sed eo ipso q̄ta l a uerba dicit est ptinax reputādus. ita dicebat Ochā, & Card. de Turre Cre. sequit. Ad hunc modū conuincendi aliquem de pertinacia, ultra doctores, uidetur mihi q̄ sint dandæ aliquæ declarations.

17 PRIMA † EST, q̄ uniuersalis Ecclesia, quæ ex congregatione fidelium omnium constituitur. c. in Ecclesia. de consecra. dist. j. in ijs quæ sunt fidei errare non potest, quia Christus orauit pro ipsa Ecclesia, ut non deficeret c. maiores. in prin. de baptismo. c. a recta, & c. pudēda. 24. q. j. unde impossibile est, q̄ uera fides Christi remaneret in uno solo, ita q̄ uerū est dicer, q̄ fides non deficit in Ecclesia, sicut ius uniuersitatis potest residere in uno solo, ut notatur in c. gratum. de postu. prælato. traditur in l. sicut. ff. quod cuiusque uniuersi. quod patuit post passionem Christi, nā fides remansit duntaxat in Beata uirgine, quia omnes scandalizati sunt, & relictio eo fugerunt. Matthæi. xxvj. prout fuerat prophetatum ab Esa. lxij. inquiete. torcular calcaui solus, & de gentibus non erat uir mecum, ut ibi exponit gloss. interlinearis, ubi dicit Dominus Vgo. Cardinalis, quōd sola Beata mulier, & uirgo mater eius cum filio suo patiente fidelis extitit. & permanxit. quod significatur per candelam quæ in tribus diebus tenebrarum hebdomadæ sanctæ non extinguitur, ut dicit Guilielmus Durandi, in suo rationali diuinorum officiorum, in rubrica de quinta feria, & tamen Christus ante passionem orauerat pro Petro, ut non deficeret fides sua, ergo non dicitur deficere, nec etiam errare, si remaneret fides in uno solo, & forte hinc dicit gloss. in capitulo. quamuis.

quamuis.xxj.dist. q̄ ubi sunt boni, ibi est Ecclesia Romana, ita dicit Abbas in cap. significasti. cōlum. 2. de electio. est ergo prima declaratio, q̄ iste modus intelligitur de uniuersali Ecclesia aliquid dicente uel statuente in ijs quæ sunt fidei, q̄ errare non possit, Vnde credens uel asserens uniuersalem Ecclesiam errare uel errasse, de pertinacia conuincitur, sine uel teriori progresiu, & in hoc uidentur omnes conuenire, quia talis credulitas uel asseritio contradicit sacræ scripturæ aperte, & catholicæ ueritati prout late dixi supra in q.v.

18 SECUND A + DECLARATIO est, q̄ idem modus cōuincendit aliquem de pertinacia habet locum si quis crederet aut assereret uniuersale concilium in ijs quæ sunt fidei errare posse, intelligendo de uniuersali concilio plenario. in quo cum Ecclesiæ patribus, Romanus pontifex eorum caput & princeps unanimi consensu, & authoritate concurrit, & hoc concilium generale siue uniuersale plenarium errare non potest in ijs quæ fidei sunt, ut multis fundamentis probat Card. de Turre Crema. in sua summa Ecclesiæ. lib. 3. capitulo. 58. quicquid contra hoc senserit Ocham in suo dialogo. Quod potest ultra dicta per eum confirmari hoc medio, ille non potest errare in fide cuius assertio uel determinatio non potest reuocari in dubium, sed determinatio cōciliij generalis in materia fidei nou potest in dubium reuocari. cap. maiores. 24. q. j. ubi dicitur non esse retractandum quod semel concilium generale statuit contra unamquamque hæresim, & melius hoc exprimitur in l. nemo. C. de Summa. Trin. ergo &c. maior de se patet, & hoc sufficit, ut credendum sit, q̄ errare non possit. Item Ecclesia regitur Spiritu Sancto, qui est Spiritus ueritatis, hoc enim promisit Christus discipulis suis Ioan. 17. cum uenerit ille Spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, & ideo conciliū generale in ijs quæ sunt fidei errare non potest, ut scribit Iacobus Alama. in 3. sententiarum. dist. 28. q. j. circa fi.

19 TERTIA + DECLARATIO est, q̄ ea quæ prædixi de uniuersali Ecclesia, uidentur etiam habere locum in decisis, & determinatis a summo pontifice tanquam pontifice circa ea quæ sunt fidei; in quoru decisione errare uon potest, si aliquid ad fidem spectans determinaret auctoritate iudiciali, non autem personali, & hoc uidetur comprobari ex decreto Hieronymi in cap. Hæc est fides. 24. q. j. inquietis, si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare uoluerit, se imperitum, uel maluolum, uel etiam non catholicum, nō me hæreticum comprobabit, manifeste in ijs uerbis Hieronymus censet, q̄ ex approbata fidei confessione a Papa, aliquis obseruens non catholicus & sic hæreticus iudicatur, & ibi sic co[n]cludit Card. de Turre Crema. &

pro-

probatur in d.c. maiores. in principio, & hanc conclusionem multis fundamētis confirmat d. Card. Thomas de Vio, in ij. parte suæ apologiæ. cap. 13. & 14. ubi respondet fundamentis Ocham & aliorum contrariū sentientium. Sed quia aliqui nimis animose defendant, q̄ non est necessario credendum determinatis a summō pontifice, ideo non auderem dicere, aliquem de hæresi & pertinacia conuinci, credentem uel afferentem summum pontificem cum suo collegio cardinalium in ijs quæ fidei sunt errare posse, putarem tamen esse ualde temerarium & castigatione dignum afferere contrarium, cum esset in depressionem tantæ maiestatis. arg. cap. j. de maledicis, cuius apex aut sanctum facit, aut sanctum inuenit. cap. non nos. 40. distin. Et dicunt aliqui, quod quando quæstio est de fide, huius materia est ad summum pontificem deferenda, non ut ferat sententiam, sed ut concilium congreget, & concilium indefectibiliter sententiabit.

20 EGO † TAMEN salua determinatione S.R.E. tenerem, semper standum esse determinationi summi pontificis circa ea quæ in causis fideli ipse authoritate sui officij, cum Reueren. dominorum Cardinalium senatu decideret, & non posset tantam sanctitatem in ijs errare, quia specialiter Petro ciuiusque successoribus dictum est a Christo, orati pro te Pe tre ut non deficiat fides tua, ut in d. cap. maiores. intelligendo de errore judiciali, secus de errore personali, quia ipse Papa hæreticus potest esse, & de hæresi dannari potest, prout multi pontifices hæretici fuerunt. ca. si Papa. 40. dist. ibi, a nemine iudicandus est nisi deprehendatur a fide de uius, ut late tradit Deci. in consi. 151. maximi ponderis. colum. ij. & dixi in repetitione cap. j. de hæreticis. lib. 6. q. 16. & August. de Anch. in tract. de potestate Papæ. q. quinta. arti. j. scribit aliquid Abbas in c. significasti. colu. ij. de elect.

21 Si uero fessemus extra ea quæ fidem tagunt & bonos mores, ut inquit Card. in c. Anastasius. xiij. dist, concilium generale siue Ecclesia uniuersa lis errare potest, sicut alias errauit super matrimonium contrahendū inter raptorem & raptam, & dictum Hieronymi melius sentientis fuit præ latum statuto concilij, ut probatur cap. placuit. 36. q. ij. ubi a concilio generali apud Aquisgranum, erat prohibituim matrimonium inter raptorem & raptam, sed authoritas Hieronymi contrarium sentientis prævaluit dictum matrimonium legitimum esse decernentis in cap. tria. ea. cau. & q. & hodie est approbatum dictum Hieronymi in c. cuin causa, & cap. fi. de rapto. & forsam innitebatur diuus Hieronymus auctoritate sacræ scripturæ super matrimonio raptoris & raptæ, & ideo fuit prælatum eius dictum determinationi dicti concilij generalis ut traditur in c.j. xx. dist.

Et

Et hoc habet locum, siue in concilio generali, siue in uniuersali Ecclesia, quia eadem est ratio, ut in ijs errare possit, ut dicit Deci. in d.c. significasti, col. ij. uersi. sed ista resolutio.

- 22 Præterea tñ dicta uniuersalis Ecclesia siue concilium generale errare potest in ijs quæ consistunt in facto, puta excommunicando aliquem, qui non erat excommunicandus ex causa latenti, ut est tex. in c.a nobis. ij. de senten. excommunicata. & ibi scribit Abbas. facit. c.j. de consti. libr. 6. & in hoc errore facti peritisimi falluntur, ut est glo. in l. 2. ff. de iur. & factis igno. ita concludit Henri. Boich. & Fely. in dicto. capitulo. a nobis. & in cap. uenerabili. de testibus, ubi tradit an poshit errare in canonizatione sanctorum.
- 23 Dicit̄tamen Henri. Boich. in d.c. a nobis, q̄ Ecclesia non potest errare in ijs quæ sunt iuris, & pro hoc allegat illud Lucæ. xij. Ego oraui prote Petre, ut non deficiat fides tua, ut refertur in §. j. xx. dist. & in d. cap. maiores. in prin. de baptis. quæ authoritas, ut dixi, fuit intellecta in ijs quæ sunt fidei, prout omnes dicunt. Quod autem extendatur ad ea quæ sunt iuris, ad minus positivi, satis ambigendum est, per ea quæ dixi, q̄ concilium generale errauit super matrimonio raptoris & raptæ.
- 24 De Papa autem, considerando eius personam, non autem iudiciale potestatem, q̄ errare possit etiam in ijs quæ sunt fidei multis authoritatibus, & exemplis comprobari potest, ut proxime dixi allegando. d.ca. si Papa fuerunt quidē multi, maxime pontifices, hæretici, Primus fuit Marcellinus, qui contra fidem errauit, idola adorando. c. nunc autem. 21. dist. & licet non errauerit in mente prauitati hæretice adhærendo, ex quo tamen facto negavit Christum, dum renuit se confiteri christianum, idolatriæ crimen commisit, non ideo tamen fuit hæreticus, nec pro hæretico iudicatus, quia de compulsione apud concilium constabat. Nec obstat si dicatur q̄ ipse Marcellinus deposuerit se, uel renuntiauerit pontificatu, quia hoc non uidetur authēticum, Immo a die quo sub Diocletiano Imperatore capite truncatus est, eius Episcopatus uacauit, quod non fuisset, si ipse renuntiasset, nam a tempore renuntiationis uacasset. c. j. de renuntia. lib. 6. cle. j. de renuntia. tradit Card. de Turre Cre. in d.c. nunc autem. art. 4. Secundo fuit hæreticus Liberius Papa, qui consensit perfidiæ Arrianæ, ut habetur in cronicis, nam primo fuit catholicus, & feruide contra Arrianos processit, & ob hoc Constantius Arrianus eum in exiliu misit & cleru de consensu eiusdem Liberij Fœlicem præsbyterum in Papā ordinauit, qui amplius Arrianos expugnauit, in tantum ut Arriani Constantium rogarent, ut Liberius restitueretur tanquam eis magis fauoribilis, & sic Liberius reuocatus fuit, & Fœlix deicetus, & quia Liberius Arrianus

nis fauebat, ideo Fœlix cum catholicis eum admonitum & contumacē, tanquam hæreticum de Ecclesia eiecit, & tunc scisma factum fuit, & persequitio magna fidelium, & sic de hoc Liberio proprie non potest dici q̄ fuerit hæreticus existens Papa, sed postquam renunciauit papatu. Tertio, Anastasius secūdus propter hæreticam prauitatem fuit a Romana re pudiatus Ecclesia, ut habetur in c. Anastasius. xix. dīl. fuit enim primo bonus, sed postea ab Achatio hæretico seductus est, & cum eo communicauit, & ob hoc clerus separauit se ab eo, & quia uoluit restituere Achatū occulē, licet non potuerit, diuino iudicio percussus est, intestina amitem do dum assellaret, ut dicit glo. in d.c. Anastasius.

25. Et licet quis ob solam familiaritatem seu communicationem cū hæreticis, non posset ut hæreticus damnari, sed ab officio suo suspendi, donec scandalum sopiaatur, ut in c. inter sollicitudines. de purga, cano. & etiā ob fauorem præstatum hæreticis, ab eo qui nunq̄ hæresim abiurauit non incurrit in hæresis. c. accusatus. §. si uero. de hære. lib. 6. sed ex communicatur ipso iure. in c. excōmunicamus. §. credentes. de hæreticis, & sic uidetur q̄ Anastasius non fuisset hæreticus ob communicationem seu fauore ab eo præstitum Photino & Achatio, tamen quia dictus Anastasius non solum communicauit & fuit dictis hæreticis, sed etiam in eadem hæ. eſi stetit, & eam prædicauit, ideo hæreticus fuit, ut dicit glo. in d.c. Anastasius, & in d. §. si uero. Et ad hæc faciunt quæ dicunt Holtien. Ioan. Andre. & alij in c. quicunque. in prin. de hære. lib. 6. de pluribus aliis summis pōtificibus possent exempla adduci, quod hæretici fuerunt, quæ pro nunc prætereo.

26. QVARTA + DECLARATIO est, ut iste modus conuincēdi de pertinacia accusatum de hæresi intelligatur in eo quitenetur explicite credere ea quæ sunt fidei, secus uidetur dicendū de eo, qui solum tene tur credere implicite, qui autem sunt isti, late dixi supra in 28. q. uerf. quo ad primum, isti enim qui non tenentur explicite credere, sed implicite, si dixerint absque pertinacia, & hæretica prauitate, ex simplicitate, & ignorātia Ecclesiam errare uel errasse, possent excusari, & ideo forte dici posset, q̄ isti examinandi sunt sollicite, & an parati sint corrigi, uel non, & si quidem parati sint corrigi, non essent pertinaces, ut hæretici iudicādi, sin autem corrigi nolint, sint inter pertinaces & hæreticos numerandi. iuxta cap. qui in ecclesia. 24. di. Confirmantur, quia hæc determinatio, q̄ Ecclesia uniuersalis non potest errare in ijs quæ sunt fidei, & quæ bonos mores conceruent, fundatur in uerbis Christi, Mathei ultimo. ego uobis sum usque ad consummationem seculi, & in illis uerbis, quæ Christus dixit apud Lucam. xij. c. ego oraui pro te Petre, ut non deficiat fides tua, ut regi-

registratur in d.c. maiores. de baptis. in prin. multi sunt illiterati, qui nunquam in hoc audiuerunt, ideo non tenentur explicite credere, & circa hæc dixi plura supra in d.q. 28. & tradit plura Innoc. in rubri. de Summa. Tri-ni. & hæc dicta & dicenda sunt sub protestatione de qua in frontispicio huius operis.

27 Dici tamen potest secundum Petrum Ximenii de Praxano. in suo cōfutatorio. capitulo. 142. quod inter omnes articulos fidei; primus & mai-or, & maioris necessitatis est, credere uniuersalem Ecclesiam catholicā non posse errare, & ille tangitur in symbolo Apostolorum; cum dicitur, sanctam Ecclesiam catholicam, si enim ecclesia posset errare contra fidē iam nō esset sancta, & sic iste articulus esset falsus, quod est impossibile, est etiam iste articulus maior q̄ cæteri, quia est sicut fundamentum, uel sicut principium respectu conclusionum, nam si quis erraret circa omnes articulos, & non erraret in isto de Ecclesia uniuersali, erit sanabilis, quia cum crederet Ecclesiam non posse errare, cum illa asserat sibi hoc, seque-retur necessario, q̄ deberet credere omnia esse uera, si tamen quis credat cæteros articulos, & istum negat, tota fides periret, quia si ego credo Ecclesiam uniuersalem potuisse errare, dubitabo an Euangelia sint uera, & dicam q̄ quando Ecclesia recepit ista quatuor Euangelia, & repulit alia, q̄ forte errauit, scilicet quia illa erant uera, hæc uero falsa, & sic de omnibus libris scripturæ sanctæ, & tunc tota fides catholica periret, non ergo manet fundamentum aliquod si non credamus Ecclesiam uniuersalē nō posse errare. Dicendum est igitur, q̄ qui non credit ecclesiam non posse errare, non credit Christum, immo nihil credit de nouo, nec de veteri testamento, nec intelligit, quid sit fides, nec unde ueniat certitudo eius, cum autem stet Ecclesiam non posse errare, tenebitur sequi eam in omnibus determinationibus suis, & erimus certi, q̄ sequendo eam, non erramus, unde sicut tenemur credere alios articulos fidei contentos in symbolo, sic pariter istum, scilicet Ecclesiam uniuersalem non posse errare in ijs quæ fidē & mores concernunt, quam concilium generale representat, & determinat dubia, quæ circa fidem emergunt.

28 Quia t̄ Ecclesia uniuersalis, prout est uniuersitas omnium christiano-rum per totum orbem disperforum, nunq̄ conuenit ad aliquid de fide determinandum, nec de moribus, sed concilium generale cōuenit, quod dictam uniuersalem ecclesiam representat, arg. l. municipes. & l. quod mai-or. ff. ad munici. glo. & doct. in l. aliud. g. refertur. ff. de regu. iuris. l. ciuitas. ff. sicer. pet. in c. cum omnes. de constitu. & istis conciliis generalibus dubia fidei terminantibus est standum. sicut quatuor Euangeliis, & eodē honore ueneranda sunt, quia in ijs uelut in quadrato lapide sanctæ fidei structura

structura consurgit, ut de quatuor conciliis generalibus testatur Gregorius in c. sicut dist. 15. & non uidetur maior ratio de illis quatuor conciliis, quam de aliis conciliis super causa fidei adunatis, ideo idem ius est censendum. l. illud ff. ad l. acqui.

29 Et frequens † conciliarum celebratio agri dominici præcipua cultura est, quæ uep̄ies, spinas, & tribulos, hæresim errorum & scismatum extirpat, excessus corrigit, deformata reformat, & uineam domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit, ut habetur in c. frequens, de authoritate generalium conciliorum in pragma. sanctio. talis reformatio in cōcilio generali maturius conficitur, quia ibi q̄ plures conuocantur, & omnes in unum conueniunt. c. canones. §. concilij uero. xv. dist. cum alijs, ut scribit Deci. in consi. cli. anteq̄ perscruteris, col. 2. merito igitur attentis prædictis alterens dictum concilium generale in ijs quæ fidei, seu morum sunt, errare posse, dicēdus est pertinax hæreticus, cum quilibet christianus sciēt debet articulos contentos in symbolo fidei implicite, uel explicite, habita differentia personarum, ut scribit Innoc. in c. firmiter de Summa Trin. ut dixi supra in q. 28.

30 Q V I N T V S † E S T M O D V S conuincendi aliquem de pertinacia, si quis christianus capax rationis, & maxime intelligens, neget quā cunque assertionem catholicam, quæ apud omnes catholicos & fideles cum quibus conuersatur tanq̄ catholica diuulgatur, & a prædicantibus uerba Dei publice prædicatur, sicut apud omnes catholicos publice diuulgatur, quod Christus fuit crucifixus, unde in omni Ecclesia ostenditur crucifixus, & prædicantes uerbum Dei publice nunciant, & affirmant. & ideo si quis christianus inter christianos nutritus negaret Christum esse crucifixum, esset statim pertinax & hæreticus iudicandus, & quanto magis esset inter christianos conuersatus, & pluries intrasset ecclesiias, & uerbum Dei a pluribus audiisset, & maiorem literaturam in sacra pagina & iure canonico haberet, tanto fortius esset statim pertinax & hæreticus iudicandus, & iste modus fundatur in hoc, quod nulli licet ignorare ea quæ publice fiunt.

31 Et sic non licet ignorare ea quæ publice diuulgantur, nunciantur & tanq̄ catholica prædicantur, quilibet enim præsumitur scire id quod est publice notum in ciuitate, uel loco. l. si tutor petitus. ubi Bar. notat. C. de peri. tuto. cle. unica. §. si. de conce. præben. & quilibet de prouincia præsumitur scire id quod est publice factum in parte prouinciæ. scribit Abbas in cap. j. col. 3. & ibi glo. de postula. præla. & non excusat receptas bannitum propter ignorantiam, quando erat notorium in ciuitate, quod erat bannitus. secundum Bar. in l. omnes. C. de agri. & censi. lib. xj. Abbas in c.

- in c. cum in tua. qui. matri. accusa. possunt.
- 32 Et adeoſt hoc procedit, q̄ si probetur publice notum, & non probetur, absentia a loco, non probatur ignorantia per iuramentum ut notatur in c. præsumitur, & in c. ignorantia de regu. iur. lib. 6. ut dicebat Bal. in quodam suo consilio de quo meminit Rota. cccxliij. extra rotam petebatur, col. 2. licet alias ignorantia probetur per iuramentum. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re. milita. facit gl. in c. quod dicitis. xvj. dis. & tradita in c. quæ in humani. 12. q. 2.
- 33 Si ergo ſtenetur aliquis, quia non licet, nec præsumitur ignorare; non licet contrarium aſterere, quia afferens contrarium illius quod quis teneatur ſcire, & præsumitur ſcire in iis quæ fidei ſunt, hæreticus iudicandus eſt, quia ſicut aſſertio eſt hæretica quæ continent dogma falſum ueritati catholicæ contrarium eſt cendendus hæreticus, ut dixi ſupra. q. 6. unde iſte ſic afferens non potest ex ſimplicitate, nec ignorantia excusari, quia ignorantia iuriſ diuini apud omnes promulgati non excusat in ijs ſine quibus nulla eſt ſalutis, ſicut ignorantia iuriſ naturalis. c. turbatur. §. notandum. j. q. 4. nam in ijs parculpa eſt decipere uel decipi. capitulo. ſi cupis. xv. q. j. l. 2. C. de iur. & facti igno. cap. j. & cap. 2. de delict. puer. facit glo. in cle. eos. de conſan- guini. & affi.
- 34 Et proſthoc dicit Auguſt. in enchiridion. longe tollerabilius eſt in ijs q̄ a religione ſeiunata ſunt, mentiri, quam in ijs ſine quorum fide, & noticia Deus cœli non potest colligari, & notatur in d. l. 2. quod etiam rusticorū erranti in iure quaſi naturali non parcitur, & in delictis quæ iure naturali prohibentur non excusat rusticitas, ut ibi notat Bal. & ad hunc effectum allegatur dicta. l. 2. per Bal. post Mart. ſillanianum in l. j. C. de interdi. matrī. & ideo quamuis laycum ſolum oporteat credere articulos fidei impli- cite, id eſt credere uerum eſſe quicquid credit Ecclesia catholicā, ut dicit Inno. in c. firmiter, tamen quādo articulus fidei eſt ita apud omnes diuulgatus, ut nullus rationis capax poſit illum ignorare, ut eſt in exēplo poſito de Christo cruciſixo, uel de ſimili, tunc afferens contrarium illius articuli eſt ut pertinax hæreticus iudicandus,
- 35 Si uero ſaliquis qui tenetur credere explicite articulos fidei & diſtin- ctæ qui continentur in ſymbolo fidei credo in Deum, uel in quicunque uult. ut ſunt prælati Eccleſiarum, & curam animarum tenentes, ut c. 2. & pluribus aliis ſequentiibus. xviij. diſt. ut dicunt Inno. & Hōſtien. in dicta rubri. & iſte aſſeretur, uel crederet contrarium alicuius articuli contenti in dicto ſymbolo, etiam non diuulgati apud omnes, hæreticus pertinax eſſet iudicandus, ut ex prædictis patet, quia eadem eſt ratio in iſtis ſicut in

in illis laycis. dicta. l. illud. ff. ad legem acqui. quia quod operatur diuulgatio apud laycos, hoc debet operari peritia apud prælatos, & curam animalium tenentes, quia sciens non debet amplius certiorari. l. j. §. fin. ff. de actio. empt. & uend. l. nemo. ff. de reg. iur. l. j. §. usque adeo. ff. de iniurijs. c. scienti. de reg. iur. lib. 6.

36 Quid autem † dicendum est, si iij credentes, uel afferentes contrarium illorum articulorum tam diuulgatorum, quam contentorum in dicto symbolo sunt parati corrigi, referendo singula singulis, quam primum est eis dictum, uel ostensum hos articulos quos negant in sacra pagina contineri, uel in determinatis a sancta Ecclesia, an sint ut pertinaces haeretici iudicandi, uñ q̄ nō, ut dicit gl. in c. Hęc est fides. 24. q. j. & in c. dicit Apostolus. 24. q. 3. & dicit gl. in c. non licuit. di. 17. eo ipso q̄ quis errat, nō dī haereticus si paratus est corrigi, ex quo ergo isti sunt parati corrigi nō uñ q̄ sint ut haeretici puniendi, & est ratio, quia nō est haereticus sine pertinacia, ut dixi supra. q. xix. ad hoc dicendum est, q̄ aut sumus in illis assertiomibus haereticis, quas aliquis ueritatem ille ignorare potest, an sint haereticæ uel non, licet in ueritate haereticæ sint, & ille credat uel assueret illas ut ueras, & huic ostenditur, & ipse paratus sit corrigi, tunc nulli est dubium, hunc haereticum non esse censendum, & in hoc casu uidetur loqui glosæ allegatae in d. c. Hęc est fides. in d. c. licuit, & in d. c. dicit Apostolus. secus si non esset paratus corrigi, quia tunc ut haereticus dairnatur. c. qui in Ecclesia. 24. q. 3.

37 Si † uero sumus in casu, q̄ aliquis negaret articulum diuulgatum, uel contentum in symbolo, quem tenetur explicite & distincte credere, tunc ex quo est præsumptio violenta contra eum q̄ ueritatem illius non ignorat per proxime allegata, sed quod illum afferit scienter, & non ignoranter, ideo pertinax haereticus est iudicandus, quāuis dicat se paratum corrigi, pro hoc est argumentum forte in ea, super quibusdam. §. j. de verb. signi. c. contra christianos. de haereti. lib. 6. Non est tamen negandum, si iste de haereti & pertinacia convictus redire uellet ad grāmū sanctæ matris Ecclesiæ, confitendo errorem suum, esset admittendus ad misericordiam, detrudendo eum ad carcerem perpetuum, cap. pe. de haereti. ut est de mente Anto. de Butri. in rubri. de Sunima. Trini. & fide catho. col. 3. uerificu. aduerte tamen, & hęc in sequenti modo forsitan magis enucleabuntur. Ex ijs considerabis an bene dixerit Ioan. Lupi, in allegatione haeresis. colum. 4. uerificu. quamuis ergo, ubi tenet, negantem assertionem catholicam apud catholicos diuulgatam non esse haereticum si paratus est corrigi, quia ut sentio non bene loquitur, ut patet per prædicta, quia illa diuulgatio inducit contra illum negantem

illam præsumptionem, quam dixi, ex quo ille accusatus de hæresi cū christianis communiter conuersabatur, Ecclesias intrabat, & de ijs pertinentibus ad fidem christianam sepe audiuit prædicantes, alias autem foret dicendum si esset surdus a pueritia, seu infantia, uel nunquam fuisset conuersatus cum christianis, & prætenderet ignorantiam, & esset paratus corrigi, per prædicta.

38 SEXTVS + M O D V S Cōuincendi aliquem de pertinacia est, si quis sciens aliquam assertionem catholicam in sacra scriptura, uel in determinatione Ecclesiæ contineri, & hoc probatur, quia illam legerit, uel confessus fuerit se legisse, uel illam publice prædicauerit, uel atteruerit publice, uel occulte, si postea contrarium afferuit, cum non sit uerisimile horum esse illum immemorem, violenta præsumptio est contra illum, q̄ sc̄ienter negat catholicam ueritatem, & ideo pertinax hæreticus est censendus, quamvis paratus sit corrigi, & hoc fundatur, quia erranti in ijs quæ fidei sunt, tunc est credendum q̄ paratus sit corrigi quando putant ignorantes deuiare a catholica ueritate, ut tunc hæreticus non cē seatur. d.c. dicit Apostolus, & d.c. Hæc est fides, quod non est in proposito, nam ex quo semel afferuit catholicam ueritatem, non est credendum ei, si postea dicat illam se ignorasse, cum nimis indignum sit, ut quod vnuſquisque sua uoce dilucide protestatus est, id uellet infirmare, testimoniq; proprio resistere, in authen. generaliter. C. de non nume. pecu. cap. per tuas, de proba. I. si quis iusurandum. C. de rebus. credi. itaque standū est primæ assertioni, & non secundæ contra istū, ut non præsumatur ignorantia, præsertim, quia præsumptio est pro primo dicto, quoniam fundatur in testimonio sacrae scripturæ.

39 Et in hoc + casu saluat̄ opinio. Bar. quam tenet in l. eos. ff. de falsis. & idem Bar. in consi. 86. incip. non creditur, ut notat Ludo. Roma. in consi. Dv. incip. cum idem testis, per tex. in d.c. per tuas, & in c. literas, de p̄sump. Andr. Siciu. in consi. 29. col. x. lib. j. Abbas in consi. lij. incip. uidetur. libr. j. facit quod inquit Abbas in cap. inquisitionis. §. tertio, & ultimo notabili, de accusatio. dixi late in consil. meo .xxvij. incipiente. Duo testes recensiti.

40 Præterea + qui afferuit aliquam assertionem catholicam, & postea afferit contrarium non est audiendus, si ignorantiam allegat, uti contraria allegans. l. j. C. de furtis. c. unico. in uerbo, omnibus, ut Ecclesia. bene. cap. pe. in fi. de offi. delega. lib. 6. & ideo censendus est sc̄ienter afferuisse contrarium ueritati catholicæ, quam prius agnouerat esse catholicam, prout præsupponitur in hoc casu, & iste est peior infideli. c. quidam, de apostol. ubi dicitur, minus malum existere, uia domini non agnoscere, q̄ post illius

lius agnitionem retroire, & h̄r in 2. Epistola Petri canonica.c.j.inquen-
tis.melius est enim eis non agnoscere uiā iusticia, quam post agnitionem
retrosum conuerti,nec uidetur q̄ allegari posit obliuio primæ assertio
nis catholicæ ueritatis, quia nullus præsumitur immenor propriæ salu-
tis.l.si.C.ad.l. Iuliam repetū. quæ consistit in unitate Ecclesiæ,extra quā
nullus saluatur.c.firmiter.ſ.una uero.de Summa. Trini. Et sicut factum
memorabile, arduum & notabile non præsumitur a memoria excidere.
c.cum illorum.de senten.excom. quem ad hoc notat Abbas ibi col.2.&
Anto.de Butr.in c.ab excommunicato.col.pe.in gl.super uerbo. certus,
de rescrīp. ad cuius inuestigationem ipse tenebatur iuxta eius profesio-
nem,& ideo non præsumitur obliuio, etiam si fuisset factum alienum,ut
ibi dicit Anto.de Butr.ut no.gl. in uerbo ignorantia.in c. innotuit.de ele-
ctio.c.ad falsiorum.de crimi,falsi.dixi in consi.meo.36.incip.ut sati-
faciam dubijs.

41 Et ideo † alias dicebam, q̄ erat præsumptio violenta contra cum qui
astruebat ignorantiam catholicæ ueritatis, contra quam profitetur assertio-
nem hæreticam, quæ præsumptio violenta est ex dispositione iuris in-
trodulta, ut ex ijs quæ dicta sunt præsumatur hæc assertio contra catho-
licam ueritatem non ex ignorantia, sed ex certa scientia, & sic censendus
sit pertinax hæreticus, & non inconuenit, q̄ ex tali præsumptione uolen-
ta condemnetur, quia si bene uideris prædicta modo allegata, hæc præ-
sumptio violenta fundata super illa sciētia huius assertoris, introducitur
a lege, & ab ea approbatur, & ideo iudex ex illa potest condēnare in om-
ni causa, etiam capitali, ut dicit Abbas in c.accedens,col.2.uersi.nec ob-
stat, de accusat.per tex.in c.de hoc.de simonia, ubi quis condemnatur de
crimine grauisimo, & dicuntur ille deficiens condemnari ex præsumptio-
ne violentia, secundum gl.quam Abbas facit singularem in c.insinuatum,
de simo.cum alijs, ut tradit Fely.in ca.afferte,col.4.uersi.sed ista limita,
de p̄iæsump.facit.c.cum contumacia, & c.accusatus.ſ. ille quoque, cum
alijs, de hæreti.lib.6.

42 SEPTIMVS † MODVS Conuincendi aliquem de pertina-
cia secundum aliquos est, cum quis sciēter negat doctrinam sanctorum,
Sed istius modi ueritas dependet ab illa questione, an obligemur de ne-
cessitate salutis tenere assertiones sanctorum, & licet huius dubij diffi-
cultatem ego tetigerim supra.q. 15. nihilominus ad propositum nostrū
forsitan latius explicabo, & est aduertendum, q̄ non fiet sermo de scriptu-
ra sacri canonis, id est de dictis sanctorum comprehensis in Biblia, scilicet
de sacris prophetis, & Euangelistis, & Epistolis diuorum Pauli,Iaco-
bi, Petri, Ioannis, & Iude, & huiusmodi. De ijs est hæc conclusio,

quod hæc dicta sanctorum sint catholicæ ueritates & pro talibus tenenda, & credenda, & afferentes scienter contra illa sunt hæretici censendi, & assertiones etiam contrariæ sicut hæreticæ, siue sint contrariæ in propria uerborum forma, siue sint contrariæ deductis & contentis in scriptura formali & necessaria consequentia, ut dixi supra. q.v.

43. Et ultra tibi dicta, hæc conclusio uidetur probari auctoritate Salomonis prouerbiorum. xxx. inquietis. omnis sermo Dei ignitus clipeus est omnibus sperantibus in se, nec addas quicquam uerbis illius, ne arguaris, inueniaris que mendax, & scribitur Deute. c. 4. non addetis ad uerbum quod uobis loquor, nec auferetis ab eo, ex quibus patet, qd sicut de scriptura sacra nihil penitus est auferendum, ita nihil est penitus addendum, tanquam necessarium ad salutem, hinc addentibus uel auferentibus aliq. ex scriptura diuina, Spiritus Sanctus per Beatum Ioannem Euangelistam in Apoch. ultimo. terribiliter comminatur dicens, si quis apposuerit ad hoc super hoc, apponet super eum Deus plagas, quæ sunt in libro isto, & si quis diminuerit de uerbis prophetæ libri huins, auferet Deus partem eius de libro uitæ, & de ciuitate sancta, quod etiam probatur auctoritate Augustini. c. ego solis. 9. distin. inquietis. Ego solis scripturarum libris (qui canonici appellantur) didici hunc timorem, honoremque deferre, ut eorum nullum authorem aliquid errasse firmissime credam, si autem aliquid in eis inuenero, quod uideatur contrarium ueritati, nihil aliud quam mendosum codicem esse, uel non esse auctecutum interprete, quod dictum est, uel minime me intellexisse non ambigam, idem dicit in c. quis nesciat. ead. dist. inquit enim, quis nesciat sanctam scripturam canoniam tam ueteris qd noui testameti certis terminis suis contineri, cum que posterioribus omnibus Episcoporum literis ita præponi, ut de illa omnino dubitari, & disceptari non possit, utrum uerum, utrum rectum sit quicquid in ea scriptum esse constiterit, ex quibus clare patet, quod canonibus qui in Biblia continentur, necesse est fidem adhibere. & ideo contrarium scientes hæretici sunt censendi.

44. Et ex hac conclusione infertur primum genus catholicæ ueritatis eorum, quæ in sacra scriptura dicuntur, uel quæ ex eis necessario argumento possunt inferri, a quibus non licet christiano dissentire. Secunda conclusio siue secundum genus catholicæ ueritatis est, eorum quæ ab Apostolis ad nos per succendentium relationem, uel per scripturas fidelium peruenierunt, licet in sacris scripturis non inueniantur inserta, nec ex solis eis possunt necessario argumento concludi, quibus fidem indubiam explicitam uel implicitam adhibere est necessarium ad salutem.

Hoc

45 Hoc † probatur auctoritate Innocentij tertij in c. cum Martha. de cœlebra missa. ait enim Multa tam de uerbis, quæ de factis domini inuenimus ab Euangelistis omessa quæ apostoli uel suppletæ, uel facto expressisse legitur, quæ multis auctoritatibus, & exemplis ibi comprobantur, & infra sequitur, credimus igitur, q[uod] formam uerborum sicut in canonie reperitur, & a Christo Apostolis, & ab ipsis eorum acceperunt successores, ex quibus uerbis colligitur q[uod] quamvis forma conficiendi sacramentum eucharistiæ nunquam reperiatur secundum se tota in scriptura diuina, tamen q[uod] illam formam Christus tradiderit est credendum, ut in d.c. cum Martha. late traditur.

46 Et dicebat † Augusti. palam est q[uod] in re dubia ad fidem, & certitudinem ualeat catholice Ecclesiæ auctoritas, quæ ab ipsis fundatisimis apostolorum sedibus, usque in hodiernum diem succendentium sibimet Episcoporum serie, & tot apostolorum assertione firmatur, ut dicit Augusti. lib. j. ad inquisitiones Januarij, illa quæ generaliter obseruat universalis Ecclesia in libris canonicis non leguntur ab omnibus obseruanda, quia illa suscepit aut ab apostolis tradita, aut a concilijs, quorum in Ecclesia est saluberrima auctoritas, ex quibus apparet, q[uod] ad faciendam fidem sufficeret auctoritas Ecclesiæ absque scriptura diuina, inde habetur in c. sicut omnes. dist. xix. q[uod] omnes apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt tantum quam ipsius diuina uoce Petri firmatae, ex qua patet q[uod] sanctiones sedis apostolicæ sunt eiusdem auctoritatis cum scripturis Beati Petri, quæ inter diuinæ scripturas censemur, ergo eis fides æqualiter est præbenda, sed in sanctiōnibus sedis apostolicæ ueritates plures habentur, quæ in scripturis diuinis minime sunt insertæ, immo negantes hoc tollerent priuilegium Romanæ Ecclesiæ, & hæresim incurrent. pro quo facit. cap. Ait. 22. distin. ubi dicitur, qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre connatur, is proculdubio in hæresim labitur, & iste dicendus est hereticus, Ecclesia enim universalis in ijs quæ fidei sunt errare non potest, ipsa attestante ueritate, quæ Apostolis Matthæi ultimo inquit, ego uobisum sum usque ad consumationem seculi, quæ etiam pro fide rogauit ne unquam deficeret.

47 Tertia † Conclusio est, quæ ad hunc septimum modum magis applicatur, q[uod] assertionibus aliorum doctorum quamvis sanctorum non est necessarium ad salutem firmiter adhærere. Et non est illicitum privatum sentire, hec conclusio probatur auctoritate Divi Augustini in d.c. ego solis. inquit enim, aliquos aut ita lego, ut quantumlibet sanctitate, quantum doctrina pollicat non in ueritate quia ipsi ita scriberint, sed quia palios authores, uel canonicas, uel probables rationes, quod aero non aberrant, mihi persuadere potuerunt, id est in d.c. quod nesciat.

nesciat, ait, Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum canonē, uel scriptæ sunt, vel scribuntur, & per sermonē forte sapientiorem, cuius liber in ea re peritioris, & per aliorum Episcoporum grauiorem autoritatem doctorisque prudentiam, & per concilia reprehendi licere, si qd in eis forte a ueritate est decuiatum. idem etiam in d.c. noli. 9. dist. loquēs de scripturis posterioribus noui & ueteris testamenti, dicit, hoc genus litterarum ab authoritate canonis distinguendum est, non enim sic leguntur tanquam ex eis ita testimonium proferatur, ut contra sentire non licet, ubi forte aliter sapuerint, q[uod] ueritas postulat, Item idem August. in c. neque quorumlibet. 9. dist. inquit, neque quorumlibet disputationes, idest expositiones, secundum glo. quamuis catholicorum & laudatorum hominum uelut scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non licet (salua honorificentia quæ illis debetur hominibus) aliquid in eoru scriptis improbare, atque respuere, si forte inueniremus, q[uod] aliter senserint, q[uod] ueritas habet diuino adiutorio, uel ab alijs intellecta, uel a nobis. insuper idem Augustinus de suis opusculis seu assertionibus in d. c. noli, inquit. noli meis literis, quasi canonicis scripturis inscriri, sed in illis, quæ non credebas, cum inuenienter incunctanter crede, in istis autem quod certum non habeas (nisi certum intellexeris) noli firmum tenere, præterea idem Augusti. confirmat in ca. negare. 9. dist. negare non possum nec debo, sicut in ipsis maioribus est, ita esse multa, in tam multis Epistolis meis, quæ possunt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari, ex quibus patet concludenter q[uod] scriptis sanctorum & etiam Augustini nō est necesse incunctanter adhærere, ex quo inter scriptores Bibliæ non habentur, nam illud quod eadem facilitate contemnitur, & approbatur, ad fidem minime catholicam spectat, & est o q[uod] esset uerum, nō debet inter catholicas ueritates numerari, quia secundum Hieronymum loquentem de aliquibus scripturis, non eadem facultate contemnuntur, qua approbantur.

- 48 Et sic † per prædicta possunt inferri duo correlaria, prium est, quod non eo ipso, q[uod] aliquis sanctus aliquid opinatur, illud esse credendum, a cunctis fidelibus tanquam ueritati consonum approbandum est. ut probatur, sicuti dixi, in d.c. noli. c. negare. & c. neque, illi enim doctores, quā tuncunque sancti sint, errare potuerunt, patet in sancto Augusti. qui sanctus existens plurima scriptis, & docuit cōtra catholicam ueritatem, quo rum aliqua postmodum retrocauit, ut patet in suis libris retractationū, & quia iste error non habebat pertinaciam annexam, non obuiavit illius sanctitati, quia, ut ipse alibi dicit, errare potero, sed hereticus non ero. Secundum correlarium est, q[uod] non omnibus sententijs quæ inueniuntur

in sanctorum opusculis iam per ecclesiam diuulgatis est firmiter adhærendum tanquam catholicæ veritati, adeo q̄ assertor se inter contumaciam conuincatur de pertinacia, & hoc multipliciter probatur a domino Guidone carmelita Episcopo Maioricen. in suo tractatu de hæretibus, a quo plura ex infra dicendis transtulit in sua apologia. quæst. j. comes mirandulanus.

49 Dicunt f̄ enim q̄ licet sanctorum doctorum scripta, scilicet beati Cypriani martyris, Gregorij, Augustini, An. brosi, Hylarij, Hieronymi, Iudori, Prospcri, Bernardi, Anselmi, & ceterorum huiusmodi, legantur in Ecclesia, & cum debita reverentia suscipiantur in Ecclesia, non tamen sunt sic firmæ authoritatis, ut eis contradicere nō liceat, aut circa ea dubitare, ubi dicta eorum scriptura sacra non probantur euidenter, aut per Ecclesiam non determinantur, firmam aut indubiam ueritatem contine re, unde præcise per dicta eorum non conuinceretur opinio hæretici, nā ubi non est infallibilis ueritas ibi non est fides certa, ex qua si rimireretur, cum fides certa infallibili ueritati innitatur. immo circa talia nō est s̄c̄sus infallibilis, nec indubius, nec adhæsio, sed certa & infallibilis ueritas. Ex quo enim ibi certa ueritas, & indubia fides non est, ei semper al sentitur cum dubio, & cum formidine falsi. ut dicit August. in Epistola ad Hieronymum, & xj. contra Faustum. c. 8. & c. 16. libr. contra eundem Faustum. c. 2. si scriptura inquit non continet infallibilem ueritatem, & in aliqua parte sui falsum inuenitur, non remaneret de ea certa fides qua ei firmiter credatur, & propter falsitatem in una sui parte tota suspecta habetur, & sic fides titubaret. Quia ut dicit Augusti. i. de doctrina christiana. cap. 7. titubat fides si sacrarum scripturarum uacillat authoritas.

50 Quod f̄ autem in dictis sanctorum extra canonē Bibliæ nō sit ueritas infallibilis q̄tū ad p̄sens attinet, ex dictis doctoru tres succurrūt p̄batio nes. Prima, quia ipsi de dictis suis dubitant, an in eis errauerūt vel nō, vñ Augu. in primo de Tri. c. 2. dicit, nec pigebit me sicubi haſito q̄reſe, nec pudebit me sicubi erro discere & subdit f̄m aliquos August. in ca. 3. pro inde quisquis hæc legit, ubi pariter certus est, pergit tecum, ubi pariter hæſitat querat tecum, ubi errorem suum cognoscit, redeat ad me, ubi tecum, reuocet me, inquit ergo quisquis ergo cum legit, dicit hoc non bene dictum est, quoniam non intelligo, loquitionem meā reprehendat, non fidem, nonne diuus Augustinus se errante correxit in multa retractādo, hinc ab Augustino editus est liber retractationum, in quo multa ab eo antea dicta damnat, & retractat, & forsitan (ut dicit Guido carmelita.) si plus uixisset, plura retractasset, qui li. j. de Trin. c. j. inquit. magisq; optab̄o a quolibet reprehendi, quam siue ab errante, siue ab adulante laudari;

laudator enim & errans confirmat errorē, adulator uero allicit ad errorem, emendauit me ergo iustus in misericordia & arguet me oleum aū tem peccatoris non impinguabit caput meum, & quamuis (ut inquit dīctus Guido.) Augustinus loquatur humiliter, loquitur tamen veraciter, scilicet q̄ in libris suis aliquando errauerit, errareque potuerit, unde ipse August. secundo libro ad Vincentium inquit, negare non possum, nec debo, sicuti in ipsis maioribus, & tam multis opusculis multa esse, quae possunt negari, & nulla temeritate reprehendi, & in lib. de uera Religio ne.c.3.inquit, quicquid in libris meis erroris inuenitur, mihi, quicquid autem uerum, uni omnium remuneratori, & largitori Deo tribuatur, & ideo dicendum est, dicta Augustini non semper in omnibus continere in dubiam, aut infallibilem ueritatem, cum ipse in scribeendo sua opuscula dubitet errauerit nec nō, & quod ipse August. de se dicit, de alijs etiam doctoribus dicendum est.

51 Secunda † probatio sumitur a discordia quae est inter ipsos, discordia enim in scriptoribus testimonium est falsitatis, cum sit necesse, q̄ saltem uetus discordantium falsum dicat, quia necessario altera pars contradictionis est falsa, & ideo Augusti,in lib. 18.de ciuitate Dei.c.xli.probat sacræ scripturæ ueritatem ex mutua concordia scriptorum eius, in qua omnes concordant, & nullus ab alio discrepat, seu discordat, quod testatur sacræ scripturæ indubiam & infallibilem ueritatem. Vero enim, teste philoso pho, omne consonat, in alijs uero est discordia, discordant quippe do ctores a doctoribus, discipuli a discipulis, & discipuli a doctoribus, quoniam minus aut sit in dictis p̄dictoriū doctorū dissensus extra canonicas scripturas, nemo, q̄ eoruū libros legit, ambigit. Discordat quidē Augu. ab alijs doctoribus, circa intelligentiā operū sex dierū, q̄a alij ponūt, qđ Deus fecit illa sex dierū opera secundū successionē t̄pis dierū. A quibus discordat August. qui ponit omnia simul facta, iuxta illud, qui uiuit in eternū creauit omnia simul, unde motus Augustinus numerat illos sex dies, non secundum successionē in temporis, sed secundum distinctionem cognitionis Angelicæ in uerbo, & eorum propria natura. Et tamen ex hoc non dicuntur illi, uel illi hæretici, hinc patet, q̄ una dictarum opinionum sit falsa, & per consequens dicta eorum non innituntur infallibili ueritati. Sic militer discordant Hieronymus & Augustinus, quia Augustinus omniū Psalmorum authorem facit David, quod Hieronymus negat. Item discordant super reprehensione, quam fecit Paulus Petro, q̄ si fuerit de mortali an ueniali. Item discordant in cessatione legalium, quando fuit facta, & sic unus alteri contradicendo fallum dicit, tamen non sequitur quod alter eorum sit censendus hæreticus. Item Hieronymus

tonymus in prologo primi Regum , seu in quæstionibus affirmat quod Samuel fuit uerus sacerdos quod expresse negat Augustinus in libro de quæstionibus noui & ueteris testamenti , dicens Samuelem non fuisse sacerdotem , cum non fuerit de filiis Aaron . Et Hierony. primo contra Iouinianum dicit , simulque cognoscendum est , q̄ Samuel levita non sacerdos , nec pontifex fuit , ideoque non nominatur inter sacerdotes , sed inter eos qui inuocant nomen domini . Dicta ergo istorum non innituntur infallibili ueritati , cum sibi contradicant , quorum una pars necessario est falsa , ut patet per philosophum . 4. methaphysics . Quinimmo ipse Augustinus in hac sententia sibi ipsis uidetur aduersari , nam in libro de quaſt. no. & uece. testa. q. 46. dicit (ut dixi mus) Samuelem non fuisse sacerdotem , & tamen lib. 12. contra Faustum . ca. 35. sic dicit , commutatum fuisse sacerdotium in Samuelem , reprobato Hely , & commutatum esse Regnum in David , Saul reprobato , ubi clare August. dicit translatum sacerdotium in Samuel , sic q̄ samuel uere fuit sacerdos , sicut David uere fuit rex . De eodem etiam samuele an fuerit resuscitatus , uidetur Augustinus a se ipso dissentire , nam in quaſtio. no. & ue. testa. q. 27. tenet q̄ samuel non fuit uere per phitonianum resuscitatus , sed dæmon in similitudine samuelis , apparuit sauli , & in libro de cura agenda pro mortuis ponit , q̄ anima samuelis a dæmonie uere excitata per attem magicanum loquuta fuit sauli . Hieronymus etiam in illa quæstione , an Saul fuerit Hierusalem . uideatur q̄ in quadam sua Epistola ad Euangelium fuit sibi contrarius , qui etiā de illis interpretibus contrarium sentit ab Augustino . Item Gregorius aliter sentit de hierarchia siue ordinibus Angelorū , q̄ faciat Dionysius de cœlesti hierarchia . Insuper Hieronymus de Bigamo post baptismum promouendo a ceteris discrepat , ponit enim in Epistola ad Oceanum , q̄ monogamos idest unius uxoris uir debet in Episcopatu promoueri , ita q̄ si ante baptismum unam vel plures habuit hoc totum per baptismum deleri , qui si post baptismum unam tantum habuit potest ordinari non obstante , q̄ unam vel plures habuerit ante baptismum . Cuius contrarium tenent omnes scilicet q̄ bigamus siue ante baptismum , siue post baptismum ordinari nec promoueri in Episcopatu in potest ut concludit August. in lib. de bono coniugali , & habetur haec contrarietas inter dictos sanctos in c. unius , c. Acacius . 26. dist. ubi glo. dicit , q̄ in hac contrarietate male sentit Hieronymus , unde Augustinus cum correxit . & idem dicit Ambrosius in libro de officiis . Item Hieronymus ad Marcellin de quinque quæstionibus scribens , dicit , sanctos , qui in sine mundi inuenientur non morituros , sed uiuos assumendos , Augustinus autem in libro de ciuitate Dei omnes morituros affirmat , prout ego dixi supra . q. 18. Item

Hieronymus super Matheum dicit, hoc dictum psalmi, in omnem terram exiuit sonus eorum &c. & illud Christi, praedicabitur Euangelium hoc in uniuerso mundo, esse iam completum per Apostolos, Augustinus autem cui consentit Origenes super Matheum, tunc hoc nondum esse completum. Item Hieronymus super Epistolam ad Titum, tenet Angelos per multa secula ante mundum uisibiliter existisse, & Deo seruuisse, quod & Ambrosius tenet in examenon, Augustinus autem super genclim tenet. qd simul in celo empireo sunt creati. Item Hieronymus in prologo libri sapientiae, tenet qd ille liber sic Philonis, & non sit computadus inter sacras scripturas, Augustinus autem in secundo retractationum. cap. 4. ostendit se quandoque tenuisse, qd fuerit editus a Iesu sirach, quod ibi retractat, & licet non exprimat a quo sit editus, tamen in libro 2. de doctrina christiana. c. 8. ciuumerat illum inter libros sacros. Item Hieronymus in libro hebreorum quæstionum, dicit qd Deus antequam cœlum & terram faceret paradisum antea considerat, propter illud quod dicitur, plantauerat Deus paradisum a principio. Augustinus autem super Genesim ad literam exponit, a principio, id est tertia die. Item Augustinus in libro de concordia Euangelistarum asserit totam negationem Petri factam fuisse in atrio & quæ dicta sunt, inde post Christum Iesum ad Caypham recipiendo dicta esse, Hieronymus autem super Matheum, uidetur tenere qd Petrus in atrio Caiphæ negauerit, cui Beda in Lucam consentire uidetur. Item Hieronymus super illud Abacuch, mundi sunt oculi tui, negat singulos Angelos præpositos singulis corporalibus creaturis. & Augustinus in 83 quæstione tenet qd sit, cui consentiunt Origenes, & Damascenus. Et Hieronymus super illud Iosue, projicite & mittite in mare, dicit, qd licet propria manu perire ubi castitas periclitatur, Augustinus uero in lib. j.c. 19. ubi supra de ciuitate Dei contrarium affirmat. Item Beatus Cyprianus de baptismo hæreticorum, asserebat non esse apud hæreticos seu scismaticos baptismum Christi, quem Beatus Augustinus reprehedit, ut habetur in c. quomodo exaudit Deus, de consecra. distin. 4. traditur in casu qui, a. pseudo. j. q. j. Multa quoque similia reperiuntur in quibus sancti doctores de fide inter se contraria scripserunt, & ideo non obligant ad firmiter credendum, Immo licet eis absque hæresis periculo contradicere, nisi fidei, aut scripturarum, aut determinatione Ecclesiæ approbentur, cum, ut dictum est, reperiantur inter se aduersari, & per consequens includere falsum, & testimonio Augustini, & aliorum doctorum comprobatur, qd eis non est necessario standum in ijs quæ in suis opusculis scripserunt ut late supra adduxi multas eorundem doctorum authoritates, in vers. et cœlia conclusio. Ultra quæ addo quod dicit Anselmus lib. j. cur Deus homo, dicens

dicens de peccato, q̄ omnia quæ dico sic uolo accipi, ut siquid dixerō, quod maior non confirmat authoritas, quamuis illud ratione probare ui- dear, non alia certitudine accipiatur, nisi q̄ interim mihi uidetur, donec Deus mihi melius reuelet, & sic Anselmus nonnulla tanquam probabilia solummodo dicere intendebat. Addo insuper q̄ inquit Hieronymus ad Epistolam Augustini, sic dicens, nec mireris si in tuis libris, & maxime in scripturarum expositionibus quæ uel obscurissimæ sunt, quædam a recta linea discrepare uideantur, & hoc dico, non q̄ in operibus tuis quædam reprehendenda iam censeam, neque enim lectioni horum unq̄ operā de di, neque horum exemplariorum apud nos copia est, præter soliloquiorum tuorum libros, & quosdam commentarios in psalmos, quos si uelle discutere, non dicam a me, qui nihil sum, sed a ueterum græcorum uidentur interpretationibus discrepare, sicut inter se ergo ipsi sancti doctores, ita & nos ab eis in multis, salua fide, & ueritate scripturarum & S.R.E. de terminatione, dissentire possumus.

52 Tertia † probatio sumitur ex speciali prærogatiua sacræ scripturæ & sanctionum uniuersalis Ecclesiæ, quibus solis concedimus infallibilis ue- ritatis excellentiam, ut testatur August. in c. Ego solis. 9. dist. inquietis. Ego solis eis scriptorum, idest scriptoribus, qui iam canonici appellantur, hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum scribendo errasse audeam credere, aut si aliquid in eis offendero quod uideatur cōtra rium ueritati, nihil aliud existinem, q̄ mendosum esse codicem, uel non esse assequutum interpretem, quod dictum est, uel me minime intellexisse non ambigam, & sequitur, nec te frater mi arbitror, sic libros tuos legi uelle, tanquam prophetarum, & apostolorum, de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nephandum est, & absit hoc a pia humilitate, & ueraci de temetipso cogitatione, & alibi Augustinus lib. 3. de Tri- nitate inquit, sane cum in omnibus literis meis non solum pium lectorem uolo nihil esse deditum, ita correctorem nolo sibi, & sicut illis dico nul- lis meis literis quasi scripturis canonicas inseruire, sed in illis, & quod nō credebas, cum inuenieris incunctanter crede, in istis autem literis, quod certum est non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmiter tenere, ita illi dico, noli meas literas, ex tua opinione, uel correctione, sed ex diuina lectione, uel inconcussa ratione corrigere, & in c. noli. 9. dist. inquit, noli ergo frater contra diuina tam multa, tam præclara, tam indubitata testi monia colligere uelle calumnia ex episcoporum scriptis, siue nostroru, siue Hylarij, siue Cypriani & Agryppini, nam hoc genus literarum ab au thoritate canonum distinguendum est. Non enim sic leguntur tanquam ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, & in Epi- stola

Stola ad Fortunatum idem ait Augustinus neque quorumlibet disputatio-
nes quamvis catholicorum leudatorum hominum, uelut scripturas cano-
nicas habere debemus, ut nobis non licet salua honorificentia quæ illis
debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respu-
re, & alibi August.in c. quis nesciat. 9. dist. inquit. quis nesciat canonica-
m sanctam scripturam ueteris & noui testamenti certis suis terminis conti-
neri, eamque posterioribus omnibus Episcoporum literis ita præponi, vt
de illa omnino dubitari non possit, utrum uerum uel rectum sit, quicquid
in ea scriptum sit, uel constiterit esse. quod secus est dicendum de scriptu-
ris sanctorum post canonem Bibliæ, ut supra dixi. Quin immo moderni
doctores sepe discedunt a dictis sanctorum. Inquit enim Robertus Ol-
chot, quod sanctus vir Anselmus in multis fuit deceptus propter ignoran-
tiam logices, & Ocham de actibus hierarchicis non sentit cum Dionysio,
& Scotus in tertio sententiarum quasi destruit totum processum Ansel-
mi in libro cur Deus homo, & ita sepe alibi inuenitur apud doctores no-
stros. Ijs ergo tribus probationibus existentibus, & alijs que induci pos-
sent, laculenter patet, dicta sanctorum doctorum non inniti infallibili
ueritati, cum in eis possit esse dubietas & falsitas, undelicet eis non con-
sentire, & improbare, ac reprehendere, & non credere eis sine periculo
hæresis.

53 Ex quibus sequitur, q̄ iste septimus modus conuincendi aliquem de
hæresi & pertinacia non habet locum in eo qui sc̄iēter negaret dicta san-
ctorum post canonem Bibliæ. Contra tamen prædicta facit. c. Sancta Ro-
mana Ecclesia. xv. dist. vbi recipiuntur seu approbantur ab Ecclesia mul-
ta opuscula sanctorum, ad hoc dicendum est, q̄ non omnia opuscula san-
ctorum, quantum ad omnia contenta in eis sunt per Ecclesiam approba-
ta, constat enim q̄ in libris Beati Augustini multa inueniuntur contraria
ueritati, quæ ipse postmodum reuocauit, & illa minime approbantur, &
sicut est de libris Beati Augustini ita est de libris multorum aliorum san-
ctorum, qui nequaq̄ quo ad omnia approbantur, omnes tamen libri san-
ctorum de quibus in d.c. approbantur quo ad omnia quæ nec per authori-
tatem, nec per alios sanctos correc̄ta sunt, Item si bene uideris dictum. c.
Sancta Romana Ecclesia, non vtitur verbo, approbamus, sed recipimus,
& quamuis recipientur & legantur in Ecclesia, non tamen sic vt scriptu-
ra sacra, aut vt quatuor concilia, quibus non licet cōtradicere. c. sicut. xv.
dist. & ideo contradicens eis scienter non incurrit hæresim. Secus tamen
est dicendum in ijs quæ per dictos sanctos scripta sunt de fide catholi-
ca, & damnatione hæreticorum, vnde in hoc casu putarem hunc septi-
mum modum conuincendi aliquem de pertinacia aduersus eum qui
sciens

sciens contradiceret iis scriptis sanctorum doctorum locum habere, put late dixi supra in q. 15. ad quæ me refero, & licet aliqua ibi dicta hic sunt repetita, non sine ratione id factum est, ut recte intuenti patet.

54. OCTAVVS † M O D V S Conuincendi aliquem de pertinacia est, si quis deprehensus in hæresi uel per confessionem suam, aut rei euidentiam, seu per testes conuictus, & correptus legitime, non uult se corrigere, nec se emendare, nec errorem suum reuocare, nec demum est paratus corrigi, talis est pertinax hæreticus reputandus, & iste modus fundatur authoritate Augustini in c. qui in Ecclesia. 24. q. 3. inquietis. qui in ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque quid sapiunt, si correpti, ut sanctum, reclamque sapient, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt, & circa hunc modum conuincendi de pertinacia dixi plura supra. q. 3. Duo tamen hic uenient principaliter pertractanda. Primum est, ad quem uidelicet spectabit hunc errantem corriger, ut recte dicant ipsum non paratum corrigi, & consequenter esse pertinacem. Secundum est, quæ lis debeat esse hæc correctio ut sufficiēs, & legitima reputetur. Circa priimum est dicendum, q̄ quidam corripiunt incipando, & pœna debita puniendo. Quidam uero charitatue monendo, & errorem tatum modo reprobando. Primus modus pertinet ad prælatos, & iurisdictionem habentes, Secundus modus pertinet ad quælibet christianum.

55. Quo ad primum † modum de iudice corripiente aliquem suspectum uel accusatum de hæresi, an statim q̄ iste reus corripitur a iudice teneatur stare correptioni ipsius iudicis retrocedendo ab assertione, quæ hæretica prætenditur, adeo q̄ si non retrocesserit, seu illam non reuocauerit, illico censendus sit hæreticus pertinax, & uidetur q̄ sic, nam Bar. in l. tutor. §. tutores qui. ff. de suspe. tuto. inquit, q̄ qui inquisitori aliquid asserti non credit, dum eum forsani corrigit, uel instruit de ijs quæ fidei sunt, uel ut se a crimen purget, uel ut aliquam penitentiam pro crimen suo agat, condemnari potest tanq̄ hæreticus pertinax, & pro hoc facit text. in c. ad abolendam. in prin. uerbi. nisi continuo. de hæret. cap. literas, de præsumptio. & per dictū. §. tutores. dicit Cardin. Floren. in clemen. j. in princip. quæstione. 2. de summa Trinita. quod ille dicitur pertinaciter inhætere hæresi qui non est paratus corrigi ad mandatum superioris, ut probatur in capitulo. damnamus, de Summa Trinita. ubi a contrario sensu non damnatur Abbas Ioachin, licet dixerit hæreticalia, quia paratus fuit corrigi, & se subiecit determinationi ecclesiæ. facit. capitulu. hæc est fides. 24. quæstione. 3. unde si accusatus de hæretica assertione a iudice corripiatur afferente illam assertionem esse hæreticam, & ideo reuocandam, si non

non credat iudici sic affirmanti circa dictam assertionem ,uidetur iste
reus iudicandus hæreticus pertinax per prædicta.

- 56 Aduertendum est tamen circa prædicta,quia hæc dicta doctornm ui-
dentur intelligenda, quando Episcopus vel inquisitor patenter ostende-
ret illam assertionem,sive illum errorem esse contrarium veritati catho-
licæ,vel esse hæresim explicite damnatam, quia tunc ad mandatum epi-
scopi,vel inquisitoris deberet ille reus reuocare , alias q̄ es̄t censendus
pertinax hæreticus per prædicta, si vero Episcopus uel inquisitor hoc pa-
tenter non ostenderet,videtur q̄ ad iussum Episcopi,vel inquisitoris nō
debeat suam assertionem reuocare, quia cum ad declarationem alicuius
assertionis, An sit catholica vel hæretica agatur de expositione sacræ scri-
pturæ, vt dixi supra in q.x.in dicta expositione non præfertur qui maio-
ri dignitate fulget, sed qui magis consona rationi dixerit,quo enim quis-
que magis ratione nititur, eo maioris authoritatis eius uerba esse viden-
tur, plurimi autem tractatorum sicut pleniori gratia Sancti Spiritus , ita
ampliori scientia aliis præcellentes rationi magis adhæsse probātur, vn-
de nonnullorum pontificum constitutionibus,Augustini,Hieronymi,at
que aliorum tractatorum dicta uidentur esse præferenda, uerba sunt tex.
in c.j.xx. dist. unde a quibusdam dictis doctorum sive expositionibus nō
licet etiam summis pontificibus discedere in ijs quæ de fide sunt , aut de
vniuersali statu Ecclesiæ, sed illa vsque ad sanguinis effusionem defende-
re.c.sunt quidam 25.q.j.Et ideo licet sit Episcopus aut inquisitor q̄ cor-
ripit,cum ratione suæ dignitatis sua opinio non sit melior altera, non vi-
detur , q̄ iste correptus ad opinionē Episcopi vel inquisitoris debeat suā
reuocare,quia aliud est causis terminum imponere aliud est scripturas sa-
cras diligenter exponere,ut dicitur in d.c.j.Quinimmo probatur, q̄ do-
ctores in ijs quæ fidei sunt Episcopis, & inquisitoribus sunt præponēdi,
vnde correptus non videtur q̄ debeat stare correptioni iudicis,nisi ratio-
nem sibi ostenderit , q̄ ita sit, vt probatur authoritate Petri in sua prima
canonica.c. 3. qui scribens prælati inquit , Dominum autem Christum
sentite in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscen-
ti vos rationem de ea fide quæ est in vobis . Et sic iudex quando corripit
errantem debet laborare ostendere illi , quantum deuiet error ille a veri-
tate catholica , uel quia error ille explicite sit damnatus ab Ecclesia , vel
aliis modis aduersetur veritatibus catholicis, de quibus dixi supra in q.4.
quo legitimate ostendo, si noluerit errorem suum reuocare contrarium ue-
ritatibus catholicis,sine dubio hæreticus pertinax est censendus, & in ijs
terminis videtur mihi quod debet intelligi tex.in d.c qui in Ecclesia. 24.
quæstio.3.quid autem iuris sit dicendum si illa assertio est hæresis impli-
cita,

cita, an tenens illam pertinaciter debeat ut hæreticus puniri, dixi supra in quæstio. 8.

57 Quo ad secundum modum correptionis, prout pertinet cuilibet christiano, & socio, vel cuiuscunque alij nullam iurisdictionem habenti super errantem, dico nullam esse differentiam quo ad hoc inter corripiem iudicem, & alium quenquam, & si ostendatur sibi hæreticam esse assertione in quam affirmat, tamenetur hæresim suam dimittere, hoc probatur in d.c. qui in Ecclesia, in quo non sit differentia aliqua inter iudicem & non iudicem, sed simpliciter dicit, si correpti ut sanctum, rectumque sapient &c. sufficit ergo, ut corripiantur, qui morbidum aliquid prauumque sapient in Ecclesia Christi, & quod emendare nolint, defendereque persistant, ad hoc ut hæretici pertinaces censeatur, pro hoc facit, quod inquit Pau. primo ad Corinthios. 2. quod fides nostra non est in sapientia hominum, & sic non refert a quo homine ostendatur sibi per regulam fidei, quod opinio sua obuiat fidei catholicæ.

58 Circa secundum principale, qualis debeat esse correptio, ut sufficiens & legitima reputetur, respondeo, qd illa correptio censenda est sufficiens & legitima, qua aperte erranti ostenditur, qd assertio sua catholicæ obuiat veritati; ita qd iudicio intelligentium nulla possit tergiuersatione negare, quin sibi sit sufficiens aperte ostensum, qd error suus catholicæ ueritatis repugnat, verbi gratia, si quis ex ignorantia Euangelij textum ignorans diceret qd milites fregerunt crura Christi, & sibi per text. Euangelij Ioan. 19. ostenderetur contrarium, vbi dicitur, venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo, ad Iesum autem cum venissent, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed unus militum &c. hæc enim correptio debet sufficiens reputari, quia iudicio cuiuslibet intelligentis iste errans nulla possit euadere do tergiuersatione negare, quin eset sibi aperte ostensum, qd assertio sua catholicæ obuiet veritati. Idem arbitror dicendum si sibi ostenderetur suum errorem esse hæresim explicitè damnatam, vti potest exemplificari in multis decretalibus, concilijs generalibus, & extrauagantibus, in quibus sunt plures hæreses damnatae, vt accidit casus de quodam prædicatore in hac vrbe valentina, qui concessionando dixit, qd quando Christus existens in cruce fuit lancea percussus, erat adhuc uiuus, quod est contrariu veritati Euangelicæ, vt in autoritate Divi Ioannis proxime allegata, & est hæresis damnata in cle, fidei catholicæ de Summa. Tri. qui hac auctoritate a me inquisitore sibi secrete ostensa, statim retrocessit ab illa assertione hæretica, & non fuit reputatus hæreticus, quia ex ignorantia pecauerat. si quis etiam ex ignorantia dogmatizaret duas personas sicut duas

duas substantias fuisse in Christo, & sibi ostenderetur per textum synodi ephesinæ, quod est hæretis Nestorij ab eadem synodo damnata, nulla posset tergiuersatione negare, quod non esset sibi aperte probatum, quod assertio sua esset hæretis condemnata, & consequenter quod queritati catholicæ aduersatur, & ideo talis correptio esset sufficiens & legitima reputanda, & sufficiunt hæc exempla ad horum declarationem.

59 Sed quid facient domini Episcopi & inquisitores si ex ignorantia ne sciunt has correptiones legitimas facere, consulo, ut Deo se committentes, qui ad hanc uocationem eos uocauit, etiam peritos consulant, argu. in c. fin. ibi, de ipsorum consilio, de hæret. lib. 6. & in c. inter cætera. de offi. ordina.

60 NON VS + MODVS conuincendi aliquem de pertinacia, est, si quis præceptis, comminationibus, pœnis, præmiis, promissionibus iuratis, uel alio quouis modo molitur aliquem, uel aliquos arctare ad hæresim contrahendam, uel ad hæresim contractam pertinaciter defendendam hæreticus pertinax est censendus, quod probatur in ca. qui aliorum. 24. q. 3. ubi dicitur, quod qui defendit aliorum errores multo magis damnabilior est illis qui erant, quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat, & confirmat, unde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est, iste enim quia talia facit, præbet autoritatem, & audaciam, & occasionem cuicunque peccadi, & ideo merito hæresiarcha appellatur, quod est princeps hæreticorum, ab archos græce, latinæ princeps. c. j. 2. 1. dist. & glo. in uerbo mechanicis. in §. quod autem. in authen. de non alienan. rebus Eccle. colla. 2. notat. in rubri. C. de comi. & archiatris, lib. xj. si ergo qui defendit aliorum errores. i. hæreses, quia de ijs loquitur dictum. c. qui aliorum, dicitur hæresiarcha, in qua defensione non dicitur concurrere aliqua violentia, quia ille defensor sua sponte est in errore, multo magis est dicendus hæresiarcha, qui alias ad errorem per violentiam præceptis, minis, aut pœnis, trahit ad hæresim, contra quem siue cogentem uel suadentem lex civilis statuit pœna capitis & confiscauionis bonorum. l. eum qui. C. de apostatis. ibi. sine fuasione. facit. l. iudæi. C. de iudæis. & l. ij. C. ne sanctum baptis. iteretur.

61 Sed aduerte quia hunc modum conuincendi de pertinacia intelligendum quando iste qui talia ageret, esset aliter hæreticus, & sic defenderet non solum errantem, sed etiam errorem, & sic debet intelligi. d. capi. qui aliorum, ut dixi supra. q. 29. & per hoc de pertinacia conuinceretur, & probatur in eodem tex. ibi, quia non solum errat, sed aliis offendicula erroris præparat, & sic non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est, alias non video quomodo posset dici hæresiarcha, si non est hæreticus,

reticus, & tunc, quia hæreticus & defensor, puniendus esset magis ipso errante, quem defendit, ita dicit Arch. in c. quicunque. in uerbo defensoris, de hære. lib. vj. & sic intellige. c. qui consentit. xj. q. iij.

62. Hinc est † quod alibi plus punitur consulens, quam si idem ipse faceret, ut patet in medicō qui dedit filio poculum uenenatum, ut daret patri, nam in hoc casu plus punitur medicus, quam filius. l. j. ff. de parri. facit. l. vtrum. ff. eod. titu.

63. Alias autem si quis defenderet hæreticum, resistens uiribus, uel potentia, ne ad manus iudicis ueniret hæreticus puniendus, uel examinandus, prout in simili habetur in c. si custos. xxvj. q. ij. & xxj. q. v. per totum, uel alia faceret, ut dixi supra in principio huius noni modi, non esset hæreticus censendus, nec consequenter hæresiarcha. oriretur tamen suspicio hæresis contra istum defensorem, uel persuasorem, nam ex iniusta defensione opinio agentium male incurrit. c. ij. qui. xiiij. q. vi. & ob talē suspicionem possit indici purgatio canonica. c. inter. de purga. cano. & ob hanc iniustam defensionem notam suspicionis incurunt prælati, seu principes qui hæreticos non corrigunt, seu puniunt cum possint, quia negligere, cū possint perturbare peruersos, nihil est aliud q̄ souere, cap. negligere. 2. q. 7. cap. error. lxxxiij. distin. cap. quante. de senten. excō munica. cap. sicut dignum. §. illi et iam. de homi. circa hoc tamen uidentur sunt docto. post Archi. in d. c. quicunque. in verbo. fautores.

64. Quod autem contingere posit, q̄ quis sit fautor & defensor hæretorum & non hæreticus, casus est in cap. Accusatus. §. si uero. de hæreti. lib. vi. ad prædicta etiam facit. c. qui consentit. i i. q. 3. vbi dicitur, q̄ qui consentit peccatis magis punitur q̄ agens, ut probatur in uerbo, feuerissima, & qui aliū defendit acrius punitur q̄ ille qui peccauit, intelligendo de cōsensu cooperationis, & defensionis cū auxiliī præstatione, ut tenet Cardi. de turre crema. ibi. Quod ēt intellige quando præstatur hoc auxilium defensionis in delictis graibus per modū authoritatis, ut est in hoc crimen, nā pius peccat, ut dicit glo. in clemen. i. in uerbo. defensaris, de poenis, facit. l. i. C. de iis qui latro. occulta. & pro hoc ēt facit, q̄ quando aliquis defendit delinquentem in ipso crimen, dicēdo q̄ esset licitum, & commendaret illud quod est delictū, tunc grauius peccat propter malum exemplū. ut notat Ange. in l. i. in fi. C. de nili aggeribus non rumpe. inquiens q̄ iste peccat in duobus, primo, quia videtur particeps delicti, Secundo, quia impedit iustitiā, & adde tertiu, q̄ a præstat aliis malū exemplū, & hoc respectu maius delictū est lenociniū, q̄ adulteriū, ut notat gl. & post cā Bar. in l. Athletas. §. q̄ lenociniū. ff. de iis q̄ no. infā. & malū maius est ī aliū delinqre, q̄ in scip̄sū §. eos in auth. ut

iudi. sine quoquo suffra. colla. 2. Et pro ijs dicit Petr. de Ancha. in cle. j.
 §. sane. de usu. in 2. not. q̄ ille qui afferit non esse peccatum exigere usur-
 ras, plus punitur quām usurarius, quia ille hæreticus est, iste vero pecca-
 tor. Saly. in l.j. colum. fi. C. de Summa. Trini. & fidei catho. idem est dicē
 dum, q̄ si quis dixerit fornicationem non esse peccatum, hæreticus dici-
 tur. ca. ad nostrum. §. septimo. de hæreti. & idem est de alijs præceptis de
 calogi, ut si dixerit, furari, adulterari, concupiscere rem a ienam, & huius
 modi non esse peccatum, hæreticus est, ut scribit. S. Tho. in quolibet. 3.
 arti. 12. & tamen talia agens, puta fur, adulter, fornicator, vel huiusmodi
 solum peccat mortaliter, & non est hæreticus, ut late dixi in rubr. de hæ-
 re. lib. 6. in pri. q. colum. 3. cum sequenti, & sic plus punitur dicens, quām
 faciens, ut tradit Ioan. de Ana. in c. qualiter & quando. 2. §. ad corrigen-
 dos, col. 3. uerbi. & ad solaciū sciatis, de accus. cum alijs, vt scribit Dec. in
 cap. j. de offic. delega. colum. x. in super arguendo a maiori, nam si id de
 quo magis dubitatur inest, & id quod minus, ut dicit gloss. in cap. cum in
 cunctis, in gloss. in uerbo. multo magis, de electio. si ergo qui solum con-
 sentit errori alterius facit se cum illo culpabilem. c. qui consentit. xj. q. j.
 c. qui alias. de hæreti. & error cui non resistitur approbatur. c. error. 83.
 diltin. multo magis qui alias compellit ad tenendam hæresim pertinaci-
 ter, quia dupliciter peccat. Primo, quia uidetur consentire illi errori. d. c.
 qui alias, Secundo, quia cogit alium quatenus in se est ad peccandum.
 cap. de homine, de celebra. missarum. l. eum qui. C. de apost. cap. 1. de
 offic. delega.

65 DECIMVS † MODVS conuincendi aliquem de pertinacia
 & hæretica prauitate est, si quis cogat aliquem fidem catholicam abiurare,
 aut pœnis, uel præceptis ueritatem catholicam abnegare compel-
 lit, & huic modo possunt applicari plura ex ijs quæ diximus in nouo mo-
 do proxime præcedenti, nam qui cogit aliquem ueritatem catholicam
 abiurare, cogit illum hæresi contrariae irreuocabiliter adhærere.

66 Et hoc † probatur ex ui abiurationis, arguendo a contrarijs, cum con-
 trariorum eadem sit disciplina, traditur in l.j. ff. de iis qui sui iur. sunt uel
 alie. nam sicut quis abiurando hæresim firmiter tenet ea quæ fidei sunt,
 & quæ ab Ecclesia determinantur, ut habetur in cap. Ego Berengarius,
 de pœni. distin. 2. ita econtrario dicendum est, q̄ qui abiurat catholicā
 ueritatem firmiter adhæret hæresi ueritati catholicæ contrariae. facit ad
 hoc l. cœlicolarum. in si. C. de iudæis. l. qui non facit. ff. de regu. iur. & ad-
 hoc plura tradit Phi. Corneus in consi. 29. incip. dominus Baldus. libr. j.
 ex quo ergo ipse alium cogit ad hæresim pertinaciter tenendam, non ui-
 detur dubium, quia ipse cogens sit ut hæreticus. per tinax censendus, arg-
 in

in c. mulieres. de senten. excomi. c. periculose. de pœni. d. sti. c. si concubi-
næ. de senten. excommunicata.

67 VNDECIMVS † MODVS est conuincendi de pertinacia
quemquam, cum quis abiurasse reperitur catholicam ueritatem. Vel iu-
rat se quamcumque assertionem, quæ est in rei ueritate hæretica tanquā
in perpetuum seruaturum, iste modus habet duas partes. Prima est, de
eo qui abiurat catholicam ueritatem, & disert a modo præcedenti, quia
ille loquitur in cogente aliquem abiurare catholicam ueritatem, iste ue-
ro in abiurante.

68 Secunda † uero pars loquitur de tenente aliquam assertionem hæreti-
cam, & dicit illam se tentatum sive seruatrum in perpetuum, sicut ca-
tholicam ueritatem, & in hanc secundam partem incident quā amplures
coleric, qui in disputationibus excedunt metas recti sermonis, & tanquā
frenetici prorrumpunt in hanc insaniam, dicentes aliquam assertionem,
quam conantur ueram ostendere, cum re uera sit hæretica, ut catholicā
se tenturos & defensuros, & talia dicentes conuincuntur manifeste de hæ-
resi, & pertinacia, nisi statim ad se reuerantur, & emendent se, & pœni-
teant huius sermonis repentina, quia quicquid calore iracundiæ dicitur
non prius ratum est quam si perseverantia apparuerit iudicium affuisse.
I. quicquid. ff. de regu. iur. & quæ ibi scribit Decius. & in casu quo perse-
verantia non affuerit, temeritatis non debet decesse pœna, n̄c deinde ita
effuso sermone quis loquatur, ita q̄ non de hæresi, sed de temeritate puni-
tur. argu. c. quod ait Loth. 15. q. 1. & in cap. inebriauerunt. 15. q. 1. ubi
magis culpatur æbrietas, quam incestus, sic in proposito magis puniatur
temeritas quam hæresis, ex quo non dicitur perseverantia, & est corrigi
paratus, ut in cap. Hæc est fides. 24. q. 1. & ne Ecclesiæ matris nostræ disci-
plina deseratur, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in codice
flagicio incurrit, pœnitentia aliqua est multandus. c. excommunicato-
rum. 24. q. v. facit cap. significauit, de pœni. & remissio. & sicut in ca-
su. d. ca. excommunicatorum. illi interfectores illorum excommunicato-
rum idest hæreticorum bonam habuerunt uoluntatem. s. ad interfic-
ciendum illos hæreticos zelo Ecclesiæ, potuerunt tamen peccare intentio
ne habendi illorum bona, secundum Hug. ut refert. d. Car. de Turre Cre-
ma. & sic q̄ propter hoc illis iniungitur pœnitentia, ita est in proposito,
potuit enim esse q̄ iste assertor propositionis hæreticæ quæ pœnitet, te-
nuerat illam ut hæreticam, licet recedat & dicat ita se incensum illam
protulisse, & quod credebat illam catholicam, nihilominus pœnitentia
congruens iniungenda est, ut in d. c. excommunicatorum.

69 Aduertendum † est circa proxime dicta, quia esset consideranda qua-

litas assertionis, si est expresse damnata ab Ecclesia, & diuulgata, & si si-
bi tunc ostendatur, & non vult retrocedere, sed persistere in sua temera-
ria assertione, an uero illa assertio sit hæretica, quia deducitur ex cano-
ne sacræ scripturæ, ex interpretatione Doctorum, prout supra ex dedu-
ctis in hac quæstione potest colligi, quia temperanda esset istius asseren-
tis pœna, uel exageranda consideratis præmissis. Item esset aduertendū
an teneret illam assertionem hæreticam in ratione hæreticæ, an in ratio-
ne catholicæ assertionis. Item ad mitigationem pœnæ est respiciendum
ad iracundiam, si fuit talis quæ mentem afferentis alienauerit, an non,
prout optimus iudex poterit perpendere, ut scribit Fely. in capi. dilecti.
de exceptio. cum alijs, ut dicit Deci. in d.l. quicquid, itaque extare hæc
duo possunt simul, quod excusat ab hæresi, & quod de temeritate pu-
niatur, sicut in simili dicimus quem excusari de mendacio, qui tamen a
temeritate non excusat, secundum Ocham citantem Augustinum, qui
inquit, nemo mentiens iudicandus est qui dicit falsum, quod putat ue-
rum, quia quantum est in ipso non fallit sed fallitur, non ita mendacijs
sed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incaute credit, aut pro
ueris habet, sic iurans seruaturum propositionem hæreticam tanquam
catholicam a mendacio poterit excusari, non autem a temeritate, &
pro ea puniri potest, ut dixi. Fatendum est tamen, quod si quis metu
mortis aut duri cruciatus abiuraret catholicam veritatem, uel totam fi-
dem christianam, licet non excusat a mortali peccato, ab hæresi tamen
excusandus esset, ut dicit glo. ij. in cap. potest fieri. de pœni. distin. j. glo.
fi. in cap. non solum abnegat. xj. q. iiij. vt late dixi in capit. quoniam de
hæreti. lib. vj. q. xv. & scribit Ocham in dialogo parte. j. lib. iiij. cap. 5.

70 DVO DE C I M V S † M O D V S conuincendi aliquē de perti-
nacia est, si quis errans contra fidem perlequitur, aut molestat, aut im-
pedit catholicam ueritatem defendantes, aut hæreticam prauitatem im-
pugnantes, prout sunt inquisitores uel similes qui fidem defendunt, &
hæreticos impugnant, ij sunt pertinaces hæretici reputandi. Et aduer-
te, quia in hoc modo dicitur, si quis errans contra fidem, nam si
non esset errans contra fidem, sed forsitan alias odio persequeretur præ-
dictos ob amorem hæreticorum non esset iste persequens pertinax
hæreticus iudicandus, sed fautor uel defensor hæreticorum, quia po-
test quis esse fautor hæreticorum absque eo, quod sit hæreticus. cap. ac-
cusatus. §. si uero. de hæreti. lib. vj. & ij fautores ipso iure excommuni-
cati sunt, ut in c. excommunicamus. §. credentes, de hæreti. uel saltē ut
perturbator officij inquisitionis posset puniri, ut dicit Bonifacius in cle.
multorum. de hære. i. notabili, & ideo signanter dicitur, si quis errans,
nam

nam hic errans qui damnationem hæreticæ prauitatis impedit, aut satagit molestare catholicam ueritatem defendantes, & hæreticam prauitatem impugnantes, non est paratus corrigi, nec cauta sollicitudine quærit ueritatem, merito pertinax hæreticus est censendus, ut in d.c. Hæc est fides, iuncto d.c. dicit Apostolus s. 24.q.3.

71. Et dicitur † quis ueritatem catholicam defensare, quando illam ostēdit, uel per miraculum, uel testimonio sacræ scripturæ, ut probatur in simili de inuisibili missione in c. cum ex iuncto. de hære, circa mediū, uel authoritate uniuersalis Ecclesiæ siue generalis concilii, ut dicit Ocham in 1.par. dialogi. li. 2.c. 10. & idem econtra esset dicendum de impugnāte hæreticam prauitatē, ut quis dicatur illam impugnare recte, quando miraculum induceret, uel authoritatē sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ, seu decretum generalis concilii, ne catholica ueritas uel hæretica prauitas videantur consistere in sapientia hominum, uel voluntate, quia ut dicebat Apostolus. 1.ad Corinth. 2. prædicatio mea non est in persuasibili bus sapientiæ humanæ uerbis, sed in ostensione spiritus, & uirtutis, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in uirtute Dœi.

72. DECIMVS TER TIVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia est, si quis errans contra fidem catholicam, correctioni & emendationi illius, uel illorum, cuius uel quorum interest subiicere se recusat, iste modus conuenit cum octavo modo supra posito, dicam ergo hic alii qua quæ ibi fuerunt omessa, quia licet iste modus solum respectu iudi cum uideatur militare, & ille respectu priuati reprehendentis illum errantem, nihilominus utrumque ibi fuit late examinatum, ad propositū ergo modus iste probatur, nam ille non est paratus corrigi nec cauta sollicitudine ueritatem querit qui iudicium iudicis subterfugit, ut qui nō uult se subiicere correptioni & emendationi sui erroris, ut probatur in c. dicit Apostolus. 24.q.3. iuncto c. nullus, de præsumptio. ubi dicitur, q̄ con fitetur de omnibus quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat, conuincitur enim quis de suo delicto, uel per confessionem propriā, uel per rei evidentiam, uel contumaciam, ut dicit glo. in ca. nullus legitima probatione, & in c. ad abolendam, in prin. in uerbo, deprehensi. de hæ reti. & in ca. super quibusdam, de uerb. signi. & dicit glo. per tex. in c. christianus. 11.q. 1. q̄ qui iudicium refugit, appareat eum de iusticia disiſum, cum concordantiis ibi per eum allegatis, sic ergo errans contra fidem, qui iudicium subterfugit, pertinax est hæreticus censendus, hic enim correptioni & emendationi cuius interest subiicere se recusat, iudicium sub terfugiendo.

73. Quod ego † intelligo obseruata solemnitate de qua in cap. cum
Dd 3 con-

contumacia.de hæreticis li.6.quia iste modus conuincendi errantem de pertinacia proprie habet locum in contumace, qui recusa^t subire iudiciū Episcopi, uel inquisitoris, ad quorum quemlibet spectat & interest hæc crimina punire & inquirere.cap.inter sollicitudines. de purgatio.cano. in cap.excommunicamus. §.adijcimus.de hæreti.& toto titu.de hæreti. lib.6.& in clementinis , unde seruato processu.d.c.cum contumacia.nō comparens tanquam hæreticus condemnatur , Primo ergo requiritur q̄ sit suspectus de hæresi apud iudicem, Secundo q̄ citetur ut de fide respō deat, Tertio si non comparet q̄ excommunicetur pro eo q̄ parere subterfugit , aut contumaciter se absentat , Quarto q̄ excommunicationē per annum animo sustineat pertinaci, quibus seruatis ex tunc iste contumax, uelut hæreticus condemnatur, iudicatur enim a iure hæreticus pertinax , & ideo ut hæreticus damnatur,quia contumacia, in causa præser- tim fidei , suspicioni præsumptionem adiicit uehementem , & uehe- mens transit in violentiam , quæ inducta a iure est sufficiens ad conde- nationem,ut traditur in glo.in d.c.cum contumacia.facit c.excommuni- camus. §.qui autem.de hæreti. scribit Bellamera.in decisione sua Dclx- xiiij.incip.contumax ut hæreticus,& de intellectu & materia.d.cap.cum contumacia,alibi dicam Deo duce.

74 DECIMVS QVARTVS †modus conuincendi errantem de pertinacia est,quando quis de errore ab aliquibus reprehensus,non uult de ueritate informari, Et in proposito uidentur duo casus consideran- di, primus est, aut iste errans reprehenditur ab imperitis,uel péritis , & nulla authoritas ueritatis catholicæ ab illis adducitur contra suum errorem,uel si aducatur illa non concludit contra errantem, tunc si iste erras non audiat,uel acquiescere renuat,non est pertinax reputandus,quia nō tenetur credere cuilibet afferēti aliquam positionem esse hæreticam uel catholicam,nisi illam talem esse ostendat,uel miraculo , uel testimonio sacre scripturæ,aut autoritate Ecclesiæ, seu concilij generalis,ut proxi me dixi.Rubor est enim sine lege loqui.l.illam. C.de collatio. §.conside- remus.in auth.de tricn.& semi.colla.3.& dicebat Scot.in 4.dist.17.q.j. q̄ sicut turpe esset theologo dicere aliquid esse in Biblia , & nesciret ubi illud inueniretur,ita inconueniens esset canonistæ dicenti tale esse ex tra ditione uniuersalis Ecclesiæ,& illud non inueniret in canone , & non debet quis esse nimis credulus.l.j. §.j. ff.de eo per quem factum est.arg.in l. si id inquit.ff.quod falso tuto.

75 Inde † dicit Barto.in d.l.j. quòd si nuncias mihi aliquid quod faciam, uel quod denegem quo ad præiudicium meum , non teneor tibi crede- re,nisi me reddas certiorem , uel instrumentis, uel testibus.l.si quis insi- ciatus.

ciatus. ff. de postu. quem ibi Moderni sequuntur, additis pluribus simili-
bus quæ o m m i t t o p e r Bar. in l. doli mali. col. j. ff. de nouatio. Et dicit Pe-
de Anchar. in consil. 361. pro declaracione triuni quæsitorum, q̄ si inti-
matio non est facta alicui sub scriptura authentica , aut ei non est lectus
tenor scripturæ, non est inducta noticia, uel scientia, sic in proposito, quo
ad conuincendum errantē de pertinacia, si non ostendatur ueritas suo er-
rori contraria, non tenetur credere, adeo q̄ non credens non dicetur cō
uictus de pertinacia ad hoc quid pertinax hæreticus condemnetur in fo-
ro exteriori, licet postea illa assertio illius errantis tanquam hæretica
damnaretur, ut s̄p̄c dixi, ponendo exēplū in errore græcorum .

76 Quo † ad Deum uero & sic in foro conscientiæ non dubito hunc hæ-
reticum esse pertinacem , quia in illo foro sola ueritas inspicitur , quia
Deus neque fallit, neque fallitur, licet Ecclesia aliquando fallit, & falli-
tur, ut est tex. in cap. a nobis. de senten. excommunicata. in prin. & ideo di-
citur q̄ conscientia est tribunal ueritatis, ut dicit Bald. in l. iusticia. ff. de
iusti. & iur. quinimo dicitur sensus animæ cognoscentis bonum , & ma-
lum, ut dicit Bald. in auth. ad hæc. C. de usu. colum. 3. & consequenter in-
currit iste in omnes poenas q̄p̄ contra hæreticos statuuntur, excommu-
nicationis scilicet & bonorum confiscationis, de quibus in c. cxcommu-
nicamus. j. & 2. de hæreti. cap. cum secundum leges. cod. titu. libr. 6. cum
similibus.

77 Secundus † uero casus est, quando iste errans reprehenditur a peritis,
uel imperitis de errore eius, & ostenditur sibi ueritas catholica uno de tri-
bus modis proxime dictis, uel alijs legitimis in iure statutis, & ipse errās
non acquiescit, nec informari uult, tunc iste errans hæreticus pertinax cē-
sendus est , & iste est proprius modus conuincendi errantem de pertina-
cia , de quo loquimur hic. Ratio quare non facio differentiam in propo-
sito inter imperitum & peritum hæc est , quia fides nostra non est in sa-
pientia hominum sed Dei, ut Paulus inquit. j. Corinthi. 2. & sic ad hoc ut
errans teneatur deponere errorem non refert a quo homine perito uel
imperito per regulam fidei ostendatur, q̄ opinio sua erronea est, & ob-
uiat fidei orthodoxæ, seu alicui ueritati catholicæ, unde si post talem re-
prehensionem , & ostensionem ueritatis catholicæ reperiatur iste errans
dictum errorem tenere uel uerum reputare uerbo uel scripto , seu in eo
quomodolibet persistere, reputandus est hæreticus pertinax, nam quan-
do errans in ijs quæ fidei sunt non est paratus corrigi, ut est iste, nec cau-
ta sollicitudine ueritatem catholicam querit, pertinax est hæreticus. ca.,
dicit Apostolus. 24. quæst. j. & cap. Hæc est fides. ea. q. sicut enim si quis
per seipsum ueritatem inuenierit statim tenetur errorem dimittere, exē-

plo uenerabilis Anselmi qui in libro. j. cur Deus homo. capi. 18. inquit, certus sum si quid dico (quod sacræ scripturæ absque dubio contradicit) quod falsum sit, nec illud tenere uolo si cognouero , sic pari ratio ne si per alium quemlibet de ueritate catholica informetur , tenetur errans errorem deponere, & ueritati catholicæ adhærere, nam non uidetur maior ratio in uno, sicut in altero, ergo idem ius est statuendum. l. illud. ff. ad legem acqui.

78 Item † si quis alios errantes , cum reuocare potest, non reuocat, scip sum errare demonstrat. cap. qui alios, de hæreti. l. scientiam. ff. ad l. acqui. & error cui non resistitur approbatur. cap. error. 83. distinct. cap. feliciter. 80. distinct. multo magis errare demonstratur, quando ipse idem errans ipsum ab errore non reuocat, nolens a sapientibus informari, dicit enim Leo Papa, quid iniuius est, quam iniqua sapere, & sapientioribus doctioribusque non credere , sed in hanc scientiam cadunt quicunque ad cognoscendam ueritatem aliquo impediuntur. obscuro, non ad propheticas uoces , non apostolicas literas, non Euangelicas authoritates, sed ad semetiplos recurrent , & ideo magistri erroris existunt, quia ueritatis discipuli non fuerunt , registratur in capitulo. quid autem. 24. q. 3. merito ergo errans de pertinacia conuincitur, quando reprehensus ab alijs ueritatem sibi ostendentibus non uult informari.

79 DECIMVS QVINTVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia est , quando errans uerbis , uel factis protestatur se. assertio nem suam (quæ hæretica est) minime reuocaturum , hæc enim protestatio firmam eius uoluntatem ostendit. l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acqui. hæredi. l. in concubinatu. ff. de concubin. & non est paratus corrigi, ideo hæreticus pertiuax est censendus. d. c. dicit Apostolus. dict. cap. Hæc est fides . cum alijs . Aduerte tamen , quod & si eius uoluntas sit pertinax, nihilominus tamen potest ab illa hæresi & pertinacia retrocede re, & retrocedens eo modo quo decet petens ueniam submittensque se ipsum correctione sanctæ matris Ecclesiæ , ex quo est in primo lapsu, admittendus esset ad ueniam cum condemnatione ad carcerem perpetuum & bonorum confiscationem , & cum alijs pœnis quæ huiusmodi hæreticis redeuntibus infligi solent. c. ad abolendam. ca. excommunicamus. 2. §. si quis autem. de hæret. lib. 6.

80 Non † enim sibi potuit hanc legem irreuocabiliter imponere a qua non liceat sibi , si aliter est uisum, recedere , prout doctores in simili concludunt de testatore qui uoluit sibi præcludere uiam non faciendi secundum testamentum , ut late Bartol. scribit in l. si quis in principio. colum. quarta. uersicu. an sit aliquod remedium. ff. de legat.

3. & dicebat Bald. in consilio. 389. incipien. reperitur, quod quandam A. quod si certum est de mente testatoris, quod testator uelit stare ultimae scripturæ, quod uerba derogatoria non officiunt ultimæ voluntati. allegans pro hoc Ioan. Andre. & Ioan. de Calderi. in capitulo. primo. de constitutio. libro sexto. nemo enim potest sibi adiungere ius testandi, quia publici iuris est, & iuri scripto non potest priuatus derogare. l. nemo. ff. de lega. j. traditur hæc materia late per Bald. in l. sanctimus. C. de testamen. Hostien. in summa de sepultu. §. an sit licitum, uersi. sed si quis iurauerit. la te Dy. & Ioan. Andre. in c. quod semel. de regu. iur. libt. 6. Oldra. in con fil. 25. & 160.

81 Præfertim hæc habent locum quo ad Deum, quia in quacunque hora ingemuerit peccator & conuersus fuerit uita uiuet, & non morietur, ut habetur in capitulo. nullus. de pœnit. distin. & io. 7. & impietas impij non nocebit ei, quacumq; die conuersus fuerit ab impietate sua. Ezechii. 33. & alibi inquit, si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, uita uiuet, & non morietur, omnium iniquitatū eius, quas operatus est non recordabor, Ezechii. 18. Ecclesia enim non claudit græmīū redeuniibus lapsis in hæresim, ad eam bene se conuertentibus, non autem relapsis. in capitulo. super eo. de hæreti. libro sexto. & in capitulo. ad abolendam. §. illos quoque. de hæreti. l. 3. C. de apostatis. capitulo. cor rigantur. uigilima quarta quæstione tertia. facit Epistola inter claras. C. de Summa. Trinita. §. sed quia. scribit Sanctus Thom. 2. 2. quæstione. 11. articulo. 4.

82 DECIMVS SEXTVS † modus conuincendi aliquem errantem de pertinacia est, si in hæreticæ prauitatis fauorem prohiberet legi scripturas sacras idest catholicas, uel prohiberet prædicari aut publicari catholicas ueritates, quia talis defensor est hæreticæ prauitatis, & oppressor ueritatis catholicæ, & non solum potest dici hæreticus sed etiam hæresiarcha. capitulo. qui aliorum. 24. quæstione. 3. non eniū est paratus corrigi, nec cauta sollicitudine querit ueritatem catholicam, & de ea informari. d. c. dicit Apostolus, & quia de hoc modo conuincendi de pertinacia sunt plura superius dicta, quæ possunt hic applicari, non insisto amplius in eo.

83 DECIMVS SEPTIMVS † modus conuincendi aliquem de pertinacia est, si quis in defensionem hæreticæ prauitatis nos uos errores fingit, quia iste non querit ueritatem, nec est paratus corrigi ut proxime dixi, facit caputlum. hæreticus. uigilima quarta. quæstio ne tertia.

84 DE C I M V S † O C T A V V S modus conuincendi aliquem erantem de pertinacia est, si ipse esset dominus alicuius ciuitatis, uel loci, uel Episcopus, aut quiuis alius potens, aut iudex, & concederet assertiones hæreticas publicari, seu iuberet illas uti catholicas teneri, & seruari, prohiberet ei ueritates catholicas illis hæreticis assertionibus contrarias prædicari, de hæresi & pertinacia manifeste conuinceretur, & hoc satis probatur per proxime dicta fundamenta, cum non sit paratus corrigi, & quia impedit ueritatē manifestari, nec cauta sollicitudine querit illā, itē si negligere, cū possumus perturbare peruersos, nihil aliud est q̄ souere, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori definit obviare, & error cui non resistitur approbatur, ut in ca. error. 83. dis. multo magis dicitur quis souere hæreticos, qui autoritatē in præmissis accommodat, cū maius sit peccatum cōmissionis, q̄ negligentiae, nisi essemus in prælatis ut dicit gl. in c. j. de offi. deleg. quia in prælatis negligentia inducit peccatum mortale, ut dicit Abbas in c. peruenit. de deci. & gl. in ca. ea q̄ de officio archi. ut ego dixi in meo tractatu de secreto. nume. 245. facit. c. consentire. 83. dist. & nouerca eruditionis sit negligentia, ut in c. sequenti. eadē dist. quinimo peccatum cōmissionis & omissionis non differunt specie, Avarus enim aliena rapit, quod est peccatum cōmissionis, & sua non dat quibus dare debet, quod est peccatum omissionis, ut dicit. s. Tho. in prima. 2. q. 72. art. 6.

85 Præsertim fin persequitione hæreticorū hæc duo delicta æquiparātur commissionis & omissionis, ut est tex. in cle. multorum quærela. s. uerum quia. de hæret. ubi notat Bonifacius, q̄ qui non facit quod facere debet delinquit, quia facere censemur aduersus ea quæ facienda sunt. l. qui nō facit. ff. de reg. iur. unde dicimus, q̄ simoniam committit qui pecuniā recipit, non faciendo quod facere dēt. c. nemo. præsertim quia in proposito dictus errans præbet consensum authoritatis, & ideo magis peccat q̄ faciens. c. qui aliorū. 24. q. 3. ut dicit gl. in d. c. j. de offi. deleg. præterea iste errans contemnit Ecclesiæ dogmata, & ideo excōicationem incurrit, ut in c. si quis. 25. q. 2. ubi habetur. q̄ si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, uel decreta pro catholica fide, uel Ecclesiastica disciplina pro correctione imminent. uel futurorum malorum a sedis Apostolice præsule salubriter promulgata contempserit, anathema sit. facit. c. generali. 25. q. j. & applica hic q̄ dñr per Archi. Joan. Andre. Domi. & alios in c. quicunque. de hæret. lib. 6. in materia fautoriæ hæreticorum.

86 D E C I M V S † N O N V S & ultimus modus conuincendi aliquem de hæresi est, si quis errans contra apertam, diuulgatam, seu præcatam ueritatem catholicam in Ecclesia, diu persistit in errore, uel usq;

ad mortem , hic est hæreticus pertinax, quia cum nouerit tales errorum quem ipse habet esse damnatum per Ecclesiam , per ignorantiam excusa ri non potest, cum magis per obstinatam maliciam persistere in errore videatur, & non immerito Ecclesia tales quos reperit contra catholicam veritatem in errore usque ad mortem perseverasse, tanq; hæreticos iudicat, & punit, & et illos qui diu persistunt in dicto errore , nisi reuertantur ad græmij Ecclesiae, quo casu abiurata hæresi ecclesiæ reconciliantur, ut in c. c. ut officiū. s. si uero aliquis de hæret. lib. 6. & per hunc modum ego dicebā apostatas, iudayzantes, uel mahometantes, qui in errore persistūt & ueritatem Euangelicā, esse pertinaces hæreticos, adeo q; ad illorum condemnationem non requiratur aliud nisi q; transierint, uel redierint ad illos damnatos ritus, quia hic redditus uel transitus includit in se pertinaciā & errorē, ut satis probatur in c. contra christianos. de hære. lib. 6. ea enim quæ publice fiunt, præsertim quæ fidei sunt , ignorare non licet , & ideo ignorantia in ijs quæ sunt de iure naturali non excusat, ut dicit Cardi. in cle. j. s. porro. de Summa Trin. & alibi dicitur, q; ignorantia iuris lata culpa est, ut dicit Bar. in l. quod metu. colu. 6. uersi. iuxta prædicta. ff. depositi. l. liberorum. ff. de ijs quæ notantur infā. tradit Alexā. in consl. 76. uisis. colu. 2. lib. 3. Abbas in c. cū in tua, qui matri. accusa. & ignoratiā corum quæ publice fiunt non probatur per iuramentum, ut dicit Rota. 444. incipiente extra rotā petebatur. cū alijs, ut dixi supra in ea. q. in quinto modo, licet alias ignorantia multū valeat ad delicti exclusionē, ut scribit Fe- ly. in c. 2. de exceptio. in prin. facit. c. apostolice. de cleri. excommunicati. mir i tra. & ad materiā huius quæstionis omnino uide quæ scripsi supra in quæstione tertia. Et per hrc ad laudem Dei imponitur finis huic quæstio ni, in cuius examine sequutus sum Ocham, Ioannem Gersonem, Anto. Floren. & Cardinalem de Turre Crema. plurimis a me additis, quæ faciliter pio lectori poterunt innotescere.

S V M M A R I V M.

- 1 An Christus legem Mosaycam seruauerit.
- 2 Præcepta legis Mosaycæ erant in triplici differentia.
- 3 Moralia præcepta obseruauit Christus.
- 4 Iudicialia præcepta obseruauit Christus.
- 5 Ceremonialia obseruauit Christus.
- 6 Christus quod non seruauerit legem Moysi argumentatur.
- 7 Christus quod obseruauit legalia probatur multis modis,
- 8 Christus curando infirmos in sabbato an illud uiolauerit.

Christus

- 9 Christus an uiolauerit legem tollendo libellum repudij.
- 10 Christus an uiolauerit legem prohibendo usuram.
- 11 Christus an uiolauerit legem præcipiendo inimicos diligi.
- 12 Ceremonialia christus & Apostoli substulerunt, sed non ideo legem Moysaycam uiolauerunt.
- 13 Christus an substulerit distinctiones ciborum.
- 14 Christus non uenit soluere legem sed adimplere, declaratur.

TRIGESIMA PRIMA QVAESTIO.

- 1  Rigesimo primo † Quæro. An Christus legem Mosaycam seruari, & licet alias in rubr. de hereticis. lib. 6. col. 290. tractauerim dubium, an Christus seruauerit legalia dictæ legis, nihilominus tamen quia ibi fuerunt plura omessa ad declarationem huius dubij, hic latius explicabo sine repetitione eorum quæ ibi dicta sunt, & proficent hæc ad multa quæ tractantur in officio inquisitionis contra iudayzantes.
- 2 Sciendum est ergo, quæ in dicta lege Mosayca, erant præcepta in triplici differentia, quædam enim erant præcepta moralia, quædam ceremonialia, quædam iudicialia, ut ex textu sacri canonis colligitur, quo ad moralia uidetur quæ illa non obseruauerit, patet, quia cum præceptum de observatione sabbati morale sit quantum ad uacationem a corporalibus operibus, ipse sabbato curauit, Ioan. v. & sanato præcepit tollere lectulum suum in sabbato, Item iudicialia non uidetur impleuisse, quia mulierem deprehensam in adulterio, quæ in lege præcipiebatur lapidari impunita abire permisit, ut habetur Ioan. 8. Item ceremonialia de abstinentia ciborum in lege prohibitorum non uidetur obseruasse, quia dicitur Mathei. i. 5. qd intrat per os non coquinat hominem. Sed in eontrarium est ipsa ueritas incarnata, quæ inquit, non ueni soluere legem, sed adimplere. Mathei quinto. Et aduerte quia ut inquit Augustinus in libro contra Faustum, lex dupliciter impletur, uno modo, faciendo ea, quæ in ea scripta sunt, alio modo, implendo ea quæ per eam sunt promissa, impletur ergo lex uel cum fiunt quæ in ea præcepta sunt, uel cum exhibentur quæ prophetata sunt, quo ad primum modum implendi legem faciendo ea quæ in lege scripta sunt, sicut cæteri iudei, ut erant moralia iudicialia & ceremonialia.
- 3 Primo † de moralibus dicendum est, quæ hæc moralia perfecte Christus adimpleuit, & alios ad hæc obseruanda incitauit, Mathei nono inquit, si uis ad uitam ingredi serua mandata. Secundo dicta moralia obseruavit seu

seu impleuit sanum intellectum eorum declarando, & errorem phariseorum circa ea excludendo, ut patet Mathei. v. ubi præceptum morale, nō occides, eis declarat quomodo sit intelligendum, idem de præcepto, nō me chaberis, de libello repudij, de iuramento, & de dilectione proximi, & nota quod dicit ibi glo. interlinearis in uerbo, ego autem dico uobis &c. nō soluo, sed suppleo, & in uerbo, iterum audistis, in hoc non soluo sed suppleo legem, & sic Christus non soluit illa moralia præcepta, sed ea declarauit, ut ibi late patet, & idem est de obseruantia sabbati de cuius uiolatione ipsum arguebat, ut Lucæ. 13. & Mathei. 12. ut dixi in dicta rubrica. Tertio adimpleuit dicta præcepta moralia Christus ea consilia apponendo, quæ faciunt ad perfectionem, & mandatorum obseruantiam, perfectus enim obseruat mandatum hoc, nō occides, tam ille qui cauet ab ira inordinata, quam ille qui cauet tantum ab imperfectione, ut patet in codem. c. quinto. apud Matheum.

4. Præcepta fvero iudicialia impleuit, temperando rigorem eorum per uiā misericordiæ, in aliquibus per seipsum, & aliis dimisit temperamentum, scilicet suis ministris, idest Ecclesiæ prælatis & principibus terrenis catholicis, ut de talibus ordinent secundum quod uiderint utile communictati fidelium secundum uarietatem temporum, locorum, siue personarū, & istud non fuit legem destruere, sed magis adimplere, quia sic ordinavit meliorem modum obseruationis iusticiæ, sicut non destruitur puer quando fit uir, licet enim transeat pueritia, tamen remanet melior status eiusdem personæ ætate mutata, lex enim uetus habuit quasi statum pueri respectu nouæ legis, propter hoc dicitur ad Galatas. 3. lex pedagogus noster fuit in Christo. i. regulativa status puerilis, propter hoc erat lex timoris, sicut pueri sub disciplina & timore custodiuntur, lex autem Euangeliæ est lex amoris, & ideo non debet esse tantus rigor pœnarum, quia proprium hominum perfectorum est magis deduci ad uirtutem amore instițiæ, q̄ timore, unde illud Oratij, oderunt peccare boni uirtutis amore, oderunt peccare mali formidine pœnæ, & in hoc residet Nicolaus de Lyra, q̄ Christus non soluit præcepta iudicialia sed illa adimpleuit, scilicet seruando illa sicut cæteri, immo meliori modo & sanctiori.

5. Præcepta in super ceremonialia ēt obseruauit christus. Quorū quædā pertinebant ad sacramenta, quædā ad sacrificia, quædā ad sacra, sacramenta erant ut circuncisio quantū ad omnes homines, unctio quantū ad Reges & Pontifices, Christus autē assumpit statū sacerdotis regalis uel terreni Regis, immo dixit corā Pilato, Regnū meū non est de hoc mundo, Ioan. 18. & ideo non assumpit unctionē corporalē regū, uel pontificū, sed unctionē spiritualē, a Deo p̄e habuit p̄ plenitudinē gratiæ fin quod scribitur

scribitur in Psal. 44. unxit te Deus tuus oleo leticiæ, circuncisione ipse adimpleuit primo in seipso incipiendo; secundo melius & efficacius & generalius instituendo sacramentum baptismi loco ipsius in quo confertur maior gratia, & est remedium tam viris quam mulieribus, quædam et ceremonialia pertinebant ad sacrificia, sicut immolatio agni paschalis, sacrificium, & similia, ista autem erant figurativa unius perfecti sacrificij, scilicet Christi in cruce offerendi, & ideo ista impleuit Christus uno modo corporaliter patiendo, alio modo efficacius sacrificium, scilicet eucharistiam, instituendo. Quædam autem ceremonialia pertinebant ad sacra & de talibus ei at praæcepta prohibitiua, & ista adimpluit Christus, quia dixit Petrus actuum. xj. immundum & commune nūquām introiuit in os meum, & multo fortius Christus hoc seruavit, & sic ista praæcepta adimpleuit ea obseruando, & obseruationem meliore declarando, per talem enim abstinentiam a corporalibus cibis significatur abstinentia a spiritu libus immunditiis, hanc autem munditiam instituit Christus in lege Euæ gelica quæ est mundissima, & per consequens debuit cessare figuralis abstinentia, propter quod dicitur actuum. x. quod Deus purificauit, tu ne commune dixeris, quia nullus cibus coinquinat homines qui cum gratiarum actione percipitur, dimisit tamen Deus ordinationi Ecclesiæ de aliquibus abstinentiis faciendis pro loco & tempore. Ex quibus patet quomodo Christus legem adimpleuit quantum ad obseruantiam praæceptorum legis Mosaycæ.

6. Sed circa tñ præmissa uidetur considerandum, quod immo Christus soluit legem mosaycæ, & non adimpleuit siue non obseruavit omnia illius praæcepta, quod videtur patere. Primo quia si Christus non soluisset legem Moy si in praæceptis ceremonialibus & iudicialibus, necesse esset dicendum, quod adhuc illa manerent, nam si non esset soluta cur stare prohiberetur, ut I. fancimus. C. de testam. Secundo, Christus soluit eam auferendo aliquid de praæceptis, ut patet in libello repudij quem Christus uetus fieri, ut Math. quinto. Tertio licet etiam secundum legem Moy si dari ad usuram extraneis, Christus autem uetus dari nummum sine illa spe usuræ, Lucæ 6. mutuum dantes nihil inde sperantes. Quarto licet persequi inimicos secundum legem Moy si desiderio vindictæ. numeri. 35. christus uetus etiam irasci. Mathci quinto. Quinto patet, quia Pav. ad Galatas quanto inquit, quod christus nihil prodest eis qui circunciduntur, & quod euacuantur a christo qui per legem putant se iustificari, & sic Christus fecit cessa re istas ceremonias tanq; sibi repugnantes. Sed istud etiam patet circa distinctionem ciborum, quæ erant ceremonialia legis Moy si secundū quam iudicabant aliqua animalia munda ad cibum, & alia immunda, Leui. xj. &

xij.& Deute. i 4. Christus uero ostendit Petro nullum cibum esse immundum, mittēs de celo in uisione uas magnum diuersis quadrupedibus plenum, quorum quædam secundum legem erant immunda, & audita fuit vox loquentis ad Petrum, surge Petre, occide & manduca, & Petrus dixit abſit a me, quia nunquam manducaui commune, & immundum, & vox respondentis iterum ad eum, quod Deus purificauit tu ne commune dixeris. actuum. x.& sic Christus soluebat hic legem Moysi, faciendo nullū cibum esse immundum, sed concedendo generaliter uti omnibus cibis tā quām mundis, ipſe ergo legem soluit, Apostoli etiam & tota Ecclesia in concilio generali soluit legem Moysi, quia cum eſſet dubium inter aliquos, an legalia adhuc obligarent conuersos ad Christum, diffinitum eſt eos non eſſe obligatos, sed per solam Christi fidem posſe ſalvari. actuū.
 15. lex ergo Moysi ablata eſt per Deum diffinientem tempus, & duratio nem eius, & dantem aliam legem per quam illa tolleretur, ut habetur Hie remia. 3 1. & Pau. ad Hæbreos. 8. & non obstat prædictis quod ſcribitur Mathei quinto, ubi inquit Christus ad iudeos, nolite putare quoniam ueni ſoluere legem, aut prophetas, non enim ueni ſoluere legem ſed adimpre- re, quia hæc authoritas ſecundum aliquos non uidetur intelligenda, quod Christus per eam intellexerit, q̄ ipſe uenit ad obſeruationem præcepto- rum legis, quia lex Moysi cōſiſtens in ceremonialibus, & iudicialibus ta- taliter periit, & ſic ſoluta eſt quantum ad obſeruationem, Christus ergo nihil aliud intellexit, niſi q̄ ipſe non ueniebat ad euacuandum promiſſa legis, ſed uenit ad implendum quæ promiſſa erant in lege, & prophetis, & hoc conſonat litteræ, in quantum dicitur non ueni ſoluere legem, & prophetas, quia ſi intellexiſſet de ſolutione legis quæ eſt non obſeruar, ſolum dixiſſet non ueni ſoluere legem, quia ibi ſunt præcepta, quæ obſer- uari uel ſolum poſſunt, prophetæ autem promiſſiones eontinent, non au- tem mandata, ideo non poſſunt hoc modo ſolui, ſed ſoluuntur prophe- tæ, ſi dicatur, q̄ promiſſa per prophetas nunq̄ uenient, implentur, ſi ex- hibeatur quod in eis promiſſum eſt, ergo de iſta impletiōne Christus in- tellexit. Item conſonat hoc uerbis ſubſequentiibus, quia quando dixit, nō ueni ſoluere legem, ſubiunxit, donec tranſeat celum aut terra Iota unū aut unus apex non præteribit a lege donec omnia ſiant, hoc autem necel- ſe eſt intelligi de impletione promiſſorum, quia intelligendo impletio- nem de obſeruantia mandatorum, quotidie implebatur lex a iudeis, qui eam obſeruabant ad unguem. Item hoc conſonat uerbis Christi Lucæ.
 24. neceſſe eſt impleri omnia quæ d. Et a ſunt in lege Moysi, Prophetis, & Psalmis de me, & ſic impletionem poſuit pro completione promiſſorū, & non pro obſeruatione legis, & ſic uidetur q̄ illa authoritas Christi, nō ueni

ueni soluere sed adimplere , secundum intentionem Christi exponenda uidetur quia lex Moyli continebat præcepta, & inter præcepta continebantur promissa, ad quæ lex ordinabatur, propter quæ obseruabatur , & ista poterant impleri , & in iis contradicit Episcopus Abulen. Nicolao de Lyra.

- 7 Aduertendum est tamen, quia opinio Lyræ uidetur uerior, q̄ Christus impleuit legem ueterem obseruaudo illius præcepra, multo melius q̄ cæteri iudæi, ut patet in circuncisione, esu agni paschalis, & cæteris ceremonialibus, & hoc conueniebat , ne iudæi haberent occasionem expellendi Christum tanquam non seruantem legē Moysi a Deo ipsis traditā, prout ego late scripsi in rubrica de hæreticis.lib.6.in quinto errore iudæorum. Et quo ad hoc potest dici, q̄ Christus impleuit legem quantum ad promissa, promittens obseruātibus illam meliora, lex enim mosayca promittebat solum bona temporalia, & transitoria, scilicet abundantiam & excellentiam temporalem, ut patet Deutero.26.custodias omnia præcepta eius, & faciet te excellentiorem cunctis gentibus, Sed Christus obseruantibus Dei mandata promisit bona spiritualia, & æterna , scilicet gratiā in præsenti, quæ præcellit omnibus bonis temporalibus , & etiam gloriam in futurum, ut Mathei.19.dicens, omnis qui reliquerit cētuplum accipiet, scilicet in præsenti, quia bona spiritualia quæ hic recipiuntur , intantum excellunt bona temporalia, ac si centenarius numerus paruo numero cōparetur, & uitam æternam possidebit, scilicet in futuro, patet ergo quod Christus adimpleuit legem quantum ad præcepta, & promissa. Tertio ad implevit Christus prophetias quæ principaliter loquentæ sunt de Christo, & de aduentu eius, & de ijs quæ pertinent ad ipsum, & ideo adimpleuit prophetias nascendo, conuersando in mundo, & moriendo, & resurgendo , & alia opera nostræ salutis faciendo , propter quod imminentे sua passione dixit Lucæ.24.oportet impleri ea quæ scripta sūt in lege & prophetis & psalmis de me, patet ergo quod Christus adimpleuit legem quantum ad præcepta & promissa.

- 8 Primo non obstat q̄ Christus curando infirmum sabbato uidetur fecisse contra legem, quia si licitum erat facere in die sabbati ea quæ ad gloriam Dei pertinebāt, sicut ornare templum, & sacrificia offerte, & laudes diuinæ dicere, & huiusmodi, multo fortius sanare hominem miraculose ad ostensionem diuinæ virtutis erat licitum, & eadem ratione, q̄ sanatus subito portaret lectionum suum in die sabbati , faciebat ad manifestationē miraculi, per hoc enim ostendebatur, q̄ diuina virtute erat sic subito perfecte sanatus, & q̄ erat ad pristina opera plenarie restitutus. Præterea secundum S. Tho. in prima.2.q.107.art.2.per ea quæ Christus fecit in sabbato,

bato, sabbatū nō soluit fīm rei ueritatem, sicut ipse apud Matthæū ostēdit, tū quia operabatur miracula uirtute diuina, q̄ semper operatur in rebus, tum quia salutis humanæ opera faciebat, cū Pharisei ēt saluti anima liū in die sabbati prouidebāt, tum ēt quia ratione necessitatis discipulos excusavit in sabbato spicas colligentes, sed uidebatur Phariseis Christū soluere fīm supersticioſum intellec̄tū eorū qui credebat̄ ēt a salubribus operibus esse in die sabbati abstinentiū, quod erat ī intentione legis. Secundo non obstant, q̄ si Deus non soluisset legem mosaycam, ad huc illa duraret, & eslet obseruāda & qđ dictum est ī de libello repudij, & alijs, per quæ vī christus soluisse legem mosaycam tollendo ceremonialia, ut in exemplis positis, quia ad hoc dici potest, q̄ Christus seruauit legē ut diximus obseruando ceremonialia, ut patuit in circuncisione, in esu agni paschalis, & in alijs, & ideo dixit, non ueni soluere legem sed adimplere, & postq̄ illa obseruauit ex causis per me dictis in rubri. de hæret. li. 6. illa ceremonialia euacuauit lex noua, q̄a erant in figura futuri. Vñ ex hoc ipso q̄ ceremonialia fuerunt impleta perfectius ijs, q̄ figurabantur, non erant, nec sunt ulterius obseruanda, quia si obseruarentur, adhuc significa retur aliquid ut futurum & non impletum, sicut ēt promissio futuri doni locum iam non habet promissione iam impleta per doni exhibitionē, & per hunc modum ceremonialē legis tolluntur cum adimplentur, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 107. arti. 2. in responsionibus ad argumenta.

Secundū f̄ codē authore secundū Aug. ī Faustū, p̄cepta illa Cristi nō sunt ī tria p̄ceptis veteris legis, qđ enim dñs p̄cepit de uxore dimittenda, non est p̄trarium ei qđ lex p̄cepit, neque enim ait lex, q̄ uoluerit dimittat uxorē, cui esset ī prium non dimittere, sed utique nolebat dimitti uxorē a iuto, qui hāc interposuit morā, ut discidiū animus p̄ceps libelli conscriptione refractus abstineret. unde Christus dñs ad hoc cōfirmādū, ut non facile uxor dimittat̄, solā cām fornicationis exceptit. Matthæi 5. & 1. c. gaudemus. de diuor. credebāt ergo iudæi q̄ hoc esset simpliciter licitū. s. dimittere uxorē, male intelligēdo legē scriptā Deu. 24. sed hoc ē falsum, q̄a fīm totā uitā indiuisibilitas est de rōne coniunctionis matrimonialis, ideo enim libellus ille repudij permittebatur, non quia licitū esset dimittere uxorē, sed ad euitādū maius malū. s. uxoricidiū. minus em̄ malū erat, q̄ uxores dimitteret̄, q̄ p̄ casū terficeret̄, & iō nō erat licitū uxorē dimittere, nisi pp̄ fornicationē, tūc em̄ licitū est eā diuittere q̄tum ad cohabitationē & debiti redditionē, manet tñ vinculū per totā vitā, & ideo dicit q̄ si dimissa nubat cōmittit adulterium, & similiter q̄ eā duxerit, & in hoc non soluebatur lex vetus sed supplebatur, vt dicit glōsa interlinearis in uerbo, adulterat, & Ni. c. dely. ibi. Ipsū tamen repudium

licet esset permisum ad refrenandum uxoricidium, & ob duriciam cordis iudæorum, non autem erat licitum secundum communem opinionem catholicorum doctorum, ut dicit lyra Deutero. xxiiij. quem sequitur ibi Pau. Burge. de quibus scribit. S. Tho. in 4. dist. 33. q. 2.

10 Tertio † quod dicitur de usura non valet, quia usura licet fuerit permissa in lege neteri respectu extranei, non tamen fuit licita, etiam respectu extranei, seu alieni, quia datio ad usuram est contra legem naturæ, ut dicit Aristoteles in quinto Ethicorum, & erat illicita cum extraneo siue alieno, prout testatur Propheta David Psal. 14. inquiens, Domine quis habbitabit in tabernaculo &c. sequitur, qui pecuniam suam non dedit ad usuram, absolute loquitur, & nullum excipit, quia indefinita iuris æquipollit uniuersali, unde in libro prophetico apud iudeos est authenticus, exponitur illud, qui pecuniam non dedit ad usuram, per glosam, etiam gentili, ut dicit Nico. de Ly. Deutero. 24. & eo. lib. c. 23. super illud non feneraberis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno, inquit istud est permissione, non licentia, sed minus mali, ad eum tandem maius. s. ne fratres suos grauarent usuris, & ideo Christus Lucas. 2. inquiens, mutuum date nihil inde sperantes, non prohibet illud quod non erat prohibitum, immo illud quod iam illicitum erat declarat esse illicitum, & ab eo præcipit abstinentiam, quinimo dicit Vgo. Car. in tex. Deuter. c. 23. qd illud, alieno, fuit additum a iudeis, & sic quod non erat in lege diuina, & ad prædicta uidenda sunt quæ scribit. S. Tho. in 2. 2. q. 78. arti. j. ad secundum.

11 Quarto † circa odium inimicorum non habendum, dicendum est qd iudei in præceptis decalogi sola opera exteriora tenebant prohiberi, non motum animi, unde Iosephus. 12. antiquitatum reprobavit Polibium historiographum persarum dicentem, qd Antiochus ephiphanes mortuus fuerat in montibus misere propterea qd uoluerat spoliare templum Diana in perside, dicens qd uoluntas mala non est peccatum, nisi exeat in effectum, & eodem modo dicebant iudei de hoc præcepto, non occides, quia per hoc prohibetur occidendi factum & non occidendi propositum, & hoc est quod dicit Christus, audistis quia dictum est antiquis &c. hoc est, sic interpretantur præceptum hoc, sed hunc errorem excludit Salvator dicens, ego autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, & sic Christus non substulit legem in hoc, sed declarauit, simile est in alio qd habetur etiam apud Matchæum quinto, hoc est, audistis quia dictum est antiquis, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum, nam iudei in hoc etiam errabant, ex hoc enim quod præceptum est Leui. 29. diliges amicum tuum sicut te ipsum, arguebant a contrario sensu, ergo debe-

debemus odisse inimicum nostrum, sed hoc est falsum, quia enim homo ex charitate diligendus est, in quantum ad imaginem Dei creatus est, mali vero homines quamdiu sunt in via sunt in potentia ueniendi ad beatitudinem, & ideo licet eorum malicia sit odienda, ipsa tamen natura possibilis beatificari est diligenda, & hoc est quod Saluator dicit, diligite inimicos vestros &c. & sic intellige tex. c. c. in l. 23. q. 4. ne in eo decipiatis. Et ideo S. Tho. in d. arti. 2. inquit, quod Christus circa odium inimicorum removit falsum pharisaeorum intellectum, nos monens, ut persona odio non habeatur, sed culpa.

Quinto † quantum ad circuncisionem & alias legis ceremonias, quae sublatæ sunt per Apostolos, etiam quia finitum fuit tempus legis, & con sequenter quod cessat, iam fuit ad hoc responsum supra, quod ideo hæc ceremonialia cessant quia iam adimpletum est quod promittebant, ut dicit. S. Tho. in d. arti. 2. & per hoc non potest dici lex soluta, sed impleta, & sic Christus non soluit legem sed adimpleuit. Quinimo si hodie illæ ceremoniæ durarent essent signa falsa, scilicet quia erant signa futurorum, id est eorum quae quondam fuerunt futura, nunc autem præterita sunt, sic innuit Paulus ad Colos. 2. nemo ergo uos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, quae sunt umbra futurorum, ut idem dicit Paulus ad habreos. x. umbram enim habet lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Et ad hoc propositum dicebat Augustinus in lib. contra Faustum, si Christus legem & prophetas non soluisset, adhuc promitteretur nasciturus, passurus, & resurrecturus, cum ideo magis hec non soluerit sed adimpluerit, quia iam non promittitur nasciturus, passurus, resurrecturus, quod illa sacramenta personabant, sed annunciatum quod natus sit, passus sit, resurrectus, quod hæc sacramenta, que nunc a Christianis aguntur, per sonant.

13 Sexto † ad illud de distinctione ciborum dicendum est secundum. S. Tho. in d. arti. 2. quod Christus non mandauit quod tunc non obseruaretur illa distinctione ciborum, sed ostendit quod nulli cibi secundum suam naturam erant immundi, sed solum secundum figuram. Et sic patet, quod non obstantibus contrarijs supra aductis dicendum est conclusio, quod Christus bene dictus obseruauit legalia, & non soluit. Cætera vero quæ circa hanc questionem essent dicenda dixi in d. rubr. de haeret. li. 6. in quinto errore iudeorum. versi, quæro vterius, in 12. q.

14 Et hoc testimonio Christi confirmatur Matth. 5. dum inquit ad iudeos, nolite putare quoniam ueni soluere legem, aut prophetas, non ueni inquit soluere legem, sed adimplere, proponit disiunctiue, & eius responsio est disiunctiua est, quasi dicat non ueni soluere legem aut prophetas, sed adimplere, ad-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

impleuit legē illius præcepta seruando, adimpleuit prophetas illorū promissiones exequendo, & effectuando. s. nascendo, patiendo, resurgendo, & alia faciendo q̄ illi prophetarunt, quia, vt inquit Aug. quod prophetæ uerunt prophetæ, hoc & prædicarunt Apostoli, sic ergo Christus opera ueteris legis adimpleuit opere, quia circuncidi voluit, & alia legalia obseruare, & quæ erant tempore illo obseruanda, secundum illud ad Galatas. 4. factum sub lege, & etiam doctrina tripliciter adimpleuit dicta præcepta. ut scribit S. Tho. in dicto arti. 2. in corpore quæstionis, & hæc sufficiant de hac quæstione, protestatione repetita.

S V M M A R I V M.

1. Sabbati obseruantia erat ceremonialis.
2. Sabbatum a qua hora incipiebat secundum iudeos.
3. Sabbati obseruantia in quibus consuebat.
4. Luminarium accensio in die Veneris ad uesperam an sit ritus iudeorum.
5. Ritus quid sit.
6. Iudeo aliquando se informat de consuetudine ex officio.
7. Luminarium accensio ad uesperam Veneris quæ fit a iudeis, & quæ fit a christianis in uespere Sabbato, an iure probetur.
8. Consuetudo consideranda est quando aliquid certi non habemus.
9. Sabbati uesperum festiuans propter sabbatum subsequens iudayzare dicitur.
10. Individui partem faciens nihil facere uidetur.
11. Sabbati obseruantia innuit quod Christus non uenit, quod est hereticum.
12. Sabbati pars non est obseruanda.
13. Iudayzantes quare seruant partem sabbati & non totum sabbatum.
14. Peccatum consensu facit, licet extra non exeat.
15. Hæresis crimen hoc habet speciale ut sola cogitatio mentis puniatur.
16. Hereticus credens quis dicatur.
17. Iudayzandi intentio ex pluribus colligitur iuris præsumptione.
18. Geminatus actus maiorem animi affectum ostendit.
19. Iudayzantes plerumque nutriunt filios suos in ceremonijs, & sepe filij sequuntur eorum errores.
20. Familiaritas seu conuersatio cum hereticis inducit suspicionem.
21. Familiaritas seu conuersatio cum malis adiuuat dubiam præsumptionem.

- 22 Capturam Rei an debeat præcedere informatio.
- 23 Dominiæ diei solemnitas incipit a ueste sabbati non autem ab alia hora, ne uideamus iudayzare.
- 24 Barbitonfores possunt laborare usque ad aliquam partem noctis, si hoc habet consuetudo.

TRIGESIMA SECUNDA QVÆSTIO.



RIGESIMO Secundo Quæro, Si quis descendens de gen
te iudeorum solemnizauerit uesteram sextæ feriæ incendens
luminaria, domum mundando, & abstinendo ab opere seruili,
non tamen obseruauerit sabbatum, operando in eo, an iste
dicatur ceremonias legis Moysi obseruare, adeo quod de criminè hære
sis, & apostasie accusari possit, hæc quæstio frequenter accidit, ideo cir
ca eam aliquatenus insistendum, & omissis argumentis respondendum est.

I Dico ergo præsupponendum, quod sepe dixi in rubri. de hæreti. lib. 6.
in 12. q. in quinto errore iudeorum, quod sabbati obseruantia, in eo quod
sabbatum est ceremoniale, hoc est quod celebretur in die septimo, ho
die in lege noua Euangelica cessat & cestare debet, eo quia obseruatio
sabbati futuram quietem significabat in sepulchro die septima, & ideo
adueniente ueritate debuit illa figura cessare, & etiam propter exclusio
nem erroris, ne forte ex hoc aliquis crederet quod adhuc obligatio ad ca
remonias ueteris legis maneret, unde Grego. in cap. peruenit. de conse
cra. distin. iii. inquit. peruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines
praua inter uos aliqua, & sanctæ fidei aduersa seminasse, ita ut in die sab
bati prohiberent aliquid operari, quos quid aliud, nisi antichristi prædi
catores dixerimus, qui ueniens diem sabbati atque dominicum faciet ab
omni opere custodiri, quia enim mori se & resurgere simulat, haberi in
ueneratione uult dic dominicū, & quod a populū iudayzare cōpellit, ut exte
riorē legis ritū renuocet, & sibi iudeorū pſidiā subdat, coli uult sabbatū.

2 Secundo † est supponendum, quod sabbatum incipiebat a uestera post
diem ueneris, usque ad mane dici dominicæ, & sic sabbatum habebat
duas noctes, unam præcedentem, & alteram subsequentem, & sic intelligit
Leui. 23. ubi dicitur, a uestere usque ad uesteram celebrabitis sab
bata uestra, & ita obseruant iudei in partibus orientalibus, ut mihi fuit
relatum, alij uero incipiunt sabbatum a die ueneris de sero & seruant il
lud usque ad principium noctis diei sabbati, in qua laborare incipiunt,
ut inquit Iacobus de Valentia in suo tractatu contra Iudeos. quæst. 2.
in. xiiij. versicu. ijs habitis, quocunque ergo modo computetur sabbatū,

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

siue cum duabus noctibus, siue cum una, semper nox subsequens sextam feriam siue diem ueneris, est de obseruantia Sabbati, in qua incipiebat Sabbathum subsequens.

- 3 Tertio † est supponendum, q̄ obseruantia Sabbati consistebat in pluribus. Primum erat, q̄ nullum opus seruile facerent, & q̄ per diem Sabbati non succéderent ignem in habitaculis eorum, ut habetur Exodi. 35. Item non poterant colligere ligna in sabbato, nam talis præcipiebatur obrui lapidibus, numeri. 15. Item nec poterant ambulare ultra mille passus, ut dicit ly. actuum j.
- 4 Iis suppositis † est dicendum ad quæsitum, q̄ licet accensio luminariū non reperiatur eisē de solemnitate sabbati, imino contraria, quia nōn licet succendere ignem in die sabbati, Tamen quia accensio luminariū ultra solitum in dicta uespera, non est de consuetudine christianorum, tālis hoc faciens, ut discedens a communi conuersatione fidelium uita, & moribus in suspcionem hæresis incidit. c. excōmunicamus. §. adiicimus. iuncta gloss. in uerbo moribus. de hæreti. & probatur in iuribus allegatis in dicta glo. & ibi Cardi. Florenti. ponit multa exempla de illis qui redundant a uita & moribus fidelium, ut quia layci non professi portant habitum regularem, uel incedunt nudo corpore uel pedibus, cum ex regula eis non conueniat, uel non uisitant Ecclesias, uel non audiunt uerbum Dei, non colunt diem dominicam, sed sabbatum, uel in meridi e comedunt cum lumine, uel abhorrent panis esum, uel de die dormiunt, & in nocte uigilant, sed proprie procedit tex. de deuiantibus a communi conuersatione in iis quæ sunt pertinentia ad fidem, & contra quemcunque ducentem uitam singularem, nisi constet de eius perfectione, præsumi potest, & inquiri debet, ut in dict. §. adiicimus, & ideo dico q̄ interrogandi sunt iudæi, an ipsi consueuerint in parasceue sabbati. i. in nocte sequenti diem ueneris accendere luminaria in eorum domibus pro solennitate sabbati sequentis, & tunc constito de iudæorum consuetudine, iste erit ritus illorum, & tunc talem accensionem luminarium faciens ad eorum iudæorum ritus dicetur rediisse, uel transisse, & ut hereticus esset puniendus. c. contra christianos. de hæreti. lib. 6.
- 5 Vbi † Arch. exponit ritus idest mores, uel obseruationes. c. s̄. p̄. 27. q. i. lege. prophanos ritus. C. de paga. c. fin. de sacra. iterandis. c. prudentiam. §. cæterum. de offi. delega. c. fi. ibi mores & ritus, de baptismō. ritus enim festiuitatem siue solemnitatem significat, ut dicit glo. in rubr. ff. de ritu. nup. & aliquando capitur ritus pro lege, ut dicit Anto. de Butr. in c. fin. de diuor.
- 6 Et inquisitor † ad instantiam promotoris inquisitionis formatæ contra

tra inquisitū seu de hæresi accusatum potest vel ex officio informare se de huiusmodi consuetudine, ut in similī dicit Bar. in l. lege Iuli, ff. de testi. sic faciunt auditores rotæ quando casus occurrit, quoniam informant se ab aliis, ut in deci. Rotæ incip. Papa mandauit, qui filii sint legit. in antiquioribus.

7 Et hæc f. accensio luminarium forsan sumpta est a tex. leui. xxiiii. ubi dominus præcepit filiis Israel ut offerrent oleū purissimum, ac luciuum ad cōcinnandas lucernas &c. subdens, ponetq; Aaron a uespere usq; ad mane coram domino cultu rituq; perpetuo in generationibus, ubi dicit Lyra, q; in mane extinguebantur secundū aliquos, uel aliquæ secundum Iosephum, uel dici posset, q; sicut christiani mundant domū in sabbato, & lampadas, illasq; ascendunt cū olio puro lichenis nouis appositis, pro solēnitate diei dominice sequentis, sic illi neophiti pro iocunditate sabbati sequentis dicta luminaria ascendunt, q; si hoc satium in sabbatum festiuetur, iudayzare censendi sunt, iudayzare enim est, vt dicebat Anselmus, secundū. S. Tho. in iiiii. distin. xi. arti. ii. aliquid facere hac intentione ut legalia obseruentur, quod factū christianorū consuetudine potius, q; textu sacri canonis cōprobatur, & tendit ad celebritatem dominicas dieis sequentis, unde illa accensio luminarium & mundatio domus in uespera diei ueneris, ex quo non est de more christianorum, & est uespere sabbati subsequentis quod celebratur secundū iudeos a uespere usq; ad uesperā. Verisimile est q; dicta accensio & mundatio fit p; celebritate sabbati, & quod uerisimile & fieri plerūq; cōsuevit inspiciendū est. c. inspicimus. de regu. iur. lib. 6. & ibi in glo. l. in obscuris. ff. de reg. iur.

8 Et quando f. non constaret quid actū est, ad consuetudinem, uel ad id quod seruatur in regione in qua actū est, recurrendum est. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. nam quælibet dispositio recipit determinationem a consuetudine, ut dicit Inno. in c. olim. de uerbo. signi. Abbas sequitur in c. certificari. de sepultu. cum aliis, ut tradit Fely. in ca. cum. M. Ferrariensis. col. 3. & 4. de consti. & principium & finis festorum iuxta eorum qualitatem & diuersatum regionum consuetudinem attendi debet. cap. quoniam, de feriis, & hæc de accensione luminarium & mundatione domus.

9 Quo vero f. ad cessationem ab opere seruili in uespera sequentis sabbati, & nō in ipsa die sabbati, dicendū est hunc cessantē iudayzare, quia cū dicta uespera sit pars dici sabbati, quo ad. solennitatem, iuxta legem Moysi, vt dixi, sequitur, q; abstensio illa ab opere seruili est iudayzare, quod probatur auctoritate Pauli ad Colo. 2. inquietis, nemo uos seducat in cibo, vel potu, aut in parte dici festi, aut sabbatorū q; sunt vimbra futu

rorum, vbi dicit gl. interlinearis, i. de hoc q̄ nullā partē obseruetis, prop
terea dicebat Host. c. licet. de ferijs, q̄ in sabbato debemus magis labora
re, q̄ in alijs diebus, ne uideamur iudayzare, & licet quo ad meritum ast
quendum non sufficiat partem diei festiuare, sed totam diem debeamus
festiuare abstinendo nos ab opere seruili.

10 Cum † attestante Augustino, si q̄ spiam unā diē quadragesimā ab ab
stinendo prætermiserit, totā quadragesimā violavit, & pp modici tēpo
ris cibū fructū laboris ammisit, cū hunc numerū integrū sciunare debea
mus, c. xl. de consec. dist. v. & inde sit q̄ nihil v̄r facere qui partē indiuidui
facit, vt dicit gl. Cy. & Bal. in l. furiosum. C. qui test. face. poss. facit opti
mus tex. in l. si vñus. C. de test. c. missas. de conse. dist. j. & sic dies domini
ca debet tota feriari a uesperē usq; ad uesperā. c. pronunciandū. de con
se. dist. 3. Tn si quis uesperē sabbati subsequentis coluerit abstinens se ab
opere seruili, sicuti iudæi faciunt, iudayzare censendus est, quia sabbatū
colere v̄r, cū illa vespere sit pars sabbati, & partē sabbati colēs totū sab
batū colere v̄r. arg. l. vulgaris. ff. de furtis, canonizata. in c. vulgaris, de pœ
ni, dist. j. ubi dī, q̄ qui tangit aurē alicuius totū corpustrigisse v̄r. facit.
l. posideri. in prin. ff. de acqu. poss. vbi gl. inquit suuens inde arg. q̄ pro
parte baptizatus pro toto corpore cēscitur baptizatus, ut dicūt ēt docto
res in c. debitū, de baptismō, ut est gl. in c. proprie. ad finē de pœ. dist. j.
in c. vulgaris. de pœ. di. j. quia baptismus tendit ad emundationē animæ,
quæ dī tota in toto & in qualibet eius parte, vt dicit Bar. in l. stipulatio
nes non diuidunt. in 3. app. ff. de verb. obl. & in l. si cui. ff. de seruitu. facit.
c. nec quemq; de cōse. dist. 4. unde quia fin legē veterē, vt est dictū, uespe
re illa est de ratione solennitatis Sabbatinæ, sequitur, q̄ ex hoc sabbatū
dī solēnizari, quia semper inchoatio alicuius ordinatur ad consumatio
nē ipsius, vt dicit S. Tho. in 1. 2. q. 1. art. 6. in corpore quæstionis, nā ut di
cebat Aristoteles. in 2. Phi. nō solū intellectus, sed ēt natura agit pp finē.

11 Et q̄ † hæc solennizatio uespere ut partis diei sabbati sit damnabilis,
& fugienda, patet per illud dictum Pauli ad Colo. 2. iam allegatum. In
quietitis, nemo uos seducat in cibo, uel potu, aut in parte dici festi, aut
sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum, eo ipso q̄ sabbatum obserua
tur, uel pars ipsius, ut ibi in parte diei festi, innuitur, quod Christus non
venit sed q̄ futurus est, quod est hæreticum, nam ut s̄pē dixi in hoc tra
ctatu, & in rubr. de hæret. lib. 6. non promittitur amplius, secundum Au
gustinum contra Faustum, Christus nasciturus, passurus, & resurrectu
rus, quod illa sacramenta veteris legis personabant, sed annunciatur q̄
natus sit, passus sit, & surrexit, quod hæc sacramenta quæ nunc a chri
stianis aguntur personant. illa ergo vespere solennizatio forsitan di
ci pos-

Si posset quod est plusquam dimidia sabbati, quia ut dicit Philo. j. ethi. & j. de ccelo, & mundo, principium est plusquam dimidium. & dicebat iurisconsultus in l. j. ff. de origi. iuri. uniuscuiusque rei potissima pars principium est. inde glo. ibi, dimidium facti qui bene cepit habet.

12 Et si obijciatur, quod licet uespera celebretur, ex quo non continuatur usque ad alteram uesperam sabbati sequentis, quod non uidetur sabbatum seruari, ad hoc iam fuit expresse responsum, quia a solennitate non solù totius festi, sed etiam partis est abstinentium, quia in eo est hæresis, ut dixi, per dictum Pauli ad Coloss. 2. & forsitan ideo non continuat delatus totius sabbati cum sequenti uespera solennitatem, ne in delicto deprehendatur, & hoc est experimentum potius sceleris, quod defectus uoluntatis, nam opera hominum uoluntas incipit, occasio perficit, ut inquit Seneca in suo quarto libro declamationum, quia si adest uoluntas, & facultas non adest non minus peccatum incurritur certe, sicut de pœni. distin. j. premaxime hoc habet locum in crimen hæresis, quod sola cogitatione cum adhæsione uoluntatis, & solo errore intellectus & pertinacia uoluntatis contrahitur, licet foras non exeat glo. in c. cognitionis. de pœni. dist. j. & Bald. in l. si quis non dicat rapere. col. j. C. de Episco. & cleri.

13 Tanta fuit quidem uersutia in hæreticis praesumitur a iure, ut illos aliquando uulpeculas iura appellant, ut in cap. inter sollicitudines. de purga. canonica. aliquando lupos, in c. ut officium. §. si uero. de hæreticis. Tempus enim & necessitas fecit ipsos apostatas prudentes scientia humana, quae est abscondere scelera, & uitia non extirpare, ut inquit Laetantius lib. 3. diuinorum institutionum, unde forsitan isti ne uideantur ab hominibus christianis sabbatum colere, non audent sabbati solennitatem conti nuare, putantes se legi satisfacere, si hac necessitate oppressi solam partem sabbati obseruent, immemores illius memorandi facti, quod Eleazarus scriba fecit, qui potius elegit mortem crudelissimam, quam legem Dei trans gredi, carnes porcinas ueru simulatorie comedendo, idemque fece re septem illi fratres Machabei cum matre sua, ut habetur. 2. Machabeorum. 6. & 7. quorum hodie festum celebrat sancta mater Ecclesia, quamvis ipsi sint sancti ueteris testamenti, ut ego scripsi in rubr. de hæreticis. lib. vj. q. xij. in quinto errore iudæorum, uersi. quæro ulterius.

14 Et haec intellige non solum in uespera sabbati, sed etiam si pars sabbati uel pars ieiunij obseruetur cum intentione seruandi legem ueterem, incurritur crimen apostata, quia haec sola intentio quæ habet in se errorem cum pertinacia uoluntatis facit hunc errantem cum pertinacia hæreticum, ut sape dixi in hoc tractatu, sic etiam de aliis peccatis quo ad Deum, nam eo ipso quod quis consentit peccato peccatum perficitur. c. sed pen sandum.

sandum distin. 6. & Mathei quinto scribitur, si quis uiderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est in corde suo, statim ergo ipse sequitur consensus in animo, contrahitur peccatum mortale, etiam anteq̄ exprimatur facto uel signo, ut in d.c. si cui. & dicit Iacobus in prima Epistola sua, concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum uero cum consumatum fuerit generat mortem, facit capitulū. si propterea de pœni. distinctio. j. ubi dicitur, si propterea non facis furtum quia times ne iudiceris, intus in corde fecisti, reus furti teneris, etiam si nil tulisti, qno ad Deum intellige. non quo ad hominem, cum rem non contrebauerit, ut ibi dicit glo. in l. possideri. §. si rem. ff. de acqui. posses. facit l. cogitationis. ff. de pœnis.

15. Hoc tamen habet crimen heres, ultra alia peccata, quia si illud innotuerit inquisitori confessione hereticī, aut alias, potest ab ipso inquisitore ipse hereticus puniri, ut dicit Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. j. C. de Episco. & cleri. & hoc est in hoc criminē speciale, quia committitur intra ipsum in mente, nec est opus actu exteriōri, quod secus est in alijs peccatis, nam qui perseverant in morosa cogitatione & etiam in deliberatione mentis, isti puniuntur in foro pœnitentiali, non autem iudiciali, ut dicit idem Bal. secundum Iaco, de Aret. in d.l. si quis non dicam rapere. col. si. quia in delictis puniendis iuris fori inspicimus passum, & cum ex delicto mentali, excepta heresi, nullus patitur, & nemo offenditur, merito non punitur, ut in d.l. cogitationis. ff. de pœnis, sequitur Fely. in c.j. col. 2. de præsumptio. scribit ad hoc aliqua ad propositum Francus in c. 2. de Summa Trini. in si.

16. Ex prædictis fitigatur breuiter concludendum est, quod si quis habet intentionem seruandi legem Moysi, si sibi oportunitas adesset, eo quia credit illam adhuc durare, & obligare, hereticus est, uel uerius apostata quātum cunque foris nullam ceremoniam dicta legis seruaret, & iste dicitur hereticus credens. ut in capitulo. excommunicamus. §. credentes, de hereti.

17. Item si quis seruaret sabbatum uel alias ceremonias iudæorum, & si de intentione formaliter non constaret, contra eum tanq̄ contra hereticum procedi potest, quia interpretatione sive iuris præsumptione intentione iudayzandi in illa obseruantia concurrit. c. contra Christianos. de heret. lib. 6. item si quis seruauerit partem dici, sabbatinæ seu uespere sequentis sabbatum, accendendo luminaria ultra solitum præparata cum lichenis nouis, domum mundando, & abstinendo se ab opere seruili, si pluries reperiatur hoc fieri, & si de intentione facientis non constet, idem censendum est sicut de illo qui totum sabbatum seruat, ut apostata censeatur, per illud dictum Pauli ad Colosse. 2. s̄p̄ allegatum. per quod uideatur

tur probari, q̄ idem censendum est de parte quod de toto, quo ad signifi-
candum rem futuram & non adimplerat, & sic q̄ lex uetus adhuc du-
ret & non cesset, quod est hæreticum. cum superueniente ueritate debeat
figura cessare, quia hæc omnia illis in figura contingebat. i.ad Corint. x.
tempus enim illius legis erat figuratum, ut dicit ibi diuus Tho.

18 Et signanter dixi, pluries reperiatur hoc fieri, quia ex bino actu indu-
citur assuetudo facti, ut dicit Bal. in l.3. C.de Episco. audi. & actus gemi-
natus inducit, seu demonstrat maiorem animi affectum, uel ibi præsumi-
tur maior deliberatio, ut dicit Bal. in consilio scismatis. colu. antepe. fa-
ciunt tradita in l. cum scimus. C.de agri. & censi. li. xj. & in casu quo quis
plene conuincitur de obseruantia huiusmodi ceremoniarum iudæorum,
non facio uim an iste conuictus sit de gente iudæorum uel christianorū,
quia iura non distingunt, quinimo hos hæreticos iudicat, quia qui de gē-
te sunt iudæorū, & hos ritus obseruant, redire dicuntur, qui uero de alia
gente, dicuntur transire, & ita & redeentes & transeuntes pari passu am-
bulant. c.contra hæreticos. de hæreticis lib.6.

19 Si uero † non plene quis conuincatur de hac obseruantia ceremonia-
rum, aduersent tamen indicia, & alia ad dicta indicia, adminiculum posset
summi ex educatione facta a parentibus, qui solent filios suos docere le-
gis ueteris ceremonias, & sicut eos in carne diligūt, sic eorum animas pu-
tant saluas fieri in dictæ legis obseruantia, in qua erronee salutem spera-
bant, & propterea iura sanciunt filios christianos a iudæorum parentum
consortio segregandos. cap. iudæorum. 28.q. r.c.plerique. de consecra-
tione distin. 4. & hoc ex eo prouenit, ne parentum erroribus inuolueren-
tur, ut in d.c.iudæorum. s̄pē enim filij parentibus assimilari solent. arg.
l.quisquis. C.ad legem iuliam maiesta. c.uergentis. de hæret. cuius ratio
est, quia filij nascuntur ex sanguine patris infecto, ut dicebat Cy. in l.san-
cimus. C.de pœnis. facit. l.quod si nolit. §.si mancipia. ff. de edili edicto. c.
Michael qui filii sunt legitimi. inde aliqui præsumuntur boni, quia de bonis
parentibus oriuntur. §.t. in auth. de refere. colla. 2. sic econtra qui de ma-
lo genere sunt, mali præsumuntur, ut dicit glo. in l.cū unus. ff. de alimen.
lega. & ex conuersatione cum aliquo habita quis talis esse præsumitur
ut est tex. in sui ratione in c. Accusatus. §.ille quoque. de.hæret. libr.6. &
in §. si uero is quidem. in auth. de monachis. colla. j. & in l.fin. §. ijs quo-
que. C.de sponsa.

20 Et ex tali conuersatione & familiaritate oritur suspicio, ut inquit
Archi. in d.c. Accusatus. in prin. & probatur in c. inter. de purga. cano.
quæ quidem conuersatio, & educatio cum testibus denunciabitibus au-
get suspicionem hæresis contra accusatum, nam iudex ex qualitate facti
& con-

- & conditionis personarum capit conieeturam.l.utrum ff. de dona. inter
ui. & uxō. ut dicit Albertus de Gandino in tractatu de maleficijs. cap. de
præsumptio. quia malorum conuersatio est malæ uitæ indicium.l. si plu
res. §. nec putet. ff. de admi. tuto. nam ex mala conuersatione bonus effici
tur uiciosus.l. ædiles. §. Pedius. ibi. alcalator forte. ff. de ædili. ædi
cto. q̄ quis præsumitur' bonus uel malus ob paternam conuersationem;
ut dicebat Bal. in consl. 95. regula iuris est. lib. j. q̄ confessio socij in cri
mne hæresis ex conuersatione simul iuncta facit indicium ad torturam.
si conscientia iudicis hoc dicit, multum enim mouetur animus iudican
tis ex conuersatione assidua. & cohabitatione cum hæretico, quia cōuer
santes præsumuntur scire adiuicem conditionē & gesta.l. dominus hor
reorum. ff. locati. l. consensu. §. super. C. de diuor. ca. ueniens. de testibus.
Bar. in l. fi. col. 2. ff. de quæstio. cum aliis quæ scripsi in consilio meo. 28.
incipiente duo testes recensiti, uersi. quibus non obstantibus.
- 21 Vnde hæc conuersatio seu educatio cum hæreticis adminiculatur du
biæ probationi, ut. l. ij. §. ætas. ff. de excusa. indicijsq; uel ad torturā, uel
suspicionibus lauibus, uel uehementibus ad indicendam canonicam pur
gationem, ut patet ex prædictis, uel ad inquirendum, seu ad capturam de
nunciati, siue accusati, uel inquisiti.
- 22 Quæ potest fierietiam antequam constet plene de crimine, ut dice
bat Angel. in §. audient. in auth. de defenso. ciui. colla. 3. & sic sufficit sum
maria cognitio, uel probabilis suspicio ad capiēdum reum, ut dicit Bal.
in l. quod euitandi. C. de condi. ob turpem. caus. immo captura ad finem
torquendi non debet fieri nisi præcedentibus indicij, ut dicit Bal. in l. si
quis post. ff. de testa. super quibus iudex debet recipere informationem
nō citato reo, ne forte instruat reuin de fuga. ut dicit Saly. in l. 2. C. de ex
hiben. reis. sequitur Fran. de Aret. in d. l. si quis, colu. 3. ubi examinat An
teus in causa capitali statim debeat poni in carceribus, uide ibi. alibi la
tius hoc dubium explicabo, hic sufficit relatio, & ad prædicta plura tra
dit Pau. de Cast. in consl. 472. in causa capturæ. cum sequenti. lib. j. & Lu
do. Roma. in consil. 320. incipiente hæc istorum, & an liceat incipere iu
dicium a captura. Bal. scribit in l. consentaneum. C. quomodo & quan
do iudex.
- 23 Circa prædicta distinguendum est, q̄ dics multis modis capit, ut la
te scribit. d. Iason. in l. more Romano. ff. de feriis. Fely. in c. consuluit. de
officio delega. & Hostien. iu c. 2. de feriis. Ad propositum tamen dicen
dum, q̄ solennitas dici dominicæ siue diei festi incipit a uespero usque

ad ueesperam, ut dicit tex. in c. j. & ij. de fériis. ideo dico a uespere sabbati, non a nona, uel alia hora præcedenti ipſus sabbati, ne a iudayſmo capiamur. i. ne uideamur iudayzare, & hoc est quod uult dicere tex. in c. pronunciandum. de consecra. distin. 3. & facit pro eo, quod Paulo ante dixi, q̄ seruare partem diei sabbati est iudayzare, si enim celeritas diei domini nō inciperet a uespere, sed ante ueesperem, coleretur pars sabbati, quod nullatenus est faciendum per illud dictum Pauli ad Colosse. 2. & sic iudayzare eſſet, ut in dict. cap. pronunciandum, & dicit Abbas in c. j. de fériis. col. 2. q̄ in aliquo dies sabbati non est obſeruanda, ne Christiani uideantur iudayzare, & seruare etiam in parte ritus iudæorum, quod prælati omnino debent prohibere, ut in c. quidā. de apostatis, immo propter hoc incurreretur crimen apostasie a fide, quæ eſt hæresis. in c. cōtra Christianos. de hæret. lib. 6. Et licet dict. cap. quidam. non declareret, an loquatur de ritibus iudæorum, id tamen colligitur ex antiqua decretali, q̄a in quarta compilatione erat in titulo de iudæis, summatur nihilominus generaliter secundum Cardinalem Florc. ibi. q̄ baptizati ritus priores religioni Christianæ contrarios dimittere compelluntur, ne uideantur apostatare, sequitur Ioan. de Anania ibi, itaque ex sua generalitate intelligi potest, non ſolum in ritibus iudæorum, ſed etiam agarenorum, paganorum, & gentilium.

24 Dicit ſetiam Abbas in d. c. j. de fériis, per illum tex. q̄ in obſeruatione festorum obſeruanda eſt consuetudo patriæ. ex prædictis patet quid dicendum sit de barbitonſoribus, qui plerunque laborant in barbis tondendis uisque ad ſecundam, uel tertiam horam noctis, & nonnunq̄ uisque ad medianam noctem, quia ſi hoc habet consuetudo patriæ uidetur poſſe tollerari, & non peccant mortaliter, quod ſentit Archie. Flore, in d. §. 7. ne uero ſiat in hoc excessus, foret conueniens decerni ab ordinariis locorum, ut ſub certa poena nullus barbitonſor, uel alijs artifex operaretur ultra primam, uel ſecundam, aut tertiam horam noctis ſequentis diei festi. Et ita ſtati ego, & obſeruari præcepit in mea patria Majoricen. dum eſiem Vicarius generalis Epifcopi, cætera traduntur per doctores in d.c. pronunciandum. ad quæ habeatur relatio.

S V M M A R I V M.

1. *An Hæreticus omnino occultus fit ipso iure ſch. ipſo facto excommunicatus.*
2. *Occultum quot modis capitur in iure, & de clandestino.*
3. *Hæreticus occultus quomodo capiatur in proposito.*
4. *Reſiſtendo dubijs fidei & conſirmando ſe quis fidei Eccleſia meretur.*

Hære-

- § 1 Hæreticus omnino occultus quis dicatur.
- 6 Hæreticus omnino occultus non uidetur quòd sit dicendus excommunicatus, argumentatur.
- 7 Ecclesia non indicat de occultis.
- 8 Excommunicandus non est quis pro sola uoluntate.
- 9 Lex non est facienda de attibus interioribus sed exterioribus.
- 10 Hæreticus occultus non est excommunicatus a iure uel ab homine secundum aliquos doctores.
- 11 Hæreticus omnino occultus est excommunicatus a iure, & excommunicari potest ab homine.
- 12 Verbum, quibuscunque generale est, & neminem excipit.
- 13 Verbum, quibuscunque, non restringitur ad rationabiles, quando agitur de fauore fidei & ne delicta remaneant impunita.
- 14 Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum in cælis, declaratur optime.
- 15 Verbum, aliter sentire, possum in c. ad abolendam. in principio. de hære. quomodo intelligatur,
- 16 Ad uerificationem alternatiæ sufficit alteram partem esse ueram.
- 17 Constitutio Ecclesiæ militantis aliquando ligat crimen omnino occultum ad pœnas suspensionis excommunicationis.
- 18 Ecclesia ligat excommunicatione omnino occultum licet de eo non iudicet.
- 19 Ecclesia excommunicat peccatorē occultū, licet de peccato sibi non constet.
- 20 Peccator occultus ligatur ab Ecclesia, licet non iudicatur.
- 21 Hæresis est contagiosa, & hæretici sunt expellendi a locis sicut morbi.
- 22 Hæresis est sicut caput serpentis.
- 23 L. merito ff pro socio. non habet locum ubi agitur de salute.
- 24 Episcopi & inquisitores debent esse solliciti in inquirendis hæreticis.
- 25 Excommunicatio est pœna grauis & medicina.
- 26 Ecclesia excommunicans hæreticum occultum non iudicat de illo, ut aliqui falso sibi persuadent.
- 27 Hæretici occulti bona ipso iure sunt confiscata, etiam in foro conscientiæ.
- 28 Peccatum occultum sciens debet procurare salutem proximi.
- 29 Hæreticus eo ipso quod est hæreticus consentit in pœnam quæ hæreticis imponitur.
- 30 Hæreticum reconciliare spectat ad Papam uel eius delegatum.
- 31 Hæreticus occultus qui sibi dixit, uel alteri hæresim, excommunicatus est.
- 32 Hæreticus occultus per se est excommunicatus, & reprobatur opinio Gyetani & sequentium.
- 33 Vocabulorum perscrutatio contra fidem infructuosa est.

- 34 Ecclesia quando excommunicat hæreticum occultum non profert iudicium.
 35 Lex non profertur de interioribus ad puniendum.
 36 Hæreticus qui non sit excommunicatus non est dandus.
 37 Intellectus glo. in c. cum quis. de senten. exco. lib. 6.
 38 Potentia proxima aetui habetur pro aetui.
 39 Hæretici bona non occupantur nisi lata sententia super crimine.
 40 Lege imponente ipso iure confiscationem statim perditur dominium, quod predest quo ad fructus.
 41 Declaratio non requiritur in paenit. quas delinquens ipso iure incurrit.

TRIGESIMA TERTIA QVAESTIO.



Rigesimo tertio quæro. Circa præmissa ad tollendū scrupulos aliquorum theologorum, a quibus sæpius super hoc consultus fui oportune hic quæritur.

- 1 An hæreticus omnino occultus sit ipso iure, seu ipso facto excommunicatus, ob excommunicationes papales, quæ excommunicat hæreticos quocunque nomine censeantur, ut in c. excommunicamus. in primo. & c. pe. de hæreti. c. noucrit. de sententia excommunicatio. & Latius habetur in bulla quæ in cœna domini singulis annis publicatur Romæ, & dicitur processus generalis. ut dicit gl. relata ad tex. in cle. dudum. de iudiciis, in uerbo generalis.
- 2 Et licet occultum uariis modis accipiatur, ut quando scitur solum a duobus, uel tribus ut l. cos. §. si quis autem. C. de appellatio. uel donec ab Ecclesia tolleratur. c. uestra. §. cæterum, de coha. cleri. uel mulie. & quod debet fieri publice, si fiat coram duobus testibus, dicitur occultum. l. 3. ff. de ritu nup. & etiam occultum est, quod non uenit ad noticiam eius cuius interest, quâmuis uenerit ad noticiam aliquorum. l. clam posidere. in prin. ff. de acqui. posse. Ludo. Ro. in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iure fisci. l. licitatio. ff. de public. & occultum dicitur quod fit sine decreto, quando decretum est necessarium. ut dicit Bar. in l. j. C. de prædi. mino. item occultum reputatur quando fit non seruata tela iudicij. c. inquisitionis. §. tertiae. de accusa. facit glo. iuncto tex. c. Anastasius. i 8. distin. de clandestino uero habetur in c. j. ut Ecclesia. bene. c. si tibi absenti, de præben. lib. 6. & in tit. de clandest. desponsa. late scribit Deci. in l. singularia. colu. 3. ff. si certum. peta.
- 3 Tamen in proposito dubio capio omnino occultum quando quis habet hæresim in mente formatam, hoc est errorem in intellectu, & pertinaciam in uoluntate, prout est de ratione hæresis, & sic cum adhæsione, prout

prout copiose ego scripsi in rubr. de hæret. lib. 6. q. 1. & idem intelligo de dubitante in fide, qui habeat in se firmitatem animi, & quandam pertinaciam perseverans in illa dubitatione, de quo proprie dicitur, dubius in fide infidelis est, ut in c. j. de hæreti.

4 Secus si incidat in dubitationem ex primis motibus, quibus non assistit, sed resistit confirmando se fidei ecclesiæ, quia tunc patitur ex illa cogitatione, & resistendo meretur, & facit quod inquit Psal. 136. beatus qui tenebit, & allidet parvulos suos ad petram, petra autem est Christus, teste Paulo, nam quandoque quis prauis cogitationibus polluitur, & tunc proprie dicitur primi motus non sunt in hominis potestate, prout colligitur ex mente doctorum in d. c. j. Antoni. in 3. parte summæ. tit. 22. ca. v. §. decimo.

5 Et de þ hoc non loquimur, sed de illo qui habet hæresim realiter in mente, & sit taliter occultus seu mentalis hæreticus, ut non processerit in aliquod uerbum, seu opus exterius, nec etiam sibi soli loquendo aut occultissime scribendo, uel alteri quantumcumque fidelissimo revelando, & propterea dicitur in themate dubij, omnino occultus, quod idem est, quod in omni casu occultum sit, ut dicit glo. in uerbo omnino in l. si cum exceptione. §. quatenus. ff. quod metus causa. c. ex parte. j. & ibi Fely. de offic. delega. Alex. scribit in l. præcibus. col. j. C. de impub. & aliis substi. unde in proposito omnino occultum capimus, quod nulla ratione probari potest, & de quo nullus loquitur, quia nescitur secundum Hostien. ut scribit Card. de Turre Creina. in c. manifesta. 2. q. 1.

6 **I**IS **I**GIT **V**R. † præsuppositis, uidetur prima facie dicendum hæreticum omnino occultum non esse excommunicatum a iure, nec ab homine excommunicati posse. Quia Ecclesia non iudicat de occultis, ut dicit tex. in c. sicut tuis. in si. de finionia, sed de manifestis, secretorum enim cognitor & iudex est Deus. c. erubescant. 32. dist. & ibi glo. c. Christiana. 32. q. 5. nam si omnia in hoc seculo punirentur, locum diuina iudicia non haberent, quæ soli Deo referuantur. Idem habetur in c. si quando. xv. q. vj. quando enim ueniet dominus latentia producit in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & consilia cordis manifestabit. c. si quis diuinis. §. incerta. 30. q. 5. nec quis est excommunicandus, nisi conuictus. c. nomen. 2. q. 1.

7 Eiſ alibi dicit tex. in c. consulisti. 2. q. 5. q. occulta & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum, præ maxime hoc suadente, quia ex uoluntate, quæ non procedit ad actum non scandalizatur Ecclesia. c. Deus quibus. 24. q. 3: pro quo facit, q. si quis in animo suo ratam habuerit iniectionem manuum in clericum, ita quod de ipsa ratihabi-

ratihabitione non possit fieri fides, licet talis quo ad Deum ligatus sit, ut est argumentum in c. tua nos, de simonia. non tamē est ligatus quo ad militantem Ecclesiam, quæ non iudicat de occultis, ut in d.c. sicut nobis. in fi. ut dicit glo. in c. cum quis. de sent. excommunicata. libr. 6. cum latentia peccata vindictam in hoc mundo non habeant. ut dixi, facit. c. ultimum. 32.q.5. unde scriptum est, cogitationis pœnam nemo meretur. c. cogitationis, de pœni. dist. j.l. cogitationis. ff. de pœnis.

8 Inde † est quòd pro sola uoluntate non est quis excommunicandus, quia ob illam non scandalizatur Ecclesia, ut dixi, & est gloss. in capitulo. qui studet. i. quæst. j. in uerbo, a communione. facit, quia occulta solum Deum habent ultorem. l. iuris iuran. C. de rebus credi. ca. habuisse. 33. distinet.

9 Accedit † quòd inquit. S. Tho. j. 2. q. 8 1. arti. 4. in corpore, q̄ de ijs potest homo legem facere, de quibus potest iudicare, iudicium autem hominis esse non potest de interioribus motibus qui latent, Sed solum de exterioribus actibus, qui apparent, & ad perfectionem virtutis requiritur, q̄ in utrisq; actibus homo rectus existat, & ideo lex humana ne ille potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessarium fuit, quòd ad hoc superueniret diuina.

10 Mens † ergo sancti doctoris est aperta, q̄ de iis quæ existunt in sola cogitatione Ecclesia iudicare non potest, & hanc partem tenet Silvester in uerbo. excommunicatio. 7. in 2. nota. Ange. de Claua. in summa. in uerbo hæreticus. §. 2. Archi. in d.c. cū quis, fuit in hoc dubius, & ideo reliquit disputationi. Hostien. hoc firmat in c. mulieres, de sententia excōmunicata. Cardi. de Vio. animose hoc tenet in apostillis ad. S. Tho. 2. 2. q. xj. arti. 3. & 4. concludens, q̄ hæreticus omnino occultus, quem ipse occultum per se appellat eum qui non subest cognitioni sensitivæ, a qua incipit humana cognitio, non subest iudicio Ecclesiæ. Vnde licet occultissima per accidens, & actus interiores, ut rationes exteriorum commissorum uel omissionum, subiaceant iudicio Ecclesiæ & censuris, non tamen occulta per se, ut sunt actus interiores, iij enim ab Ecclesiæ iudicio & censuris alieni sunt, & ratio est, quia homo uidet, quæ patent, Deus autem intuetur cor, ut dicitur primo Regum. 16. & propterea Apostolus prohibet horum iudicium. dicens. j. ad Corinth. 4. nolite ante tempus iudicare quousque ueniat dominus qui manifestabit consilia cordium. Pro quibus facit, q̄ prælatus nullum præceptum imponere potest subditis super actibus interioribus. secundum Io. de Gerso. ut retuli in meo tractatu de secreto. col. 9. nec uasalli sunt absoluti ab homagio domini propter illius hæresim, nisi manifeste de illius lapsu constet. c. fi. de hære.

ARNAL. ALB ER. EPIS. PACT. QVAEST.

lib.6.ex quibus uidetur q̄ hæreticus omnino occultus non est a iure excommunicatus,& consequenter nec excommunicari possit; Aduerte tamen q̄ Papa vel Episcopus potest impedire ne occultus omnino hæreticus absoluatur ab hæreti, quia hæc prohibitio non est poena sed adēptio iurisdictionis in quantuncunque occultis, ut dicit Cardi. de Vio in dicta apostil. quæ occasionem aliquibas saltem coloratam tribuerunt hæsi-tandi, sed de ijs dici potest quod trepidauerunt timore ubi non erat timor.

11 P R A E D I C T I S † Tn̄ non obstantibus , contrarium de iure puto uerius, terminis huius dubij cōsideratis, uidelicet q̄ hæreticus oīo occul-tus est excommunicatus a iure, & q̄ ab homine consequenter excōicari potest, prout hanc partem tenet gl. in uerbo, ipso iure, in cle. j. de hæreti. quam ibi sequitur Card. Petr. de Ancha. Ioan. de Imo. Abbas, & Bonifa-cius de Vitallinis, & gl. ordinaria. in c. j. 24. q. 1. & ibi Car. de Turre Cre. §. post Archi. & pro hac conclusione sunt tex. in ca. excommunicamus, in j. de hæreti. & in ca. nouerint. de sent. excom. & in d. processu generali. in quibus generaliter excommunicantur omnes hæretici, ex quo ergo dicta iura generaliter loquuntur, generaliter debent intelligi, ut no. Bal. in l. in fraudem. §. fi. ff. de test. mili. nec distinguit hæreticos manifestos ab ocultis, ergo indistincte de omnibus hæreticis intelliguntur. l. de precio. ff. de publicia. ubi Bal. & l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præstā. & in calibus nō exceptis nec specialiter determinatis fundatā habet intentionem ille qui regulam habet pro se, ut no. gl. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & in ru-bri. eo. tit. li. 6. Bar. in l. quotiens. ff. si quis cautio. dicit, q̄ res certa est quā do quis habet regulam pro se, cum aliis, ut scribit Deci. in l. 1. col. 2. ff. de reg. iur. & pondera, q̄ in d. c. excōicamus, cum' aliis dicitur, excōicamus hæreticos quibuscumq; nominibus censeantur, nam hoc tamen distributi-um uniuersale est, nullam patiens exceptionē. c. solitæ. de mai. & obe.

12 Vnde † si quis acquisivit feudum pro se & quibuscumque hæredibus propter illam dictionem uniuersalem, quibuscumque, ueniunt non so-luin filij & descendentes, sed et penitus extranei, q̄ sic alteratur natura feudi. c. j. de feud. non haben. propriam naturā, ut inquit Bal. in l. j. 48. q. de rerum diuisio. Alex. in l. si patroni. in princ. ff. ad trebelli. ad id facit glo. nota. in l. fi. uerbi. per quancunque personam. C. qui legitimam perso-nam non habet, ubi illa dictio, quancunque, nihil excipit, immo compre-hendit etiam inhabiles, puta pupillum vel seruum. ad idem. l. promitten-do. in prin. ff. de iu. dotium, iuncta glo. j. ad hoc nota. nam text. ibi dicit, omnes cuiuscumque conditionis & sexus, q̄ non sit aliqua restrictio, nec aliqua exceptio, immo intelligitur siue clerici, siue layci sint, siue in po-testate

testate sint siue non, ita dicit ibi glo. quæ solemnis est. Vnde cum excom
municentur haeretici quocunque nomine censeatur, & sic uniuersaliter
loquendo intelliguntur haeretici, siue occulti, siue manifesti, siue sint ar-
riani, siue lutherani, itaque generaliter omnes haereticos comprehendit,
ex quo per alias leges canonicas uel ciuiles occulti excōicati non repe-
riuntur excepti, nec rationabiliter excipiuntur, prout in optimo simili
scribit Bal. in l.j. per illum tex. C. de fide instrumentorum.

13 Et esto q̄ diceretur, q̄ illa uniuersalis dictio, quocunque, deberet re-
stringi ad habiles, hoc est ad haereticos, qui probari possent haeretici, nō
autem ad occultos omnino, qui probari nō possunt haeretici, cum de eis
non sit uel nō habeatur opus exterius ut l. ut gradatim. s. & si lege. ff. de
mune. & hono. traditur in l.j. s. nuntiatio. ff. de ope. no. nuntiatio. tamen
quia ex quo interest reipublicæ christianæ, ut tales haeretici compriman-
tur, etiam q̄ reputentur inhabiles ratione deficientis probationis, dicti
haeretici cōprehenduntur. facit q̄ scribit Bar. in l. si quis in graui. s. utrū.
uersi. ij quoque. ff. ad sillani. prout late scribit d. Ias. in l.j. col. 3. uerlic. j.
moueor. C. de sacro san. eccl. Decius in l. si. de regu. iur. prout est in pro-
posito, quia agitur de puniendis haereticis, seu uerius de manifestandis
occultis haereticis, quo casu dispositio quantuncunque strīcta & pœnalis
deberet extendi, sicut si esset lex favorabilis, ex quo agitur ne del. & ta re-
maneat impunita, ut inquit Bar. in l. quemadmodū. C. de agrico. & cen-
si. lib. xj. ut late scribunt moderni. in l. id quod. ff. de iuris om. iud. & d. Ias.
in l. qui se patris. C. und. lib. col. 24. cum pluribus concordantibus, ut idē
cumulat in repe. l. si is qui pro emptore. col. 35. uers. 6. pro hac parte. ff.
de vſucap. pro empto. interest enim peccata & delicta hominum esse ma-
nifesta. l. cum qui nocent. ff. de iniurijs. l. item uulneratus. ff. ad. l. acqui-
c. ut famæ. de sent. excom. ideo officialis non debet criminosa uel clare,
haereticum præsertim. cle. multorum, de haereti. c. nemo. de situ. in hoc
præsertim criminis quod est contagiosum, ut dicit Cardi. in d. cle. multo
rum. s. ueruin.

14 Facit † quia in potestate collata Petro a Christo per uerba, quodcun-
que ligaueris super terram erit ligauit & in cœlis, non distinguitur inter
peccatum manifestum, & occultum. c. quodcunque. 24. q. 1. & Mathei. 16. &
quia vniuersaliter loquutus est nihil excipit a iuris dictione Petri. ca. si ro-
manorum. xix. dist. d. c. solitæ. de maio. & obed. & hâc autoritatē expo-
nens Inn. in c. quanto. de consue. inquit, quodcūq; ligaueris s. per uia cō-
stitutionis & pcepti, quia Papæ est obediendum in omnibus q̄ ad animā
spectant, & finaliter concluditur in c. cū ad monasteriū, de statu mona-
χi in iis q̄ sunt iuris positivi, Papa pro uelle dispensat, de quo facit festū

Ant.de But.in c. i.de consti. & sic Papa omnia potest ut Deus , excepto peccato.c.charitas.de pœni.dist. 2.ut scribunt And,Sicu,in consi. i.ex sa cris excellentiæ tuæ.col. 15.lib.j. ille enim hamus quem Christus iussit a Petro mitti in mare ut eum pisces qui prius ascenderet tolleret ut habe tur Mathe. 17.fuit iurisdictio collata Petro , in qua Petrus præfuit aliis, quia hamo id est ferro resecantur putridæ carnes,ut scribit Ambr. ca.est aliud. xxiiii. quæst. prima. iuncta gloss. carnes enim putridæ sunt hære tici qui resecandi sunt ne gregem domini corrumpant .cap. resecandæ. 24. quæst. 3.

15 Accedit † quia in d.c.ad abolendam.in prin.est de mente & uolun tate summi pontificis excommunicare hæreticū ēt mentalem, seu omni no occultū, q̄ probatur ibi, in uerbo, aliter sentire aut docere, q.d.sive sit hæreticus mentalis, seu omnino occultus, qđ per sentire, demonstratur, sive sit manifestus q̄ exprimitur in uerbo, docere, quia cū hæresis shatur in mēte per errorem intellectus & pertinaciam in volūtate, ut dixi in ru bri.de hære.li.6.q. i.per illud sentire solā uoluntatē haereticalem,sine ex teriore opere iudicamus,ut probatur in d.c.ad abolendā.Et ad hunc ef fectū inducit hunc tex.gl.in c.cogitationis.de pœ. dist.j.nā eo ipso q̄ qs credit hæretico incidit in excommunicationes, ut ibi dicit gl. & pro hoc allegat.c.excōmunicamus.¶.credentes.de hære. ubi canon punit cogita tionis peccatū, patet quia repellitur ponderosus a promotione,& ponde rosus est qui niente peccat,nec processit ad actū,ut est tex.in ca.hinc. ¶. ponderosus,49.di.ut dicit glo.in d.c.cogitationis.Non concurrit igitur defectus uoluntatis ecclesiæ excommunicantis dictos hæreticos occul tos,nec defectus potestatis,cum latissima sit sibi attributa a Christo in d. authritate .quodcunque ligaueris super terram,erit ligatum & in cœ lis,ut in locis supra citatis.

16 Prædicta † inductio confirmatur dictione illa alternatiua, aut, posita inter sentire,& docere, quæ diuersa significat l qui absentem.l.exigendi. C.de proc.l.hæc uerba.¶.ille aut ille.¶.ff.de leg. i.l.Quintus Mutius.¶.de aur.& argen.leg.Arch.in c. 2.de resti.in integ.li.6. ad uerificationē alter natiuæ sufficit alterā partem esse ueram.c.in alternatiuis. de reg.iur.lib. 6.l.si ita quis stipulatus fuerit.¶.de uerb.ob.& ibi Alex.scribit,& Abb.in c.inter cæteras,& ibi late Deci.de rescri. Et sic ad hoc ut quis sit excōmu nicatus sufficit sentire de sacramentis Ecclesiæ aliter quam Ecclesia præ dicat,ut in d.c. ad abolendam,nam ex quo illud sceleratissimum consiliū cepit,exinde quodamō sua mēte punitus est.ut l.fi.C.ad l.iuliā maior.

17 Accedit † quia constitutio Ecclesiæ militantis aliquando ligat crimē omnino occultum ad pœnas suspensionis,& excōicationis,quod probat in cle.

in clementi, multorum querela, circa simem, ibi, excommunicationis sententias eo ipso incurant, de haereti, prout ibi glo. ad hoc ponderat, quia ibi pp non agere contra haereticos, & sic ex peccato omissionis incurritur pena excommunicationis, seu suspensionis, quod peccatum occultum est, quia dicit tex. extra iusticiam & conscientiam omisserunt procedere, & sic loquitur de peccato occulto omissionis, prout hoc aduertit Cardi. Zab. in x. nota. quia ut ibi dicit Pet. de Ancha. delictum in omissione punitur, sicut delictum in faciendo. gl. in l. mora. ff. solu. mat. sic celare reue landa in spiritualibus pro emolumento temporali est simonia. c. nemo. de simo. facit. l. in fraudem. cū. §. sc. q. ff. de ijs quæ in fraudem credi. ad idem est tex. in cle. j. §. quia vero. de statu. monac. in uerbo. ipso facto, vbi propter peccatum occultum excommunicatio incurrit ab eo, qui exit a monasterio, & ingreditur curias principium cā dānificandi monasteriū suū, uel illius prælatos, immo si exierit solum cum animo dānum inferendi, licet non intulerit, excommunicatus erit, ut ibi dicit glo. sic ergo ob annum damnum inferendi, & sic ob peccatum occultum in animo existens quis excommunicatur, idem probatur in cle. cupientes. §. qui uero scienter. de pœnis, ubi ipso facto incurritur excommunicatio ob peccatum omissionis quod erat occultum in conscientia illius. idem in ca. j. §. omnē personam. de scisina. lib. 6. cum alijs iuribus quæ ad hoc inducit gl. in d. clem. in uerbo. e oipso. de haereti.

18 Ex qua † habemus singulariter secundū Card. Zab. ibi, q̄ constitutio militantis Ecclesiæ ligat omnino occulta, nō tamen tribunal Ecclesiæ de illis nominatim iudicat, immo ipsa Ecclesia in quantum per hominem iudicat hominem nominatim, & in quantum est collectio fidelium ligatos sic occulti habet pro solutis, ratio est, quia ignorat peccatum illius hominis, & sic in ijs quæ facti sunt, ex quo fidem non concernunt, potest errare, sic q̄ excommunicatum pro soluto, & absolutum pro excommunicato habere potest, solus tamen Deus nec fallit, nec fallit potest, ut dicit tex. in c. a nobis. de senten. excom. & ibi scribitur per Abbatem & alios. c. uenerabilis. & per Moder. de testibus.

19 Aduerte † quia si illa ratio esset uera, q̄ ideo haereticus occultus omnino non est excōicatus quia Ecclesia non iudicat de occultis, ita pariter esset dicendum de illo haeretico occulto, qui exiit in opus exterius sed nō constat Ecclesiæ, quia etiam de isto non iudicat Ecclesia, ut probatur in d. c. sicut, ibi erat commissa simonia actualis, sed quia non constat Ecclesiæ, Ecclesia non punit, ut ibi, & sic esset crimē inconueniens, & sic illa auctoritas non loquitur de omnino occultis, sed de ijs quæ non sunt Ecclesiæ manifesta, sic ergo licet Ecclesia nominatim contra singularem per-

sonam non procedat, ut pote excommunicatum, nisi sibi constiterit, tamē secundū rei ueritatē, si criminosus est, consequens est ut ligatus sit, nō tñ pro ligato habetur, certū est enim q̄ crimen est materia sufficiens ob seu propter quā criminosus est excōicandus, uel suspendendus, iux.c. ut animarum. de consti.lib.6.cle.ne in agro.§.quia uero, de statu mona.cū alijs, ubi ergo subditus illud crimen damnationis commisit q̄tuncunq; oc culte, etiam in animo , si taliter committatur, ut est crimen hæresis, con stat q̄ criminosus est, q̄q Ecclesia militans prout est fidelium congregatio, non iudicet eum pro ligato, ut dixi, nisi prius legitime constaret eum talem esse, pro quo optime facit.l.cū ad præsens.ff.si cer. peta. nam si ho die tibi promitto cētum, si dñs Carolus imperator est hodie Bononiæ, & pono q̄ sit(prout est) certe iudex non condemnabit me ad soluendū, licet iā sim obligatus, nisi postq̄ constiterit legitime q̄ imperator in hac die erat Bononiæ, & tamen si in hac die erat Bononiæ prout fuit conuentum, ego statim fui obligatus, quia materia erat subsistens ad obligandū, & ob hanc rationem Bonifacius de Vitallinis stat cum d. glos. in d.cle. 13.col.uersi.quinta conclusio.

20 Idem fin effectu tenet Abba.inquiens,q̄ constitutio militantis Ecclesiæ ligat delinquentem q̄tuncunque occulte delinquat , licet de tali nominatim non iudicet,Sed habeat eum pro soluto, donec de uinculo constiterit,& transit cum d.g. quam sequitur Adrianus sextus in 4. ubi tractat de sacramento confessionis , nam tunc dicitur q̄ Ecclesia non pōt percipere, nisi ea quorū trāsgressorem punire pōt. quia hoc uerū est si de ficeret sibi iurisdictio.c. 2.de consti.li.6.& l.fi.de iuris.orn.iud.sed de ijs quæ sunt in animo potest cognoscere, si ea sibi constarent, ut in hæresi cōcludit Bal.in l.si quis non dicam rapere.col.j.& pe.C.de epis.& cleri.unde si non punit non est ex defectu iurisdictionis, sed ex defectu probatio nis nō enim deficit Ecclesia in ijs ius, sed probatio, unde Ecclesia pōt p̄cipere & prohibere actum in generali, per quod p̄ceptū & prohibitionē includitur non solum actus publicus , qui per testes probari potest , sed etiam actus occultus qui potest probari per illius confessionem, ut dicit Petr.de Palude in 4.dist.17.q.2.arti.2.

21 Et præmaxime t̄ hæc habent locum in proposito , quia tractamus de hæresi extirpanda, est enim hæresis contagiosa, ut in d.cle.j.§.uerum.ubi inquit Cardi.poſt Laure. quia hæresis in modum lepra nedum suam posteritatem, immo circumstantes inficit, nisi statim caueatur. ar. c.uergentis. c.excoicamus.§.credentes.de hæret. c.refecandæ. 24.q.3.& hæreticorū sermo sicut cancer terpit.j.ad Thi. 2. subito enim erradicanda sunt hu ius morbi mala semina,& principijs obstādū est, alias sero medicina patratur.

ratur.c.ad hæc.de reſcr.c.mala conſuetudo.8. diſt. nam ut inquit in Me-
thamor.li j. Quidius, immedicable vulnus enſe reſecandum eſt, ne pars
ſincera trahatur, nam morbiſa facta pecuſ totum corrumpit ouile, idē
eſt q̄ hæretici ſunt de ciuit. expellendi , ratio eſt quia inficiunt alios, &
generaliter dicitur, q̄ ubi cunque eſt timor huiusmodi infectionis, uel ſi
nilis, poteſt quis expelli de ciuitate. in auth. ut iuſiu. quod præſta. ab ijs.
in fine colla.2. ſcribunt Bal. & Pau. de Caſt. in l. 2. C. de ſumma Trini. Si
enim infecti morbo corporali contagioſo debent expelli de ciuitatibus
propter publicam utilitatem ne alios inficiant, ut dicunt Ludo. Rom. &
Alex. in l. caſuſ. C. de teſta. Cepo. in tit. de ſerui. rusti. prædi. ſub rubri. de
paſcuis. q. vj. quanto magis infecti morbo ſpirituali, cum anima præcio-
ſior ſit corpore. i. fancimus. C. de ſacros. eccl. c. Matthæus. de ſimo: niſi
enim cito erradicetur amaritudinis radix tota plebs contaminata trista
bitur.c.j.xxj. q. iiiij.

22 Hæresiſ † cuius mentalis eſt ſicut caput ſerpentis, quod niſi cōteratur,
Statim exiens uirus ſuum in alios infundet, ut iam a retro aetis tempo-
ribus non ſint exempla querenda, cum moderniora tempora nos doce-
ant. Si enim dum cepti pestis lutherana partes Alemaniæ nubilare, illico
eſtincta fuifſet, totum orbem non popularetur, inde dicitur q̄ in dubio
præſumiendum eſt pro hæreſi, ſaltem ad penitentiam ſalutarem iniun-
gendam. arg. c. literas. de præſump. Card. & Ioan. de Imo. in cle. j. §. ue-
rum. de hæreſi. ſicut & in aliis tangentibus periculum animæ. c. significa-
ſti. 2. de homi. tali enim caſu delictū in dubio præſumitur, ut tutior uia
eligatur pro ſalute animæ. iux. glo. in c. iuueniſ. de ſponsa. ea. j. in uerbo
extimare. de ſcruti. facie. Abbas in c. ij. per illum tex. de obſerua. ieiunio.
glo. fin. in c. conſulti. de regularibus. c. conſtitutus. de religio. domi.

23 Et facit † q̄ in pulchra quaſtione ſcribit Pet. de Ancha. in conſi. 179.
circa finem. & expreſſe ibi dicit, q̄ regula. l. merito. ff. pro ſocio. non ha-
bet locum ubi agitur de ſalute animarum, & idem dicere. d. l. absentem.
in prin. ff. de peniſ. & de eo q̄ dicit Bar. in l. non ſolum. §. ſed ut proba-
ri. ff. de operi. nou. nuncia. unde licet extrinſecus uideatur interpretatio
fieri in grauiorem partem, tamen ex quo ſalubrior eſt talis interpreta-
tio pro ſalute animæ, non uidetur procedere regula. d. l. merito, & d. l.
absentem.

24 Siquidem † præſides prouinciarum debent ſacrilegos, latrones, plagia-
rios, & fures coinquirere, ut malis hominibus prouincia careat, ut dicit
Iurisconsultus in l. congruit. ff. de officio præſidiſ, ſic & multo magis,
Epifcopi & inquisitores debent vulpeculas hæreticorum inquirere, ne
mellem domini caudis ſuis ad inuicem colligatis comburant, & hæc ſol-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

licitudo illis incumbit.c.inter sollicitudines.de purga.canonica .iuncto.
c.excommunicamus,in princ.de hæret.inde est, q̄ debent singulis annis
bis aut semel suas diœceses circuire , hæreticos inquirentes . ut est text.
quem male secuant domini Archiepiscopi & Episcopi in c. excommuni-
camus. s.adijcimus,de sent.excommunic.quod aliter fieri uix potest,
nisi fulminando censuras contra hæreticos,complices, eorumq; fauto-
res,ut ad illorum notitiam deueniri possit, omnia enim licent sine qui-
bus ad illud perueniri non potest.l.ij. ff. de iurisdic. et. omnium iudi.c.præ-
terea. de ofſi. delega. sumus enim in ijs quæ tendunt in aliorum corru-
ptionem & perniciem,& ideo illa scientes ad reuelationem compellen-
di sunt,ut inquit S. Thom.in 2.2.q.70 arti.1.ad 2.

25 Et licet † excommunicatio ex parte excommunicati sit maior pœna,
quam quæ in Ecclesia detur,quod patet,quia est animaduertio gladii spi-
ritualis , qui magis timendus est,quam gladius temporalis , & propte-
rea dicebat Augustinus,q̄ magis timenda est a qualibet excommunica-
tio,quam si feriretur gladio,si à feris deuoraretur, si à flammis exurere-
tur,q̄ patet,quia scinditur membrum à corpore Christi , & sic efficitur
meinbrum nullius ualoris,quod maxime timendum est, unde August.super
Ioan.inquit,nihil debet magis formidare Christianus quam separari
à corpore Christi,traditur enim Sathanæ, sicut hæretici de hæresi con-
uicti ab Ecclesia traduntur potestati seculari,& dicit tex.in c. audi. xi.q.
iii.q̄ omnis Christianus qui excommunicatur traditur Sathanæ , & sic
clare patet magnitudo pœnae excommunicationis per effectus , qui tra-
duntur ab omnibus canonistis & theologis. Tamen ex parte Ecclesiæ
excommunicantis,dicta excommunicatio medicinalis est, & nō est mo-
tifera nisi uolenti,qui enim excommunicat,non ideo excommunicat,ut
excommunicatio sit causa mortis, sed medicinalis,ut spiritus excommuni-
cati sit saluus in nomine domini.c.audi.xi.q.iii. c. corripiantur. xxiiii.q.
iii.unde si hæc excommunicatio non contemnatur , medicinalis est se-
corrigenti, sed nō se corrigenti est occasio mortis. Sic ergo occasio me-
dicinae est.i.pœnitentiæ,& ideo dicit tex.in c.cum medicinalis. de sen-
ten.excom.lib.vj.cum medicinalis sit excommunicatio,nō mortal is,di-
sciplinans non erradicans,du m tamen is in quem lata fuit,non contem-
nat,ubi inquit Archi.q̄ dicta excommunicatio est medicinalis affective,&
passive,& sic tam in proferente quam in eo contra quem profertur,pro-
ferens enim debet intendere ad medelan animæ,non in mortem , ut in
d.ca.audi. excommunicatus uero si se exponit uento rebellionis , ut in
c.tua.de homicidio,non medico sed sibi & duritiae suæ imputabitur.c.
postulasti.de homici.& si resipiscat,medicina animæ est, quia confusus-

ex eo

ex eo quòd uitari se uidet facilius reuertetur ad ouile, ut in d.ca. audi.c. pia, de excep.lib.vj. unde si citius moritur excommunicatus propter excommunicationem, ut in c.Episcopi.xi.q.iii. hoc prouenit ex contemptu excōicati, qui excōicationem contemnit, & si illa animam tollit, ut in c.nihil, in fi. i. q.3. hoc prouenit ex eo ꝑ per satisfactionem excommunicatus non uult reconciliari Ecclesiæ.

26 Hoc enim modo non iudicat Ecclesia de peccatis interioribus, ut ali qui sibi persuadent, sed uocat Ecclesia anima hæretici per reconciliacionem, quę fornicata est spiritualiter hæresim cōtrahendo. c. gaudemus. de diuertiis, dicēs ꝑ Hyere. 3. scribitur, tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit dominus, & quod Angelus dixit ad Agar pro Ecclesia, reuertere ad dominā tuam, & humiliare sub manu dominæ tuæ. Genes. 16. hæreticus enim nedum iure humano, de quo dictum est, excōicatus est, sed etiā iure diuino, ut Paulus ad Gala.j.inquit. si quis uobis Evangelizauerit præter illud, quod accepistis, anathema sit.

27 Quinimo non hæreticus occultus est excōicatus, sed etiā eius bona ipso iure confiscata sunt, quantuncunque hæresis sit occulta. c. 2. de præscrip.lib.6. eo quia pœna afficit ipso iure hæreticum. in c. cum secundum. de hæret.lib.6. glo. in d. cle. j. prout conclusio tenet Abbas in c. fi. de hæret. quem sequitur ibi Ioan. de Ana. dicens, ꝑ eo ipso ꝑ quis in hæresim incidit, incontinenti perdit omnia bona, & sic sequitur absolutio uassallorum ab obligatione iuramenti fidelitatis, adeo hæc uera sunt, ut ēt in foro conscientię debeat reus grauari ut bona ipso iure confiscata dimittat fisco, hæc est conclusio Abbatis & communiter doctorum in c. j. de consti.col. 3. uersi. hoc limitarem, idem Abbas in c. dilecti.colu. 3. de arbitris, ubi ponit exemplum in eo, qui commisit crimen hæresis, & lesæ maiestatis, eo quia ius est acquisitum fisco. l. commissa. ff. de publi. ca. 2. de præscrip.lib.6. sequitur Card. in c. fraternitas. i 2. q. 2. licet Deci. in d. c. j. xl. col. verlic. prædicta conclusio, aliter sentiat, verum est tamē quòd publicatio uel absolutio allegari non potest, nisi sit manifesta hæresis vel probata, de quo est casus in dicto capitulo. cum sciendum. §. confisca-
tions, & pro hoc facit, quia lex semper est certa, & sic quantum ad legem imponentem pœnam non potest dici occultus hæreticus. l. Arriani. C. de hæreti. & idēo quilibet hæreticus etiam occultus excommunicatus est ipso iure, vt dicit gloss. in dicto capitulo primo. 24. quæstione 1. & S. Thom. idem tenet, quòd hæreticus occultus dominium suarum rerum animittit, vt refert Ioan. Maio. in ij. senten distinc̄tio. 48. quæstione. vni-
ca. licet idem doctor in j. sententia. distinctione. xlviij. quæstione. vni-
ca, alternis argumentis seipsum, & lectores confuadat.

Sicut

Sicut igitur potest lex occultum hæreticum pœna priuationis bonorum ipso iure afficere, cum talis priuatio sit mera pœna, & inter pœnas hæreticis inflata computetur, ut in d.c. uergentis, & in d. c. cum secundū, sic & multo magis poterit ipsum hæreticum occultum ipso facto q̄ est hæreticus excommunicare, cum hoc tendat ad illius salutem spiritualē, tucius spiritus saluus fiat, ut in d.c. audi. neue ouis scabiosa caulam gregis dominici inficiat, ut in d.c. reseccandæ.

28 Inde fuit quod quando quis fecit peccatum fratris occultum debet intendere ut fratris salus procuretur, etiā si sibi ipsi peccatum noceat, uel quādo nociturum est aliis, & in scandalum multorum oriri posset, cum bonum multitudinis sit præferendum bono unius. in l.unica. §. hæc autē omnia. C.de cadu.tolle. & ideo prælatus debet inquirere ueritatem de facto, ut scandalum multitudinis cesset, uel per pœnam peccantis uel per eius excommunicationem, etiam si peccatum sit occultum simpliciter, ut scribit. S.Tho. quolibet. 4.art. 12.

29 Accedit ad prædicta, quia hæreticus eo ipso quod committit hæresim consentit in pœnam, & sic in ammissione dominij, & in excommunicatione, ut dicit glo. in l.j. §. bestias. ff. de postulan. & in Epistola inter claras. §. licet. C.de Summa. Trinita. facit tex. in c. impares. 11. q. 3. Ex quibus sequuntur Sex conclusiones.

P R I M A, quod si quis erraret in ijs quæ sunt fidei cum pertinacia in uoluntate quantuncunque occultissime, est hæreticus, secundum omnes, & d. Tho. de Vio, in loco allegato hoc concedit, sicut est quod dicit Christus Matth.v. qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo.

S E C U N D A Conclusio est, q̄ hæreticus omnino occultus perdit dominium rerum suarum, licet apprehensio fieri non possit nisi lata sententia super criminе hæresis a iudice ecclesiastico.

T E R T I A Conclusio est, quod hæreticus omnino occultus est ipso iure excommunicatus.

30 **Q V A R T A** Conclusio est, q̄ absolutio in foro pœnitentiali est reseruata summo pontifici, ut in extrauaganti Pauli secundi. incipie. & si dominici gregis. in uerbo criminum hæresis, nec prætextu quaruncunq; facultatum, etiam in fauore fidei & cruciatæ concessarum, quis de hæresi potest absolvere aliquem qui de hoc criminе fuerit condemnatus, delatus, seu publice diffamatus, ut patet in extrauaganti Sixti quarti. incipiē. & si dominici gregis, nisi sit delegatus Papæ, prout est inquisitor apostolicus. ut in c. ne aliqui. de hæreti. lib. 6. qui non obstantibus dictis extrauagantibus potest hæreticum redeuntem ad græmum sanctæ matris Ecclesiæ

clesiæ absoluere, ut dicit Ioan. Andre, in c. ut officium inquisitionis. s. si ue
ro. & ibi Domi. & Franc. ac Petrus de Ancha, sequitur. de hæreti. lib. 6.

QVINTA Conclusio est, quæ ex aliis conclusionibus sequitur, quod
nullus potest ad plenum reconciliare hæreticum sine speciali licentia Pa-
pæ, secundum Hostien. quem refert Ioan. Andre, in capit. excommunicata-
mus. primo, in uerbis finalibus. de hæreti. & ego de ijs plura scripsi super
dubiis nuper exortis super intellectu. c. omnis utriusque sexus, de pœni.
& remissio. carta. 27.

3¹ SEXTA † & ultima Conclusio est, in qua conueniunt omnes, quod hæ-
reticus occultus si sibi hæresim dixerit, uel occultissime hæresim scripse-
rit, uel alteri reuelauerit, siue in aliquod opus exierit, quantuncunq; nul-
latenus probari possit, nisi per eius confessionem, est ipso iure excommuni-
catus, quia dicunt ipsi domini Theologi, quod iste est hæreticus occultus
per accidens, & iam est de foro ecclesiæ, ex quo hoc crimen subiacet sen-
tentiæ cognitioni, quāmuis testem uel testes non habeat. Vnde sequitur
quod transiens seu rediens ad ritus, & obseruantias iudæorum, quius occultis
sime, incurrit excommunicationem, quia iura loquentia de hæreticis ha-
bent locum in isto. ut in c. contra Christianos. de hæreticis lib. 6. iuncto.
capitulo. excommunicamus. in i. eo tit. & in hoc uerum dicunt.

3² Sed in eoz quod dicunt de omnino occulto hæretico, non procedit il-
lorum opinio, ut non sit excommunicatus, quem appellant ipsi hæreticū
occultum per se, quia ex sua ratione sibi uendicat non subesse cognitio-
ni sensitiæ, a qua incipit humana cognitio, cum talis distinctio super hæ-
retico occulto, non fundetur aliquo iure seu authoritate noui uel ueteris
testamenti, cum sic deberet fundari. argu. in cap. qualiter & quando. ij. in
prin. de accusatio. quinimo repugnat iuribus supra deductis. nam occul-
tus per se, & occultus per accidens, qui sibi soli dixit hæresim, quo ad esse
etum æquiparantur, quia de ipsorum amborum hæresi non potest consta-
re. Ecclesiæ nisi per eorum confessionem, cum non subsit cognitioni sen-
tentiæ alicuius, qui posit illam hæresim detegere, & paria sunt non esse,
& esse & non apparere, ut l. in lege & N. Rutilia Polla. ff. de contrahē. em-
ptio & leges seu iura non debent imponi uerbis sed rebus. l. 2. in fin. C.
communia de legis.

3³ Nec horum uocabulorum prescrutatio fructuosa est maxime contra
fauorem negotiorum fidei, arg. ij. in fi. C. de consti. pecunia. c. in fidei fa-
uorem. de hæret. lib. 6. & nulla alia ad inquirendum crimina permittun-
tur quæ ad punitionem illorum non sufficerent, traditur in l. congruit. ff.
de offi. præsidis, Bal. in l. iubemus. C. de proba. Saly. in l. ea quidem. C. de
accusa. Ange. in repeti. l. si uacantia. C. de bonis uacantibus. lib. x. præser-
tim

tim quando prælatus procedit ad salutem animarum.nota. in ca.ad nos
stram.de iure iuram.ut in proposito,ut in c.ex communicamus. §. adisci-
mus.de senten.excommunicata.& ad delicta impedienda, ne sequatur con-
tagio in grege dominico , quo.casu sine infamia præcedente potest fieri
inquisitio,ut dicit Inno.in c.j.de postula.prælato,sequitur Andre.Siculus
in consi.64.scribitur libro Hæster.lib.j.Decius in c.cum non ab homine:
colu.4.de iudiciis. quilibet enim in delicto committendo debet aliū cor-
rigere.glo.in c.2.de hæret.& clericus potest capi a layco sine incurso ex-
communicationis,ut obuietur delicto committendo,Abbas in d. c. cum
non ab homine,& in c.3.de senten.excom.plura scripsi in tracta,de secre-
to.col.17.unde extante tanto fauore fidei non est mirum,si occultus hæ-
reticus excommunicatus est,& excommunicari posuit,tum ad salutem om-
nium,tum etiam ipsius hæretici; quia sicut quis uolentem se præcipitare
prohibere debet,ut in capitul. ipsa pietas. 23.q. 4.ita debet obuiare huic
peccato, facit tex.in l.si sacerdos.de offici.ordi. hoc enim crimen in diu-
nam maiestatem commissum in omnium iniuriam redundat.in l. Mani-
cheos.C.de hæret.

34 E T L I C E T † Quæ in contrarium fuerunt deducta, competenter
soluta uideantur,nihilominus ueniens ad individua , dico q non obstant
iura quæ dicunt Ecclesiam non iudicare de occultis , quæ iudicio diuino
reservuantur,ut in c.sicut tuis.de simonia,cum aliis,quia uerum est,q Ec-
clesia non iudicat de occultis, sed in proposito non tractamus de iudicio,
inquantum in eo agitur de absoluendo,uel condemnando, quod est pro-
prium iudicij,quod constat ex auctore,reo,& iudice,ut in c.forus. de uer-
borum signi.l.inter litigatores.ff.de iudicijs,& redditur in inuitum . ut.l.
inter stipulantem. §. Si Stichum.ff.de uerborum obli. & in quo iura par-
tium assertione panduntur,l. fi. C. si per uim & alio modo. & secundum
allegata & probata promulgatur sententia.l.illicitas. §. ueritas.ff. de offi.
prælidis.continens absolutionem uel condemnationem.l.in suimma.ff.de
re iudi.l.præses.C.de senten.tractamus enim hic,an ligetur hæreticus oc-
cultus,& ut spiritus eius saluus fiat.& ut impediatur contagio gregis do-
minici,hoc enim a iure & ab homine fieri potest ut dictum est , nō enim
posset illum hæreticum iudicare , cum ignoret illius crimen , & cum in
hoc fallatur Ecclesia militas,illum excommunicatum habet pro soluto,
& nonnunquam solutum pro excommunicato,quia Deus solum scit cor
da hominum,& ipse non fallitur,ut dicit tex.in d. c.a nobis enim. de sen-
ten.excomuni.& ideo Deus illum puniet,non autem Ecclesia,& sic ad
propositum nihil facit quod Ecclesia non iudicat de occultis,quia de iu-
dicio hic non agimus ut dixi,unde hæreticus in mente sua satis dicitur
conuictus

convictus lex quo hereticus est, ut est ad hoc optimus tex. in l. fi. C. ad leg. iuliam maiest. ibi, mente sua punitus est, & sic non obstat. d. ca. nomen, quinimo pro hoc facit, quia dicitur in se convictus, uel si intelligatur de excommunicatione nominatim facienda, requiritur q̄ convictus sit uel testibus, aut confessione, aut rei evidentia. l. 2. C. quorum appella. non recipi. c. nos in quenq. ij. q. j. c. super quibusdam. in primo, de uerbo. signi. glo. in c. ad abolendam, in uerbo, deprehensi, de hæret. de qua excommunicatione nominatim facienda hic non agitur, & in proposito, licet quo ad Ecclesiam militantem iudicialeiter accusante ipsum conscientia, facit pro hoc. cap. literas. de restitu. spolia. & si quis in mente sua credit usuras exercere non esse peccatum iam hereticus est licet sit occultus, ut dicit Ioan. de Imo. in cle. j. de usu. col. 7. non ergo Ecclesia militans illum hæreticum iudicat, seu punit pœnis, quæ contra tales statutæ sunt, cum nesciat interiora cordis, quæ soli Deo reseruantur, ut in d. c. si omnia, cum alijs supra adductis, sed uocat illum, ut dictum est, excommunicatione medicinali, si obedierit, mortali uero si obicem posuerit, ut in d. ca. cum sent. de senten. excommunic. lib. 6.

35 Vnde filius quod dicitur per S. Tho. q̄ Ecclesia non profert iudicium sine lege, de interioribus, intelligitur quo ad punitionem de facto, q̄ puniat illum reum, quod est impossibile, sed q̄ illū non possit uocare Ecclesia ad græmī suū mediatisbus cēsuris ecclesiasticis, hoc nō negat S. Tho.

36 Si enim concederemus q̄ Ecclesia non possit ligare occultos hæreticos, sequeretur, q̄ esset dandus casus ut consilens hæresim non sit excommunicatus, pone enim q̄ quis contraxerit hæresim mentalem, non credendo q̄ Deus sit incarnatus, in qua stetit multis, aut paucis diebus, non refert, nec sibi ipsi uel alteri dicendo, post ea illum penituit huius hæresis, & accedens ad inquisitorem seu diœcesanum, dixit se habuisse mentalem hæresim, certe fīm præfatos dños Theologos, hic fuisset hæreticus, & non fuisset excommunicatus, quia non exiuit in opus exterius, nam q̄n dixit iā erat extra hæresim, cū desistet habuisse illā malā credulitatē, qđ nullatenus est cōcedēdū, q̄a ipso facto q̄ cogitauit hæresim adhærēdo, delictum p̄fecit, & non h̄t locū penitentia. l. qui ea mente. ff. de furtis. Bal. in l. si quis non dicā rapere. col. fi. C. de Episco. & cle. & ideo censendus est excommunicatus. cum generaliter omnes hæretici nullo excepto quocunq; nomine censeantur sint excommunicati, ut in d. c. excommunicamus.

37 Nec facit gl. in c. cū q̄s. de sent. excom. lib. 6. in qua dī, q̄ ratā habēs in corde percusionem clerici, non est ligatus quo ad Ecclesiam, quia dicta glo. non negat, q̄ non sit excommunicatus, immo dicit q̄ quo ad Deum ligatus est. l. excommunicatione. Sed quo ad Ecclesiam nō habetur pro ligato, eo quia

quia Ecclesia illum non habet pro excommunicato cum sibi de hoc non constet. & ideo bene dicitur quod non iudicat de occultis, unde dicta glossa magis facit pro nostra conclusione in qua dicimus haereticum occultum esse ligatum.

38 Nec propter sola voluntas quae non processit ad actum non scandalizat Ecclesiam, ut in d.c. Deus. & in d.c. qui studet, & quod cogitationis pœnam nemo meretur, vt in d.c. cogitationis, cum alijs. quia dico quod peccatum haeresis non existit in opere exteriori, sed in mente contrahitur, ut saepius dixi, vt dicit glossa in d.c. cogitationis. & Bal. in d. l. si quis non dicam rapere, & licet si in opus exterius non exierit, non scandalizet Ecclesiam, tamen proximum est ut scandalizet, ex eo quia haeresis prout dixi, serpit sicut cancer, & est contagiosa, & de facilis exit in opus exterius, quia potestia proximia actui habetur pro actu. l. pe. & ibi no. Bal. ff. de testa. mi. vbi etiam dicit Bar. quod illud quod de proximo faciendum est, habetur pro facto. cum alijs, vt scribit. D. Iason. in l. diuortio. §. interdum. col. v. ff. solu. matri. & in l. j. in x. col. ff. de acqui. poss. Decius in c. pastoralis. §. quoniā. ij. nota. de rescript. Do. Iaso. in l. naturaliter. §. nihil commune. col. i. 5. ff. de acqui. posse. moder. & ibi Decius in c. cum adeo. de rescri. & pro hoc allego optimum tex. in l. quæsitum. §. illud. ff. de lega. 3. propterea principis obstatum est, ne vterius progrederiatur, vt patet in d.c. resecandæ. Præterea haeticus qui dixit sibi haeresim non scandalizat Ecclesiam, quia nullus hoc scit, nec sciri potest, nisi per suam confessionem, & tamen est excommunicatus, vt prædicti. d. Theologi fatentur, unde nihil facit scandalum in proposito crimine ad incursum excommunicationis, licet in aliis forsitan hoc esset considerandum, prout loquitur glossa in d.c. studet, & d.c. dominus. & d. c. cogitationis. non habent locum in crimine haeresis, nam sola voluntate quis incidit in haeresim, & eo ipso quod quis credit haeticum incidit in excommunicationem. in c. excommunicamus. §. credentes. de haereti. ita formaliter loquitur glossa in d.c. cogitationis.

39 Demum non obstat, d.c. si. de haereti. in verbō manifeste, quia ille textus loquitur quo ad liberationem uassallorum a iuramento fidelitatis, & sic quo ad excusationem pœnarum statutarum contra haereticum, vt est in occupatione bonorum, quae non potest fieri nisi lata sententia per iudicem Ecclesiasticum, vt in c. cum secundum leges. §. confiscationis. de haereti. lib. 6. quia tunc dicitur quo ad hoc manifestum, vt scribitur in c. uestra. de cohabita. cleri. & mulie. seu manifestum hic dicitur quia habet vim sententiæ, ut dicit Bar. & ibi Alex. in l. si constante. col. i. 2. uersicu. in quantum Bar. ff. solu. matri. Bar. in l. empator. ff. de actio. empt. vel ideo dicitur manifestum, quia deprehensus est haeticus in crimine, quia sic manifestum

nifestum est incidisse in hæresim, prout tradit Bart. in l. forem. ff. de fur-
tis. Abbas in c. tertio loco. de probat. & hæc deprehensio sit propria con-
fessione, testibus, vel euidentia rei, vt dicit glo. in d. c. ad abolendam, & d.
c. super quibusdam. necessario tamen hodie sententia debet præcedere
hanc facti exequitionem, ut in d. c. cum secundum.

40 Sed quando lex imponit ipso iure pœnam, & trahit illa pœna secum
exequitionem, ita q̄ in tali exequitione non requiritur actio facti, me-
diantē ministerio iudicis, tunc ibi non requiritur aliqua sententia etiā de
claratoria, quo ad talē effectum, vt dicit Bal. in l. quæ sub conditione.
§. fi. ff. de condi. insti. & sic quando lex ipso iure indicit confiscationē bo-
norū, statim commissio criminē perditur dominium sine aliqua decla-
ratoria, quæ tunc requiritur quando ageretur ad translationem bonorū
seu occupationem, ut scribit Domi. in c. felicis. in prin. col. 2. de pœnis.
lib. 6. sequitur. d. Ias. in l. 3. §. quod autem, ff. quod quisque iuris. per d. c.
cum secundum. quod est utile scire, quia fructus medio tempore perce-
ptos non facit suos, & debent fisco restituī, ut in §. fi. in auth. de incest. nu-
ptijs. col. 3. immo in eis furtum committit priuatus, ut dicit Bal. in c. j.
§. iniuria. col. 3. de pace iura. firma. & d. Iaso. in l. si urbana. col. pen. ff. de
condi. indebi. & etiam quo ad alienata ab hæretico a die commissi cri-
minis, quæ reuocantur per fiscum. l. Manicheos. C. de hære. l. donationes.
§. perfectæ. ff. de dona. scribitur in l. post contractum. ff. eod. tit.

41 Vnde ad contrahendam excommunicationem occulte in hæretico
occulto non requiritur sententia declaratoria, quia in pœnis quæ ipso iu-
re contrahuntur non est necessaria dicta sententia, secundum Hostien. re-
ferente Ioanne Andre. in c. pro humani. in fi. de homicidio libr. 6. & ibi
est tex. non uiolando literam, & tenet Ioan. Andre. in c. commissa. de ele-
ctio. cod. lib. sequitur Domi. de sancto Gemi. in consil. 136. Dominicus
Burgensis. col. 2. excommunicatio enim secum trahit exequitionem, &
illius denuntiatio seu declaratio non addit uinculum, ut est text. in cap.
pastoralis. §. uerum. de appellatio. Denuntiatio enim est quædam declara-
tio quæ nihil noui tribuit. l. hæredes palam. §. si quid post. de testam. unde
conclusiue dico, q̄ illa absolutio uatallorum a iuramento fidelitatis, co-
ipso q̄ dominus incidit in hæresim fit, delicto commisso. Sed illa allega-
ri non potest nisi præcedente declaratoria sententia a iudice Ecclesiasti-
co lata, ut in d. c. cum secundum, & sicut dicimus in bonis hæreticorū,
quæ ipso iure confisca sunt, commissa hæresi quantuncunque occulte,
ut in c. ij. de præscriptio. lib. 6. q̄ illa occupari non poslunt, nisi præceden-
te dicta declaratoria, ut in d. c. cum secundum. ut declarat Abbas in c. fin.
de hære. sic pari modo dicendum est in excommunicatione, quæ ab hæ-
retico

retico contrahitur ipso iure, quæ allegari non potest, quo ad cuitationē, & alia iuris remedia, nisi ab Ecclesia declaretur, ut habetur in d.c. pasto-ralis. s. uerum.

Ex quibus patet hæreticum omnino occultum ipso iure excommunicatum esse non obstantibus quæ in contrarium allegata sunt, & per hæc cū Dei adiutorio eiusque Sanctissimæ genitricis, & virginis Matiæ, absolu-ta est hæc quæstio, circa quam aliqualiter laborauit, ut satisfacerem Do-minis Magistris in Theologia. Quorum correctioni hæc suppono.

S V M M A R I V M.

1. Testes duo sufficient in quocunque criminē ad condemnationem.
2. Testes duo sufficerent ad condemnationem hæreticis darentur nomine stium.
3. Testes tres hodie requiruntur ad condemnandum aliquem de hæresi.
4. Testes debent esse omni exceptione maiores ad condemnandum.
5. Testes omni exceptione maiores qui sint, de quibus index se debet informare, & si est spurius unus ex testibus.
6. Testes debent esse contestuales ad hoc ut plene probent aliquem actum in diuiduum.
7. Singularitas testium in quo consistit.
8. Fama cum unico teste in criminalibus non probat.
9. Testes singulares quando probant in criminē hæresis.
10. Testes singulariter deponentes de varijs assertionibus hæreticis non probant aliquem hæreticum.
11. Testes non conuenientes in unum finem nihil ualent.
12. Testis audiuit unam assertionem ab eodem in uno loco, alter in alio, isti duo testes non sunt singulares.
13. Intellexus ad c. excommunicanu.s. cum uero accusatus de hære.
14. Hæreticus in uno articulo fidei an videatur hæreticus in omnibus alijs.
15. Hæresim unam abiurans & in alteram incidens censetur esse relapsus.
16. Testes recepti in generali inquisitione, siue in summario iudicio non probat in particulari nisi repetantur & reproducantur in plenario & parti-culari.
17. Testes recepti in generali inquisitione sunt repetendi in particulari post li-tem contestatam reo citato.
18. Testes recepti in generali inquisitione contra hæreticos sunt repetendi in parti-culari coram duobus personis religiosis.
19. Testes recepti in generali inquisitione non repetuntur in speciali, si hoc

- hoc habet stilus curiae.
- 20 Testes omnino repetendi sunt in speciali inquisitione, contra Anto. de Bu.
secundum Bar. in l. ff. ff. de quest.
- 21 Testes an sint recipiendi in causa heresis potest litem contestatam citato ipso accusato.
- 22 Index potest iudicium suum criminale incipere a captura Rei.
- 23 Inquisitionis seu accusationis capitula debent tradi reo, quibus reus debet respondere.
- 24 Responsio quam facit reus accusationi fundatur in iure naturali.
- 25 Testes in criminalibus recipiuntur lite contestata.
- 26 Intellexit clc. s. epe. de uerb. sig. in uerbo litis contestationem.
- 27 Monitiones quas facit inquisitor accusatis de heresi non habent vim litis contestationis.
- 28 Lis est contestanda cum procuratore fiscalis.
- 29 Monitionibus factis per inquisitorem non possunt testes repeti, sed requiri tur exhibitio capitulorum.
- 30 Inquisitores non arctantur procedere summarie & de plano in causis fidei contra hereticos.
- 31 Clausula summarie & de plano sine figura & strepitu, quid operetur, nec tollit quod capitula inquisitionis non tradantur reo.
- 32 Testes recepti in generali inquisitione criminum contra certam personam uel certum genus personarum non repetuntur in speciali.
- 33 Visitatio officialium in syndicatu dicitur potius digestio.
- 34 Testes recepti in inquisitione speciali contra certam personam non sunt amplius repetendi, & ibi declaratur Bartol. in leg. final. de quest.
- 35 Testes recepti in inquisitione generali contra certam personam in crimen heresis, ad hoc ut non repetantur, requiritur quod sint examinati in forma iuris coram duabus religiosis personis.
- 36 Inquisitio qua est contra hereticos in prouincia est generalissima contra omnes personas de heresi suspectas.
- 37 Testes examinati in generali inquisitione & non repetiti in speciali an facient iudicium contra inquisitum, seu semiplenam probationem.
- 38 Intellectus glo. c. cum olim. i. de priui.
- 39 Testis in ciuilibus facit semiplenam probationem, in criminalibus uero dubitatur.
- 40 Testis si non debet iurare, ut in declaratione dicti sui, non est pars ci- tanda.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

- 41 *Testis examinatus inter alios an noceat tertio qui non fuit citatus.*
- 42 *Testis examinatus in summario iudicio dicens contrarium in plenario statut secundo dicto non primo, secus in confessione.*
- 43 *Quomodo intelligatur doctrina Barto. in l. admonendi. in antepen. col. ff. de iure iuram.*
- 44 *Præsumptio laevis uel quale quale præiudicium resultans ex testibus recipatis inter alias personas ad quid prodest.*
- 45 *Præsumptio & suspicio quomodo inter se differunt.*
- 46 *Suspicio quando dicatur laevis, quando uehemens, quando violenta.*
- 47 *Testis debet deponere de formalitate uerborum quando super uerbis est quæstio.*
- 48 *Accusatus de uerbis hæreticalibus condemnari non potest si uerba habet duplē intellectum, hæreticum scilicet & catholicum.*
- 49 *Assertio si habet duplē sensum, interrogandns est accusatus in quo casu intellexit.*
- 50 *Hæreticus non est iudicandus quis ob propositionem ambiguam, licet illa prohiberi posset.*
- 51 *Intellectus decisionis Rotæ. Dccclxxvj. incipientis Accusatus.*
- 52 *Testes deponentes de uerbis debent deponere de credulitate dicentes.*
- 53 *Testis deponens de facto hæreticali non debet deponere de credulitate facientis.*
- 54 *Testis non debet deponere in scriptis nisi factum esset multum implicitum.*
- 55 *Assertio hæretica debet probari a pluribus testibus quando publice dicitur publicata.*
- 56 *Index arbitrari debet qua suspicio oriatur contra illum afferentem propositionem hæreticam, si illa non est plenè probata, ut illum inde possit punire aliquo ex pluribus modis hic expressis.*
- 57 *Suspicio etiam uehemens hominis temperat sententiam a pœna naturali ipsius delicti.*
- 58 *Index debet inclinare potius ad mitiorem partem quam ad rigorem.*
- 59 *Index statuit pœnam contra dicentem uerbum hæreticum ad arbitrium.*
- 60 *In iudicio ferendo quid sit considerandum.*

TRIGESIMA QVARTA QVAESTIO.

- 1  RIGESIMO quarto quæro, t̄ quot testes requirantur de iure ad probandum aliquem dixisse propositiones hæreticas, aut hæresim commisisse, cōclusiue procedendo super dubio prædicto, Dico, q̄ licet in alijs criminibus puniendis duo testes.

stes sufficient regulariter, ut in homicidio, & alijs, ut dicit Bart. in l. 1. §. j. ff. de bo. poss. secundum tabulas; Ang. in consi. 14. incip. Nos Carolus. Abba. in c. quotiens. in notabilibus. de testi. sicut in alijs causis regulariter. c. licet uniuersis. c. in omni negocio, de testibus. l. ubi numerus. ff. de testibus, etiam si de crimen agatur contra summum pontificem, duo testes sufficiunt. in c. si præful. 2. q. 5. ut scribit Decius in consi. c. incip. in causa inquisitionis. col. j. tamen in crimen hæresis fuit non modica alteratio inter scribentes, an tres testes requirantur. per. §. adiçimus. in c. excommunicamus, de hæreticis.

2. Verum † quicquid dicatur, communis opinio est, qd duo sufficient, ut dicit Ioan. de Ana. in d. §. adiçimus, ut tenent aperte Archi. Ioan. Andr. Petrus de Ancha. Domin. & Philip. Francus. in cap. ut officium. §. uerum. de hæretic. libr. sexto. prout ego late scripsi in ca. 1. de hæret. lib. vij. in xvij. q.

3. Quia † tamen specialibus statutis officij inquisitionis contra hæreticos & apostatas, detruncari uidetur defensio ob indistinctam suppressionem nominum testium, non seruata forma, seu distinctione. c. si. de hæreti. lib. 6. præsumendo forsan semper imminere periculum ipsis testibus ob maximam multitudinem apostatarum & hæreticorum, qui habentes adinuicem caudas colligatas in ijs partibus nostris morantur, non seruatur illa opinio doctorum qd duo sufficient, sed tres requiruntur, & hoc iure utimur, ne quis de tanto crimine truncata defensione solis duobus testibus damnetur; ut dicit Hostien. in summa de hæreti. §. qualiter deprehendatur. uersi. & tamen. maxime quia aliquando testes sunt infames, excommunicati, & complices huius criminis. Et propterea dicebat singulariter Fran. de Areti. in c. fin. de testibus. in fi. qd in crimen hæresis si testes sunt criminosi, uel infames, etiam concurrentibus conjecturis uerisimilibus, prout considerat tex. in c. in fidei fauorem. de hæret. libr. 6. Duo testes non sufficient, & sic seruaretur in hoc casu opinio Hostie. quam refert Ioan. Andr. in d. §. uerum, & facit pro eo iure quo utimur, sentit ergo qd si testes essent omni exceptione maiores, prout in crimina libus esse debent, ut in c. At si clerici. in prin. de iudi. sicut in casu hæresis posuit Ioannes Lup. in sua allegatione incip. casus super quo, duo testes sufficient, & sic seruaretur communis opinio, adhuc tamen restaret illa diminutio defensionis respectu suppressionis nominum testium, cum regulariter nomina testium debeant publicari. ca: qualiter & quando: §. debet, de accusa. nisi in casu periculi testibus imminentis. cap. finia. de hæreti. lib. 6.

4. ET DATO † qd in casu duo testes sufficient, plures tamen quali
Gg 2 tates

tates debent concurrere ut fidem faciant. Prima est q̄ testes sint omni exceptione maiores, hoc est probatæ uitæ, & bonæ opinionis, de inimicitia non suspecti, prout declarat Bal. in c.j. §. sacramentum, de consulre &c. seu. & tales testes in causis criminalibus requiruntur, ut dicit Bal. in l. fi. col. 2. uer. sed dubitat. C. de prob. Io. de Ana. in cōsi. 67. uisa relatione. refert Dec. in cōsi. 429. licet in causis, & in dic. allegatione. causus sup quo.

- 5 Et maioritas † exceptionis in hoc consistit, ut nulla macula impingi possit. glo. & ibi Doctores in c.j. de consanguini. & affi. adeo q̄ si unus ex dictis testibus esset spurius, & alter non omni exceptione maior, iuncti ambo non facerent plenam probationem, ut dicit Ludo. Ro. in l. ad inonendi. ff. de iure iur. quem sequitur Nico. de Vbaldis in tracta. de success. ab intest. col. 3. facit. c. si genus anglorum. lvj. dist. quia est infamis infamia facti, ut dicit Azo. C. de infamibus. in summa. circa principium. quē doctores ubique sequuntur. Et dicit Alex. in consi. xxv. circa primum. li. j. q̄ licet accusatus non obijcēret contratestes crimina, & alias inhabilitates, iudex tamē ex officio p̄t se informare de conditione testis produc̄ti, an sit idoneus uel non ad finem inualidandi fidem illius. Bart. in l. 3. §. hoc iudiciū. ff. de dā. inf. idē Inn. in c. intimauit. c. inquisitionibus. de accus. ut tradit Alex. in d. §. hoc iudiciū. col. 4. uers. item in q̄tum, quod in hoc casu faciendū est, quia sunt plures testes illā qualitatem nō habētes.

- 6 SECUNDVM. † quod requiritur est, ut dicti testes sint contellatales sive contestes, & non singulares, ex quo agitur de probandis actibus particularibus, & individuis, ut est in proposito, nā agitur de probatione aliquarum conclusionum, quæ hæreticæ asseruntur, ut patet in accusatione criminali data contra quandam accusatum. Nam licet dicatur ab aliquibus doctribus scribentibus, q̄ testes singulares sufficiant quā do agitur de probanda apostasia, seu aliquem transisse, seu redisse ad ritus iudæorum, ut puta quia unus testis dicit de obseruantia sabbati, alter de cultu paschatis, & sic ageretur de probando aliquem hæreticū in genere, ut quia unus testis dicit, q̄ audiuīt dici a Titio, q̄ Deus non est Trius & unus, Alter q̄ uerbū diuinū nō est incarnatū, Tertius q̄ nō est futura uniuersalis resurrectio. &c., put de hoc fuit originale dictū Iac. But. in l. Ariani. C. de hæret. de cuius dicti ueritate fuit maxima alteratio inter Doctores antiquos & moder. put late ego examinaui in d. 16. q. Tn vbi cūq; agitur de pbādis actibus particularibus nō sufficiūt testes singulares, ut dicit Saly. i. l. testiū. col. 3. uer. ego teneo. C. de testi. q̄ uerū est dicere nullū actu esse plene probatū, q̄ a nulla propositio, saltē q̄ hæretica sit, est plene pbata, & hoc firmat Bal. in c. cū oēs. de consti. col. v. uer. q̄ sit collectarius, & Host. in summa de teste. §. diuersitates dicit, q̄ si unus

de una re, alter de altera dicit, q̄ non ualet illorum testimonium, quia in suis dictis singulares sunt.

- 7 Nam t̄ singularitas est ubi cuncte testes non ad eundem finem concurrunt, ut dicit Bald. in consi. cclxx. ad evidentiam præmittendum. li. j. & facit ad hoc. l. qui sententiam. C. de pœnis, & ideo dicitur singularitas testimoniū, quando in rebus testificatis discrepant, ut quod unus scit de se, nescit de altero, ut dicit Bald. in consi. 39. proponitur. lib. 3. inde etiā dicebat Bal. in l. si quis ex argentarijs. §. j. ff. de edendo, q̄ si maleficium esset probandum per medium indiciorum & præsumptionum, q̄ non sufficit, si unus testis deponat de una præsumptione, & alter de alia, sed quælibet præsumptio debet probari per duos testes. de quo meminit Franc. de Aret. in c. licet ex quadam. col. 6. de testi. & Ioan. And. in c. ut officium. de hæret. li. 6. cæ enim probationes sunt imperfectæ, & ideo non coniunguntur ad faciendam unam plenam probationem, ut dicit Bald. in d. §. j. sequitur Alex. in consi. 143. incip. quoniam abunde. col. 2. li. 2.
- 8 Inde est t̄ q̄ fama cum unico teste in criminalibus non probaret, ut dicit glo. in uerbo illorum, in ca. ueniens, primo. de testibus, quam facit ibi Ioan. de Imo. singularem, & in l. interest. §. idem in uno. ff. de acqui. posse. & illud dictum Bal. sequitur glo. in legib⁹ Castelæ, in foro regali⁹ fol. 42. in tit. de proba. & latius traditur per Bart. & moder. in l. j. §. idem Cornelio. ff. de quæstio.
- 9 Et propterea t̄ Fely. in d. c. licet. col. v. uer si. & pro concordia dici possit. dicit, q̄ ubi cunque tractatur de probando aliquem hæreticum in genere, testes singulares sufficiunt, secus si tractatur de probanda specie hæresis, quia tunc testes singulares non probant, allegat ad hoc Bal. in l. ob carmen. §. ff. de testibus, & alibi dicit Bal. in l. actor. col. 2. uer si. quare negatiua. C. de probatio. q̄ ad probandam hæresim sufficiunt testes singulares, Sed tamen testes singulares non probant, quod specificè probandum est, & forsitan illa est ratio, quia ex pluribus diuersis nunquam resultat unum integrum, ut dicit Bal. in l. j. C. qui mune. tute. & Ioan. de Ana. in c. j. in fir. de hæreticis.
- 10 Vnde t̄ si quis accusatur dixisse hanc propositionē hæreticā, q̄ uerbi diuinū non fuit incarnatū, de quo sit unus testis, & alter testis dicat, q̄ accusatus dicat in alio loco, q̄ Deus nō est Trinus & unus, & tertius testis dicat audiuisse, q̄ mater Christi non fuit uirgo post partum, q̄ p̄ dictos testes non probatur accusatum dixisse propositiones hæreticas, q̄a quælibet probatio est imperfecta, & non faciunt nec possunt facere unam probationem integralem, nec probabitur illū prædicatorem hæreticū, per dictū Bal. in d. l. si quis. §. j. maxime quia nō est actū de hoc, q̄ ille eēt

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

hæreticus, sed q̄ dixit propositiones hæreticas, quia quilibet testis est col-
lus in qualibet propositione, & unus testis non probat. c. bonæ. de elect. c. cum dilecti, ad si. de accusa. c. licet causam. de probat. Bal. in d. l. ob car-
men. §. si. & per hoc est optimus tex. in l. eum qui ædes. ff. de usucatio, ubi
de singularibus ad totum non procedit argumentum. l. solum. ff. de rei
uendica.

11 Et dicit † singulariter Bal. in rub. de controversi. inuestituræ. q̄ si duo
essent testes non conferentes in unum rei finem, qui eos produxit, non
dicitur aliquem testem habere, & propter uarietatem testimonij nulla
fides adhiberetur. dicto capitulo. licet causam. de testibus, & idem dicit
Bal. & egregie in auth. rogati. uersi. quæro pone. C. de testi.

12 Si uero † una propositio ex predictis q̄ effet hæretica, puta q̄ cursus ce-
lestes necessitant hominum uolūtates, effet audita a duobus testibus ido-
neis in diuersis locis, uidelicet unus audiuit illam propositionem a quo-
dam Valentia, alter Barchinonæ, tunc etiam q̄ ageretur de una specie
hæresis probanda, dicta species hæresis censetur probata per dictos te-
stes singulares in prædicamento loci, eo quia in dicto casu locus non plu-
rificat delictum. i. hæresim sæpius firmatam, recensitam, & continuatā,
ut dicit Saly. in l. testim. col. pc. uersi. secusli ambo. C. de testibus, ratio
potest esse ultra eum, quia crimen hæresis habet causam continuam seu
successiuam, ut tangit Bar. in l. inficiando. §. infans. ff. de fur. Bal. in l. non
ignorabit. C. ad exhiben. & quando agitur de præsumendo ex præterito
ad præsens in actu successiuo, & unus testis dicit de primo tempore, qđ
iungi potest cum tempore, de quo deponit aliis testis, non uidetur quan-
tum ad iuris intellectum hos testes esse singulares ad rem probandam, li-
cet sint singulares in modo probandi. c. causam, de testibus, ut dicit Bal.
in cons. xc. incip. principis cura. lib. 3. & in effectu hoc dicit Fely. in c. licet
ex quadam. col. 4. uersi. secundo licet. de testibus.

13 NEC † OBSTAT si dicatur, q̄ licet hæreses sint diuersarū fa-
cierum, caudas tamen habent colligatas de uanitate conuenientes, ut ha-
betur in utroque c. excommunicamus. in prin. de hæreti. & gl. alibi dicit.
q̄ hæreses sunt connexæ. in c. accusatis. §. eum uero, de hæret. li. 6. quam
moderni dicunt singularem in l. si de certa. C. de transactio, & sic uidetur
q̄ committens unam hæresim, uidetur omnes committere, & sic dicens
unam propositionem hæreticam in uno loco, & dicens aliam in alio lo-
co dicitur hæresim continuare propter illarum connexitatem. Sed ad
hoc facilis est solutio, quia utrumque c. excommunicamus allegatum, nō
dicit q̄ committens unam hæresim omnes committat; Sed quod re-
spectu excommunicationis, quam hæretici incurruunt, sufficit quod
hære-

hæreticus sit, quamvis nomine hæresis non sit expressum in illo canone, in quo excommunicatio fulminatur contra hæreticos, quia omnes sunt hæretici quibuscunque nominibus censeantur. Insuper dictum cap. excommunicamus loquitur respectu deceptionis, quam hæretici alijsingerunt, nam omnes hæreses ad illum finem tendunt, ut dicit glo. in d. c. excommunicamus. in uerbo, conueniunt, nam uanitas & superbia sunt eorum fundamenta. c. hæreticus. 24. q. 3. ea propter dicebat Aug. omnes hæreses una mater genuit superbia.

14 Sed † quo ad credulitatem de qua nos loquimur, an dicatur hæresis continuata, ut si in unam hæresim quis consenserit, videatur in omnes cōsentire, hoc non procedit, patet, quia quis posset credere articulis de incarnatione, passione, & alijs, & negare resurrectionem uniuersalem mortuorum, & esset hæreticus proprius, nam alias sequeretur quod apostata & hæreticus non distinguerentur, quod falso est, nam apostata est qui in totum discedit a fide Christi, pura transiens, uel rediens ad ritus iudeorum, aut paganorum. in ca. contra christianos, de hæreti. lib. 6. hæreticus uero est qui in aliquibus articulis credit, in alijs discredit, prout omnes doctores sic diffiniunt, & probatur in l. 2. ibi, laui articulo. C. de hæret. & in rubr. C. de apostatis, & Inn. in c. j. de apostatis, late tradit. facit gl. in c. defeat. de reg. iur.

15 Nec † oblitat gl. in d. s. cum uero, qui relata ad tex. loquitur in eo qui certam hæresim abiurauit, & postea relabitur, quia siue sit illa species hæresis abiurata, siue alia, in quam reincidat, relapsus iudicatur, quia in hæresim dicitur reincidere ut pœna relapsorum puniatur, ut in d. s. cum uero, & c. super eo. de hæreti. lib. 6. c. ad abolendam. §. illos quoque, de hæreti. Præterea dicta iura loquuntur quando constabat de uno uero lapsu in hæresim, merito incidentis in uerum uel in præsumptionē hæresis a iure inducitam relapsus iudicatur, ut in §. ille quoque. d. c. accusatus, de hæreti. lib. 6. sed in casu proposito de aliquo lapsu non constat, merito hæresis non censetur continuata per prædicationē diuersarum propositionum, quia quod non est ceptum continuatum dici non potest. l. ubi ceptum. ff. de iudi. Ex quibus patet q̄ testes singulares in proposito coniungi non possunt ad faciendam unam integrām probationem.

16 TERTIVM † Requisitum est, ut testes recepti in generali inquisitione facta contra hæreticos reproducantur siue repetantur idest iterum examinentur in speciali inquisitione contra actus datum seu inquisitum, post ipsius responsonem iudicialiter factam siue inquisitioni, seu accusationi, ut est theorica Bartol. in leg. final. in fin. ff. de quæstio. cum quo concordat Abba. in capitul. secundo. de testib. pro-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

batur in l. si quis adulterium. in princip. ff. de adulteri. idem dicit Bartol. in l. maritus. colum. iij. ff. de quæstio. & Angel. de Perusio in leg. si uacantia. colum. x. uersicu. inuentis autem malefactoribus. C. de bonis uacan. libr. x. inquit , quod testes examinati in prima inquisitione, examinari debent in secunda quia alias reus non posset ex primis attestationibus condemnari , cum testes deposuerint ipso non citato , & testimonium illorum est nullum in eius præjudicium . lege. si quando. C. de testibus . capitu. secundo. eodem titul. idem concludit Innocen. in capitu. bonæ memoriae Maguntino. colum. 2.de election. quem sequuntur ibi Anton. de Butr. Abbas , & Ioan. de Imol. & cum Innocen. transit Angel. in l. Diuus Adrianus . ff. de custo. reorum, pro quo facit textus . in cap. cum in tua , de testibus. & ibi Anton. de Butr. ubi probatur quod testes recepti in summario iudicio non faciunt fidem in plenario , nisi repetantur & reproducantur , de quo text. latius infra loquitur , immo dicit Abba, colum. secunda . uersicul. sed est dubium, quod uox illorum testimoniū est nulla in plenario iudicio, & ibi respondet ad l. fina. C. de testib. & dicit Bald. in l. iubemus. colum. secunda. C.de probationib. quod postquam iudex descendit ad inquisitionem specialem , citandus est reus , & iterato sunt producenda testimonia , quia prima non continent formam iudicij , & huius theoricae practicam ponit Salyc. in leg. final. uersicu. quæro ultimo . C. de quæstio. inquiens , quod attestations receptæ super indicijs non nocent reo non citato , ut torqueri possit, per dict. l. si quando . Inde infert , quod iudices cauti ante inquisitionem recipiunt informationem , quam in scriptis redigunt , ne postea testes dicant contrarium , & informatione habita formant inquisitionem , & si pœna sit corporalis citari faciunt inquisitum re , non uerbo, ne fugiat. l. nullus. C. de exhibe. reis , & postea faciunt ipsum respondere inquisitioni , & si neget , iterato examinant testes, eo citato , & in iudicium ueniente , & potest ipse , aut eius aduocatus interrogatoria facere . leg. si postulauerit . §. quæstionem. ff. de adulterijs , & ea attestations, non primæ , præjudicant reo in totum si plene probant, uel quo ad torturam, si sufficientia sint indicia.

17 Et addit † Francis. Brunus in suo tracta. de indi. & tortu. colum. secunda. uersicu. item quæro , quod testes ad hoc ut faciant indicium contra reum debent examinari post litem contestatam super speciali inquisitione, per d.l. si quis adulterium. & hanc practicam Saly. sequitur ad literam Ang. de Aret. in tract. malefi. in uerbo, fama publica, uersi. qualiter probetur indicium. Et alibi dicit Bal. in l. 3. §. si tibi decem. col. 2. uersicu. sed nanquid. ff. de condicet. ob turpem. caus. q̄ testes recepti ad sim-

plicem

plicem informationem curiæ non probant, quia sunt recepti lite non contestata, & alibi dicit Bal. in capitulo primo. §. iniuria. col. penul. versi. pone quod inuenitur aliquis occisus. De pace iuran. firmar. quod genera lis inquisitio non est indicium contra reum, cum non sit fundata contra aliquem, & ideo ex testibus receptis super illa non potest sequi condemnatio, sed requiritur quod subsequatur specialis inquisitio, & allegat Innocen. in dicto cap. bonæ, idem dicit Bal. in repe. l. edita actio. C. de edē. colum. 8. uersi. nono oppo. & dictam theoreticam Bar. sequitur Bald. in l. congruit. ff. de offi. præl. in fi. Vnde elicetur conclusio, quod in criminali bus testes recepti in generali inquisitione post datos articulos accusatio nis, seu inquisitionis, subsequuntur rei responsionem negativam, de bent iterum examinari super dictis per eos in generali inquisitione, ut fa ciant fidem contra reum, uel ad torturam, si faciunt solum indicium, uel ad condemnationem, si plene probant, ut ex supra deductis colligitur.

18 Et † hoc iure utimur in negotio inquisitionis contra hæreticos, hoc adiecto, ut dicti testes qui attestati sunt in generali inquisitione, iterum examinentur lectis eorum attestationibus in generali inquisitione factis, coram duabus religiosis personis, nam hoc speciale in criminis hæresi, & ipsum tangentibus, ut est text. in ea. ut officium. §. uerum. qui est ad hoc singularis, de hæret. lib. sexto. & ideo minime sunt mutanda quæ interpretationem certam habuerunt. l. minime. & l. sed ea. ff. de legibus.

19 Fateor † tamen quod si de stilo curiæ esset, quod testes recepti in gene rali inquisitione facerent fidem in speciali, seu particulari cōtra aliquem sine noua reproductione seu examinatione, talis stilos esset seruandus. facit. l. fi. C. de iniuriis, & scribit Alexan. in consi. 65. habita super conten tis. colum. fina. libro primo. quod est repetitum in consi. 41. libro secun do. quia consuetudo potest derogare quo ad hoc solemnitati citationis. ut dicit Bald. in auth. si quis in aliquo. colum. si. uersicul. primo. queritur. C. de edendo.

20 NON † OBSTAT si dicatur dictam theoreticam Bar. in d. l. fi. in fi. non habere locum in inquisitione, ut uidetur in c. qualiter & quando. §. debet. de accusatio, & per illum tex. sic tenet Ant. de But. in c. 2. col. 3. de testi. & inquit Ioan. Andre. in d. §. debet post Hostien. in causa inquisitionis non requiri reum citari ad uidēdum iurare testes, licet in practica dicat seruari trium. Ad hæc dico, q̄ illud dictū Anto. de But. reprobat Abba. in c. 2. colu. 3. de proba. seu de testi. inquiens non posse sibi persuade re, quin ēt in cā inquisitionis requiratur citatio partis, quia iura non cō stituūt dñiam inter cām inquisitionis, & aliā cām. l. si qñ. C. de testi. maſi me qas in ciuilibus hoc ē statutū, multo magis in criminalib. ubi agit de maiori

maiori p̄iudicio.l.in seruorū.ff.de p̄enit.,p̄ quo allegat Bar.in d.l.fi.& In no,in d.c.bonæ,& ibi respondet ad.d.ſ. debet.super quo fundatur dictu Anto.de Butri.Et licet eius responsio sit uera,plus tamen mihi placet solutio Francis.de Aret.quam dat ad.d ſ. debet.pro excusatione dicti Ant.inquit enim,ꝝ d.ſ.intelligi debet in bono sensu,de testibus qui recipiuntur super fama , itaque loquitur de testibus qui recipiuntur super fama in quorum receptione non citatur aliquis,quia hæc receptio est super generali inquisitione,& ꝝ textus ille de talibus loquatur patet manifeste,nā loquitur de testibus receptis ante formatam inquisitionem specialem,& sic non de testibus super crimine,quia ibi non præsupponitur præcessis se inquisitio generalis,restat ergo ꝝ fuerunt recepti super fama,ut patet in tex.ibi,dum dicit,ne per supp̄es sionem nominum infamandi &c. ex quo præsupponitur,super quo deponebant testes,& hæc solutio uidetur uerior , & sic patet ꝝ etiam in causa specialis inquisitionis debent recipi testes citato reo,& sic post negationem eorum que continentur in inquisitione,pro hoc facit tex.in l.Diuus.ſ.cum autem ff.de offic.præſi. & sic in casu specialis inquisitionis non recipiuntur testes,nisi parte citata,se- cūs in generali,ut puta super fama,ut per Bal.in d.l.congruit.& in d.ſ. in iuria,idē cōcludit Lud. Ro.in singulari suo.ecclxiiij. fuit unus ex uobis. & Ioan.de Imo.in consi. cxxxvij.uisa inquisitione , Albertus de Gan.in tracta. maleficiorum . in rubri.quomodo cognoscatur de maleficijs per inquisitionem.uersic. sed nunquid in introductione. Hyppo. de Marsiliis in l.j.in prin.colu. 2.ff.de quæſtio.& in sua practica criminali.ſ.nunc autem.col. 13.Calde.in consi.4.in tit.de accusatio.incipien.fuit forma- tainquisitio.

21 V L T E R I V S † N O N Oblstat si dicatur dictam theoreticā Bart. in d.l.fi,non habere locum in causa hæresis, quando nomina testium non traduntur inquisito, seu accusato in casu iuxta,c.fi.de hereti.lib.6.prout hodie in ijs hispanis partibus generaliter & indistincte obseruatur in prosequitione inquisitionis contra hæreticos, ut nomina testium non tradātur, forsitan ex eo quia semper timetur periculum testibus, seu illud eis imminere creditur, ob multitudinem apostatarum seu hæreticorū,qui sunt in ijs partibus. Si ergo non reuelantur nomina testium , non est citandus reus ad uideendum illos iurare, quia per hoc haberet reus testium noticiā contra legis intentum,ut in individuali tenet Abbas in d. c. 2. de testibus. col.4.uersicu. excipio ego a dicta regula.& idem dicit glossi.in capitulo. quoniam frequenter,ut lite non contestata, ꝝ in causa hæresis recipiuntur testes lite non contesta. sequitur Speculator tit.de teste.ſ.nunc tractemus.uersi.xj.unde dicebat Petr.de Ancha.in consi.277.ex prædicta facti

narratione.col.4.quòd in delicto hæresis, si ex publicatione testium pos-
sit periculū imminere,pñt testes in occulto recipi,adhibitis quibusdā ui-
ris prouidis & honestis, & ualent attestations , ac si parte citata recepti
fuissent,ut est tex.in d.§.uerum,quod ipse extendit ad crimen les& maie-
statis.pro quo facit glo.in l.Manicheos.C.de hæret.Alex.ad Bar.in l.f. ff.
ad l.iuliam maiesta.Francis.de Aret.in l.pantonius.§.rei perduellionis.
colu.j.ff.de acqui.hære. Ad hæc dico , q̄ licet citatio uerbalis non sit de-
cernenda contra reum in crimine hæresis,ad effectum uidendi iurare te-
stes contra ipsum reproducendos,seu reexaminandos, cum illorum notā
etiam ipse habere non debeat,nec etiam litis contestatio sit necessario exi-
genda,cum in hoc crimine possit procedi summarie & de plano , & abs-
que aduocato rum ac iudiciorum strepitū & figura.c.si.in prin.de hæret.
lib.6.iuncta cle.sæpe.de uerbo.sign. prout etiam est in crimine læsa ma-
iestatis,ut in extrauag.ad reprimendum. Tamen citatio personalis nece-
faria est illius contra quem inquiritur, præhabita aliquali informatione,
seu indiciis præcedentibus.ut dicit Bal.in l.& si certus.ff.ad sillania.

22 Poteſt enim iudex in criminalibus incipere a captura.Ange.in l.item
apud Labconem.§.quaſtioneſſ. de iniuriis. Bal.in l.2. C.de iis qui la-
tro.& melius Saly.in l>nullſ. C.de exhiben.reis,ſecus autem in ciuilibus
cauſis,ut ſcribit Alex,in confi.17.requisitus in cauſa.lib.primo.Hypo-
de Marſil.in ſingulari ſuo. 193. incipien.iudex ſine indiciis , Angel.in §.
ſcientes.in auth.ut iudiſine quoquo ſuffra.colla.ij.

23 Et poſt illam trealem citationem ideſt capturam debent necessario
tradi ipſi reo ſeu legi capitula accusationis ſeu inquisitionis, in qua con-
tinetur crimen de quo inquiritur ſeu accuſatur,ut in d.ca.qualiter.§.de-
bet.de accuſa.& Specu.in tit.de inquiftione.§.uiſo igitur,uerſicu.debet
autem,& quamuis non ſit in modum libelli, eſt tamen qualis qualis pe-
titio,quæ requiriſt in huiuſmodi cauſis,quæ poſtunt ſummarie traſta-
gi,& de plano, ſine strepitū,& figura iudicij,ut in d.cle.sæpe.§.uerum. &
Bart.in extrauag.ad reprimendum. dicit hoc eſſe de iure naturali , quòd
agens intentionem ſuam proponat, nam coram Salomone mulier dixit,
filius meus uiuit , & filius huius mulieris mortuus eſt.capitulo.afferte,
de præſump. ut inde iuxta petitionis formā poſit ſententia formari.l.ut
fundus. ff. communi diuidendo. capitulo. licet Hely. de ſimonia. ſcribit
Soc.in confi.86.uifo processu.colu.j. libr.j. & tenori huius accusationis
ſeu inquiftione debet inquisitus respondere , negando uel conſitendo
cum iuramento, ſecundum aliquos, uel ſine iuramento, prout late ad utrā
que partem ſcribit Hypo.de Marſi. in ſua practica criminali. §. poſtq.
in prin.& l.pe. ff.de quaſtio.& habetur in capitulo.cum dilecti.de accu-
ſa.&

sa. & Specula.in tit.de inquisitione. §. uiso igitur.uersi.inquisitores.

24. Et hæc + responfio quæ exigitur per iudicem ab accusato fundatur in iure naturali,cum Deus dixerit Caim,ubi est frater tuus Abel? Genes.4. & Adam peccantem uocauit Deus,ubi es? Gene.3.unde cum hæc obseruantia sit iuris naturalis , & sic non positivi, non censetur esse sublatum hoc ius per illud uerbum, & sine figura iudicij, quia illa responfio est uelut defensio , quæ tolli non potest. clementin. pastoralis. de re iudica. & Barto.in dicta.extrauagan.in uerbo, & figura , columnna secunda. Lanfranc:post Cardina. in clement. læpe.in uerbo , sine figura.de uerborum significatio.sic igitur hæc responfio , quæmuis non fiat formaliter , ut li-tem reus contestetur , æquiualeat tamen litis contestationi in ijs causis summaris,quia,ut dicit Barto. in dicta extrauagant. articuli qui dantur in hoc iudicio habent vim litis contestatæ , præmaxime quia quando est datus promotor in inquisitione assumens telam inquisitionis cum eo est lis contestanda.ut dicit Hostien. in capitul. cum clamor. de testibus. & si nullus effet promotor inquisitionis, sed iudex ex officio procederet , fit quædam litis contestatio ; quæ effet inter famam & responfionem fa-ctam , traditis capitulis inquisitionis. iuxta capitul. qualiter & quando. §. deber.de accusatio.ut late prosequitur Specula.in titu.de inquisitione. §. uiso igitur.uersiculo. si autem inquitur , quem sequitur Abbas in capi- tu. quoniam frequenter. §. sunt & alij. ut lite non contestata.columna pri-ma.idem dicit Abbas in capitul.ueritatis.colu.2.de dolo & contuma. pro quibus facit capitulum.cum dilectus. de purgatione canonica. ubi Ab-bas in quarto notabili,& Anto.de Butrio.in dicto. §. sunt & alij, ita con-cludit.

25. Accedit + quod inquit gloss. in uerbo,civiliter in dicto capitulo. quo-niam,in principio,quam omnes doctores sequuntur , quòd nunquām in criminalibus recipiuntur testes lite non contestata, quia ibi probationes debent esse strictissimæ. capitul. Epiphanium.quinta quæftione sexta. & I.fin.C.de probatio. præsertim in hoc criminis,in quo omnia genera pœ-niarum concurrunt,ut dicit Oldrad.in consilio.ccx. regularis habet tradi-tio,uel aliquid loco contestationis,ut est per responfionem accusati, seu inquisiti ad capitula inquisitionis. ut in dicto. §. debet , & estratio , quia testes debent recipi in iudicio , sed ante litem contestatam non est iudi-cium,ut notatur in §. omnem ergo.in authen.de litigio.collatio. 8.cum litis contestatio sit caput & fundamentū iudicij,si recipi entur testes lite non contestata,procederetur sine capite & fundamento.capitu.cum Pau-les.prima quæftione prima,ut dicit Andre.Siculus.in dicto capitul.quo-niam frequenter. in principio. ut lite non contestata. remittens ad scri-

pta per eum in capitulo primo. de litis contesta. vbi dicit Bald. quod litis contestatio est lapis angularis iudicij, & illius fundamentum. per dictū. §. omne in præmaxime prædicta facilius procederent, si teneremus quod inquisitio est remedium ordinarium de iure canonico, ut dicit Bald. in capitulo primo. column. 2. versiculo. quæro utrum inquisitio. de offi. ordi. idem Bald. in capitu. super literis. de rescriptis. & in l. ea quidem. C. de accusa. & Abbas in rubric: de iudiciis, vbi Andre. Sicut. & Deci. late hoc examinant.

26. Nec fobstaret dict. clemen. sæpe. in princip. in verbo, litis contestationem non postulet; quia forsitan dicta clemen. loquitur in causis civilibus, non autem in criminalibus. prout in dict. cap. quoniam frequenter, vel loquitur de litis contestatione proprie sumpta, in quantum est inter actorem & reum, ut describitur in distinctione litis contestationis in capitulo primo. de litis cõtesta. & signâter per Maria. Soc. nos vero loquimur in contestatione quæ sit per exhibitionem capitulorum inquisitionis, & responsionem inquisiti, ut in dict. §. debet. & ad hoc alludit Barto. in dicta extravaganti, dicens, quod articuli qui dantur in iudicio illo lesæ manifestatis, in quo proceditur summarie, & de plano, & sine figura iudicij, habent vim litis contestatæ, ut supra proxime dixi, quinimo ex quo promotor vult suam intentionem probare ex confessione inquisiti, exhibendo illi capitula inquisitionis, necessario inquisitus debet illis respondere, & sicut litis contestatio, etiam quando proceditur de plano & sine figura iudicij, ut dicit Archidiaco. in capitulo. indemnitatibus. columna tertia. in verbo, & figura, de electio. libro sexto. potest etiam iudex si vult partes accusatoris assumere, & illius partes substinere, absente tamen accusatore, & tunc ex interrogatione iudicis & responsione partis videtur facta litis contestatio, non refert interrogat iudex vel pars gl. in c. prout. de do lo & contu. tradit Bar. in l. is qui reus. col. v. versi. sed quæro. ff. de publi. iudicis.

27. Et quâmus in inquisitor captum ut de hæresi suspectum moneat binâ moritione; ut inquisitus redeat ad cor, & græmum sanctæ Ecclesiæ, crimina hæresis quæ commisit confitendo, iuxta dictum Pau. ad Titum tertio. hæreticum hominem post primam & secundam correptionem denita, sciens quia submersus est, qui huiusmodi est, & deliquit, cum sit proprio iudicio condemnatus, ut habetur in capitulo. quæ dignior: vigesimaquarta quæstione prima. & ad illius pertinaciam conuincendam addi soleat tertia monitio. capitulo. administratores. vigesimaquarta quæstione quinta. eæ tamen monitiones, sublequuta responsione rei negatiua, non inducunt litis contestationem,

- ationem, nec uim illius habere possunt, tum quia haec responsio inquisiti ad monitiones iudicis fit sine iuramento; & tamen responsio inquisiti ad inquisitionem debet esse iurata secundum aliquos, ut supra dixi, & hoc iure utimur, tum etiam quia ea monitiones sunt generales, non continentes crima hæresis in individuo, & tamen capitula inquisitionis quæ traduntur inquisito & ad quæ tenetur ipse respondere debent continere in individuo crima de quibus inquiritur, ut est infamia, debentque esse conformia attestationibus testium receptorum in generali inquisitione; ne sequatur ineptitudo, cogaturque inquisitus uagari in incerto, maxime, quia dicta testium sunt ei postea tradenda, haec probantur in d.c. qualiter & quando. ij. §. debet. de accusatio. & scribit Spec. in tit. de inquisitio ne. §. uiso igitur, uersi. debet autem.
- 28 Item cum in hac inquisitione contra hæreticos & apostatas procedatur mediante promotorē ad hoc specialiter deputato, cum ipso promovente inquisitionem lis est contestanda. d.c. cum dilectus. de purgatione canonii. secus si ex officio procederet inquisitor, quia cum ibi non sit, cum quo litem contestetur inquisitus, fiet litis quasi contestatio inter infamiam quæ tenet locum accusatoris, & ipsum inquisitum, ut dixit & scribit Abbas in d.c. qualiter & quando. col. 4.
- 29 Inde sequitur, q̄ monitiones iudicis cum responsione inquisiti non inducunt uim litis contestatae, ut post responsonem rei possint testes reproduci, siue reexamini, tanquam lite iam contestata, iuxta theoricam Barto. in d.l. fi. cum aliis. requiritur igitur exhibitio capitulorum inquisitionis pro parte promotoris, & ex parte inquisiti responsio, & sic fiat litis contestatio, ut inde sequatur dicta reproductio, seu reexaminatione testium in forma iuris in causa hæresis coram religiosis personis. iuxta dictum. §. uerum. nec illæ monitiones sunt de necessitate in negotio inquisitionis, sed in casu denuntiationis, ut dicit Specul. in titul. de inquisitione. §. j. uersi. sed nunquid. glo. & Fran. de Areti. in d.c. qualiter. & quando. in prin.
- 30 Nec prædictus modus procedendi ut de substantialibus causæ alteratur ab illa facultate a iure data inquisitoribus hæreticæ prauitatis procedendi summarie, & de plano, sine strepitu & figura iudicij. ut in cap. fina. de hæreti. libro sexto. iuncta clemen. s̄. p̄. de uerbor. significatio. & in dicta extravaganti ad reprimendum. tum quia inquisitores ad hoc non abstinguntur, sed illa uti possunt si uolunt, ut patet in dict. cap. fina. in uerbo, procedi posit simpliciter, & ibi hoc notat Domi. dicens, nota quod inquisitores non arctantur in negocio inquisitionis procedere summatrie, sed relinquunt eorum potestati, ut dicit clemen. dispendiosam. de iudicio.

diciis.iuncta.l.sæpe.& quæ ibi nota ff. de officio. præsidis &l. non quie-
quid. ff. de iudiciis , tum etiam quia fundatur in iure naturali , ut dixi.

31. Et per clau sulam, summarie & de plano & sine figura indicij.censem-
tur solum sublata quæ sunt introducta de iure positivo,non autem quæ sunt
de iure naturali. ut probatur in dicta clemen. sæpe. & Soc. in consilio. 24.
uisis & diligenter.colum.penulti.libro primo. & satis hoc sentit Innocen-
in capitu. olim.de accusatio.colum.fina. & in j.colum.dicit,quod semper
in inquisitionibus seruetur forma dicti. §.debet,& quæ sunt de iure posi-
tivo sunt acta iudicij & non acta causæ,prout sunt in proposito,ut singu-
lariter scribit Archidiaco,in dict. capitu.indemnitatibus.in uerbo , & fi-
gura, sic ergo licet sit sublatum in causis hæreticalibus ut reo non tradan-
tur nomina testimoniū indistincte non seruata dispositione dicti. §.debet,
nec illa quæ scribitur in dict. capitu.fin. §.j.de hæreti.libro sexto. ex causa
periculi testimibus imminentis,ut dixi,non tamen ex hoc censemtur esse sub-
latum , ut testes non reproducantur seu reexaminentur post exhibita in-
quisito capitula inquisitionis & responsionem ab ipso datam, iuxta theo-
ricam Barto.in dict.l.fin.in fi.quam ut dixi omnes sequuntur. ut per Saly.
in dict.l.fina. C.de quæstio. cum aliis quæ tradit Ange. de Aret. in suo
tracta. de malificiis.in uerbo. fama publica. & Bonifaciū idem dicit in
tracta.de accusatio.& inquisi.colum.8.& ita seruandum est, ut minus de
rogetur iuri communi in quantum fieri potest , & non lædatur ius com-
mune in totum,ut in simili dicit Ant.de Butr.in cap.cum dilectus.colum.
4.de consuetu.& etiam ne multiplicantur ex capite nostro Spetialia cir-
ca idem negocium , ut scribit Saly.post gloss.in l.j.C.de dotis promis.&
Bald.in l.conuenticulam.colum.4.uersicu. item est argumentum. C.de
Episcop.& cleri.Pau.de Castr.post Barto.in l.j.ff.solu.matrimo.Non ob-
stat glo.cum illo.di&tto.Specu.in d.cap.quoniam frequenter.quia intelli-
gitur quando proceditur contra hæreticum defunctum,ut in ca. sane.ij.
24.q.2.& ita loquitur.d.glo.& Specu.ita intelligitur.& Mari.Soc. sic co-
cludit ubi sup. in xli. falle. & per hoc innuitur secus esse in hæretico uiuo
prout nos loquimur.

32. P R A E D I C T A M + Conclusionem de iterum examinandis, seu
repetendis,aut reproducendis testimoniis in speciali inquisitione qui recepti
fuerunt in generali, arbitror non habere locum , quando inquisitio spe-
cialiter esset facta contra certam personam vel collegium , quia hæc in-
quisitio uim habet accusationis,ut dicit Barto.in l.2. §.si publico.colum.
4.uersiculo.quæro utrum ff. de adulteriis , ut si inquiratur contra mona-
chos super statu Ecclesiæ , vel contra potestatem super gestis in officio;
nam talis inquisitio non est dicenda præparatoria, sed ad finem ultionis,

ut dicit Bald. in dicta l. iubemus. uersiculo. secunda forma. C. de probatio. & alibi dicit Bald. in dicta l. congruit, quod ex generali inquisitione non potest quis condemnari, nisi sit formata contra certam personam. & rationem ponit Bald. in capitulo primo. §. iniuria. colum. penulti. uersicu. pone. de pace iura. firman. colum. x. quod ideo ex inquisitione generali non potest sequi condemnatio, quia non est fundata contra aliquem, & idcirco debet sequi specialis, vnde quando fit specialis inquisitio, non est aliud iudicium expetendum, postquam ergo ex aliqua dispositione peruenitur ad finem; de mediis per quae alias perueniretur ad illum non est curandum. notant Abbas & moderni in capitu. quoniam contra falsam. in vlti. notabili. de probatio. Bald. in l. conuenticulam. colum. 3. uersic. item forinatur. C. de episcop. & cleri. & pro hac limitatione adduco tex. in ca. ad petitionem. de accusatio. per quae notant Abbas. Ioan. de Ana. & Fran cis. de Aret. quod quando inquisitio est formata contra certum collegium, vel certum genus personarum, in effectu videtur formata contra quemlibet, & ideo repertus culpabilis ex priori tela iudicij venit puniendus, pro quo allegatur tex. in c. per inquisitionem. de electio. capitulo secundo. de confessio, vnde concludit Abbas in dict. cap. ad petitionem. quod in huius modi inquisitione potest procedi ad impositionem poenae, ex illis probationibus in illa receptis, nec est opus, ut illae de novo specialiter repetantur, sed satis est reum nominatim citare ut veniat ad opponendum si quid opponere uult, & haec inquisitio quae fit contra certum genus personarum est proprie illa quae fit in uisitatione audientiae cancelliarium regnorum Hispanie, & testes recepti in hac generali inquisitione excessum, specia li uero quo ad personas non sunt reproducendi, seu iterum examinandi, sed ex eorum attestationibus citato reo & defenso potest procedi ad condamnationem, quia est facta contra certum genus personarum, prout est collegium monachoruim & similium, prout expresse tenet Bald. in repetitione Paduana l. edita actio. colum. 8. uersicu. nono oppo. C. de eden:

33. Quæ visitatio potius dici posset digestio officij, quia tunc officialis digerit, quod antea deglutiuit, ut dicit Bal. in consil. 178. præsupposito statuolo lib. j.

34 Si ergo quando sit inquisitio generalis contra certum genus persona-
rum non sit reproductio testium, quia contra quemlibet videtur facta,
multo minus sieri debet dicta reproductio, quando specialiter est facta
contra certain personam, ut in proposito, nam si id de quo minus videtur
inesse inest, & id quod magis, l. non debet cui quod plus, ff. de regu. iuris.
Alberi. de Rosate in l. j. C. de negotiis gestis. auth. multo magis, C. de sa-
cro san. ecclesi. ita arguit in individuo Francis. de Areti. in dict. c. ad peti-
tionem.

tionem.colum. 1.loquitur ergo theorica Barto.in d.l. fi. cum alijs aggreditis , quando inquisitio esset generalis respectu criminum & personarum , uel respectu personarum tantum , licet respectu criminum esset specialis , quo casu recepti testes in generali inquisitione non faciunt fidem , nisi iterum examinentur , ut dixi , & late Areti.in d.c.ad petitionem. col.j. Innuo.in cap. per inquisitionem. col. 1.de electio,faciunt quæ scribit Rapha. fulgo.in consilio. 7. uisis compromisso.& sic est casus in quo recepti testes lite non contestata faciunt fidem , quando inquiritur contra certam personam , aut certum genus personarum , & iste casus est addendus ad alios plures quos ponunt glo. Abbas & alij , & Marianus Soc. in cap. quoniam frequenter. in principio , & in. §. sunt & alij , ut lite non contesta.

35 Adiicio † tamen , q̄ si sumus in crimen hæresis , testes in hac generali inquisitione criminum contra certainam personam debent recipi in forma iuris coram duabus religiosis personis , iuxta dictum. § . uerum , quæ due personæ supplent defectum citationis , quæ alias decernitur contra inquisitum ad uidendum iurare testes , ut in d.ca. 2.de testibus , & l. si quando.C.de testibus.

36: Nec est † dicendum q̄ inquisitio generalis quæ sit contra apostatas & hæreticos est specialis contra certum genus personarum , quia huius contrarium apparet , cum potius sit dicenda specialis quo ad crimina & generalissima quo ad personas cuiuscunque generis , & conditionis sint , dummodo iis criminibus inuolutæ seu suspectæ inueniantur . prout colligitur ex iis quæ scribit Barto. in l. 2. §. si publico. colum. 2. ff. de adulteriis , & Phili. Francus in cap. ne aliqui. de hære.lib. 6. nam illa est generalissima inquisitio quando prælatus inquirit super statu totius pruinciarum & generalis quando super statu ciuitatis uel castri , ut Abbas in cap. qualiter & quando. colum. 3. de accusa. Ange. de Areti. in tracta. maleficiorum. in uerbo , hæc est quædam inquisitio. Innocen. in cap bonæ memoriarum Magundi. de electio. Angel. in repeti. l. si uacantia. C. de bonis uacan. libr. x. Saly. inl. ea quidem. §. quia propter. colum. 1. cum sequenti. C. de accus. Bar. Bal. & alii in l. congruit. ff. de offi. præsidis , idem Bal. in l. iubemus. col. 2. C. de probatio.

37 SED CIRCA † Præmissa dubitatur , an testis qui non fuit repetitus in tempore debito scilicet post exhibita capitula inquisitionis & responcionem iuquisiti , & sic in speciali inquisitione , quamvis forsitan examinatus coram religiosis personis in generali inquisitione , iux. d. §. uerum , faciat aliquā præsumptionem , uel indicium , & uidetur q̄ faciat indicium , ut est gloss. in uerbo fratum. in cap. cum olim il. j. de priuilegiis.

giis. pro qua facit , quia informatio potest sumi a teste non iurato , ut notat gloss. in cap. 1. §. si duo de pace tenenda. Alexan. in l. milites . C. de testamen. milita. ergo pariter parte non citata , ut notat Bald. in authen. hodie. in princip. C. de iura. calum. & ad hoc facit quod inquit Barto. in l. admonendi. colum. antepe. uersi. quid si dicta testium . ff. de iur. iuran. ubi tenet, quod dicta testium contra unum faciunt semiplenam probationem contra alium , dummodo examinari non possint , alias imputetur parti quare non facit illos examinari , & per hæc sic concludit Dec. in d. cap. 2. de testi. Veritas tamen est in contrarium, qd testis receptus in generali inquisitione, si non reexaminetur in speciali, non facit aliquam probationem nec etiam indicium , etiam si essent mille testes , ex quo recepti sunt parte non citata, nec intentato criminie contra dictum inquisitum. l. si quando. C. de testi. cap. certa. 3. quæ. 9. ut scribit Francis. de Aretio in consil. clxv. sicut Ioannes dicit. colum. 2. ut per Barto. in dict. 1. si in si. & in l. maritus. colum. 2. ff. de quæstio. Ange. de Peru. in l. si uacantia. colum. 1 2. C. de bon. uacan. libr. x. & Bald. in dict. 1. congruit , pro quo facit tex. in dict. cap. 2. in uerbo nullius momenti, de testibus , iuncta. l. is qui ducenta. §. utrum. ff. de rebus dubijs, quem ad hoc ponderat Areti. ibi. colum. 1. dicens , quid si testis est examinatus parte non citata, dictum illius nullum facit indicium, ut per Bart. in dict. l. maritus , & Alexan. in consil. 41. habita super contentis. libr. 2. simile est in cap. ordinarij. in fin. de offic. ordina. libr. 6. ubi exponit Archii. momenti id est uigoris. l. cum ij. §. si in annos. ff. de transactio. l. 1. in fin. C. de communi seruo manumislo . Socy. in consil. 253. in causa dominis Ioannis .

38 Non obstat † gloss. in dict. cap. cum olim , quæ non loquitur in indicio, sed in præsumptione, in ea enim præsupponitur , qd illi testes non fuerunt iurati, nec pars citata, & tamen dicit facere præsumptionem, ad quam dico, quia nos non loquimur an testes non iurati faciant præsumptionem , sed an testes parte non citata examinati faciant indicium , cum indicium sit minus quam semiplena probatio , ut dicit gloss. in l. cum probatio. ff. de probatio. & ipsum indicium est plus quam præsumptio hominis, quia præsumptio hominis est cognitio ex circumstantijs resultans. cap. ex studijs. de præsumptio. & indicium est quoddam intellectuale ueritatis eliciendæ ex aliqua singulari circumstantia. l. indicia. C. de rei uendica. scribit Ioan. Calde. in repetitione. cap. uestra. colum. v. de cohabiti. clericu. & mulie. Bald. in rubric. de probatio. præser-
tim quando illud indicium sumitur ab uno teste deponente directe de criminie, ut dicit Bartol. in l. fina. colum. final. ff. de quæstio. Bald. in l. obser-

obseruare. column. 2. C. quorum appellat. non recipia, dummodo ipse testis sit probata uitæ, non suspectus familiaritate, uel alia de causa. Bald. in cap. j. §. sacramentum. colum. 2. de consue. recti feudi, quod autem sit indicium plusquam præsumptio probatur in l. 2. §. ætas. ff. de excusat. tuto, in glo. de qua plura scripsi in præfato meo c consilio in causa Serenissimæ Reginæ Angliae. carta. 28. uersicu. octauo dispechatio. hæc quidem satis compræhendi possunt ex diffinitione præumptionis quam describit Specu. in titu. de præsumptio. colum. j. & ex diffinitione indicij quam ponit Bald. in l. non hoc. C. unde cognati. Vnde infero, quod non placet differentia quam dicit esse Bald. in d. §. ætas, inter indicium & præumptionem, asserens indicium esse minus quam præsumptio. adducens notata per gloss. in d.l. cum probatio, in qua nullum uerbum fit de præumptione, sed de semiplena probatione, qd ipsa sit maior indicio, ut proxime dixi, nisi intelligamus Bald. de præsumptione iuris. Sed pro nunc de differentia inter indicium & præsumptionem remitto me ad ea quæ scribunt Iacob. Butri. & Cy. late in l. siue pos fides. C. de probatio. Flo. in rubri. ff. de probatio. & per Bal. in rubris. C. de probatio. Abba. in cap. quanto. de præsumptio. & in ijs non me determino.

39. Præterea † gloss. in dict. cap. olim, loquitur in ciuilibus, nos uero in criminalibus, in quibus efficacior probatio requiritur, ut l. fina. C. de probatio, Inde dicimus quod unus testis in ciuilibus facit semiplenam probationem, ut scribitur per glo. & omnes in l. in bona fidei. C. de iure iuran. & in cap. ex insinuatione. de procura. cap. fina. de succe. ab intesta. cap. fin. de iure iuran. Dominus Iason in repetitione. l. admonendi. colum. 73. uersicu. uenio ad quartum. ff. de iure iuran. sed in criminalibus facit solum indicium unus testis, non autem semiplenam probationem, nisi alia indicia concurrant, ut dicit Cyn. in l. fina. C. de quæstio, & Alexand. in consil. lxxxix. uiso themate. colum. 1. lib. 3. licet gloss. in l. si quis. C. ad l. Iuliam maies. sentiat contrarium, de cuius ueritate tradunt ibi Cyn. Bald. & Saly. & Barto. in l. fina. C. fami. harciscun. & in l. maritus. ff. de quæstio, & scribitur in d. l. in bona fidei, & per modernos in d. l. admonendi. & in l. j. §. idem Cornel. ff. de quæstio, Ludo. Rom. in consil. cccclj. quædam mulier, illa ergo præsumptio adiuuare potest partem habentem pro se alia adminicula, indicia, seu probationes, & ita propriæ loquitur. dict. gloss. in dic. cap. cum olim, & gloss. in dict. §. ætas, & sic loquitur Bald. in d. §. si duò, & Alex. in d. l. milites.

40. Nec facit † ad casum quod inquit Bal. in dict. aughen. hodie. quia

uerum est q̄ si testis non debet iurare pars non est citanda ad uidendum illum iurare, puta quando testis debet declarare dictum suum, pro quo facit. l. hæredes palam. §. quid tamen ff. de testamentis, sed in proposito testis iurare debet, & sine iuramento non est ei credendum. l. iur. iuran. C. de testibus, ex quo pars non remittit illud. c. tuis. de testibus, & Alex. in d.l. milites, insuper dictum Bal. est dubitabile, prout scribit Fely. in d.c. 2. col. v. uersi. x. limito.

¶ Nec † obstat dictum Barto. in d.l. admonendi. nam licet approbetur ab Anto. de Butr. & Abba. in cap. fi. de iur. iuran. & ibi Ioan. de Imo. & idem Anto. de Butr. dicat in c. quamvis. de re iudica. ubi Abba. relinquit arbitrio iudicis, tamen dictum Barto. non est sine dubio. ut dicit Alex. de Imo. in l. s̄epc. colum. 35. ff. de re iudi. eo quia tertius contra quem testis non fuit productus non fuit citatus, ideo non debuit sibi nocere, cuin nullius momenti sit. dict. l. si quando, & d.c. 2. unde sequitur, quod nullum facit indicium, ut dicit Barto. in d.l. maritus. Secundo de hoc uidetur casus clarus in ca. inter dilectos. §. porro, de fidē instrumentorum, ubi habetur expresse quod attestations receperat inter alias personas non nocent alijs, & ibi loquitur in facto antiquissimo, in quo non erat uerisimile testes illos examinatos uiuere, qui non possent iterum produci, & ad hoc ponderat illum Abbas ibi, & in ca. causain quæ. colum. 2. de testibus, & quamvis illa sit allegatio partis, est tamen iuridica, & secundum illam iudicat ibi Papa, & eam approbat ibi doctores, & est ratio, quia ad hoc non inducebantur illi testes, nec debet esse prior probatio quām cause inchoatio, ut dicit Abbas in capit. ueniens. colum. v. de testibus. Tertio, probatio ordinaria, & iuramentum æquiparantur. l. sed si possessori. §. fina. uersicu. perinde. ff. de iur. iuran. sed iuramentum delatum non nocet alteri non deferenti. l. nam & postea. §. fina. ff. de iur. iuran. ergo nec probatio. Quarto pro hoc uidetur text. notabilis in cap. cum intus. de testibus, & ibi Anto. de Butr. in 3. notabili, quod testes recepti in iudicio summario etiam inter easdem personas, si non reproducantur in plenario, quia forsitan mortui, non faciunt fidem in iudicio ordinario, secus si uiuerent, & iterum producentur, ergo minus debent alijs nocere. scribit Ant. de But. in consi. 36. uisis punctis colum. j.

¶ Inde † est quod si attestatur testis in iudicio summario, & postea in plenario dixerit contrarium, standum est huic secundo dicto contra producentem, secus si contra ipsum testem ad sui dicti seu personæ reprobationem, ut dicit gloss. in capit. ueniens. secundo. in uerbo, pars, de testibus, quam ibi sequuntur Anto. de But.

& Areti. secus uero esset in confessione , quia facta in summario noceret in plenario , ut dicit Innocent. in capitu. cum dilecti , de ordi. cognitio.

43 Sexto † dicta theorica Bartol. fundatur in l. a sententia. ff. de appella. quæ.l. non probat id ad quod allegatur, quia ibi non dicitur, quod sententia lata inter alios contra illos qui non fuerunt citati nec auditum faciat semiplenam probationem , Sed solum quod permittitur appellare, quæ appellatio conceditur etiam pro modico præjudicio, immo intuitu solius humanitatis. l. non tantum. ff. de appellati. quod probatur in d.l.a sententia, nam etiam si non appellasset ille cohæres , in nullo sibi nocuisse illa sententia lata contra alterum cohæredem ibi , quamvis sine appellatione tutus est cohæres , licet adesset iusta causa appellandi, prout subtiliter scribit Francis. de Areti,in cap. causam quæ. colum. 4. in fin. de test. vbi declarando Bart.in d.l. admonendi. concludit attestations receptas inter alios non solum non facere probationem sempiternam, sed nec etiam quale præjudicium.l.Lucius. ff. de infami. ut ex preesse tenet Bal.in l. 2. col. 2.C.de edendo.

M I H I T A M E N D I C E N D V M aliter uidetur attenta auctoritate Bartholi , quæ maxima est , & quanta sit tam in scholis quam negotijs forensibus,nemo est qui nesciat,ut dicit Rapha. Fulgo.in consi.clxxx. uiso processu. colum. 2. non tamen est maior auctoritas Bartoli,quam glosæ ordinariaæ , ut dicit idem Fulgo. in consi.cxvij. Ioannes quondam. colum. 3. nam licet text. in dict.l.a sententia inductus a Bar. non probet de semiplena probatione , probat tamen de quali quali præjudicio , ut ibi dicunt gloss.& Angel. Areti. post Alberi. de Rosate. idem dicit gloss.in d.l. Lucius, nec est tanti effectus ut ascendat ad indicium pro tortura , ut non bene sentit Barto. in dict. l. a sententia , quia contrarium ipse dicit in d.l.maritus , & in alijs locis super ea deductis , Sed inducit animum iudicis ad aliquam suspicionem quæ procedit ex aliquo laui indicio , seu argumento , & aliquando mouet animum iudicis , non tamen in totum remouet dubietatem, facilit.l.in lege Aquilia, si deletum, ibi , ad suspicionem iudicis. ff. ad l.acqui. & l.absentem. ff. de pœnis, & hanc suspicionem appellat primum modum probationis Bar. in dict. l. admonendi.colum. 4. & sic reperio consuluisse Francis. de Areti.in consi.clxv.sicut dicit Ioannes.colum. 2. concludentem testes receptos inter alios facere quo ad alios laue præsumptionē , & sic intellect. dict. leg. a sententia. ut est gloss. in lege. si duo patroni. in princip. & dict. l. quia non debet. ff. de iur. iuran. & gloss. in l. 2. C. quibus res iudi, non nocet.

44 Et hæc + laus præsumptio, seu illud quale quale præiudicium prodesset ad multos effectus, primo ad inquirendum, sicut dicimus de informatione recepta parte non citata super fama, ut dicit Inno. in c. j. de postu. prælat. ut in c. qualiter & quando. §. debet. de accusati. ut refert Aret. in d. c. 2. col. 2. de testibus, ut est casus singularis in l. de submersis, & ibi Bar. C. de naufragijs. lib. x. & l. Diuus. §. cum autem ff. de osti. præsi. sicut uidemus q̄ ex testibus receptis in inquisitione generali, qui recipiuntur parte non citata deuenitur ad inquisitionem particularē, ut dicit Bartol. in l. 2. §. si publico. colum. 3. ff. de adulte. nec ad hoc obstat. dict. ca. 2. in uerbo, nullius momenti, quia hæc uerba aliquando capiuntur pro paruo momento, ut in cap. pastoralis. in princip. de offic. delega. Secundo prodesset ad coadiurandam probationem seu testes alios, ut proprie loquitur gloss. in uerbo fratrum. in dict. cap. cum olim. primo, & Alex. in dict. l. milites, & ad hoc facit gloss. in dict. §. si duo. in uerbo testimoniū. Tertio prodesset, quod ubi est par, & æqualis probatio, præualeat illa probatio, quæ habet illam qualēm qualēm præsumptionem adiunctam. cap. licet causam. de probationib. ut singulariter scribit Bald. in l. si duo patroni. in princip. ff. de iur. iurand. refert Fely. ca. cum dilecti. colum. penul. de accusatio. prout plura cumulat Francis. de Curte Senior. in consil. lxxij. magnifice vir & excellens. col. 3. nam hoc uerbum, quale quale, non importat dimidiam, sed minus dimidia, lege apud La-beonem. §. prætor ait. ultimo. ff. de iniurijs.

45. Et quia + supra promiscue loquutus sum de præsumptione, & suspicione, realiter tamen differunt, ut dicit Bald. in rubri. C. de probatio. & Specula. late in titu. de præsumptio. nam præsumptio evidentiora indicia exigit, quam suspicio, ut dicit Saly. in auth. si quis. C. de adulte. & ideo quis primo suspicatur deinde præsumit, ut dicit Saly. in l. quamvis. colum. 2. C. eod. titu. & Barto. plura scribit in d. l. admonendi, quæst. 2. & Alberi. de Rosat. in suo dictionario. in verbo, præsumptio; & in uerbo suspicio.

46 Non ommitto + etiam modum cognoscendi quando quis dicatur lauiter suspectus, seu uehementer, aut uero uiolenter, nam si frequenter & facile contingit adesse, tunc grauis seu uehemens est suspicio, & hæc suspicio æquiparatur præsumptioni iuris, si uero hæc contingunt semper adesse, tunc uiolenta est suspicio quæ equiparatur præsumptioni iuris; & de iure, quæ procedunt siue agatur de probando hominis uero actu, siue de probando animo, quæ sunt ex dictis & mente. Bald. in l. non hoc. colum. fina. C. unde cognita. & possunt evidenter colligi ex ijs quæ dicit Barto. in l. admonendi. & applicando hæc ad nostri libelli materia

teriam, tunc dici potest quis suspectus lauiter de haeresi, quando haec contingunt raro, seu contingenter, ut in aliquibus, & ille dicitur grauius seu uehementer suspectus de haeresi, quando haec contingunt frequenter ut in pluribus, ille vero dicitur uiolenter suspectus, quando haec contingunt ut in omnibus, uel ut semper, & tales dicimus uiolenter suspectum, de quibus & eorum exemplis scribit late Ioan. de Gers. in 1. par. alpha. 14. in tract. de propositione circa materiam fidei. consideratione. 12. & late ego scripsi in ca. accusatus. in princip. de haereti. libr. 6. quæ nota tu inquisitor, quia in tuo sacro officio passim & quotidie contingunt, & uidi plures doctores tam iuris quam theologiae in consiliis nostris cespitosse, & in labyrinthum erroris cecidisse, & me dicente in ueritatis semitam redisse.

47 QVARTVM † Requisitum est, ut testes in probatione dictarum propositionum attestentur per eadem uerba formalia, & non per diuersa, quia de uerbis est questio, ideo illa sunt attendenda & ponderanda, ut dixi supra in prima propositione. facit lex. de iis. ff. de transactio. & ideo testes diuersi in formalitate uerborum non probant, ut scribit Domini. de sancto Gemi. in consil. cxxx. in causa prioris. colum. 3. & sic quando agitur de uerbis alicuius dispositionis uerba sunt consideranda. cap. porro. & cap. accepimus. de priuilegijs, & quod non uariant in uerbis, ut dicit Anto. de Butr. in cap. nihil. de uerborum significatio, nec officium testis excedat de effectu uerborum iudicantes, ut in simili casu consuluit Oldrad. in consil. ccx. regularis habet traditio.

48 QVINTVM † Et ultimum requisitum est, quod uerba propositionum de quibus reus accusatur, non habeant duplice sensum, catholicum scilicet & haeticum, sed solum sensum haeticum, nam extantibus duobus sensibus propositionis, capiendus est sensus catholicus in fauorem rei, ut dixi supra in secundo dubio, nam non est quis censendus haeticus ob uerba aequiuoca, quia ut dicebat Boetius, quod multipliciter intelligitur ueritas eius ignoratur, inde est, quod lex multipliciter intellecta non potest allegari ad decisionem causæ, ut dicit Barto. in l. in ambiguo. ff. de rebus dubiis. cum aliis quæ tradunt moderni in l. nec quidquam. §. ubi decretum. ff. de officio. proconsulis. & legati. colum. prima. hinc est quod sicut. l. uel canon habens uarios intellectus non potest allegari ad decisionem causarum, ut dicit Barto. in dicta leg. in ambiguo. & Bald. in lege. secunda. colum. secunda. C. quando prouoca, non est necesse. cum aliis, ut tradit Iaso. in l. captoriaris. in fin. C. de testamen. sic pariter dicendum est quod propter ambiguam pro-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVA EST.

positionem quis non debet damnari , quia ignorantia iuris obscuri
habentis uarios intellectus excusat quemlibet , ut dicit Cardinal. in
clementina. final. in quarta. quæstio. de regula, ut per dictum Iaso.ind.
l. captatorias.

49. V E L † D A T O Duplici sensu dictarum propositionum consta-
re debet ante condemnationem quod in sensu hæretico intellexerit il-
las , aut aliquam illarum , ut patet in hæresi collitianorum & florianorum . de quibus habetur in cap. quidam autem hæretici . §. collitiani .
cum sequenti . §. xxiiij. quæstio . 3. dicebant enim collitiani , Deum non
facere mala , quæ uerba catholica sunt intelligenda de malo culpæ . &
sunt hæretica intelligendo de malo pœnæ , & quia intelligebant in hoc
sensu , sunt de hæresi dannati , alij uero Floriani dicebant econtra
Deum creasse mala , intelligendo de malo pœnæ , est catholica propo-
sitione , sed intelligendo de malo culpæ , est hæretica , & ideo etiam fuerunt
damnati de hæresi , prout ibi declarat Cardi. de Turre Crema . & sic sen-
sus docentis requirendus est , qui haberi non potest nisi per eius confes-
sionem , quia sic secreta cordis manifestantur . l. Fulcinius . §. quid sit la-
titare . in gloss. ex qui. caus. Bald. in l. si quis non dicam rapere . C. de
Episcop. & cleric. pro quo facit . cap. cum contumacia. de hæretic. libr.
sesto . & perscrutandum est prius , an sit delictum hæresis id de quo accu-
santur antequam condementur , & in ijs clariores debent esse proba-
tiones. lég. fina . C. de probatio. quia in hoc crimine maius periculum
uertitur quam in alijs criminibus . scilicet , infamiae , mortis , perdi-
tionis bonorum , ut dicit Oldrad. in consil. ccx . incipient . regularis
habet traditio .

50. Et hæc † de plano procedunt ad damnandum quem de hæresi pro-
pter ambiguæ propositionis assertionem , nam constito quod eius
mens sit catholica , & uerba patiantur sensum catholicum , non est cen-
sendus hæreticus ; nam prout dixi , quod mitius est , hoc tenendum est ,
ne præsumamus delictum , secus si constaret de mente hæretica , dam-
nandi sunt tales assertores , & ita proprio loquitur tex. in dict. cap. qui-
dam autem . §. collitiani , & §. Floriani . Sed si agatur de prohibenda pro-
positione , ne de cætero asseratur , sufficeret quod sit ambigua habens
sensum catholicum ; & hæreticum , & sic est intelligendum , quod dici-
tur in libello errorum Parisiis condemnatorum . cap. 2. quia non solum
a malo , sed ab omni specie mali abstinentum est . i. ad Theffal. quin-
to , ne intrent hæreses in Ecclesiam , nam serpunt sicut cancer . 2. ad
Thimo . 2. quia hæretici a principio dicunt quædam uera , & utilia , sed
cum audiuntur euomunt mortifera , hinc Ecclesi . 2. dicitur , a scintilla

una augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis. Quid autem sit si quis teneat sensum hæreticum propositionis ambiguæ, an sit censendus hæreticus si non tueatur illum sensum, dic ut per Ocham in dialogo. parte prima.libro quarto.c. 19.

51 EX. QVIBVS † Consequenter patet, quod illa uulgata decisio.Rotæ. Dccclxxvj. incipien. accusatus de hæresi. quæ statuit contra accusatos de hæresi & confiteri renuentes, ut tanquam hæretici condementur, non habet locum semper, quia loquitur tribus concurrentibus, Primum est, quia ille accusatus de quo in dicta decisione, dixerat hæreticalia, & sic constabat, quod erant hæreticalia. & sic uerba non erant duplicitis sensus. Secundum est, quia per testes idoneos conuincebatur, intelligendo idoneitatem, quia maiores omni exceptione, contestes, non singulares, de uerbis formalibus attestantes, & alia in eis concurrebant quæ de iure requiruntur, & dixi modo. Tertium, quia ille accusatus afferuit se illa credere, & illa credenda aliis esse, quod iuri consonat.

52 Nam non solum † testes debent deponere de uerbis hæreticalibus, sed etiam de credulitate ipsorum, quia in credulitate hæresis consistit, ut dictum est, nam in uerbis hoc necessarium est, præsertim in prædicationibus ad populum, cum plerunque uerba proferunt prædicatores, aliorum uerba & opinione referendo, aut disputando, aut lapsu linguae, aut alias, & ut possint de hæresi conuinci oportet constare de eorum mente, et in dicto. §. quid sit latitare, item dicta decisio se fundat quod illud factum erat recens, de quo secundum communem cursum naturæ, non potest nec debet esse uerisimile quod sit accusatus oblitus illa hæreticalia dixisse, credidisse, & dogmatizasse, ut ibi habetur. coll. fina. sunt ergo uerba formalia dictæ decisionis, quæ sequuntur. per testes idoneos conuincitur & probatur ipsum hæreticalia multa dixisse, & afferuisse se credere & illa credenda aliis esse, hæc in prima columna. cui enim uerba non conueniunt, nec eius dispositio.l. quarta. §. totiens. ff. de damno infecto. & ibi late per Alexand. colum. fina. in fin. l. quod constitutum. ff. de testamen. militari. cum ijs quæ tradit Decius in capitulo. nullus. in fin. de electio. Et par responsio datur ad. capitul. ad abolendam, & capitulum. excommunicamus. de hæreti. & ad alia iura contra negantes hæresim (de qua accusantur) quia loquuntur in uera & forma hæreti, & prædictis requisitis concurrentibus, facit quod de quodam credente illa quæ sunt contra sacram scripturam scribit Oldradus. in consilio. ducentesimo septuagesimo primo. incipiente. quæ stic talis est.

- 53 Si uero f essemus in facto hæretico , ut in transitu seu reditu ad ritum iudæorum seu paganorum , tunc sufficeret accusatum conuinci de illo facto , quâmuis non de credulitate , ad hoc ut hæreticus damnetur , ad hoc soleo allegare . cap. contra christianos . de hæreti . lib. 6 . securus tamen est in uestib , ut dixi , quia plus est facto , quâm uerbo delinquere . capitulo , Dilecti filij , ubi Deci . de appellationib . & l . Paulus . ff . rem ratam haberit .
- 54 Nec testimonium illorum recipiendum est , qui illud scriptum coram iudicetulerunt , ut dicit Ioannes de Imo . & Abbas in capit . de testibus , & ibi tradunt Andre . Siculus . & Fely . & Domi . in consi . 132 . in causa prioris . colum . 2 . etiam si illud legerint coram iudice , ut dicit Saly . in l . iurisurandi . C . de testib . præsertim , quia factum non erat ita inuolutum & implicatum , quin memoria posset retineri ab ipsis testibus , ut dicamus scripturam fuisse necessariam , quo casu forsan posset procedere qđ in contrariū sentit Bald . in d . l . iurisurandi . sunt enim suspecti , graue enim est ab ijs inuidis & de inimicicia suspectis iudicari , quare Chrisostomus uir sanctus noluit intrare iudicium concilij in quo erant eius inimici & emuli . capit . quod suspecti . 3 . quæstio . 5 . facit . c . ueniens . de testibus . l . iurisurandi . C . de testib .
- 55 Aduertendum f est insuper , qđ si assertio hæreticarum propositionum facta dicitur publice in populosâ Civitate conueniente magna populi multitudine doctorum , & aliorum peritorum , debet probatio singularem propositionum fieri a pluribus testibus , quâm facta est . cum ex natura illius facti plures testes haberi potuissent , quo casu minus integri non admittuntur , securus si ex natura rei plures non possent haberi . c . peruenit . ij . & c . fi . de testib . cogendis . & c . de cætero , de testib . Alexan . late tradit in consi . 64 . incipien . uiso themat . lib . 4 . & ego latius dixi in consilio meo . 28 . incipien . duo testes recensiti . uersi . Secundo non obstat .
- 56 Maxime f circa prædicta est considerandum quando quis denuntiatur dixisse seu prædicasse verba hæreticalia seu sapientia hæresim , quæ suspicio oriatur ex prædictis contra dicentes , an sit lauis , probabilis , uel grauis , aut uehemens , cum in ijs iudex opinari poscit , nam prout dicit Saly . in l . testium . colum . 4 . uersiculo . ego teneo . C . de testibus , licet hæresis nō sit probata plene nec semiplene per testes singulares , & sic quòd non poscit dici aut affirmari , illud sic dixisse , opinari tamen potest iudex , quòd ita fuerit ut illi testes dicunt , arg . l . 3 . s . eiusdem . in fin . ff . de testibus , ex qua suspitione & opinione , iunctis dictis testium , potest resultare indicium ad torquendum . l . fin . ubi tradit Barto . ff . de quæstio . uel uehemens suspicio ad indicendam purgationem canonicam , quæ propter unum ex tribus in dici potest , uidelicet uulgatam infamiam , graue scandalum , & uehemensem

tem suspicionem ex dictis testium ortam. capitu. inter sollicitudines , de purgatio. canonii. scribit Ludo. Roma. in consilio. 351. in proposito casu. & Ioan. de Imo. in l. is qui reus. colum. x. ff. de publi. iudiciis , aut ad puniendum illud quasi extraordinarie. iuxta capitu. literas. de præsumptio. in qua extraordinaria punitione potest uenire abiuratio hæresis , ut a uehementer suspecto. ut in capitu. accusatus. in princip. de hæreti. libro sexto. & suspensio temporalis a prædicatione ad arbitrium superioris , ut in eo puniatur in quo est suspicio quod peccauit. l. si aliquid. C. de suscep. & archa. lib. x. Bal. in l. 2. §. miles. ff. de infami. Bar. in l. eadem. §. hac lege. ff. ad legem. iuliam. repet. traditur per Deci. in c. ut nostrum. de appellatio. facit. c. si quis præsbyter. 21. dist.

57 Et postquam dicta uehemens suspicio est hominis , non esset impo- nenda pœna delicti naturalis , sed temperanda est sententia , ut dicit Inno- cen. in capitu. quia uerisimile. de præsumptio. quod dictum pro notabili referunt moderni in cap. afferte. de præsumptio. Bald. in l. non est uerisimile. ff. quod metus causa. & in capitulo primo. in fin. quibus modis feu. amitta. l. cius. §. j. in fin. ff. de testa. Abba. in cap. auditis. penulti. colu. de præscriptio. Pau. de Calstr. in consil. 249. incipien. uisa inquisitione. libro secundo. Anto. de Butr. & Abba. in cap. quanto. de præsumptio. in capit. constitutus. de testi. Oldra. in consilio. 192. incipien. viso diligenter. idem uoluit Specu. in titul. de præsumptio. §. species. uersiculo. in summa. Petr. de Ancha. in cap. semel malus. de regu. iur. libro sexto. & de intellectu il- lius dicti Innocen. in dict. cap. quia uerisimile. ego dixi in consi. meo. xj. in cipiente. super dubio moto in consilio. uersicu. non obstat dictum Inno- centij.

58 Et in hanc pœnam extraordinariam tanquam minorem ego me in- clinarem , quia ubi agitur de uita hominis probationes debent esse clarissimæ. ut inquit Bald. in consi. cxv. incipien. an uulnus fuerit mortale nec ne. lib. j. & pro ijs optime facit quod dicit Ludo. Roma. in l. j. §. hoc rescri- ptum. ff. ad sill. quod si indicia non sunt purgata , reus potest puniri alia pœna. quam naturali. prout late scribit Cepol. in consi. 32. quidam rustici. colum. 8. uersicul. non obstat. & ratione suspicionis pœna statui po- test. puta confirmationis. ut dicit Ange. per illum tex. in auth. de restitut. & ea quæ parit in xj. mense. §. unum. in uerbo suspicione colum. 3. & ex pœni- tentia sibi iniungenda uidebitur an ambulet in luce. uel in tenebris , ut in d. c. literas.

59 Et hæc confirmantur ex ijs quæ dicit Andre. de Ysernia in capitulo primo. §. satisfactionem. de statu. contra liber. Ecclesiæ. in feu. quod si qđi spiam dixerit uerbum hæreticum ex qualitate dicti & personæ statuet iu-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

1. *Ex poenam, quia cum puniendus sit, nec sit in iure poena expresa, arbitria esse debet. capitu. de causis. de offi. delega. facit. l. 1. C. si quis princip. maledixerit. sequitur Episcopus Squillacen. in tracta. contra haereti. cap. 19. & ante eos Hostien. hoc sentit in summa de haereti. §. qualiter deprehendatur. in fin. & dicit Sanctus Thom. in quoli. quinto. articu. 25. quod si doctor falsam doctrinam doceat tenetur eam omnibus modis reuocare, & si inordinate procedendo aliquod damnum spirituale sequutum fuerit, tenetur contra hoc damnum remedium apponere, in quantum potest exponendo doctrinam suam, & sic patet de ultimo dubio.*
60. Non+ omitto tamen, quod in iudicio ferendo circa prædictas propositiones, est considerandum, an scilicet in bonum sensum aut prauum sint capienda, prout San. August. in libro de concordia Euangelistarum aduertit, illud Mathei exponens, nolite iudicare & non iudicabimini, inquit enim, hoc in loco nihil aliud percipi existimo, nisi ut de quibus dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpreteinur, Quod ergo de ijs quæ sunt dicit. S. August. dictum pariter intelligamus de ijs quæ dicuntur, & ita ad propositum nostrum sententiam tanti doctoris applicantes, concludamus, qd in ijs dictis quæ possunt catholicum & haereticum sensum habere temerarium uidetur in haereticum iudicare, maxime ut condemnemus.

S V M M A R I V M.

1. *Assertio quod Filius est maior Patre in diuinis est haeretica & damnata in concilijs.*
2. *Verisimile semper debet attendi, sive in testibus sive in alijs.*
3. *Evidentia rei superat omnem speciem probationis.*
4. *Testibus non deponentibus verisimile fides non est adhibenda.*
5. *Probatio dubia non relevat.*
6. *Testis dicens uaria & contraria non potest concordari in uictoriam sed ad evitandum perjurium.*
7. *Testes non debent deponere per eundem sermonem nisi agatur de formalitate uerborum.*
8. *Testes debent esse repetiti in particulari inquisitione, alias non probant.*
9. *Testis non repetitus, nec probationem, nec indicium facit.*



Rigesimo Quinto Quæro de quæstione quæ modo in facto consistit. Quidam prædictor uerbi diuini uolens declarare, mysterium Sanctissimæ Trinitatis , dixit , quod Filius Dei est minor Patre, fuit dubitatum quid esset sumendum de hac propositione, ad quod dicendum est , quod si hæc propositio dicta sit , prout ponitur , est hæretica & damnata in concilio Niceno. in quo tercenti & octo illustres patres fuerunt. cap. canones. 15. distin. I. quicunque. C. de hæreti. cuius opinionis author fuit Arrius, qui tres gradus ponebat in Trinitate Patrem maiorem , Filium minorem & creaturam , & Spiritum Sanctum creaturam filij, uel seruum, & hæc hæresis reperitur damnata in cap. damnamus, de Summa Trin. & in c. qui Episcopus. 23. dist. ponit Cardin. de Turre crema. in cap. quidam hæretici. §. Arriani. 24. q. 3. Magi. sente. in 3. distin. xi. c. ii. 8. Tho. in prima. parte. q. 26. arti. j. & in libro contra gentiles. capitulo. 6. nec recipit excusationem , ut intelligatur quod sit minor Patre secundum humanitatem , ut in symbolo Athanasij , eo quia dicta propositio loquitur de productione ab intra , & sic quo ad diuinitatem , secundum quam filius est æqualis patri , & sic salua ratione uerborum dictæ propositionis, nullam patitur excusationem quin hæretica iudicari potuerit.

Sed t̄ quia non solum quod est , sed etiam quod uerisimile est , attendendum est , ut in l. 3. §. primo. uersiculo , uerisimilia responderunt. ff. de testibus , uidendum est an uerisimile sit dictam propositionem sic , ut præmittitur , fuisse assertam , attenta materia circa quam uer-sabatur ipse , ut fertur , quod suadetut non esse uerisimile , nam materia de qua prædicabat erat illa parabola de Filio prodigo de qua Lucæ decimoquinto . & ideo exponendo illam de natura Angelica , filio Dei , hoc est quod natura Angelica erat filius senior , & filius Dei iunior , uerisimilius est , quia sic dictæ parabolæ conueniebat , quæ de filio seniore & adolescentiore loquitur , quod uellet appellare naturam Angelicam filium seniorem , & filium Dei adolescentiorem ipsa natura Angelica , & sic quod comparatio fieret de uno ad alterum , non autem de Patre ad filium repugnante materia de qua agebatur , & hæc expositio , ut natura Angelica dicatur senior , & filius Dei adolescentior non uidebatur aliquibus inconueniens ex declaratione ipsius accusati, quia , ut dicit . San. Bonaventu. in primo. distinctio. ix. quæstio. 4. senatio filij in diuinis est interminata ratio-ne desitionis , quia nunquam desunt generari , pro quo Psalm. 3. Ego hodie

hodie genui te, & sic ratione huius præsentis generationis filius Dei posset dici iunior, seu adolescentior natura Angelica, qua declaratione uisa dixerunt quatuor Theologi non obuiare illam catholice ueritati, quæ profecto non est laudanda, quia est nouus modus loquendi, & inusitatus apud bonos theologos, & præbet causam scandali, & sic uerisimile uideatur illum prædicasse, quia sensus misticus sic conuenire uidebatur parabolæ, de qua erat sermo.

- 2.** Quia f experimentum uerorum sermonum est, ut concordent cum rebus sensatis, & uerisimilibus. l. milites. §. oportet. C. de quæstio. ut dicit Bald. in rubric. de probatio. colum. 2. & quod longe est a uerisimili est quædam falsitatis imago. cap. quia uerisimile. de præsumptio. Bald. in l. j. colum. 3. C. de seruis fugi. & data una majori similitudine minor excluditur, ut dicit Bald. in l. siue posidetis, in fin. C. de probatio. testibus enim non dicentibus uerisimilia non debet fides adhiberi. Abbas notat in dict. cap. quia uerisimile. dict. l. 3. §. j. cum aliis quæ tradit Fely. in cap. auditio de præscriptio. & ille intellectus est uerisimilis, qui subiectæ materiae est aptior. l. quotiens idem sermo. ff. de regu. iur. & iuxta materiam intelligenda sunt uerba etiam per impro priationem uerborum. l. si uno. in prin. ubi Bar. ff. locati. etiam in materia in qua debet fieri stricta interpretatio. ut tradit Alexan. in consi. 5. incipien. puto de iure. libr. 4. Quod autem ita dixerit accusatus, patet per dictum primi testis de dicta propositione deponentis, dum dicit, quod uolens accusatus declarare quomodo filius Dei erat adolescentior, & sic conformiter ad parabolam, dixit quod filius Dei erat minor patre, quod profecto est ualde impertinet. Nam illa comparatio non siebat de filio ad patrem, sed de fratre ad fratrem, hoc est ille senior, iste adolescentior, & sic repugnat materia huic comparationi, quia tota comparatio siebat de natura Angelica ad filium Dei, ut dicit secundus testis, unde si uolebat comparare naturam angelicam ad filium, illam appellando filium seniorem, & filium Dei iuniorem, ad quid diceret accusatus, quod filius Dei erat minor patre in diuinis? & sic non conuenit sensu naturali.

- 3.** Et hæc est quædam demōstratio quæ fit per rei evidentiam superas in gradu superlativo omnem speciem probationis, ut dicit Bald. in rubric. de probatio. idem dicit Ludo. Roma. in consi. 104. incipien. pater reuerende. in fin. ubi allegat. §. fi. institutio. de gradibus, & nulla legis uirtus potest excludere probationem quæ fit per rei evidentiam, ut dicit Bald. in rubric. C. de probatio. columna prima. allegat. l. inde Neratius. §. fi. ff. ad. l. acquilia. l. in confessionibus. ff. de interro. actio. ut late tradit Hypp. in l. fi. C. de probatio. carta. 24. col. 2.

Et

4. Et sic tambo testes peccant in deponendo uerisimile, quibus non est ad hibenda fides, quia dictum eorum est suspectum de falso, ut dicit Alexan. in consil. 153. incipien. uilis narratis. colum. 4. libro. 5. & dicit Petrus de Ancha. in consil. 257. incipiente ex ordine contractuum. colum. fin. quod non uerisimilibus index non debet dare fidem, inde est, quod etiam confessio partis, si non est uerisimilis, non facit probationem, nec nocet confitenti, ut dicit Bald. in l. si quis in hoc genus. C. de Episco. & cleri. Insuper dicti duo testes ad invicem uariantur, nam primus testis loquitur de filio Dei, alter loquitur de Christo, & sic de humanitate Christi, quasi dicat quod sit minor patre secundum humanitatem in symbolo Athanasij, nec obstat ret quod dicit de generatione aeterna. & sic quod Christus intelligatur de filio Dei non incarnato, & ita quod concordentur dicta testimoniis fieri possit. ut in cap. cum tu. de testibus. quia dico quod haec concordia fieri non potest inter hos duos testes productos ex parte promotoris, quo ad hoc ut accusato noceat, sed solum ad evitandum periurium, & si concordari possent per improprietatem uerborum.
5. Quia tamen quo est dubia probatio, cum posit diuersimode intelligi non iuuat. cap. in praesentia. de probatio. tradit Ant. de But. & alij in dict. cap. cum tu. qui text. sic intelligitur. praeferimus, quia dicti testes deponunt de unico actu, ut patet, & non de pluribus, etiam in dubio non presumitur multiplicitas actuum. dict. cap. in praesentia. l. fi. C. de rebus credi. notatur in l. iij. C. de bonorum posse. secundum tabulas, & in dict. capit. cum tu. Præterea dictus secundus testis in eo quod dicit de generatione aeterna, sentit quod dictus accusatus loquebatur de Filio Dei respectu diuinitatis, sed in eo quod dicit de Christo, loquebatur respectu humanitatis, & ita eius depositio redditur dubia & uaria, & nullatenus concordanda, intelligendo Christum, id est Filium Dei non incarnatum.
6. Quia unus testis. dicens uaria & contraria nullo modo recipit concordiam ad uictoriā, sed ad poenam periurij enitandam, ut dicit glo. nota. in cap. si testes. in princip. 4. q. 2. & in c. in nostra, ubi Ant. de But. de test. Iaco. Butri. in l. optimam, C. de contrahēn. stipula. & l. cum extare: ff. de probatio. Bald. in j. constitu. C. §. quibus. Joan. de Imo. in l. inter stipulanten. §. j. ff. de uerbo. obliga. Tynda. in tracta. de testi. c. ultimo, & ita proprie loquitur tex. in l. eos. ff. de falsis, quem ad hoc ponderat ibi Barto. & ideo ijs testibus non est fides adhibenda.
7. Accedit quod licet testes non debeant deponere per eundem sermonem, quia eorum testimonium redderetur suspectum, ut notatur per Bar. in l. testimoniū. §. ideoque ff. de testi. Specu. in tit. de teste. §. nunc tractādum. uerbi. cautiorem quoque. Joan. Andre. in cap. nihil. de uerbor. significatio. Bald.

Bald.in l. testium.colum.3.C.de testi.& Bald.in titu.de pace constatiz.
in uerbo ultimo.Ange.in auth.ut iud. sine quoqu. suffra.in fin. colum.&
tex.in l. ampliorem.§.in refutatoriis.C.de appellatio.& Alexan.in consili.
137.in causa & lite.colum.2.libr.2.& in consi.47.incipi.abunde.colum.
2.lib.2.

8 Tamen in hoc casu, ex quo agitur de taxandis uerbis propositionum,
oportet, quod testes per eundem sermonem deponant, huc est singularis
doctrina Anto.de But.in cap.nihil.de uerbo. obligatio. ubi dicit, qd quan
do sumus in casu, qd uerba formaliter sunt recitanda per testes, debent
ipsi concordare in cortice uerborum, unde si duo fuerint producti ad pro
bandum, qd Ticius instituit Seium hæredem, & unus dicit scio quia audi
ui qd dixit testator Seium hæredem instituo. & alius testis dixit, qd dixit
Seius hæres sit, uidit determinatum, qd testes erant contrarij, & non pro
babant, quia recitabant uerba ab alio prolata, ideo debebant concorda
re in formalitate uerborum, idem dicit Anto.de But.in cap.cum Ecclesia
§. nos igitur.de causa posse.& proprie.idem Bald.in cap.bonæ, primo, de
electio.& illud dictum est notandum quando agitur de probandis uerbis
formalibus, alias sufficeret concordare in eundem rei finem.l. qui senten
tiam.C.de pœnis.Bald.in l.j. & ij.C.de secundis tabulis, & sequitur Ale
xan.in d. consi. 47. cumque in proposito agatur de probandis uerbis for
malibus prædictoris, & unus dicat uerba uno modo, alter uero testis al
tero modo, non est eis credendum per prædicta.

9 Postremo si unus ex testibus est repetitus seu reproductus in particula
ri inquisitione, & alter non, qui non est repetitus non facit ad probandum,
nec ad indicium, ut dicit Barto.in l.fin. ff.de quæstio.Saly.in l.fin. C. cod.
tit.Ange.in tit.maleficiorum.in uerbo.fama publica præcedente.colum.
3.uersiculo.quæro qualiter probetur indicium.Bald.in l.iubemus. 2.co
lum.uersi.item dixit.C.de probatio.Ange.in repetitio.l.si uacantia.x.co
lum.uersiculo.timentibus autem malefactoribus.C.de bon.uacan.Inno
cen.in cap.per inquisitionem.de electio.Abbas in cap.bonæ.j.in 4. colu
post Inno.de electio.Alexan.in consil.65.incipien. habita super conten
tis.lib.j.& in consil. 179.incipien.in causa Angelorum colum.3.Albertus
de Gan.in tract.maleficiorum. in rubrica quomodo de maleficiis cogno
scatur per inquisitionem.colum.2. uersic.sed nunquid in introductione,
ut dixi late in præcedenti quæstione.num.37.

- 1 Hæreticum uerbum dicens seriose & credens, ut hæreticus damnatur.
- 2 Accusatus de crimine ad hoc ut puniatur sufficit quod conuincatur, quare uis non confiteatur delictum.
- 3 Hæreticam assertionem dicens continentem hæresim damnatam quomodo puniatur.
- 4 Hæreticam assertionem dicens non damnatam quomodo puniatur.
- 5 Hæreticam assertionem dicens nolens se subiçere Ecclesiæ quomodo sit puniendus.
- 6 Hæreticam assertionem dicens, si est idiota, excusatur certo modo.
- 7 Hæreticam assertionem dicens si statim non reddit sed patitur se præueniri non parcitur ei.
- 8 Assertionem hæreticam dicens & credens & rediens damnatur pœna ordinaria.
- 9 Privatus aliquo officio non debet amplius ad illud restitui.
- 10 Hæreticum uerbum dicens non ex animo seu errore intellectus quomodo sit puniendus.
- 11 Hæreticum uerbum dicens ex quadam lauitate quomodo debeat puniri.
- 12 Dicenti uerba hæretica seu de hæresi suspecta ex insania parcendum est.
- 13 Ebrius delinquens quomodo sit puniendus.
- 14 Pœna statuta contra homicidiam intelligitur si dolose occidat.
- 15 Homicidium faciens ex lascivia non punitur pœna naturali delitti.
- 16 Index in puniendis blasphemis non debet esse multum gratiosus.
- 17 Cautela idem est quod securitas.
- 18 Calor iracundie non excusat à blasfemia.

TRIGESIMA SEXTA QVAESTIO.



RIGESIMO SEXTO quæro, Si quis legendo, prædicando, uel alias loquendo dixerit uerba hæretica, aut de hæresi suspecta, seu similia alicuius generis, de quibus dixi supra in 6. quæstione, qua pœna ueniat puniendus, & licet Hostien, in titu. de hæreti, §. quæ pœna sit falsi prædicatori, loquatur de pœna infligenda falso prædicatori, non tamen ea quæ dicit faciunt ad nostrum propositum. Et idcirco ommissis illis, ponam distinctionem, quam ipse ponit in dict. titu. §. qualiter deprehendantur. column. fina.

Ii quam

quam ad literam sequitur And.de Yser.in tit.de statutis contra liber. Ecclesi.in feudis.g.satisfactionem, in cuius distinctionis progressu ad maiorem reuelationem materiae procedendum est per conclusiones; quam plurimis additis.

- I. PRIMA † CONCLVSIO est, q̄ si quis dixerit seriose uerbū hæreticū, puta q̄ fornicatio non sit peccatum, uel q̄ prælati non habēt potestatem ligandi, atque soluendi, aut aliud simile uerbum repugnans ueritatibus catholicis in propria uerborum forma, uel deductis in necessaria consequentia ex dictis ueritatibus, prout de illis fuit dictum supra in v. q. & illa credit esse uera, & ea pertinaciter defendit, siue ipse sit huius hæresis author, siue hæreticorum sectator, hæreticus est censendus, & ut hæreticus damnandus, ut habetur in c. qui in Ecclesia. 24.q.3.iuncto.c.ad abolendum. §. præsenti. de hæretic. quia qui non credit Ecclesiæ saluus esse non poterit, ut in symbolo Athanasij, nam oportet credere id, quod sancta mater Ecclesia credit, & quod doctores Ecclesiæ non deciūtes ab ea determinant, & idcirco hæreticus est, qui hæc non credit, magister est enim erroris, qui non uult esse discipulus ueritatis, & huic non est communicandum, sed omnino est uitandus post primam & secundam monitionem. c. quid dicit autem, & c. dicit apostolus. 24.q.3.prout ibi gl.& late declarat Augu. de Anco. in tracta. de potestate Papæ q.28.arti.4. in soluzione p. immi argumenti, & Ioan. Lupus in allegatione .n causa hæresis, incipien. causus super quo. colum. 3.& 4. Quæ de facili procedunt, non solum quando illa uerba dicens confitetur se illa dixisse, & non uult se subiungere Ecclesiæ, nec innocentiam suam ostendere ad arbitrium, ut in dict. §. præsenti, sed etiam procedunt, quando negat se illa dixisse, & conuincitur per testes & quæ nūis profiteatur se credere, quod sancta Ecclesia credit & confitetur, hæc tamen professio sibi non prodest, si per eius confessionem seu per testes legitime conuincatur, seu per evidentiam rei deprehendatur in hæresi, iuxta tradita per glo. in dict. §. præsenti, concurrentibus tamen illis quatuor necessariis, quæ posui supra in 8.q. declarando decisionem Rotæ. Decclxxij. incipie. Accusatus de hæresi, ubi hæc conclusio clarissime approbatur.

2. Itaque † ad iudicandum aliquem hæreticum, sicut alios criminosos sufficit illum conuinci per legitiinos testes, quæ nūis non sit confessus delictum, ut est casus in capitulo primo. §. publici latrones. de pace tene. l. Divus. ff. de quæstio. Alterum ergo sufficit, uel sit confessus, uel conuictus. l. qui sententiam. C. de penis. l. fina; C. de libera. causa. & ideo male faciunt iudices, qui conuictum ponunt ad quæstionem tormentorum, nam quod certum est in dubium non debet reuocari. l. sciens. C. de

C.de probatio l.nemo.C.de Suinma,Trinit.ad prædicta facit.capit. nos in quenquam.secunda quæstio. prima.l.obseruare. C. quorum appella. non recipi. nisi fors ut tollatur remedium appellationis , ut ibi tra- dunt Bald.& alij,scribit Cepol.in consilio.lxiiij.incipiente. primum du- biūm.

3 Aduertendum † est circa prædicta,quod illa habent locum , quan- do illa uerba hæretica continerent in se hæresim explicitam,ut hoc nul- la tergiuersatione possit negari, quin sit hæresis manifesta & ab Ecclesia damnata,puta contra articulos fidei, uel sacram scripturam, & ille asser- tor sit talis , qui illa scire debet, vt in eo non præsumatur ignorantia, quia in ijs ignorantia esset asinina,ut dicit Cardina,in cap. scilicet.xxiiij. quæstio.j.prout late scripsi in rubric.de hæreti.lib.6.quæstio.12.colum. 391.& 225. unde merito talium verborum assertor debet ut hæreticus daninari,ut scribit Hostien.in dict.¶.qualiter.in fin.per.l. quicunque. C. de hæretic. & est argument. in l. milites agrum. ¶.irreuerens. ff. de re militari . inde dicebat Cardinal. Zabarella in clement. j. ¶.porro . in fin. de Summa . Trinita. quod ignorantia in iis quæ sunt de iure natu- rali non excusat, ius autem naturale est quod in lege, & Euangeliō con- tinetur.cap. humanum genus.prima.distinctio. facit.l. 2.C.de in iusuo- cando.

4 Si uero † hæresis non ess. t explicita contenta in dictis uerbis inordi- nate prolatis, nec manifesta,nec etiam ab Ecclesia damnata,non esset ab Ecclesia damnandus, si est paratus se supponere ecclesiæ, & renocare er- rorem suum . quando contrarium sibi ostenderetur, ut in d. ca. qui in Ecclesia . a contrario sensu. 24.quæst. 3. ut late per me fuit discusum in d.cap. quoniam.col.ccxii.uersi.dicit ergo, & tunc non esset ut hæreticus damnandus, sed ad arbitrium iudicis scilicet Episcopi , uel inquisitoris puniendus , ut sentit Hostien. in dict.titu.de hæreti.¶.quæ pœna.in fin. ex quo a lege , seu canone non est taxata pœna.arg. c. de causis.de offic. delegat.

5 Et idem † censeo , quando in hoc casu nollet se subiicere Ecclesiæ, quia forsant teneret suam opinionem,tunc enim gravius esset puniendus quam in casu proxime præcedenti , uel per ciceronicem , aut fustiga- tionem, seu per pœnari pecuniariam ad arbitrium iudicantis citra pœ- nam hæretici,ut per d.c.de causis dixi.

6 Considerandum † est etiam quod quis potest in prolatione uer- borum hæreticalium excusari prætextu ignorantie, puta si rusticus mo- tus quadam ratione naturali dixerit , quodjin diuinis Pater est ma- ior Filio , sicut uideimus in naturalibus, ductus errore , quia sic cre-

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

dit tenere Ecclesiam, dummodo non per tinaciter persistat in hac erro-
nea opinione, non enim iste de hæresi puniri posset. uerba sunt Innoc. in
c. firmiter. in fi. de Summa Trini. Cardi. Zaba. in clem. j. §. porro. colum.
fin. de Summa. Trini. prout late dixi in d. cap. quoniam. col. ccxv. quia
fides huius errantis est fides Ecclesiæ. c. damnamus, in fi. de Summa Tri-
ni. quæ uerba famosa Innocen. ultra alios doctores sequuntur Anto. de
But. in d. rubr. Ioan. de Ana. Abbas, & Fely. in c. firmissime, de hæreti. ut
late scribit Ioan. Lopus in d. allegatione, in fauorem cuiusdam rustici, q
dixerat duos esse Deos patrem scilicet & filium, pro quibus facit tex. in
c. dicit Apostolus. 24. q. 3. ubi habetur, q paratus corrigi non est hære-
ticus damnandus, intelligendo prout dixi, de eo qui ignoranter hæretica
uit, pro ijs faciunt, quæ dicit Anto. de Butr. in rubr. de Summa. Trini:
col. pen. uersi. aduerte tamen, concludens, q si detur ignorantia ex par-
te dicentis & determinantis se ad credulitatem Ecclesiæ, nec pertinaci-
ter se defendantis, iste non incurrit hæresim, ex quo paratus est corri-
gi, cum non contradicat Ecclesiæ, ut in d. c. si quis sententiam scribit. S.
Tho. in 2. 2. q. xj. arti. 3. subdens, q si errans ex ignorantia querit se certi-
ficari, & certificatus statim reuertitur, non præuentus a iudice, non me-
retur aliquam pœnam.

7 Si uero † patitur se præueniri, & delictum est occultum, & absque ali-
qua resistentia paratus est redire ad Ecclesiam, non est puniendus ut hæ-
reticus, sin autem delictum est notorium, & patitur se damnari, & po-
stea vult redire, & ad hoc recipitur, patietur tamen pœnam ordinariam
impositam a iure aduersus illos qui ab hæresi redeunt ad Ecclesiam scilicet
ad agendum pœnitentiam in carcere perpetuo. c. pe. de hæret. in tel-
ligendo de ignorantie errante in determinatis ab Ecclesia, ut anteceden-
tia uerba Anto. de But. satis clare innuunt.

8 SEC V N D A † C O N C L V S I O est, q si quis dixerit uerba
hæretica continentia in se damnata hæresim, & illa se dixisse fuerit cō-
fessus, qui non possit se excusare prætextu ignorantiae, & illa crediderit
esse uera, & redire uoluerit ad unitatem Ecclesiæ, subijciens se illius cor-
rectioni, non debet ut hæreticus damnari, per iura supra allegata, non e-
uitabit tamen pœnam ordinariam carceris perpetui, & aliarum pœna-
rum censuram, quæ contra hæreticos redeuentes statutæ sunt. d. c. penul.
quas ponit Ioan. de Ana. in c. excommunicamus. j. §. credentes. de hære-
ti. facit. l. j. C. si quis princi. maledix. dummodo reuocet errorem suum,
ut scribit. S. Thom. quolibet. v. q. xxv. concludens quod si docto. doceat
falsam doctrinam, tenetur eam omnibus modis reuocare, maxime si ex
ea spirituale damnum sequatur, & iste debet abiurare ex quo deprehen-
sus

sus est in ea per eius confessionem, uel rei evidentiam, uel per testes, ut dicit glo. in d. cap. ad abolendam. §. præsertim, in uerbo. depræhensi. de hæretici. qua abiuratione facta impendenda est ei absolutio ab excommunicatione, quam incurrerat propter hæresim. c. ut officium. §. si uero. de hæreti. lib. 6.

9 Priuandusque † est officijs, & beneficijs, ut in c. commissi. §. priuandi. de hæreti. lib. 6. ac officio prædicandi, ex quo in eo peccauit. arg. auth. habita. C. ne filius pro patre. in uerbo, ibi, dignitate careant, ubi notant Bald. & Salyc. col. 6. q̄ propter delictum, quod in officio committitur, quis ipso iure infamatur, & ipso iure dignitate priuato, facit. l. si quis de curio. ubi Bal. C. de fallis, Bal. in l. nihil. C. de uindicta libert. Bar. in l. libertus. §. in quæstionibus. ff. ad municipa. cap. sane. xv. q. 3. in prin. & se-
mel priuatus non debet amplius restituī, ut de tabe lione priuato officio tabellionatus, scribit Bald. in cap. 2. de postula. prælatorum. idem Bald. in ca. At si clerici, de iudicijs, & l. 2. C. de liber. & eorum liberis, ubi Ange. dicit. q̄ doctor propter delictum remotus a matricula non potest iterum restituī nisi per principem, prout de Cardi. deposito, q̄ amplius Cardinalis fieri non potest, scribit Hostien. in summa de pœn. & remis. §. cui confitendum, Cardi. Alex. in ea. præter. xix. disti. & dicebat Bar. in §. omnibus. in authen. de sanctis. episcopis. colla. 9. q̄ episcopus semel remotus & expulsus ab episcopatu non potest ad illum redire, intelligendo q̄ per sententiam fuerit priuatus, ut dicit Fely. in ca. fraternitatis, de hæreti. scribit Barto. in l. si aliquid. C. de suscepito. & area. lib. x. adde ea quæ dicit gloss. & Iaso. in l. si quis ex argentariis. §. 1. ff. de edendo, & Bald. in d. l. si quis decurio. uer sic. non statim. Et hæc priuatio debet esse perpetua, ut est de sui natura, secus si esset suspensio quæ est temporalis, ut dicit Bald. in dict. authen. habita. facit. l. pen. C. de vetera. lib. 12. & l. iudices. C. de digni. eo. libro. illa ergo reuocatio habet vim cuiusdam satisfactionis, qua facta nunc pœna debita puniendus erit, ut est optimum arg. in §. si quis autem. in auth. de adininistra. colla. 7. l. j. C. in quibus cau- sis. coll. lib. 12.

10 TERTIA † CONCLVSIO est, quod si quis dixerit uerbæ hæretica etiam ex animo, sine errore aliquo intellectus, siue contineant hæresim explicitā, siue implicitā, & est paratus corrigi, q̄uis nō sit ut hæri-
cus puniēdus, erit tñ puniendus mitiori pœna, q̄ in duabus cōclusionibus superioribus dictum est, sic ergo episcopus, uel inquisitor ad quem spe-
ctabit ex qualitate dicti & personæ dicentis statuet pœnam, prout in simi-
libus casib⁹ considerari solet, prout scribit Saly. in d. l. j. C. si quis princi-
-male, quia ex quo deliquit, puniendus est, nec sit expressa pœna in iure,

arbitrio iudicantis imponenda uenit, ut traditur in cap. de causis. de officiis. delegat. & Hostiens. sentit in dict. §. quæ pœna. in fin. Andre. de Ysernia. in dict. §. satisfactionem. argument. dict. capitu. dicit. Apoſtolus. & absurabit secundum gradum suspicionis. iux. c. accusatus. in prin. de hæreti. lib. 6.

1. QVARTA + Conclusio est, quod si quis dixerit uerba hæretica ex lauitate, uel errore, non quod credat uerba illa esse uera, puniendus est, non autem acriter, sicut in proxima conclusione, ex quo eum uere pœnitentia, lubricum enim lingua statim non est trahendum ad delictum. I. famosi. ff. ad. I. Iuliam maiesta. Hostien. in dict. §. qualiter. in fin. impoñenda est ergo huic pœnitentia lauis, ut iterato sit memor, per lasciuia seu lauitatem talia uerba non proferre, maxime propter exemplum. argum. I. j. C. de emenda. propinquu. ut ipsius pœna sit metus multorum. I. j. C. ad. I. Iuliam pecu. clem. I. de officiis. ordina. metu enim pœnarum retrahuntur homines a malis. cap. sed & aliud. 45. distinct. cap. ita tam. xxiii. quæst. 4. & diuus Paul dicebat prima ad Thimo. v. peccantem coram omnibus argue. ut cæteri metum habeant. Nec obstat tex. in dict. I. I. C. si quis princi. maledi. dicens, quod si quis principi male-dixerit ex lauitate, illud est contemnendum. quasi dicat quod illi est par- cendum, quia dico illud habere locum in principe seculari, & sic in mi-nori delicto ratione personæ, facit. I. Aut facta. §. persona. ff. de pœnis. Nos uero loquimur quando malum dicitur de Deo, cum grauius sit æ-ternam, quam temporalem lädere maiestatem, authen. Gazaros. C. de hære. cap. uergentis de hæreti. cap. cum secundum leges, de hæret. lib. 6. nam ut dicit Andre. de Yser. in dict. §. mundani principes boni habent pro gloria parcere eis, qui ipsos principes offendunt, pro quo dicebat Seneca libr. I. de clementia, nil gloriosus principe impunelæso, non ideo hæc dicuntur quod Deus uelit pœnas malefactorum pro sui satis-factione, quia bonorum nostrorum non eget. Psalm. xv. sed pro illo qui uerba incepta protulit, ut se corrigat, non enim uult mortem pec-catoris, sed quod uiuat & conuertatur. Ecclesi. 18. & gaudium est in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente, Lucæ. 15. & ut refre-netur scandalum proximorum, quia uhe mundo ab scandalis, Matth. 18. & prout scribitur prouerbiorum. 18. pestilenti flagellato stultus sapien-tior erit, & alibi dicitur, stultus in culpa sapiens erit in pœna. cap. qui ea. 38. distinctio.

2. QUINTA + Conclusio est, quod dicenti uerba hæretica, seu de hæreti suspecta ex insania, parcendum est, argumen. dict. I. I. quia afflitio non est danda afflictio. lege. Diuus. ff. de officiis. præsid. & idem di-cendum

ecundum censco in ebrio, quia ebrietas mentis inducit exilium. c. a crastina pula, de vita & honestate cleri. & dicitur ebrius peccare per impetum scientie, licet. l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de peccatis, & per uinum, & lasciuiam lapsis capitalis pena remittenda est. l. omne delictum. §. per uinum. ff. de re milita. quia nesciunt quid loquuntur, qui enim nimio uino indulgent, iacent sepulti, ut dicit tex. in cap. sane. xv. q. j. qui est rotundus & singularis secundum Ludo. Roma. in l. j. ff. de uerbor. obligation. & ebrius iurans, & contraueniens iuramento non est periurus. cap. unusquisque. xxii. q. 4.

13 Et super tunc hoc dubio, an ebrius existens in ebrietate delinquens debeat puniri. Barto. in dict. §. delinquunt. sentit quod debeat puniri, patet, quia delinquit, ut ibi in tex. sed in l. aut facta. §. causa. sentit contrarium, Ideo breviter dicendum est secundum Ange. Areti. in tractatu maleficiorum. in uerbo scienter, dolose, ubi distinguit sicut Bart. distinguit in dormiente in l. pena patricidij. ff. ad l. pompe. de parvi. quod si dormiens sciebat hoc sibi euenire, debebat dormire solus in camera, & si non fecit, est in culpa, ad instar putatoris qui non admonuit transeuntes. per l. si putator. ff. ad l. Acquil. securus si nesciebat, quia dormiens aequiparatur furioso. l. i. §. i. de aqua. posse. sed furiosus non tenetur. l. in fans. ff. de siccariis. facti enim infelicitas excusat eum furiosum. Melior tamen mihi uidetur distinctio. Ludo. Roma. in d. l. i. ff. de uerbo. obligatio, dicentis, aut quis peccauit in semetipsum in ebrietate existens, & tunc sine dubio illi est parcendum, puta seipsum vulnerando, uel interficiendo, ut in d. l. omne delictum. §. qui se vulneravit, cum sequenti. §. per vinum. ff. de re mili. ut patet in tit. ff. de bonis eorum qui mortem libi consciuerunt. Aut furiosus peccauit in alterum uerbaliter, aut realiter, si uerbaliter, tunc parcendum est ei, ut in dict. l. prima. iuncta glo. in verbo temulentia, si deliquit in hominem, securus in Deum, ut proxime dixi. Si uero realiter, tunc dicendum est, quod sicut infans delinquendo non punitur, ita nec ebrius, nisi pro laetitate, quia in ebrietatem ductus est, & ideo in totum hoc delictum non debet remanere impunitum, ut dicit Saly. in l. r. C. de siccariis. in fi. per dict. §. delinquunt. §. qui se vulneravit. in fi. quia secundum Catonem, non est culpa vini, sed culpa bibentis, pro hoc facit tex. in cap. inebriauerunt, ibi, qua propter culpan dus est, & dict. cap. sane, ibi, laetitiae damnantur authores. xx. quæsti. prima. ubi concluditur per gloss. ibi positas, quod ebrius non excusat in totum propter ebrietatem, ad exemplum Loth, qui inebriauit se, & postea coimisit incestum cum duabus filiabus suis, qui non excusat in totum, prout scribit Cardi. post Diuum Hiero. & Lyram in dict. cap. inebriauerunt.

ARNAL. ALBER. EPIS. PACT. QVAEST.

briauerunt, & propterea dicit gloss. in dict. cap. sane. in uerbo. uenia. quod ebrius delinquens minori pœna est puniendus, quam si ex certa scientia peccasset, ubi dicebat Cardi. quod factum ab ebrijs non imputatur eis, si non sentiant quid agunt, si uero sentiant, & discernant quod faciunt, quando sunt ebrij imputatur eis, sed minus, ut in d. cap. inebria uerunt, itaque non tanquam dolosus sed culposus puniendus est ebrius pro arbitrio iudicantis, ad instar illius qui conuulsi homicidium non per dolum, sed per culpam, ut arbitrio iudicantis puniatur, non autem lege Cornelia de siccarijs, ut dicit Angel. de Peru. in lege si cum sine. ff. de iniurijs. l. respiciendum. §. delinquent. ff. de pœnis. contra Bartol. ibi, cum alijs quæ scribit. d. Iason. in lege. prima. column. tertia . ff. de legibus.

14 Et † pro ijs facit quod inquit Bald. in leg. data opera . colum. 4. C. qui accusare non posunt, quod si statutum imponit pœna personalem pro homicidio, puta quod occidens occidatur, nisi occidens occidat dolose, & ex proposito, non habet locum pœna statuti uel iuris communis, sed debet alias initius puniri, prout late examinat Decius in consil. 9. incipien. & pro tenui facultate. Ebrietas enim est voluntaria insania ut dicebat Seneca ad Lucillum, & Aristoteles. 3. problematum dicit, quod ebrij delirant, facit. cap. luxuriosa. xxxv. distin. & propterea inquit Bald. in l. data opera. col. 2. uersi. do. Barto. quod ebrius delinquens est in lata culpa, quia lata culpa est per ebrietatem delinquere. facit. l. omne delictum. §. penul. ff. de re milita. subdens, quod ebrietas magna delictum attenuat, non autem in totum excusat, Parva uero ebrietas non minuit delictum, & habetur exemplum de Lothi, quem inebriauerunt filii eius, & delictum per ebrietatem seu calorem laui mente turbata non tamen cum exilio mentis dicitur impetu factum, & non dicit tex. in d. §. delinquent. culpa, sed impetu. i. non appensate, & deliberate, sed inconsulte subito motu, Nam iste est minor dolus, q̄ si cum deliberatione deliquerit.

15 Ad prædicta † facit quod dicit Paul. Cast. in l. j. C. ubi sena. uel clatis. si. q̄ quando noctis tempore potius ex lasciuia, quam ex dolo, quidam proiecit lapidem, & percussit unum qui mortuus est, q̄ debet puniri pœna pecuniaria, uel forte dari sibi bannum pro aliquo tempore, & sic punitur tanquam culposus, & non dolosus. sequitur. Cæpol. in l. si fugitiui. col. v. C. de ser. fugi. ad idem facit quod inquit Bar. in l. i. §. 1. & in l. lege Cornel. ff. de sica. q̄ in delictis, lata culpa non æquiparatur dolo. Dicebat etiam Bald. in rep. l. i. col. pe. C. vnde ui. uer. extra queritur, q̄ pœna ebrij delinquentis non est pœna alleuianda, nisi tanta eslet ebrietas, quæ induceret exilium mentis, ut habetur in d. cap. a crapula. concludendum.

ester-

est ergo, q̄ ebrietas excusat a tanto, non autem a toto. per tex. iuncta gl. in dict. cap. sane. & c. inebriauerunt, saluo semper in præmisisis arbitrio iudicantis, ut est dictum.

16 Aduertat tamen iudex, quia in ijs quæ arbitrio iudicis committuntur potest dolus consistere, ut in c. cum æterni tribunal. de re iudi. & ideo iudex non debet esse nimis gratus, ut dicit Bal. in l. si fugitiui. colum. fi. C. de scrulis fugitiuis, & causæ quæ debent mouere iudicem ad alleuiandū pœnas malefactorum ponuntur per Castaneum in consuetudinibus Burgundiæ. fol. 48. Ego uero semper imponere in ebrio dicenti nerba blasphema seu hæretica, deposita ebrietate, aliquam pœnitentiam, siue quis peccauerit per ebrietatem, insania, calorem iracundiæ, seu furorem, seu dormitione, alleuiatis aliquantulum infirmitatibus prædictorum, seu dilucidis interuallis ad cautelam & abundantiam, & pro ijs adduco tex. notabilem in argumentum, in c. excommunicatorum. 23. q. 5. ubi habentur uerba egredia de illis qui excommunicatos occiderunt id est hæreticos. quia omnes hæretici excommunicati sunt ipso iure. cap. excommunicamus. primo, in prin. de hæreti. uel persequitor Ecclesiæ, quia licet de iure illos potuisse occidere, & consequenter occisores non fuissent homicidas, ne tamen Ecclesiæ matris disciplina deseratur pœnitentia congruens illis est indulgenda, quia diuinæ simplicitatis oculos aduersus se complacare ualeant, si forte quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incurserint, ubi dicit Card. quia non constat qua intentione illos occiderunt, ideo illis iniungenda est pœnitentia. c. præbyteros. §. si uero. l. dist. sic ergo est dicendum in proposito, quia cum dubium sit, an dictæ personæ dixerint uerba blasphema seu hæreticalia ex animo, an uero ex eorum infirmitate omnino est eis pœnitentia iniungenda, circumstantiis uerborum, persona rum, & locorum consideratis ad arbitrium iudicantis, augmentis, uel minuitis pœnam, ut supra tactum est, ad cautelam enim & abundantiam multa permittuntur, quæ forsan alias non permittecentur. l. testamentum, ubi perglo. & docto. C. de testa.

17 Cautela enim nil aliud est, q̄ securitas, ut in §. neque autem homicidas. in auth. de mandatis principū, col. 3. simile habentis in excōicato, q̄ quā do dubitatur de ualiditate excōicationis datur absolutio ad cautelā, ut scribit Inn. in c. ueniens. in fi. el. ij. de testibus, & ibi Abbas sequitur, & ab solutio a iuramento debet peti ad cautelam, quando quis uult uenire contra arbitriū, ut dicit Bal. in l. fi. §. fi. C. de non nunc. pecu. uerti. consulunt aduocati. & in effectu hoc confirmare uidetur Ang. de Peru. in l. fi. ff. qui satisda. cogantur, traditur clarius quā alibi in c. solet. de senten. excomunicatio. libr. 6. Et prædicta quæ dixi in insano, & ebrio posunt applicari

carissimis do, qui dixit quod dormiens, uel furiosus, seu calore iracundiae dicit uerba blasphemia, seu haeretica, prout potest colligi theorica ex ijs quæ dicit Alexan. & dominus Iason. post alios in l.j. §. adipiscimur. ff. de acquirent. possessio. Pet. de Ancha. & Imo, in clemen. si furiosus, de homi. Barto, in l. ut uim. ff. de iust. & iure. Ludo. Rom. in dicto. §. adipiscimur. text. & glo. in capit. cum concupiscentia. 15.q. 1. Floria. in l. si seruus feruum. §. si fornicarius. ff. ad. l. acquiliam, notatur in capi. sicut. de testibus. Et dicebat Vincentius de Hærcula. in d. §. adipiscimur, post Bar. quod licet dormiens non puniatur ex delicto, punitur tamen ex culpa in qua fuit, si sciens defectum suum, quod in soiniiis solitus est surgere, & loqui, & dicere, & non putauit, quod alicui nocere non possit ubi erat nescius sui defectus, puta quia non solebat sibi hoc contingere, & tunc nullo modo punitur, ut per Pet. de Ancha. in d. clemen. si furiosus, & sequuntur Alex. & Areti. in d. §. adipiscimur, dicebat etiam Cardi. Zaba. in clem. si furiosus. q. 8. quod ebrius non excusatur a delicto, mitius tamen punitur per d. §. per unum, de illis uero qui calore iracundiae dicunt uerba blasphemia, seu haeretica potest colligi optima theorica ex ijs, quæ dicit do. Deeti. in l. quod calore. ff. de regu. iur. prout in sequenti conclusione dicā, Ad uertant tamen iudices semper ad d. c. excommunicatorum, & quæ ibi scribunt doctores.

18 · SEX T A F CONCL VSI O est, de eo qui dixit uerba blasphemia, uel haereticalia calore iracundiae ludendo seu rixando. An sit haereticus vel suspectus de heresi, quia late scripsi supra. 27.q. in hoc libro. non me extendo, & in consl. 54. incipiente. quidam fuit accusa. nu. xxii. Et pēna quæ contraria tales statuenda est extraordinaria est, talis enim ludus non est permittendus per quem uenitur ad crimina. l. nam ludus. ff. ad. l. aquil. capitulo. continebatur. de homicidio. ubi glo. in c. j. de præsumptiōnē. l. obligationum substantia. §. fin. ff. de actio. & obligatio. prout scribit De ei. in consl. 9. incipie. pro tenui facultate. col. si. quia licet ludus taxillorum de se a iure non reprobetur quia innititur fortunæ, ut dicit S. Tho. in 2. 2. q. 32. arti. 7. quein refert Dec. post Ioan. de Imo. in consl. 115. incipi. & pro tenui facultate. col. 2. quia casus dubius fortunæ facit licitum illud, quod alias reprobatur. c. in ciuitate. & ca. nauiganti. de usu. tamen per accidens prohibitus est propter blasphemias quæ dicuntur contra diuinam maiestatem, & sanctos ab istis ludentibus, præsertim per dentibus pecunias, vt habeatur egregie per Bal. in c. cleric. 2. de vita. & hon. cleri. per auth. aleatorum vsus. C. de religio. & sumpt. fune. nec sunt dicendi ludi ex quibus criminis oririuntur, vt in prohemio digestorum. in fi. per quem dicit ibi Bart. q. statute. q. repertus in crimine possit impunè offendit, repertus in ludo

Judo poterit impune occidi, quod dicitur esse notabile. Bal. in d.c. clericī. vbi multa dicit de ijs blasphemis seu maledicis ultra ea quæ traduntur in d.l.j.C. si quis principi maledi. & in tit. de maledicis. c.j. & ij. & qui peccat in ludo ab eo debent priuari vt puniantur in eo in quo deliquerunt. arg. J. si aliq.d. C. de suscep. & archa. lib. x. poteris circa præmissa videre quæ di- cuntur in directorio inquisitionis. q. 41. fol. 128. Ut autem scias quæ no- uiter statuta sunt contra hos maledictos blasphemos, statui hic inserere decretum Leonis Papæ. x. factum in concilio Lateranensi, sessione nona, fol. cxxxij. Anno Domini. M. D. xiiij. tertio nonas Maij, Pontificatus sui Anno. ij. cuius decreti tenor talis est.

S T A T V I M V S & ordinamus vt quicunque Deo palam seu publi- ce maledixerit, contumeliosi sque atque obscenis verbis dominum nostrū Iesum Christum, vel gloriosam virginē Mariam genitricem expresse bla- sphemauerit, si munus publicum, iurisdictione gesserit perdat eino- lumenta trium mensium pro prima & secunda vice dicti officij, si tertio deliquerit, illo eo ipso priuatus existat, si clericus vel sacerdos fuerit, eo ipso q̄ de delicto huiusmodi fuerit conuictus, etiam beneficiorum quæ- cunque habuerit, fructibus applicandis vt infra, vnius anni mulctetur, & hoc sit pro prima vice qua blasphemus ita deliquerit, pro secunda vero, si ita deliquerit, & conuictus (vt præfertur) fuerit, si vnicum habuerit be- neficiū, eo priuetur, sin autem plura, quod ordinarius maluerit, id am- mittere cogatur. Quod si tertio eius sceleris arguatur & conuincatur, di- gnitatibus & beneficiis omnibus, quæcunque habuerit eo ipso priuatus existat, ad eaque vterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere im- petrari & conferri possint, Laycus vero blasphemans, si nobilis fuerit, poe- na xxv. ducatorū mulctetur, & pro sedā vice. l. Fabricæ Basilicæ principis Apostolorum de vrbe applicandorum, & alijs, vt infra deducitur, pro ter- tia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis atque plebeius fuerit, in car- cerem detrudatur, quod si vltra duas vires publice blasphemans depræ- sus fuerit, mitra infamia per integrum diem ante fortes Ecclesiæ principa- lis mitratus stare cogatur, si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad tritemes damnetur ad iudicis deputa- tis arbitrium, in foro autem conscientiæ nemo blasphemia reus absque grauissima pœnitentia seueri confessoris arbitrio iniuncta possit absolu- ai. Qui vero reliquos sanctos blasphemauerit, arbitrio iudicis rationem personarum habituri miseri aliquanto, puniri volumus. Statuimus etiā, vt seculares iudices qui contra tales blasphemias convictos non animad- verterint, eosque iustis pœnis minime afficerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque pœnis subiiciantur, qui vero in

in illis inquirendis, puniendisque diligentes, & severi fuerint, pro qualibet uice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem multe pecuniariæ habeant. Quicunque uero blasphemantem audierint, eum uerbis acriter obiurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingat, eundemque deferre uel notificare apud iudicem ecclesiasticum, seu secularem intra triduum debeat. Quod si plures dictum blasphemantem simul audierint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes conuenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in uirtute sanctæ obedientiæ hortamur, & monemus in domino ut pro diuini nominis reuerentia & honore in suis dominis, & tertis præmissa omnia seruari, & exactissime exequi mandent, ac faciant, uberrimam ab ipso Deo tam boni ac pii operis mercedem habituri, similemque annorum decem indulgentiam ab apostolica sede consequunturi, cum tertia parte multæ, qua dictus blasphemans plectetur, quotiens tale scelus puniendum curauerit, quam quidem indulgentiam, & reliquam tertiam partem multæ accusatori blasphemæ nomen deferenti similiter concedi & assignari volumus, aliis poenitentia contra huiusmodi blasphemos per sacros canones expressis, nihilominus in suo robore manentibus.

Circa prædicta de duobus potest dubitari. Primum est. pone quod qui dam dixit verba blasphema, & hæretica, & accusatus confitetur se dixisse, negat tamen intentionem seu malam credulitatem. Puta quia dixit fornicationem non esse peccatum, uel aliud uerbum hæreticum contrarium uniteritati catholicæ, uel pluribus. An sit credendum ei circa intentionem uel bonam credulitatem, an uero sit præsumendum contra eum de mala intentione, seu prava credulitate. Et licet multa diffusius dici possent circa dubia prædicta, breuiter dico quod quando sumus in casu damnato de se & in propositione de per se hæretica non est credendum assertenti circa intentionem, dicendo quod non credit talia verba qualia confitetur dixisse, seu prædicasse, sed præsumptio hæresis militaret contra illum, sive esset de hæresi suspectus. argu. text. in l. si non conuicij. C. de iniur. capitulo primo. de præsumptio. non enim intentio uerbis sed uerba intentioni deseruire debent. de uerborum significatione. capitulo. intelligentia. talia enim quæ non possunt bono animo dici non possunt interpretari nisi mala intentione. dicto capitulo primo. de regulis iuris. hinc dicit Sanctus Thom. 2. secundæ quæstione undecima. articulo secundo. circa medium. quod per uerba quæ quis loquitur suam fidem profiteretur, & talis suspicio augetur uel minuitur secundum qualitatem personæ proferentis, & loci ubi prolatæ sunt, & quibus, & quotiens,

iux. nota. in c. literas. de præsu. c. accusatus. de hære. in 6. glo. in c. si quis ira-
tus. 2. q. 3. & si lœuis suspicio fuerit orta, poterit condemnari ad abiurandum
de lœui. iux. d. c. accusatus. si uero uehemens, poterit condemnari ad
abiurandum de uehementi, uel ad compurgationem canonicam. ea. inter
sollicitudines nostras. de purg. canon. uel si talis suspicio resultauerit at-
tentata qualitate personæ, poterit torqueri ad declarandum intentionem
& animum. l. pc. fi. de condit. ob cau. Car. in cle. fi. de usu. quali autem su-
pradicitorum modorum sicut iudex pensatis & ponderatis omnibus quali-
tatiibus & circumstantiis, & consideratis suspicionibus arbitrabitur. Et su-
pradicta intelligo quando sumus in præsumptione exurgente ex prola-
tione uerborum, si autem essemus in facto, puta quia confiteretur fecisse ri-
tum iudæorum, negaret tamen intentionem, secus esset dicendum, quia
in tali casu intention probaretur ex qualitate facti, ut dicit Bal. in cōsi. scis-
matis. colu. 19. Oldra. q. 52. & etiā si negaret intentionem puniretur ut
hæreticus. casus est expressus in c. contra christianos. de hære. in 6. & facit
q̄ notabiliter dicit Ioan. de Imo. in c. literas. de præsu. animus enim ex fa-
ctis & ex modo faciendi perpenditur. l. j. §. Adrianus. ff. ad. l. Cor. de sic.
& non obstabit si dicatur, quomodo dicemus credentes qui ritus iudæo-
rum & similia faciunt si ex præsumptione neminem damnamus. c. literas.
de præl. quia ut dicit Archi. in c. quæcunque. de hære. lib. 6. non credo il-
los ex præsumptione damnari, immo ex uera probatione, nam probatio
evidentissima est quæ sit ipso facto. glo. in c. Deus omnipotens. 2. q. 1. a-
lias de aīo constare non posset. c. erubescant. in fi. 3 2. dist. c. in ciuitate. de
usu. nam huiusmodi indicia quæ ad bonum retorqueri non possunt nisi
ad id quod expresse indicant pro probationibus non pro præsumptioni-
bus sunt habenda. l. dolum. C. de dolo. & istam theoricam Archi. sequun-
tur lo. An. Petrus de Ancha. Domi. & Francus.

L A V S D E O

Explicit solemnis tractatus. D. Arnaldi Albertini Epi-
scopi Paæten. De agnoscendis assertionibus catholicis
ab hæreticis, ita erroribus purgatus, ut conferenti exé-
plar cum hac noua editione uidere liceat quanta in ip-
so exemplari corrigendo, restituendoque cura exhibi-
ta sit, cum ex corruptissimo, integer & incorruptus
redditus sit.



